

JMSD

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม

JOURNAL OF MCU SOCIAL DEVELOPMENT

ISSN (PRINT) : 2539-5718

ISSN (ONLINE) : 2561-1215

ปีที่ 10 ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน 2568

VOL. 10 NO. 1 JANUARY - APRIL 2025

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม

Journal of MCU Social Development

ISSN (Print): 2539-5718, ISSN (Online): 2651-1215

วัตถุประสงค์

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นวารสารที่เผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ หรือบทความปริทัศน์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัย โดยเน้นสาขาวิชาการพัฒนาสังคม สังคมวิทยา การพัฒนาชุมชน เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

บทความที่นำมาตีพิมพ์ในแต่ละฉบับ กองบรรณาธิการจะตรวจสอบความสมบูรณ์ตามรูปแบบเป็นขั้นแรก แล้วจัดส่งผู้ทรงคุณวุฒิร่วมกลั่นกรอง (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน ประเมินบทความตามเกณฑ์และแบบฟอร์มที่กำหนดในลักษณะเป็น Double-Blind Peer Review คือ ปกปิดรายชื่อผู้เขียนบทความและผู้เกี่ยวข้อง

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้นๆ มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการฯ

กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการคัดเลือกบทความลงตีพิมพ์และจะแจ้งให้เจ้าของบทความทราบหลังจากผู้ประเมินบทความตรวจอ่านบทความแล้ว

คณะกรรมการที่ปรึกษาอวรส

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ศาสตราจารย์ ดร.	ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์
พระพรหมวัชรธีรอาจารย์ (สมจินต์ สมมาปญโญ), ศาสตราจารย์ ดร.	อธิการบดี
พระเทพปวรเมธี (ประสิทธิ์ พรหมรสี), รองศาสตราจารย์ ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
พระเทพวัชรสารบัณฑิต (ประสาร จนทสาโร), รองศาสตราจารย์ ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา
พระปัญญาวุชรบัณฑิต (สมบุรณ์ วุฑฒิกโร), รองศาสตราจารย์ ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทิตย์ อาภากร), รองศาสตราจารย์ ดร.	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกร), รองศาสตราจารย์ ดร.	คณบดีคณะสังคมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป
รองศาสตราจารย์ ดร.โกณัฐ ศรีทอง	ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
	ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

บรรณาธิการ

ดร.วสันต์ ลิ้มรัตน์ภัทรกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
----------------------------	------------------------------------

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ดร.สุดธิดา พาดุทธิ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร.สร้อยบุญ ทรายทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร.สุรัตน์ พักน้อย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยุทธ ชีโนกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ประณต นันทิยะกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ พัฒนะ เรือนใจดี	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
รองศาสตราจารย์ ดร.ประสาน บุญเสริม	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ ยอดทอง	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทุม อังกูโรหิต	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาจิระวัฒน์ กนตวณฺโณ (กันจ), รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ หามนตรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพล ใจเย็น	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สมจันท์ ศรีปรัชยานนท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุบลวรรณ ภวากานันท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์
พระอุดมบัณฑิต (สมศักดิ์ สีไม้), ดร.
พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปญโญ, ดร.
ดร.พรทิพย์ เตชะสมบุญนาถิก

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

ศาสตราจารย์ สายันต์ ไพเราะญจิตร
ศาสตราจารย์ ระพีพรรณ คำหอม
ศาสตราจารย์ ดร.โกวิทย์ พวงงาม
ศาสตราจารย์ ดร.วรุฒม์ โรมรัตน์พันธ์
ศาสตราจารย์ ดร.คณิต เขียววิชัย
ศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา
รองศาสตราจารย์ ดร.สุชมา อรุณจิต
รองศาสตราจารย์ ปาริชาติ วลัยเสถียร
รองศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ ยอดทอง
รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงดี
รองศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน
รองศาสตราจารย์ ดร.เอื้อมทิพย์ ศรีทอง
รองศาสตราจารย์ ดร.จารุวรรณ ขำเพชร
รองศาสตราจารย์ ดร.สิริกร กาญจนสุนทร
รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักสัตย์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ สุวีรางกูร
รองศาสตราจารย์ ดร.จักรกริช สังขมณี
รองศาสตราจารย์ ดร.จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร
รองศาสตราจารย์ ดร.เกศินี ประทุมสุวรรณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงชัย ทองปาน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทุม อังกูโรหิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัชพล ศิริสวัสดิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบุญ วัฒนะ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญรอด บุญเกิด
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนันภรณ์ อารีกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายชล ปัญญาชิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐวุฒิ ทรัพย์อุปถัมภ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สชาติวีระ สะอาดเทียน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หทัยชนก คะตะสมบุญณ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์วรรณ สุขใจรุ่งวัฒนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นักวิชาการด้านโบราณคดีชุมชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คัททียากร ศศิธรามาศ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ศักดิ์ เพชรสถิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เดโช แขน้ำแก้ว
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทินกฤตพัชร รุ่งเมือง
ดร.ชัยรัตน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง

Professor Dr. Surya Prakash

Assistant Professor Dr. Ranjay Vardhan

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Panjab University India

Post Graduate Government College
for Girls, India

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระภุชิสสะ ปณฺญาปิไซโต

นายจำมยุ้น ลุงเฮือง

นายเดชอุดม แสงบุญ

นายเกียรติพงษ์ จันทร์แก้ว

นายดาวเหนือ บุตรสีทา

ฝ่ายพิสูจน์อักษร

พระมหาชาติชาย ปณฺณาวชิโร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผดุง วรรณทอง

พระครูสังฆกิจโสภณ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เดชา กัปโก

ฝ่ายแพร่และประชาสัมพันธ์

อาจารย์เดชอุดม แสงบุญ

อาจารย์ จำมยุ้น ลุงเฮือง

ฝ่ายเหรียญก

นางสาวจิตราพร ทองอยู่

เจ้าของ

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงาน

กองบรรณาธิการวารสาร มจร การพัฒนาสังคม

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

โซน B ชั้น M อาคารเรียนรวม เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

โทรศัพท์ : 035-248-000 ต่อ 8278, โทรสาร : 035-248-000 ต่อ 8279, 096-329-7975

บทบรรณาธิการ

วารสาร มจร การพัฒนาสังคม หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับนี้เป็นปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน) 2568 ซึ่งอยู่ในระยะเวลาที่ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (ศูนย์ TCI) โดยการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้ทำการประเมินคุณภาพวารสารรอบที่ 5 ในปี พ.ศ. 2568 – 2572 ซึ่งในการประเมินคุณภาพครั้งนี้ ทุกวารสารที่อยู่ในฐานข้อมูล TCI จะต้องได้รับการประเมินคุณภาพใหม่อีกครั้ง โดยภายหลังการประเมิน จะมีระยะเวลาการรับรองคุณภาพวารสารเป็นระยะเวลา 5 ปี คือ ในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2568 – 31 ธันวาคม พ.ศ. 2572 มีเงื่อนไขเพิ่มเติมว่า หากต้องการขอรับการประเมินเพื่อปรับกลุ่มคุณภาพวารสาร สามารถส่งข้อมูลเพื่อเข้ารับการประเมินอีกครั้ง ในเดือน มกราคม – กุมภาพันธ์ 2570 ดังนั้น กองบรรณาธิการได้ตระหนักถึงคุณภาพวารสารตามกรอบการประเมินคุณภาพวารสารเป็นอย่างดีจึงได้คัดเลือกกลั่นกรองบทความวิชาการและบทความวิจัย ที่มีผู้เขียนส่งมาอย่างเข้มข้น เพื่อให้บทความที่ได้รับการตีพิมพ์เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ และเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพวารสารให้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ กองบรรณาธิการได้ปรับปรุงทั้งตัวรูปแบบและรายละเอียดของเนื้อหาภายในเล่มให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นวารสาร มจร การพัฒนาสังคม หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยปีที่ 10 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน) 2568 นี้ ประกอบด้วยบทความวิชาการและบทความวิจัย จำนวน 26 บทความ

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่า บทความวิชาการและบทความวิจัยที่ได้ตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร และจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นกับการศึกษาของประเทศไทย หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการ ขอขอบคุณและยินดีน้อมรับไว้เพื่อปรับปรุงวารสารให้ดียิ่งขึ้นไป

ดร.วสันต์ ลิ้มรัตนภัทรกุล

บรรณาธิการวารสาร

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทความวิจัย และบทความวิชาการ:	
แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ และความสามารถของบุคคลที่ปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร..... ไชยวัฒน์ มาพร้อม และสุดาภรณ์ กิจกุลนำชัย	1 – 12
รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร..... دنุพล ภัคดี, พระครูวิโชติสิกขกิจ และพระครูสุธีกิตติบัณฑิต	13 – 22
ปัจจัยที่นำไปสู่การตัดสินทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม กรณีศึกษา ชุมชนตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา..... ทักษ์สรณ์ธัญ กองพิมพ์, กรณ์พนัญจุ ชนะชนม์	23 – 33
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี..... ฐิติภา พรเมฤทธิ์, สุดาภรณ์ กิจกุลนำชัย และ ชานนท์ คั่นธฤทธิ์	34 – 43
การกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดซ้ำด้วยความร่วมมือของชุมชน..... ชลรัตน์ มเหสักข์กุล, จิดาภา พรยิ่ง, กรกฎ ทองชะโชค และทวีศักดิ์ พุ่มสุขชี	44 – 58
พฤติกรรมในการเลือกพรรคก้าวไกลของผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัดปทุมธานี... นิเวศน์ นิลวดี, สมบูรณ์ สุขสำราญ และสุดาภรณ์ กิจกุลนำชัย	59 – 66
ธรรมาภิบาลของไทยกับมิตรภาพที่ยั่งยืนของอาเซียน..... พระมหาเอกพันธ์ วรรณมณญ, พระมหามานะ ปิยภาณี, พระวิกรม อธิธิยาโณ และ ทิพย์สุนันท์ ยามดี	67 – 80

การสื่อสารทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในองค์การบริหาร ส่วนตำบลพยุหะ อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์..... มณฑล อินมณี, สมบูรณ์ สุขสำราญ	81 – 91
บทบาทของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบ่อพลับ อำเภอ เมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม..... นวพร สืบเสาะ, สมบูรณ์ สุขสำราญ และสุดาภรณ์ กิจกุลนำชัย	92 – 101
กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพรรคก้าวไกล..... ศุภกร เชิดชูธีรกุล, สมบูรณ์ สุขสำราญ	102 – 112
การพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรป่าชายเลนเพื่อส่งเสริม เศรษฐกิจชุมชน : กรณีศึกษา ชุมชนคลองหัวจาก ตำบลบางปะกง อำเภอ บางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา..... ณัฏฐา ตรีทรัพย์อุบล, ชลگانดาร นาคทิม, จิตติ มงคลชัยอรัญญา และ ชลณัฐ ทรัพย์อุบล	113 – 124
การฟื้นฟูอาหารพื้นถิ่นผ่านเทศกาลประเพณีย่านตลาดน้อยกรุงเทพมหานคร เดชสิทธิ์ รัศมีวงศ์พร, ปัทมา วัฒนพานิช, สายฝน ทรงเลี้ยงไชย, รณกฤต เพชรเกลี้ยง, อาวุธ หงส์ศิริ, อธิริย์ภัค หงส์นิมิตชัย และธัญลักษณ์ โกมาสถิต	125 – 138
บทบาทการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร..... พระอธิการวิรัตน์ จิตฺติโก (คุ่มหน่อแนว), สุภาภรณ์ คัลยาณี และพระครูสุธีกิตติบัณฑิต	139 – 154
การบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอ บางมูลนาก จังหวัดพิจิตร..... พระอธิการอนุรักษ์ ธนบุญ (วรรณกิจ), พระครูอุทัยกิจจารักษ์ และนิกร ศรีราช	155 – 166

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการความรู้ (KM) ด้านสวัสดิการแรงงาน ของบุคลากรกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานเพื่อเพิ่มสมรรถนะ และ ประสิทธิภาพของบุคลากรในองค์กร.....	167 – 176
นิภาพร ทองสุข, สุดาภรณ์ กิจกุลนำชัย, อนันต์ มณีรัตน์ และ ชานนท์ คັນธฤทธิ์	
ภัยคุกคามทางไซเบอร์ที่มีผลต่อการตระหนักถึงภัยคุกคามทางไซเบอร์ ของ ผู้ใช้อินเทอร์เน็ต.....	177 – 189
กฤษฎิ์ เหล่ากอ, สมบูรณ์ สุขสำราญ	
ชุดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีผู้เข้าร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมาย เพื่อสร้างเสริมจริยธรรมการกีฬาและการจัดการตนเองของนักศึกษาปริญญา บัณฑิต.....	190 – 204
มนัสวี แหวง, รุ่งระวี สมะวรรณ และ สุธนะ ดิงศภักดิ์	
การให้คำปรึกษาด้านอาชีพที่เน้นจุดแข็ง : บริบทการเตรียมความพร้อมเข้า สู่อชีพของเด็กและเยาวชนกระทำผิดก่อนขึ้นสู่สังคม.....	205 – 217
อารีรัตน์ อติชัยเดชรินทร์, นฤมล พระใหญ่, สิทธิพร ครามานนท์	
การบำบัดแบบการยอมรับและพันธสัญญาสำหรับผู้ที่มียุทธศาสตร์ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์.....	218 – 228
โปรยฝน จิตต์อักษร, นฤมล พระใหญ่, สิทธิพร ครามานนท์	
ข่าวสารทางการเมืองมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในเขตเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี.....	229 – 239
รัฐตะ ดิศโพธิ์, สมบูรณ์ สุขสำราญ, ชานนท์ คันธฤทธิ์	
การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัลของหน่วยงานภาครัฐ ในเขตสวน หลวง กรุงเทพมหานคร.....	240 – 253
นนทพร ธีระวัฒนสุข, กมลพร กัลยาณมิตร, สติชัย นิยมญาติ และ ชูชีพ เปียคนอก	

เรื่อง	หน้า
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรี..... อภิสิทธิ์ พานิชย์วรชัยกุล, กมลพร กัลยาณมิตร, สถิตย์ นิยมญาติ และ ทศนีย์ ลักขณาภิชนชัย	254 – 267
การส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยสู่สากลโดยใช้ Soft Power..... อังคนางค์ ซากิระ บำรุงสรณ์, กมลพร กัลยาณมิตร, สถิตย์ นิยมญาติ และ ชูชีพ เปียคนอก	268 – 283
แนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในเขตเทศบาลตำบลคลองลานพัฒนาอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร..... ศุภฤทธิ ธาราทิพย์นรา	284 – 295
การพัฒนารูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร..... สิโรตม์ อนุจันทร์, นพพร จันทรนำชู	296 – 314
อิทธิพลของบรรยากาศองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก..... ปิยะพงศ์ หิรัญรัตน์, สุบิน ยุระรัช และ ผุสดี กลิ่นเกษร	315 – 329

แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ
และความสามารถของบุคคลที่ปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร
อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร*

Guidelines for Personnel Management Development to Enhance Knowledge,
Expertise and Capabilities of Personnel Working of the Samut Sakhon Provincial
Administrative Organization, Mueang Samut Sakhon District, Samut Sakhon Province

¹ไชยวัฒน์ มาพร้อม และสุดาภรณ์ กิจกุลนำชัย

¹Chaiwatthan Maprom, Sudabhorn Khitkhulnamchai

¹วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

¹Siam Technology College

¹Corresponding Author's E-mail: maprom2825@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญ และความสามารถของบุคลากร โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน ผลการวิจัยพบว่าปัญหาในการบริหารงานบุคคลสามารถจำแนกออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ (1) การวางแผนบุคลากร ที่ขาดการวางแผนในบางตำแหน่งและมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ (2) การสรรหาบุคลากร ที่ไม่มีอุปสรรคใหญ่แต่ยังมีความล่าช้าในบางขั้นตอน (3) การดำรงรักษาบุคลากร ที่มีปัญหาด้านค่าตอบแทน ความมั่นคงในอาชีพ และโอกาสความก้าวหน้า (4) การประเมินผลการปฏิบัติงาน ที่ยังขาดความเชื่อถือและการยอมรับจากบุคลากร (5) การพัฒนาบุคลากร ที่มีข้อจำกัดด้านโอกาส งบประมาณ และการอบรมที่ไม่ทั่วถึง และ (6) การให้บุคลากร พ้นจากงาน ที่ยังมีความล่าช้าและขาดความชัดเจน และแนวทางการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ประกอบด้วย 6 ด้านหลัก ได้แก่ (1) การเพิ่มจำนวนบุคลากรให้เพียงพอและจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสม (2) การสรรหาบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและมีแผนอัตรากำลังที่เป็นระบบ (3) การพัฒนาสวัสดิการ ค่าตอบแทน และโอกาสความก้าวหน้าในสายงาน (4) การกำหนดเกณฑ์การประเมินผลที่ชัดเจนและเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วม (5) การอบรมพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้สอดคล้องกับแผนองค์กร และ (6) การปรับปรุงกระบวนการพ้นจากงานให้มีความชัดเจนและเป็นธรรม ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าหากมีการดำเนินการตามแนวทางดังกล่าว องค์กรจะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานบุคคลและเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรได้อย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: การพัฒนา; การบริหารงานบุคคล; ความรู้ ความชำนาญ และความสามารถ

ABSTRACT

This research article aims to study the problems, obstacles, and guidelines for improving human resource management of the Samut Sakhon Provincial Administrative

Organization to enhance the knowledge, expertise, and capabilities of its personnel. The study employs qualitative research methods, including document analysis and in-depth interviews with 15 key informants. The research findings indicate that the challenges in human resource management can be categorized into six areas: (1) Workforce planning, which lacks planning in certain positions and faces budget constraints; (2) Personnel recruitment, which, although generally unproblematic, experiences delays in some processes; (3) Employee retention, which encounters issues related to compensation, job security, and limited career advancement opportunities; (4) Performance evaluation, which still faces concerns regarding credibility and acceptance among personnel; (5) Personnel development, which is hindered by limited opportunities, insufficient budget, and inadequate training coverage; and (6) Employee termination, which lacks clarity and suffers from delays. The study proposes six key approaches to address these issues: (1) Increasing the number of personnel and allocating an appropriate budget; (2) Recruiting qualified personnel with a well-structured workforce plan; (3) Enhancing welfare, compensation, and career advancement opportunities; (4) Establishing clear and fair evaluation criteria with employee participation; (5) Providing continuous training and development in alignment with organizational plans; and (6) Improving the termination process to ensure clarity and fairness. The findings suggest that implementing these approaches can enhance the efficiency of human resource management and systematically strengthen personnel capacity within the organization.

Keywords: Development; Personnel Management; Knowledge Expertise and Capabilities

บทนำ

การบริหารงานบุคคลถือเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งของการบริหารองค์การ เพราะคนเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจองค์การ องค์การจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวจึงขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารจัดการคนตั้งแต่เข้าสู่ระบบจนกระทั่งออกจากระบบ ระบบการบริหารงานบุคคลที่ดีจะสามารถวางแผนกำลังคน คัดกรองคนที่ดีมีคุณภาพตามท้องที่องค์การต้องการเข้าสู่ระบบ รวมทั้งการดูแลรักษา ส่งเสริมศักยภาพของแต่ละบุคคลเพื่อทำงานให้องค์การจนกระทั่งออกจากระบบ จากแนวคิดที่ว่าคนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจองค์การนี้ทำให้องค์การต่างๆ ได้เล็งเห็นความจำเป็นที่จะต้องบริหารคนอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะองค์การขนาดใหญ่ที่มีสมาชิกในองค์การเป็นจำนวนมาก เช่น องค์การของภาครัฐ การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้เป็นแนวปฏิบัติในทุกกระบวนการของบริหารงานบุคคลเพื่อสร้างความเป็นธรรม เสมอภาค และเท่าเทียม และเมื่อได้ศึกษาองค์การในภาคเอกชนที่มีชื่อเสียงหลายแห่งจะพบว่าปัจจุบันได้หันมาให้ความสำคัญกับระบบการบริหารงานบุคคลมากยิ่งขึ้นตั้งแต่การคัดสรรบุคคลเข้าสู่ระบบ มีการพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบ การให้ค่าตอบแทนที่สูง รวมทั้งสวัสดิการที่ดึงดูดใจเพื่อให้เป็นที่ดึงดูดผู้มีศักยภาพสูงเข้าสู่องค์การ ส่วนความมั่นคงในอาชีพและเส้นทางความก้าวหน้าขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ศักยภาพของบุคลากร กำไรจากผลประกอบการหรือนโยบายของเจ้าของธุรกิจ เป็นต้น ซึ่งแตกต่างจากภาครัฐฯ ถึงแม้ค่าตอบแทนจะไม่สูงเท่าที่ควรแต่มีสวัสดิการที่ดี มีความมั่นคงในอาชีพและเส้นทางความก้าวหน้าของแต่ละ

ตำแหน่งที่ถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจนภายใต้กฎหมายการบริหารงานบุคคลของข้าราชการแต่ละประเภท (มีชัย พลทองมาก, จิตติมา วรณศรี, วิทยา จันทรศิลา และคณะ, 2558)

องค์การเป็นการรวมตัวของคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีจุดมุ่งหมายร่วมกันในการปฏิบัติกิจกรรมหรืองานอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยอาศัยกระบวนการจัดโครงสร้างกิจกรรมหรืองานออกเป็นประเภทต่างๆ เพื่อแบ่งเบาให้สมาชิกในองค์การดำเนินการปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย องค์การประกอบด้วยส่วนสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ บุคลากร เทคนิค ข้าราชการ โครงสร้าง และเป้าหมาย และในองค์ประกอบเหล่านี้ บุคลากรนับเป็นทรัพยากรหลักที่มีคุณค่าและสำคัญยิ่งในองค์การ เพราะคนหรือทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการบริหาร ไม่ว่าจะยุคใด สมัยใดก็ตาม ในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าคนถือว่าสำคัญที่สุด เพราะเหตุที่ว่าถ้าองค์การใดมีจำนวนคนที่มีความรู้ความสามารถอยู่ในองค์การ ประกอบกับการบริหารจัดการที่ดีแล้ว โอกาสที่จะให้องค์การประสบความสำเร็จก็ย่อมที่จะมีมากกว่าองค์การอื่น เป้าหมายขององค์การในการทำงาน คือการทำงานให้มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลมากที่สุด โดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด แต่เป้าหมายของคนที่ทำงานคือ การประสบความสำเร็จในความต้องการ หรือความคาดหวังที่มีต่อองค์การ และการประสานเป้าหมายทั้งสองฝ่ายเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจในการทำงาน มีขวัญและกำลังใจในการทำงาน

อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานของผู้ปฏิบัติงานการบริหารจัดการกับบุคคลในองค์การจึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะในหน่วยงานราชการที่มีบุคลากรตำแหน่งต่างๆ มากมาย การบริหารงานมีการจัดสายการบังคับบัญชา และหน้าที่ความรับผิดชอบที่หลากหลาย การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นิยามความหมายของการบริหารงานบุคคล ว่าหมายถึงงานที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคล หรือเจ้าหน้าที่ในองค์การ นับตั้งแต่การวางแผนงานบุคคล การสรรหาบุคลากร การบำรุงรักษาบุคลากร การพัฒนาบุคลากร การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการให้บุคคลพ้นจากงาน การบริหารงานบุคคลจึงเป็นการบริหารจัดการกับคนตั้งแต่ก่อนเข้ามาเป็นสมาชิกขององค์การ ขณะที่สมาชิกขององค์การจนกระทั่งบุคคลนั้นพ้นสภาพการเป็นสมาชิกขององค์การ

องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นส่วนราชการที่จัดตั้งขึ้นโดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย มีอิสระในการบริหารจัดการตนเอง ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 เพื่อพัฒนาการกระจายอำนาจให้แก่องค์การเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะ และการจัดสรรสัดส่วนภาษีและอากรขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนดำเนินการเพิ่มขีดความสามารถของบุคลากรและผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อให้มีศักยภาพในการรองรับภารกิจที่ถ่ายโอน ในขณะเดียวกันก็ได้มีการตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 กำหนดให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มีคณะกรรมการพนักงานส่วนท้องถิ่นของตนเอง เพื่อทำหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล สำหรับพนักงานส่วนท้องถิ่นได้โดยตรงและเพื่อให้การบริหารงานบุคคลของพนักงานส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบมีทิศทางที่เหมาะสมและเป็นธรรม จึงกำหนดให้คณะกรรมการพนักงานส่วนท้องถิ่นดังกล่าว มีลักษณะไตรภาคี ประกอบด้วยผู้แทนจากส่วนราชการท้องถิ่นและผู้ทรงคุณวุฒิ แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ คณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น คณะกรรมการกลางข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น และคณะกรรมการข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น ทำหน้าที่ในการกำหนดมาตรฐานและแนวทางการบริหารงานบุคคล รวมทั้งกำหนดให้มีสำนักงานคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น รับผิดชอบในงานธุรการของคณะกรรมการมาตรฐานการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นแต่ทั้งนี้การกำหนดค่าใช้จ่าย ด้านกำลังคนขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งจะกำหนดสูงกว่าร้อยละ 40 ของเงินงบประมาณรายจ่ายประจำปี ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นไม่ได้

ในการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นยังประสบปัญหาหลายประการทำให้การดำเนินการไม่เป็นไปตามเป้าหมายองค์การที่ตั้งไว้ เช่น เกิดปัญหาในแผนอัตรากำลัง 3 ปี คือ มีตำแหน่งพนักงานว่างเป็นจำนวนมาก และเป็นระยะเวลานาน การปฏิบัติงานกับคนไม่สอดคล้องกัน ไม่เป็นไปตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่ง คือ งานบางสายงานต้องใช้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ หรือความชำนาญงานเป็นการเฉพาะ งานบางตำแหน่งหรือบางส่วนมีปริมาณงานที่มากแต่กลับไม่มีผู้ปฏิบัติงาน หรือขาดบุคลากรที่จะปฏิบัติงานโดยตรง จึงอาจส่งผลให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติราชการได้ การที่บุคลากรบางคนขาดองค์ความรู้ ขาดทักษะจนไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องทำให้เกิดข้อผิดพลาดหรือความล่าช้าในระบบงาน ก็จะส่งผลให้ประชาชนไม่พึงพอใจกับการรับบริการ ซึ่งทำให้องค์การเกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดี

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญและความสามารถของบุคคลที่ปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร เพื่อใช้เป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารใช้ประกอบการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลในแต่ละด้าน อันจะส่งผลให้ให้การปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร มีแนวทางที่ชัดเจน สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคของการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญและความสามารถของบุคคลที่ปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การดำเนินการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญและความสามารถของบุคคลที่ปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยสรุปสาระได้ดังต่อไปนี้

ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary source) ที่ใช้สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (documentary research) ที่มีการเรียบเรียงไว้อย่างเป็นระบบมีความน่าเชื่อถือทางวิชาการที่สามารถนำมาอธิบายและหาข้อสรุปของประเด็นที่ศึกษา ได้แก่ แนวคิดทฤษฎี วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ เอกสารงานวิชาการ หนังสือพิมพ์ และสื่อสังคมออนไลน์ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหา อุปสรรคของการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร เป็นต้น

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) ได้แก่ ผู้ที่มีหน้าที่กำหนดนโยบายการบริหารงานบุคคล จำนวน 3 คน ผู้ที่มีหน้าที่สั่งการเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล จำนวน 7 คน และผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับงานบุคคล จำนวน 5 คน รวมทั้งหมดจำนวน 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญและความสามารถของบุคคลที่ปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Protocol) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการ

บริหารงานบุคคลเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้มีชุดคำถามทั้งหมด 7 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เพศ กลุ่มของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ อายุงานในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร และระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร

ส่วนที่ 2 การวางแผนบุคลากร ประกอบด้วยประเด็น ดังนี้

1. การวางแผนบุคลากรในปัจจุบัน
2. ปัญหาที่พบในการวางแผนบุคลากร
3. แนวทางการพัฒนาการวางแผนบุคลากร

ส่วนที่ 3 การสรรหาบุคลากร ประกอบด้วยประเด็น ดังนี้

1. การสรรหาข้าราชการและพนักงานจ้างในปัจจุบัน
2. ปัญหาที่พบในกระบวนการสรรหาบุคลากร
3. แนวทางการพัฒนาการสรรหาบุคลากร

ส่วนที่ 4 การธำรงรักษาบุคลากร ประกอบด้วยประเด็น ดังนี้

1. ค่าตอบแทนบุคลากร การเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น กฎระเบียบที่ใช้ในการปฏิบัติงานสวัสดิการ และผลประโยชน์ตอบแทนอื่น และสภาพแวดล้อมในการทำงานในปัจจุบัน

2. ปัญหาอุปสรรคในการธำรงรักษาบุคลากร
3. แนวทางการพัฒนาการธำรงรักษาบุคลากร

ส่วนที่ 5 การประเมินผลการปฏิบัติงานบุคลากร ประกอบด้วยประเด็น ดังนี้

1. การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในปัจจุบัน
2. ปัญหาในการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร
3. แนวทางการพัฒนาการประเมินการปฏิบัติงานของบุคลากร

ส่วนที่ 6 การพัฒนาบุคลากร ประกอบด้วยประเด็น ดังนี้

1. การพัฒนาบุคลากร การทดลองราชการ การกำหนดสมรรถนะของบุคลากรในปัจจุบัน
2. ปัญหาในการพัฒนาบุคลากร
3. แนวทางการพัฒนาการพัฒนาบุคลากร

ส่วนที่ 7 การให้บุคลากรพ้นจากงาน ประกอบด้วยประเด็น ดังนี้

1. ผลประโยชน์ตอบแทนหลังพ้นจากงานของข้าราชการและพนักงานจ้าง
2. ปัญหาในการให้บุคลากรพ้นจากงาน
3. แนวทางการพัฒนาการให้บุคลากรพ้นจากงาน

โดยจะเป็นการสร้างแนวทางในการสัมภาษณ์บุคคลหลายๆ คนในทำนองเดียวกัน และมีการทดสอบข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์หาข้อมูลและตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลที่ได้จากการสังเกต ผู้วิจัยจึงได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview) ลักษณะของการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและข้อกำหนดในหัวข้อสำคัญจะสัมภาษณ์ผู้ใดก็ได้ใช้คำถามเดียวกัน (สุภางค์ จันทวานิช, 2557)

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวทาง แนวคิด หรือทฤษฎี และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้ เช่น งานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ที่มีการจัดทำขึ้นโดยผู้วิจัยต่างๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการ และสภาพทั่วไปของกรณีศึกษา รวมทั้งจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น หนังสือ วารสาร หรือข้อมูลสืบค้นทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น
2. นิยามและกำหนดขอบข่ายของงานวิจัย
3. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ให้ตรงตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อให้ได้แบบสัมภาษณ์ที่มีคุณภาพที่จะนำไปใช้ในการวิจัย
4. นำข้อมูลต่างๆ ที่ได้ศึกษามาร่างแบบสัมภาษณ์ โดยสร้างข้อคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ การวิจัยและกรอบแนวคิดการวิจัย
5. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบและปรับแก้ไขตามคำแนะนำ เพื่อความสมบูรณ์ของเนื้อหา รวมทั้งการใช้ภาษาที่เหมาะสม
6. นำแบบสัมภาษณ์ฉบับที่อาจารย์ที่ปรึกษาแก้ไขแล้วสอบถามความคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเที่ยงตรงของเนื้อหาความเหมาะสม พร้อมทั้งพิจารณาถึงความถูกต้องชัดเจนของภาษาที่ใช้
7. นำแบบสัมภาษณ์ไปทำการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาประเด็นที่ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยรวมถึงความถูกต้องเหมาะสม และปรับปรุงแก้ไขทางด้านภาษาตาม คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ พร้อมทั้งปรับปรุงข้อคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นจัดทำต้นฉบับ ของเครื่องมือที่ครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว และตรวจทานเพื่อพิสูจน์อักษรให้ถูกต้องอีกรอบหนึ่ง
8. นำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญและผ่านปรับปรุงแก้ไขแล้วนำเสนอ อาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาความสมบูรณ์อีกครั้งก่อนนำไปทดลองใช้ และก่อนนำไปสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ ข้อมูลสำคัญ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลมีวิธีการ ดังนี้

1. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เป็นวิธีการศึกษาค้นคว้าเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไปโดยการ รวบรวมเอกสารซึ่งเป็นข้อมูลที่มีการบันทึกไว้แล้วโดยผู้อื่น ได้แก่
 - 1.1 หนังสือทั่วไป ได้แก่ ตำรา คู่มือ เอกสารประกอบการบรรยายรวมถึงเอกสารทางวิชาการ วารสาร สิ่งพิมพ์ เป็นต้น
 - 1.2 หนังสืออ้างอิง ได้แก่ สารานุกรม พจนานุกรม เป็นต้น
 - 1.3 งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เป็นที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าในเรื่องนั้นๆ อย่างละเอียด
 - 1.4 เอกสารของทางราชการ เป็นเอกสารที่ส่วนราชการจัดขึ้นเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงาน เช่น นโยบาย กฎระเบียบ พระราชบัญญัติ คู่มือการปฏิบัติงาน ประกาศ คำสั่ง เป็นต้น
2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์โดยเลือก วิธีการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย ซึ่งใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview) โดยที่ผู้วิจัยจะต้องสัมภาษณ์ไปตามคำถามที่กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์ตามข้อที่ กำหนดไว้เท่านั้น และจะใช้แบบสัมภาษณ์ซึ่งเป็นคำถามในการสัมภาษณ์และจดบันทึกข้อมูลและบันทึกเสียง ตามคำบอกของผู้สัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูล ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

5.1 ขอนหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัยและขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยจาก คณะรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยเทคโนโลยีสยามถึงนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร เพื่อขอความร่วมมือในการวิจัย โดยแนบกำหนดการนัดหมายที่จะไปสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย

5.2 ผู้วิจัยส่งแบบสัมภาษณ์ให้กับผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ ล่วงหน้า 3 วัน ก่อนวันที่นัดสัมภาษณ์ ด้วยตนเองการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนการวิเคราะห์ ดังนี้

1) ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และแยกประเด็นตามแต่ละประเด็น จำแนกและจัดระบบข้อมูล เป็นการนำข้อมูลที่ได้นำมาจำแนกและจัดหมวดหมู่ ออกให้เป็นระบบ โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis)

2) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นคำถาม แล้วนำมาเปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่างของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน ก่อนจะนำข้อมูลนั้นไปวิเคราะห์

3) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นคำถาม แล้วนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกัน ก่อนจะนำข้อมูลนั้นไปวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

4) นำข้อมูลที่ได้จากการเปรียบเทียบมาวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน เพื่อสรุปผลการวิจัยสถานการณ์ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาครโดยใช้การนำเสนอข้อมูลเป็นข้อความแบบบรรยาย

5) ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยการเปรียบเทียบข้อมูลที่ศึกษาจากแหล่งข้อมูล ระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเปรียบเทียบกับผลการสัมภาษณ์เพื่อให้ทราบถึงความสอดคล้องของผลการศึกษา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคของการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า การบริหารบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร ยังคงเผชิญกับปัญหาในหลายด้าน โดยเฉพาะการวางแผนบุคลากรที่ขาดการเตรียมความพร้อมในบางตำแหน่งทำให้เกิดปัญหาด้านอัตรากำลังที่ไม่เพียงพอในอนาคต อีกทั้งยังมีอุปสรรคจากงบประมาณที่จำกัด รวมถึงการโยกย้ายและการลาออกของบุคลากรที่ส่งผลต่อความต่อเนื่องของงาน นอกจากนี้ยังพบว่าการสรรหาบุคลากรโดยรวมไม่มีปัญหาใหญ่ แต่กระบวนการบางส่วนยังคงล่าช้า และจำเป็นต้องปรับให้สอดคล้องกับปริมาณงานที่เพิ่มขึ้น ซึ่งในด้านการธำรงรักษาบุคลากร พบว่าปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบคือค่าตอบแทนที่ไม่เหมาะสมกับปริมาณงานที่ได้รับมอบหมาย รวมถึงจำนวนบุคลากรที่ไม่เพียงพอ อีกทั้งยังมีความกังวลเกี่ยวกับความมั่นคงในอาชีพและโอกาสก้าวหน้า ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้บุคลากรบางส่วนอาจไม่มีแรงจูงใจในการทำงานและเลือกที่จะลาออกจากองค์กร ปัญหานี้ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของหน่วยงานในระยะยาว สำหรับกระบวนการประเมินผลการปฏิบัติงาน แม้ว่าจะไม่มีอุปสรรคที่สำคัญ แต่ยังพบว่ามีส่วนกรณีที่บุคลากรไม่ให้ความร่วมมือ หรือไม่เชื่อถือผลการประเมิน ส่งผลให้กระบวนการนี้อาจขาดประสิทธิภาพในบางช่วงเวลา ในส่วนของการพัฒนาบุคลากร พบว่ามีข้อจำกัดหลายประการ เช่น บุคลากรบางกลุ่มไม่ได้รับโอกาสในการอบรมหรือพัฒนาอย่างทั่วถึง รวมถึงปัญหาด้านงบประมาณที่ไม่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถส่งเสริมศักยภาพของบุคลากรได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งยังพบว่าบุคลากรบางส่วนขาดความตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาตนเอง ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคลขององค์กร และในด้านการให้บุคลากรพ้นจากงาน พบว่ากระบวนการลาออกหรือการเลิกจ้างยังมีความล่าช้า และบางครั้งไม่เป็นไปตามระเบียบที่กำหนด อีกทั้งยังขาดความชัดเจนในการ

ดำเนินการ และงบประมาณที่ไม่เพียงพอในการจ้างบุคลากรทดแทน ส่งผลให้การดำเนินงานขององค์กรขาดความต่อเนื่อง โดยสรุปได้ว่าการบริหารบุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาครยังคงมีปัญหาในหลายมิติ ตั้งแต่การวางแผนบุคลากรที่ไม่ครอบคลุม การรักษามูลค่าบุคลากรที่มีความสามารถ การพัฒนาทรัพยากรบุคคลที่ยังไม่เต็มประสิทธิภาพ รวมไปถึงปัญหาในการให้บุคลากรพ้นจากงาน หากองค์กรสามารถปรับปรุงและแก้ไขจุดอ่อนเหล่านี้ได้ ก็จะช่วยทำให้การบริหารบุคลากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างเหมาะสม

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญและความสามารถของบุคคลที่ปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า การพัฒนาการบริหารงานบุคคลสามารถทำได้โดยการวางแผนบุคลากรให้เหมาะสมกับปริมาณงาน ควบคู่ไปกับการส่งเสริมและพัฒนาทักษะของบุคลากรผ่านการฝึกอบรมที่สอดคล้องกับหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย รวมถึงการจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมเพื่อสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาบุคลากร ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานได้มากขึ้น ในด้านการสรรหาบุคลากร ควรมีการคัดเลือกบุคลากรโดยพิจารณาทั้งความสามารถและคุณธรรม เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรกำหนดกระบวนการสรรหาให้ชัดเจน รวมถึงมีการวางแผนอัตรากำลังล่วงหน้าเพื่อให้การจัดสรรบุคลากรเป็นไปอย่างเหมาะสม การดำรงรักษามูลค่าบุคลากรเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างเสถียรภาพขององค์กร โดยควรมีเกณฑ์การคัดเลือกที่เหมาะสม การมอบหมายงานให้สอดคล้องกับความสามารถของบุคลากร การให้ผลตอบแทนที่สมเหตุสมผล รวมถึงการจัดสวัสดิการที่เพียงพอ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างเต็มประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรมีการเปิดโอกาสให้บุคลากรสามารถเติบโตในสายงานได้อย่างเป็นธรรมชาติและเป็นธรรม โปร่งใส ในส่วนของการประเมินผลการปฏิบัติงาน ควรกำหนดเกณฑ์ที่ชัดเจนและมีความเป็นธรรม ปราศจากอคติและอิทธิพลจากความรู้สึกส่วนตัว อีกทั้งควรเปิดโอกาสให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และรับฟังข้อเสนอแนะจากหัวหน้างาน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาระบบการประเมินที่เหมาะสมและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น ด้านการพัฒนาบุคลากร ควรมีการอบรมและเพิ่มพูนความรู้ให้บุคลากรอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นให้สอดคล้องกับแผนองค์กรและสายงาน พร้อมทั้งมีการติดตามผลการพัฒนาและสำรวจความต้องการของบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรเปิดโอกาสให้ทั้งข้าราชการและพนักงานจ้างได้รับการพัฒนาและอบรมตามความเหมาะสม เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสุดท้าย การให้บุคลากรพ้นจากงานควรดำเนินการอย่างรอบคอบ โดยลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น เร่งรัดกระบวนการให้รวดเร็วขึ้น แต่ยังคงปฏิบัติตามระเบียบอย่างเคร่งครัด ควบคู่ไปกับการกำหนดงบประมาณสำหรับการจ้างงานตามความจำเป็น รวมถึงแจ้งให้บุคลากรทราบล่วงหน้าและสอบถามความสมัครใจ เพื่อรักษาสถานะและศักดิ์ศรีของบุคลากร สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาการบริหารงานบุคคลให้มีประสิทธิภาพควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การวางแผนบุคลากร การสรรหา การรักษา การประเมินผล การพัฒนา และการให้พ้นจากงาน โดยต้องคำนึงถึงความเหมาะสม โปร่งใส และเป็นธรรม เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ และส่งเสริมความก้าวหน้าขององค์กรในระยะยาว

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย เรื่องแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญและความสามารถของบุคคลที่ปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร และอาจจำเป็นต้องมีการปรับปรุงเพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต ด้านการวางแผน บุคลากร จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมขององค์กรมีผลโดยตรงต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรดังสถานการณ์ในปัจจุบันที่มีการวางแผนที่เหมาะสม แต่บางตำแหน่งยังขาดอัตรากำลังที่เพียงพอ จึงทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานบุคคลขององค์กรคือ ขาดการวางแผนในบางตำแหน่ง ทำให้บุคลากรไม่เพียงพอและมีปัญหาประมาณในการพัฒนาบุคลากร รวมถึงการขาดความร่วมมือในการดำเนินงาน ด้านการสรรหาบุคลากร จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมขององค์กรมีผลโดยตรงต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรดังสถานการณ์ในปัจจุบันที่มีการสรรหาบุคลากรโดยรวมเหมาะสม แต่มีปัญหาความล่าช้าและไม่ตรงตามความชำนาญในบางตำแหน่ง จึงทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานบุคคลขององค์กรคือ พบความล่าช้าในกระบวนการบางขั้นตอน และการคำนึงถึงภาระงานในอนาคต ด้านการธำรงรักษาศักยภาพบุคลากร: จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมขององค์กรมีผลโดยตรงต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรดังสถานการณ์ในปัจจุบันที่มีการจัดการที่เหมาะสม แต่ควรปรับค่าตอบแทนและเพิ่มสวัสดิการเพื่อความเท่าเทียม จึงทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานบุคคลขององค์กรคือ ค่าตอบแทนที่ไม่เหมาะสม, ขาดบุคลากร, ความมั่นคงในอาชีพ, และการขาดโอกาสในการเลื่อนตำแหน่ง ส่งผลกระทบต่อการรักษาศักยภาพบุคลากร ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมขององค์กรมีผลโดยตรงต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรดังสถานการณ์ในปัจจุบันที่มีกระบวนการประเมินยังขาดความชัดเจนและโปร่งใส ควรปรับเกณฑ์และมาตรฐานให้เหมาะสม จึงทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานบุคคลขององค์กรคือ มีปัญหาจากการไม่ร่วมมือของบุคลากรบางคนที่ทำให้กระบวนการประเมินไม่เต็มประสิทธิภาพ ด้านการพัฒนาบุคลากร จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมขององค์กรมีผลโดยตรงต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรดังสถานการณ์ในปัจจุบันที่มีการพัฒนาเหมาะสม แต่ควรปรับสมรรถนะและการประเมินให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานบุคคลขององค์กรคือ มีปัญหาหลายประการ เช่น ขาดโอกาสในการพัฒนา, การประเมินไม่ตรงกับความเป็นจริง, ขาดการอบรมทั่วถึง, และข้อจำกัดด้านงบประมาณ ด้านการให้บุคลากรพ้นจากงาน จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมขององค์กรมีผลโดยตรงต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรดังสถานการณ์ในปัจจุบันที่มีการพ้นจากงานเป็นไปตามระเบียบ แต่มีข้อเสนอให้เพิ่มผลประโยชน์สำหรับพนักงานจ้างที่ลาออกหรือถูกเลิกจ้าง จึงทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงานบุคคลขององค์กรคือ กระบวนการลาออกและการถูกไล่ออกมีความล่าช้าและขาดความชัดเจนในการดำเนินการ

ในปัจจุบันแม้้องค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาครจะมีการวางแผนอัตรากำลัง 3 ปี ตามแนวทางที่กฎหมายกำหนด แต่เนื่องด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาครเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ที่มีงบประมาณเป็นจำนวนมากจึงมักจะได้รับถ่ายโอนภารกิจใหม่อยู่บ่อยครั้ง ส่งผลให้แผนอัตรากำลัง 3 ปี ที่วางไว้ไม่สอดคล้องกับภาระงานใหม่ที่เพิ่มขึ้น ต้องมีการปรับปรุงแผนอัตรากำลังบ่อยครั้ง อีกทั้งบุคลากรที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดทำแผนอัตรากำลังมีน้อยในขณะที่อัตรากำลังขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาครมีจำนวนมาก ทำให้เกิดความผิดพลาดในด้านข้อมูลและรายละเอียดในแผนอัตรากำลังอยู่บ้าง โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ อชิรญา สิรินนท์ธนกุล และธัญญรัตน์ พุทธิพงษ์ชัยชาญ (2561) ได้ศึกษาเรื่องการบริหาร ทรัพยากรมนุษย์ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอลำปลายมาศจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในเขต อำเภอลำปลายมาศมีความสามารถบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรได้เป็นอย่างดี โดยเริ่มจาก มีการวางแผนเกี่ยวกับการจัดหาทรัพยากรมนุษย์เข้ามาปฏิบัติงานอย่างน้อย 3 ปีทำให้ลดอัตรารว่าง ของตำแหน่งมีการวางแผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างเป็นระบบ ตลอดจนการเปิดโอกาสให้

บุคลากรได้เสนอความคิดเห็นในเรื่องที่ต้องการพัฒนา อีกทั้งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ยังสัมพันธ์กับการให้รางวัลทรัพยากรมนุษย์ เนื่องจากเมื่อทรัพยากรมนุษย์ได้รับการพัฒนาและปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพจะได้รับรางวัลเช่นการเลื่อนตำแหน่ง การเลื่อนขึ้นเงินเดือน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อคุณภาพชีวิตของบุคลากรและส่งผลกระทบต่อทรัพยากรมนุษย์เกิดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน

แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความชำนาญและความสามารถของบุคคลที่ปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาครสามารถ ด้านการวางแผนบุคลากร: ควรเพิ่มจำนวนบุคลากรและจัดสรรงบประมาณสำหรับการพัฒนาบุคลากร เช่น การฝึกอบรมตามหน้าที่ จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่าหากองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาครสามารถพัฒนาการวางแผนบุคลากรได้โดยการจัดทำแผนอัตรากำลังหรือจัดให้มีเจ้าหน้าที่ที่เพียงพอในการจัดทำแผนอัตรากำลัง และให้แต่ละส่วนราชการภายในองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาครจัดทำแผนอัตรากำลังเฉพาะส่วนราชการ พร้อมทั้งให้ศึกษาภาระงานในปัจจุบันและแนวโน้มการรับถ่ายโอนภารกิจจากหน่วยงานอื่นในอนาคตด้วย ด้านการสรรหาบุคลากร: การจัดสรรบุคลากรตามความสามารถและความชำนาญ พร้อมทั้งกำหนดขั้นตอนการสรรหาชัดเจน สืบเนื่องจากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นมอบอำนาจให้แต่ละจังหวัดสามารถดำเนินการสรรหาข้าราชการได้เอง เพื่อลดระยะเวลาที่ใช้ในการสรรหาข้าราชการ ซึ่งจะส่งผลให้การสรรหาข้าราชการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาครมีความคล่องตัว และสำหรับการสรรหาพนักงานช่างในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาครก็ควรดำเนินการสรรหาโดยใช้วิธีเดียวกันกับการสรรหาข้าราชการ เพื่อให้ได้บุคลากรที่มีเหมาะสมกับหน้าที่ความรับผิดชอบ ด้านการธำรงรักษาบุคลากร: ควรให้ผลตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสม พร้อมสร้างโอกาสในการเติบโตและพัฒนา ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน: การกำหนดเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจนและยุติธรรม พร้อมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่าหากองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาครต้องสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำแบบประเมินให้แก่บุคลากรทุกคนในสังกัด เพื่อให้เข้าใจถึงขั้นตอนและการกำหนดตัวชี้วัดที่จะใช้ในการประเมิน สำหรับการใช้อยู่ของผู้อยู่บังคับบัญชา ผู้วิจัยมีความเห็นว่าหากผู้บังคับบัญชามีความเข้าใจในการกำหนดตัวชี้วัดแล้วก็จะสามารถกำหนดข้อตกลงกับผู้บังคับบัญชาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีหลักฐานการปฏิบัติงานที่ตรวจสอบได้ ด้านการพัฒนาบุคลากร: ควรจัดอบรมพัฒนาความรู้ตามแผนองค์กร และติดตามผลการพัฒนา ด้านการให้บุคลากรพ้นจากงาน: ลดขั้นตอนการพ้นจากงานให้รวดเร็วและปฏิบัติตามระเบียบอย่างเคร่งครัด พร้อมกำหนดงบประมาณในการจ้างงานต่อ ซึ่งกรณีนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาครควรมีการชี้แจงสิทธิ์และขั้นตอนการขอรับสิทธิ์ให้แก่ผู้ที่จะพ้นจากราชการทราบทุกราย

การดำเนินการตามแนวทางเหล่านี้จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลและพัฒนาศักยภาพบุคลากรในองค์กร ช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพในการบริหารงานบุคคลและความเป็นธรรมในองค์กร โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติศักดิ์ อังคะนาวัน และธัญญา เทียนคำศรี (2561) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษากระบวนการ บริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา เขต อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงตามลำดับดังนี้ 1. ด้านการพัฒนาและการฝึกอบรม 2. ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน 3. ด้านค่าตอบแทนและสิทธิประโยชน์และ 4. ด้านการสรรหาและคัดเลือก 2) กระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกข้อ เมื่อพิจารณา

เป็นรายด้านพบว่า มีคะแนนความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้านเรียงตามลำดับดังนี้ 1. การปฏิบัติงาน ของสายงานมีปริมาณงานและบุคลากรที่เหมาะสม 2. สามารถปฏิบัติงานได้ตามปริมาณงานที่ถูกกำหนดไว้ 3. มีการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและ 4. มีการดูแล บำรุงรักษาอุปกรณ์เครื่องใช้สำนักงานที่ใช้ในการปฏิบัติงานให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งานอยู่เสมอ ซึ่งการบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการตั้งแต่เริ่มรับบุคลากรเข้าทำงานจนกระทั่งการออกจากงาน เมื่อองค์กรมีรูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ดีสามารถเลือกบุคลากรที่เหมาะสมกับงานเข้ามาปฏิบัติงานในองค์กรได้ เมื่อบุคลากรที่เข้ามาก็มีความรู้ความสามารถตรงตามสายงานที่ตนเองถนัดและเกิดความพึงพอใจในงาน ย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์พิชชา อ่อนฉะนัย และสมิหรา จิตลดากร (2562) ได้ศึกษาเรื่อง การปฏิรูปการบริหารงานบุคคลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ตามคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 8/2560 ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาเพื่อให้เกิดประสิทธิผลตามการปฏิรูป การบริหารงานบุคคลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นตามคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 8/2560 ที่มีประสิทธิผลมี 5 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1. ด้านการปฏิรูปการสรรหา 2. ด้านการปฏิรูปการคัดเลือกและการดำรงรักษา 3. ด้านการให้บริการสาธารณะขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 4. ด้านการปฏิรูปการบริหารงานบุคคลขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย และ 5. ด้านการปฏิรูปการบริหารงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์ความรู้การวิจัย

การบริหารทรัพยากรบุคคลในองค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาคร โดยเน้นการศึกษาปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของบุคลากร ซึ่งถือเป็นประเด็นสำคัญในการส่งเสริมเสถียรภาพและศักยภาพขององค์กรในระยะยาว งานวิจัยพบว่ามีปัญหาหลายด้านที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารงานบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการวางแผนอัตรากำลังที่ยังไม่ครอบคลุมภารกิจ ค่าตอบแทนที่ไม่เหมาะสม กระบวนการสรรหาบุคลากรที่ล่าช้า และข้อจำกัดด้านงบประมาณที่ส่งผลให้การพัฒนาศักยภาพบุคลากรยังไม่ทั่วถึง ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (HRM) งานวิจัยได้วิเคราะห์ตั้งแต่กระบวนการวางแผนกำลังคน การสรรหาและคัดเลือกบุคลากร การประเมินผลการปฏิบัติงาน การพัฒนาทักษะ ไปจนถึงการดำรงรักษาพนักงาน โดยพบว่าการดำเนินงานในแต่ละด้านยังมีจุดอ่อน เช่น การประเมินผลที่ขาดความชัดเจน การขาดแนวทางพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่เป็นระบบ และการขาดกลไกในการสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรร่วมพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ งานวิจัยยังเชื่อมโยงกับหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ที่เน้นความโปร่งใส เป็นธรรม และตรวจสอบได้ โดยเฉพาะในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร การให้ค่าตอบแทนที่ยุติธรรม และการประเมินผลที่มีเกณฑ์ชัดเจน ซึ่งจะช่วยลดความเหลื่อมล้ำในองค์กรและเพิ่มความเชื่อมั่นของบุคลากรต่อระบบงานและผู้บริหาร ด้านแรงจูงใจในการทำงาน (Motivation & Job Satisfaction) งานวิจัยได้นำทฤษฎีสองปัจจัยของเฮิร์ชเบิร์ก (Herzberg's Two-Factor Theory) มาอธิบาย โดยชี้ว่าปัจจัยด้านสุขอนามัย เช่น ค่าตอบแทนที่ไม่เพียงพอ สวัสดิการที่ไม่เหมาะสม และโอกาสก้าวหน้าที่ไม่ชัดเจน เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้บุคลากรขาดแรงจูงใจในการทำงาน และอาจนำไปสู่การลาออกในระยะยาว ซึ่งเป็นความเสี่ยงต่อความมั่นคงขององค์กร ในมิติของการพัฒนาองค์กร (Organizational Development - OD) งานวิจัยเสนอให้มีการวางแผนพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบ ผ่านการฝึกอบรมที่ตรงกับภารกิจของแต่ละตำแหน่ง รวมถึงการจัดสรรงบประมาณอย่างเพียงพอ เพื่อให้บุคลากรสามารถเพิ่มพูนทักษะและเติบโตในสายงานได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ยังควรเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งเสริมให้เกิดความภักดีต่อองค์กร และช่วยยกระดับคุณภาพการบริการแก่ประชาชนในท้องถิ่น โดยสรุป งานวิจัยชี้ให้เห็นว่าการ

บริหารทรัพยากรบุคคลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสมุทรสาครยังคงมีข้อจำกัดที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงาน หากสามารถพัฒนาและปรับปรุงระบบต่าง ๆ อย่างรอบด้าน ตั้งแต่การวางแผนบุคลากร การสรรหา การให้ค่าตอบแทน การพัฒนาทักษะ และการรักษาบุคลากรไว้กับองค์กร ก็จะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพของหน่วยงานและรองรับความเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

1. เมื่อเกิดปัญหาในการปฏิบัติงานขององค์การควรจัดให้มีการระดมสมอง เพื่อดึงศักยภาพและความสามารถของบุคลากรมาใช้ในการแก้ไขปัญหาได้

2. ควรสนับสนุนให้บุคลากรทำการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมโดยสามารถใช้ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นฐานข้อมูลในการศึกษาค้นคว้า เพื่อเสริมสร้างค่านิยมร่วมและวัฒนธรรมองค์กรที่ดีต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ในการวิจัยครั้งต่อไปควรใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณประกอบเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถวัดค่าได้จากสถิติต่างๆ ได้อย่างแม่นยำมากขึ้น

2. ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาเจาะจงถึงสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น แนวทางการพัฒนาการดำรงรักษาบุคลากร เพื่อให้ทราบถึงปัญหาที่ชัดเจนและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ชัดเจนในประเด็นข้างต้น

บรรณานุกรม

- กิตติศักดิ์ อังคะนาวัน และธัญญา เทียนคำศรี. (2561). การศึกษากระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาเขตอำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี. *วารสารศึกษาศาสตร์ มมร*, 6(2), 591-599.
- พิมพ์พิชชา อ่อนฉะนัย และสมิหรา จิตตลดากร. (2562). การปฏิรูปการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติฉบับที่8/2560. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 6(4).
- สุภางค์ จันทวานิช. (2553). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อชิรญา สิรินันท์ธนกุล และธัญญรัตน์ พุทธิพงษ์ชัยชาญ. (2561). การบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์. ใน *รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 2 พ.ศ.2561* (หน้า 959-969). มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร*

Management model of a model moral school

at BangMunNak District in Phichit Province

¹ดนุพล ภักดี, พระครูวิโชติสิกขกิจ และพระครูสุธีรัตติบัณฑิต¹Danupon Phakdee, Phrakru Wichotisikhakitand and Phrakru Suthi Kittibundit

วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

Phichit Buddhism College

¹Corresponding Author's E-mail: yellowskyhigh@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนาก 2) เพื่อเปรียบเทียบจำแนกรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนาก 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี ประชากร คือ นักเรียนโรงเรียนบางมูลนากภูมิวิทยาคม ตำบลบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร จำนวน 2,140 คน โดยวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 184 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม มีความเชื่อมั่น .965 สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ส่วนวิจัยเชิงคุณภาพแบบกึ่งโครงสร้าง เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 11 คน โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และ 3) แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ส่งเสริมการศึกษาอย่างเป็นระบบเพื่อทำความเข้าใจตนเองและสังคม ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา สนับสนุนให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้สถานศึกษา สนับสนุนผู้เรียน เรียนรู้ได้ง่ายขึ้นและเข้าใจข้อเท็จจริง ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ พัฒนาสภาพความเป็นจริง แทนที่จะเป็นห้องเรียนแบบเดิม

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหาร; การบริหารจัดการ; โรงเรียนคุณธรรมต้นแบบ

ABSTRACT

This research aimed to 1) study the management model of model moral schools in Bang Mun Nak District, 2) compare and classify the management model of model moral schools in Bang Mun Nak District, 3) study the problems, obstacles and suggestions towards the management model of model moral schools in Bang Mun Nak District, Phichit Province. The research methodology was mixed methods. The population was 2,140 students of Bang Mun Nak Bhumiwitthayakhom School, Bang Mun Nak Subdistrict, Bang Mun Nak District,

* Received March 10, 2025; Revised May 29, 2025; Accepted June 14, 2025

Phichit Province. The quantitative research was conducted using a survey research method. Data was collected from a sample of 184 people. The research instrument was a questionnaire with a reliability of .965. The statistics used in the research were frequency, percentage, mean and standard deviation, t-test and one-way analysis of variance. The semi-structured qualitative research was conducted by collecting data from 11 key informants. The data was analyzed and synthesized in terms of content. The research results showed that 1) the overall management conditions of model moral schools were at a high level, 2) personnel with different genders, ages, education levels and work experiences had different opinions but were not statistically significant, and 3) the management guidelines of model moral schools in Bang Mun Nak District, Phichit Province In terms of educational management in educational institutions, it promotes systematic education to understand oneself and society. In terms of curriculum development in educational institutions, it supports learners to see their own value and have self-discipline. In terms of the development of learning processes in educational institutions, it supports learners to learn more easily and understand the facts. In terms of growth and promotion of learning resources, it develops real conditions instead of the traditional classroom.

Keywords: Management Model; Management; Model moral schools

บทนำ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้พัฒนาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2562 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2432 พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ในหมวด 4 ว่าแนวการจัดการศึกษา ตามหลักการสำคัญของการเรียนการสอน (มาตรา 22) รวมถึงจุดมุ่งหมาย และสาระเนื้อหาของหลักสูตร (มาตรา 23 และ 27) ตามกระบวนการจัดการ (มาตรา 24) การประเมินผล (มาตรา 25) และองค์กรที่จัดทำหลักสูตร (มาตรา 26) ตามเงื่อนไขของความสำเร็จอื่นๆ ซึ่งได้กำหนดไว้ให้ชีวิต ค่านิยมของบุคคลในสังคมเกิดความเปลี่ยนแปลง เบี่ยงเบนไปจาก หลักศีลธรรมจริยธรรมที่ดั่งตามหลักธรรมของพุทธศาสนา (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2544) ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้คู่คุณธรรม

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาฉบับแรกของไทยที่มุ่งหวังจะยกระดับการศึกษาและปฏิรูปการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน โดยกำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาโดยยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542) จึงเป็นภารกิจที่มีกฎหมายรองรับครูอาจารย์และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องถือปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ไม่ใช่นโยบายหรือแผนงานที่ใครจะทำก็ได้ไม่ทำก็ได้ ด้วยความจำเป็นดังกล่าวครูผู้สอนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ต้องทบทวนบทบาทของตนเองว่าการจัดการเรียนการสอนที่ตนกำลังดำเนินการอยู่มีคุณภาพถูกต้อง เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพ สังคมไทยและสังคมโลกปัจจุบัน

การดำเนินงานจะประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์มากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับการทำงานของผู้บริหารในการนำหลักการบริหารมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน คือ หลักความรับผิดชอบและหลักความ

คุณค่า การพัฒนาทางด้านวัตถุมากกว่า พัฒนาศังคมในด้านอื่นๆ โดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านจิตใจ อาทิ สิทธิ และหน้าที่การมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม ต้องเอาใจใส่ในปัญหาของบ้านเมือง ความกล้าหาญที่จะรับผิดชอบจากการกระทำ ยึดมั่นในความถูกต้อง (อมรา เล็กเริงสินธุ์, 2560) ยึดหลักความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทนมีระเบียบวินัย การพัฒนานั้นก็ได้เป็นไปอย่างยั่งยืนและครอบคลุมทั้งด้านคนและวัตถุ เพราะการพัฒนาประเทศโดยมุ่งความเจริญทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เน้นเรื่องวัตถุอุปกรณ์อย่างรวดเร็ว โดยขาดความสมดุลกับการพัฒนาทางด้านจิตใจของคนให้มีคุณธรรมจริยธรรม(พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

จากข้อมูลเบื้องต้น การบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร สภาพการณ์ทางสังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาของไทยในปัจจุบันเป็นไปเพื่อพัฒนาค้นไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มุ่งเน้นการปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของประชากร และอนาคตของชาติ เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนการสร้าง และการหาแบบคุณภาพของแบบสอบถามดังนี้

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสอบถาม
2. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้
3. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
4. สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
5. นำเสนอร่างแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข
6. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา
7. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับจริง และนำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

8. รวบรวมแบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์

ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยใช้แบบสอบถามชนิดเลือกตอบจำแนกเป็น 4 ด้าน คือ

- 1) ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา
- 2) ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา
- 3) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- 4) ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้

หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่แก้ไขแล้วไปทดสอบใช้ (Try – out) แก่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนโรงเรียนบ้านดงเสือเหลือง อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.965

นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้แล้ว เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้แจกกลุ่มตัวอย่างจริงในการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร แล้วเสนอต่อผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ที่กำหนดให้เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลต่อไป

2. ผู้ดำเนินการวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างคือเด็กและเยาวชน ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียน ทั้งโรงเรียน ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร จำนวน 341 ชุด ในการแจกแบบสอบถาม ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างเดือนมกราคม ถึงเดือนกรกฎาคม 2567 รวม 7 เดือน

สรุปผลการวิจัย

ตารางที่ 1 รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
เพศ			
	ชาย	89	23.90
	หญิง	252	67.70
รวม		341	100

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษา			
	มัธยมต้น	167	44.90
	มัธยมปลาย	174	46.80
รวม		341	100

พบว่า เด็กและเยาวชนที่มีเพศ และการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 4.36, S.D. = 0.35$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับมากทุกด้าน โดย ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45, S.D. = 0.46$) และ ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ ที่มีค่าเฉลี่ยมาก คือ ($\bar{X} = 4.24, S.D. = 0.34$) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สรุปได้ดังนี้

1) ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา มีความคิดเห็นต่อสภาพรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45, S.D. = 0.46$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก โดย สถานศึกษาสนับสนุน ความสามารถในการใช้ห้องปฏิบัติการส่งเสริมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยมาก คือ ($\bar{X} = 4.54, S.D. = 0.50$) และสถานศึกษาส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระและจุดประสงค์วิชาพระพุทธศาสนา ที่มีค่าเฉลี่ยมาก คือ ($\bar{X} = 4.37, S.D. = 0.60$) ตามลำดับ

2) ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา มีความคิดเห็นต่อสภาพรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 4.39, S.D. = 0.40$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก โดย สถานศึกษาส่งเสริมความสามารถในการนำหลักธรรมมาพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยมาก คือ ($\bar{X} = 4.50, S.D. = 0.50$) และสถานศึกษาสนับสนุนความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น บรรยาย สาธิต แสดงบทบาทสมมติ ที่มีค่าเฉลี่ยระดับมาก คือ ($\bar{X} = 4.31, S.D. = 0.53$) ตามลำดับ

3) ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้สถานศึกษา พบว่า ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา มีความคิดเห็นต่อสภาพรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 4.24, S.D. = 0.34$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก โดย สถานศึกษาส่งเสริมความสามารถในการใช้ห้องปฏิบัติการส่งเสริมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยระดับมาก คือ ($\bar{X} = 4.48, S.D. = 0.50$) และสถานศึกษาสนับสนุนความสามารถในการเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสมในการประกอบบทเรียน ที่มีค่าเฉลี่ยมาก คือ ($\bar{X} = 4.23, S.D. = 0.56$) ตามลำดับ

4) ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ พบว่า ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา มีความคิดเห็นต่อสภาพรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 4.24, S.D. = 0.34$) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก โดย สถานศึกษาส่งเสริมความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น บรรยาย สาธิต แสดงบทบาทสมมติ มีค่าเฉลี่ยมาก คือ ($\bar{X} = 4.80, S.D. = 0.40$) และสถานศึกษาส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาและส่งเสริมตามสถานการณ์ที่เป็นจริง ที่มีค่าเฉลี่ยระดับมาก คือ ($\bar{X} = 3.87, S.D. = 0.56$) ตามลำดับ

2. ผลเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร สรุปได้ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 เด็กและเยาวชนที่มีเพศต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

พบว่าเด็กและเยาวชนที่มีเพศต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม ($t = 1.16$, $Sig. = 0.08$) ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานข้อที่ 2 เด็กและเยาวชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

พบว่าเด็กและเยาวชนที่มีรูปแบบการบริหารจัดการต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม ($t = 1.50$, $Sig. = 0.077$) ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ การศึกษา มีระดับความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกันอย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และ 0.01 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

ผลการวิจัย พบว่า ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะซึ่งเป็นประโยชน์ต่อรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ซึ่งจำแนกเป็นรายด้านดังนี้

1. ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาในสถานศึกษาพบว่า ปัญหา อุปสรรค ขาดการศึกษาอย่างเป็นระบบเพื่อทำความเข้าใจตนเองและสังคม โดยการปฏิบัติตามหลักของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่นที่ตนนับถือด้วยสำนึกที่ดี

2. ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาพบว่า ปัญหา อุปสรรค ทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลัก พระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์ หลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานความรู้

3. ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้พบว่า ปัญหา อุปสรรค ขาดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้นและเข้าใจข้อเท็จจริงในเนื้อหาอย่างแท้จริงในรูปของการเกิด Concept เข้าใจหลักการสำคัญ และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในแนวทางที่ดีขึ้นตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม

4. ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้พบว่า ปัญหา อุปสรรค ขาดการเรียนรู้ที่แท้จริง ทำให้ผู้เรียนได้ใช้วิธีการ เครื่องมือ และวัสดุจำเป็นอย่างต่างๆ ในสถานการณ์จริงเพื่อแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิต และมีความสำคัญในชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนากจังหวัดพิจิตร มีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปราย ตามความมุ่งหมายของการวิจัย ได้ดังนี้

1. สภาพรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนากได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาในสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้และด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ ในภาพรวมมี

ปัญหาในระดับมาก ($\bar{X}=4.22$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา สถานศึกษาส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระและจุดประสงค์วิชาพระพุทธศาสนา ส่งเสริมการศึกษาอย่างเป็นระบบเพื่อทำความเข้าใจตนเองและสังคม โดยการปฏิบัติตนตามหลักของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่นที่ตนนับถือด้วยสำนึกที่ดี ที่ได้รับการปลูกฝัง การพัฒนาระบบความคิด พิจารณา ไตรตรองก่อนตัดสินใจทำสิ่งใด ๆ ทำให้เป็นผู้มีจิตใจดีที่ส่งผลต่อการคิดดี เป็นประโยชน์และสร้างสันติสุข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวสันต์ ธีรวิโร (เกษงาม) (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาสภาพการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนาของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 “จากการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านและรายข้อ ระดับมากการประเมินสภาพการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนาและสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดณรงค์ธรรม กตรมโม (หงษ์สิบสอง)(2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรม โรงเรียนมัธยมศึกษาภาคเหนือตอนล่าง” จากการศึกษาพบว่า สภาพการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาภาคเหนือตอนล่าง พบว่า ผู้บริหารมีการพัฒนาภาวะผู้นำในการบริหารงาน

2. ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาสถานศึกษานับสนุนความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น บรรยาย สาธิต แสดงบทบาทสมมติ สนับสนุนให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลัก พระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และ ค่านิยมอันพึงประสงค์ หลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลักสูตรที่มีมาตรฐานความรู้เป็นเครื่องกำหนดคุณภาพการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดณรงค์ธรรม กตรมโม (หงษ์สิบสอง) (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรม โรงเรียนมัธยมศึกษาภาคเหนือตอนล่าง” จากการศึกษาพบว่า และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เป็นโครงสร้างที่ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ 1. ส่วนนำ ที่ประกอบด้วย 1) ความเป็นมาและความสำคัญของภาวะผู้นำ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2. ส่วนเนื้อหา ประกอบด้วย 1) การบริหารงาน 4 งาน คืองานวิชาการ งานงบประมาณ งานบุคคล และงานบริหารทั่วไป 2) หลักธรรม สัปปุริสธรรม 7 และส่วนที่ 3 เจาะลึกความสำเร็จ เพื่อให้ผู้บริหารได้นำไปใช้ แสวงหาวิธีการและหลักการที่เหมาะสมในการพัฒนา และพัฒนาตนเอง ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรม

3. ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้สถานศึกษานับสนุนความสามารถในการเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสมในการประกอบบทเรียน สนับสนุนผู้เรียน เรียนรู้ได้ง่ายขึ้นและเข้าใจข้อเท็จจริงในเนื้อหาอย่างแท้จริง ในรูปของการเกิด Concept เข้าใจหลักการสำคัญ และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในแนวทางที่ดีขึ้นตามจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมหมาย สิริภทโท(ไทยานนท์)(2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาประสิทธิผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” อยู่ในระดับมากทุกด้าน ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนต่อการพัฒนาประสิทธิผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการเสงี่ยม ปญญาอุทโธ (อินทร์คำ) (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดเชียงราย” จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของนักเรียน ได้แก่ เพศ, อายุ และผลการเรียน มีผลให้ความคิดเห็นที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกาวิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ปัญหา อุปสรรคที่มีต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่ามะกา วิทยาคม อำเภอท่ามะกา จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า นักเรียนบาง

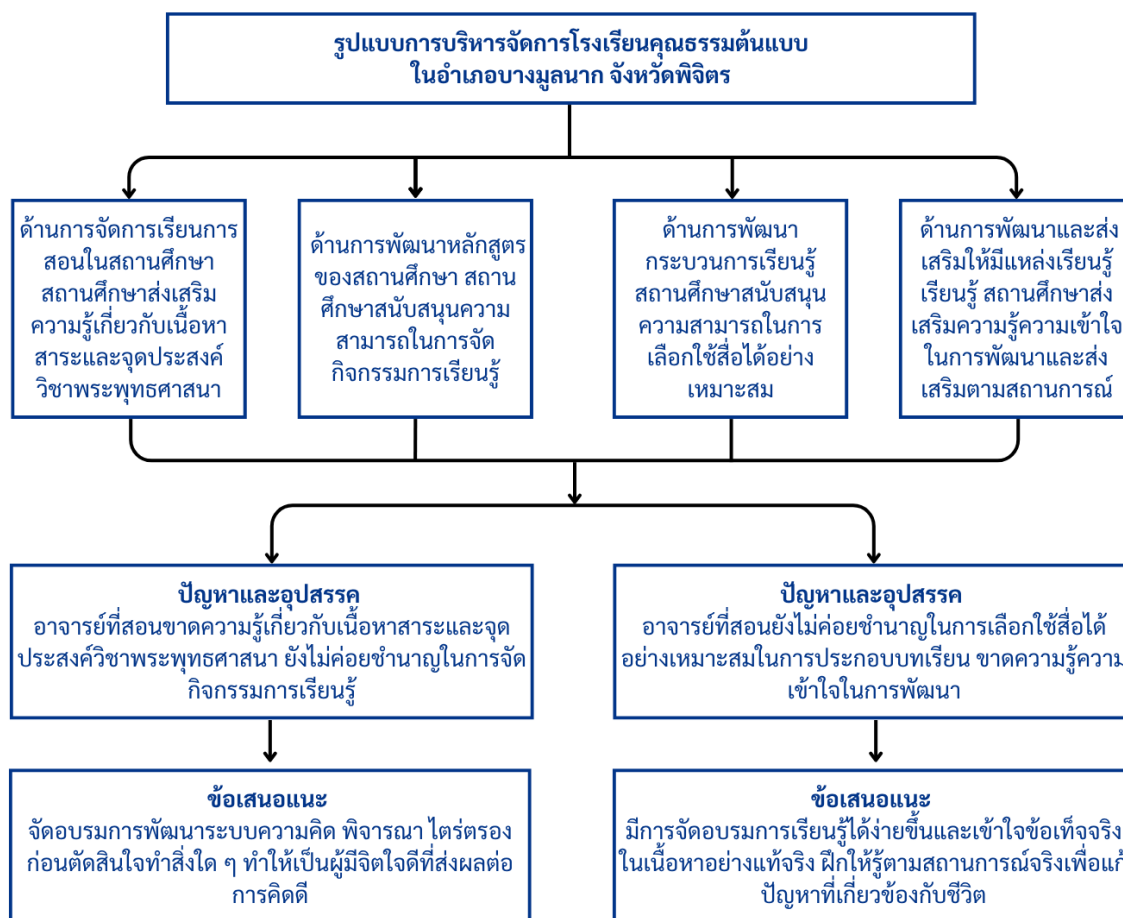

คนไม่ขยันเรียน นักเรียนบางคนไม่เห็นคุณค่าของเงิน นักเรียนบางคนลอกการบ้านเพื่อน นักเรียนบางคนขาดวินัยต่อตนเองและผู้อื่น นักเรียนบางคนพูดจาไม่สุภาพเป็นประจำ

4. ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ สถานศึกษาส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาและส่งเสริมตามสถานการณ์ที่เป็นจริง พัฒนาสภาพความเป็นจริง นั้นช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง ทำให้ผู้เรียนได้ใช้วิธีการ เครื่องมือ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระเทพญาณ จนทวนโณ (ปัญญาแก้ว) (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ ศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนบ้านสะบั้ง ตำบลม่วงน้อย อำเภอบ้านม่วง จังหวัดลำพูน” จากการศึกษาพบว่า โรงเรียนวิถีพุทธคือโรงเรียนปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนา มาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษาโดยเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้พัฒนาการกิน อยู่ ดู ฟัง โดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงปัญญา และมีวัฒนธรรม เมตตาเป็นรากฐานการดำเนินชีวิต โรงเรียนวิถีพุทธดำเนินการพัฒนาโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาอย่างบูรณาการ

องค์ความรู้การวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร” ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยหลักการศึกษาที่เกี่ยวข้อง แนวคิดที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

แผนภาพที่ 1 สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ผู้บริหารควรมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบ และผู้บริหารในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา กับคุณภาพของการจัดการศึกษา เพื่อที่จะได้ข้อมูลการค้นคว้าที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป
2. ผู้บริหารควรศึกษาและวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบ และผู้บริหารในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ
3. ผู้บริหารควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนานักเรียนเพื่อรับผิดชอบรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบ และผู้บริหารในการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

จากผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา ส่งเสริมการศึกษาย่างเป็นระบบเพื่อทำความเข้าใจตนเองและสังคม โดยการปฏิบัติตนตามหลักของพระพุทธศาสนา
2. ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น บรรยาย สาธิต แสดงบทบาทสมมติ สนับสนุนให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักพระพุทธศาสนา
3. ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้สถานศึกษา สนับสนุนผู้เรียน เรียนรู้ได้ง่ายขึ้นและเข้าใจ ข้อเท็จจริงในเนื้อหาอย่างแท้จริงในรูปของการเกิด เข้าใจหลักการสำคัญ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนากเขตอื่นๆ ว่ามีความเหมือนกัน หรือแตกต่างกันจากการวิจัยครั้งนี้
2. ควรศึกษารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนากเขตอื่นๆ ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร
3. ควรศึกษารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบในอำเภอบางมูลนากเขตอื่นๆ ว่ามีปัญหาอะไรสำคัญที่ต้องแก้ไขเป็นการเร่งด่วน เพื่อเป็นแนวทางแก้ไขที่ยั่งยืน

บรรณานุกรม

- ทิพย์สิริ กาญจนวาสี และศิริชัย กาญจนวาสี. (2564). *วิธีวิทยาการวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ทันใจ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุวิริยาสาน.
- พระเทพวิญญู จันทวณโณ (ปัญญาก้าว). (2562). *ศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนบ้านสะปึ่ง ตำบลม่วงน้อย อำเภอบางซาง จังหวัดลำพูน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พระพุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดฉัตรธรรม กตรมโม (หงษ์สีบสอง). (2562). *รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรม โรงเรียนมัธยมศึกษาภาคเหนือตอนล่าง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต พุทธบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาวัฒนา โชติบุญ (รัตนนท์). (2562). ศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามแนวคิด "ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้" ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 25. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต การสอนสังคมศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. 2542. (25 สิงหาคม 2542). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 116. ตอนที่ 74 ก. หน้า 1-23.
- พระวสันต์ อีรวโร (เกษม). (2562). ศึกษาสภาพการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต การสอนสังคมศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมหมาย สิริภุโท (ไถยอนนท์). (2562). ศึกษาประสิทธิผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พุทธบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอธิการเสงี่ยม ปญญาวุฑโฒ (อินทร์คำ). (2561). รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดเชียงราย. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต การจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อมรา เล็กเรณูสินธุ์. (2542). *คุณธรรมจริยธรรมสำหรับผู้บริหาร*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมาธรรม

ปัจจัยที่นำไปสู่การจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม
กรณีศึกษา ชุมชนตำบลบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา*

Factors Leading to the Development of Creative Tourism Routes Based on Cultural
Identity, Case Study: Ban Khao Subdistrict, Ranot District, Songkhla Province.

¹ทักษ์สรณ์ธัญ กองพิมพ์, ²กมลพนัญช์ ชนะชนม์,

³บุญวัฒน์ ศรีขวัญ และ ⁴ดนวัต สีพสุสุข

¹Thaksornthan Kongpim, ¹Kornphanat Chananchon,

²Boonnawat Srikhwan and ⁴Donnawat Seeputsuk

วิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ

Management for Development College, Thaksin University

¹First Author's E-mail: Thaksornthan.k@tsu.ac.th

²Corresponding Author's E-mail: kornphanat.c@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์สำหรับการศึกษาปัจจัยที่จะนำไปสู่การจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม กรณีศึกษา ชุมชนบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา สำหรับการเตรียมการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ มีเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่แบบสอบถาม โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้สำหรับการวิจัย ได้แก่ประชากรในพื้นที่ประกอบไปด้วย 6 ชุมชน ตำบลบ้านขาว อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา จำนวนทั้งหมด 325 คน โดยใช้วิธีการคำนวณด้วยสูตร (Taro Yamane) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และข้อมูลที่รวบรวมมาได้วิเคราะห์ค่าทางสถิติ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ผลวิจัยพบว่า ปัจจัยที่จะนำไปสู่การจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านขาว อำเภอรโนดจังหวัดสงขลา ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือปัจจัยด้านการรองรับนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$) รองลงมาคือความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$) และความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$) ตามลำดับ ดังนั้น ชุมชนบ้านขาวมีความพร้อมในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้อัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชน มีศักยภาพในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด้านการให้บริการของชุมชนที่มีความพร้อมสูงสุด รองลงมาคือด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พื้นที่ท่องเที่ยว และกิจกรรมท่องเที่ยว ซึ่งทั้งหมดอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าชุมชนสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ทั้งในแง่ของสิ่งอำนวยความสะดวก การให้บริการ และการสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้นักท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์; เส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์; อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ABSTRACT

This research aims to study the factors that lead to the development of creative tourism routes based on cultural identity, using the case study of Ban Khao community, Ranot

* Received March 12, 2025; Revised June 6, 2025; Accepted June 14, 2025

District, Songkhla Province. The study serves as a preparation for designing creative tourism routes that utilize the cultural identity of the local community. A quantitative research methodology was employed, using questionnaires as the research instrument. The sample group consisted of 325 residents from six communities within Ban Khao Subdistrict, Ranot District, Songkhla Province. The sample size was determined using the Taro Yamane formula. The statistical tools used for data analysis included descriptive statistics, specifically mean and standard deviation. The research findings revealed that the highest contributing factor to the development of creative tourism routes in Ban Khao community was the community's capacity to accommodate tourists, which scored at a high level ($\bar{x} = 3.89$). This was followed by accessibility to tourist attractions ($\bar{x} = 3.88$), and tourism-related activities ($\bar{x} = 3.87$), all rated at high levels. Therefore, Ban Khao community demonstrates readiness in developing creative tourism routes grounded in its cultural identity, with high potential for effective implementation. The community's strongest area is in tourist services, followed by facilities, tourist sites, and tourism activities, all of which are also rated at high levels. These results indicate that the community is well-equipped to welcome tourists in terms of infrastructure, services, and the ability to offer meaningful and valuable experiences.

Keywords: Creative Tourism; Creative Tourism Routes; Cultural Identity

บทนำ

ประเทศไทยมีความได้เปรียบทางทำเลที่ตั้งและทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวกับชุมชน (Richards & Raymond, 2000) นอกจากนี้ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของไทยยังเป็นจุดเด่นที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นจารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และศิลปะพื้นบ้าน ซึ่งสามารถนำมาต่อยอดให้เกิดประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีความหมาย (UNESCO, 2013) ประเทศไทยมีมรดกทางวัฒนธรรมที่หลากหลายและมีความเป็นเอกลักษณ์ โดยสามารถพบเห็นได้จากแหล่งโบราณคดีที่สำคัญ เช่น อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและอยุธยา ซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกโดยองค์การยูเนสโก (UNESCO, 2019) รวมถึงงานศิลปหัตถกรรมที่มีความประณีต เช่น งานแกะสลักไม้ งานเครื่องเงิน และผ้าไหมไทย ซึ่งสะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นและความเชี่ยวชาญของช่างฝีมือไทย

นอกจากนี้ อาหารไทยยังเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ทางวัฒนธรรม โดยมีการผสมผสานรสชาติที่หลากหลายและมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เช่น อาหารภาคเหนือที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมล้านนา อาหารภาคใต้ที่มีรสชาติเผ็ดร้อนและเครื่องเทศเข้มข้น อีกทั้ง การละเล่นพื้นบ้านและนาฏศิลป์ไทย เช่น โขนและรำไทย ยังสะท้อนถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมายาวนาน ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของประเทศไทยจึงเป็นรากฐานสำคัญที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งจะช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มและความยั่งยืนให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย (Richards, 2018) ด้วยเหตุนี้ ประเทศไทยจึงเป็นจุดหมายปลายทางที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เน้นการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นแนวทางการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมมากขึ้นในประเทศไทย โดยเป็นการท่องเที่ยวที่แยกออกจากรูปแบบการท่องเที่ยวมวลชน (MASS TOURISM) ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เดินทางได้สัมผัสประสบการณ์เชิงลึก ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น นักท่องเที่ยวสามารถลงมือปฏิบัติกิจกรรมจริง เช่น การเข้าพักโฮมสเตย์ การทำอาหารร่วมกับเจ้าบ้าน หรือการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การสานเสื่อกระจูด ซึ่งช่วยเสริมสร้างความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชน การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงไม่ได้เป็นเพียงการสร้างประสบการณ์ใหม่ให้กับนักท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ยังช่วยให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งผ่านการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมในรูปแบบที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิม (ภุริวัจน์, 2556) ทั้งนี้ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ยังได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐผ่านนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (อพท.) ซึ่งมีเป้าหมายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เน้นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการมีส่วนร่วมของชุมชนตามกรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2561-2580) เพื่อสร้างความแตกต่างให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทย

ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เป็นหนึ่งในชุมชนที่มีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เนื่องจากมีทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่โดดเด่น ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น “อเมซอนแห่งลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา” การล่องเรือชมธรรมชาติ และการเข้าพักโฮมสเตย์ที่ได้รับรางวัลจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาในปี 2558 นอกจากนี้ ยังมีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญา เช่น การรำมโนราห์ การสานเสื่อกระจูด การทำปลาตุ๋น และการผลิตหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ยังมีความท้าทายหลายประการ รวมถึงการขาดการบูรณาการด้านการบริหารจัดการเส้นทางการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชน และการเชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยว การศึกษานี้จึงมีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านขาว ซึ่งจะเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยว แต่ปัจจุบันยังไม่ได้มีการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรม

งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่จะนำไปสู่การจัดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม โดยใช้ชุมชนบ้านขาว อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา เป็นกรณีศึกษา ผลจากงานวิจัยนี้จะเป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน และยังช่วยอนุรักษ์และเผยแพร่อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านขาวให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางต่อไป

วัตถุประสงค์ความวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่จะนำไปสู่การจัดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เรื่อง ปัจจัยที่จะนำไปสู่การจัดเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์กรณีศึกษาชุมชนบ้านขาว อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้เกณฑ์การประเมินปัจจัยข้อมูลคำถามและเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินรวมทั้งการศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลประกอบไปด้วย ด้านประชากรศาสตร์ คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยในด้านบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับ

การศึกษา อาชีพหลัก ระดับรายได้ และใช้เกณฑ์ 5 As (Dickman ,1996) ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ (attraction) กิจกรรม (Activities) การเข้าถึง (Access) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) พัก (Accommodation) และใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้เพื่อสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ(Quantitative Research) ในครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรที่อาศัยในพื้นที่ 6 หมู่บ้าน ได้แก่ ชุมชนบ้านหัวป่า ชุมชนบ้านเสาธง(ล่องลม) ชุมชนบ้านขาว ชุมชนบ้านควาออก ชุมชนบ้านควาตก และ ชุมชนบ้านหัวป่าตก ตำบลบ้านขาว อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยใช้สูตรของทาโรยามาเน (Taro Yamane อ้างถึงใน สุทนต์ ศรีไสย์ 2551) กำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อน 0.05

ตารางที่ 1 แสดงถึงประชากรกลุ่มตัวอย่างของชุมชนทั้งหมด 6 หมู่บ้าน

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	จำนวนประชากร			จำนวนครัวเรือน	กลุ่มตัวอย่าง
		ชาย	หญิง	รวม		
1	บ้านหัวป่า	502	472	974	370	70
2	บ้านล่องลม – เสาธง	352	386	738	259	49
3	บ้านขาว	488	496	944	358	68
4	บ้านควา	289	302	591	263	50
5	บ้านควาตก	211	230	441	192	36
6	บ้านหัวป่าตก	419	445	864	276	52
ตำบลบ้านขาว		2,221	2,331	4,552	1,718	
จำนวนทั้งหมด						325

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบประเมินปัจจัยที่จะนำไปสู่การจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 1) ข้อมูลทั่วไป เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้
- 2) แบบสอบถาม ประกอบด้วย ตอนที่1.ความพร้อมของพื้นที่ท่องเที่ยวชุมชน ประกอบไปด้วย (1) ความพร้อมของสถานที่ท่องเที่ยว (2) ความพร้อมของกิจกรรมทางการท่องเที่ยว (3) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (4) การรองรับนักท่องเที่ยว (5) การจัดการด้านการท่องเที่ยว
- ตอนที่ 2 ด้านความพร้อมการให้บริการของชุมชน
- ตอนที่ 3 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก
- ตอนที่ 4 ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

หลังจากโครงการวิจัยผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ของวิทยาลัยการสาธิตสุสิรินธร จังหวัดยะลาแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับประชากรในชุมชน ซึ่งผู้วิจัย

ได้มีการชี้แจงและอธิบายถึงวัตถุประสงค์สำหรับการเก็บข้อมูลให้กลุ่มตัวอย่างได้เข้าใจก่อนที่จะลงมือเก็บแบบสอบถาม ทั้งนี้ให้กลุ่มตัวอย่างสามารถตอบได้อย่างอิสระ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ใช้วิธีการประมวลผลข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) และนำข้อมูลเพื่อไปวิเคราะห์สถิติ คือ ความถี่ (Frequency) และ ร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการใช้วิธีประมวลผลทางสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) และข้อมูลที่รวบรวมมาได้วิเคราะห์ค่าทางสถิติ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยนำข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบตารางพร้อมบรรยายและการสรุปการดำเนินงานวิจัย

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

ผลการวิเคราะห์แบบประเมินปัจจัยที่จะนำไปสู่การจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลทั่วไป เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก และรายได้ ผู้วิจัยใช้คอมพิวเตอร์วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (SPSS for Windows Statistical for the Social Sciences for windows) เพื่อหาค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อมูลส่วนบุคคล		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	126	33.8
	หญิง	199	61.2
อายุ	ต่ำกว่า 20 ปี	15	4.6
	20-30 ปี	31	9.5
	31-40ปี	72	22.2
	41-50 ปี	115	35.4
	51-60 ปี	66	20.3
	61 ปีขึ้นไป	26	8.0
สถานภาพ	โสด	65	20.0
	สมรส	202	62.2
	อยู่ยาร้าง	23	7.1
	แยกกันอยู่	35	10.8
ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	110	33.8
	มัธยมศึกษา	111	34.2
	ประกาศนียบัตร/อนุปริญญา	57	17.5
	ปริญญาตรี	41	12.6
	สูงกว่าปริญญาตรี	6	1.8
อาชีพหลัก	พนักงานบริษัทเอกชน	13	4.0
	รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	19	5.8

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
รับจ้างทั่วไป	137	42.2
นักเรียน/นักศึกษา	16	4.9
ธุรกิจส่วนตัว	72	22.2
แม่บ้าน	27	8.3
อื่นๆ	41	12.6
ระดับรายได้ต่อเดือน		
ต่ำกว่า 5,000	84	25.8
5,000 – 10,000	146	44.9
10,000 – 15,000	57	17.5
15,001 – 20,000	27	8.3
20,001 – 25,000	9	2.8
25,001 – 30,000	1	0.3
30,000 ขึ้นไป	1	0.3

จากตารางที่ 2 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 61.2 รองลงมาคือเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 38.8 ส่วนใหญ่มีช่วงอายุระหว่าง 41–50 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 35.4 รองลงมาคือช่วงอายุระหว่าง 31–40 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.2 ช่วงอายุระหว่าง 51–60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 20.3 ช่วงอายุระหว่าง 20–30 ปีคิดเป็นร้อยละ 9.5 ช่วงอายุร้อยละ 60 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 8.0 และช่วงอายุต่ำกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 4.6 สถานภาพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในสถานภาพสมรสมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 62.2 รองลงมา สถานภาพโสดคิดเป็นร้อยละ 20.0 สถานภาพแยกกันอยู่คิดเป็นร้อยละ 10.8 และสถานภาพอยู่ย่ำร้าง คิดเป็นร้อยละ 7.1 ระดับการศึกษา พบว่ากลุ่มประชากรตัวอย่างมีระดับการศึกษาอยู่ในช่วงมัธยมศึกษามากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 34.2 และรองลงมาระดับประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 33.8 ระดับประกาศนียบัตร/อนุปริญญา คิดเป็นร้อยละ 17.5 ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 12.6 และสูงกว่าระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 1.8

ทั้งนี้ประชากรกลุ่มตัวอย่างของชุมชนบ้านขาวจากสัดส่วนดังกล่าวพบว่ามากกว่าร้อยละ 42.2 มีอาชีพรับจ้างทั่วไป และรองมาคือธุรกิจส่วนตัวคิดเป็นร้อยละ 22.2 และอื่นๆซึ่งพบว่าส่วนใหญ่จะทำการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 12.6 อาชีพแม่บ้านคิดเป็นร้อยละ 8.3 รับราชการ/รัฐวิสาหกิจคิดเป็นร้อยละ 5.8 นักเรียน นักศึกษาคิดเป็นร้อยละ 4.9 และพนักงานบริษัทเอกชนคิดเป็นร้อยละ 4.0 และจากการประเมินรายได้ในชุมชนบ้านขาวพบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้ 5,000–10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 44.9 และรองลงมามีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 25.8 รายได้ 10,000–15,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 17.5 รายได้ 20,001–25,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 8.3 และรายได้ 25,001–30,000 และ 30,000 บาทขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 0.3 ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน จะสังเกตว่าส่วนใหญ่ประชากรในชุมชนมีรายได้ในระดับต่ำกว่า 5,000 บาทและส่วนใหญ่จะมีอาชีพรับจ้างทั่วไปมากที่สุด เนื่องจากชุมชนบ้านขาวมีพื้นที่ค่อนข้างห่างจากอำเภอเมืองจังหวัดสงขลาและอำเภอระโนดจึงทำให้ประชากรมีรายได้ไม่สูงมากและมีค่าครองชีพที่ไม่ได้สูงจนเกินไป ด้านพื้นที่ทางการเกษตรมีจำนวนมากจึงทำให้ชุมชนมีอาชีพที่รองลงมาคือการทำเกษตรกรรมซึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับงานวิจัยของเสริมศักดิ์ ขุนพล และ ฟารีดา จะเอาะ (2561) ที่ได้ทำการศึกษาและประเมินคุณค่าทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน เทศบาลตำบลระโนด อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ได้ความว่าในอดีตชาวระโนดส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทำนาจึงทำให้เกิดงานฝีมือเกี่ยวกับการทำนาเกิดขึ้นมากมาย เช่น การทำ

แก่ การเลี้ยงข้าว การใช้สากแหกรหาบข้าว แต่ปัจจุบันเฉพาะในเขตรอบในพื้นที่เทศบาลเมืองระโนด พบว่า มีการทำเกษตรกรรมลดลง ชาวบ้านส่วนใหญ่หันมาประกอบอาชีพค้าขายและรับจ้าง

การประเมินปัจจัยที่จะนำไปสู่การจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย 5 ด้าน ซึ่งผลการวิเคราะห์ปรากฏดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่จะนำไปสู่การจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย 5 ด้าน

ประเด็น	$\bar{X}$	S.D	ระดับความพร้อม
ด้านสถานที่ท่องเที่ยว	3.84	.746	มาก
ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว	3.87	.872	มาก
การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	3.88	.821	มาก
การรองรับนักท่องเที่ยว	3.89	.857	มาก
การจัดการด้านการท่องเที่ยว	3.78	.873	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	3.85	.684	มาก

จากตารางที่ 3 เกี่ยวกับความคิดเห็นในการประเมินปัจจัยที่จะนำไปสู่การจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม พบว่าภาพรวมของความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$, S.D = .684) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านการรองรับนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$, S.D = .857) รองลงมาคือความคิดเห็นเกี่ยวกับการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.88$, S.D = .821) และความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$, S.D = .872) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยความพร้อมด้านการให้บริการของชุมชน

ประเด็น	$\bar{X}$	S.D	ระดับความพร้อม
ชุมชนมีความพร้อมในการให้บริการด้วยความสุภาพ เป็นมิตร	4.22	.684	มาก
ชุมชนพร้อมที่จะบริการด้วยความสะดวก รวดเร็ว	4.18	.766	มาก
ชุมชนมีความพร้อมที่จะดูแลเอาใจใส่ กระตือรือร้น เต็มใจให้บริการ	4.11	.764	มาก
ชุมชนมีความพร้อมในการให้คำแนะนำ หรือตอบข้อซักถามเป็นอย่างดี	4.10	.807	มาก
ชุมชนมีเจ้าหน้าที่ดูแลด้านความปลอดภัย	3.89	.887	มาก
ชุมชนมีการให้บริการอุปกรณ์รักษาความปลอดภัยพร้อมให้บริการป้องกันภัย(Safety)	3.82	.984	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	4.09	.622	มาก

จากตารางที่ 4 เกี่ยวกับความคิดเห็นด้านการให้บริการชุมชนบ้านชาวพบว่า ความคิดเห็นของภาพรวมด้านการให้บริการชุมชนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$, S.D = .622) และความคิดเห็นที่มีความพร้อมมากที่สุดคือ ชุมชนมีความพร้อมในการให้บริการด้วยความสุภาพเป็นมิตรอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.22$, S.D =

.684) และรองลงมาคือความคิดเห็นด้านชุมชนพร้อมที่จะให้บริการด้วยความสะดวกรวดเร็วอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D = .766) และความคิดเห็นเกี่ยวกับชุมชนมีความพร้อมที่จะดูแลเอาใจใส่ กระตือรือร้น เต็มใจให้บริการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.11$, S.D = .764) ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก

ประเด็น	$\bar{X}$	S.D	ระดับความพร้อม
การเดินทางมีความสะดวกและเข้าถึงง่าย	4.25	.703	มากที่สุด
มีสถานที่จอดรถเพียงพอ เหมาะสม สะดวก ปลอดภัย	4.03	.758	มาก
มีห้องน้ำ-สุขา ที่สะอาด/เพียงพอ/สะดวกต่อการใช้งาน	3.73	1.00	มาก
อาหารและเครื่องดื่มมีจำนวนเพียงพอ	4.01	.897	มาก
อาหารมีคุณภาพและราคาที่เหมาะสม	4.09	.812	มาก
รูปแบบการสื่อความหมายต่างๆ อาทิ ป้าย/สัญลักษณ์	3.71	.932	มาก
เอกสารแผ่นพับ			
ระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน (ไฟฟ้า/น้ำดื่ม/น้ำใช้) มีคุณภาพใช้การได้ดี	4.09	.856	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	3.99	.645	มาก

จากตารางที่ 5 เกี่ยวกับความคิดเห็นในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชนนั้นจะเห็นได้ว่าชุมชนมีความคิดเห็นภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D = .645) และความคิดเห็นในประเด็นที่มีความพร้อมในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกมากที่สุดคือ ความคิดเห็นด้านการเดินทางมีความสะดวกและเข้าถึงได้ง่ายอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$, S.D = .703)และรองลงามี 2 ประเด็นที่มีความคิดเห็นอยู่ในค่าเฉลี่ยที่เท่ากันและอยู่ในระดับมาก คือความคิดเห็นเกี่ยวกับอาหารมีคุณภาพและราคาที่เหมาะสม($\bar{X} = 4.09$, S.D = .812)และความคิดเห็นด้านระบบสาธารณูปโภคพื้นฐาน (ไฟฟ้า/น้ำดื่ม/น้ำใช้) มีคุณภาพใช้การได้ดี ($\bar{X} = 4.09$, S.D = .856) และความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานที่จอดรถเพียงพอ เหมาะสม สะดวก ปลอดภัยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D = .758) ตามลำดับ

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ความพร้อมด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว

ประเด็น	$\bar{X}$	S.D	ระดับความพร้อม
กิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย	3.71	.898	มาก
มีผลิตภัณฑ์และสินค้าทางการท่องเที่ยว	3.91	.892	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	3.81	.829	มาก

จากตารางที่ 6 เกี่ยวกับความคิดเห็นด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ชุมชนมีความคิดเห็นภาพรวมด้านความพร้อมของกิจกรรมทางการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$, S.D = .829) ความคิดเห็นด้านมีผลิตภัณฑ์และสินค้าทางการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$, S.D = .892)และรองลงมาคือ กิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71$, S.D = .898)

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้น เพื่อศึกษาปัจจัยที่จะนำไปสู่การจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมโดยใช้หลักเกณฑ์ 5As (Dickman, 1996) ผลการศึกษาพบว่า

1) สิ่งดึงดูดใจ (attraction) ความเป็นมิตรในการให้บริการของชุมชนและการเป็นเจ้าบ้านที่ดี รวมทั้งมีการดูแลรักษาความปลอดภัยในชุมชนและรวมไปถึงธรรมชาติและระบบนิเวศของชุมชนบ้านขาว ที่ยังมีความสมบูรณ์ของแหล่งน้ำส่งผลให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางน้ำ อีกทั้งยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โดดเด่นรวมถึงอาหารพื้นบ้านของชุมชน

2) กิจกรรม (Activities) ชุมชนบ้านขาว อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา มีกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมของการท่องเที่ยวเนื่องจากชุมชนมีการท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางน้ำ อาทิเช่น การล่องเรือชมเมฆอนบ้านขาว การล่องเรือชมบัวในยามเช้า การชมวิถีควายน้ำ รวมไปถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น อาทิเช่น ด้านหัตถกรรมการร้อยลูกปัดมโนราห์ซึ่งเป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรม สามารถร้อยพวงกุญแจ กำไล เป็นของที่ระลึกและการทำเครื่องแกงสมุนไพรพร้อมกับทำอาหารพื้นบ้าน สามารถร่วมตั้งโต๊ะกระบวนกรเริ่มต้น จนถึงการปรุงสุกและรับประทานได้ และการทำปลาตุ๋นซึ่งเป็นอาหารท้องถิ่น นักท่องเที่ยวจะได้ทดลองทำปลาตุ๋นและได้เลือกซื้อกลับไปเป็นของฝากได้

3) การเข้าถึง (Access) ชุมชนบ้านขาวมีการเข้าถึงได้สะดวกและไม่ยุ่งยาก การเข้าถึงชุมชนบ้านขาวสามารถใช้ได้เส้นทางได้ 2 เส้นทางหลักโดยใช้ถนนทางหลวงชนบท 4010 และ 3053 ห่างจากตัวอำเภอรอนดง ประมาณ 20 นาที มีระยะทาง 14 กิโลเมตร นักท่องเที่ยวสามารถใช้รถยนต์ส่วนตัวหรือจะใช้รถประจำทางก็ได้ เนื่องจากเป็นเส้นทางที่สามารถเชื่อมต่อไปยังจังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดพัทลุง ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนส่วนใหญ่จะอยู่ติดกับถนนสายหลัก และชุมชนจะมีบริการนำนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยว หากเป็นทางน้ำจะใช้เรือในการเป็นพาหนะในการเดินทางนำเที่ยว

4) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ชุมชนบ้านขาวมีความพร้อมในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ไม่ว่าจะเป็นสถานที่จอดรถที่มีเพียงพอต่อการมาเยือนของนักท่องเที่ยว และห้องน้ำ-สุขา อาหารและเครื่องดื่มที่มีเพียงพอและพร้อมที่จะให้บริการของชุมชนรวมไปถึงป้าย สัญลักษณ์ต่างๆตามแหล่งท่องเที่ยว ที่จะทำให้ความสะดวกในการเดินทางได้ง่ายและไม่หลงทาง

5) ที่พัก (Accommodation) ชุมชนบ้านขาวมีบริการที่พักในรูปแบบของโฮมสเตย์ไว้สำหรับรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมและต้องการที่จะสัมผัสการชุมชนโดยโดยจัดให้มีบริการที่พักและอาหารพื้นบ้านจำนวน 25 หลัง และได้รับผ่านเกณฑ์การประเมินมาตรฐานที่พักแบบโฮมสเตย์ทั้งหมด 9 หลัง เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ใกล้ชิดและเรียนรู้วิถีท้องถิ่นไปพร้อม ๆ กับการชมบรรยากาศของชุมชนแบบไม่รีบร้อน ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมในการประกอบอาหารและได้เห็นวิถีชีวิตของชนบทได้อย่างใกล้ชิด

สรุปได้ว่าปัจจัยที่จะนำไปสู่การจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมระดับมากที่สุดของชุมชนบ้านขาว อำเภอรอนดงจังหวัดสงขลา คือ ชุมชนบ้านขาวมีความพร้อมด้านการให้บริการของชุมชนมากที่สุด มีระดับความพร้อมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 และรองลงมาความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีระดับความพร้อมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 ความพร้อมด้านพื้นที่ท่องเที่ยวในชุมชนมีระดับความพร้อมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 และความพร้อมด้านกิจกรรมท่องเที่ยว มีระดับความพร้อมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 โดยมีความพร้อมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งถือว่าได้ว่าชุมชนบ้านขาวมีศักยภาพและความพร้อมที่จัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในด้านต่างๆได้อย่างดี รวมทั้งในด้านของกิจกรรมทางการท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางน้ำ ที่มีความหลากหลายซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถเลือกเข้าร่วมกับกิจกรรมของชุมชน อาทิเช่น กลุ่มหัตถกรรมลูกปัดมโนราห์ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าร่วมและได้สัมผัสวัฒนธรรมได้อย่างเต็มที่ โดยผู้วิจัยได้นำผลจากการศึกษาปัจจัยด้านความพร้อมไปสู่การระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวในลำดับถัดไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านขาวมีความพร้อมในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยใช้อัตลักษณ์วัฒนธรรมของชุมชน ตามหลักเกณฑ์ 5As ของ Dickman (1996) โดยแต่ละองค์ประกอบมีระดับความพร้อมแตกต่างกัน โดยเฉพาะด้านการให้บริการของชุมชนที่มีความพร้อมในระดับสูงสุด ค่าเฉลี่ย 4.09 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณรงค์ เสงี่ยมประชา (2524) ที่ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยด้านการให้บริการของชุมชนส่งผลโดยตรงต่อประสบการณ์และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนและความปลอดภัยยังเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเพิ่มความน่าสนใจให้กับแหล่งท่องเที่ยว ในส่วนของสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งได้รับค่าเฉลี่ย 3.99 อยู่ในระดับมาก พบว่าชุมชนมีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่เพียงพอสำหรับนักท่องเที่ยว รวมถึงป้ายบอกทางและห้องน้ำที่ได้รับการดูแลเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ธีระ สตินเดชารักษ์ และ นาฬิกอติภัค แสงสนิท (2556) ที่ระบุว่าสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีคุณภาพจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวและช่วยเพิ่มความพึงพอใจมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ควรมีการพัฒนาคุณภาพสิ่งอำนวยความสะดวกบางส่วน เช่น การเพิ่มป้ายบอกทางให้ครอบคลุมมากขึ้นเพื่อลดความสับสนของนักท่องเที่ยว ในด้านพื้นที่ท่องเที่ยว ซึ่งได้รับค่าเฉลี่ย 3.85 พบว่าความสมบูรณ์ของธรรมชาติและระบบนิเวศเป็นจุดแข็งสำคัญของชุมชน โดยเฉพาะแหล่งน้ำที่เอื้อต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เสริมศักดิ์ ขุนพล (2561) ที่ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวบนพื้นฐานของทรัพยากรธรรมชาติสามารถช่วยเสริมสร้างการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ กิจกรรมท่องเที่ยวในชุมชนมีค่าเฉลี่ย 3.81 ซึ่งอยู่ในระดับมาก โดยมีทั้งกิจกรรมทางบกและทางน้ำ รวมถึงกิจกรรมด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น อาทิ การร้อยลูกปัดมโนราห์ การทำเครื่องแกงสมุนไพร และการทำปลาตุ๋น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วงศ์วิภา โสสุวรรณจินดา และ สุวารี นามวงศ์ (2562) ที่ระบุว่ากิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวที่แสวงหาประสบการณ์ใหม่และมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตของชุมชนได้มากขึ้น

จากการวิเคราะห์ความพร้อมของชุมชนบ้านขาว พบว่าชุมชนมีศักยภาพในการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด้านการให้บริการของชุมชนที่มีความพร้อมสูงสุด รองลงมาคือด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พื้นที่ท่องเที่ยว และกิจกรรมท่องเที่ยว ซึ่งทั้งหมดอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าชุมชนสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ทั้งในแง่ของสิ่งอำนวยความสะดวก การให้บริการ และการสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้แก่นักท่องเที่ยว

นอกจากนี้ การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ควรมุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน เช่น การพัฒนากิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมมากขึ้นและการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านช่องทางออนไลน์เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ สุดแดน วิสุทธิลักษณ์. (2556) ที่ระบุว่าการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสามารถช่วยกระตุ้นความสนใจของนักท่องเที่ยวและเพิ่มจำนวนผู้มาเยือนได้อย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าชุมชนบ้านขาวมีศักยภาพในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการศึกษานี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนและพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนต่อไป

องค์ความรู้วิจัย

จากงานวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่จะนำไปสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม กรณีศึกษา ชุมชนบ้านขาว อำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา พบว่า องค์ความรู้ที่เกิดจากการนำอัต

ลักษณะของชุมชนที่มีคุณค่าในทุกมิติรวมถึงทรัพยากรอื่น ๆ มาใช้สร้างมูลค่าให้เกิดเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยว นั่นก็คือ โปรแกรมสำหรับการจัดเส้นทางโดยนำแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มาบูรณาการให้เกิดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และสร้างรายได้ให้กับชุมชนเพิ่มขึ้น รวมถึงการสร้างความรู้ถึงคุณค่าของทรัพยากรในชุมชนและนำไปใช้กับธุรกิจนำเที่ยวได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนบ้านขาว เพื่อให้ทราบถึงความคาดหวังและข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปใช้พัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างตรงจุด
2. ควรมีการศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อให้สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน
3. ควรศึกษาบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลและโซเชียลมีเดียในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านขาว เพื่อให้สามารถใช้เครื่องมือดิจิทัลในการตลาดและการสร้างแบรนด์ของแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

- ประสิทธิ์ สิปรีชา. (2547). *การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในวาทกรรมอัตลักษณ์*. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้งเฮาส์.
- ธีระ สินเดชารักษ์ & นาฬิกาอดิศักดิ์ แสงสนิท. (2556). *การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: การรับรู้ของนักท่องเที่ยว ความพร้อมของเจ้าของกิจกรรม และความเป็นไปได้ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในประเทศไทย*. สืบค้น 10 มกราคม 2568, จาก <http://www.dasta.or.th>
- ภูริวัจน์ เดชอุ่ม. (2556). *การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: กรอบแนวคิดสู่แนวทางปฏิบัติสำหรับประเทศไทย*. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับภาษาไทย. 33(2), 331-366.
- วิศรา สมเกียรติกุล, กมล เรืองเดช, & บุญฤกษ์ บุญคง. (2561). *การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. มังรายสาร, 6(2), 79-102.
- วงศ์วิภา โสสุวรรณจินดา & สุวารี นามวงศ์. (2562). *การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์กับการจัดการกิจกรรมให้มีอัตลักษณ์โดยเน้นเรื่องอาหารไทย*. วารสารเกษมบัณฑิต. 20(2), 127-141.
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์. (2556). *องค์ความรู้ด้วยการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: คู่มือและแนวทางปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสริมศักดิ์ ขุนพล & ฟารีดา. (2561). *การศึกษาและประเมินคุณค่าทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนเทศบาลตำบลระโนด อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา*. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ “วลัยลักษณ์วิจัย” ครั้งที่ 10 วันที่ 27-28 มีนาคม 2561*, Walailak Procedia 2018; 2018(4): se32. จังหวัดนครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
- องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา. (2568). *จำนวนประชากร*. สืบค้น 18 มกราคม 2568, จาก <http://bankhaw.go.th/frontpage>.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2568). *การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์*. สืบค้น 12 มกราคม 2568, จาก <https://www.dasta.or.th/th/ita>.
- Dickman, S. (1996). *Tourism: An introductory text*. (2nd ed.). Melbourne: Hodder Education.
- Richards, G., & Raymond, C. (2000). Creative tourism. *ATLAS News*. (23), 16-20

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ
การบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี*

Factors Affecting the Administration under the Principle of Good Governance to increase
the Efficiency of the Administration of Pak Kret Municipality, Nonthaburi Province

¹ฐิติภา พรหมฤทธิ์, สุดาภรณ์ กิจกุลนำชัย และ ชานนท์ คันธฤทธิ์

¹Thitipha Promrit, Sudabhorn Khitkhulnamchai and Chanon Kantarit

¹วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

¹Siam Technology College

¹Corresponding Author's E-mail: 65008313023@siamtechno.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของสารนิพนธ์เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอย ผลการวิจัยพบว่า ระดับการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักความรับผิดชอบ และด้านหลักคุณธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด และรองลงมา คือ ด้านหลักความโปร่งใส ด้านหลักความคุ้มค่า ด้านหลักการมีส่วนร่วม และด้านหลักนิติธรรม ตามลำดับ ต่อมาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานและการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงาน มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวก โดยมีค่าระดับความสัมพันธ์ในระดับต่ำมาก และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด คือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงาน ($\beta=.918$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<.01$) สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุ (R) ระหว่างชุดตัวแปรอิสระ เท่ากับ .918 สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R²) เท่ากับ .842 และสัมประสิทธิ์การอธิบาย (Adjusted R²) เท่ากับ .842 โดยมีประสิทธิภาพร่วมกัน ร้อยละ 84.2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01

คำสำคัญ: การบริหาร; หลักธรรมาภิบาล; ประสิทธิภาพการบริหารงาน

ABSTRACT

This research article is part of a thesis titled "Factors Influencing the Administration under the Principle of Good Governance to Increase the Efficiency of the Administration of Pak Kret Municipality, Nonthaburi Province." The objectives of this study were to examine the

* Received March 31, 2025; Revised June 16, 2025; Accepted June 19, 2025

level of administration under the principles of good governance to enhance administrative efficiency in Pak Kret Municipality and to explore the factors influencing such administration.

This is a quantitative research study. The sample group consisted of 400 participants. The statistical methods used included mean, percentage, frequency, standard deviation, and regression analysis. The research findings revealed that the overall level of administration under the principles of good governance for enhancing administrative efficiency was at the highest level. When considering each aspect, the principles of responsibility and integrity were found to be at the highest levels, followed by transparency, cost-effectiveness, participation, and the rule of law, respectively. Furthermore, the factors influencing administration and administration under the principles of good governance were found to be positively correlated, though at a low level. The factor that most significantly influenced administration under the principles of good governance to enhance efficiency in Pak Kret Municipality was the influencing factor of administration ($\beta = .918$), with statistical significance at the .01 level ($p < .01$). The multiple correlation coefficient (R) between the set of independent variables was .918, the coefficient of determination (R^2) was .842, and the adjusted R^2 was .842. This indicates that the independent variables jointly explained 84.2% of the variance in the dependent variable, with statistical significance at the .01 level.

Keywords: Management; Good Governance; Management Efficiency

บทนำ

ในปัจจุบัน โลกกำลังก้าวเข้าสู่ยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในด้านการสื่อสารและเทคโนโลยีที่ก่อให้เกิดผลกระทบในทุกมิติของสังคม ไม่ว่าจะเป็นระบบการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคมโดยรวม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องนี้ได้สร้างแรงกดดันให้ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต้องปรับตัวอย่างเร่งด่วน หากไม่มีการปรับกลยุทธ์การบริหารจัดการให้เท่าทันต่อสถานการณ์ ก็อาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและผลลัพธ์ของการดำเนินงานลดลง (Osborne, 2006) ด้วยความซับซ้อนของปัญหาในยุคปัจจุบัน การบริหารงานที่ยังคงยึดรูปแบบแยกส่วนจึงไม่สามารถตอบสนองต่อความท้าทายได้อย่างเพียงพอ แนวคิดการบริหารแบบบูรณาการจึงได้รับความสนใจมากขึ้น (Warin, 2022) เนื่องจากมุ่งเน้นการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม อันจะนำไปสู่การบริหารที่มีประสิทธิภาพตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน และสร้างประโยชน์สูงสุดให้แก่ประเทศในภาพรวม (Pollitt & Bouckaert, 2017)

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่การสื่อสารและเทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ระบบการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมต่างต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้การบริหารงานทั้งภาครัฐและเอกชนไม่สามารถปรับตัวทันกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นได้ ทำให้เกิดปัญหาต่อประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ของการทำงาน การบริหารจัดการในปัจจุบันมีความซับซ้อนและมีความท้าทายมากขึ้น เมื่อการทำงานแบบแยกส่วนทำให้หน่วยงานต่างๆ ขาดการประสานงานที่ดี ส่งผลให้การบริหารขาดความประสิทธิภาพและประสิทธิผล การบริหารจัดการแบบบูรณาการจึงกลายเป็นทางเลือกที่สำคัญ ซึ่งเน้นการประสานงานระหว่างหน่วยงานและคำนึงถึงความต้องการของประชาชน เพื่อให้การบริหารงานบ้านเมืองประสบความสำเร็จและเกิดประโยชน์

สูงสุดแก่ประเทศและประชาชน การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนจะช่วยส่งเสริมให้เกิดเอกภาพในการทำงาน (สมยศ ปัญญา, 2563)

เทศบาลเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารงานท้องถิ่น โดยมีภารกิจในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมถึงการกระตุ้นให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการพัฒนา การดำเนินงานของเทศบาลอาจแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ ขึ้นอยู่กับความสามารถและทรัพยากรที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น แต่ทุกเทศบาลมีเป้าหมายในการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นให้เทศบาลเป็นหน่วยหลักในการพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการดำเนินงานที่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลจะช่วยส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนา อีกทั้งยังสามารถสร้างบรรยากาศการทำงานที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ และลดปัญหาการทุจริตที่อาจเกิดขึ้นในอดีตได้ การบริหารจัดการภายในเทศบาลตามแนวทางบูรณาการและธรรมาภิบาลจะทำให้การทำงานในระดับท้องถิ่นมีความสำเร็จมากขึ้น โดยทุกฝ่ายร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน

ธรรมาภิบาลเป็นหลักการในการบริหารจัดการที่ดีและเหมาะสม ซึ่งมุ่งเน้นความยุติธรรมในการจัดระเบียบและการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม เพื่อให้สังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขและสงบสุข การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลนั้นจำเป็นต้องมีโครงสร้างการทำงานที่โปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นและความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ธุรกิจ และประชาชน โดยการสร้างความร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วนจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและประโยชน์สูงสุดต่อสังคม การนำธรรมาภิบาลไปใช้ในองค์กรต่างๆ ต้องมีตัวชี้วัดที่ชัดเจนในแต่ละองค์ประกอบ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส อีกทั้งองค์กรต้องมีบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินการตามหลักธรรมาภิบาล โดยเฉพาะองค์กรอิสระที่มีหน้าที่ตรวจสอบความโปร่งใสและคุ้มครองสิทธิของประชาชน อีกทั้งผู้บริหารหน่วยงานต้องเป็นแบบอย่างในการขับเคลื่อนธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในหน่วยงานของตน เพื่อสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนในระดับชาติ ทั้งนี้การพัฒนาไปตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงและความยั่งยืนในประเทศ ซึ่งธรรมาภิบาลไม่เพียงแต่เป็นหลักการในการจัดระเบียบการทำงาน แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความสุขและยั่งยืนสำหรับทุกภาคส่วนในสังคม (สถาพร วิชัยรัมย์, 2564)

เทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเมืองและให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เทศบาลนครปากเกร็ดต้องเผชิญกับความท้าทายจากการขยายตัวของเมือง การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร และความหลากหลายของความต้องการของประชาชนในพื้นที่ การบริหารงานที่ยึดหลักธรรมาภิบาล เช่น ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมของประชาชน และการคำนึงถึงประสิทธิภาพและความคุ้มค่า จึงเป็นแนวทางที่สำคัญในการเสริมสร้างความเชื่อมั่นจากประชาชน และเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการของภาครัฐ (พิพัฒน์ & คณิน, 2562; Office of the Public Sector Development Commission, 2021) ซึ่งเทศบาลนครปากเกร็ดได้พยายามส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การประชุมรับฟังความคิดเห็น การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างโปร่งใส และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการกำหนดแผนพัฒนาเมือง นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานภายในเพื่อเพิ่มความโปร่งใสและประสิทธิภาพ โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยเสริมกระบวนการบริหาร (สุวิมล, 2563) และด้วยลักษณะของเทศบาลนครปากเกร็ดที่มีความหลากหลายทางเศรษฐกิจและสังคม การยึดถือหลักธรรมาภิบาลจึงเป็นกลไกที่ช่วยให้การบริหารงานสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างครอบคลุม เป็นธรรม และยั่งยืน การ

วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลจึงมีความสำคัญต่อการปรับปรุงนโยบายและแนวทางการบริหารที่สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างแท้จริง

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ทั้งนี้ถ้าองค์กรนำหลักธรรมาภิบาลมาเป็นเครื่องมือในการบริหารงาน จะทำให้การบริหารงานมีความโปร่งใส ยุติธรรม มีประสิทธิภาพและสามารถลดปัญหาจากการถูกร้องเรียนจากประชาชน โดยการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริหารงานและหาแนวทางพัฒนาการบริหารงาน นำผลการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางการประกอบการวางแผนการกำหนดนโยบายการบริหารงานในด้านต่าง ๆ ภายในองค์กรให้มีความสอดคล้องตามหลักธรรมาภิบาลและสามารถเป็นตัวอย่างที่ดีแก่เทศบาลอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งผู้วิจัยใช้ประชาชนในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำนวน 400 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) ซึ่งเป็นวิธีการสุ่มตัวอย่างที่แบ่งประชากรออกเป็นกลุ่มย่อยแล้วเลือกกลุ่มแบบสุ่ม เพื่อเพิ่มความสะดวกและประสิทธิภาพในการเก็บข้อมูล (Creswell & Creswell, 2018)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล เป็นข้อคำถามข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และอาชีพ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงาน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษานำแบบสอบถามไปแจกให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเทศบาลนครปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี จำนวน 400 คน ด้วยตนเอง และเก็บแบบสอบถามกลับคืน พร้อมตรวจสอบความครบถ้วน ให้ได้ตามจำนวนที่กำหนด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ ดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และค่าร้อยละ (Percentages) และเพื่อวิเคราะห์ระดับโดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean)

โดยมีสัญลักษณ์ ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้สัญลักษณ์ (S.D.) ใช้คู่กับค่าเฉลี่ยเพื่อแสดงลักษณะการกระจายข้อมูล

2. การวิเคราะห์การถดถอย (regression analysis) เป็นวิธีการทางสถิติที่ศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ทราบค่า เรียกว่า ตัวแปรอิสระ (independent variation) นิยมใช้สัญลักษณ์ x ซึ่งสามารถนำมาประมาณค่าของตัวแปรอีกตัวหนึ่งที่เรียกว่า ตัวแปรตาม (dependent variation) ใช้สัญลักษณ์ y การศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร 2 ตัว ที่สามารถบอกได้ว่าตัวแปรใดเป็นตัวแปรอิสระและตัวแปรใดเป็นตัวแปรตาม สามารถแสดงความสัมพันธ์ในรูปสมการเชิงเส้นหรือเส้นตรง $y = a + bx$ การประมาณค่า a และ b จากข้อมูล $(x_1, y_1), (x_2, y_2), \dots, (x_n, y_n)$ เพื่อให้ได้เส้นตรงที่เข้ากับข้อมูลได้ดีที่สุด มีวิธีการที่เป็นที่นิยมใช้คือ วิธีกำลังสองน้อยที่สุด (least squares method) วิธีนี้จะให้ค่าประมาณ a และ b ที่ทำให้ความแตกต่างของค่าตัวแปรตามกับค่าที่คาดคะเนได้จากสมการถดถอยมีค่าน้อยที่สุด โดยค่าจุดตัดแกน y (intercept, a) และความชัน (slope, b) ของเส้นถดถอยที่ประมาณด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อวิเคราะห์ระดับการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวม

การบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาล	(ระดับความคิดเห็น)			
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	อันดับ
1. ด้านหลักนิติธรรม	4.46	.321	มากที่สุด	6
2. ด้านหลักคุณธรรม	4.50	.358	มากที่สุด	2
3. ด้านหลักความโปร่งใส	4.49	.346	มากที่สุด	3
4. ด้านหลักการมีส่วนร่วม	4.46	.372	มากที่สุด	5
5. ด้านหลักความรับผิดชอบ	4.50	.359	มากที่สุด	1
6. ด้านหลักความคุ้มค่า	4.48	.377	มากที่สุด	4
รวม	4.49	.292	มากที่สุด	

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.49$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักความรับผิดชอบและด้านหลักคุณธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$) และรองลงมา คือ ด้านหลักความโปร่งใส อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.49$) ด้านหลักความคุ้มค่า อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.48$) และด้านหลักการมีส่วนร่วมและด้านหลักนิติธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.46$) ตามลำดับ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานและการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

		การบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาล
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงาน	ค่าสหสัมพันธ์	.918**
	Sig	.000
	ระดับความสัมพันธ์	ต่ำมาก

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานและการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าระดับความสัมพันธ์ในระดับต่ำมาก

ตารางที่ 3 ผลการผลวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของตัวแปรพยากรณ์ รายด้านของด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี เป็นตัวแปรเกณฑ์

ตัวแบบ (Model)		การบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาล				
		B	SE(b)	Beta	t	P-Value
ค่าคงที่ (Constant)		.299	.070		4.274	.000**
1. ด้านความพร้อมด้านการจัดการ (X_1)		.712	.013	.848	54.920	.000**
2. ด้านการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (X_2)		.220	.016	.216	14.020	.000**
R	R ²	Adjusted R ²		SE (est.)	F	P-Value
.960	.923	.922		.081	2364.362	.000**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี คือ ด้านความพร้อมด้านการจัดการ ($\beta=.848$) และด้านการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ($\beta=-.216$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<.01$) สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุ (R) ระหว่างชุดตัวแปรอิสระ คือ ด้านความพร้อมด้านการจัดการ (X_1) ด้านการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (X_2) กับตัวแปรตาม (การบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี) เท่ากับ .960 สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เท่ากับ .923 และสัมประสิทธิ์การอธิบาย (Adjusted R^2) เท่ากับ .922 โดยมีประสิทธิภาพร่วมกันในปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัด

นทบุรี ร้อยละ 92.3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 โดยเขียนเป็นสมการพยากรณ์ (คะแนนดิบ) และสมการพยากรณ์ (คะแนนมาตรฐาน) ได้ดังนี้

$$\hat{Y} = .299 + .712 X_1 + .220 X_2 \text{ (คะแนนดิบ)}$$

$$\hat{Z}_y = .848 Z_{x_1} + .216 Z_{x_2} \text{ (คะแนนมาตรฐาน)}$$

อภิปรายผลการวิจัย

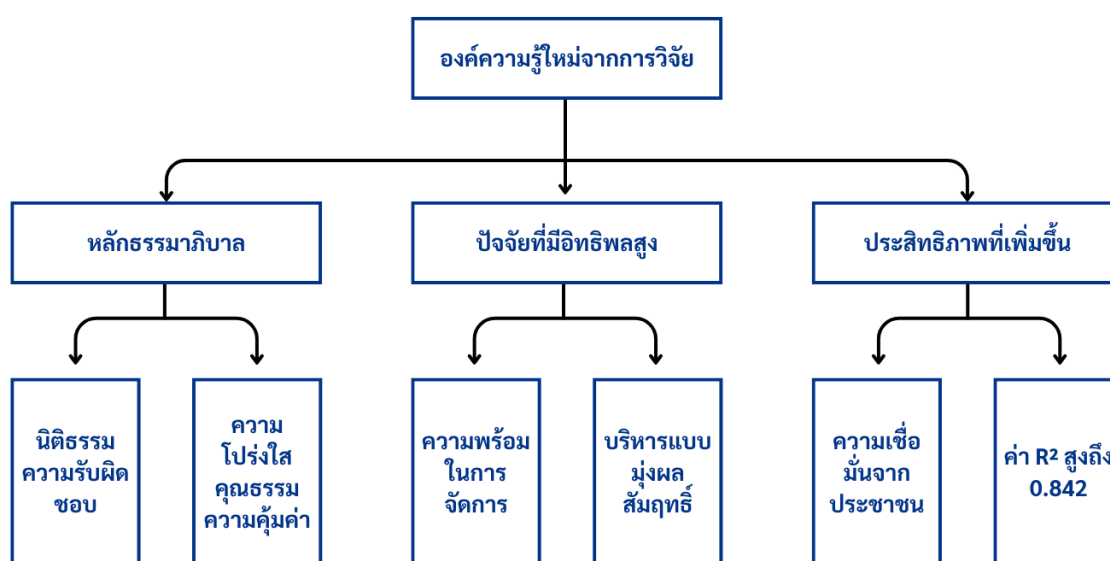
1. ระดับการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความพร้อมด้านการจัดการ อยู่ในระดับมากที่สุด และรองลงมา คือ ด้านการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญวิเศษ, ส. (2567) ศึกษาเรื่อง การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลโดยรวมอยู่ในระดับ “มาก” ซึ่งแต่ละด้านเช่น ความคุ้มค่า มีส่วนร่วม คุณธรรม ความรับผิดชอบ ความโปร่งใส อยู่ในระดับ “มาก” ยกเว้นนิติธรรมอยู่ระดับ “ปานกลาง” และไม่พบความแตกต่างเชิงนัยสำคัญตามปัจจัยส่วนบุคคลเสนอให้เสริมสร้างองค์ความรู้ จัดอบรมพนักงาน วางระบบควบคุมภายใน และส่งเสริมประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและแผนพัฒนา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุจริตกุล, จ. (2563) ศึกษาเรื่อง การนำหลักธรรมาภิบาลมาบริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย ผลการศึกษาพบว่า การนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า หลักที่ใช้กันอย่างแพร่หลายคือ นิติธรรม คุณธรรม โปร่งใส มีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความคุ้มค่า เพื่อแก้ปัญหาการบริหารที่ไม่มีประสิทธิภาพและทุจริต นอกจากนี้ยังเสนอแนวทาง เช่น การสร้างเครือข่ายประชาชน การพัฒนาบุคลากร สร้าง Sense of ownership ในชุมชน และส่งเสริมธรรมาภิบาลเชิงพุทธธรรมเพื่อความยั่งยืน

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานและการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี มีความสัมพันธ์กันในเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าระดับความสัมพันธ์ในระดับต่ำมาก โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี คือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงาน ($\beta=.918$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<.01$) สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุ (R) ระหว่างชุดตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงาน (X_1) กับตัวแปรตาม (การบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี) เท่ากับ .918 สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เท่ากับ .842 และสัมประสิทธิ์การอธิบาย (Adjusted R^2) เท่ากับ .842 โดยมีประสิทธิภาพร่วมกันในปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ร้อยละ 84.2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Takaew & Dokchan (2023) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา เทศบาลตำบลบ้านคลอง จังหวัดพิษณุโลก ผลการศึกษาพบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพดังกล่าว จากกลุ่มตัวอย่างประชาชน 388 คน จากเทศบาลตำบลบ้านคลอง จ.พิษณุโลก ใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่น

Cronbach's $\alpha = .864$ และวิเคราะห์ด้วยถดถอยพหุ ผลพบว่าโดยรวมประสิทธิภาพอยู่ในระดับ “มาก” ($\bar{x}=3.91$) โดยปัจจัยสำคัญ ได้แก่ การจัดบุคลากร การอำนวยความสะดวก การประสานงาน การรายงาน และการงบประมาณ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($R = .930$, $R^2 = .865$) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Srichana et al. (2021) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดอุดรธานี ผลการศึกษาพบว่า การจัดการตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใน จ.อุดรธานี ใช้ข้อมูลจากบุคลากรและเจ้าหน้าที่ 342 คน วิเคราะห์ถดถอยพหุ ผลพบว่า มี 4 ตัวแปรสำคัญที่มีนัยทางสถิติที่ระดับ .01 ได้แก่ ผู้บริหาร ($\beta = .20$), การวางแผน ($\beta = .18$), บุคลากร ($\beta = .12$), และงบประมาณ ($\beta = .13$) โดย $R = .91$, $R^2 = .84$ สอดคล้องกับผลการศึกษาที่คุณนำเสนอเกี่ยวกับ β และค่าการอธิบายร่วม 84.2%

องค์ความรู้จากการวิจัย

แผนผังที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญในด้านการบริหารงานท้องถิ่น โดยเฉพาะการประยุกต์หลักธรรมาภิบาลในเทศบาลนครปากเกร็ด พบว่าปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารงาน คือ *ความพร้อมในการจัดการ* และ *การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์* ซึ่งอธิบายการเปลี่ยนแปลงได้ถึง 84.2% ($R^2 = 0.842$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จุดเด่นของงานวิจัยนี้คือการแสดงให้เห็นว่าการบริหารที่มีความรับผิดชอบ คุณธรรม โปร่งใส และเปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมจะช่วยยกระดับประสิทธิภาพขององค์กรอย่างแท้จริง องค์ความรู้ที่ได้สามารถนำไปใช้เป็นตัวแบบในการพัฒนาการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทของการพัฒนาอย่างยั่งยืนและโปร่งใสงยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1.1 ควรเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลควรให้ความสำคัญกับการสร้างความโปร่งใสในการดำเนินงาน เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างสะดวกและชัดเจน โดยเทศบาลควรจัดให้มีการเผยแพร่ข้อมูลผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ทางการของเทศบาล แผ่นพับ

ข้อมูล และป้ายประกาศสาธารณะในชุมชน นอกจากนี้ ควรจัดให้มีการประชุมเปิดให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและติดตามการดำเนินโครงการของเทศบาลอย่างต่อเนื่อง

1.2 ควรจัดให้มีการฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้ความเข้าใจในกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยในด้านอื่นๆเพิ่มเติมที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

2.2 ควรปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริหารงานภายใต้หลักธรรมาภิบาลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานในเทศบาลอื่นๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบและหาแนวทางการแก้ไขร่วมกัน

บรรณานุกรม

- กมลพรรณ พิงค์ดวง. (2560). การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. *วารสารศึกษาศาสตร์*. มหาวิทยาลัยศิลปากร. 15(2), 112–126.
- เทียนนท์ แสงบุตร. (2563). *การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์*. (การศึกษาค้นคว้าอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- บุญวิเศษ, ส. (2567). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*, 26(1), 1–20.
- พิพัฒน์, ช., & คณิน, ว. (2562). *การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาพร วิชัยรัมย์. (2564). *จริยธรรมสำหรับนักบริหาร*. บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- สมยศ ปัญญาเอก. (2563). การลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา. *วารสารวิจัยวิชาการ*. 6(1), 91–104.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (Office of the Public Sector Development Commission). (2021). *แนวทางธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน ก.พ.ร.
- สุจริตกุล, จ. (2563). การนำหลักธรรมาภิบาลมาบริหารในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย (Implementing the Principles of the Good Governance to Thai Local Administrations). *Journal of the Association of Researchers*. 25(3), 239–260.
- สุวิมล, ศ. (2563). การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมธรรมาภิบาลในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารบริหารท้องถิ่น*. 18(2), 45–60.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. (5th ed.). SAGE Publications.
- Osborne, S. P. (2006). The New Public Governance?. *Public Management Review*. 8(3), 377–387. <https://doi.org/10.1080/14719030600853022>
- Pollitt, C., & Bouckaert, G. (2017). *Public Management Reform: A Comparative Analysis—Into the Age of Austerity*. (4th ed.). Oxford University Press.

- Srichana, P., Arundachachai, S., Srichana, P., & Bootdeewong, C. (2021). Factor Affecting Good Governance Management of Local Administrative Organizations in Udon Thani Province. *Journal of Modern Learning Development*. 6(2), 305–314.
- Takaew, N., & Dokchan, P. (2023). Factors Affecting the Efficiency of Management in Accordance with Good Governance Principles of Local Administrative Organizations: A Case Study of Ban Khlong Sub-District Municipality, Phitsanulok Province. *Journal of Modern Learning Development*. 8(10), 347–355.
- Warin, S. (2022). การบริหารแบบบูรณาการในยุคเปลี่ยนผ่าน: แนวคิดและการประยุกต์ใช้ในภาครัฐไทย. *วารสารการบริหารและพัฒนา*. 14(1), 45–60.

การกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดซ้ำด้วยความร่วมมือของชุมชน*
The Reintegration of Repeat Offenders through Community Cooperation

¹ชลีรัตน์ มเหล็กขกุล, จิดาภา พรยิ่ง, กรกฎ ทองชะโชค และทวีศักดิ์ พุฒสุขชี

¹Chaleerath Maheasakkagul, Jidapa Pornying, Korakod Tongkachok

and Thaweesak Putsukkee

วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ

International College, Thaksin University

¹Corresponding Author's E-mail: chaleerath.m@tsu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้ศึกษาการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดซ้ำด้วยความร่วมมือของชุมชน ประกอบด้วยเรื่องสถานการณ์เกี่ยวกับผู้กระทำความผิดซ้ำในประเทศไทย ประเภทของมาตรการสนับสนุนการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดซ้ำ การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินมาตรการกรณีศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนของไทยและในต่างประเทศอันเป็นแนวปฏิบัติที่ดี และมาตรการกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดซ้ำด้วยความร่วมมือของชุมชน ด้วยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำเสนอตามประเด็นที่กำหนด

ผลการศึกษาพบว่า จากข้อมูลสถิติพบว่าอัตราของผู้กระทำความผิดซ้ำทั้ง 3 ช่วงเวลา คือ 1 ปี 2 ปี และ 3 ปี มีอัตราที่เพิ่มสูงขึ้นตามลำดับ ในทางหลักการแล้วมาตรการสนับสนุนการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดซ้ำสามารถจำแนกออกเป็นมาตรการที่เกิดขึ้นระหว่างผู้กระทำความผิดซ้ำอยู่ในเรือนจำ และมาตรการที่เกิดขึ้นระหว่างผู้กระทำความผิดซ้ำไม่ได้อยู่ในเรือนจำ โดยชุมชนสามารถเข้ามามีบทบาทสำคัญในการช่วยสนับสนุนให้ผู้กระทำความผิดซ้ำสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพในหลากหลายแนวทาง ชุมชนในไทยที่มีบทบาทในเรื่องนี้ได้แก่มูลนิธิบ้านพระพร เพจโอกาส และบ้านกึ่งวิถีปูลารายอ กาแลตาแป ในต่างประเทศได้แก่โครงการ Yellow Ribbon สิงคโปร์ และโครงการ Circles of Support and Accountability (Circles) สหราชอาณาจักร นอกจากนี้แต่ละประเทศมีการบังคับใช้มาตรการกฎหมายที่มีส่วนสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้กระทำความผิดซ้ำให้สามารถกลับคืนสู่สังคม

คำสำคัญ: การกระทำความผิดซ้ำ; การช่วยเหลือของชุมชน; การกลับคืนสู่สังคม; มาตรการกฎหมาย

ABSTRACT

This academic article studies the reintegration of repeat offenders with community cooperation. It includes the situation of repeat offenders in Thailand, types of measures to support the reintegration of repeat offenders, community participation in implementing measures, case studies of community participation in Thailand and abroad as good practices, and legal measures related to the reintegration of repeat offenders with community cooperation. The study of related documents was used as basic information for presenting the specified issues.

The study results found that from the statistics, it was found that the rate of repeat offenders in all 3 periods, namely 1 year, 2 years and 3 years, had increased. In principle, measures to support the reintegration of repeat offenders can be divided into measures that occur while repeat offenders are in prison and measures that occur while repeat offenders are not in prison. The community can play an important role in helping repeat offenders reintegrate into society effectively in various ways. Communities in Thailand that play a role in this matter include the Ban Phra Phon Foundation, Webpage Okat, and Baan Klang Wit Pula Rayo Kalatapae. In other countries, they include the Yellow Ribbon Project in Singapore and the Circles of Support and Accountability (Circles) Project in the United Kingdom. In addition, each country has enforced legal measures that support the community to participate in helping repeat offenders reintegrate into society.

Keywords: Recidivism; Community assistance; Reintegration; Legal measures

บทนำ

ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เมื่อผู้ต้องหาหรือจำเลยเข้าสู่กระบวนการสืบสวนสอบสวน พยานหลักฐานต่าง ๆ เพื่อพิสูจน์ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์หรือผู้กระทำความผิดจริงตามบทบัญญัติของกฎหมายหรือไม่แล้ว หากผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดตามกฎหมายแล้ว เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นอิสระตามหลักไม่มีความผิด ไม่มีโทษ ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้แล้วว่าเป็นความผิด (Legal Information Institute, 2025B) แต่หากผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดแล้ว จะต้องได้รับการลงโทษตามบทบัญญัติกฎหมาย โดยหากได้รับโทษจำคุกแล้ว จำเลยจะต้องถูกส่งตัวไปยังเรือนจำเพื่อรับโทษตามที่กฎหมายกำหนดและปรับเปลี่ยนสถานะเป็นนักโทษ ในระหว่างที่นักโทษอยู่ในเรือนจำ นักโทษเหล่านี้จะถูกตัดออกจากสังคมปกติโดยสภาพ ไม่สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติ เฉกเช่นประชาชนทั่วไปในสังคม จำต้องถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพหลายประการเมื่ออยู่ในเรือนจำ สภาพแวดล้อมต่าง ๆ เหล่านี้มีผลกระทบทางลบต่อสุขภาพอนามัยและชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์คนหนึ่ง ที่กลายเป็นนักโทษ เช่น การบั่นทอนสภาพจิตใจจนกลายเป็นผู้ป่วยทางกายและทางจิตใจ การขาดทักษะการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีทางสังคม การขาดโอกาสในด้านการศึกษาและการฝึกฝนทางอาชีพ การไม่มีเพื่อนและครอบครัว เป็นต้น

แม้ว่านักโทษจำต้องได้รับการลงโทษตามที่กฎหมายกำหนดโดยเข้าสู่เรือนจำหรือสถานกักขัง หรือแม้กระทั่งการถูกสังคมประณามว่าเป็นโจรผู้ร้ายหรือเป็นผู้กระทำความผิดและไม่ควรมีใครเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับค่าสมาคม แต่นักโทษเหล่านี้คือมนุษย์คนหนึ่งในสังคมที่เมื่อครั้งหนึ่งในชีวิตของเขาเหล่านั้น ได้หลงผิดหรือมีเจตนากระทำความผิดตามกฎหมาย และกฎหมายได้บัญญัติให้การกระทำดังกล่าวเป็นความผิดและจะต้องได้รับโทษถูกจำคุกในเรือนจำ เมื่อนักโทษเหล่านี้ได้รับโทษครบถ้วนตามที่กำหนดแล้ว จะต้องได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำและกลับไปใช้ชีวิตในสังคมอย่างเช่นประชาชนทั่วไป ประเด็นสำคัญของการดำรงอยู่ของรัฐซึ่งเป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศจึงอยู่ที่ว่า ผู้พ้นโทษต้องมีศักยภาพของตนเองเพียงพอที่จะสามารถใช้ชีวิตอย่างเช่นประชาชนทั่วไปได้อย่างปกติสุขหรือไม่ เนื่องจากผู้พ้นโทษถือเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญคนหนึ่งของประเทศ ซึ่งประชาชนทุกคนมีส่วนร่วม มีส่วนผลักดันและมีส่วนร่วมสร้างความผาสุกและความเจริญของประเทศ ดังนั้นนานาประเทศรวมถึงประเทศไทยต่างให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งการพัฒนาศักยภาพและทักษะต่าง ๆ ของนักโทษ ผู้พ้นโทษรวมถึงผู้กระทำความผิดซ้ำภายหลังการพ้นโทษ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาศักยภาพและทักษะต่าง ๆ ของนักโทษ ผู้พ้นโทษรวมถึงผู้กระทำความผิดซ้ำภายหลังการพ้นโทษซึ่งถือเป็นบุคคลที่ควรได้รับการให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากหากพิจารณาในทางอาชญาวิทยาแล้ว บุคคลที่เป็นผู้กระทำความผิดซ้ำเป็นบุคคลที่ควรได้รับการปรับปรุงหรือฟื้นฟูให้เขาเหล่านั้นกลับมาก่อทำความผิดซ้ำอีก ประกอบกับในทางปฏิบัติจึงปรากฏการดำเนินมาตรการต่าง ๆ อย่างเข้มข้น เพื่อฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพของบุคคลเหล่านี้ให้เพียงพอและทำให้มั่นใจได้ว่าจะสามารถดำรงชีวิตและเข้าอยู่ในสังคมอย่างเช่นปวงชนทั่วไปได้อย่างปกติสุข ดังนั้นบทความเรื่องนี้จะพยายามนำเสนอสถานการณ์เกี่ยวกับผู้กระทำความผิดซ้ำในประเทศไทย ประเภทของมาตรการสนับสนุนการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดซ้ำ การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินมาตรการสนับสนุนการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดซ้ำ กรณีศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนของไทยและในต่างประเทศซึ่งเป็นแนวปฏิบัติที่ดี และมาตรการกฎหมายที่เกี่ยวกับการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดซ้ำด้วยความร่วมมือของชุมชน

สถานการณ์เกี่ยวกับผู้กระทำความผิดซ้ำในประเทศไทย

ผู้กระทำความผิดซ้ำ (Repeat offender) คือบุคคลที่เคยก่ออาชญากรรมมาก่อนและมีแนวโน้มที่จะก่ออาชญากรรมซ้ำอีกเนื่องจากปัจจัยต่างๆ เช่น ต้นทุนที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการก่ออาชญากรรมลดลง หรือผลประโยชน์ที่มากขึ้นจากการก่ออาชญากรรม เป็นต้น โดยผู้กระทำความผิดซ้ำมักต้องเผชิญกับการได้รับโทษที่เพิ่มขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดอาชญากรรมซ้ำอีก (Joanna Shepherd and Paul H. Rubin, 2015, pp. 80-86) นอกจากนี้ยังหมายถึงบุคคลที่เคยถูกตัดสินว่ามีความผิดในคดีหนึ่งหรือมากกว่านั้นในอดีต และอยู่ระหว่างถูกดำเนินคดีในข้อกล่าวหาใหม่ โดยผู้กระทำความผิดซ้ำมีแนวโน้มที่จะก่ออาชญากรรมประเภทเดียวกันซ้ำ แต่บุคคลนั้นไม่จำเป็นต้องก่ออาชญากรรมเดียวกันเพื่อจะถือว่าเป็นผู้กระทำความผิดซ้ำ (Legal Information Institute, 2025A)

อย่างไรก็ตามในระบบฐานข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ การกระทำผิดซ้ำ (Recidivism or reoffending) หมายถึง ผู้ต้องขังที่ถูกปล่อยตัวออกจากเรือนจำไปแล้วไม่ว่าจะมีเงื่อนไขการปล่อยตัวหรือไม่ก็ตาม และหวนกลับมากระทำความผิดซ้ำและถูกส่งตัวเข้าสู่เรือนจำอีกครั้งในรอบระยะเวลาหนึ่งปีงบประมาณ (กรมราชทัณฑ์, 2568ก) โดยกรมราชทัณฑ์ได้จัดทำสถิติต่าง ๆ ประกอบด้วยจำนวนนักโทษ จำนวนผู้ได้รับการปล่อยตัว จำนวนผู้กระทำความผิดซ้ำในรอบ 1-3 ปี ภายหลังที่นักโทษได้รับการปล่อยตัว ฐานความผิดตามกฎหมายที่ปรากฏการกระทำความผิดซ้ำ โดยมีข้อมูล ณ วันที่ 5 มีนาคม 2568 สามารถสรุปให้เห็นเป็นตารางและแผนภาพตามลำดับดังนี้

ตารางที่ 1 อัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวในช่วงปีงบประมาณ

A	B	C	D	ร้อยละ	E	ร้อยละ	F	ร้อยละ
2556	79,061	42,493	6,941	16.33	11,554	27.19	15,029	35.37
2557	109,843	76,749	11,189	14.58	18,874	24.59	25,345	33.02
2558	142,160	104,719	15,211	14.53	26,903	25.69	36,513	34.87
2559	147,030	124,217	17,922	14.43	32,388	26.07	43,846	35.3
2560	135,851	118,186	17,642	14.93	31,445	26.61	41,097	34.77

A	B	C	D	ร้อยละ	E	ร้อยละ	F	ร้อยละ
2561	110,339	98,476	15,387	15.63	26,513	26.92	34,190	34.72
2562	160,501	145,728	21,296	14.61	36,025	24.72	46,578	31.96
2563	156,747	145,671	19,016	13.05	33,818	23.22	46,658	32.03
2564	195,938	185,111	22,163	11.97	43,285	23.38	50,085	27.06
2565	160,140	145,852	25,045	17.17	37,182	25.49	-	-
2566	138,344	128,311	22,704	17.69	-	-	-	-
2567	175,103	163,942	-	-	-	-	-	-

คำอธิบาย
A-ปีงบประมาณ, B-จำนวนผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว (คน), C-มีเลขบัตรประชาชน (คน), D-จำนวนผู้ต้องขังที่กลับมากระทำผิดซ้ำภายใน 1 ปี, E-จำนวนผู้ต้องขังที่กลับมากระทำผิดซ้ำภายใน 2 ปี, F-จำนวนผู้ต้องขังที่กลับมากระทำผิดซ้ำภายใน 3 ปี

ที่มา: ฐานข้อมูลของกรมราชทัณฑ์

จากตารางที่ 1 เห็นได้ว่า ในห้วงระยะเวลาระหว่างปีงบประมาณ 2566-2567 มีผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัวในแต่ละปีงบประมาณเป็นจำนวนแสนคน แต่ในจำนวนดังกล่าวนี้เป็นผู้ที่มีเลขบัตรประชาชนเป็นจำนวนที่น้อยกว่าจำนวนผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว เมื่อพิจารณาจำนวนผู้ต้องขังที่กลับมากระทำผิดซ้ำภายใน 1 ปี ภายใน 2 ปี และภายใน 3 ปีนับจากวันที่ได้รับการปล่อยตัวแล้ว มีอัตราร้อยละของผู้ต้องขังที่กลับมากระทำผิดซ้ำในปีเดียวกันของแต่ละปีงบประมาณมีจำนวนอัตราที่ใกล้เคียงกัน แต่เมื่อพิจารณาอัตราร้อยละของผู้ต้องขังที่กลับมากระทำผิดซ้ำแต่ละปีงบประมาณเปรียบกันในทุกช่วงเวลาของการกระทำ ความผิดซ้ำพบว่า มีอัตราร้อยละของผู้ต้องขังที่กลับมากระทำผิดซ้ำในอัตราที่เพิ่มสูงขึ้น กล่าวคือ ผู้ต้องขังที่กลับมากระทำผิดซ้ำภายใน 1 ปี มีอัตราระหว่างร้อยละ 11.97-17.69 ผู้ต้องขังที่กลับมากระทำผิดซ้ำภายใน 2 ปี มีอัตราระหว่างร้อยละ 23.22-27.19 ผู้ต้องขังที่กลับมากระทำผิดซ้ำภายใน 3 ปี มีอัตราระหว่างร้อยละ 27.06-35.37

ภาพที่ 1 ฐานความผิดตามกฎหมายที่ปรากฏการกระทำผิดซ้ำ

ที่มา: ฐานข้อมูลของกรมราชทัณฑ์

จากภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่า ประเพณีคดียี่สิบเอ็ดราการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว ในปีงบประมาณ 2568 ตั้งแต่อันดับที่ 1 ถึงอันดับที่ 5 ดังนี้คือ ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ความผิดอื่น ๆ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย และความผิดเกี่ยวกับเพศ (กรมราชทัณฑ์, 2568ข) ซึ่งสะท้อนภาพของสถานการณ์การกระทำผิดตามกฎหมายของไทยเรื่องการกระทำผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

ประเภทของมาตรการสนับสนุนการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดซ้ำ

มาตรการขับเคลื่อนการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดซ้ำสามารถจำแนกออกได้หลายประเภทขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการจำแนกประเภท แต่หากจำแนกประเภทของมาตรการขับเคลื่อนการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดโดยถือเอาสถานที่เรือนจำเป็นจุดยึดหลักแล้ว จะสามารถจำแนกมาตรการออกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ มาตรการที่เกิดขึ้นระหว่างผู้กระทำความผิดอยู่ในเรือนจำ และมาตรการที่เกิดขึ้นระหว่างผู้กระทำความผิดซ้ำไม่ได้อยู่ในเรือนจำ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1) มาตรการที่เกิดขึ้นระหว่างผู้กระทำความผิดอยู่ในเรือนจำ

มาตรการที่เกิดขึ้นระหว่างผู้กระทำความผิดอยู่ในเรือนจำเป็นมาตรการหรือกิจกรรมฟื้นฟูที่นำมาใช้ระหว่างที่ผู้ต้องขังหรือผู้กระทำความผิดอยู่ในเรือนจำ โดยอาจเรียกได้ว่าเป็นมาตรการฟื้นฟูในเรือนจำเป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดอยู่ระหว่างการกักขังหรือจำคุกในเรือนจำตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว โดยเรือนจำหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะมีการจัดให้มีมาตรการใด ๆ เพื่อฟื้นฟูศักยภาพของผู้กระทำความผิดซ้ำให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปกติสุขเมื่อบุคคลเหล่านี้ได้รับการปล่อยตัว มาตรการที่นำมาใช้ในการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดซ้ำมีอย่างหลากหลาย เช่น การดูแลสุขภาพกายและใจ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติ โครงการและกิจกรรมตามหลักความเชื่อและความสนใจ การส่งเสริมการศึกษา และการฝึกการทำงาน เป็นต้น (United Nations, 2018, p.25)

ตารางที่ 2 ตัวอย่างมาตรการฟื้นฟูที่ถูกนำมาใช้ระหว่างผู้กระทำความผิดซ้ำอยู่ในเรือนจำ

ลักษณะของกิจกรรม	โอกาสที่เป็นข้อดี	อุปสรรคที่เป็นข้อด้อย
1) การเข้าศึกษาในหลักสูตรการศึกษาต่าง ๆ	ผู้กระทำความผิดซ้ำได้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรต่าง ๆ ในจำนวนที่มากขึ้น	ทรัพยากรการเรียนรู้ในเรือนจำมีอยู่อย่างจำกัด เช่น ห้องเรียน ห้องสมุด เป็นต้น
2) การฝึกอบรมทักษะอาชีพเฉพาะทาง	ผู้กระทำความผิดซ้ำได้รับการฝึกอบรมอาชีพในจำนวนที่มากขึ้น	การขาดแคลนอุปกรณ์การฝึกอบรมและข้อจำกัดด้านสถานที่ฝึกอบรมในเรือนจำ
3) การรักษาพยาบาลและการป้องกันโรค	ผู้กระทำความผิดซ้ำมีอัตราเจ็บป่วยน้อยลง	ข้อจำกัดด้านพื้นที่ของเรือนจำและจำนวนผู้ต้องขังที่มีจำนวนมากทำให้เกิดโรคติดต่อได้ง่ายมากกว่า
4) การบำบัดฟื้นฟูทางพฤติกรรม	ผู้กระทำความผิดซ้ำมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางปัญญาและอารมณ์ในทางที่ดีขึ้น	แม้ว่าผู้กระทำความผิดซ้ำจะได้รับการฟื้นฟูทางพฤติกรรมแต่ผู้กระทำความผิดซ้ำยังต้องอาศัยอยู่ในเรือนจำที่เป็นสภาพแวดล้อมเดิม ซึ่งมีผลทำให้การฟื้นฟูอาจไม่ได้ผลเท่าที่ควร

ที่มา: ข้อมูลลักษณะของกิจกรรมมาจากเอกสารของ United Nations ปี ค.ศ. 2018

2) มาตรการที่เกิดขึ้นระหว่างผู้กระทำความผิดซ้ำไม่ได้อยู่ในเรือนจำ

มาตรการที่เกิดขึ้นระหว่างผู้กระทำความผิดซ้ำไม่ได้อยู่ในเรือนจำเป็นมาตรการหรือกิจกรรมฟื้นฟูที่นำมาใช้ในช่วงที่ผู้ต้องขังหรือผู้กระทำความผิดซ้ำไม่ได้อยู่ในเรือนจำ โดยจำแนกออกเป็นมาตรการดูแลภายหลังการปล่อยตัวออกจากเรือนจำ และมาตรการที่ไม่ต้องมีการควบคุมตัวและให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะมีการจัดโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีวัตถุประสงค์เป็นการฟื้นฟูศักยภาพของผู้กระทำความผิดซ้ำให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข ได้แก่ กิจกรรมเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพกายและใจ เช่น การเข้ารับการรักษาในสถานพยาบาลต่าง ๆ เป็นต้น กิจกรรมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติ เช่น กิจกรรมเข้าค่ายฝึกอบรม เป็นต้น กิจกรรมตามหลักความเชื่อและความสนใจ เช่น กิจกรรมเข้าอบรมหลักสูตรต่าง ๆ หรือกิจกรรมการฝึกทำงานในอาชีพ เป็นต้น (United Nations, 2018, p. 25)

ตารางที่ 3 ตัวอย่างมาตรการดูแลภายหลังการปล่อยตัวออกจากเรือนจำ

ลักษณะของกิจกรรม	โอกาสที่เป็นข้อดี	อุปสรรคที่เป็นข้อด้อย
1) การติดตามและควบคุมหลังปล่อยตัว เช่น การคุมประพฤติ (Probation) การใช้กำไลอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring) เป็นต้น	- ผู้กระทำความผิดซ้ำลดอัตราการกระทำผิดซ้ำซ้อน - ผู้กระทำความผิดซ้ำได้รับการตรวจสอบโดยเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอ	ผู้กระทำความผิดอาจหลีกเลี่ยงการคุมประพฤติ และหากอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีอาจเป็นสาเหตุทำให้กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก
2) การสนับสนุนทางกฎหมาย เช่น การทำบัตรประจำตัวประชาชน การทำใบขับขี่รถยนต์ การขึ้นทะเบียนผู้ประกันตน เป็นต้น	- ผู้กระทำความผิดซ้ำมีบัตรประจำตัวประชาชนทุกคน รวมถึงมีใบอนุญาตขับขี่รถยนต์และรถจักรยานยนต์	กฎระเบียบบางข้อทำให้ผู้กระทำความผิดซ้ำมีสิทธิอย่างจำกัด เช่น การสมัครเข้ารับราชการ การขอรับใบอนุญาตขับรถสาธารณะ เป็นต้น

ที่มา: ข้อมูลลักษณะของกิจกรรมมาจากเอกสารของ United Nations ปี ค.ศ. 2018

การมีส่วนร่วมของชุมชนในมาตรการการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดซ้ำ

1) ความหมาย

การมีส่วนร่วมของชุมชนในมาตรการการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดซ้ำหรือมาตรการการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดซ้ำโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคล กลุ่มองค์กรหรือหน่วยงานภาคประชาชนเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือ สนับสนุนและให้โอกาสผู้พ้นโทษและผู้กระทำความผิดซ้ำเพื่อให้บุคคลเหล่านี้สามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติ พฤติกรรมและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนและสังคมได้โดยไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก ซึ่งมาตรการการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดซ้ำในลักษณะนี้เป็นการให้ความสำคัญต่อการเข้ามามีบทบาทและมีมีส่วนร่วมของชุมชนที่เป็นบุคคล กลุ่มองค์กรหรือหน่วยงานภาคประชาชน ในการจัดกิจกรรมหรือมาตรการต่าง ๆ ที่เป็นการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดซ้ำและผู้พ้นโทษ

2) วัตถุประสงค์

มาตรการการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดซ้ำโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์การดำเนินการหลายข้อ ซึ่งวัตถุประสงค์เหล่านี้ถือเป็นเป้าหมายทั่วไปที่ผู้ดำเนินโครงการหรือกิจกรรมจะต้องปฏิบัติเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ ดังนี้

2.1) การลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ (Recidivism reduction) เป็นเป้าหมายหลักที่สำคัญของเรื่องนี้ การจัดกิจกรรมใด ๆ ที่ช่วยให้ผู้พ้นโทษสามารถปรับตัวเองและสามารถใช้ชีวิตในชุมชนและสังคมได้ที่บุคคลเหล่านี้ไม่หวนกลับไปกระทำผิดอีกถือเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีความยั่งยืน (U.S.

Department of Justice, 2025) ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงมีความพยายามในการสร้างสิ่งสนับสนุนที่ช่วยลดปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ที่มีส่วนทำให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำ เช่น การว่างงานและไม่มีรายได้ การอยู่อาศัยร่วมกับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ หรือการอยู่แบบโดดเดี่ยว เป็นต้น

2.2) การเสริมสร้างความมั่นคงและปลอดภัยในชุมชน เป็นสิ่งที่สมาชิกในชุมชนและหมู่บ้านมีความคาดหวังให้ชุมชนและหมู่บ้านของตนเองมีความมั่นคงและปลอดภัยในทุกด้าน หากชุมชนและหมู่บ้านมีกระบวนการดูแลและเฝ้าระวังภัยร่วมกันแล้ว หรือบุคคลในชุมชนและหมู่บ้านได้ช่วยเหลือผู้กระทำความผิดซ้ำให้มีโอกาสและทางเลือกที่ดีในการดำรงชีวิตแล้ว สิ่งเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างให้ชุมชนและหมู่บ้านมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

2.3) การสร้างโอกาสและความเท่าเทียมในสังคม เป็นประเด็นที่สำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (United Nations, 2025) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดและสร้างโอกาสที่ดีให้แก่ผู้พ้นโทษที่เคยกระทำความผิดซ้ำได้กลับมาเป็นสมาชิกที่มีคุณค่าของสังคมจากที่บุคคลเหล่านี้เคยถูกดึงออกจากสังคมด้วยการถูกคุมขังตามกฎหมาย บุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหลายต้องลดการกระทำที่เป็นการเลือกปฏิบัติและการมีอคติต่อบุคคลเหล่านี้ เพื่อให้พวกเขาสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความเสมอภาคเท่าเทียมในสังคม

2.4) การส่งเสริมการพึ่งพาตนเองของผู้พ้นโทษ เมื่อผู้กระทำความผิดซ้ำพ้นโทษจากการถูกคุมขังและกลับไปใช้ชีวิตในสังคมและชุมชนแล้ว ผู้พ้นโทษมีความจำเป็นต้องประกอบอาชีพเพื่อหารายได้เลี้ยงชีพตนเองเหมือนกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคม ซึ่งผู้พ้นโทษส่วนมากมีข้อจำกัดเรื่องการพึ่งพาตนเอง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องสนับสนุนให้ผู้พ้นโทษมีอาชีพ มีรายได้และเกิดความมั่นคงในชีวิต อันจะส่งผลทำให้เป็นการลดการพึ่งพาความช่วยเหลือจากภาครัฐในระยะยาว

2.5) การสร้างความสามัคคีและความร่วมมือภายในชุมชน การที่ชุมชนและหมู่บ้านเข้ามามีบทบาทในการจัดกิจกรรมหรือโครงการช่วยเหลือและสนับสนุนผู้กระทำความผิดซ้ำให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตอย่างปกติสุขได้นั้น ถือเป็นการแสดงพลังความสามัคคีและความร่วมมือ สิ่งเหล่านี้จะช่วยทำให้เกิดเครือข่ายการช่วยเหลือผู้พ้นโทษจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น องค์กรภาคเอกชน วัด มูลนิธิ หรือกลุ่มอาสาสมัคร เป็นต้น

2.6) การเสริมสร้างคุณค่าทางศีลธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม บุคคลที่เป็นสมาชิกของสังคมควรจะต้องตระหนักและทำให้เกิดการสร้างคุณค่าทางศีลธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม เนื่องจากสังคมอันเป็นชุมชนและหมู่บ้านนั้นเป็นสภาพแวดล้อมที่ทุกคนได้อาศัยอยู่ หากสังคมดังกล่าวนี้ให้ความสำคัญต่อคุณค่าทางศีลธรรม ความรับผิดชอบต่อสังคม มีความเมตตาและการให้อภัยกันด้วยการให้โอกาสแก่ผู้ที่เคยกระทำความผิดซ้ำได้กลับมาใช้ชีวิตในสังคมอย่างปกติสุขร่วมกับบุคคลอื่น ๆ แล้ว ความสงบสุขในสังคมและชุมชนย่อมเกิดขึ้น

2.7) การลดภาระของภาครัฐในการดูแลผู้กระทำความผิดซ้ำ แม้ว่าการดำเนินมาตรการและกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความช่วยเหลือของชุมชนเพื่อสนับสนุนให้ผู้กระทำความผิดซ้ำกลับคืนสู่สังคมจำเป็นต้องอาศัยงบประมาณดำเนินการจากภาครัฐ แต่หากการดำเนินมาตรการและกิจกรรมเหล่านี้ส่งผลทำให้เป็นการลดจำนวนผู้กระทำความผิดซ้ำและลดอัตราการกลับเข้าสู่เรือนจำในระยะยาวแล้ว เท่ากับว่าเป็นการบรรลุปเป้าหมายของการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดซ้ำ และทำให้ลดค่าใช้จ่ายด้านกระบวนการยุติธรรมไปด้วยในคราวเดียวกัน

3) รูปแบบ

เมื่อพิจารณารูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนในมาตรการการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดซ้ำแล้ว จะพบว่า ชุมชนสามารถเข้ามามีบทบาทสำคัญในการช่วยสนับสนุนให้ผู้กระทำความผิดซ้ำสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพในหลากหลายแนวทางกล่าวคือ การให้โอกาสด้านอาชีพ การ

สนับสนุนด้านสังคมและจิตใจ การสร้างความเข้าใจและลดอคติในสังคม การช่วยเหลือด้านที่พักและการดำรงชีวิต การร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ดังปรากฏในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 รูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนในมาตรการการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดซ้ำ

ลักษณะของกิจกรรม	โอกาสที่เป็นข้อดี	อุปสรรคที่เป็นข้อด้อย
1. การให้โอกาสด้านอาชีพ		
1.1 การจ้างงานผู้พ้นโทษ	สถานประกอบการในชุมชนเปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษได้มีงานทำเพื่อลดโอกาสกระทำความผิดซ้ำ	ผู้กระทำความผิดซ้ำขาดโอกาสการทำงานเนื่องจากผู้ประกอบการยังไม่ยอมรับบุคคลเหล่านี้เข้าทำงาน
1.2 การสนับสนุนเงินทุน	หน่วยงานรัฐจัดหาแหล่งเงินทุนให้ผู้กระทำความผิดซ้ำเพื่อนำไปเริ่มต้นการประกอบอาชีพของตนเอง	หลักเกณฑ์การพิจารณาให้สินเชื่อแก่ผู้กระทำความผิดซ้ำที่มีความยุ่งยาก
2. การสนับสนุนด้านสังคมและจิตใจ		
2.1 โครงการพี่เลี้ยง	ผู้กระทำความผิดซ้ำมีผู้ให้คำปรึกษาหรือพี่เลี้ยงช่วยแนะแนวทางการใช้ชีวิต	อาสาสมัครในชุมชนซึ่งทำหน้าที่พี่เลี้ยงมีจำนวนน้อย
2.2 กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน	บุคคลในชุมชนร่วมกันจัดกิจกรรม เช่น แข่งขันกีฬา การเรียนศิลปะ เป็นต้น เพื่อให้ผู้กระทำความผิดซ้ำรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม	บุคคลในชุมชนไม่มีเวลาเพียงพอที่จะเป็นผู้จัดกิจกรรม เนื่องจากตนเองมีความจำเป็นต้องทำงานเลี้ยงชีพเช่นเดียวกัน
3. การสร้างความเข้าใจและลดอคติในสังคม		
3.1 การส่งเสริมบทบาทของศาสนาและวัฒนธรรม	ในพื้นที่ชุมชนมีวัด มัสยิดหรือผู้นำทางศาสนาที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการให้คำแนะนำทางศีลธรรมและจริยธรรมแก่ผู้กระทำความผิดซ้ำ	ผู้นำศาสนาและสมาชิกของชุมชนยังมีความไม่ไว้วางใจและมีอคติต่อผู้กระทำความผิดซ้ำ ทำให้เป็นอุปสรรคในการจัดกิจกรรมที่ดี
3.2 การให้ความรู้แก่ประชาชน	บุคคลในชุมชนจัดเวทีเสวนาหรือกิจกรรมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการคืนคนดีสู่สังคมร่วมกับหน่วยงานรัฐ	ชุมชนบางพื้นที่ขาดอาสาสมัครที่เป็นบุคคลภายในชุมชนมาร่วมจัดกิจกรรมให้ความรู้
4. การช่วยเหลือด้านที่พักและการดำรงชีวิต		
4.1 บ้านพักชั่วคราวสำหรับผู้กระทำความผิดซ้ำ	ผู้นำชุมชนจัดหาที่พักชั่วคราวให้กับผู้กระทำความผิดซ้ำที่ไม่มีญาติพี่น้อง	เจ้าของที่พักอาจไม่เต็มใจให้ผู้กระทำความผิดซ้ำเข้าพักชั่วคราวในบ้านพักของตนเอง
4.2 การช่วยเหลือด้านเอกสารและสิทธิขั้นพื้นฐาน	ผู้นำชุมชนและอาสาสมัครในชุมชนช่วยเหลือผู้กระทำความผิดซ้ำให้มีบัตรประจำตัวประชาชน รวมถึงการให้คำแนะนำเรื่องสิทธิแรงงานหรือสิทธิคนพิการ	ผู้กระทำความผิดซ้ำขาดหลักฐานหรือเอกสารสำคัญส่วนตนที่ใช้ในการยื่นคำร้องขอเอกสารสิทธิต่าง ๆ

ลักษณะของกิจกรรม	โอกาสที่เป็นข้อดี	อุปสรรคที่เป็นข้อด้อย
5. การร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน		
5.1 การสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กร	หน่วยงานรัฐ องค์กรภาคเอกชนและประชาชนในชุมชนมีโอกาสทำงานร่วมกันเพื่อช่วยเหลือผู้กระทำความผิดซ้ำ	การประสานงานที่ไม่มีประสิทธิภาพระหว่างชุมชน หน่วยงานรัฐและภาคเอกชนอาจทำให้การดำเนินการไม่เกิดความมีประสิทธิภาพ
5.2 การทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่คุมประพฤติ	ผู้นำชุมชนและอาสาสมัครเป็นผู้ช่วยเจ้าพนักงานในการสนับสนุนการเข้าสู่สังคมของผู้กระทำความผิดซ้ำ	ผู้นำชุมชน อาสาสมัครและเจ้าหน้าที่คุมประพฤติประสบปัญหาข้อจำกัดและข้อห้ามเรื่องกฎระเบียบ

ที่มา: ข้อมูลลักษณะของกิจกรรมมาจากเอกสารของ United Nations ปี ค.ศ. 2018

กรณีศึกษาความร่วมมือของชุมชนในมาตรการการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดซ้ำ

การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้กระทำความผิดซ้ำให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมั่นคงมีตัวอย่างกรณีศึกษาที่ประสบความสำเร็จในประเทศไทยและต่างประเทศดังนี้

1) มูลนิธิบ้านพระพร กรุงเทพมหานคร

มูลนิธิบ้านพระพรเป็นองค์กรภาคเอกชนที่ทำงานช่วยเหลือผู้ต้องขังและผู้พ้นโทษมาเป็นระยะเวลายาวนานโดยให้การฝึกอบรม การพัฒนาอาชีพ การส่งเสริมการศึกษาและการสนับสนุนที่พัก โดยมูลนิธิบ้านพระพรได้จัดโครงการที่ตอบสนองการช่วยเหลือผู้ต้องขังและผู้พ้นโทษอย่างหลากหลายไม่ว่าจะเป็นโครงการส่งเสริมการศึกษาในเรือนจำ โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว เช่น การอบรมเตรียมชีวิตและอาชีพ หรือการอบรมเตรียมการกลับสู่สังคม เป็นต้น โครงการช่วยเหลือผู้พ้นโทษ เช่น การฝึกวิชาชีพต่าง ๆ การส่งเสริมการศึกษาผู้พ้นโทษและเยาวชน การจัดหาอาชีพและการลงทุน เป็นต้น นอกจากนี้ทางมูลนิธิยังมีโครงการอุปการะเด็กติดผู้ต้องขังและลูกนักโทษอีกด้วย ถือว่าได้มูลนิธิบ้านพระพรเป็นอีกหนึ่งองค์กรที่มีส่วนสำคัญในการให้ความช่วยเหลือผู้ต้องขังและผู้พ้นโทษในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีทำให้บุคคลเหล่านี้มีโอกาสในการกลับคืนสู่สังคมได้ (มูลนิธิบ้านพระพร, 2568)

2) โอกาส กรุงเทพมหานคร

โอกาสเป็นเพจจัดหางานที่ทำหน้าที่เชื่อมต่อระหว่างนายจ้างและแรงงานที่เป็นกลุ่มผู้พ้นโทษ เพจโอกาสเป็นองค์กรภาคเอกชนที่ต้องการช่วยเหลือผู้พ้นโทษให้สามารถหารายได้ด้วยตนเอง ให้กลุ่มคนเหล่านี้สามารถยืนหยัดได้ด้วยตนเองและดำรงชีวิตได้ด้วยตนเอง เนื่องจากแม้ว่าผู้พ้นโทษได้ผ่านการฝึกอาชีพจากเรือนจำหรือทัณฑสถานมาแล้วก่อนได้รับการปล่อยตัว (โอกาส, 2568) แต่ในความเป็นจริงแล้วสิ่งที่ผู้พ้นโทษจะต้องเผชิญจะมีความแตกต่างกันกับการเรียนรู้ในเรือนจำ เนื่องจากผู้พ้นโทษอาจเผชิญกับข้อจำกัดเรื่องการเงินทุน การตลาดเพื่อขายสินค้า อีกทั้งความเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอกที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วจึงเป็นเรื่องยากที่ผู้พ้นโทษจะสามารถปรับตัวได้ทัน (อรสา ศรีดาวเรือง, 2568) ดังนั้นเพจโอกาสจึงเป็นตัวกลางในการช่วยเหลือผู้พ้นโทษด้วยการเชื่อมต่อนายจ้างกับลูกจ้างให้นายจ้างเปิดโอกาสให้ผู้พ้นโทษได้มีงานทำ

3) บ้านกึ่งวิถีปูลารายอ กาแลตาแป จังหวัดนราธิวาส

บ้านกึ่งวิถีปูลารายอ กาแลตาแป มีลักษณะเป็นบ้านกึ่งวิถี (Halfway house) จัดตั้งเมื่อปี 2561 เมื่อครั้งที่สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดาเสด็จเปิดโครงการกำลังใจ ณ เรือนจำจังหวัดนราธิวาส และพระราชทานแนวทางในการดูแลผู้ต้องขังที่พ้นโทษแต่ยังไม่มีสถานที่พักหรือไม่มีบ้านที่จะกลับหรือบ้านยังไม่พร้อมที่จะรองรับผู้ต้องขังเพื่อให้ไปพัก

ชั่วคราวเตรียมความพร้อมก่อนกลับบ้านหรือกลับชุมชน จึงมีการใช้พื้นที่เกาะกลางน้ำขนาดเล็ก ๆ ริมน้ำบางนราในชุมชนกาแลตาแป้โดยชุมชนจะเป็นผู้รับผิดชอบดูแลความเรียบร้อยของบ้านและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้พนัโทษ (ข่าวสด, 2568) ทั้งนี้มีข้อมูลผู้เข้าพักที่กลับสู่สังคมตั้งแต่วันที่ 17 มกราคม 2563 ถึงวันที่ 31 ตุลาคม 2567 จำนวน 54 ราย ปัจจุบันคงเหลือจำนวน 12 ราย (สำนักข่าวอิศรา, 2568)

4) โครงการ Yellow Ribbon สิงคโปร์

โครงการ Yellow Ribbon เป็นโครงการที่มุ่งเน้นการให้โอกาสแก่ผู้พนัโทษด้วยการสนับสนุนและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเป็นตัวกลางในการจ้างงาน การระดมเงินทุนสนับสนุนจากแหล่งต่าง ๆ เป็นต้น (Yellow Ribbon Singapore, 2025A) ในด้านบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า มีบริษัทเอกชนในสิงคโปร์มากกว่า 5,000 แห่งเข้าร่วมโครงการเพื่อให้โอกาสผู้พนัโทษในการเข้าทำงาน และชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น การวิ่งระดมทุนและงานแสดงศิลปะของผู้พนัโทษ เป็นต้น การจัดโครงการดังกล่าวนี้ทำให้ผู้พนัโทษที่ได้รับโอกาสการทำงานสามารถกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้โดยไม่กระทำผิดซ้ำ อีกทั้งเป็นการเสริมสร้างประชาชนให้มีมุมมองเชิงบวกและให้โอกาสแก่ผู้พนัโทษอีกด้วย ปัจจุบันหลายประเทศได้จัดให้มีโครงการ Yellow Ribbon เช่นเดียวกันด้วย (Yellow Ribbon Singapore, 2025B)

5) โครงการ Circles of Support and Accountability (Circles) สหราชอาณาจักร

Circles เป็นโครงการที่มีการดำเนินการโดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนช่วยเหลือและจัดการกับผู้กระทำผิดซ้ำที่มีความผิดซ้ำที่มีพฤติกรรมทางเพศที่เป็นอันตรายซึ่งอาศัยอยู่ในชุมชน โดยได้มีการจัดตั้งหน่วยงาน Circles UK ขึ้นโดยเป็นหน่วยงานระดับประเทศเพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือให้ผู้กระทำผิดซ้ำหรือที่เรียกว่า สมาชิกหลัก (Core members) ให้สามารถกลับไปใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับชุมชนอย่างมีความรับผิดชอบ และทำหน้าที่เป็นกลไกสนับสนุนและสร้างเครื่องมือความปลอดภัยให้กับสมาชิกหลักและชุมชน และทำหน้าที่เสริมสร้างความปลอดภัยสาธารณะเมื่อมีความเสี่ยงที่จะเกิดความไม่ปลอดภัยขึ้นในชุมชน (Circles UK, 2025A) โดยองค์กรจะจัดให้มีกลุ่มอาสาสมัครที่ได้รับการฝึกอบรมแล้วจำนวน 4-6 คนจากชุมชนท้องถิ่นเข้าพบกับสมาชิกหลักเพื่อจัดตั้ง Circles และมีการพบปะอย่างสม่ำเสมอเพื่อทำกิจกรรมร่วมกันที่เป็นการสนับสนุนและช่วยเหลือสิ่งที่จำเป็นต่าง ๆ แก่ผู้กระทำผิดซ้ำหรือสมาชิกหลัก และมีการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกเพื่อช่วยเหลือสมาชิกหลักอีกด้วย (Circles UK, 2025B)

มาตรการกฎหมายที่มีส่วนสนับสนุนการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำผิดซ้ำ

การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้กระทำผิดซ้ำให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้นั้น แม้ว่าจะเกิดจากเจตจำนงของชุมชนที่ต้องการจะช่วยเหลือสนับสนุนผู้กระทำผิดซ้ำให้มีโอกาสที่ดีในการกลับมาใช้ชีวิตอยู่ปกติสุขได้ แต่ยังคงจำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือที่เป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญจากกฎหมายเนื่องจากกฎหมายเป็นบ่อเกิดของอำนาจและหน้าที่ให้กับผู้รักษาการตามกฎหมายรวมถึงบุคคลผู้อยู่ภายใต้กฎหมายที่จะก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายเช่นเดียวกัน โดยมาตรการกฎหมายที่มีส่วนสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้กระทำผิดซ้ำให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้มีดังนี้

1) ประเทศกฎหมายไทย

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูผู้กระทำผิดโดยอาศัยความร่วมมือของชุมชนมีหลายฉบับกล่าวคือ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 บัญญัติให้มีแนวทางฟื้นฟูและเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัวโดยให้มีการร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและชุมชน โดยมาตรา 52 กำหนดให้ผู้ต้องขังได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว เช่น การฝึกอาชีพ การแนะแนวชีวิต และการให้คำปรึกษา เป็นต้น และมาตรา 53 กำหนดให้เปิดโอกาสให้หน่วยงานภาคเอกชน องค์กรทางศาสนาและภาคประชาชนเข้ามามีบทบาท

ในการช่วยเหลือผู้พ้นโทษ ดังนั้นกฎหมายฉบับนี้จึงกำหนดหลักการที่สำคัญอย่างน้อยสองประการคือ การมีมาตรการช่วยเหลือ พ้นโทษและเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ให้กับผู้ต้องขังในเรือนจำก่อนการปล่อยตัว และการเปิดโอกาสให้หน่วยงานภาคเอกชนและกลุ่มบุคคลต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในมาตรการช่วยเหลือ พ้นโทษและเตรียมความพร้อม

นอกจากนี้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 บัญญัติให้ผู้กระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่เป็นผู้เสพยาควรได้รับการบำบัดและฟื้นฟูมากกว่าการลงโทษทางอาญา และการสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการดูแลผู้พ้นโทษจากคดียาเสพติด และพระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ. 2559 กำหนดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการคุมประพฤติ โดยมาตรา 44 กำหนดให้กรมคุมประพฤติมีหน้าที่ดำเนินการหรือประสานความร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรชุมชน หรือองค์กรอื่น เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานสร้างเครือข่ายหรือให้ความช่วยเหลือในภารกิจของกรมคุมประพฤติ และจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเพื่อป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ และมาตรา 45 กำหนดให้อาสาสมัครคุมประพฤติและภาคประชาชนมีบทบาทในการให้การสงเคราะห์รวมถึงการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดภายใต้การกำกับดูแลของพนักงานคุมประพฤติตามระเบียบที่กำหนด

2) ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษได้กำหนดมาตรการซึ่งเน้นการฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยอาศัยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อปรับพฤติกรรมตามกฎหมาย Rehabilitation of Offender Act 1974 (The National Archives, 2025B) โดยมีสาระสำคัญคือมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นความผิดเล็กน้อยและสนับสนุนให้ผู้กระทำความผิดได้รับการจ้างงาน กฎหมายฉบับดังกล่าวยังระบุไว้ด้วยว่าในการปฏิบัติต่อบุคคลผู้กระทำความผิดที่ได้รับการฟื้นฟูให้ถือว่าบุคคลดังกล่าวไม่เคยกระทำความผิดหรือถูกกล่าวหาหรือถูกตัดสินว่ากระทำความผิด (Ministry of Justice, 2025) สะท้อนให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดซึ่งมิได้กระทำซ้ำอีกในความผิดร้ายแรงอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ตามในกรณีดังกล่าวอาจมีข้อยกเว้นในการเปิดเผยชื่อของบุคคลซึ่งเคยกระทำความผิดเนื่องจากกิจกรรมบางอย่างจะเกี่ยวข้องกับเด็ก บุคคลที่อยู่ในสถานะเปราะบาง (Vulnerable circumstances) หรืองานที่มีความละเอียดอ่อน (Sensitive)

อย่างไรก็ดี มาตรการการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย Rehabilitation of Offender Act 1974 ไม่ครอบคลุมถึงโทษบางประเภท คือ โทษจำคุกตลอดชีวิต โทษจำคุกหรือคุมขังเยาวชนซึ่งอยู่ในสถานพินิจ โทษจำคุกเพื่อคุ้มครองสาธารณะ และโทษที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของกษัตริย์ (Her Majesty's pleasure) นอกจากนี้การดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดตามกฎหมายข้างต้นแล้วยังมีกฎหมาย Care Act 2014 หรือกฎหมายว่าด้วยการดูแลช่วยเหลือบุคคลทั้งที่อยู่ในเรือนจำและได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำแล้ว (Jane Winstone, 2016, p.3) ซึ่งกำหนดให้ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการติดตามดูแลผู้พ้นโทษคือองค์กรช่วยเหลือและบริหารจัดการผู้กระทำความผิดแห่งชาติ (The National Offender Management Service) ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากหน่วยงานราชทัณฑ์และหน่วยงานคุมประพฤตร่วมกับหน่วยงานด้านสาธารณสุข เป็นผู้รับผิดชอบดูแลและร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการประเมินความต้องการจำเป็นของผู้ต้องขังที่เป็นผู้ใหญ่ในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของตน ซึ่งมีความจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือดูแลโดยไม่ต้องคำนึงว่าบุคคลนั้นมาจากท้องถิ่นใดหรือเมื่อจะได้รับการปล่อยตัวแล้วบุคคลนั้นจะเดินทางไปไหน ถ้าหากมีการโอนย้ายผู้ต้องขังไปยังพื้นที่ใหม่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ใหม่ต้องรับผิดชอบดูแล (The National Archives, 2025A)

3) ประเทศนิวซีแลนด์

กฎหมาย Sentencing Act 2002 (New Zealand Legislation, 2025B) บัญญัติเรื่องการป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำได้ระบุขั้นตอนการพิจารณาคดีและหลักเกณฑ์ในการกำหนดบทลงโทษเพื่อป้องกันการทำความผิดซ้ำ และกฎหมายฉบับดังกล่าวยังกำหนดมาตรการในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดโดยกำหนดมาตรการคุมขังหรือกักกันเพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกันความเสี่ยงจากผู้กระทำความผิดเพื่อปกป้องชุมชน คือ มาตรการคุมประพฤติ การบริการสังคม และการให้ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งในการคุมขังหรือควบคุมนักโทษตามที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อก่อน โดยเฉพาะมาตรการให้ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งในการคุมขังหรือควบคุมนักโทษ หรือการให้ผู้ถูกลงโทษจะต้องทำงานบริการสังคม หากผู้กระทำความผิดดังกล่าวถูกตัดสินว่ามีความผิดหรือโทษที่ถูกตัดสินได้ระบุให้มาตรการลงโทษให้บริการสังคม

นอกจากกฎหมาย Sentencing Act 2002 แล้ว มาตรการในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดยังปรากฏในกฎหมาย Parole Act 2002 (New Zealand Legislation, 2025A) โดยกฎหมายฉบับดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ในการปล่อยตัวผู้ต้องขังจากเรือนจำ โดยมี the New Zealand Parole หรือคณะกรรมการภาคทัณฑ์พิจารณาและกำหนดเงื่อนไขการปล่อยตัวผู้กระทำความผิดหลังจากสิ้นสุดระยะเวลาตามโทษจำคุก และหลักการในการปล่อยตัวนั้นอาจได้รับการพิจารณาโดยคณะกรรมการต้องคำนึงถึงการปล่อยตัวของผู้ต้องขังที่มีความปลอดภัยต่อชุมชนนั้นหรือไม่ นอกจากนี้คณะกรรมการอาจพิจารณาเงื่อนไขในการปล่อยตัวซึ่งจะมีเจ้าหน้าที่คุมประพฤติดำเนินการเพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้

นอกจากนี้ประเทศนิวซีแลนด์ยังมีมาตรการหรือโปรแกรมในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด คือ โปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation programmes) ซึ่งจัดทำเพื่อช่วยเหลือให้ผู้กระทำความผิดเข้าสู่กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูตามความสามารถและความต้องการอันจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องขังให้กลับคืนสู่ชุมชนและมีทักษะชีวิตในการใช้ชีวิตต่อไปในสังคมได้ซึ่งอาศัยโครงการในการสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องขัง เช่น โครงการสร้างแรงบันดาลใจ (Motivational programmes) แก่ผู้ต้องขังเพื่อจูงใจให้ผู้ต้องขังตระหนักถึงความผิดและผลกระทบที่ก่อเพื่อลดโอกาสที่ผู้ต้องขังนั้นจะไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำ หรือโครงการ Tikanga Māori ซึ่งอาศัยการบำบัดฟื้นฟูโดยชาวเมารีซึ่งโครงการดังกล่าวจะนำไปสู่การสร้างความรู้ความตระหนักรู้ต่อสังคมและชุมชน ปรัชญา ค่านิยม และวัฒนธรรมของชาวเมารีเพื่อจูงใจผู้กระทำความผิดในการมีส่วนร่วมและจัดการปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความผิดของตน เป็นต้น (Department of Corrections, 2025)

บทสรุป

เมื่อพิจารณาข้อมูลจากฐานข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ยังคงพบสถิติการมีอัตราร้อยละของผู้ต้องขังที่กลับมกระทำความผิดซ้ำในอัตราที่เพิ่มสูงขึ้น โดยมีผู้ต้องขังที่กลับมกระทำความผิดซ้ำภายใน 1 ปี มีอัตราระหว่างร้อยละ 11.97-17.69 รวมถึงมีผู้ต้องขังที่กลับมกระทำความผิดซ้ำภายใน 2 ปี มีอัตราระหว่างร้อยละ 23.22-27.19 และมีผู้ต้องขังที่กลับมกระทำความผิดซ้ำภายใน 3 ปี มีอัตราระหว่างร้อยละ 27.06-35.37 ดังนั้นในทางหลักการแล้วได้มีความพยายามในการดำเนินมาตรการการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิด ซึ่งสามารถจำแนกมาตรการออกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ มาตรการที่เกิดขึ้นระหว่างผู้กระทำความผิดขังอยู่ในเรือนจำ และมาตรการที่เกิดขึ้นระหว่างผู้กระทำความผิดซ้ำไม่ได้ขังอยู่ในเรือนจำ แม้ว่าผู้กระทำความผิดซ้ำในฐานความผิดตามกฎหมายฉบับต่าง ๆ จะต้องได้รับโทษตามที่กฎหมายกำหนด แต่ในอีกด้านหนึ่งผู้กระทำความผิดซ้ำเหล่านี้เป็นทรัพยากรมนุษย์ของสังคมและประเทศที่ควรได้รับโอกาสให้กลับมาใช้ชีวิตอย่างปกติสุขร่วมกับผู้อื่นเมื่อพ้นโทษ ประกอบกับ

ปัจจุบันนานาประเทศต่างมีความไปในแนวทางเดียวกันว่า ผู้กระทำความผิดซ้ำควรได้รับการฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพความเป็นทรัพยากรมนุษย์ของสังคมและประเทศ ดังนั้นจึงเกิดการใช้มาตรการหรือกิจกรรมลักษณะต่าง ๆ ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพความเป็นทรัพยากรมนุษย์ของสังคมและประเทศ มาตรการหรือกิจกรรมเหล่านี้อาจเกิดขึ้นในเรือนจำโดยกรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ หรือเป็นมาตรการหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายนอกเรือนจำภายหลังที่ผู้กระทำความผิดซ้ำพ้นโทษโดยหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชนหรือองค์กรต่าง ๆ เข้ามาช่วยกับขับเคลื่อน

ในทางปฏิบัติจะเห็นถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในมาตรการการกลับคืนสู่สังคมของผู้กระทำความผิดซ้ำ กรณีของมูลนิธิบ้านพระพรที่ได้ให้ความช่วยเหลือผู้พ้นโทษด้วยการฝึกอาชีพ การให้ที่พัก การจัดกิจกรรมให้กำลังใจและการฝึกอบรมต่าง ๆ หรือกรณีเพจโอกาสที่เป็นแหล่งจัดหางานและการจัดฝึกอบรมให้กับผู้พ้นโทษ หรือกรณีบ้านกึ่งวิถีปูลารายอ กาแลตาแปที่จัดหาที่พักให้กับผู้พ้นโทษ กรณีโครงการ Yellow Ribbon ที่ช่วยจัดหางานให้กับผู้พ้นโทษ หรือโครงการ Circles of Support and Accountability (Circles) ที่ช่วยฝึกอบรมให้กับผู้พ้นโทษ เป็นต้น และในการดำเนินมาตรการหรือกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นนั้น หลายประเทศมีการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยกฎหมายเหล่านี้เป็นเครื่องมือช่วยสนับสนุนให้หน่วยงานของรัฐ หน่วยงานภาคเอกชน องค์กรต่าง ๆ รวมถึงชุมชนเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือผู้กระทำความผิดซ้ำให้สามารถกลับคืนสู่สังคม

บรรณานุกรม

- กรมราชทัณฑ์. (2568). สถิติการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง. สืบค้น 6 มีนาคม 2568, จาก <http://www.correct.go.th/recstats/index.php>
- กรมราชทัณฑ์. (2568). อัตราการกระทำผิดซ้ำแยกตามกลุ่ม. สืบค้น 6 มีนาคม 2568, จาก <http://www.correct.go.th/recstats/index.php/th/searchGroup>
- กฤตยา อาชากุล. (2568). บ้านกึ่งวิถี (Halfway House) – สร้างเส้นทางเริ่มชีวิตใหม่ให้ผู้พ้นโทษ. สืบค้น 21 มีนาคม 2568, จาก <https://knowledge.tijthailand.org/th/article/detail/%E0%B9%89halfway-house-podcast>
- ข่าวสดออนไลน์. (2563). พารู้จัก ‘บ้านปูลารายอ’ บ้านกึ่งวิถี-เพื่อมุสลิม กลางชุมชนเมืองนราฯ. ข่าวสดออนไลน์. สืบค้น 21 มีนาคม 2568, จาก https://www.khaosod.co.th/newspaper-column/live-from-the-scene/news_4919121
- มูลนิธิบ้านพระพร. (2568). เกี่ยวกับมูลนิธิบ้านพระพร. สืบค้น 21 มีนาคม 2568, จาก <https://hobfthailand.org/page/about-mission/>.
- สำนักข่าวอิสรา. (2567). ปูลารายอ...สานต่อสู่ “บ้านกึ่งวิถี” ชายคาผู้ก้าวพลาดก่อนกลับคืนสังคม. สำนักข่าวอิสรา. สืบค้น 21 มีนาคม 2568, จาก <https://www.isranews.org/article/south-news/south-slide/133524-pularayokalaetapae.html>.
- อรสา ศรีดาวเรือง. (2568). “โอกาส” เพจจัดหางานให้ผู้พ้นโทษบนโลกอันแปลกหน้า. สืบค้น 21 มีนาคม 2568, จาก <https://waymagazine.org/ex-convicts-as-a-labor/>.
- โอกาส. (2568). โอกาสคือ?. สืบค้น 21 มีนาคม 2568, จาก <https://www.okasthailand.com/>

- Circles UK. (2025a). *Circles UK Review 2023-24*. Retrieved March 3, 2025, From https://circles-uk.org.uk/wp-content/uploads/2024/11/CirclesUK-AnnualReview-2324_Awk-Digital.pdf.
- Circles UK. (2025b). *What are Circles?*. Retrieved March 3, 2025, From <https://circles-uk.org.uk/what-are-circles/#origins>.
- Department of Corrections. (2025). *Rehabilitation programmes*. Retrieved March 22, 2025, from https://www.corrections.govt.nz/our_work/in_prison/employment_and_support_programmes/rehabilitation_programmes
- Legal Information Institute. (2025a). *habitual criminal*. Retrieved March 3, 2025, From https://www.law.cornell.edu/wex/habitual_criminal
- Legal Information Institute. (2025b). *nullum crimen sine lege*. Retrieved March 22, 2025, from https://www.law.cornell.edu/wex/nullum_crimen_sine_lege
- Ministry of Justice. (2025). *Guidance on the Rehabilitation of Offenders Act 1974 and The Exceptions Order 1975*. Retrieved March 22, 2025, From https://assets.publishing.service.gov.uk/media/653f7e52d10f3500139a6b20/30102023_Guidance_on_the_Rehabilitation_of_Offenders_Act_1974_and_The_Exceptions_Order_1975.pdf
- New Zealand Legislation. (2025a). *Parole Act 2002*. Retrieved March 22, 2025, From <https://www.legislation.govt.nz/act/public/2002/0010/latest/DLM137632.html>
- New Zealand Legislation. (2025b). *Sentencing Act 2002*. Retrieved March 22, 2025, From https://www.legislation.govt.nz/act/public/2002/0009/latest/DLM135342.html?search=qs_act%40bill%40regulation%40deemedreg_Sentencing+Act+2002+_resel_25_h&p=1&sr=1
- Shepherd, Joanna and Rubin, Paul H. (2015). Economics and Crime. In J. D. Wright. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. Second Edition. (80-86). Oxford: Elsevier.
- The National Archives. (2025a). *Care Act 2014*. Retrieved March 22, 2025, From <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2014/23/contents>
- The National Archives. (2025b). *Rehabilitation of Offenders Act 1974*. Retrieved March 22, 2025, From <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1974/53>
- U.S. Department of Justice. (2025). *Prison Reform: Reducing Recidivism by Strengthening the Federal Bureau of Prisons*. Retrieved March 22, 2025, From <https://www.justice.gov/archives/prison-reform#:~:text=Research%20shows%20that%20recidivism%20risk%20can%20be,in%20cognitive%20behavioral%20therapy%20and%20other%20topics.&text=Research%20shows%20that%20close%20and%20positive%20family,family%20members%20separated%20from%20their%20loved%20ones>
- United Nations. (2018). *Introductory handbook on the prevention of recidivism and the social reintegration of offenders*. United Nations: Vienna.

- United Nations. (2025). *Reduce inequality within and among countries*. Retrieved March 22, 2025, From https://sdgs.un.org/goals/goal10#targets_and_indicators
- Winstone, Jane. (2016). *Mental Health, Crime and Criminal Justice: Responses and Reforms*. UK: Palgrave Macmillan.
- Yellow Ribbon Singapore. (2025a). *Our Stories*. Retrieved March 3, 2025, From <https://www.yellowribbon.gov.sg/yellow-ribbon-project/our-stories>
- Yellow Ribbon Singapore. (2025b). *Commemorating the yellow ribbon project 20th anniversary part 2 Celebrating second chances*. Retrieved March 3, 2025, From https://www.yellowribbon.gov.sg/docs/default-source/default-document-library/yrp_epublication_part2_web.pdf?sfvrsn=170d48df_1

พฤติกรรมการเลือกพรรคก้าวไกลของผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัดปทุมธานี*

The progressive party selection behavior of voters in Pathum Thani Province

¹นิเวศน์ นิลวดี, สมบูรณ์ สุขสำราญ และสุดาภรณ์ กิจกุลนำชัย¹Nivet Nilawadee, Somboon Suksamran and Sudabhorn Khitkhulnamchai¹วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา¹College of Politics and Government, Suan Sunandha Rajabhat University¹Corresponding Author's E-mail: s65563825036@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

พรรคก้าวไกลได้มีการใช้กลยุทธ์เป็นฐานคะแนนในการเลือกตั้งเลือกโดยเน้นเป้าหมายของการสื่อสารทางการเมืองซึ่งเป็นสิ่งที่ใกล้ตัว จึงอาจทำให้รู้สึกว่าการเมืองมีชีวิต สามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้ โดยพรรคก้าวไกลมีการสื่อสารนโยบายของพรรคผ่านโซเชียลมีเดีย เพื่อแสดงจุดยืนอย่างหลากหลายทางสังคม ซึ่งมีสมาชิกพรรคหลายที่มีสถานะหลากหลายอาชีพทั้งยังเป็นบุคคลหน้าใหม่ในวงการเมือง รวมถึงคณะทำงานภายในพรรคที่ประกอบไปด้วยช่วงอายุที่หลากหลาย โดยการเลือกตั้ง 2566 พบว่า ‘TikTok’ เป็นแพลตฟอร์มที่มีการกล่าวถึงและการมีส่วนร่วมสูงสุดด้วยจำนวน 186,393,775 ครั้ง หรือคิดเป็น 63% ของโซเชียลมีเดียทั้งหมด ตามมาด้วย ‘Facebook’ และ ‘Twitter’ ในอันดับ 2 และ 3 ขณะที่ ‘Instagram’ และ ‘YouTube’ อยู่ในอันดับสุดท้าย ซึ่งทำให้ TikTok มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการเป็นพื้นที่โปรโมทให้กับพรรคการเมืองทั้งด้านบวกและลบ ด้วยทั้งหมดที่กล่าวมานี้พฤติกรรมการเลือกพรรคก้าวไกลของผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัดปทุมธานีส่งผลต่อปัจจัยทางสื่อโซเชียล และกลยุทธ์ที่พรรคก้าวไกลได้นำมาใช้เพื่อทำให้เสียงบนโซเชียลที่มีต่อความนิยมขึ้นชอบในตัว ‘นายพิธา’ และ พรรคก้าวไกล ได้แปรเปลี่ยนเป็นคะแนนเสียงให้แก่พรรคก้าวไกลจนคว้าชัยชนะในการเลือกตั้ง

คำสำคัญ: พฤติกรรม; พรรคก้าวไกล; ผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้ง

ABSTRACT

The Move Forward Party has used strategies to base votes in the election by emphasizing the goal of political communication, which is close to the heart. Therefore, it may make you feel that politics is alive. Can be criticized The Move Forward Party communicates party policies through social media. To express a variety of social positions There are many party members with various career statuses and are new faces in the political industry. Including a working group within the party consisting of a wide range of age groups By Election 2023, it was found that ‘TikTok’ was the platform with the highest mentions and engagement with 186,393,775 views, or 63% of all social media, followed by ‘Facebook’ and ‘Twitter’ in second place. And 3, while ‘Instagram’ and ‘YouTube’ were ranked last, which makes TikTok play a very important role in being a promotion space for political parties, both positive and negative. With all the above mentioned, the Move Forward Party selection behavior of voters in Pathum Thani province affects social media

* Received March 28, 2024; Revised May 11, 2025; Accepted June 14, 2025

factors. And the strategy that the Move Forward Party has used to make the noise on social media about the popularity of 'Mr.Pitha' and the Move Forward Party turn into votes for the Move Forward Party to win the election.

Keywords: Behavior; Move Forward Party; voters

บทนำ

ในอดีตประเทศไทยใช้ระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์หรือแบบอำนาจสูงสุดอยู่ในมือของพระมหากษัตริย์ ทั้งนี้ในประวัติศาสตร์ของไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบการปกครองแบบรัฐสภาในปี พ.ศ. 2475 หลังจากการปฏิวัติสยาม ที่นำโดยกลุ่มคนที่เรียกว่า "คณะราษฎร" ซึ่งเปลี่ยนรูปแบบการปกครองเป็นระบอบรัฐสภาและมีการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและมีการจัดตั้ง รัฐสภาขึ้น ตั้งแต่นั้นมาประเทศไทยจึงมีรัชกาลที่มีการปกครองที่ประกอบด้วยทั้งส่วนของพระมหากษัตริย์และระบบรัฐสภา หรือเรียกว่าระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน

ในปัจจุบันประเทศไทยใช้การปกครองระบอบประชาธิปไตยยึดหลักการสำคัญ 6 ประการ คือ 1. หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน และการมีส่วนร่วมในการปกครองของประชาชน หมายความว่าอำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของปวงชน การปกครองต้องเป็นของประชาชน และเพื่อประชาชน 2. หลักเสียงข้างมากแต่คุ้มครองเสียงข้างน้อย หมายความว่า การตัดสินใจนโยบายสำคัญ ยึดถือเสียงข้างมากของส่วนใหญ่เป็นหลัก แต่ทั้งนี้ก็เพื่อคุ้มครองสิทธิของเสียงข้างน้อย 3. หลักการปกครองโดยกฎหมาย หมายความว่าประชาชนทุกคนต้องอาศัยกฎหมายเป็นเครื่องมือในการคุ้มครอง โดยที่ทุกคนได้รับความยุติธรรมภายใต้กฎหมายเดียวกัน 4. หลักสิทธิและเสรีภาพ คือ ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ 5. หลักความเท่าเทียมกัน ถือว่าประชาชนทุกคนมีความเท่าเทียมกันในทุกโอกาส ไม่เลือกปฏิบัติไม่แบ่งแยกเพศผิว ศาสนาชนชั้น เรียกว่าไม่ลำเอียงเลือกที่รักมักที่ชัง 6. หลักเหตุผล คือ การฟังเหตุผลของกันและกัน เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น (นพพล แก้วประวัต, 2563)

ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปัจจุบันเกิดจากกลุ่มคนรุ่นใหม่ให้ความสำคัญและตื่นตัวเป็นอย่างมากในการสื่อสารทางการเมือง ซึ่งเป็นผลมาจากการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารง่ายขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเข้าถึงข่าวสารจากสื่อหลักหรือสื่อสังคมออนไลน์และประชาชนยังสามารถแสดงออก แลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้ในวงกว้าง ด้วยเทคโนโลยีและความก้าวหน้าทางการสื่อสารนี้คนรุ่นใหม่สามารถแสดงจุดยืนภายใต้ประชาธิปไตย ถือได้ว่าคนกลุ่มนี้เป็นพลังสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงการเมืองของประเทศทำให้เกิดกระแส New Voter ซึ่งเป็นความท้าทายการเมืองไทยแบบเดิม เพราะความคิดและทัศนคติทางการเมืองที่มีความแตกต่างไปจากคนรุ่นก่อน ทำให้พรรคการเมืองบางพรรคเลือกจะเปลี่ยนฐานการเมืองในอดีตเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เป็น New Voter แทนเพราะคนเหล่านี้ ยังไม่มีความผูกพันทางการเมืองกับพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง จึงถือว่าเป็นพลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทยสามารถชิงความได้เปรียบต่อการเลือกตั้งได้เป็นอย่างมาก

ด้วยเหตุผลข้างต้นจึงทำให้ผู้สมัครพรรคก้าวไกลในจังหวัดปทุมธานี ทั้ง 7 เขต คว่าชัยชนะในการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรได้ถึง 6 เขตเลือกตั้ง ซึ่งถือว่าเป็นการพลิกประวัติศาสตร์การเมือง หน้าใหม่ เขตเลือกตั้งที่พรรคก้าวไกลสามารถคว้าชัยชนะมาได้นั้นประกอบไปด้วย เขตเลือกตั้งที่ 1 นายสรวิศ ศุภณิตา เขตเลือกตั้งที่ 2 นายเจษฎา ดนตรีเสนาะ เขตเลือกตั้งที่ 3 นางสาวชลธิชา แจ้งเร็ว เขตเลือกตั้งที่ 4 นายสกล สุนทรวาณิชย์กิจ เขตเลือกตั้งที่ 6 นายเชตะวัน เตือประโคน และเขตเลือกตั้งที่ 7 นายประสิทธิ์ ปัทมผดุงศักดิ์ โดยพรรคก้าวไกลแพ้การเลือกตั้งแค่ 1 เขตในจังหวัดปทุมธานี คือ เขตเลือกตั้งที่ 5 ซึ่งเพื่อไทย สามารถคว้าชัย

ชนะไปได้ การเปลี่ยนแปลงการเมืองในครั้งนี้ถือได้ว่าเป็นการพลิกโฉมการเมืองไทยและในอนาคตข้างหน้าพรรคก้าวไกลถือเป็นพรรคการเมืองที่น่ากลัวอันดับ 1 ที่อาจจะสร้างประวัติศาสตร์ล้มพรรคเพื่อไทยและคว่ำชัยชนะ 7 เขตเลือกตั้งมาครอง

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงพฤติกรรมการเลือกพรรคก้าวไกลของผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัดปทุมธานี เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการเสนอข้อมูลประชาสัมพันธ์เผยแพร่การออกไปใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งได้ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานต่อตัวแทนผู้สมัคร สามารถกำหนดนโยบายกระบวนการทำงานชัดเจนตรงจุดมุ่งหมายการนำไปสู่แนวทางปฏิบัติต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม การเลือกตั้ง

ความหมายการเลือกตั้ง

หลักการสำคัญเพื่อให้เจ้าของอำนาจอธิปไตยทำการเลือกตัวแทนไปเป็นผู้แทน จึงเป็นการตัดสินใจที่จะนำมาซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อกำหนดนโยบายการบริหารประเทศจากการศึกษาโดยนักวิชาการกล่าวถึงการเลือกตั้งที่หลากหลาย ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2554) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ซึ่งผู้วิจัยสรุปใจความได้ว่าการเลือกตั้งเป็นการเลือกบุคคล เพื่อไปดำรงตำแหน่งด้วยการลงคะแนนเสียงเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

เชาวนะ ไตรมาศ (2545) อ้างถึงใน (นุกูล ชื่นพัก และคณะ, 2561, หน้า 1743) ได้กล่าวเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ซึ่งผู้วิจัยสรุปใจความได้ว่า การเลือกตั้งเป็นการแข่งขันอำนาจเพื่อเข้าไปใช้อำนาจทางการเมืองโดยอาศัยกระบวนการการเลือกตั้งเครื่องมือเป็นหลักประกันในการแข่งขันอย่างสุจริต โดยหวังผลจากกระบวนการเลือกตั้งต่อคู่แข่ง โดยตั้งความหวังไว้ว่าจะปฏิบัติตามเจตนารมณ์กับความต้องการของประชาชน

กรมพล ทอธรรมชาติและคณะ (2541) อ้างถึงใน (นุกูล ชื่นพัก และคณะ, 2561) ได้กล่าวเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ซึ่งผู้วิจัยสรุปใจความได้ว่า การเลือกตั้งคือการเลือกบุคคลหรือมากกว่า โดยจากบัญชีรายชื่อผู้เข้าสมัครรับเลือกตั้ง บัญชีหนึ่ง หรือบัญชีจำนวนหนึ่งจากหลายบัญชี เพื่อให้ไปกระทำการอันใดอันหนึ่งแทนตน

จากข้อความข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปว่าการเลือกตั้งเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมและใช้สิทธิของตนเอง เพื่อกัดเลือกผู้แทนหรือพรรคการเมืองผ่านความคิดอุดมการณ์ โดยฝากความไว้วางใจจากตัวแทนพรรคนั้นเข้าไปทำหน้าที่แทนเพื่อรักษาอธิปไตย และนำนโยบายมาบริหารประเทศที่ผ่านกระบวนการคัดเลือกจากของประชาชน

ความสำคัญการเลือกตั้ง

อำนาจสูงสุดมี 3 ส่วนคือ นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ที่เชื่อมโยงกันโดยผ่านการยอมรับจากประชาชน ถือเป็นการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมจากเลือกตัวแทน เข้าไปเป็นฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารและความสำคัญ ที่เป็นไปตามประชาธิปไตยของชาติ

ความสำคัญในการค่านสิทธิขั้นพื้นฐานระบอบประชาธิปไตย จากบทบัญญัติข้อ 21(1) แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Right) ที่กล่าวจุดมุ่งหมายของประชาชนย่อมเป็นรากฐานแห่งอำนาจ ซึ่งกฎที่กล่าวมาแสดงถึงความประพฤติดุกต้องตามกำหนดกรอบเวลาผ่านรูปแบบวิธีลงคะแนนเสียงโดยถือหลัก 1 เสียง 1 คนยอมรับการกระทำหรือวิธีการอื่นใดที่รองรับว่าการเลือกตั้งต้องเป็นไปโดยเสรี จึงเป็นการดำเนินการสำคัญในความเป็นประชาธิปไตย มีแนวปฏิบัติซึ่งผู้วิจัยสามารถอธิบายได้ 6 ประการ ธีรธรรม ตู่ทองคำ (2545) อ้างถึงใน (จิวัฒน์ ศิริพานิชย์, 2562) ดังนี้

1. การแสดงออกถึงเจตจำนงและสิ่งที่คาดหวังของประชาชน เพื่อให้การกระทำใด ๆ ที่เกิดขึ้น ถือว่าชอบธรรมในระบบการเมือง

2. จัดตั้งทีมรัฐบาลเป็นสิ่งที่สามารถสร้างความมั่นคงด้วยวิธีการสันติ เพื่อป้องกันการอำนาจผูกขาด ซึ่งส่งผลในการตัดสินใจลงคะแนน เพื่อกำหนดรัฐบาลนั่นเอง

3. กลไกสำคัญเชื่อมโยงสถาบันการเมืองและประชาชน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ของ (1) โครงสร้างส่วนบน คือรัฐสภาและรัฐบาลและ (2) โครงสร้างส่วนล่าง คือประชาชนมีส่วนร่วมเข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อร่วมแสดงความเห็น ทศนคติและการยอมรับสู่รัฐบาล อีกทั้งสิ่งที่รัฐบาลพึงควรปฏิบัติตามนโยบายที่ได้ประกาศไว้

4. ขั้นตอนกระบวนการบ่งบอกว่าประชาชนไทย เพื่อป้องกันเหตุการณ์ร้ายแรง เช่น การปฏิวัติและรัฐประหาร

5. ก่อให้เกิดระบบเป็นกลไกสำคัญทางสังคม เพื่อสร้างการแสดงออกร่วมกันในการแสดงความเป็นเจ้าของประเทศ อีกทั้งเป็นกิจกรรมประชาคมที่ต้องถือปฏิบัติ

6. การกล่อมเกลากิจการการเมือง (Political Socialization) จากกิจกรรมการเมืองอย่างหลากหลายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการรณรงค์หาเสียง เพื่อสนับสนุนความสัมพันธ์ร่วมกัน

ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง

ปัจจัยแบบผลักดันต่อการตัดสินใจ ประกอบด้วย 3 ด้าน ซึ่งผู้วิจัยสรุปใจความของ ธรรมนูญวรรณปลูก (2561) ได้ดังนี้

1. ด้านบุคคลสามารถเจาะจงพฤติกรรมลงคะแนนเสียง โดยเฉพาะปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคม เพื่อเป็นแนวทางไปในด้านสถานภาพของผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียง

2. ด้านอิทธิพลที่มาจากเหตุผลต่อการลงคะแนน เป็นแนวทางทำให้ความสำคัญในตัวผู้สมัครหรือพรรคการเมือง เช่น นโยบาย

3. ด้านสถานการณ์ในช่วงเวลานั้น คืออิทธิพลต่อสถานการณ์ในช่วงที่เกี่ยวกับการดำเนินงานตามนโยบายของพรรค เป็นต้น

ดังนั้นในด้านพฤติกรรมลงคะแนนเสียงอยู่ที่รูปแบบการเลือกตั้ง และการที่รัฐบาลเข้าใจในพฤติกรรมจะช่วยให้เข้าใจแนวโน้ม และสามารถกำหนดสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้นได้ เพื่อใช้เป็นแนวทางการเลือกตั้งในอนาคต และยังสามารถแปรผันได้ตามสถานการณ์และบริบทที่เกี่ยวข้องซึ่งบางพฤติกรรมที่เป็นไปได้ที่อาจสังเกตเห็น ได้แก่

1. การตัดสินใจจากอารมณ์ บางครั้งผู้เลือกอาจลงคะแนนตามอารมณ์หรือความรู้สึกขณะลงคะแนนเสียง เช่น ลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครที่พึงพอใจมากกว่า

2. ตัดสินใจโดยผู้อื่น บางครั้งผู้เลือกอาจลงคะแนนตามชี้แจงจากบุคคลอื่น เช่น ลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครที่คนในครอบครัวหรือเพื่อนสนิทประทับใจ

3. การตัดสินใจจากการประเมินนโยบาย บางครั้งผู้เลือกอาจลงคะแนนตามนโยบายที่ผู้สมัครรับรองหรือนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ผู้เลือกสนใจ เช่น การลงคะแนนให้แก่ผู้สมัครที่มีนโยบายเศรษฐกิจเพื่อสิ่งแวดล้อม

4. การตัดสินใจโดยการทดสอบสำรวจบางครั้งผู้เลือกอาจลงคะแนนตามผลการทดสอบสำรวจหรือข้อมูลทางสถิติเกี่ยวกับผู้สมัคร เช่น ลงคะแนนให้กับผู้สมัครที่มีผลสำรวจยอดเยี่ยมหรือมีโอกาสชนะมากกว่าผู้อื่น

5. การตัดสินใจโดยความเชื่อบางครั้งผู้เลือกอาจลงคะแนนตามความเชื่อส่วนบุคคลเช่น ลงคะแนนให้กับผู้สมัครที่สัมพันธ์กับค่านิยมหรือคตินิยามประจำชาติของผู้เลือก

6. การตัดสินใจจากประสบการณ์ส่วนตัว บางครั้งผู้เลือกอาจลงคะแนนตามประสบการณ์ส่วนตัวที่ผ่านมา เช่น ลงคะแนนให้กับผู้สมัครที่มีประสบการณ์ในตำแหน่งที่คล้ายคลึงกับตำแหน่งที่เลือกให้เขาหรือเศรษฐกิจที่เจริญรุ่งเรืองในช่วงเวลาที่ผู้เลือกสังเกตเห็น

พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

พฤติกรรมคือความรู้สึกลึกซึ้งในด้านการทำหน้าที่พลเมืองที่ดี เช่น การทำให้รัฐบาลมีความชอบธรรม นอกจากนั้นยังช่วยลดความคิดเห็นไม่ตรงกันทางการเมืองอีกด้วย การคัดเลือกตัวแทนเข้าไปบริหารแทนตนและเพื่อดำรงรักษาผลประโยชน์ของประชาชนสูงสุด

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (2560) ได้กล่าวถึงการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งว่า คือ การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง ซึ่งผู้วิจัยสรุปใจความได้ว่าการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งเป็นการคัดสรรบุคคลที่เหมาะสมเข้ามาเป็นตัวแทนในการพัฒนาประเทศ ผ่านการลงคะแนนเสียงจากประชาชน เพื่อเลือกตัวแทนผู้สมัครคนใดหรือไม่เลือกลงคะแนนก็ได้ ตามมาตรา 85

แนวคิดด้านพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในทางรัฐศาสตร์ มีวิวัฒนาการจากนักวิชาการ 2 กลุ่ม คือนักสังคมวิทยา และนักรัฐศาสตร์ กลุ่มพฤติกรรมนิยมที่มีความสนใจด้านอิทธิพลของสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงของบุคคลเป็นอันดับแรก สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมดังกล่าวได้แสดงถึงทางการศึกษา อาชีพ กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ รวมถึงแบบแผนการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งภายหลังได้สนใจไปที่ปัจจัยด้านจิตวิทยาหรือความรู้สึกทางการเมือง เช่น ความสนใจต่อการเมืองหรือการขึ้นอยู่กับพรรคการเมืองบางพรรคกล่าวได้ว่าหากนำมากำหนดแนวทางในการศึกษาพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของไทยจะเป็นระบบ ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปจาก ภาสวรรณ สิทธิกรณ์ (2564) ซึ่งได้กล่าวถึงไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีปัจจัยตัวกำหนดว่าพฤติกรรมการลงคะแนนเสียง ถูกกำหนดโดยปัจจัยทางสังคมของบุคคลในระดับที่ขยายออกไปไกล และลดลงมาถึงช่วงที่มีการตัดสินใจที่สำคัญต่อพฤติกรรมในแนวคิดทางตัวแบบพลังทางสังคมของพอลลา ซาเฟลต์ “ทฤษฎีสุนาม” ของนักจิตวิทยา เคิร์ท เลวิน กล่าวว่า ทฤษฎีนี้เป็น การเสนอเงื่อนไขที่กำหนดรูปแบบของพฤติกรรมที่ไม่ได้มุ่งไปในข้อสรุปเชิงนิรนัย (Deductive Generalization) หรือการทำนายพฤติกรรมอนาคต

2. ทฤษฎีความสำนึกเชิงเหตุผลที่เน้นในการกระทำต่อความสำนึกของตัวแทนผู้สมัคร ที่มีผลกับนโยบายของพรรค และสภาพดังกล่าวเกือบเหมือนกับความคิดเชิงเหตุผล (Rational Framework) ของผู้ไปใช้สิทธิออกเสียง ดังเช่น กับ การตัดสินใจของผู้บริโภคทางเศรษฐศาสตร์ ได้แก่ Economic Theory of Democracy ของ Downs และของ Key ในเรื่อง The Responsibility Electorate

3. ทฤษฎีระบบที่ศึกษาปัจจัยทำให้เกิดสมดุลในการเลือกตั้ง คือการตรวจสอบถึงปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความสำนึกเชิงเหตุผลที่เกิดขึ้นจากปัจจัยในช่วงสั้น ๆ การใช้ทฤษฎีดังกล่าวจะมีลักษณะเป็นตัวแทนเชิงการทำนาย (Predictive Model)

4. ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้อุปถัมภ์และผู้รับอุปถัมภ์ (Patron-Client) อธิบายว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองฝ่าย ซึ่งช่วยเหลือกันและกันเป็นความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน กล่าวคือ ผู้อุปถัมภ์อยู่ในฐานะที่สูงกว่าและผู้รับอุปถัมภ์อยู่ในฐานะต่ำกว่าในความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายโดยความสัมพันธ์แบบนี้อยู่บนพื้นฐานความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นหลัก ซึ่งแต่ละฝ่ายจะมีอิสระในการกำหนดบุคคลด้วย ซึ่งความสัมพันธ์รูปแบบนี้จะสิ้นสุดเวลาใดก็ได้หากมีการตอบแทน อีกทั้งผู้อุปถัมภ์หรือผู้รับอุปถัมภ์คนใหม่ สามารถเลือกผู้ที่ให้ผลประโยชน์แก่ตนได้เช่นกันซึ่งมักจะเชื่อมโยงกับผู้มีหน้าที่ในทางการเมือง เช่น หัวคะแนนเพื่อหวังผลทางการเมืองในอนาคต

วิวัฒนาการของระบบการเลือกตั้งอดีตถึงปัจจุบัน

การปฏิรูปการเมืองมีการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่ได้รับการขนานนามว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้บัญญัติเปลี่ยนแปลงระบบการเลือกตั้งจากเดิมที่เป็นระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากธรรมดาเพียงอย่างเดียวมาเป็นการเลือกตั้งระบบผสม อันเป็นการผสมผสานระหว่างระบบการเลือกตั้งแบบเสียงข้างมากกับการเลือกตั้งระบบสัดส่วนแบบบัญชีรายชื่อ (Mixed-Member Majoritarian System: MMM) โดยใช้เขตประเทศเป็นเขตเลือกตั้งหลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2549 ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งในส่วนของระบบการเลือกตั้งยังคงเป็นการใช้ระบบผสมแบบคู่ขนานดังเดิม แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงบางประการ เช่น การแบ่งเขตเลือกตั้งที่กลับไปใช้การแบ่งเขตเลือกตั้งแบบรวมเขตเลือกตั้งไม่เกินสามคน การใช้เขตเลือกตั้งในการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อจากเดิมใช้ประเทศเป็นเขตเลือกตั้งเป็นการแบ่งออกเป็น 8 เขตเลือกตั้ง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ได้กำหนดให้การเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาดำเนินไปตามเงื่อนไข ดังนี้

1. การเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎร ซึ่งแยกได้ 2 กรณี

1.1 เขตเลือกตั้งเดียวแต่มีผู้แทนได้หลายคนเรียก โดยทั่วไปว่าแบ่งเขต เรียงเบอร์ซึ่งแต่ละเขตเลือกตั้งจะมีได้เขตละไม่เกิน 3 คน โดยผู้สมัครที่ได้คะแนนเสียงสูงสุด และเรียงลำดับลงมาตามที่ได้แต่ละเขตจะมีผู้แทนได้ โดยประชาชนในแต่ละเขตเลือกตั้ง สามารถลงคะแนนได้ตามจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีเขตในเขตเลือกตั้งภูมิลำเนาอยู่ทั้งนี้ประชาชนในเขตเลือกตั้งมีสิทธิจะเลือกผู้สมัครหมายเลขใดก็ได้จะลงคะแนนให้ผู้สมัครผู้แทนราษฎรพรรคเดียวกันทั้งหมดหรือต่างพรรคกัน ก็ได้ทั้งสิ้น 400 คน ระบบบัญชีรายชื่อ หรือระบบสัดส่วนโดยกำหนดเป็นเขตใหญ่ๆ ประชาชนมีสิทธิลงคะแนน ในแต่ละเขตเลือกตั้งบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองหนึ่ง เพียงพรรคเดียวเท่านั้น

1.2 สมาชิกผู้แทนราษฎร ประเภทสัดส่วนในแต่ละเขตเลือกตั้งมีจำนวนสมาชิกผู้แทนราษฎรได้เขตละ 10 คน ดังนี้ รวมกันทั้งประเทศ สมาชิกผู้แทนราษฎรประเภทนี้ทั้งหมด 80 คน จากระบบการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาของประเทศไทยในปัจจุบันสามารถสรุปได้ว่าการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรแยกได้ 2 กรณีคือกรณีแรกเขตเลือกตั้งเดียวแต่มีผู้แทนได้หลายคนแต่ละเขตเลือกตั้งจะมีได้เขตละไม่เกิน 3 คน และกรณีที่สองระบบบัญชีรายชื่อผู้วิจัยจะนำเอาแนวคิดข้างต้นเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจระบบการเลือกตั้งที่เกิดขึ้น ในประเทศไทย ซึ่งการเลือกตั้งต้องเป็นไปตามกรอบของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่กำหนดไว้

โดยการเลือกตั้งในรัฐธรรมนูญ 2560 เป็นการเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม (Mixed Member Apportionment) หรือระบบ MMA หรือ บัตรใบเดียว ซึ่งกำหนด ส.ส. ไว้ทั้งหมด 500 คน แบ่งเป็น ส.ส. 2 ประเภท ได้แก่ ส.ส. แบบแบ่งเขต 400 คน และ ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อ 100 คน กำหนดบัตรเลือกตั้งหนึ่งใบ เพื่อลงคะแนนเลือก ส.ส. แบบแบ่งเขตเพียงอย่างเดียว ผู้สมัครที่ได้รับคะแนน มากที่สุด ในเขตนั่นจะเป็น ส.ส. ซึ่งทุกคะแนนเสียงที่มีของ ส.ส. แต่ละพรรคจะถูกนำมาคำนวณที่นั่งในสภาที่จะต้องนำจำนวน ส.ส. ของพรรคไปลบกับจำนวน ส.ส. แบบแบ่งเขต จะได้จำนวน ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อของพรรคนั้น โดยระบบดังกล่าวมีข้อดีข้อเสีย ดังนี้

ข้อดีของระบบเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม

1. พรรคใหม่และพรรคขนาดกลางที่เงินทุนพอที่จะส่งตัวแทนลงชิงชัยได้มากขึ้น มีโอกาสได้ ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อ

2. พรรคเล็กและขนาดกลาง เพิ่ม โอกาสได้จำนวน ส.ส. ในสภามากขึ้นอีกทั้งได้ต่อรองอำนาจมาก สามารถชี้ขาดการจัดตั้งรัฐบาล

3. คะแนนเสียงทุกคะแนนที่ได้รับการพิจารณาจะไม่สูญเปล่าและทำให้สัดส่วนที่นั่งกับคะแนนใกล้เคียงกัน

4. ลดอำนาจอิทธิพลของพรรคใหญ่ทำให้ไม่มีพรรคใดคุมที่นั่งสภาได้

ข้อเสียของระบบเลือกตั้งแบบจัดสรรปันส่วนผสม

1. บัตรหนึ่งใบไม่ได้แสดงถึงเจตนาความมุ่งหมาย เนื่องจากการจัดสรรจากตัวแทนเขต ซึ่งเลือกจากแนวคิด และนโยบายของพรรค

2. เพิ่มภาระแก่พรรคขนาดเล็ก และพรรคหน้าใหม่ที่มีทุนไม่มากทำให้ไม่มีโอกาสได้ ส.ส.

3. พรรคมีความคิดเห็นไม่ตรงกัน เช่น พรรคใหญ่ ไม่มีตัวแทนอยากลงชิงชัย ส.ส. บัญชีรายชื่อ ด้วยเหตุจะทำให้ไม่ได้เป็น ส.ส. พรรคการเมืองขนาดเล็กก็ไม่อยากลงแบบแบ่งเขต เพื่อเป็นการเพิ่มคะแนนเสียงให้กับ ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อ

4. ไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลแบบเสถียรภาพได้ เนื่องจากพรรคไม่ได้เสียงเลือกตั้งที่มากพอ

5. ระบบเลือกตั้งเกิดความสับสนกับประชาชน

บทสรุป

พรรคก้าวไกลได้มีการใช้กลยุทธ์เป็นฐานคะแนนในการเลือกตั้งเลือกโดยเน้นเป้าหมายของการสื่อสารทางการเมืองซึ่งเป็นสิ่งที่ใกล้ตัว จึงอาจทำให้รู้สึกว่าการเมืองมีชีวิต สามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้ โดยพรรคก้าวไกลมีการสื่อสารนโยบายของพรรคผ่านโซเชียลมีเดีย เพื่อแสดงจุดยืนอย่างหลากหลายทางสังคม ซึ่งมีสมาชิกพรรคหลายที่มีสถานะหลากหลายอาชีพทั้งยังเป็นบุคคลหน้าใหม่ในวงการเมือง รวมถึงคณะทำงานภายในพรรคที่ประกอบไปด้วยช่วงอายุที่หลากหลาย โดยการเลือกตั้ง 2566 พบว่า ‘TikTok’ เป็นแพลตฟอร์มที่มีการกล่าวถึงและการมีส่วนร่วมสูงสุดด้วยจำนวน 186,393,775 ครั้ง หรือคิดเป็น 63% ของโซเชียลมีเดียทั้งหมด ตามมาด้วย ‘Facebook’ และ ‘Twitter’ ในอันดับ 2 และ 3 ขณะที่ ‘Instagram’ และ ‘YouTube’ อยู่ในอันดับสุดท้าย ซึ่งทำให้ TikTok มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการเป็นพื้นที่โปรโมทให้กับพรรคการเมืองทั้งด้านบวกและลบ ด้วยทั้งหมดที่กล่าวมานี้พฤติกรรมพรรคก้าวไกลของผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัดปทุมธานีส่งผลต่อปัจจัยทางสื่อโซเชียล และกลยุทธ์ที่พรรคก้าวไกลได้นำมาใช้เพื่อทำให้เสียงบนโซเชียลที่มีต่อความนิยมขึ้นชอบในตัว ‘นายพิธา’ และ พรรคก้าวไกล ได้แปรเปลี่ยนเป็นคะแนนเสียงให้แก่พรรคก้าวไกลจนคว้าชัยชนะในการเลือกตั้ง

ทั้งนี้จึงทำให้ผู้สมัครพรรคก้าวไกลในจังหวัดปทุมธานี ทั้ง 7 เขต คว้าชัยชนะในการเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรได้ถึง 6 เขตเลือกตั้ง ซึ่งถือว่าเป็นการพลิกประวัติศาสตร์การเมือง หน้าใหม่ เขตการเลือกตั้งที่พรรคก้าวไกลสามารถคว้าชัยชนะมาได้นั้นประกอบไปด้วย เขตเลือกตั้งที่ 1 นายสรวิทย์ ศุภปณิตา เขตเลือกตั้งที่ 2 นายเจษฎา ดนตรีเสนาะ เขตเลือกตั้งที่ 3 นางสาวชลธิชา แจ่มเร็ว เขตเลือกตั้งที่ 4 นายสกล สุนทรวาณิชย์กิจ เขตเลือกตั้งที่ 6 นายเชตวัน เตือประโคน และเขตเลือกตั้งที่ 7 นายประสิทธิ์ ปัทมผดุงศักดิ์ โดยพรรคก้าวไกลแพ้การเลือกตั้งแค่ 1 เขตในจังหวัดปทุมธานี คือ เขตเลือกตั้งที่ 5 ซึ่งเพื่อไทย สามารถคว้าชัยชนะไปได้ การเปลี่ยนแปลงการเมืองในครั้งนี้ถือได้ว่าเป็นการพลิกโฉมการเมืองไทยและในอนาคตข้างหน้าพรรคก้าวไกลถือเป็นพรรคการเมืองที่น่ากลัวอันดับ 1 ที่อาจจะสร้างประวัติศาสตร์ล้มพรรคเพื่อไทยและคว้าชัยชนะ 7 เขตเลือกตั้งมาครอง

ทั้งหมดนี้จึงสามารถสรุปได้ว่า พฤติกรรมการเลือกพรรคก้าวไกลของผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งในจังหวัดปทุมธานี คือ การเข้าถึงข่าวสารจากสื่อหลักหรือสื่อสังคมออนไลน์และประชาชนยังสามารถแสดงออกแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้ในวงกว้าง ด้วยเทคโนโลยีและความก้าวหน้าทางการสื่อสารที่ประชาชนสามารถแสดงจุดยืนภายใต้ประชาธิปไตย จึงถือได้ว่าคนกลุ่มนี้เป็นพลังสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงการเมืองของประเทศทำให้เกิดกระแส New Voter ซึ่งเป็นความท้าทายการเมืองไทยแบบเดิม เพราะความคิดและทัศนคติทางการเมืองที่มีความแตกต่างไป ทำให้พรรคการเมืองบางพรรคเลือกจะเปลี่ยนฐานการเมืองในอดีตเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เป็น New Voter แทนเพราะคนเหล่านี้ ยังไม่มีความผูกพันทางการเมืองกับพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่ง จึงถือว่าจะเป็น พลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทยสามารถชิงความได้เปรียบต่อการเลือกตั้งได้เป็นอย่างมาก

บรรณานุกรม

- กรมพล ทอจธรรมชาติ และคณะ. (2541). *การก่อตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งประเทศไทย : ศึกษาเปรียบเทียบกรณีของอินเดียและฟิลิปปินส์เพื่อเป็นแนวทางสำหรับประเทศไทย*. โครงการวิจัยจุฬาลงกรณ์ประเพณีทุนอุดหนุนการวิจัยจากสภาการวิจัยแห่งชาติประจำปี งบประมาณ 2541 กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิรวัดน์ ศิริพานิชย์ และคณะ. (2561). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ทรงอิทธิพลต่อการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*. 5(1), 311-322.
- เชาวนะ ไตรมาศ. (2545). *การใช้กลไกรัฐธรรมนูญสำหรับประชาชน*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันนโยบายศึกษา.
- ธมลวรรณ วรรณปลูก. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งนายกเทศมนตรี: ศึกษากรณีเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. (การค้นคว้าอิสระหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาวิชาสื่อสารการเมือง วิทยาลัยสื่อสารการเมือง: มหาวิทยาลัยเกริก.
- ธโรธร ตูทองคำ. (2545). *กระบวนการเลือกตั้ง*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นพพล แก้วประวัต. (2563). *ทัศนคติของประชาชนชาวสมุทรปราการที่มีต่อพรรคก้าวไกล : ศึกษาในห้วงเวลาปี พ.ศ. 2563*. (การค้นคว้าอิสระหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต) สาขาสื่อสารการเมือง: มหาวิทยาลัยเกริก.
- นุกูล ชื่นพัก และคณะ. (2561). พฤติกรรมของผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีต่อการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตยในตำบลเขาพระอำเภอรัตนบุรีจังหวัดสงขลาขนาดใหญ่. ใน *การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติครั้งที่ 9* (หน้า 1741-1752). มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- ภาสวรรณ สิทธิกรณ์. (2564). *พฤติกรรมการใช้สิทธิเลือกตั้งซ่อม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2562 ในจังหวัดขอนแก่น เขตเลือกตั้งที่ 7*. (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต) บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 40 หน้า 22.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *การเลือกตั้ง*. สืบค้น 28 มิถุนายน 2566, จาก <https://dictionary.orst.go.th/>.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.

ธรรมาภิบาลของไทยกับมิตรภาพที่ยั่งยืนของอาเซียน*
THAI GOOD GOVERNANCE AND SUSTAINABLE ASEAN FRIENDSHIP

¹พระมหาเอกพันธ์ วรธมมณญ, พระมหามานะ ปิยภาณี,
พระวิกรม อธิธิธาดา และ ทิพย์สุคนธ์ ยามดี

¹Phramaha Ekkapan Warathammanyu, Phramaha Mana Piyaphanee,
Phra Wigrom Prommaoun and Tipsukon yamdee

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Surin Campus

¹Corresponding Author's E-mail: maduea.3511@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาบทบาทของธรรมาภิบาลในฐานะกลไกสำคัญในการส่งเสริม การปกครองที่ดี และการบริหารที่ดี ของประเทศไทย ทั้งในระดับชาติและระดับภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของความร่วมมือภายในสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) ท่ามกลางความท้าทายของศตวรรษที่ 21 เช่น วิกฤตสิ่งแวดล้อม การลงทุนข้ามพรมแดน และผลกระทบจากโลกดิจิทัล บทความวิเคราะห์แนวคิดธรรมาภิบาลตามกรอบของ UNESCAP และ UNDP ซึ่งเน้นองค์ประกอบสำคัญ อาทิ ความโปร่งใส นิติธรรม ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม และความเสมอภาค

บทความได้นำเสนอกรณีศึกษาผลกระทบข้ามพรมแดนในอาเซียน เช่น ไฟป่าอินโดนีเซีย น้ำมันรั่วที่ระยอง เหตุเหื่อนแตกในลาว และความแห้งแล้งของแม่น้ำโขง โดยชี้ว่าการขาดธรรมาภิบาลที่มีประสิทธิภาพส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของภูมิภาค ทั้งนี้ผู้เขียนเสนอให้ประเทศสมาชิกอาเซียนส่งเสริม ธรรมาภิบาลข้ามพรมแดน และปรับใช้หลักการดังกล่าวกับการลงทุนและการบริหารนโยบายสาธารณะ

ข้อเสนอเชิงนโยบาย ได้แก่ การพัฒนาดัชนีธรรมาภิบาลอาเซียน การยกระดับกลไกตรวจสอบพร้อม และการปลูกฝังวัฒนธรรมธรรมาภิบาลผ่านระบบราชการและภาคประชาชน เพื่อสร้างประชาคมอาเซียนที่มีการปกครองที่ดี บริหารอย่างมีคุณธรรม และยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล; การปกครองที่ดี; การบริหารที่ดี; อาเซียน

ABSTRACT

This article explores the role of good governance as a foundational element for achieving good administration and good public governance in Thailand and across the ASEAN region. Within the context of 21st century challenges-ranging from environmental crises and transnational investments to the digital transformation of public institutions—the article evaluates ASEAN's capacity to build cohesive, accountable, and transparent systems of cooperation.

Using UNESCAP and UNDP frameworks, the study highlights key governance principles: transparency, accountability, participation, equity, and rule of law. It presents case

* Received August 2, 2023; Revised May 14, 2025; Accepted June 14, 2025

studies including the Indonesian forest fires, Rayong oil spill, Mekong River drought, and dam failures in Laos-demonstrating the need for transboundary governance and region-wide administrative reform. The study critiques weaknesses in Thai-led investments abroad, where lacking accountability has led to environmental and social disruptions.

At the ASEAN level, initiatives such as the ASEAN Political-Security Community Blueprint 2025 and the Statement on Good Governance and Agile Civil Service mark critical steps toward integrating governance norms into regional development. The article concludes by recommending an ASEAN governance index, multi-stakeholder oversight mechanisms, and institutional reforms that embed governance principles into statecraft and administration.

Ultimately, the article affirms that good governance, when aligned with good public management and regional cooperation, can serve as a strategic framework for achieving stability, justice, and sustainable integration across ASEAN.

Keywords: Good Governance; Good Public Administration; Good Management; ASEAN.

บทนำ

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations) หรือ อาเซียน (ASEAN) เป็นองค์การทางภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) และองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นองค์การหนึ่งที่มีความสำคัญและมีบทบาทของโลก เพราะอาเซียนมีจำนวนประชากรและทรัพยากรธรรมชาติมาก (दनय् चय् योधा, 2557) แรกก่อตั้งมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างประเทศในภูมิภาค ดำรงไว้ซึ่งสันติภาพ เสถียรภาพ และความมั่นคงทางการเมือง สร้างสรรค์ความเจริญด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม การกินดีอยู่ดีบนพื้นฐานความเสมอภาค และผลประโยชน์ร่วมกันของประเทศสมาชิก (พนิดา อนันต์รัตนสุข, 2555)

ด้วยความที่สภาพภูมิศาสตร์โดยรวมของอาเซียนมีลักษณะที่หลากหลายทั้งที่เป็นภูเขา เทือกเขา ที่ราบ ที่ราบสูง ที่ราบลุ่มแม่น้ำ แม่น้ำ พื้นที่คาบสมุทร ทะเล เกาะ หมู่เกาะ โดยแต่ละพื้นที่ล้วนมีความอุดมสมบูรณ์หลากหลายไปด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติ ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของแต่ละพื้นที่นั้นได้เป็นปัจจัยเชื่อมโยงสู่อีกพื้นที่หนึ่ง และความอุดมสมบูรณ์ของอีกพื้นที่หนึ่งก็เป็นปัจจัยสู่พื้นที่อื่น ๆ สัมพันธ์กันทั่วทั้งภูมิภาค ในทางตรงข้ามหากความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ใดในภูมิภาคเกิดเสื่อมลงไม่ว่าโดยมนุษย์หรือธรรมชาติ ความเสื่อมนั้นก็จะเป็ปัจจัยส่งผลกระทบต่อพหุซึ่งความเสื่อมสู่อีกพื้นที่หนึ่งและพื้นที่อื่น ๆ ที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันในภูมิภาคเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุความเชื่อมโยงสัมพันธ์นี้เองการพัฒนาประเทศด้วยการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ ของประเทศสมาชิกไม่ว่าจะเป็นโครงการเฉพาะภายในประเทศหรือระหว่างเทศ จะเป็นโครงการเพื่อวัตถุประสงค์ภายในประเทศหรือของอาเซียน โครงการดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนที่อาศัยในประเทศสมาชิกอีกด้วย

ที่ผ่านมาพบว่า หลายเหตุการณ์ทั้งที่เป็นการพัฒนาตามโครงการเฉพาะภายในประเทศและระหว่างประเทศ ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อสภาพสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมลง กระทั่งต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณและส่วนอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน เช่น กรณีปัญหาไฟป่าในประเทศอินโดนีเซีย เมื่อปี พ.ศ.2540 - 2541 ไฟป่าแบบกึ่งผิวดินกึ่งใต้ดิน (Semi Ground Fire) ในเกาะสุมาตราและปัญหาโลกร้อนได้ส่งผลให้การเผาไหม้ของเชื้อเพลิงจากไฟป่ามีปริมาณมากขึ้นอย่างรุนแรง ส่งผลกระทบต่อทั้งด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม ไฟป่าเหล่านี้มีความเกี่ยว

โยงกับมลพิษจากหมอกควันข้ามพรมแดนอย่างลึกซึ้ง เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจ ด้านผลผลิตทางการเกษตร การทำลายพื้นที่ป่าไม้ สุขภาพ การคมนาคม และการท่องเที่ยว มีมูลค่ารวมกันมากกว่า 9,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ภาคใต้ของประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบจากหมอกควันดังกล่าวด้วย เช่น จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี จังหวัดสงขลา และจังหวัดตรัง และยังมีประเทศอื่น ๆ ที่ได้รับผลกระทบอีกไม่ว่าจะเป็น ประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไนดารุสซาลาม และเกาะมินดาเนาของฟิลิปปินส์ ทั้งนี้ จากการศึกษาสาเหตุของไฟป่าซึ่งรวบรวมข้อมูลและจัดทำขึ้นโดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ ในรายงานการประเมินไฟป่าทั่วโลก ที่ได้ทำการประเมินปัญหาไฟป่าในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พบว่าสาเหตุของไฟป่านั้นเกิดจากมนุษย์ ร้อยละ 99 และเกิดจากธรรมชาติเพียงร้อยละ 1 เท่านั้น (ศิริชนก วิริยเกื้อกุล, 2559)

กรณีท่อส่งน้ำมันรั่วกลางทะเลที่จังหวัดระยอง เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ.2556 เวลา 06.50 น. ท่ออ่อนส่งน้ำมันดิบขนาด 16 นิ้ว ของบริษัท พีทีที โกลบอลเคมีคอล จำกัด (มหาชน) รั่วกลางทะเลใกล้ชายฝั่งมาบตาพุด จังหวัดระยอง ปริมาณการรั่วไหลประมาณ 50,000-70,000 ลิตร ห่างจากชายฝั่งมาบตาพุดไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ 20 กิโลเมตร ปัญหาการรั่วไหลของน้ำมันดิบที่เกิดขึ้นในทะเลจังหวัดระยองจัดอยู่ในระดับที่ 2 (Tier II) โดยมีน้ำมันดิบส่วนที่เหลือหรือหลุดรอดจากการทำให้กระจายตัวโดยสารสลายคราบน้ำมัน Slickgone NS เคลื่อนตัวขึ้นที่อ่าวพร้าว ซึ่งอยู่ทางตะวันตกของเกาะเสม็ด คราบน้ำมันดิบดังกล่าวอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศทางทะเล คือ ในน้ำทะเล ในดินตะกอน ในสิ่งมีชีวิต และชายฝั่งในระดับต่าง ๆ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว นอกจากนี้ยังอาจส่งผลกระทบต่อประชาชนที่อาศัยและประกอบอาชีพในบริเวณดังกล่าว รวมถึงความเสียหายของธุรกิจการท่องเที่ยว ทั้งผลกระทบทางตรงและทางอ้อม ซึ่งอาจก่อความเสียหายทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศชาติเป็นมูลค่ามหาศาล (ธีระ วรธนารัตน์, 2558)

กรณีเหตุการณ์เขื่อนเซเปียน-เซินน้อยแตก เขื่อนเซเปียน-เซินน้อยเป็นเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำมูลค่าโครงการ 3.24 หมื่นล้านบาท กำลังการผลิตไฟฟ้า 410 เมกกะวัตต์ เป็นหนึ่งในแผนพัฒนาประเทศให้สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นแบตเตอรี่แห่งเอเชีย ภายใต้การก่อสร้างโครงการโรงไฟฟ้าแห่งที่ 3 ของ “ราชบุรีโฮลดิ้ง” ที่ลงทุนในลาวต่อจากโครงการโรงไฟฟ้าพลังน้ำริม 2 แขวงเวียงจันทน์ ขนาดกำลังผลิตติดตั้ง 615 เมกกะวัตต์ และโครงการโรงไฟฟ้าพลังความร้อนหงสา แขวงไชยบุรี กำลังผลิตติดตั้ง 1,878 เมกกะวัตต์ (มติชน, 2565)

กรณีสถานการณ์ความแล้งของแม่น้ำโขง เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ.2562 ผู้อำนวยการณรงค์ประเทศไทย องค์การแม่น้ำนานาชาติ (International Rivers) เผยแพร่ภาพและข้อความผ่าน เพจ Pai Deetes ระบุว่า สถานการณ์แม่น้ำโขงแล้งเกิดจากปัจจัย 3 ประการหลัก ปัจจัยแรกเนื่องจากปริมาณน้ำฝนที่น้อยทั้งภูมิภาค ทำให้ปริมาณน้ำในแม่น้ำโขงน้อยลงทั้งที่เป็นช่วงฤดูมรสุม ปัจจัยที่สองเขื่อนจิงหงที่กั้นแม่น้ำโขงตอนบนในยูนนาน ลดการระบายน้ำเหลือเพียง 500 ลบ.ม./วินาที โดยอ้างว่าเพื่อซ่อมแซมระบบสายส่งไฟฟ้าและการส่งจ่ายเนื่องจากเขื่อนไชยะบุรี เขื่อนสัทธาติไทยในดินแดนลาว ของบริษัทซีเคพาวเวอร์ (เครือ ซี. การช่าง) ซึ่งมีความคืบหน้า 99.3 เปอร์เซ็นต์ อยู่ในขั้นตอนทดสอบระบบผลิตกระแสไฟฟ้าจากเครื่องกำเนิดทั้งหมด 7 เครื่อง ระบบสายส่งไปถึงศูนย์ควบคุมระบบไฟฟ้าของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ส่งผลให้น้ำในแม่น้ำโขงลดระดับลงอย่างรวดเร็ว กุ้งหอยปูปลาหนีน้ำลงไม่ทัน ติดค้างตายตามหาดตามแก่ง สถานีสูบน้ำของการประปาต่าง ๆ ไม่สามารถสูบน้ำโขงมาผลิตน้ำประปาได้หรือเป็นไปอย่างยากเย็น (ข่าวไทยพีบีเอส, 2565)

กรณีการเสียชีวิตของ “มาเรียม” ลูกพะยูนน้อยเพศเมียแสนน่ารัก อายุประมาณ 6 เดือน ที่เข้าเกยตื้นเมื่อวันที่ 26 เมษายน 2562 ที่ จ.กระบี่ ชาวบ้านได้แจ้งเจ้าหน้าที่ให้เข้าช่วยเหลือ จนกลายเป็นขวัญใจของ

เจ้าหน้าที่และผู้ที่ได้สัมผัสกับความน่ารักของมาเรียม รวมถึงผู้คนตามมุมต่าง ๆ ทั่วโลกที่ให้ความสนใจ ต่อมา ทีมสัตวแพทย์และเจ้าหน้าที่ได้ทำการย้ายมาเรียมจากทะเลขึ้นมาในบ่ออนุบาลชั่วคราวริมฝั่งบนเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง เนื่องจากร่างกายพะยูนน้อยยังอ่อนแอ แพทย์ต้องดูแลอย่างใกล้ชิด กระทั่งเมื่อเวลา 00.09 น. ของวันที่ 17 สิงหาคม มาเรียมได้จากไปอย่างสงบโดยมีสาเหตุเบื้องต้นจากเศษพลาสติกขนาดเล็ก หลายชิ้นขวางลำไส้จนมีอาการอุดตันบางส่วนและอักเสบ ทำให้มีแก๊สสะสมเต็มทางเดินอาหาร ปอดเป็นหนอง นำไปสู่การติดเชื้อในกระแสเลือด กระทั่งซ็อกและจากไปในที่สุด (ข่าวสด, 2565)

สิ่งที่เกิดขึ้นกับมาเรียมสะท้อนถึงปัญหาขยะที่กำลังเป็นภัยคุกคามสิ่งมีชีวิตในท้องทะเลมากกว่าที่ใคร ๆ จะคาดถึง และการทิ้งที่ไม่เป็นที่ไม่ใช่แค่เป็นเรื่องของคนมักง่าย แต่รุนแรงถึงขนาดเรียกได้ว่า ทิ้งขยะไม่เป็นที่ก็ไม่แตกต่างจากมาตรการที่นำความตายไปสู่สัตว์ที่ไร้เดียงสา และกำลังเป็นภัยเงียบที่ย้อนกลับมาสู่มนุษย์ โดยที่เราไม่ทันรู้ตัว จากข้อมูลในบทความ “ขยะ” ระเบิดเวลาสิ่งแวดล้อม ของมูลนิธิสืบ นาคะเสถียร มีการประมาณการว่าภายในปี พ.ศ. 2568 มหาสมุทรจะมีปริมาณขยะพลาสติก 1 ตันต่อปริมาณปลาทะเล 3 ตัน ซึ่งขยะเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ ตลอดจนห่วงโซ่อาหารทั้งมหาสมุทรทั่วโลกอย่าง มหาศาล ที่น่าตกใจคือประเทศไทยติดอยู่ในอันดับที่ 5 ของการปล่อยขยะลงมหาสมุทรมากที่สุดในโลก (พิมพ์ พันธ์วิชาติกุล, 2565)

ความเสียหาย ความสูญเสีย จาก 5 กรณีดังกล่าวมีเหตุมาจากมนุษย์ จากธรรมชาติ และจากทั้งมนุษย์และธรรมชาติ มีทั้งที่เป็นเรื่องเฉพาะภายในประเทศและที่เป็นความร่วมมือระหว่างประเทศ แต่ไม่ว่าจะมีสาเหตุมาจากสิ่งใด เป็นเรื่องเฉพาะภายในหรือระหว่างประเทศ ทั้งนี้ทั้งนั้นผลร้ายที่เกิดขึ้นก็ได้ส่งผลกระทบจากแห่งที่เกิดไปสู่อีกแห่งอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ด้วยความเป็นส่วนหนึ่งในภูมิภาคและมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน การให้ความสำคัญต่อความเสียหายที่เป็นผลกระทบจากการพัฒนาทั้งภายในและภายนอกจึงเป็นสิ่งที่พึงตระหนักว่า ทั้งหลายทั้งปวงที่ข้องเกี่ยวกับการพัฒนาทั้งด้านการปกครอง การบริหาร และการจัดการนั้นดีพอที่จะมั่นใจได้ว่าการพัฒนานั้นเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งต่อผู้พัฒนา ผู้ร่วมพัฒนา และผู้ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาหรือไม่ “เพราะพรมแดนแห่งรัฐชาติ ไม่สามารถกั้นผลกระทบข้ามพรมแดน ทั้งด้านระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อม สุขภาพ สังคม และเศรษฐกิจ” (ณัฐพัชร์ ทศนรุ่งเรือง, 2565)

หลักการธรรมาภิบาลถือเป็นหลักสากลของประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยนำมาใช้ในการปกครองการบริหารจัดการประเทศทั้งภาครัฐและภาคเอกชน มีที่มาจากเมื่อสงครามโลกครั้งที่สอง สิ้นสุดลง ประเทศที่ได้ผลกระทบจากภัยสงครามต่างทำการฟื้นฟูประเทศ แต่หลายประเทศไม่สามารถดำเนินการได้ด้วยตนเองเนื่องจากปัญหาความยากจนโดยเฉพาะกลุ่มประเทศในทวีปแอฟริกา บรรดาประเทศที่พัฒนาแล้วและองค์กรการเงินระหว่างประเทศโดยเฉพาะธนาคารโลกจึงให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ นับเป็นจำนวนเงินมูลค่ามหาศาลแก่ประเทศต่าง ในทวีปแอฟริกา โดยเฉพาะภูมิภาคของทวีปที่เรียกว่า Sub-Saharan Region แต่หลังจากระยะเวลาผ่านไปหลายสิบปี สภาวะทางเศรษฐกิจทางสังคมของประเทศดังกล่าวกลับไม่ดีขึ้นเท่าที่ควร ความอดอยากและล้มตายของประชาชนจำนวนมากยังปรากฏเป็นข่าวทุกปี ปริมาณคนยากจนก็ยังมีเป็นจำนวนมาก สงครามกลางเมืองในหลายประเทศยังดำรงอยู่ ธนาคารโลกจึงส่งคณะทำงานเข้าไปศึกษาผลการให้ความช่วยเหลือ ในปลายทศวรรษที่ 1979 คณะทำงานได้นำเสนอรายงานชื่อ Sub-Saharan: From Crisis to Sustainable Growth ต่อคณะกรรมการบริหารธนาคารโลก

รายงานฉบับดังกล่าววิเคราะห์สาเหตุสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นว่า การพัฒนาประเทศที่ทำให้ไม่สามารถเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้เกิดจากการคอร์รัปชันของผู้ปกครองและเจ้าหน้าที่รัฐ การไม่ยึดกฎหมายเป็นหลักในการปกครอง ขาดประสิทธิภาพในการบริหารงาน ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน พร้อมกับเสนอว่าระบบการบริหารภาครัฐต้องยึดหลักธรรมาภิบาล การให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ประเทศทั้งหลาย

ควรคำนึงถึงหลักธรรมาภิบาลด้วย โดยเฉพาะให้มีการปฏิรูปกฎหมายและระบบบริหารภาครัฐ (ปธาน สุวรรณมงคล, 2558)

โดยในระยะแรกๆ ธนาคารโลกกำหนดความหมายตามกรอบความคิดของการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับขอบเขตของธนาคารโลกว่าด้วย Governance and Development คำว่า Governance จึงเป็นที่เข้าใจกันว่าหมายถึง "การกำหนดกลไกอำนาจของภาครัฐในการบริหารจัดการทรัพยากร ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเพื่อให้เกิดการพัฒนา" โดยธนาคารโลกได้อธิบายความหมายของคำว่า Governance ครอบคลุม 3 ลักษณะ คือ

1. โครงสร้างและรูปแบบของระบอบทางการเมือง (Political Regime)
2. กระบวนการและขั้นตอนที่ผู้มีอำนาจทางการเมืองใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อพัฒนาประเทศ
3. ความสามารถของผู้มีอำนาจบริหารประเทศ การวางแผนกำหนดนโยบาย การแปลงแผนและนโยบายสู่การปฏิบัติ ตลอดจนการปรับเปลี่ยนแนวทางการบริหารประเทศ (อรพินท์ สฟโชคชัย, 2541)

หลังจากนั้น แนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance) ได้ถูกนำมาเป็นเงื่อนไขหนึ่งในการพิจารณาให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจแก่ประเทศทั้งหลาย และแพร่หลายเข้าไปในการบริหารภาครัฐกิจเอกชนที่เรียกว่าบรรษัทภิบาลหรือ Corporate Governance รวมถึงการบริหารภาครัฐที่เรียกว่า ธรรมาภิบาล หรือ Good Governance

ธรรมาภิบาล

แนวคิดเรื่องธรรมาภิบาล (Good Governance) เมื่อแพร่เข้ามาในประเทศไทยได้มีการบัญญัติศัพท์ไทยขึ้นมาหลายคำ อาทิเช่น ธรรมาภิบาล ประชาธิปไตย ธรรมรัฐ ระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี การปกครองโดยธรรม กรอบการกำกับดูแลที่ดี บรรษัทภิบาล เป็นต้น ซึ่งมีการตกลงโดยคณะรัฐมนตรี เมื่อเดือนพฤษภาคม 2542 ให้ใช้คำว่าระบบการบริหารและการจัดการบ้านเมืองที่ดีหรือธรรมาภิบาล (Good Governance) ธรรมาภิบาลให้ความหมายไปในทางบริหารราชการเพื่อให้แตกต่างจากบรรษัทภิบาล (Corporate Governance) ซึ่งความหมายของคำว่า ธรรมาภิบาล (Good Governance) หรือการบริหารจัดการที่ดี คือ ระบบโครงสร้าง กระบวนการต่าง ๆ ที่ได้วางแนวปฏิบัติหรือวางกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เพื่อให้ส่วนต่าง ๆ ของสังคมมีการพัฒนาและอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และเป็นธรรม เนื่องจากการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ทุกภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นกลไกภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน หรือภาคประชาชน ต่างก็เป็นองค์การรวมในการแสดงความคิดเห็นเพราะประชาชนเป็นผู้รับประโยชน์โดยตรง (คณะทำงานส่งเสริมธรรมาภิบาลของสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2565) สอดคล้องกับความหมายที่ สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ หรือ United Nations Development Programme : UNDP ได้ทบทวนและให้นิยามว่าเป็นเรื่องของการใช้อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ และการบริหารราชการแผ่นดิน เพื่อจัดการกิจการของประเทศชาติบ้านเมือง

เกี่ยวกับธรรมาภิบาล ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 65 บัญญัติไว้ว่า “รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่าง ๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว การจัดทำ การกำหนดเป้าหมาย ระยะเวลาที่จะบรรลุเป้าหมาย และสาระที่พึงมีในยุทธศาสตร์ชาติให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งนี้

กฎหมายดังกล่าวต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนทุกภาคส่วนอย่างทั่วถึงด้วย” (ราชกิจจานุเบกษา, 2561)

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับหลักธรรมาภิบาลซึ่งได้บัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ นอกจากนั้นยังได้นำมาบรรจุไว้ในส่วนที่ 4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ และยุทธศาสตร์ที่ 6 การบริหารจัดการในภาครัฐการป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบ และหลักธรรมาภิบาลยังได้บรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) รัฐบาลเป็นผู้นำในการวางนโยบายขับเคลื่อนประเทศ การดำเนินนโยบายด้านต่าง ๆ ภายใต้กฎหมายเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมด้วย (อริย์ธัช แก้วเกาะสบบ้า, 2560)

หลักธรรมาภิบาลได้มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องในสังคมไทย มีการบัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายลำดับรอง รวมทั้งการนำมาปรับใช้ในสังคมทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเป็นระยะเวลาพอสมควร รัฐบาลที่เข้ามาบริหารประเทศและองค์กรภาคเอกชนได้ให้ความสำคัญมาก เพราะหลักธรรมาภิบาลได้รับการยอมรับว่าเป็นหลักการสากลและเป็นหลักการที่สนับสนุนสังคมที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย เมื่อประเทศไทยซึ่งปกครองในระบอบประชาธิปไตย นำหลักธรรมาภิบาลมาบรรจุไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนยุทธศาสตร์ชาติตามรัฐธรรมนูญ จึงเป็นเครื่องยืนยันว่าหลักธรรมาภิบาลเป็นหลักการสำคัญในการขับเคลื่อนหน่วยงานในภาครัฐ และภาคเอกชนควบคู่กับการพัฒนา ระบอบประชาธิปไตย

องค์ประกอบของธรรมาภิบาล: การวิเคราะห์เชิงแนวคิดตามกรอบของ UNESCAP และ UNDP

แนวคิดเรื่อง ธรรมาภิบาล (Good Governance) ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายจากองค์กรระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งเอเชียและแปซิฟิก (United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific: UNESCAP) และ โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme: UNDP) ซึ่งได้พัฒนานิยามและกรอบแนวคิดที่ชัดเจนสำหรับการประเมินและส่งเสริมธรรมาภิบาลในระดับประเทศ

1. กรอบแนวคิดธรรมาภิบาลของ UNESCAP

UNESCAP ได้เสนอว่า ธรรมาภิบาลที่ดี ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 8 ประการ ดังนี้

1.1 การมีส่วนร่วม (Participation) ประชาชนทุกภาคส่วนควรมีโอกาสในการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ผ่านกลไกที่เปิดกว้างและเป็นธรรม อาทิ การเลือกตั้งที่เสรี การรับฟังความคิดเห็นจากสาธารณะ และการสร้างช่องทางการสื่อสารระหว่างรัฐกับประชาชน

1.2 นิติธรรม (Rule of Law) การปกครองต้องอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายที่ยุติธรรมและใช้บังคับอย่างเสมอภาค โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ กฎหมายต้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานและมีระบบตุลาการที่เป็นอิสระและเชื่อถือได้

1.3 ความโปร่งใส (Transparency) ข้อมูลข่าวสารของรัฐต้องสามารถเข้าถึงได้โดยง่ายสำหรับประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย เพื่อให้สามารถตรวจสอบและติดตามการดำเนินงานของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 การตอบสนอง (Responsiveness) หน่วยงานภาครัฐและกลไกของรัฐควรมีความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างทันท่วงทีและเหมาะสม

1.5 การมุ่งเน้นฉันทามติ (Consensus-Oriented) กระบวนการกำหนดนโยบายควรเน้นการประสานผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เพื่อสร้างความตกลงร่วมกัน อันนำไปสู่การดำเนินงานที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง

1.6 ความเสมอภาคและการมีส่วนร่วม (Equity and Inclusiveness) การบริหารจัดการบ้านเมืองต้องไม่ละเลยกลุ่มบุคคลที่เปราะบางหรือด้อยโอกาส เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสในการพัฒนาตนเองและสังคม

1.7 ประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effectiveness and Efficiency) ภาครัฐควรใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ตอบสนองต่อความต้องการของสาธารณะ

1.8 ภาระรับผิดชอบ (Accountability) ผู้ดำรงตำแหน่งและผู้บริหารในทุกระดับต้องสามารถอธิบายและรับผิดชอบต่อการทำงานของตนต่อประชาชนและผู้มีส่วนได้เสีย

2. แนวคิดของ UNDP ต่อธรรมาภิบาล (พ.ศ. 2540 / ค.ศ. 1997)

ในปี พ.ศ. 2540 UNDP ได้เสนอแนวคิดธรรมาภิบาลโดยขยายขอบเขตมากขึ้น โดยเน้นว่าเป็นการใช้อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ และการบริหาร เพื่อกำกับดูแลและจัดการกิจการของประเทศชาติ โดยเพิ่มองค์ประกอบให้ครอบคลุมมิติของการพัฒนามนุษย์ และกำหนดคุณลักษณะของธรรมาภิบาลไว้ 9 ประการ ได้แก่

2.1 การมีส่วนร่วม (Participation) บุคคลทุกเพศควรมีสิทธิมีเสียงอย่างเท่าเทียมในการกำหนดทิศทางของประเทศ ผ่านกลไกประชาธิปไตย การรวมกลุ่ม และการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีบนพื้นฐานของเหตุผล

2.2 นิติธรรม (Rule of Law) กฎหมายต้องมีความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และมีกระบวนการยุติธรรมที่เป็นกลาง

2.3 ความโปร่งใส (Transparency) ต้องมีระบบข้อมูลข่าวสารที่เปิดเผย ตรวจสอบได้ และประชาชนสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวก

2.4 การตอบสนอง (Responsiveness) ภาครัฐต้องมีความสามารถในการตอบสนองต่อข้อร้องเรียน ความต้องการ หรือปัญหาของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ

2.5 การมุ่งเน้นฉันทามติ (Consensus-Oriented) การกำหนดนโยบายควรตั้งอยู่บนการประสานผลประโยชน์ที่หลากหลาย เพื่อหาข้อยุติร่วมกันอย่างยั่งยืน

2.6 ความเสมอภาค (Equity) ทุกคนควรมีโอกาสเท่าเทียมในการพัฒนาตนเอง รักษาคุณภาพชีวิต และเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็น

2.7 ประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness) การบริหารกิจการสาธารณะต้องก่อให้เกิดผลลัพธ์ตามเป้าหมายโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดอย่างคุ้มค่า

2.8 ภาระรับผิดชอบ (Accountability) ผู้นำทุกระดับทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคมต้องเปิดเผยข้อมูลและพร้อมรับผิดชอบต่อการดำเนินการของตน

2.9 วิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ (Strategic Vision) ผู้นำและประชาชนต้องมีมุมมองที่ไกลและครอบคลุม โดยตระหนักถึงบริบททางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคม เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน

แนวคิดธรรมาภิบาลตามกรอบของ UNESCAP และ UNDP มิใช่เพียงแนวทางในการบริหารจัดการที่ดีเท่านั้น หากแต่ยังเป็นกรอบการประเมินคุณภาพของการเมืองและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ด้วย ทั้งสองกรอบมีความสอดคล้องกันในด้านหลักการพื้นฐาน และยังสามารถนำไปปรับใช้ในการบริหารงานภาครัฐและภาคประชาสังคม เพื่อส่งเสริมความโปร่งใส ความยุติธรรม และการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกระดับของสังคม (คณะทำงานส่งเสริมธรรมาภิบาลของสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2565)

ด้วยสภาวะการณ์ของโลกที่เปลี่ยนไปจากอดีตทำให้ประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้ความสำคัญกับหลักธรรมาภิบาลมากขึ้น เพราะเป็นหลักการสมัยใหม่ซึ่งประเทศที่พัฒนาแล้วนำมาใช้ในการบริหารภาครัฐและเอกชน เพราะการเพิ่มอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาเชิงคุณภาพมากขึ้น ในภาคเอกชนจึงต้องบริหารให้มีหลักธรรมาภิบาลเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของหุ้นส่วน ต้องดำเนินธุรกิจที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ หลักธรรมาภิบาลจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับองค์กรและสอดคล้องกับสภาวะการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ธรรมาภิบาลของไทยกับมิตรภาพที่ยั่งยืนของอาเซียน

1. ธรรมาภิบาลข้ามพรมแดน: ความท้าทายและแนวทางพัฒนาเพื่อความยั่งยืนในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่ระบบเศรษฐกิจ การลงทุน และการสื่อสารไร้พรมแดน ธรรมาภิบาลไม่ได้จำกัดอยู่เพียงภายในรัฐ หากแต่ได้ขยายตัวสู่มิติของ ธรรมาภิบาลข้ามพรมแดน (Transboundary Governance) โดยเฉพาะในบริบทของภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีพลวัตของการลงทุน การพัฒนาทรัพยากร และความขัดแย้งในหลายมิติ การประชุมปรึกษาหารือเรื่อง “ปัญหาและแนวทางการพัฒนาธรรมาภิบาลข้ามพรมแดน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง” ที่จัดโดย สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2560 จึงเป็นเวทีสำคัญในการสะท้อนปัญหาโครงสร้างและเสนอแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน

1.1 ความเป็นมาและบริบทของการลงทุนไทยในอาเซียน

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) มีพัฒนาการด้านความร่วมมือทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะหลังวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 ความร่วมมือของประเทศสมาชิกในการส่งเสริมการค้าและการลงทุนได้ก่อให้เกิดการขยายตัวของกลุ่มทุนไทยในประเทศเพื่อนบ้าน อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างด้านบริบทการเมือง เศรษฐกิจ และโครงสร้างสถาบันในประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะ เมียนมา สปป.ลาว และกัมพูชา เมื่อเทียบกับสิงคโปร์ ซึ่งมีระบบธรรมาภิบาลที่เข้มแข็งกว่า ทำให้การลงทุนของไทยในภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงกลายเป็นประเด็นที่ถูกจับตามองจากองค์กรภาคประชาสังคม ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชน และความโปร่งใสของกระบวนการตัดสินใจ

1.2 กรณีศึกษา: การลงทุนที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์

การติดตามของ คณะทำงานติดตามความรับผิดชอบการลงทุนข้ามพรมแดนของไทย ระบุถึง 5 โครงการที่กลายเป็นจุดสนใจของสาธารณะ ได้แก่ 1) โครงการเขตเศรษฐกิจพิเศษทวาย 2) โครงการเหมืองแร่เฮงดา (เมียนมา) 3) โครงการเขื่อนไซยะบุรี และเขื่อนปากแบ่ง (สปป.ลาว) 4) โครงการปลูกอ้อยและโรงงานน้ำตาลโตนดเมียนเจย์ (กัมพูชา) โดยเฉพาะกรณี เขื่อนปากแบ่ง ได้รับการต่อต้านจากเครือข่ายภาคประชาชน 8 จังหวัดกลุ่มน้ำโขงในไทย ซึ่งยื่นฟ้องต่อศาลปกครองเมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 เนื่องจากเห็นว่าโครงการมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่กลุ่มน้ำโขงฝั่งไทย แม้ตัวโครงการจะตั้งอยู่ในลาวก็ตาม

1.3 หลักธรรมาภิบาลและบรรษัทภิบาล: แนวทางการกำกับการลงทุน

นายมนตรี จันทวงศ์ เน้นย้ำว่า การลงทุนของรัฐและภาคเอกชนไทยในต่างประเทศควรยึดมั่นใน หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) และ บรรษัทภิบาล (Corporate Governance) อย่างเคร่งครัด โดยอิงตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักธรรมาภิบาล พ.ศ. 2546 ที่ระบุให้ “ประชาชนเป็นศูนย์กลาง” ซึ่งหมายถึงการพิจารณาผลกระทบต่อประชาชนในทุกมิติ ทั้งในแง่เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ บรรษัทภิบาล คือแนวปฏิบัติขององค์กรธุรกิจที่มุ่งเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียทุกภาคส่วน ซึ่งต้องแยกออกจาก บรรษัทภิบาล (Corporate Social Responsibility: CSR) ที่มักถูกใช้ในเชิงประชาสัมพันธ์มากกว่าการสร้างคามยั่งยืนอย่างแท้จริง

1.4 ปัญหาเชิงโครงสร้างและข้อเสนอเชิงระบบ

กรณีการโยกย้ายจากข้าราชการระดับสูงไปสู่ตำแหน่งในภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนข้ามแดน ชี้ให้เห็นถึงความเสี่ยงของ ผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการดำรงอยู่ของธรรมาภิบาลอย่างแท้จริง นอกจากนี้ ความโปร่งใสของกระบวนการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมยังถูกตั้งคำถาม ทั้งในเรื่องของภาษาที่ใช้ในการรายงาน ซึ่งมักเป็นภาษาอังกฤษหรือจีน ไม่ใช่ภาษาท้องถิ่น จึงเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงข้อมูลของประชาชน อีกทั้งหน่วยงานด้านการเงินและสถาบันวิจัยที่มีบทบาทสนับสนุนโครงการ ก็ควรต้องถูกตรวจสอบในระดับเดียวกันกับภาครัฐและภาคเอกชน

1.5 มิติของธรรมาภิบาลในโลกยุคใหม่: ข้อเสนอของนักวิชาการ

ศาสตราจารย์ สุริชัย หวันแก้ว ได้เสนอให้มองธรรมาภิบาลในเชิงบูรณาการมากขึ้น โดยไม่จำกัดเฉพาะมิติการเมือง แต่รวมถึงธรรมาภิบาลการลงทุนและธรรมาภิบาลข้ามพรมแดน (Cross-border Governance) ที่มีผลกระทบเชิงระบบต่อประชาชนในระดับภูมิภาคอาเซียน ขณะที่ คุณกรณิการ์ กิจติเวชกุล ได้สะท้อนประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับการจดทะเบียนบริษัทแบบออฟชอร์ (offshore) ซึ่งทำให้ยากต่อการตรวจสอบและจำแนกความรับผิดชอบของบริษัทข้ามชาติในกรณีที่เกิดผลกระทบต่อชุมชน

1.6 บทสรุปและข้อเสนอเชิงนโยบาย

แม้ว่ารัฐไทยจะมีการบัญญัติหลักธรรมาภิบาลไว้ในกฎหมายระดับพระราชกฤษฎีกา แต่ยังคงขาดกลไกบังคับใช้ ที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น การพัฒนาธรรมาภิบาลข้ามพรมแดนให้เกิดขึ้นได้จริง จำเป็นต้องมีการดำเนินการใน 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) การกำหนดกรอบกฎหมายหรือข้อตกลงระหว่างประเทศที่มีผลผูกพันทางกฎหมาย 2) การสร้างกลไกตรวจสอบแบบมีส่วนร่วมในระดับภูมิภาค 3) การเสริมสร้างศักยภาพของภาคประชาชนในการติดตามตรวจสอบโครงการลงทุน 4) การบูรณาการความรับผิดชอบของทุกภาคส่วน ตั้งแต่รัฐ เอกชน สถาบันการเงิน ไปจนถึงสถาบันวิจัย (ตติกานต์ เดชพงษ์, 2565)

2. ธรรมาภิบาลในอาเซียน: การขับเคลื่อนเชิงนโยบายในยุคดิจิทัลเพื่อความยั่งยืนของภูมิภาค

ในบริบทของการเปลี่ยนผ่านเชิงโครงสร้างของสังคมโลก ที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี สภาพภูมิอากาศ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ และภัยคุกคามต่อประชาธิปไตย การบริหารกิจการสาธารณะในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องพึ่งพาหลักการที่ยึดโยงกับความรับผิดชอบต่อ โปร่งใส และมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง แนวคิดเรื่อง ธรรมาภิบาล (Good Governance) จึงกลายเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาเชิงระบบทั้งในระดับชาติและระดับภูมิภาค โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีความหลากหลายของระบอบการเมืองและระดับการพัฒนาเศรษฐกิจ แนวคิดธรรมาภิบาลได้ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน ประชาคมอาเซียน ไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) และการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลที่สมดุลและเท่าเทียม (สำนักเลขาธิการอาเซียน, 2565)

2.1 บทบาทของการประชุม ASEAN International Conference 2016

การจัดงานประชุม ASEAN International Conference 2016 ภายใต้หัวข้อ “Digital Transformation in Government and the Public Sector and Southeast Asian Government at a Glance Initiative” เป็นตัวอย่างสำคัญของการสร้างเวทีร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทย หน่วยงานระดับภูมิภาค และองค์กรระหว่างประเทศ ได้แก่ ธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB) และองค์การ OECD โดยมีเป้าหมายเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และแนวทางการปฏิรูประบบราชการในยุคดิจิทัล การประชุมครั้งนี้ได้เป็นเพียงเวทีทางวิชาการ แต่ยังสะท้อนการกำหนดยุทธศาสตร์ของภูมิภาคในการยกระดับธรรมาภิบาลผ่านเครื่องมือดิจิทัล เช่น ระบบข้อมูลเปิด (Open Government Data), การบริการผ่านแอปพลิเคชันของรัฐ, และการสื่อสารกับประชาชนแบบทันเวลา (Real-time Governance Communication) ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนโฉมการบริการภาครัฐจากระบบราชการแบบดั้งเดิมไปสู่ระบบที่เน้น “ประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People-centered Governance)”

2.2 ธรรมาภิบาลในแผนประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน 2025

เอกสาร “ASEAN Political-Security Community Blueprint 2025” ได้ยกประเด็นเรื่องธรรมาภิบาลขึ้นเป็นหนึ่งในแกนหลักของการพัฒนาในระยะยาว โดยระบุชัดเจนในองค์ประกอบ ก.2.2 ว่าจะต้อง “ปลูกฝังวัฒนธรรมธรรมาภิบาลเป็นกระแสหลัก” ซึ่งสะท้อนการยอมรับว่าธรรมาภิบาลไม่ใช่เพียงนโยบาย แต่คือ “วัฒนธรรมทางการเมือง” ที่ต้องสร้างจากฐานรากของสังคม การดำเนินการภายใต้แนวทางนี้ครอบคลุมหลายมิติ ได้แก่: 1) การเสริมสร้างหุ้นส่วนแบบหลายภาคส่วน (Multi-Stakeholder Partnership) ระหว่างรัฐ ภาคเอกชน และประชาชน 2) การยกระดับการศึกษาด้านธรรมาภิบาลในหลักสูตรการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) 3) การพัฒนากำลังคนภาครัฐให้มีสมรรถนะสูง ในด้านจริยธรรมและการบริการที่ยึดถือผลประโยชน์สาธารณะ 4) การใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการกำกับดูแล และสร้างความโปร่งใส เช่น Blockchain ในระบบจัดซื้อจัดจ้างของรัฐ 5) การเสริมสร้างวินัยทางสังคมและธรรมาภิบาลเชิงพฤติกรรม ผ่านกลไก CSR และการกำกับตนเองของภาคธุรกิจ

2.3 บทบาทของไทยในฐานะประธานอาเซียน ปี 2562

การเป็นประธานอาเซียนของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2562 ภายใต้แนวคิด “ร่วมมือ ร่วมใจ ก้าวไกล ยั่งยืน” มีนัยยะสำคัญอย่างยิ่งในแง่การสร้างเชื่อมโยงเชิงโครงสร้าง (Structural Connectivity) ระหว่างธรรมาภิบาลกับ การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัล (Digital Transition) สามแกนหลักของแนวคิด: 1) การก้าวไกล (Advancing): มุ่งใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมในการเพิ่มขีดความสามารถของภูมิภาค โดยเฉพาะการเตรียมความพร้อมของ MSMEs ให้รับมือกับความผันผวนและการแข่งขันในตลาดโลก 2) การร่วมมือ ร่วมใจ (Partnership): เน้นการสร้างโครงสร้างความร่วมมือภูมิภาคที่อาเซียนเป็นแกนกลาง (ASEAN Centrality) โดยส่งเสริมบทบาทในเวทีโลก เช่น การจัดการปัญหาสภาพภูมิอากาศ หรือภัยคุกคามไซเบอร์ 3) ความยั่งยืน (Sustainability): ครอบคลุมทั้งมิติของการเจริญเติบโตที่เป็นธรรม เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และการดูแลกลุ่มเปราะบาง โดยเฉพาะผู้สูงอายุ แนวคิดดังกล่าวได้รับการถ่ายทอดไปสู่ระดับนโยบายผ่านการจัดตั้งศูนย์อาเซียนด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน และการขับเคลื่อนโครงการด้านธรรมาภิบาลอย่างเป็นรูปธรรม

2.4 ASEAN Statement on Promotion of Good Governance and Agile Civil Service

ถ้อยแถลงอาเซียนว่าด้วยการส่งเสริมธรรมาภิบาลและการยกระดับราชการพลเรือนในยุคดิจิทัล ถือเป็นหมุดหมายสำคัญของการสร้าง “ข้อตกลงทางคุณค่า (Value-based Agreement)” ในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้าง ระบบราชการที่ปรับตัวได้ (Agile Civil Service) และ

ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างทันท่วงที สำคัญของถ้อยแถลง: 1) พัฒนาแนวคิดและระบบการบริหารงานบุคคลของราชการ ให้รองรับความเปลี่ยนแปลงของบริบทโลกยุคใหม่ 2) เสริมสร้างความร่วมมือในระดับราชการข้ามพรมแดน เพื่อยกระดับมาตรฐานการให้บริการ 3) พัฒนาเครือข่ายราชการดิจิทัลในภูมิภาคที่สามารถถ่ายทอดเทคโนโลยี องค์ความรู้ และวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศร่วมกัน 4) ปลุกฝังวัฒนธรรมธรรมาภิบาลผ่านการฝึกอบรม การสร้างแรงจูงใจ และการออกแบบระบบการประเมินที่ยึดผลสัมฤทธิ์ต่อประชาชนเป็นสำคัญ (RYT9, 2565)

2.5 ข้อเสนอเชิงยุทธศาสตร์

เพื่อให้ธรรมาภิบาลในอาเซียนสามารถเปลี่ยนจากวาทกรรมไปสู่การปฏิบัติอย่างยั่งยืน ควรมีการขับเคลื่อนใน 5 แนวทางหลัก ได้แก่: 1) ยกย่องธรรมาภิบาลเป็นวาระแห่งภูมิภาค ด้วยการบูรณาการในทุกแผนงานของประชาคมอาเซียน 2) สร้างกลไกตรวจสอบแบบเปิด (Open Accountability Mechanism) ที่มีส่วนร่วมจากภาคประชาชนและสื่อมวลชน 3) จัดตั้ง “คลังปัญญาอาเซียนด้านธรรมาภิบาล” (ASEAN Governance Think Tank) เพื่อศึกษาวิจัย สังเคราะห์ และเสนอแนะเชิงนโยบาย 4) พัฒนามาตรฐานจริยธรรมราชการอาเซียน (ASEAN Civil Service Code of Conduct) เพื่อเสริมความน่าเชื่อถือของราชการ 5) สร้างดัชนีธรรมาภิบาลอาเซียน (ASEAN Good Governance Index) เพื่อวัดผลและใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาร่วมกัน

ธรรมาภิบาลในอาเซียนมิได้เป็นเพียงหลักการนามธรรม แต่คือกลไกสำคัญในการสร้างภูมิภาคที่เชื่อมโยงกันอย่างยั่งยืน ในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว บทบาทของประเทศไทยในฐานะผู้ผลักดันถ้อยแถลงและการเป็นเจ้าภาพการประชุมผู้นำราชการพลเรือน ถือเป็นแบบอย่างของการใช้ Soft Power ด้านธรรมาภิบาล ที่สามารถถ้อยทอดไปสู่ความร่วมมือในระดับโลกได้ในอนาคต

องค์ความรู้จากบทความวิชาการ

1. ความเข้าใจเรื่องธรรมาภิบาล

บทความอธิบายรากฐานของแนวคิดธรรมาภิบาลจากกรอบของธนาคารโลก, UNESCAP และ UNDP ซึ่งครอบคลุมหลักการ เช่น ความโปร่งใส นิติธรรม การมีส่วนร่วม ความเสมอภาค และประสิทธิภาพในการบริหาร โดยเน้นว่าธรรมาภิบาลไม่ใช่เพียงหลักการทางการบริหาร แต่เป็นกลไกในการสร้างสังคมประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

2. ธรรมาภิบาลของไทยในบริบทอาเซียน

ประเทศไทยมีความพยายามในการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลสู่การกำหนดนโยบาย ทั้งในระดับกฎหมายรัฐธรรมนูญ ยุทธศาสตร์ชาติ และการดำเนินงานภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะประธานอาเซียน พ.ศ. 2562 ที่มุ่งผลักดันการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลบนพื้นฐานของความยั่งยืนและธรรมาภิบาล

3. ธรรมาภิบาลข้ามพรมแดน

ผู้เขียนวิเคราะห์กรณีการลงทุนของไทยในประเทศเพื่อนบ้านที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการเขื่อนไซยะบุรีในลาว และเขตเศรษฐกิจพิเศษทวายในเมียนมา พร้อมเสนอให้แยกแนวคิด "บรรษัทภิบาล" ออกจาก "บรรษัทบริหาร" และเรียกร้องให้มีการกำกับดูแลผ่านกลไกกฎหมายที่มีผลผูกพัน และการมีส่วนร่วมจากประชาชน

4. ธรรมาภิบาลในยุคดิจิทัลและประชาคมอาเซียน

อาเซียนได้ผลักดันธรรมาภิบาลให้เป็นวัฒนธรรมหลักของประชาคม โดยเฉพาะในแผนพัฒนาประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน 2025 ผ่านการประชุมระดับภูมิภาค เช่น ASEAN International Conference 2016 และการประกาศ ASEAN Statement on Promotion of Good Governance and Agile Civil Service ซึ่งชี้ถึงความจำเป็นของธรรมาภิบาลในระบบราชการยุคใหม่

ธรรมาภิบาลของไทยกับมิตรภาพที่ยั่งยืน ของอาเซียน

ภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้จากบทความวิชาการ

สรุป

“ธรรมาภิบาลของไทยกับมิตรภาพที่ยั่งยืนของอาเซียน” มุ่งวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างหลักธรรมาภิบาลในประเทศไทยกับความร่วมมือระดับภูมิภาคในประชาคมอาเซียน โดยชี้ให้เห็นว่าในบริบทของโลกปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความท้าทายเชิงโครงสร้างและผลกระทบข้ามพรมแดน ไม่ว่าจะเป็นด้านสิ่งแวดล้อม สังคม หรือเศรษฐกิจ การส่งเสริมธรรมาภิบาลมิใช่เพียงประเด็นภายในประเทศ หากแต่เป็น “กลไกเชิงโครงสร้าง” ที่สามารถส่งเสริมเสถียรภาพและการพัฒนาที่ยั่งยืนของทั้งภูมิภาค หลักธรรมาภิบาลซึ่งปรากฏในกรอบแนวคิดขององค์การระหว่างประเทศ เช่น UNESCAP และ UNDP ได้รับการนำมาใช้เป็นเครื่องมือวิเคราะห์ โดยเน้นองค์ประกอบสำคัญ เช่น การมีส่วนร่วม นิติธรรม ความโปร่งใส การรับผิดชอบ ความเสมอภาค และประสิทธิภาพในการบริหาร ซึ่งกลายเป็นมาตรฐานวัดสำคัญในการพัฒนาประเทศที่ปกครองในระบอบประชาธิปไตย รวมถึงการวางนโยบายเพื่อการบริหารภาครัฐอย่างมีคุณธรรม

จากการศึกษากรณีตัวอย่างในภูมิภาคอาเซียน เช่น ปัญหาไฟฟ้าในอินโดนีเซีย เหตุการณ์น้ำท่วมในทะเลไทย การแห้งแล้งของแม่น้ำโขงจากการบริหารจัดการน้ำโดยรัฐต้นน้ำ รวมถึงเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนของภาคเอกชนไทยในประเทศเพื่อนบ้าน เช่น โครงการเขื่อนไซยะบุรีและเขื่อนปากแบ่งในลาว ซึ่งส่งผลกระทบต่อชุมชนในประเทศไทย ล้วนเป็นบทสะท้อนของ “ผลกระทบเชื่อมโยง” ที่ข้ามพรมแดนรัฐอย่างชัดเจน โดยไม่มีขอบเขตใดสามารถจำกัดผลกระทบเหล่านี้ไว้ได้

บทความยังเน้นย้ำว่า แนวคิดธรรมาภิบาลต้องพัฒนาไปสู่ระดับ “ธรรมาภิบาลข้ามพรมแดน (Transboundary Governance)” และ “ธรรมาภิบาลดิจิทัล (Digital Governance)” เพื่อให้สามารถรับมือกับพลวัตของโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และความซับซ้อนของระบบการเมืองการปกครองในศตวรรษที่ 21 การบริหารกิจการสาธารณะในยุคใหม่นี้ต้องอาศัยหลักการที่ยึดโยงกับความโปร่งใส ความยุติธรรม และความสามารถในการตรวจสอบทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ

ในระดับภูมิภาคอาเซียน แนวโน้มของการยกระดับธรรมาภิบาลปรากฏชัดในเอกสารนโยบาย เช่น ASEAN Political-Security Community Blueprint 2025 ที่เสนอให้ธรรมาภิบาลกลายเป็น “วัฒนธรรมหลัก” ของการปกครอง ผ่านการส่งเสริมการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชน การใช้เทคโนโลยี และการพัฒนากำลังคนภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของประเทศไทยในฐานะประธานอาเซียน พ.ศ. 2562 ได้ผลักดันแนวคิด “People-centered Governance” และการบริหารที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของบริบทโลก

จากทั้งหมดนี้ บทความเสนอข้อเสนอเชิงระบบที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) ยกระดับธรรมาภิบาลเป็นวาระระดับภูมิภาค โดยผนวกเข้ากับแผนงานหลักของประชาคมอาเซียน 2) สร้างกลไกตรวจสอบแบบเปิดที่เปิดพื้นที่ให้ประชาชน ภาควิชาการ และสื่อมวลชนมีส่วนร่วม 3) จัดตั้งคลังสมอง (Think Tank) ด้านธรรมาภิบาลอาเซียน เพื่อผลิตองค์ความรู้และเสนอแนะนโยบาย 4) พัฒนাজริยธรรมราชการระดับภูมิภาค ผ่านการสร้างมาตรฐานและเครื่องมือวัดผลที่สอดคล้องกัน 5) ออกแบบดัชนีธรรมาภิบาลอาเซียน เพื่อใช้ในการวัดผลความก้าวหน้าและเปรียบเทียบข้ามประเทศ ซึ่งชี้ให้เห็นว่า “ธรรมาภิบาล” ไม่ได้เป็นเพียงชุดแนวคิดเชิงบริหาร แต่คือ “เครื่องมือเชิงยุทธศาสตร์” ที่มีพลังในการสร้างความเปลี่ยนแปลงระดับโครงสร้าง ทั้งในระดับชาติและภูมิภาค การนำหลักธรรมาภิบาลไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังโดยอาเซียนจะช่วยหล่อหลอมภูมิภาคให้มีความยุติธรรม โปร่งใส และยั่งยืน ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนเป็นรากฐานสำคัญของมิตรภาพระหว่างประเทศสมาชิกที่ยั่งยืนในระยะยาว

บรรณานุกรม

- กรมอาเซียน. (2559). *อาเซียน 2025 : มุ่งหน้าไปด้วยกัน*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ.
- ข่าวไทยพีบีเอส. (2562) *เผย 3 สาเหตุ น้ำโขงแล้ง*. สืบค้น 30 กรกฎาคม 2565, จาก <https://news.thaipbs.or.th/content/281871>.
- ข่าวสด. (2562). *เปิดผลชันสูตร ต้นตอทำ “มาเรียม” ติดเชื้อในกระแสเลือด-ปอดเป็นหนองจนคร่าชีวิต*. สืบค้น 20 กันยายน 2565, จาก https://www.khaosod.co.th/breaking-news/news_2808789.
- คณะกรรมการส่งเสริมธรรมาภิบาลของสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (ไม่ทราบปี). *ที่มา ความหมาย และพัฒนาการของหลักธรรมาภิบาล*. สืบค้น 29 กรกฎาคม 2565, จาก <http://www.socgg.soc.go.th/History1.htm>.
- เปิดผลชันสูตร ต้นตอทำ “มาเรียม” ติดเชื้อในกระแสเลือด-ปอดเป็นหนองจนคร่าชีวิตคดีกานต์ เดชขพงศ์. *เจาะการลงทุนไทยในต่างแดน-มีธรรมาภิบาลหรือไม่?*. สืบค้น 29 กรกฎาคม 2565, จาก <https://voicetv.co.th/read/H1vJnRZxf>.
- ณัฐพัชร์ ทศนรุ่งเรือง. (2562). *“เพียร์พร ดีเทคน์” : คำถามถึงทุนข้ามชาติ เชื้อข้ามพรมแดน ธรรมาภิบาลในอุษาคเนย์*. สืบค้น 29 กรกฎาคม 2565, จาก <https://www.isranews.org>.

- दनัย ไชยโยธา. (2557). *อาเซียนศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ธีระ วรณารัตน์. (2558). *การรับรู้ผลกระทบและการจัดการวิกฤติน้ำมันรั่วลงทะเล บริเวณอ่าวพร้าว เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). สำนักงานวิจัยและพัฒนาเพื่อการปรองปรองวิจัยสุขภาพสู่การปฏิบัติ ภาควิชาเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม. คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปธาน สุวรรณมงคล. (2558). *การบริหารงานภาครัฐกับการสร้างธรรมาภิบาล*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- พินดา อนันต์รัตนสุข. (2555). *เรียนรู้เรื่องอาเซียน*. นนทบุรี: ธิงค์ ปียอนด์บุ๊คส์.
- พิมพ์พี พันธุ์วิชาติกุล. (2562) *การตายของ “มาเรียม” อาจนำไปสู่การตายของคุณในอนาคต*. สืบค้น 20 กันยายน 2565, จาก: <https://www.thebangkokinsight.com/199404/>.
- มติชน. (2561). *แนะนำให้รู้จัก เชื้อนเซเปียน-เซิน้ำน้อย อ่างเก็บน้ำ 3 ระดับ*. สืบค้น 26 กรกฎาคม 2565, จาก https://www.matichon.co.th/bullet-news-today/news_1059208.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2561). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2561). *เหตุเชื่อนแตกที่ลาว พ.ศ.256*. สืบค้น 26 กรกฎาคม 2565, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/เหตุเชื่อนแตกที่ลาว พ.ศ.2561>.
- ศิริชนก วิริยเกื้อกุล. (2559). *มลพิษหมอกควันข้ามแดน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักเลขาธิการอาเซียน. (2562). *แถลงการณ์ของประธานการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 34*. สืบค้น 29 กรกฎาคม 2565, จาก <https://www.asean2019.go.th/th/news/แถลงการณ์ของประธานการป/>.
- อรพินท์ สฟโซคชัย. (2541). *สังคมเสถียรภาพและกลไกประชารัฐที่ดี (Good Governance)*. รายงานที่ดีอาร์ไอ ฉบับที่ 20. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- อริย์ธัช แก้วเกาะสะบ้า. (2560). *หลักธรรมาภิบาลในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพมหานคร: สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- RYT9. (2565). *ร่างถ้อยแถลงอาเซียนว่าด้วยการส่งเสริมธรรมาภิบาลและการเร่งยกระดับภาคราชการพลเรือนในยุคดิจิทัล*. สืบค้น 25 กรกฎาคม 2565, จาก <https://www.ryt9.com/s/cabt/3012942>.
- Thai PR. (ไม่ระบุปี). *ธรรมาภิบาลอาเซียน*. สืบค้น 29 กรกฎาคม 2565, จาก <https://www.thaipr.net/tag/ธรรมาภิบาลอาเซียน>.

การสื่อสารทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมือง
ในองค์การบริหารส่วนตำบลพยุหะ อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์*
Political Communication and Political Participation in Payuha Sub-district
Administrative Organization, Payuha Khiri District, Nakhon Sawan Province

¹มณฑล อินมณี, สมบูรณ์ สุขสำราญ

¹Monthon Inmanee, Somboon Suksamran

วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

College of Politics and Government, Suan Sunandha Rajabhat University

¹Corresponding Author's E-mail: s65563825046@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

การสื่อสารทางการเมืองเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบการเมือง โดยเปรียบเสมือนเส้นประสาทที่เชื่อมโยงทุกภาคส่วนเข้าด้วยกัน หากขาดการสื่อสารบางส่วน ย่อมส่งผลให้ประชาชนไม่ได้รับข้อมูลที่เพียงพอ ส่งผลกระทบต่อความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิและบทบาทของตนในการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น ตัวแทนประชาชนตลอดจนประชาชนทั่วไปมักไม่ได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการกำกับดูแล การตรวจสอบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือสิทธิในการเสนอข้อบัญญัติและการถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่น นอกจากนี้ รูปแบบการสื่อสารของหน่วยงานภาครัฐมักเป็นลักษณะทางเดียว มากกว่าที่จะเปิดโอกาสให้เกิดการสื่อสารแบบสองทาง ซึ่งจำกัดขอบเขตการมีส่วนร่วมของประชาชน ในยุคดิจิทัล การสื่อสารทางการเมืองยังมีบทบาทสำคัญในการรักษาภาพลักษณ์ของรัฐบาล ผ่านทั้งช่องทางที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยหน่วยงานประชาสัมพันธ์ของรัฐร่วมมือกับพรรคการเมืองเพื่อกำหนดแนวทางการสื่อสารให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล การวางแผนการสื่อสารทางการเมืองจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการสร้างภาพลักษณ์ของรัฐบาลผ่านสื่อดิจิทัล และสำหรับในกรณีขององค์การบริหารส่วนตำบลพยุหะ อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ การศึกษารูปแบบการสื่อสารทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากสะท้อนให้เห็นถึงระดับความรู้ ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการทางการเมืองท้องถิ่น อีกทั้งยังเป็นกรณีศึกษาที่สามารถใช้ในการกำหนดกลยุทธ์เพื่อพัฒนาและปรับปรุงระบบการสื่อสารทางการเมืองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในระดับชุมชน

คำสำคัญ: การสื่อสาร; การเมือง; การมีส่วนร่วมทางการเมือง

ABSTRACT

Political communication is a crucial component of the political system, functioning like a neural network that connects all sectors. The absence of certain aspects of communication can lead to inadequate dissemination of information, affecting citizens' understanding of their rights and roles in political participation, particularly at the local level. Community representatives and the general public often lack access to information regarding oversight, monitoring of local administrative organizations, or their rights to propose local regulations and initiate the removal of local executives.

Additionally, communication from government agencies is often one-way rather than fostering two-way interaction, which limits the scope of public participation. In the digital era, political communication also played a significant role in maintaining the government's image through both formal and informal channels. Public relations agencies collaborate with political parties to align communication strategies with government policies. Strategic political communication planning is therefore essential in enhancing the government's image through digital media. These approaches benefit relevant agencies in formulating strategies to improve and refine the effectiveness of political communication.

Keywords: Communication; Politics; Political Participation

บทนำ

การสื่อสารทางการเมืองเป็นกลไกสำคัญที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงทุกองค์ประกอบของระบบการเมืองให้สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยลักษณะของการสื่อสารทางการเมืองนั้นเป็นกระบวนการสองทางที่มีการป้อนกลับ (Feedback) ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจทางการเมืองของประชาชน (McNair, 2018) ทั้งนี้ การสื่อสารทางการเมืองช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในเรื่องสิทธิหน้าที่ และบทบาทของประชาชนภายใต้ระบอบประชาธิปไตย อันนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการเมืองอย่างสร้างสรรค์และเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านกลไกของการเลือกตั้ง (นฤมล และจิตติ, 2560)

การเลือกตั้งถือเป็นช่องทางสำคัญที่ประชาชนใช้ในการแสดงออกซึ่งอำนาจอธิปไตยของตนผ่านการเลือกตัวแทนไปทำหน้าที่ในระดับต่าง ๆ รวมถึงในระดับท้องถิ่นอย่างองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งเป็นองค์กรที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด (ประจักษ์, 2559) การเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสะท้อนความต้องการของชุมชน และกำหนดทิศทางในการบริหารและพัฒนาท้องถิ่นอย่างเหมาะสม ตอบโจทย์กับบริบทและปัญหาของพื้นที่ได้อย่างแท้จริง (พวงทอง, 2561; OAE, 2020)

การบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นมีเป้าหมายเพื่อกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ประชาชน โดยเน้นการให้บุคคลกรจากท้องถิ่นที่มีความเข้าใจในพื้นที่เป็นหลัก เพื่อให้การบริหารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง (พรชัย, 2558; Shah & Thompson, 2004) ดังนั้น การเลือกตั้งท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญที่ไม่เพียงแต่เป็นการเลือกผู้บริหารท้องถิ่น แต่ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้สิทธิและดุลพินิจในการกำหนดอนาคตของตนเอง ผ่านกระบวนการเลือกตั้งที่ต้องยึดมั่นในหลักการโปร่งใส เป็นธรรม และเป็นอิสระ ปราศจากอิทธิพลหรือแรงจูงใจที่ไม่เหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2564) นอกจากนี้ หน่วยงานท้องถิ่นยังมีการให้บริการสาธารณะและสาธารณูปโภคต่าง ๆ แก่ประชาชน ตลอดจนการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง (พงษ์ศักดิ์, 2561) หากประชาชนได้รับการสื่อสารทางการเมืองอย่างถูกต้อง ก็จะสามารถใช้สิทธิของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ท้องถิ่นได้รับการพัฒนาอย่างตรงจุดและยั่งยืน (สุพจน์, 2559)

ด้วยเหตุนี้จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการสื่อสารทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับองค์การบริหารส่วนตำบลพยุหะ อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแนวทางการสื่อสารทางการเมืองที่สร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ โดยการวิจัยนี้จะศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนในเขตเทศบาลเมืองนครสวรรค์ เพื่อประเมินอิทธิพลของการสื่อสารที่มีต่อพฤติกรรมการเลือกตั้งระดับตำบล และคาดว่าจะสามารถนำเสนอเป็นข้อเสนอแนะให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้ในการ

พัฒนาแนวทางการสื่อสารทางการเมืองและกระบวนการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่น ให้มีความโปร่งใส สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่การพัฒนาองค์กรและชุมชนที่มีความเจริญและยั่งยืนต่อไป

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมือง

ความหมายของการสื่อสาร

การสื่อสารเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นมาก่อนการถือกำเนิดของมนุษย์ และมีอยู่ในสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ รวมทั้งพืชในรูปแบบที่ไม่ซับซ้อน การสื่อสารของมนุษย์พัฒนาไปตามวิวัฒนาการ ผ่านท่าทาง ร่างกาย เสียง ภาษา และสื่อต่าง ๆ เพื่อให้มีรูปแบบที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพ การสื่อสาร (Communication) มาจากคำว่า "Communis" ในภาษากรีก ซึ่งหมายถึง "ทำให้เหมือน" กระบวนการนี้เป็นการส่งข่าวสารจากผู้ส่งไปยังผู้รับ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้รับมีปฏิกิริยาตอบสนองตามที่ผู้ส่งต้องการ หรือชักจูงให้เกิดการตอบสนองในทิศทางที่คาดหวัง

ทฤษฎีการสื่อสาร

เดวิด เค. เบอร์โล (David K. Berlo, 1960) ได้พิมพ์ตำราเพื่อเป็นพื้นฐานทางการสื่อสารขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1960 ชื่อ "the process of communication" โดยผู้วิจัยสามารถสรุปใจความได้ว่า การสื่อสารเกี่ยวข้องกับขอบเขตและวัตถุประสงค์ รวมถึงปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการสื่อสาร ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร บทบาทของภาษาและความหมายในพฤติกรรมสื่อสาร และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการสื่อสาร

เดวิด เค. เบอร์โล อธิบายถึงกระบวนการสื่อสารของมนุษย์ว่าเป็นกระบวนการ ที่ประกอบด้วยปัจจัยหรือองค์ประกอบ (Ingredients) ที่สำคัญ 6 ประการ ซึ่งผู้วิจัยสรุปใจความได้ดังนี้

1. แหล่งสาร (The communication source)
2. ผู้เข้ารหัสสาร (The encoder)
3. เนื้อหาข่าวสาร (The message)
4. ช่องสาร (The channel)
5. ผู้ถอดรหัสสาร (The decoder)
6. ผู้รับสาร (The communication receiver)

ความหมายของการสื่อสารทางการเมือง

Almond and Powell (1978) ได้กล่าวเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมือง ซึ่งผู้วิจัยสรุปใจความได้ว่า การสื่อสารทางการเมืองคือการประสานความร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ เพื่อส่งต่อความต้องการของประชาชนไปยังผู้นำอย่างมีประสิทธิภาพ ข้อมูลข่าวสารที่ไหลเวียนในระบบการเมืองช่วยในการวิเคราะห์และเปรียบเทียบสถานการณ์ต่าง ๆ โดยประชาชนต้องการทราบความจริงเพียงพอต่อการตัดสินใจ รวมถึงนโยบายและการกระทำของผู้นำ เพื่อประเมินผลการดำเนินงานและพยายามมีอิทธิพลต่อผู้นำในบทบาทต่าง ๆ เพื่อความโปร่งใสและความเข้าใจในการบริหารประเทศ

พทุทธิฐาน ชุมพล (2535) ศึกษาพบว่า การสื่อสารทางการเมือง ซึ่งผู้วิจัยสรุปใจความได้ว่า การสื่อสารทางการเมืองหมายถึงกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทศนะความคิดเห็น และประสบการณ์ทางการเมืองระหว่างบุคคล ซึ่งสร้างปฏิสัมพันธ์ในสังคมการเมือง ทำให้ระบบการเมืองหรือรัฐบาลสามารถรับรู้ถึงนโยบายและกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน การสื่อสารนี้เกิดขึ้นระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและสร้างความเข้าใจร่วมทางการเมือง โดยมีจุดมุ่งหมายในการส่งเสริมความ

เข้าใจและการรับรู้ในประเด็นทางการเมืองต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยสรุปใจความได้ว่าการสื่อสารทางการเมืองคือการส่งสารที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและสังคม เช่น รัฐบาล พรรคการเมือง กลุ่มกดดันทางการเมือง และการเคลื่อนไหวของประชาชน โดยมีจุดประสงค์ในการโน้มน้าวหรือหลอกลวงเพื่อเข้าถึงอำนาจ อุดมการณ์ หรือผลประโยชน์ต่างๆ การสื่อสารนี้อาจเกิดจากข่าว เหตุการณ์เสมือนจริง โฆษณาชวนเชื่อ หรือการเบี่ยงเบนข้อเท็จจริง ผ่านกระบวนการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการตลาดทางการเมือง เช่น การเลือกตั้งและการฟังเสียงในระบบตัวแทน

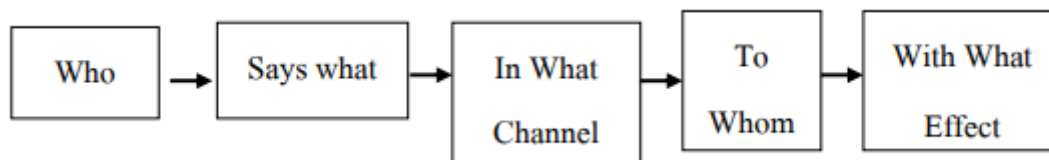
Brian Mc Nair (2011) ได้อธิบายการสื่อสารทางการเมืองประกอบด้วย 3 ด้านหลัก ได้แก่

1) การสื่อสารที่เกิดจากนักการเมืองหรือผู้เกี่ยวข้องในทางการเมืองเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะ

2) การสื่อสารที่สื่อมวลชนและผู้เลือกตั้งส่งถึงนักการเมือง

3) กิจกรรมการสื่อสารทางการเมืองที่สื่อมวลชนเสนอ เช่น รายงานข่าว บทบรรณาธิการ และการวิพากษ์วิจารณ์ในคอลัมน์ต่างๆ

ทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองของ ฮารอลด์ ดี. ลาสเวลล์ (Harold D. Lasswell, 1949) นักรัฐศาสตร์ที่ให้ความสำคัญต่อขบวนการสื่อสารที่ส่งผลทางการเมือง โดยเสนอแบบจำลองของการสื่อสารทางการเมืองไว้ดังนี้

ภาพที่ 1 ทฤษฎีการสื่อสารทางการเมืองของ ฮารอลด์ ดี. ลาสเวลล์
ที่มา (Harold D. Lasswell, 1949)

who คือใคร หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่ในการส่งสารหรือต้องการส่งสาร

Says what กล่าวว่าจะอะไร คือ เนื้อหาของสาร

In What Channel! ในช่องทางไหน คือ ช่องทางการสื่อสาร

To whom ถึงใคร คือ ผู้รับสาร

With What Effect พร้อมด้วยผลอะไร คือ ผลกระทบที่เกิดจากการส่งสารเป็นเช่นไร

ลักษณะและรูปแบบของการมีส่วนร่วม

อภิญา กังสนารักษ์ (2544) ศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการทางการเมืองมีความสำคัญในการสร้างประชาธิปไตยและส่งเสริมธรรมาภิบาล โดยประชาชนควรมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

1) การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ โดยร่วมกันค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา รวมถึงการตัดสินใจในการกำหนดความต้องการและลำดับความสำคัญของความต้องการ

2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงาน รวมถึงการใช้ทรัพยากรและแหล่งวิทยาการในการดำเนินโครงการ

3) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ โดยการให้การสนับสนุนทั้งด้านทุนทรัพย์ วัสดุ อุปกรณ์ และแรงงาน เพื่อให้โครงการบรรลุผลสำเร็จ

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อประเมินว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ ซึ่งสามารถประเมินได้ทั้งแบบระยะต่อเนื่องหรือแบบรวมในครั้งเดียว

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทั้งในระดับชาติและท้องถิ่นจึงมีความสำคัญในการสร้างการบริหารที่โปร่งใสและรับผิดชอบต่อสังคม การมีส่วนร่วมที่มากขึ้นช่วยให้มีการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร ทำให้ระบบการเมืองประชาธิปไตยดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในกระบวนการเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็นทางการเมือง หรือการแสดงความคิดเห็นผ่านการทำแบบสอบถามเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมที่มีระเบียบและเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอิทธิพลที่มีผลต่อการเลือกตั้ง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกตั้ง

Milbrath และ Goel (1977, pp. 121–125, อ้างถึงใน วิฑูรย์ ภูษ, 2548) ศึกษาพบว่า การเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้รับอิทธิพลจากปัจจัยหลายประการ ซึ่งมีผลต่อประสิทธิภาพในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยสามารถสรุปปัจจัยที่สำคัญดังนี้

1. ปัจจัยด้านประชากร ได้แก่ ภูมิหลังของบุคคล เช่น เพศ ระดับการศึกษา อายุ และรายได้ โดยการวิจัยพบว่า ผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูงมักจะสนใจและมีความตั้งใจในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าผู้ที่มีสถานภาพต่ำ ส่วนบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองสูงก็มีแนวโน้มที่จะเข้ามีส่วนร่วมมากขึ้น นอกจากนี้เพศชายยังมีแนวโน้มในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าเพศหญิง

2. สิ่งแวดล้อมทางการเมือง ได้แก่

2.1 สถาบันทางการเมืองที่มีความชอบธรรม เป็นปัจจัยสำคัญในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เนื่องจากประชาชนจะเข้าร่วมได้ก็ต่อเมื่อสถาบันการเมืองมีการจัดระเบียบและการตัดสินใจที่ได้รับการยอมรับจากสาธารณะ สถาบันทางการเมืองที่มีความชอบธรรมจึงเป็นแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง

2.2 การพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบด้วยความมั่นคง การพัฒนาอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงจากชนบทสู่เมือง และการพัฒนาการศึกษา เป็นปัจจัยที่ช่วยเพิ่มความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมทางการเมือง

2.3 สภาพการเลือกตั้ง เช่น กฎเกณฑ์และคุณสมบัติของผู้เลือกตั้ง รวมถึงการบริหารงานเลือกตั้งที่อำนวยความสะดวกแก่ประชาชน โดยการกำหนดหน่วยเลือกตั้งและการประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งมีบทบาทในการดึงดูดให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง

3. อิทธิพลของวัฒนธรรม วัฒนธรรมทางการเมืองที่ถูกถ่ายทอดมาในระยะยาวมีผลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน โดยค่านิยมและความเชื่อทางการเมืองที่ได้รับการฝึกฝนและหล่อหลอมให้กับประชาชนทำให้เกิดพฤติกรรมทางการเมืองที่มีความสอดคล้องกับระบบการเมืองที่มีอยู่

4. อิทธิพลของกลุ่ม การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนยังได้รับอิทธิพลจากกลุ่มต่างๆ ซึ่งมีการถ่ายทอดค่านิยม ความเชื่อ และทัศนคติที่คล้ายคลึงกันในกลุ่ม ซึ่งทำให้พฤติกรรมทางการเมืองของสมาชิกในกลุ่มมีความใกล้เคียงกันและมีแนวโน้มที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองร่วมกัน

5. อิทธิพลของสื่อมวลชน สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารและค่านิยมทางการเมือง โดยช่วยให้ประชาชนได้รับความรู้และข้อมูลในการตัดสินใจทางการเมือง การนำเสนอข้อมูลทางการเมืองจากสื่อมวลชนจึงเป็นการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและวิธีคิดของประชาชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

จากปัจจัยทั้งหมดข้างต้น สิ่งแวดล้อมทางการเมืองมีอิทธิพลสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการพัฒนาและการจัดการสิ่งแวดล้อมทางการเมืองที่เหมาะสมสามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมทางการเมืองและส่งผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทย

ความหมายของการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งมีความหมายและความสำคัญต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปความหมายได้ดังต่อไปนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2554) รายงานว่าความหมายของคำว่า การเลือกตั้ง หมายถึง กระบวนการสำคัญในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง โดยการเลือกผู้แทนหรือพรรคการเมืองเพื่อดำรงตำแหน่งในองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ เช่น สมาชิกผู้แทนราษฎร หรือสภาเทศบาล การเลือกตั้งเป็นการแสดงเจตจำนงของประชาชนในการใช้อำนาจอธิปไตยผ่านผู้แทนที่ได้รับการเลือกตั้ง โดยทั่วไป ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะลงคะแนนเสียงเพื่อเลือกผู้สมัครจากหลาย ๆ คนหรือจากบัญชีรายชื่อที่เสนอตัวเข้ารับการเลือกตั้ง ผู้ที่ได้รับคะแนนเสียงมากที่สุดจะได้รับการยอมรับให้ดำรงตำแหน่งตามที่กำหนดไว้ในกฎหมาย การเลือกตั้งจึงเป็นกลไกที่สำคัญในการสะท้อนความต้องการและความคาดหวังของประชาชนต่อการบริหารและการปกครองประเทศ

การเลือกตั้งมีความสำคัญในกระบวนการทางการเมืองและการปกครอง เนื่องจากเป็นการแสดงออกถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่เป็นเจ้าของอธิปไตย การเลือกตั้งเป็นการสะท้อนเจตจำนงของประชาชนในรูปแบบของการเรียกร้องหรือสนับสนุนการตัดสินใจทางการเมือง เพื่อให้ผู้แทนหรือพรรคการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งสามารถใช้อำนาจในการบริหารและปกครองประเทศ โดยประชาชนจะเลือกผู้ที่จะเห็นด้วยกับอุดมการณ์และนโยบายที่ตนคาดหวัง

การเลือกตั้งยังเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงเจตจำนงของประชาชนเข้ากับนโยบายสาธารณะ เป็นการกล่อมเกลางานทางการเมืองที่เปิดโอกาสให้องค์กรทางการเมืองต่างๆ สามารถกระตุ้นประชาชนให้ใช้สิทธิเลือกผู้สมัครหรือพรรคการเมืองที่มีแนวนโยบายที่ตรงกับความต้องการของสังคม การเลือกตั้งจึงเป็นการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ

นอกจากนี้ การเลือกตั้งยังเป็นวิธีการเลือกผู้ปกครองที่มีความสำคัญในการสืบทอดอำนาจทางการเมืองอย่างสันติวิธี และช่วยลดความตึงเครียดทางการเมืองและสังคม โดยผู้ที่ได้รับเลือกตั้งจะทำหน้าที่ในการปกครองและบริหารกิจการของประเทศ การเลือกตั้งจึงเป็นเครื่องมือในการสร้างความบูรณาการและเสถียรภาพของชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า

สรุปได้ว่า การเลือกตั้งเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมืองและการเลือกตัวแทนในการปกครองประเทศโดยมุ่งหวังให้ผู้แทนหรือพรรคการเมืองที่ได้รับเลือกนำอุดมการณ์และนโยบายที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนมาใช้ในการบริหารประเทศให้เจริญก้าวหน้าและมีความเป็นธรรม

หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการเลือกตั้ง

Przeworski (1999) ได้กล่าวว่าการเลือกตั้งจะมีคุณค่าสมควรแก่การยกย่องว่าได้ดำเนินไปตามครรลองของระบอบประชาธิปไตย และถือว่าเป็นฐานที่มาของความชอบธรรมในอำนาจของรัฐบาล และผู้ปกครองจะต้องดำเนินไปตามหลักเกณฑ์ที่ได้รับการยอมรับเป็นสากล

Diamond & Morlino (2005) ได้กล่าวถึงหลักการเกี่ยวกับการเลือกตั้งมีหลายประการที่สำคัญ ซึ่งเป็นหลักการที่สะท้อนถึงความเสมอภาค ความเป็นธรรม และความโปร่งใสในการดำเนินการเลือกตั้งไว้ดังนี้

หลักความเป็นอิสระแห่งการเลือกตั้ง (Freedom of election) หมายถึง การเลือกตั้งที่ต้องดำเนินการโดยเสรี โดยไม่ต้องเผชิญกับการบังคับ ช่มชู้ หรือใช้อิทธิพลจากภายนอก การเลือกตั้งต้องปราศจากการใช้กำลัง การจู่โจม หรือการบีบบังคับใด ๆ ทั้งจากรัฐบาลหรือกลุ่มบุคคลใด ๆ โดยรัฐต้องรับผิดชอบในการจัดการให้การเลือกตั้งเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่เสรีและยุติธรรม โดยไม่ก่อให้เกิดการใช้อิทธิพลหรือการบีบบังคับ การเลือกตั้งที่ปราศจากอิสระนั้นทำให้ไม่สามารถอ้างว่าอำนาจการปกครองมาจากการเลือกตั้งที่ถูกต้องตามกฎหมายได้

หลักการเลือกตั้งตามกำหนดเวลา (Periodic election) การเลือกตั้งต้องดำเนินการตามระยะเวลาที่กำหนด เช่น ทุกๆ 4 ปี เพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการดำเนินงานของผู้ที่ได้รับเลือกตั้ง อาทิ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ว่าปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของประชาชนหรือไม่ และเพื่อให้มีโอกาสในการเปลี่ยนแปลงผู้ที่ดำรงตำแหน่งหากไม่พึงพอใจในผลงาน นอกจากนี้ยังช่วยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการควบคุมและตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ดำรงตำแหน่ง

หลักการเลือกตั้งอย่างแท้จริง (Genuine election) หมายถึง การเลือกตั้งที่ดำเนินการอย่างบริสุทธิ์ และเป็นไปตามหลักกฎหมาย โดยปราศจากการครอบงำจากอิทธิพลทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือสังคม วิธีการให้การเลือกตั้งเป็นไปอย่างแท้จริง ได้แก่ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการเลือกตั้ง เช่น การมีกรรมการตรวจนับคะแนน หรือการมีช่องทางในการคัดค้านการเลือกตั้งที่ไม่เป็นธรรม เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นกระบวนการที่ยุติธรรมและสะท้อนความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

หลักการออกเสียงทั่วไป (Universal suffrage) หมายถึง การให้สิทธิในการเลือกตั้งแก่ประชาชนทุกคน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติจากเพศ ผิวพรรณ หรือสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม การจำกัดสิทธิในการเลือกตั้งสามารถเกิดขึ้นได้หากบุคคลนั้นไม่มีคุณสมบัติหรือถูกตัดสิทธิจากศาล ตัวอย่างของคุณสมบัติที่สำคัญสำหรับการเลือกตั้ง ได้แก่ อายุไม่ต่ำกว่า 18 หรือ 20 ปี สถานะพลเมืองของประเทศ และการมีถิ่นที่อยู่ในเขตเลือกตั้ง รวมถึงคุณสมบัติด้านจิตใจและพฤติกรรม เช่น บุคคลที่มีความผิดทางกฎหมายหรือมีปัญหาด้านสุขภาพจิตอาจไม่สามารถใช้สิทธิในการเลือกตั้งได้

หลักการเลือกตั้งอย่างเสมอภาค (Equal suffrage) การเลือกตั้งต้องให้ความสำคัญและยอมรับสิทธิของทุกคนในการเลือกตั้งอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงสถานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทุกคนจะมีคะแนนเสียงเท่ากัน (One man, one vote) ซึ่งทำให้ทุกเสียงมีความสำคัญเท่าเทียมกัน

หลักการลงคะแนนเสียงลับ (Secret vote) การออกเสียงเลือกตั้งต้องเป็นเอกสิทธิ์ของผู้เลือกตั้ง โดยไม่ต้องเปิดเผยการเลือกของตนเอง โดยใช้วิธีการลงคะแนนเสียงลับ เช่น การใส่บัตรลงคะแนนในซองหรือในหีบเลือกตั้ง เพื่อปกป้องสิทธิและความเป็นส่วนตัวของผู้เลือกตั้ง

หลักการวิธีการลงคะแนนเสียงอิสระ (Free voting procedure) นอกจากการลงคะแนนเสียงลับแล้ว ยังต้องมีวิธีการลงคะแนนเสียงที่ให้ผู้เลือกตั้งมีความอิสระในการตัดสินใจ เช่น ไม่ถูกกดดันหรือชักจูงจากบุคคลใดในการเลือกผู้สมัคร

โดยรวมแล้ว หลักการเหล่านี้มีเป้าหมายเพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปอย่างยุติธรรม เสมอภาค และโปร่งใส โดยยึดหลักการที่ว่าประชาชนทุกคนมีสิทธิในการเลือกตั้งอย่างเท่าเทียมกัน และสามารถตรวจสอบและควบคุมการดำเนินการของผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งได้ (IDEA, 2014)

การสื่อสารทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลพยุหะ อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

การสื่อสารทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลพยุหะ ถือเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างรัฐและประชาชน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์และมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การศึกษาพบว่ารูปแบบการสื่อสารยังคงมีลักษณะทางเดียว กล่าวคือ เป็นการส่งข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐไปยังประชาชนโดยขาดกระบวนการป้อนกลับ (feedback) ส่งผลให้ประชาชนจำนวนมากยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ และกระบวนการในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น เช่น สิทธิในการเสนอข้อบัญญัติหรือถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่น (ทิพย์วรรณ, 2560; พิชญ์, 2555)

ในแง่ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ประชาชนในตำบลพยุหะมีการเข้าร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นช่องทางหลักในการใช้สิทธิอธิปไตย แต่ยังมีข้อจำกัดในด้านการมีส่วนร่วมเชิงลึก เช่น การเสนอความคิดเห็น การเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชน หรือการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยสาเหตุหลักมาจากการขาดข้อมูล การไม่ตระหนักถึงสิทธิ และการขาดช่องทางสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (สุวิทย์, 2562)

ทั้งนี้ หากมีการพัฒนาแนวทางการสื่อสารให้เป็นแบบสองทาง มีเนื้อหาที่เข้าใจง่าย และเข้าถึงได้ในทุกกลุ่มประชาชน รวมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นผ่านเวทีสาธารณะหรือสื่อดิจิทัล จะสามารถยกระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนและมีธรรมาภิบาลในระบอบประชาธิปไตย

วิเคราะห์การสื่อสารทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในองค์การบริหารส่วนตำบลพยุหะ อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์

แนวคิดของ McNair (2018) ที่เน้นว่าการสื่อสารทางการเมืองต้องเป็นแบบสองทาง มีการป้อนกลับ (feedback) เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ข้อมูลในบทความสะท้อนว่าหน่วยงานภาครัฐในองค์การบริหารส่วนตำบลพยุหะ ยังมีลักษณะ “การสื่อสารทางเดียว” ซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวคิดนี้ แต่การนำเสนอปัญหาดังกล่าวในเชิงวิเคราะห์ แสดงให้เห็นว่าผู้เขียนต้องการใช้ทฤษฎีของ McNair เพื่อชี้ให้เห็นถึง “ความจำเป็นในการปรับตัว”

ทฤษฎีของ Harold Lasswell (1949) ที่ระบุว่า “Who says What in Which Channel to Whom with What Effect” แนวทางใน อบต.พยุหะยังขาดช่องทางสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และไม่มีการวัด “ผลกระทบ” (effect) ที่ชัดเจนต่อประชาชน จึงแสดงให้เห็นว่ารูปแบบปัจจุบันยังไม่ครบถ้วนตามโมเดลนี้

แนวคิดการมีส่วนร่วมของอภิญญา กังสนารักษ์ (2544) ซึ่งแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน จากบทวิเคราะห์ในงานพบว่าประชาชนมีโอกาสน้อยมากที่จะมีส่วนร่วมในระดับของ “การวางแผน” หรือ “การประเมินผล” มีเพียงการเข้าร่วมในกิจกรรมหรือเวทีบางส่วนเท่านั้น

Milbrath และ Goel (1977) ชี้ถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนและปัจจัยสิ่งแวดล้อม งานวิจัยระบุชัดว่าช่องทางสื่อสารไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในบริบทดิจิทัล จึงขาดการสร้างอิทธิพลเชิงบวกต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน

จุดแข็งของการสื่อสารทางการเมืองใน อบต. พยุหะ

1. มีความพยายามริเริ่ม ในการศึกษารูปแบบการสื่อสารและพฤติกรรมของประชาชนระดับท้องถิ่น
2. ตระหนักถึงบทบาทของดิจิทัลมีเดีย และเสนอให้ใช้โซเชียลมีเดียในการสร้างช่องทางสื่อสารที่ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย

3. **เน้นความโปร่งใส** และการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยตามหลักทฤษฎีสากล
จุดอ่อนของการสื่อสารทางการเมืองใน อบต.พยุหะ

1. **ขาดลักษณะของการสื่อสารสองทาง** ยังเป็นลักษณะของการสื่อสารทางเดียว (top-down)
ประชาชนมีบทบาทเพียงในฐานะ “ผู้รับสาร” ไม่ใช่ “ผู้มีบทบาทร่วม”

2. **ข้อมูลไม่เพียงพอและไม่เข้าใจง่าย** ประชาชนไม่ทราบสิทธิของตน เช่น สิทธิในการเสนอ
ข้อบัญญัติหรือถอดถอนผู้บริหาร

3. **ขาดการวางแผนเชิงกลยุทธ์** ไม่มีระบบที่เชื่อมโยงกันระหว่างฝ่ายประชาสัมพันธ์ องค์การภาครัฐ
และภาคประชาชน

4. **ขาดการใช้เทคโนโลยีและสื่อที่ทันสมัย** อย่างมีประสิทธิภาพในการเผยแพร่ข้อมูลที่สำคัญ

บทสรุป

การสื่อสารทางการเมืองเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงองค์ประกอบต่าง ๆ ของระบบการเมืองให้สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และความคิดเห็นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นซึ่งเป็นพื้นที่ที่ประชาชนมีความใกล้ชิดกับผู้มีอำนาจมากที่สุด การสื่อสารลักษณะนี้ไม่เพียงแต่เป็นช่องทางในการถ่ายทอดนโยบายของรัฐไปสู่ประชาชนเท่านั้น หากยังเป็นเวทีให้ประชาชนสามารถสะท้อนความคิด ความรู้สึก และความต้องการของตนกลับไปยังผู้มีหน้าที่บริหาร เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันและขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง ในบริบทขององค์การบริหารส่วนตำบลพยุหะ อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ พบว่าการสื่อสารทางการเมืองยังคงมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ โดยเฉพาะลักษณะของการสื่อสารทางเดียวที่เน้นการประกาศหรือแจ้งข้อมูลจากภาครัฐไปยังประชาชน โดยไม่ได้เปิดช่องทางให้ประชาชนได้ตอบกลับหรือเสนอความคิดเห็นอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลที่จำเป็นต่อการใช้สิทธิทางการเมืองของตนได้อย่างเต็มที่ เช่น สิทธิในการกำกับดูแล ตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือแม้แต่วิธีการเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่นและการถอดถอนผู้บริหาร เพื่อให้การสื่อสารทางการเมืองในพื้นที่ดังกล่าวมีความครอบคลุมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการออกแบบช่องทางที่เปิดให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นได้สะดวกและเข้าถึงง่ายมากขึ้น เช่น การจัดเวทีชุมชนในระดับหมู่บ้าน การใช้โซเชียลมีเดียที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว หรือแม้กระทั่งการตั้งจุดรับฟังความคิดเห็นในสถานที่สาธารณะต่าง ๆ ในตำบล แนวทางเหล่านี้สามารถช่วยให้เสียงของประชาชนได้รับการรับฟังและยังเป็นการสร้างความรู้สึกที่ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองและการเผยแพร่ข้อมูลควรมีการปรับให้เข้าใจง่าย และใช้ภาษาที่สอดคล้องกับระดับความรู้ของประชาชนในพื้นที่ โดยเนื้อหาควรครอบคลุมถึงสิทธิต่าง ๆ ที่ประชาชนพึงมี อาทิ ขั้นตอนในการเสนอข้อบัญญัติ การเข้าร่วมสภาท้องถิ่นในฐานะผู้สังเกตการณ์ และบทบาทของตนในการตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ การใช้สื่อดิจิทัล เช่น เว็บไซต์ของ อบต. หรือเพจเฟซบุ๊กที่มีการอัปเดตข้อมูลอย่างต่อเนื่อง จะสามารถสร้างความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานรัฐและประชาชนได้ดียิ่งขึ้น

อีกแนวทางที่สำคัญ คือ การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างต่อเนื่อง เช่น เวทีระดมความคิดเห็น เวิร์กช็อปเกี่ยวกับแผนพัฒนาท้องถิ่น หรือโครงการฝึกอบรมที่เน้นให้ความรู้ด้านสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย กิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น แต่ยังช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างประชาชนกับผู้บริหารท้องถิ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม ในขณะเดียวกัน การทำความเข้าใจช่องทางการสื่อสารที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ทั้งในรูปแบบทางการ เช่น เว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนตำบล และแบบไม่เป็นทางการ เช่น การพูดคุยระหว่างผู้นำชุมชนกับชาวบ้าน ก็มีความ

จำเป็นเพื่อประเมินว่าวิธีการใดเข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด และสามารถกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมได้จริง การรับรู้ของประชาชนต่อสิทธิของตนเองในทางการเมืองยังเป็นอีกประเด็นที่ควรให้ความสำคัญอย่างยิ่ง หากประชาชนไม่ทราบว่าตนมีสิทธิในการเสนอข้อบัญญัติ หรือไม่เข้าใจขั้นตอนการถอดถอนผู้บริหาร ก็ย่อมไม่สามารถใช้สิทธิเหล่านั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักสิทธิของตนเอง และสามารถใช้สิทธินั้นได้อย่างถูกต้อง จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อระดับของการมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตยท้องถิ่น สุดท้าย การสื่อสารทางการเมืองในรูปแบบที่เป็นปฏิสัมพันธ์สองทางจะช่วยส่งเสริมความโปร่งใสและความน่าเชื่อถือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มากยิ่งขึ้น การมีระบบตอบกลับที่มีประสิทธิภาพ การแสดงให้เห็นว่าความคิดเห็นของประชาชนได้รับการพิจารณา และการสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือ ล้วนแล้วแต่เป็นองค์ประกอบที่จะทำให้การสื่อสารกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- ทิพย์วรรณ ทองสินธุ์. (2560). การสื่อสารเพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์*. 7(2), 45–62.
- นฤมล ศิริวัฒน์ และจิตติ มงคลชัยอรัญญา. (2560). การสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย. *วารสารนิเทศศาสตร์*. 36(2), 73–91.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2559). *ประชาธิปไตยที่มาจากประชาชน: การเลือกตั้งท้องถิ่นและการเมืองภาคประชาชน*. กรุงเทพมหานคร: ฟาเดียวกัน.
- พงษ์ศักดิ์ พลเสนา. (2561). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นภายใต้บริบทของการปกครองส่วนท้องถิ่นไทย. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*. 9(2), 45–60.
- พรชัย เทพปัญญา. (2558). *การบริหารจัดการท้องถิ่นไทย: แนวคิดและประเด็นร่วมสมัย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พฤตีสาน ชุมพล, มรว. (2535). *ระบบการเมือง : ความรู้เบื้องต้น*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พวงทอง ภาวครพันธุ์. (2561). การเมืองท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชน. *วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์*. 3(1), 45–63.
- พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. (2555). *การสื่อสารทางการเมืองในสังคมประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รณชัย โตสมภาค. (2562). *ประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. สืบค้น 20 มีนาคม 2558, จาก <https://dictionary.orst.go.th/>
- วิฑูรย์ ญูสุข. (2548). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยรามคำแหง*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2564). *คู่มือปฏิบัติงาน : สำหรับคณะกรรมการประจำหน่วยเลือกตั้งในการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2563). รายงานผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- สุพจน์ เตชะวิมลวรรณ. (2559). การสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่น. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*. 12(1), 22–34.
- สุวิทย์ พิพัฒน์กุล. (2562). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่น: กรณีศึกษาจากองค์การบริหารส่วนตำบล*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- อภิญญา กังสนารักษ์. (2544). *รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิภาพระดับ คณะของสถาบันอุดมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Almond A. Gabriel and Powell G. Bingham. (1996). *Comparative Politics Today: A World View*. New York: Harper Collins.
- Berlo, David K. (1960). *The Process of Communication*. New York: Holt Rinehart & Winston Inc.
- Diamond, L., & Morlino, L. (2005). *Assessing the quality of democracy*. Johns Hopkins University Press.
- International Institute for Democracy and Electoral Assistance. (2014). *International electoral standards: Guidelines for reviewing the legal framework of elections* (2nd ed.). International IDEA. Retrieved March 18, 2025, From <https://www.idea.int/publications/catalogue/international-electoral-standards>
- Lasswell, Harold D. and Kaplan, Abraham. (1949). *Power and Society*. New Heaven: Yale University Press.
- McNair, B. (2018). *An introduction to political communication* (6th ed.). New York: Routledge.
- McNair, B. (2011). *An introduction to political communication* (2nd ed.). New York: Routledge.
- Milbrath, L. W. & Goel. (1977). *Political participation: How and why do people get involved in politics* (2nd ed.). Chicago: Rand McNally College.
- Przeworski, A. (1999). *Democracy and the market: Political and economic reforms in Eastern Europe and Latin America*. Cambridge University Press.
- Shah, A., & Thompson, T. (2004). *Implementing decentralized local governance: A treacherous road with potholes, detours and road closures*. World Bank.

บทบาทของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบ่อพลับ

อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม*

The role of the people in local development in Bo Phlap Subdistrict Municipality,
Mueang Nakhon Pathom District, Nakhon Pathom Province

¹นาวพร สืบเสาะ, สมบูรณ์ สุขสำราญ และสุดาภรณ์ กิจกุลนำชัย

¹Nawaphorn Sueabsoa, Somboon Suksamran and Sudabhorn Khitkhulnamchai

วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

College of Politics and Government, Suan Sunandha Rajabhat University

¹Corresponding Author's E-mail: s65563825039@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

บทบาทของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นในเทศบาล เป็นการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย และการกระทำนั้นต้องเป็นการกระทำด้วยความสมัครใจซึ่งอาจเป็นไปในทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้และเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นไปโดยสมัครใจซึ่งสมาชิกในสังคมมีส่วนร่วมโดยตรงหรือโดยอ้อม ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองถือว่า “เป็นความพยายามของมนุษย์ที่จะอยู่ร่วมกันในสัมพันธ์ภาพที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน คือทุกรูปแบบของสังคมมนุษย์จะมีการเมืองในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งแฝงอยู่ด้วยเสมอ” ซึ่งการมีส่วนร่วมสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ความเป็นผู้แทน เน้นความเป็นผู้แทนของผู้นำ และประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เป็นการมีส่วนร่วมแบบมีวัตถุประสงค์ บทบาทของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นในเทศบาล จึงเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย การบริหารงานของรัฐ หรือการเลือกผู้นำรัฐบาลและการกระทำนั้นต้องเป็นการกระทำด้วยความสมัครใจซึ่งอาจเป็นไปในทางตรงหรือทางอ้อมก็ได้ และเป็นกิจกรรมต่างๆ และการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ดีจะเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทางการเมือง ที่ให้เสรีภาพแก่ผู้คนในสังคมได้มีส่วนร่วมทางการเมือง มีกระบวนการขับเคลื่อนทางสังคมจากประชาชนที่มีความรู้และปัญญา เพื่อประโยชน์ของสังคมเป็นหลัก

คำสำคัญ: บทบาท; ประชาชน; การพัฒนาท้องถิ่น

ABSTRACT

The role of the people in local development in the municipality is an action that aims to influence policy making. State Administration or the selection of government leaders and that action must be a voluntary act which may be direct or indirect and there are various voluntary activities in which members of society participate directly or indirectly. which political participation is considered “It is the attempt of human beings to live together in a relationship of interdependence. That is, every form of human society will always have some form of politics hidden in it.” Participation can be divided into 2 groups: representativeness Emphasis on representativeness of leaders and participatory democracy It is participation with a purpose. The role of the people in local development in the municipality Therefore,

* Received April 11, 2025; Revised June 2, 2025; Accepted June 14, 2025

it is the participation of the people. This is an action that aims to influence policy making. State Administration or the selection of government leaders and that action must be a voluntary action which may be direct or indirect and is a variety of activities and the development of good political participation will be a process that occurs in political environment that gives freedom to people in society to participate in politics There is a process of social mobilization from people who have knowledge and wisdom. Mainly for the benefit of society

Keywords: Role; People; Local Development

บทนำ

องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดตั้งตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 (แก้ไขเพิ่มเติมถึง ฉบับที่ 5 พ.ศ.2546) การปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล การจัดทำงบประมาณ การจัดซื้อ จัดจ้าง การตรวจสอบ การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 มาตรา 16 กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่จัดทำแผนพัฒนาของตนเอง

การพัฒนาท้องถิ่นจะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนจะมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและความรู้ความสามารถ ความรับผิดชอบของประชาชน เมื่อเกิดการพัฒนาท้องถิ่นแบบประชาชนมีส่วนร่วมก็จะเกิดการบริหารงานแบบธรรมาภิบาล (Good Governance) ถ้าหากประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองสูง โครงการ กิจกรรม การพัฒนาท้องถิ่นก็จะตรงตามความต้องการของประชาชน ทำให้เกิดพลัง ทำให้เกิดความสำเร็จตามที่คาดหวังไว้ การพัฒนาท้องถิ่นก็จะเป็นไปอย่างรวดเร็ว นำความเจริญมาสู่ประเทศชาติ

โดยเดิมเทศบาลตำบลบ่อพลับ จัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ตามประกาศกระทรวงมหาดไทยลงวันที่ 19 มกราคม 2539 โดยพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 40 และมาตรา 41 เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ชั้น 5 และได้เลื่อนชั้นเป็น องค์การบริหารส่วนตำบลชั้น 4 ในปี 2542 โดยตามประกาศคณะกรรมการพนักงานส่วนตำบลจังหวัดนครปฐม เรื่อง หลักเกณฑ์และเงื่อนไขเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบล ลงวันที่ 31 ตุลาคม 2545 ข้อ 225 ได้กำหนดให้เป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดเล็กและมีมติที่ประชุมคณะกรรมการพนักงานส่วนตำบลจังหวัดนครปฐม ครั้งที่ 5/2551 เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2551 เห็นชอบให้องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อพลับ ปรับขนาดเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลขนาดกลางต่อมาได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลบ่อพลับ ตามประกาศกระทรวงมหาดไทยลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2555 มีผลตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน 2555 เป็นต้นไป (แผนพัฒนา 5 ปีเทศบาลตำบลบ่อพลับ, 2566)

ดังนั้นจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบทบาทของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบ่อพลับ อำเภอเมืองนครปฐม ซึ่งในครั้งนี้มีประโยชน์อย่างยิ่งในการทำงานในการนำไปเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาในการพัฒนาท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบ่อพลับ อำเภอเมืองนครปฐม เพื่อให้การพัฒนาท้องถิ่นเกิดการ

ครอบคลุมสามารถแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนและตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (แผนพัฒนา 5 ปี เทศบาลตำบลบ่อพลับ, 2566)

แนวคิดบทบาทประชาชน

“บทบาทของประชาชน” เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาระบบประชาธิปไตยและการดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมอย่างมีระเบียบแบบแผนและยั่งยืน ประชาชนถือเป็นศูนย์กลางของอำนาจอธิปไตย และมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางของประเทศผ่านทั้งการเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ และการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ (ประชาคมวิจัยเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตย, 2562) บทบาทของประชาชนไม่ได้จำกัดเฉพาะการไปใช้สิทธิเลือกตั้งเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงการมีจิตสำนึกในการเป็นพลเมืองที่ดี มีความรับผิดชอบต่อสังคม และร่วมมือกับภาครัฐในการขับเคลื่อนนโยบายต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ (สมบูรณ์ศิริประชัย, 2561)

หนึ่งในบทบาทสำคัญของประชาชนคือ การใช้สิทธิและหน้าที่ตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งรวมถึงการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร การออกเสียงประชามติ การเสนอความคิดเห็นต่อร่างกฎหมาย หรือแม้แต่การรวมกลุ่มเรียกร้องในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ส่วนรวม สิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงพลังของประชาชนในการกำหนดทิศทางของประเทศ หากประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิเหล่านี้ และใช้สิทธิอย่างมีสติรอบคอบ ก็จะส่งผลต่อการได้มาซึ่งผู้แทนที่มีคุณภาพ และนโยบายที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้จริง (นภดล พิสุทธิวัฒนานนท์, 2560)

นอกจากนั้น ประชาชนยังมีบทบาทในการ ตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจของรัฐ ผ่านกลไกต่าง ๆ เช่น การใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การตั้งคำถามต่อการใช้อำนาจของนักการเมืองหรือเจ้าหน้าที่รัฐ และการติดตามข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารประเทศ หากประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีวิจาร์ณญาณที่ดี จะสามารถมีส่วนร่วมในการสร้างความโปร่งใสและลดการทุจริตคอร์รัปชันในระบบราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพ (องค์กรเพื่อความโปร่งใสสากล, 2021)

บทบาทในด้านสังคมและชุมชน ก็มีความสำคัญเช่นกัน การเป็นประชาชนที่ดีหมายถึงการมีจิตอาสา มีน้ำใจต่อเพื่อนมนุษย์ ร่วมมือกับคนในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสิ่งแวดล้อม ความปลอดภัย หรือการศึกษา เช่น การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน การตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่า หรือการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ให้เยาวชน การทำหน้าที่เหล่านี้ถือเป็นการเสริมสร้างพลเมืองเข้มแข็งที่พร้อมร่วมพัฒนาประเทศจากฐานราก (พงษ์เทพ เทศประทีป, 2563)

ในระดับวัฒนธรรม ประชาชนมีหน้าที่ รักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ของชาติ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม การส่งเสริมภาษาไทย การเคารพในศาสนา และการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพในความหลากหลาย ล้วนแล้วแต่เป็นส่วนหนึ่งของบทบาทที่สำคัญในการสร้างเอกลักษณ์และความสามัคคีของชาติ (กาญจนา แก้วเทพ, 2559)

บทบาทของประชาชนในการ ร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ก็เป็นสิ่งที่ละเลยไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมธุรกิจชุมชน การสนับสนุนสินค้าไทย การลดการใช้พลังงาน หรือการจัดการขยะอย่างมีระบบ ประชาชนสามารถเป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันสังคมให้เติบโตอย่างยั่งยืน โดยเริ่มต้นจากพฤติกรรมเล็ก ๆ ในชีวิตประจำวัน ที่สะท้อนถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและต่อโลก (United Nations Development Programme, 2020)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 เน้นบทบาทของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ผ่านการมีส่วนร่วมกับภาครัฐ เอกชน และประชาสังคม เพื่อกำหนดทิศทางและลงมือปฏิบัติร่วมกันในระดับพื้นที่ โดยใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีสนับสนุนการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ พร้อมส่งเสริมการเรียนรู้และปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยขับเคลื่อนและการมีส่วนร่วม

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 ให้ความสำคัญกับ “ภาคีหุ้นส่วนการพัฒนา” ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และประชาชน โดยมุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง และลงมือปฏิบัติจริงร่วมกัน โดยเฉพาะในระดับพื้นที่ อีกทั้งยังส่งเสริมการใช้ “ข้อมูลและเทคโนโลยี” เพื่อให้การพัฒนามีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้ (Tapscott & Tapscott, 2016)

นอกจากนี้ แผนฯ ยังเน้นให้เกิดการเรียนรู้ การประเมินผล และการปรับตัวอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถรองรับความเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างทันทั่วถึง และมีความยืดหยุ่นจะเห็นได้จากแผนการพัฒนาประเทศอย่างมีส่วนร่วมทั้ง 3 ภาคส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 คือ ภาครัฐ ภาคการพัฒนา (เอกชน สถาบันการศึกษา ภาคประชาสังคม ประชาคมระหว่างประเทศ) และพลเมืองไทย

บทบาทภาครัฐ กับ 3 กลไกการขับเคลื่อน ได้แก่ 1) กลไกเชิงยุทธศาสตร์ จัดตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนแผนฯ 13 เพื่อบูรณาการขับเคลื่อนโดยมีผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และผู้ทรงคุณวุฒิจากภาคส่วนต่าง ๆ 2) กลไกเชิงภารกิจ มุ่งขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติผ่านการนำแผนฯ ไปสู่การปฏิบัติ 3) กลไกระดับพื้นที่ เชื่อมโยงการพัฒนาจากชุมชนสู่ประเทศและจากประเทศสู่ชุมชน ผ่านการเชื่อมโยงกันแผนในระดับพื้นที่ ท้องถิ่น

บทบาทภาคีการพัฒนา ในส่วนของภาคเอกชน ส่งเสริมให้ร่วมลงทุนในภาคการผลิตและบริการ เป้าหมาย สนับสนุนเงินทุน องค์ความรู้ และถ่ายทอดเทคโนโลยี ส่วนของสถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย ส่งเสริมให้มีการผลิตและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการ มีการศึกษาและวิจัยเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนา ภาคประชาสังคม มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสริมสร้างเครือข่ายขับเคลื่อนการพัฒนาในระดับพื้นที่ และประชาคมระหว่างประเทศ ส่งเสริมความร่วมมือทางเทคนิควิชาการ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างประเทศ

พลเมืองไทยทุกคนสามารถร่วมขับเคลื่อนประเทศได้ เช่น พัฒนาตัวเองอย่างต่อเนื่อง ปรับพฤติกรรมให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ผนึกกำลังชุมชน จัดการทรัพยากรร่วมกัน วางแผนทางการเงิน ร่วมแสดงความคิดเห็นกับการดำเนินงานของภาครัฐ

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นมีรากฐานมาจากหลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) ซึ่งมุ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่ของตนเอง เพื่อให้การพัฒนาและบริการสาธารณะตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง (สุทธิชัย, 2562) แนวคิดสำคัญที่เกี่ยวข้องได้แก่ ทฤษฎีประชาธิปไตยท้องถิ่น (Local Democracy Theory) ซึ่งเชื่อว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจจะส่งเสริมความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ (Ostrom, 1990)

ทฤษฎีอีกประการหนึ่งคือ ทฤษฎีหน้าที่ (Functional Theory) ซึ่งมองว่าการปกครองท้องถิ่นควรทำหน้าที่ในสิ่งที่รัฐบาลส่วนกลางไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การจัดบริการสาธารณะขั้นพื้นฐาน

การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน และการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ส่วนทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy Theory) มุ่งเน้นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจ การจัดสรรทรัพยากร และผลประโยชน์ของกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบและประสิทธิภาพของการปกครองท้องถิ่น (Rondinelli, 1981)

โดยสรุปแล้ว การปกครองท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตย เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการสาธารณะ ซึ่งต้องอาศัยทั้งการกระจายอำนาจที่เหมาะสม และการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นหัวใจสำคัญของระบอบประชาธิปไตย โดยเน้นให้ประชาชนมีบทบาทในการกำหนด ทิศทาง และตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐหรือองค์กรต่างๆ การมีส่วนร่วมหมายถึง กระบวนการที่ประชาชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็น เข้าร่วมตัดสินใจ และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่มีผลต่อชีวิตของตนเองและชุมชน (UNDP, 1993)

ทฤษฎีสำคัญที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ซึ่งเน้นว่าประชาชนควรมีส่วนร่วมโดยตรงในการบริหารจัดการสาธารณะ ไม่ใช่เพียงแค่เลือกผู้แทนเท่านั้น (Pateman, 1970) อีกทั้งยังมีทฤษฎีของ Arnstein (1969) เรื่อง "บันไดแห่งการมีส่วนร่วม" (Ladder of Citizen Participation) ซึ่งแบ่งระดับการมีส่วนร่วมเป็น 8 ขั้น ตั้งแต่ระดับต่ำสุดคือ "การควบคุมโดยรัฐ" ไปจนถึงระดับสูงสุดคือ "อำนาจตัดสินใจร่วมกัน"

แนวความคิดเรื่องการมีส่วนร่วมยังเชื่อมโยงกับแนวทางพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Development) ที่มุ่งเน้นให้ชุมชนมีบทบาทในการกำหนดปัญหา แผนงาน และการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง ซึ่งนำไปสู่ความยั่งยืนในการพัฒนา (Chambers, 1997)

การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่จำกัดเฉพาะทางการเมืองเท่านั้น แต่รวมถึงการบริหารท้องถิ่น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การศึกษา และด้านอื่น ๆ ซึ่งการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงจะช่วยเสริมสร้างความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และส่งเสริมประชาธิปไตยในทุกระดับของสังคม

บทบาทของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบ่อพลับ อำเภอมือง จังหวัดนครปฐม

การพัฒนาท้องถิ่นถือเป็นหัวใจสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน และเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง เทศบาลตำบลบ่อพลับ อำเภอมือง จังหวัดนครปฐม เป็นหนึ่งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมาก ด้วยลักษณะพื้นที่ที่มีทั้งชุมชนเมืองและกึ่งชนบท การพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือและบทบาทเชิงรุกจากประชาชนในหลายมิติ ซึ่งจะกล่าวถึงบทบาทของประชาชนในด้านต่าง ๆ ที่มีส่วนในการขับเคลื่อนและพัฒนาท้องถิ่นให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ

บทบาทในด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา

ประชาชนในเทศบาลตำบลบ่อพลับมีบทบาทสำคัญในการร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาของพื้นที่ผ่านเวทีประชาคม การประชุมสภาเทศบาล หรือการตอบแบบสอบถามเพื่อสะท้อนความต้องการและปัญหาของชุมชน ข้อมูลที่ได้จากประชาชนเหล่านี้จะถูกนำไปประกอบการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ทั้งแผนพัฒนา 3 ปี และแผนพัฒนาระยะยาว 5 ปี เพื่อให้การพัฒนาเกิดความสอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ไม่ใช่เป็นเพียงนโยบายจากหน่วยงานรัฐเพียงฝ่ายเดียว

บทบาทในการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินงาน

ประชาชนในตำบลบ่อพลับยังมีบทบาทในการตรวจสอบการดำเนินงานของเทศบาล เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ผ่านกลไกต่าง ๆ เช่น การเข้าร่วมประชุมการเปิดเผยข้อมูลงบประมาณ การร่วมเป็นคณะกรรมการตรวจรับงานโครงการ และการใช้สิทธิร้องเรียนเมื่อพบเห็นความไม่ถูกต้องในกระบวนการดำเนินงาน ความตื่นตัวในบทบาทนี้ช่วยเสริมสร้างธรรมาภิบาลในระดับท้องถิ่น และสร้างความไว้วางใจระหว่างประชาชนกับหน่วยงานปกครองท้องถิ่น

บทบาทในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท้องถิ่น

ประชาชนในบ่อพลับมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเข้าร่วมกิจกรรมที่เทศบาลจัดขึ้น เช่น การปลูกต้นไม้ การรณรงค์ลดการใช้ถุงพลาสติก การแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง และโครงการจัดการขยะเปียกในครัวเรือน นอกจากนี้ยังมีการรวมกลุ่มกันจัดกิจกรรมทำความสะอาดคลองและพื้นที่สาธารณะ ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยรักษาความสะอาดของพื้นที่ แต่ยังเสริมสร้างความสามัคคีและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนด้วย

บทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ประชาชนในตำบลบ่อพลับมีการรวมกลุ่มกันสร้างเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง เช่น การจัดตั้งกลุ่มอาชีพการผลิตสินค้าโอท็อป การจัดตลาดนัดชุมชน และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ ผลิตภัณฑ์จากกลุ่มอาชีพในตำบล เช่น ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผลไม้ ขนมะไทย และผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้าน ได้สร้างรายได้เสริมให้แก่ครัวเรือนและช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญ

บทบาทในการสร้างและรักษาวัฒนธรรมชุมชน

ประชาชนยังมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการจัดงานประเพณีท้องถิ่น เช่น งานประเพณีสงกรานต์ งานลอยกระทง งานบุญสารทไทย รวมถึงการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและศิลปะพื้นบ้าน ผ่านการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น การจัดอบรมในโรงเรียนและศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน บทบาทนี้มีคุณูปการอย่างยิ่งต่อการธำรงรักษาอัตลักษณ์ของท้องถิ่นในยุคโลกาภิวัตน์

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าบทบาทของประชาชนในเทศบาลตำบลบ่อพลับ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม มีความหลากหลายและครอบคลุมทุกมิติของการพัฒนาท้องถิ่น ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน ตรวจสอบการดำเนินงาน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การสร้างเศรษฐกิจชุมชน ไปจนถึงการธำรงรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น บทบาทเหล่านี้ล้วนเป็นพลังสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และสร้างชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีเอกลักษณ์เฉพาะตน

วิเคราะห์บทบาทของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นในเทศบาลตำบลบ่อพลับ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

การพัฒนาท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับพื้นที่ และส่งเสริมให้เกิดความเจริญก้าวหน้าอย่างทั่วถึงและยั่งยืน โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่แนวทางการบริหารจัดการท้องถิ่นได้เปลี่ยนจากการพึ่งพาหน่วยงานรัฐเพียงฝ่ายเดียว ไปสู่การเน้น “การมีส่วนร่วมของประชาชน” เป็นหัวใจสำคัญ เทศบาลตำบลบ่อพลับ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เป็นหนึ่งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้เปิดโอกาสและส่งเสริมบทบาทของประชาชนอย่างต่อเนื่อง จนเกิดการขับเคลื่อนพัฒนาท้องถิ่นในหลายมิติ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

บทบาทด้านการกำหนดวิสัยทัศน์และแผนพัฒนา

ประชาชนในเทศบาลตำบลบ่อพลับมีบทบาทสำคัญในฐานะ “เจ้าของพื้นที่” ที่สามารถร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ และแนวทางการพัฒนา ผ่านกระบวนการประชาคมหมู่บ้าน เวทีรับฟังความคิดเห็น และการเข้าร่วม

เป็นคณะทำงานในโครงการต่าง ๆ ซึ่งข้อมูลและข้อเสนอแนะจากประชาชนถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ที่สะท้อนความต้องการและปัญหาของชุมชนจริง ๆ ทำให้แผนพัฒนามีความเป็นรูปธรรมและมีความเป็นเจ้าของร่วมจากทุกภาคส่วน

บทบาทในการเป็น “ผู้ปฏิบัติ” ในโครงการพัฒนา

นอกจากการมีส่วนร่วมในเชิงนโยบายแล้ว ประชาชนในตำบลบ่อพลับยังแสดงบทบาทในฐานะ “ผู้ร่วมปฏิบัติ” ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของเทศบาล ไม่ว่าจะเป็นโครงการพัฒนาสาธารณูปโภค โครงการส่งเสริมสุขภาพ โครงการด้านการศึกษา และกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรม ซึ่งบทบาทเชิงปฏิบัตินี้มีความสำคัญ เพราะทำให้โครงการต่าง ๆ สามารถขับเคลื่อนได้จริงและเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

บทบาทในการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก

ในยุคที่เศรษฐกิจท้องถิ่นมีบทบาทเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจระดับชาติและโลก ประชาชนในตำบลบ่อพลับได้แสดงบทบาทในการสร้างเศรษฐกิจฐานรากอย่างเข้มแข็ง เช่น การรวมกลุ่มผลิตสินค้าโอท็อป การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน การสร้างเครือข่ายการตลาด และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากไม่เพียงช่วยสร้างรายได้ให้กับประชาชน แต่ยังช่วยให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น

บทบาทในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน

ประชาชนในเทศบาลตำบลบ่อพลับมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยมีการจัดกิจกรรมปลูกต้นไม้ ดูแลคลองน้ำในชุมชน การลดและคัดแยกขยะ และการรณรงค์การใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งบทบาทนี้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) และสะท้อนถึงความตระหนักของประชาชนในเรื่องความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

บทบาทในการรักษาอัตลักษณ์และเสริมสร้างความเป็นพลเมือง

อีกบทบาทหนึ่งที่สำคัญคือ การธำรงรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และศิลปะพื้นบ้าน ประชาชนในตำบลบ่อพลับมีบทบาทในการจัดงานประเพณีสำคัญ และถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น รวมถึงการส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่าบทบาทของประชาชนในเทศบาลตำบลบ่อพลับ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม มีความหลากหลายและสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นในหลายมิติ ตั้งแต่การกำหนดทิศทางการพัฒนา การมีส่วนร่วมในเชิงปฏิบัติ การส่งเสริมเศรษฐกิจ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการธำรงรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่น การเสริมสร้างและพัฒนาบทบาทเหล่านี้อย่างต่อเนื่องจะช่วยขับเคลื่อนชุมชนให้มีความเข้มแข็งและพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว

บทสรุป

บทบาทของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นในเทศบาลมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากการพัฒนาท้องถิ่นไม่ได้เป็นเพียงแค่การปรับปรุงสภาพแวดล้อมหรือโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่เท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเสริมสร้างความเข้มแข็งในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายในการมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย การบริหารงานของรัฐ หรือการเลือกผู้นำรัฐบาล โดยที่การมีส่วนร่วมเหล่านี้ต้องเป็น การกระทำที่เกิดขึ้นโดยความสมัครใจของประชาชนเอง ซึ่งสามารถทำได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การเลือกตั้ง การประชุม การแสดงความคิดเห็น หรือการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ ในระดับท้องถิ่น

บทความนี้เป็นเพียงการวิเคราะห์เพื่อเสนอแนะผ่านแนวคิดและหลักการสำคัญ 2 ด้าน คือ 1) ความเป็นผู้แทนของผู้นำ 2) ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทที่หลากหลายของประชาชนในการกำหนดทิศทางและตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐในระดับท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการทางการเมืองสามารถแบ่งออกเป็นหลายประเภท โดยประเภทแรกคือ ความเป็นผู้แทน ซึ่งเน้นที่การเลือกผู้นำ หรือการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการบริหารงานขององค์กร โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น เช่น การเลือกตั้งนายกเทศมนตรี หรือสมาชิกสภาท้องถิ่น ที่มีหน้าที่ในการตัดสินใจและกำหนดนโยบายท้องถิ่น การเลือกตั้งในระดับนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้ประชาชนมีเสียงในกระบวนการตัดสินใจ แต่ยังเป็นเครื่องมือในการประกันว่าผู้นำท้องถิ่นจะต้องรับผิดชอบต่อประชาชนและทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม อีกประเภทหนึ่งคือ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเน้นที่การเข้าร่วมของประชาชนในทุกกระบวนการของการกำหนดนโยบาย ไม่ว่าจะเป็นการเสนอความคิดเห็น การเข้าร่วมการประชุม หรือการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาโครงการต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อชีวิตของประชาชนในพื้นที่ การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ไม่จำกัดแค่การเลือกตั้งหรือการถวายนายกเทศมนตรี แต่ยังรวมถึงการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ ตั้งแต่การศึกษาและการพัฒนานโยบาย จนถึงการประเมินผลการดำเนินงาน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่นมีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในหลายมิติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการที่ประชาชนมีความรู้และเข้าใจในปัญหาของท้องถิ่น จะสามารถเสนอความคิดเห็นและแนวทางในการพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่นั้น ๆ ได้ นอกจากนี้ยังช่วยให้การดำเนินการต่าง ๆ มีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการรักษาความน่าเชื่อถือของการบริหารงานท้องถิ่น

การพัฒนาความเป็นพลเมืองในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกระดับจึงเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น การส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเองในการมีส่วนร่วม จะช่วยให้การดำเนินงานทางการเมืองในท้องถิ่นมีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากขึ้น การเข้าถึงกระบวนการใช้สิทธิ เช่น การเลือกตั้ง การเข้าร่วมประชุม หรือการเสนอความคิดเห็น จึงควรเป็นไปได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และไม่มีอุปสรรคที่ทำให้ประชาชนไม่สามารถมีส่วนร่วมได้ ในประเด็นนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมืองและการตรวจสอบการบริหารงานของรัฐ โดยการรับรองสิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมทั้งในด้านการเมือง การตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐ และการเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน การปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญนี้จะช่วยส่งเสริมและรักษาระบอบประชาธิปไตยในประเทศให้มั่นคงและยั่งยืน

สุดท้ายแล้ว การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับระบอบประชาธิปไตย การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุกระดับของประชาชนในกระบวนการทางการเมืองจะช่วยให้การพัฒนาในท้องถิ่นมีความหลากหลายและครอบคลุมทุกด้าน โดยที่ประชาชนไม่เพียงแต่มีบทบาทในการเลือกผู้นำหรือกำหนดนโยบายเท่านั้น แต่ยังสามารถมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานในภาคส่วนต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อสังคมได้

การพัฒนาความเป็นพลเมืองและการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการตรวจสอบการบริหารงาน จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นในการสร้างสังคมที่มีความเป็นธรรม และพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วยความร่วมมือของทุกฝ่ายในสังคมทั้งภาครัฐและประชาชนเอง

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2559). *วัฒนธรรมกับการพัฒนาในสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นภดล พิสุทธิพัฒนานนท์. (2560). *สิทธิพลเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในประเทศไทย*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประชาคมวิจัยเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตย. (2562). *ประชาธิปไตยไทยในศตวรรษที่ 21: บทบาทและความหวังของประชาชน*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- แผนพัฒนา 5 ปีเทศบาลตำบลบ่อพลับ. (2566). รายงานการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่น. สืบค้น 28 กันยายน 2566, จาก <http://www.borplub.go.th/upload/ITA65/>.
- พงษ์เทพ เทศประทีป. (2563). *พลเมืองกับสังคม: การมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนา*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อสารการเมือง.
- สมบูรณ์ ศิริประชัย. (2561). *การเมืองภาคประชาชน: พลังของพลเมืองในระบบประชาธิปไตย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2022). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี
- สุทธิชัย ศรีพัฒนานนท์. (2562). *การกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นของไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*. 35(4), 216–224. <https://doi.org/10.1080/01944366908977225>.
- Chambers, R. (1997). *Whose reality counts? Putting the first last*. Intermediate Technology Publications.
- Fukuda-Parr, S. (2016). From the Millennium Development Goals to the Sustainable Development Goals: Shifts in purpose, concept, and politics of global goal setting for development. *Gender & Development*. 24(1), 43–52. <https://doi.org/10.1080/13552074.2016.1145895..>
- Mezirow, J. (1997). *Transformative learning: Theory to practice*. *New Directions for Adult and Continuing Education*, 1997(74). 5–12. <https://doi.org/10.1002/ace.7401>.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the commons: The evolution of institutions for collective action*. Cambridge University Press.
- Pateman, C. (1970). *Participation and democratic theory*. Cambridge University Press.
- Piketty, T. (2014). *Capital in the twenty-first century*. Harvard University Press.
- Rondinelli, D. A. (1981). Government decentralization in comparative perspective: Theory and practice in developing countries. *International Review of Administrative Sciences*, 47(2), 133–145. <https://doi.org/10.1177/002085238104700205>.
- Schwab, K. (2017). *The Fourth Industrial Revolution*. Crown Business.
- Tapscott, D., & Tapscott, A. (2016). *Blockchain revolution: How the technology behind bitcoin is changing money, business, and the world*. New York: Penguin supports copyright.

United Nations Development Programme (UNDP). (1993). *Human development report 1993*. Oxford University Press.

United Nations Development Programme. (2020). *Human Development Report 2020: The Next Frontier – Human Development and the Anthropocene*. New York: UNDP.

United Nations. (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. Retrieved March 3, 2025, From <https://sdgs.un.org/2030agenda>.

กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพรรคก้าวไกล*

The Move Forward Party's political communication strategy via social media

¹ศุภกร เชิดชูธีรกุล, สมบูรณ์ สุขสำราญ¹Supakorn Cherdchooteerakul, Somboon Suksamran¹วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา¹College of Politics and Government, Suan Sunandha Rajabhat University¹Corresponding Author's E-mail: s65563825040@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพรรคก้าวไกลสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของการสื่อสารในบริบททางการเมืองของประเทศไทยยุคปัจจุบัน การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการสื่อสารจากพรรคการเมืองไปยังประชาชน ทำให้พรรคสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้โดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านช่องทางที่ได้รับความนิยมในหมู่เยาวชน เช่น TikTok ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารกับผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งรุ่นใหม่และกลุ่มที่ใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นครั้งแรก พรรคก้าวไกลสามารถใช้ประโยชน์จากสื่อออนไลน์เพื่อสร้างฐานความนิยม และส่งเสริมให้ผู้สนับสนุนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้ง แม้ว่าสื่อสังคมออนไลน์จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสาร แต่การขาดข้อบังคับทางจรรยาบรรณสื่อในบางกรณีอาจส่งผลกระทบต่อสังคมทั้งในแง่บวกและแง่ลบ อย่างไรก็ตาม พรรคก้าวไกลยังคงใช้กลยุทธ์การหาเสียงแบบดั้งเดิมควบคู่ไปด้วย เช่น การติดโปสเตอร์และการลงพื้นที่หาเสียง ทั้งนี้ กระบวนการสื่อสารทางการเมืองจำเป็นต้องมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสาร ผู้รับสาร ผลสะท้อนกลับ และบริบททางสังคม ซึ่งในระบอบประชาธิปไตยที่เน้นการมีส่วนร่วม การสื่อสารจะมีลักษณะเป็นแบบสองทางที่เปิดโอกาสให้ประชาชนแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นอย่างเสรี พรรคก้าวไกลจึงสามารถใช้สื่อออนไลน์เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้สามารถเปลี่ยนความนิยมบนโลกออนไลน์ให้กลายเป็นคะแนนเสียงในคูหาเลือกตั้งได้จริง

คำสำคัญ: กลยุทธ์; การสื่อสารทางการเมือง; สื่อสังคมออนไลน์

ABSTRACT

The political communication strategy of the Move Forward Party through social media reflects the crucial role of communication in Thailand's contemporary political landscape. The use of digital platforms has transformed the way political parties communicate with the public, allowing them to directly reach their target audiences. In particular, the party has leveraged popular platforms among young people, such as TikTok, as a key tool to engage with new voters and first-time voters. An utilizing social media effectively, the Move Forward Party has been able to build a strong support base and encourage active participation in the electoral process. Although social media enhances communication efficiency, the lack of strict media ethics regulations in certain cases may

* Received March 19, 2025; Revised May 27, 2025; Accepted June 14, 2025

have both positive and negative impacts on society. Nevertheless, the Move Forward Party continues to employ traditional campaigning methods alongside digital strategies, such as putting up posters and conducting door-to-door canvassing. Political communication involves essential components, including the sender, message, communication channels, receiver, feedback, and social context. In a participatory democracy, communication takes a two-way form, allowing citizens to freely exchange information and opinions. The Move Forward Party has successfully used online media to foster public engagement, ultimately converting online popularity into actual votes in the election booths.

Keywords: Strategy; Political Communication; Social Media

บทนำ

ในอดีตสื่อสารมวลชนถือว่าเป็นเสาหลักสำคัญในระบอบประชาธิปไตย โดยทำหน้าที่อยู่ตรงกลางระหว่างพรรคการเมืองและประชาชน สื่อจะทำหน้าที่ ตรวจสอบ วิพากษ์ วิเคราะห์ วิเคราะห์ นโยบาย และนำเสนอตัวตนพรรคการเมืองให้ประชาชนได้รับทราบ และขณะเดียวกันสื่อก็นำเรื่องราวความเดือดร้อนของประชาชนเรียกร้องผ่านทางสื่อไปถึงพรรคการเมือง รวมทั้งเป็นตัวแทนในการตั้งคำถามต่างๆ โดยมีจรรยาบรรณของสื่อกำกับทิศทางการนำเสนอเนื้อหาข่าวสาร ไม่ให้บิดเบือนเกิดความเสียหายต่อสังคมและประเทศชาติ แต่ปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์ได้เข้ามาเปลี่ยนรูปแบบการสื่อสารการเมือง ทำให้พรรคการเมืองสื่อสารกับประชาชนในสังคมได้โดยตรง และข่าวสารที่ผลิตจากสื่อกลับได้รับความนิยมลดลงจากสังคม ซึ่งข่าวสารที่ผลิตโดยพรรคการเมืองเป็นการสื่อสารที่กระจายในทุกรูปแบบโดยมีกฎหมายการเลือกตั้งกำกับไว้ แต่สื่อสังคมออนไลน์อื่นที่นำเสนอข่าวสารพรรคการเมืองหรือสื่อสังคมออนไลน์ที่พรรคการเมืองสนับสนุนอยู่เบื้องหลังไม่มีจรรยาบรรณของสื่อมวลชนมากำกับไว้ชัดเจนอย่าง เช่นในอดีต ย่อมส่งผลกระทบทั้งแง่บวกและแง่ลบต่อสังคมอย่างแน่นอน

ประเทศไทยได้เข้าสู่ยุคเทคโนโลยีโดยการนำเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทต่อสังคมอย่างมากส่งผลให้การติดต่อสื่อสารและการรับรู้ข่าวสารในสังคมมีความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของประเทศไทยในปัจจุบันสื่ออินเทอร์เน็ตกลายเป็นสื่อที่สร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองได้มากที่สุดในการรณรงค์หาเสียงทางการเมือง ดังนั้นสื่อแพลตฟอร์มสังคม เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้สมัครที่ขาดประสบการณ์ทางการเมืองหรือผู้สมัครหน้าใหม่ที่ยังไม่มีฐานทางการเมืองและขาดการสนับสนุนภายในพรรคก้าวไกล ประสบความสำเร็จได้จากการโพสต์ข้อมูลข่าวสาร นโยบายทางการเมืองบนสื่อออนไลน์ไม่ว่าจะเป็นข้อความ รูปภาพ บทความ วิดีทัศน์ และ บทสัมภาษณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะรูปภาพประกอบคำบรรยาย ทั้งนี้รูปแบบการโพสต์มักจะขึ้นอยู่กับประเภทเนื้อหาที่ต้องการส่งสารด้วยเช่นกัน สำนักข่าวบลูมเบิร์ก (Bloomberg) สื่อใหญ่ทางเศรษฐกิจ ได้วิเคราะห์ความสำเร็จของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้ง 2566 ว่าการเลือกตั้งของพรรคก้าวไกลชี้ชัดว่าข้อได้เปรียบประการสำคัญเหนือกว่าพรรคคู่แข่งคือพรรคก้าวไกลมีการนำแอปพลิเคชันติ๊กต็อก (TikTok) มาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าและเปี่ยมไปด้วยความคิดสร้างสรรค์ (ชนัญสรุ อรณพ ณ อยู่ธยา, 2560)

แม้ว่าในการเลือกตั้งครั้งนี้พรรคการเมืองขนาดใหญ่แทบทุกพรรคต่างก็นำโซเชียลมีเดียแพลตฟอร์มต่างๆ มาใช้ในการนำเสนอสาระสำคัญที่พรรคต้องการจะสื่อสารกับประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมายของทางพรรค แต่พรรคก้าวไกลกลับกวาดชัยชนะได้ที่นั่งในสภามาถึง 152 ที่นั่ง มีผลมาจากที่พรรคก้าวไกลมีการเลือกใช้กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ด้วยแอปฯ TikTok โดยการเจาะเข้าถึงกลุ่มผู้

มีสิทธิเลือกตั้งที่อายุน้อย กลุ่มวัยรุ่นที่ได้ใช้สิทธิเป็นครั้งแรก ทำให้กลุ่มเป้าหมายนี้โทะคะแนนให้ทางพรรคได้สำเร็จ ซึ่งแนวโน้มชัยชนะนั้นเริ่มเห็นตั้งแต่มีการทำโพลก่อนวันลงคะแนนเลือกตั้ง แต่ถึงแม้ว่าพรรคก้าวไกลจะมีการเลือกใช้การสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์แต่พรรคก้าวไกลก็ไม่ได้ทิ้งรูปแบบการหาเสียงแบบเดิม ๆ ไม่ว่าจะเป็นการติดโปสเตอร์ตามริมถนน หรือการเดินทางหาเสียงแบบเคาะประตูบ้าน แต่สิ่งที่พรรคก้าวไกลทำเพิ่มเติมคือการใช้สื่อโซเชียลมีเดียอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะ TikTok ทำให้พรรคก้าวไกลสามารถสร้างความนิยมในโลกออนไลน์ จากนั้นก็แปรเปลี่ยนฐานความนิยมนั้นให้กลายเป็นคะแนนโหวตในคูหาเลือกตั้งได้จริง ๆ เห็นได้ชัดว่าก้าวไกลเดินเกมในเรื่องนี้ได้ดีกว่าพรรคการเมืองอื่น ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2566)

กองทุนเพื่อการพัฒนาพรรคการเมืองของ กกต. เปิดเผยข้อมูลพรรคการเมืองที่ได้รับอุดหนุนเงินภาษี ที่ผู้เสียภาษีแสดงเจตนาอุดหนุนเงินภาษีให้แก่พรรคการเมืองในแบบแสดงรายการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ประจำปีภาษี 2565 ปรากฏว่า พรรคก้าวไกล ยังครองแชมป์ เป็นปีที่ 3 จำนวนเงินบริจาค 39,991,672.23 บาท จากจำนวนผู้บริจาค 83,733 ราย เพิ่มขึ้นจากปี 2564 จำนวนเงินบริจาค 27,564,203.77 บาท จำนวนผู้บริจาค 62,634 ราย ขณะที่ปี 2563 มีจำนวนเงินบริจาค 12,695,738.77 บาท จำนวนผู้บริจาค 29,249 ราย (Dalton, 2013; พิษณุ, 2559)

ในช่วงใกล้วันเลือกตั้งที่ผ่านมา พรรคก้าวไกลได้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการใช้โซเชียลมีเดียเป็นเครื่องมือในการสื่อสารทางการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะบนแพลตฟอร์ม TikTok ที่มีฐานผู้ใช้งานจำนวนมากและสามารถเข้าถึงประชาชนในวงกว้างได้อย่างรวดเร็ว สถิติบ่งชี้ว่าจำนวนผู้ติดตามของพรรคก้าวไกลบน TikTok เพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด จากไม่ถึง 400,000 คนเมื่อต้นเดือนเมษายน พุ่งขึ้นเป็นราว 2,800,000 คนในช่วงก่อนวันเลือกตั้งเพียงไม่กี่สัปดาห์ นอกจากบัญชีของพรรคโดยตรงแล้ว บุคคลสำคัญภายในพรรคอย่างนายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ หัวหน้าพรรคและแคนดิเดตนายกรัฐมนตรี ก็มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกระแสบนโซเชียลมีเดีย โดยเฉพาะบนแพลตฟอร์ม Twitter ที่มีผู้ติดตามบัญชีของเขาทะลุหนึ่งล้านคนก่อนวันเลือกตั้งไม่นาน สะท้อนถึงความนิยมและความสนใจจากสาธารณชนที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ความสำเร็จด้านการสื่อสารยังขยายไปถึงผู้สมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค เช่น รักชนก “ไอซ์” ศรีนอก ซึ่งเริ่มเป็นที่รู้จักจากการสนทนาในแพลตฟอร์ม Clubhouse และกลายเป็นที่กล่าวถึงในวงกว้างจากแนวทางการหาเสียงที่แปลกใหม่และสร้างสรรค์ เธอเลือกใช้จักรยานเป็นพาหนะในการเดินทางหาเสียง พร้อมถือกระดานไวต์บอร์ดเพื่อให้ชาวบ้านเขียนปัญหาหรือข้อเสนอแนะที่เธอควรรู้ โดยใช้ข้อมูลเหล่านั้นในการตอบสนองผ่านนโยบายพรรค จากวิธีการดังกล่าว รักชนกได้ต่อยอดกลยุทธ์นี้ไปยัง TikTok ซึ่งได้รับความสนใจจากประชาชนอย่างมาก โดยบัญชีของเธอมียอดผู้ติดตามเพิ่มขึ้นมากกว่า 500,000 คนภายในเวลาไม่ถึงหนึ่งเดือน ส่งผลให้เธอกลายเป็นหนึ่งในว่าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคก้าวไกล จากกรณีของพรรคก้าวไกลและผู้สมัครของพรรค แสดงให้เห็นว่าการใช้โซเชียลมีเดียอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่เพียงแต่สามารถเพิ่มการรับรู้ของประชาชนต่อพรรคและนโยบาย แต่ยังช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในรูปแบบที่เข้าถึงง่าย สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงทางกลยุทธ์การสื่อสารในยุคดิจิทัลอย่างชัดเจน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษากลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพรรคก้าวไกลที่มีผลต่อการสนับสนุนในปัจจุบัน ผลงานของการทำวิจัยในครั้งนี้มีประโยชน์อย่างยิ่งเพื่อนำมาเป็นแนวทางให้กับพรรคการเมืองอื่นที่เกี่ยวข้องหรือสนใจนำไปปรับใช้ในการเลือกตั้งครั้งต่อไปได้

ทฤษฎีกลยุทธ์การสื่อสาร

ในการสื่อสารทุกประเภท โดยเฉพาะในบริบทของการสื่อสารทางการเมืองหรือการสื่อสารเพื่อการพัฒนา "กลยุทธ์" ถือเป็นหัวใจสำคัญที่กำหนดทิศทางและประสิทธิภาพของการส่งสาร การวางแผนอย่างมีกลยุทธ์จะช่วยให้การสื่อสารบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กลยุทธ์การสื่อสารไม่ใช่เพียงแค่การเลือกที่จะพูดอะไร แต่รวมถึงการพิจารณาว่าจะสื่อสารกับใคร อย่างไร เมื่อไร และเพื่อจุดประสงค์ใด ทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารต่างมีบทบาทสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการสื่อสารในภาพรวม ซึ่งกลยุทธ์ คือ แผนปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ เพื่อกำหนดวิธีการที่จะบรรลุเป้าหมาย และกลยุทธ์การสื่อสาร คือ การตัดสินใจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการที่จะสื่อสารอะไร ไปยังใครเมื่อไร เพื่ออะไร และอย่างไร

นิพนธ์ สุขปรดี, (2546) ได้กล่าวว่าการสื่อสารจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับกลยุทธ์การสื่อสารเกี่ยวกับการเลือกสื่อ ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้ในการเลือกสื่อโดยทั่วไป ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

การเลือกสื่อในการสื่อสารควรสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของสาร ลักษณะการตอบสนอง และพฤติกรรมที่คาดหวังจากผู้รับสาร โดยเน้นให้เกิดการมีส่วนร่วมและข้อมูลย้อนกลับเพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความสามารถและประสบการณ์เดิมของผู้รับสาร รวมถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้สามารถรับสารได้ง่ายและเกิดความพึงพอใจในการสื่อสาร ควรเลือกสื่อที่ทำได้ง่าย ใช้สะดวก และไม่จำเป็นต้องมีราคาแพง เพียงให้เหมาะสมกับบริบทและจุดมุ่งหมายของการสื่อสารก็เพียงพอ

ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากระบวนการตัดสินใจของแหล่งสารและผู้รับสารต่างมีอิทธิพลต่อกระบวนการสื่อสาร สิ่งที่ผู้ส่งสารคิดและตัดสินใจก่อนที่จะส่งสารเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งที่กำหนดว่าแหล่งสารจะส่งสารจริง ๆ อย่างไร และความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการสื่อสารก็ขึ้นอยู่กับสิ่งที่ผู้รับสารคิดหรือตัดสินใจเกี่ยวกับสารที่ตนได้รับอย่างไรด้วย

ทฤษฎีกลยุทธ์การสื่อสาร (Strategic Communication Theory) เป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ศึกษาและอธิบายว่าองค์กรต่าง ๆ วางแผน พัฒนา และดำเนินการสื่อสารอย่างไรเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทั้งในด้านการสื่อสารภายในและภายนอกองค์กร โดยเฉพาะกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) ทฤษฎีนี้เน้นการระบุและทำความเข้าใจความต้องการ ความคาดหวัง และความพึงพอใจของผู้รับสาร รวมถึงการเลือกวิธีการถ่ายทอดสารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ข้อความที่ส่งออกไปนั้นสอดคล้องกับบริบทและเกิดผลกระทบตามที่ต้องการ ทฤษฎีกลยุทธ์การสื่อสารมีรากฐานมาจากสาขาต่าง ๆ ได้แก่ การสื่อสาร การตลาด และการจัดการ โดยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องผ่านการศึกษาเชิงวิชาการและการปฏิบัติจริงในภาคธุรกิจและองค์กรไม่แสวงหากำไร แนวทางที่ใช้ในทฤษฎีนี้ครอบคลุมตั้งแต่การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย การพัฒนาข้อความให้ตรงกับเจตนารมณ์ขององค์กร ไปจนถึงการเลือกช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมเพื่อให้เข้าถึงผู้ฟังได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Hallahan et al., 2007; Cornelissen, 2020) ทั้งนี้ ทฤษฎีดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการสื่อสารในโลกยุคใหม่ที่ซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของทฤษฎีกลยุทธ์การสื่อสารคือการตระหนักถึงความสำคัญของความต้องการและความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการกำหนดกลยุทธ์และยุทธวิธีการสื่อสาร ซึ่งรวมถึงบทบาทของการวิจัยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการระบุและทำความเข้าใจความต้องการและความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ตลอดจนบทบาทของการแบ่งกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการกำหนดเป้าหมายกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เฉพาะเจาะจงและสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งของทฤษฎีกลยุทธ์การสื่อสารคือการตระหนักถึงบทบาทที่ปัจเจกบุคคลและปัจจัยเชิงบริบทสามารถมีบทบาทในการกำหนดกลยุทธ์และผลลัพธ์ของการสื่อสาร ซึ่งอาจรวมถึงปัจจัยต่างๆ เช่น อิทธิพลทางวัฒนธรรมและสังคม สภาพเศรษฐกิจ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าทฤษฎีกลยุทธ์การสื่อสาร คือ พยายามทำความเข้าใจวิธีที่องค์กรสามารถพัฒนาและดำเนินการตามแผนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการสื่อสารและสื่อสารกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดการสื่อสารทางการเมือง

ความหมายของการสื่อสารทางการเมือง

Agree. W. K., Ault P. H., & Emery, E. (1976) มองการสื่อสารทางการเมืองว่าเป็นกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทศณะและความคิดเห็น ตลอดจนประสบการณ์ทางการเมืองระหว่างบุคคลการสื่อสารทางการเมืองนับเป็นกระบวนการพิเศษ ที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมืองและทำให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมการเมือง และการสื่อสารทางการเมืองยังเป็นกิจกรรมที่แพร่หลายทั่วไป ตามความหมายของ Almond, G. A., & Coleman, J. S. (1960) ระบุว่า การสื่อสารทางการเมืองคือ กิจกรรมที่เผยแพร่ทั่วไป อันเป็นการทำหน้าที่ทั้งหลายดำเนินอยู่ในระบบการเมืองกระบวนการ สังคมประกิต การสร้างโครงข่ายผลประโยชน์ การประสานผลประโยชน์ การสร้างกฎการประยุกต์ใช้กฎและการปรับเปลี่ยนกฎ ล้วนดำเนินไปโดยอาศัยการสื่อสารเป็นเครื่องมือ

แนวคิดการสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) ผู้วิจัยสามารถสรุปใจความได้ว่า กระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทศณะ และความคิดเห็น ตลอดจนประสบการณ์ต่าง ๆ ในทางการเมืองระหว่างบุคคล การสื่อสารทางการเมืองนับเป็นกระบวนการพิเศษที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมืองและทำให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมการเมือง โดยได้แบ่งประเภทของการสื่อสารการเมืองออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. การสื่อสารแบบพบหน้ากันอย่างไม่เป็นทางการ เป็นการสื่อสารที่ได้รับอิทธิพลทางอ้อมผ่านตัวกลาง คือ ผู้นำทางความคิด ซึ่งจะรับข่าวสารจากระบบสื่อสารมาส่งยังบุคคลอีกทอดหนึ่ง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่มีความกระตือรือร้น ตื่นตัวทางการเมือง ชอบรับฟังข่าวสารต่าง ๆ จากสื่อต่าง ๆ ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่ผู้นำเหล่านี้จะเป็นผู้นำตามธรรมชาติ เช่น ครูประจำโรงเรียน พระสงฆ์ ผู้มีการศึกษาดีในท้องถิ่นนั้น ๆ หรือผู้นำทางหน่วยงานราชการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นต้น

2. การสื่อสารแบบสังคมที่ไม่ใช่ระบบการเมืองหรือจารีตประเพณี มักพบในสังคมของประเทศที่มีกำลังพัฒนาเป็นหลัก โดยผู้มีอิทธิพลในสังคมเหล่านี้ ได้แก่ หัวหน้าเผ่า ผู้นำทางศาสนา ผู้อาวุโสในครอบครัว ซึ่งมักเป็นกลุ่มที่นำข่าวสารเข้ามาและเป็นผู้ตีความ แต่ในสังคมปัจจุบันการสื่อสารแบบนี้พบอยู่เล็กน้อยหรือไม่มีเลย

3. การสื่อสารในปัจจุบันนำเข้าสู่ของระบบการเมือง การสื่อสารนี้เป็นการสื่อสารที่ต้องอาศัยประชาชนที่ต้องการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยมีการสื่อสารผ่านช่องทางของกลุ่มผลประโยชน์หรือพรรคการเมืองในการถ่ายทอดความต้องการ และข้อเรียกร้องจากประชาชนสู่ผู้นำทางการเมือง

4. การสื่อสารในโครงสร้างปัจจัยส่งออกของระบบการเมือง ส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารทางการเมือง ในโครงสร้างทางการเมืองปกครองเช่น ระบบราชการ ซึ่งเป็นเครือข่ายสำคัญที่ผู้นำใช้ในการติดต่อกับข้าราชการซึ่งเป็นผู้บังคับใช้กฎหมาย ดังนั้นการสื่อสารต้องเป็นชัดเจน ไม่คลุมเครือ และมีประสิทธิภาพ การสื่อสารรูปแบบนี้จะเป็นตัวประสานระหว่างผู้นำกับประชาชน โดยการกระจายข่าวสารไปทั่วทั้งระบบ ทำให้ประชาชนทราบข่าว การเคลื่อนไหวทางการเมืองตลอดเวลา

5. การสื่อสารมวลชน ได้แก่ การสื่อสารผ่านสื่อหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ นิตยสารภาพยนตร์ อินเทอร์เน็ต และสื่อสังคมทุกชนิด เช่น Facebook Twitter Instagram เป็นต้น ซึ่งสามารถส่งข่าวสารข้อมูล

ให้แก่ประชาชนจำนวนมาก ๆ ในต้นทุนที่ต่ำ และทำให้การบิดเบือนข้อมูลข่าวสาร โดยการพูดปากต่อปาก น้อยลงไป ผู้นาจึงมักใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการที่จะกระตุ้นกลุ่มต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างที่ต้องการ หรือใช้สื่อมวลชนในการครอบงำเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชนให้เป็นไปตามที่ต้องการ (วิสุทธิ จรบุรี, 2560)

จากแนวคิดที่ได้กล่าวนำมาใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์โครงสร้างการสื่อสารทางการเมืองระหว่าง กลุ่มนักการเมืองพรรคก้าวไกลกับประชาชน ซึ่งมีรูปแบบการสื่อสารทางการเมืองในหลายลักษณะที่ปัจจุบัน ยังคงมีการใช้การสื่อสารเหล่านี้ รวมทั้งสังคมการเมืองประเทศไทยในยุคปัจจุบันได้มีการใช้การสื่อสารมวลชนเป็น ปัจจัยนำเข้าและส่งออกสารที่เป็นช่องทางหลักในการสื่อสารทางการเมือง โดยเฉพาะผ่านสื่อโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต และสื่อสังคมออนไลน์ได้แก่ Facebook Twitter Instagram ส่งผลให้สามารถ แพร่กระจายข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ไปยังประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพรวดเร็ว และต้นทุนต่ำ โดยงานวิจัยนี้ มุ่งศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อสังคมของพรรคก้าวไกล โดยเฉพาะ Facebook และ Instagram ที่สามารถเข้าถึงประชาชนในกลุ่มเป้าหมายหลักคือ ผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงครั้งแรก โดยมีจำนวนมากกว่า 8 ล้านคน ซึ่งคนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมหลักในการใช้สื่อสังคมเป็นประจำ ดังนั้นสื่อสังคมจึงเป็นสื่อที่มี บทบาทสำคัญในการสื่อสารทางการเมืองของพรรคก้าวไกลในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2566

แนวคิดเรื่องเทคโนโลยีและสื่อใหม่

ทฤษฎีเทคโนโลยีสื่อสารเป็นตัวกำหนด (Technology Determinism)

แนวทางการศึกษาเทคโนโลยีการสื่อสารกับสังคมนั้น สามารถพิจารณาได้ 2 มุมมองจากการตั้ง คำถาม

แนวคิดแรกมีการตั้งคำถามที่ว่า “เมื่อเทคโนโลยีทางการสื่อสารเปลี่ยนแปลงไปจะส่งผลกระทบต่อ ระดับสังคม สถาบัน หรือปัจเจกบุคคลอย่างไร” ซึ่งแนวคิดนี้เป็นพื้นฐานของกลุ่มเทคโนโลยีสื่อสารเป็น ตัวกำหนดอย่างแท้จริง เพราะเชื่อว่าเทคโนโลยีเป็นสาเหตุหลัก (Prime Mover) ในการขับเคลื่อนความ เปลี่ยนแปลงในส่วนอื่น ๆ

ส่วนแนวคิดที่สองมีการตั้งคำถามในทางมุมมองตรงข้ามที่ว่า “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอะไรบ้าง ที่ส่งผลต่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี” โดยแนวคิดนี้จะมีมุมมองสาเหตุหลักมาจากเงื่อนไขทาง สังคม และผลลัพธ์คือ การพัฒนาเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นตามเงื่อนไขของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นหากแยก ขั้นตอนในการพัฒนาเทคโนโลยีออกเป็น 2 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ ขั้นตอนการประดิษฐ์หรือค้นคว้าทดลองของ นักวิทยาศาสตร์หรือผู้เชี่ยวชาญ และขั้นตอนการนำผลงานทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในสังคม โดยทั้งสอง ขั้นตอนนั้นมีการกำหนดมาจากความต้องการหรือความจำเป็น และกฎระเบียบของสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับสื่อใหม่

สื่อ (Media) เป็นช่องทางการสื่อสารในการนำเสนอเนื้อหาของสารไปสู่ผู้บริโภค การเปลี่ยนแปลง เทคโนโลยี จะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสื่อในการสื่อสารให้พัฒนายิ่งขึ้น ตั้งแต่การสื่อสารผ่านสื่อบุคคล พัฒนาเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ และรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ได้แก่ สื่อวิทยุและสื่อโทรทัศน์ ตามลำดับ ปัจจุบัน เทคโนโลยียังคงมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สื่ออินเทอร์เน็ตจึงถูกพัฒนาขึ้นมาเพื่อให้การติดต่อสื่อสารมี ประสิทธิภาพสูงขึ้น ดังนั้นสามารถแบ่งประเภทสื่อได้ 2 ประเภทหลัก ตามการเปลี่ยนแปลงของระบบ เทคโนโลยี คือ สื่อแบบดั้งเดิม และสื่อใหม่

1. สื่อดั้งเดิม (Traditional Media) หมายถึง สื่อที่ทำให้ผู้ส่งสารสามารถส่งสารไปยังผู้รับสารได้ ทางเดียว โดยที่ผู้รับสารไม่สามารถตอบโต้มายังผู้ส่งสารได้ โดยสามารถจำแนกย่อยได้ดังนี้สื่อที่ทำหน้าที่ส่งสาร

ได้เพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง ได้แก่ หนังสือพิมพ์ สื่อโทรเลข และสื่อวิทยุ ที่มีการส่งสารผ่านตัวอักษร ภาพ หรือเสียง และสื่อที่ทำหน้าที่ส่งสารสองอย่าง คือ ส่งสารได้ทั้งภาพและเสียงพร้อมกัน ได้แก่ สื่อโทรทัศน์ สื่อภาพยนตร์

2. สื่อใหม่ (New Media) หมายถึง สื่อที่ทำให้ผู้ส่งสารสามารถส่งสารไปยังผู้รับสารได้สอง โดยทำให้ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถส่งสารและรับสารได้พร้อมกัน และยังเป็นสื่อที่สามารถส่งสารได้หลายชนิดพร้อมกันทั้งเสียง ภาพ และข้อความ ซึ่งเป็นผลจากการรวมเทคโนโลยีของสื่อดั้งเดิมกับความก้าวหน้าของระบบเทคโนโลยีสัมพันธ์ ทำให้สื่อสามารถสื่อสารได้สองทางผ่านทางระบบเครือข่ายและมีความสามารถเป็นสื่อแบบประสม (Multimedia) ปัจจุบันมีการพัฒนาสื่อใหม่ให้เป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมสูง (รัชนิกร ทรัพย์ชิ้นสุข, 2556)

ในยุคของการสื่อสารสมัยใหม่ที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของผู้รับสาร นักนิเทศศาสตร์จึงให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ “รูปแบบ” ของการสื่อสาร ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ส่งผลต่อประสบการณ์ การตีความ และการมีส่วนร่วมของผู้รับสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Altheide และ Snow ได้เสนอแนวคิดที่ช่วยให้เข้าใจการสื่อสารเชิงลึกผ่านมุมมองของรูปแบบที่หลากหลาย ดังนี้

Altheide และ Snow แบ่งรูปแบบของการสื่อสารออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ (1) รูปแบบของผัสสะแห่งประสบการณ์ คือการพิจารณาว่าสื่อแต่ละประเภทมอบประสบการณ์แบบใดแก่ผู้รับสาร เช่น วิทยุสร้างภาพในจินตนาการ ส่วนโทรทัศน์ให้ภาพและเสียงพร้อมกัน (2) รูปแบบของเนื้อหา แบ่งออกเป็นเนื้อหาเชิงจินตนาการหรือสมจริง ปิดหรือเปิด และมีความหมายหลากหลาย (3) รูปแบบการใช้รหัส หมายถึงระดับความซับซ้อนในการถ่ายทอดข้อมูล เช่น การสื่อสารผ่านภาพเปลือย กับภาพที่มีคำบรรยาย (4) รูปแบบบริบทการใช้สื่อ เช่น การใช้สื่อคนเดียวที่บ้าน หรือการใช้สื่อแบบกลุ่มนอกบ้าน ซึ่งบริบทส่งผลต่อความรู้สึกและความเข้าใจที่ได้รับ และ (5) รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร แบ่งเป็นการสื่อสารทางเดียวและแบบสองทาง โดยในยุคสื่อดิจิทัล ผู้รับสารสามารถมีปฏิสัมพันธ์และสลับบทบาทกับผู้ส่งสารได้มากขึ้น ทำให้การสื่อสารมีลักษณะเท่าเทียมและมีส่วนร่วมมากกว่าเดิม (บุญณัฐ ฉัตรเสาวภรณ์, 2560)

แนวคิดเรื่องการณรงค์หาเสียง

การณรงค์ในยุคดิจิทัล

ในยุคที่สื่อใหม่เริ่มมีบทบาทอย่างก้าวกระโดด จนกล่าวได้ว่าแทบเป็นช่องทางหลักในการสื่อสารหรือแม้กระทั่งการใช้สื่อสังคมในการณรงค์แม้โครงสร้างหลักของการณรงค์ที่หันมาใช้สื่อสังคมไม่แตกต่างจากเดิมมาก แต่ด้วยรูปแบบการใช้สื่อสังคมที่มีรูปแบบการใช้งานเพิ่มขึ้น ทำให้รูปแบบการสื่อสารบนสื่อสังคมมีความแตกต่าง โดยกลยุทธ์ในการสื่อสารบนสื่อสังคมอย่างมีประสิทธิภาพมี 7 ประการ ดังนี้ (แก้วเกล้า บรรจง, 2561) การสื่อสารบนสื่อสังคมออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพควรประกอบด้วยหลายองค์ประกอบที่ทำงานร่วมกันอย่างสอดคล้อง เริ่มจากการใช้ แฮชแท็ก (Hashtags) เพื่อจัดหมวดหมู่เนื้อหา ทำให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่ายและติดตามประเด็นที่กำลังได้รับความนิยมได้สะดวก นอกจากนี้ การ ตั้งคำถามที่เหมาะสม (Ask the Right Question) จะช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วมจากผู้ติดตามโดยไม่รู้ตัวที่กำลังถูกขายสินค้า แต่เป็นการเปิดบทสนทนาอย่างเป็นธรรมชาติ การรับฟังความคิดเห็นของผู้ชม (Listen to Your Audience) ก็มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน เพราะเป็นการสื่อสารสองทางที่ช่วยให้องค์กรเข้าใจความต้องการและสามารถปรับเนื้อหาให้ตอบสนองได้ตรงจุด ขณะเดียวกัน การ นำเสนอเนื้อหาที่มีคุณค่า (Offer Something of Value) ด้วยความโดดเด่นและแตกต่างจะช่วยให้เนื้อหาน่าสนใจ ท่ามกลางข้อมูลจำนวนมากบนสื่อสังคม และการสร้างความสัมพันธ์ผ่านบทสนทนาบน Twitter (Twitter Chats) ด้วยการใช้แฮชแท็กใน

หัวข้อสนทนาเฉพาะ ช่วยส่งเสริมความผูกพันระหว่างแบรนด์และผู้ติดตาม ทั้งหมดนี้ควรทำอย่าง สม่ำเสมอ (Consistency) โดยคำนึงถึงโทน อารมณ์ และความน่าเชื่อถือในทุกโพสต์ และสุดท้าย การใช้ภาพประกอบที่สื่อความหมาย (Engaging Images) จะช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะภาพสามารถดึงดูดความสนใจและถ่ายทอดข้อความได้ดีกว่าตัวอักษรเพียงอย่างเดียว ทั้งหมดนี้เป็นเทคนิคสำคัญในการเสริมสร้างความสัมพันธ์และสร้างการมีส่วนร่วมในโลกดิจิทัลอย่างยั่งยืน

กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพรรคก้าวไกล

กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพรรคก้าวไกลเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและสื่อสมัยใหม่เพื่อสร้างฐานสนับสนุนทางการเมือง โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและผู้มีสิทธิเลือกตั้งครั้งแรก ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญที่ใช้สื่อออนไลน์เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน พรรคก้าวไกลใช้แพลตฟอร์มอย่าง TikTok, Facebook, Twitter และ Instagram อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ โดยมีลักษณะเด่นที่ชัดเจน ดังนี้

พรรคเน้นเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายเฉพาะอย่าง “First-time Voters” หรือผู้มีสิทธิเลือกตั้งครั้งแรก ด้วยการใช้อย่างที่เข้าใจง่าย รูปแบบคอนเทนต์ที่ดึงดูดใจ และการสื่อสารแบบสองทาง เช่น การตั้งคำถามและตอบคอมเมนต์ เพื่อสร้างความใกล้ชิดและความสัมพันธ์กับผู้ติดตาม นอกจากนี้ พรรคยังใช้แพลตฟอร์ม TikTok อย่างสร้างสรรค์ด้วยเนื้อหาที่สั้น กระชับ และสามารถสร้างอารมณ์ร่วม รวมถึงนำเสนอแนวคิดทางการเมืองในรูปแบบที่เข้าใจง่าย ซึ่งช่วยเพิ่มการรับรู้และความนิยมในโลกออนไลน์อย่างรวดเร็ว และนำไปสู่การเปลี่ยนความนิยมดังกล่าวให้กลายเป็นคะแนนเสียงจริง แต่ในขณะเดียวกัน พรรคก้าวไกลไม่ทิ้งวิธีการหาเสียงแบบดั้งเดิม เช่น การลงพื้นที่ติดโปสเตอร์และเดินพบประชาชน แต่ใช้สื่อออนไลน์เสริมแรงเพื่อสร้างความถี่ในการรับรู้และเพิ่มผลกระทบของการสื่อสารได้มากกว่าพรรคอื่น นอกจากนี้ ผู้นำพรรคและผู้สมัคร ส.ส. เช่น นายพิธา ลิ้มเจริญรัตน์ และ รักชนก ศรีนอก ยังใช้โซเชียลมีเดียในการสร้างแบรนด์ส่วนบุคคล สื่อสารโดยตรงกับประชาชนผ่านการแสดงวิถีชีวิต การทำงาน และอุดมการณ์ เพื่อสร้างความเชื่อมโยงในระดับบุคคลกับผู้ติดตามกลยุทธ์ของพรรคยังเน้นการสร้างการมีส่วนร่วม (Engagement) อย่างสม่ำเสมอ ผ่านการตอบโต้กลับผู้ติดตาม และใช้เครื่องมืออย่างแฮชแท็กเพื่อสร้างกระแส รวมทั้งให้ความสำคัญกับเนื้อหาที่มีคุณค่า ไม่ว่าจะเป็นเชิงข้อมูลหรือความบันเทิง ทั้งนี้ พรรคยังปรับเนื้อหาให้เหมาะสมกับลักษณะของแต่ละแพลตฟอร์ม เช่น การใช้คลิปสั้นและภาพบรรยายใน TikTok การนำเสนอบทความเชิงลึกบน Facebook หรือการโต้ตอบอย่างรวดเร็วบน Twitter

โดยสรุป กลยุทธ์การสื่อสารของพรรคก้าวไกลแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในพฤติกรรมของผู้ใช้สื่อสังคม และสามารถผสมผสานแนวคิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมกับเครื่องมือสื่อสารสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการสื่อสารแบบสองทางและการตลาดทางการเมืองเชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งช่วยให้พรรคสามารถเปลี่ยนความนิยมในโลกดิจิทัลให้กลายเป็นพลังทางการเมืองในโลกจริงได้อย่างเป็นรูปธรรมและชัดเจนมากขึ้น

วิเคราะห์กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพรรคก้าวไกล

ทฤษฎีกลยุทธ์การสื่อสาร (Strategic Communication Theory) พรรคก้าวไกลแสดงให้เห็นถึงการวางแผนและดำเนินกลยุทธ์การสื่อสารที่ชัดเจน โดยการเลือกใช้แพลตฟอร์ม TikTok ซึ่งสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายวัยรุ่นและผู้มีสิทธิเลือกตั้งครั้งแรก แสดงให้เห็นถึงการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายอย่างลึกซึ้ง และเลือกช่องทางที่มีศักยภาพสูงในการสร้างการมีส่วนร่วม

แนวคิดการสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) การใช้โซเชียลมีเดียของพรรคเป็นการส่งเสริมลักษณะ “สื่อสารสองทาง” (two-way communication) ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้รับสารมีปฏิสัมพันธ์ แสดงความคิดเห็น และมีบทบาทในกระบวนการเมือง สอดคล้องกับลักษณะสำคัญของการสื่อสารในสังคมประชาธิปไตยที่ผู้วิจัยได้กล่าวถึง

แนวคิดเทคโนโลยีและสื่อใหม่ (New Media & Technology Determinism) พรรคก้าวไกลใช้ประโยชน์จากคุณลักษณะของสื่อใหม่ เช่น TikTok, Twitter และ Instagram ซึ่งเอื้อต่อการสื่อสารแบบมีปฏิสัมพันธ์ เสียง ภาพ และข้อความในเวลาเดียวกัน แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวเข้ากับพฤติกรรมผู้บริโภคสื่อของประชาชนในยุคดิจิทัล

แนวคิดการรณรงค์ยุคดิจิทัล พรรคใช้แฮชแท็ก ตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วม และนำเสนอเนื้อหาสั้น กระชับ เข้าใจง่าย ตรงกับแนวทางที่ แก้วเกล้า (2561) เสนอไว้เรื่ององค์ประกอบของการสื่อสารบนสื่อสังคมที่มีประสิทธิภาพ

จุดแข็งของกลยุทธ์

1. เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้แม่นยำและมีประสิทธิภาพ: การเจาะกลุ่ม First-time voters ผ่าน TikTok ทำได้อย่างตรงจุด
2. การมีส่วนร่วมของผู้นำพรรคและผู้สมัคร: เช่น พิธา ลิ้มเจริญรัตน์ และรักชนก ศรีนอก มีบทบาทในการขับเคลื่อนกระแส
3. สื่อสารสองทางและต่อเนื่อง: ตอบโต้ สื่อสาร และสร้างบทสนทนา ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมกับพรรค
4. ผสมผสานกลยุทธ์ใหม่และเก่าได้ลงตัว: ใช้สื่อดิจิทัลควบคู่กับการเคาะประตูบ้านและติดโปสเตอร์

จุดอ่อนของกลยุทธ์

1. ความเสี่ยงจากการไม่มีจรรยาบรรณสื่อควบคุม: การใช้แพลตฟอร์มเปิดอย่าง TikTok หรือ Twitter อาจเกิดการบิดเบือนหรือสื่อสารผิดพลาดได้ง่าย
2. การพึ่งพาแพลตฟอร์มเดียวมากเกินไป: แม้ TikTok จะทรงพลัง แต่การกระจายช่องทางให้หลากหลายอาจเพิ่มประสิทธิภาพและลดความเสี่ยงจากนโยบายแพลตฟอร์มที่อาจเปลี่ยนแปลง
3. ความยากในการควบคุมกระแสและความต่อเนื่องหลังเลือกตั้ง: หากไม่มีการสื่อสารต่อเนื่องหลังจบการเลือกตั้ง ความนิยมที่สะสมไว้อาจเสื่อมถอย

บทสรุป

กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพรรคก้าวไกลสะท้อนให้เห็นว่าบริบททางการเมืองในปัจจุบันมีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนการเมืองไทย โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งทำให้พรรคการเมืองสามารถสื่อสารกับประชาชนได้โดยตรง โดยไม่ต้องผ่านสื่อกระแสหลักที่บทบาทลดลงอย่างชัดเจน พรรคก้าวไกลใช้ TikTok เป็นช่องทางหลักในการเข้าถึงกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งวัยหนุ่มสาว โดยเฉพาะกลุ่มที่ใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นครั้งแรก และสามารถสร้างความนิยมจนกลายเป็นกระแสเสียงจริงในวันเลือกตั้ง ถึงแม้จะเน้นการใช้โซเชียลมีเดีย แต่พรรคก้าวไกลยังคงใช้วิธีหาเสียงแบบดั้งเดิมควบคู่กัน เช่น การติดโปสเตอร์และการเดินเคาะประตูบ้าน สิ่งที่ทำให้พรรคแตกต่างคือการสื่อสารอย่างสม่ำเสมอและเข้าใจบริบทของสังคมยุคใหม่ การผสมผสานระหว่างกลยุทธ์สมัยใหม่กับแนวทางดั้งเดิมจึงเป็นหัวใจสำคัญ

ของความสำเร็จ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในระบบการสื่อสารแบบสองทาง และความสามารถในการเปลี่ยน “ความนิยม” บนโลกออนไลน์ให้เป็น “คะแนนเสียง” ในโลกแห่งความเป็นจริงอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติ

1.1 ในการพัฒนาเนื้อหาที่สร้างสรรค์และเข้าถึงง่ายควรเน้นการผลิตเนื้อหาที่สั้น กระชับ และดึงดูดใจโดยใช้วิดีโอ ภาพกราฟิก และข้อความที่เข้าใจง่าย และควรนำเสนอข้อมูลในรูปแบบที่เหมาะสมกับแต่ละแพลตฟอร์ม เช่น คลิปสั้นบน TikTok หรือโพสต์ข้อมูลเชิงลึกบน Facebook และ Twitter

1.2 ในการใช้กลยุทธ์การสื่อสารแบบมีปฏิสัมพันธ์ควรตอบกลับความคิดเห็นของประชาชนอย่างรวดเร็วและสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดการสื่อสารสองทางที่แท้จริง

1.3 ในด้านสร้างและรักษาภาพลักษณ์ที่ดีของพรรคในโลกออนไลน์ควรมีแนวทางที่ชัดเจนในการสื่อสารเพื่อลดความขัดแย้งหรือการแสดงความคิดเห็นที่รุนแรงในพื้นที่ออนไลน์ และส่งเสริมการใช้ภาษาที่สร้างสรรค์และสร้างความร่วมมือระหว่างพรรคกับประชาชนมากกว่าการโจมตีฝ่ายตรงข้าม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาและเปรียบเทียบกลยุทธ์การสื่อสารของพรรคก้าวไกลกับพรรคการเมืองอื่นทั้งในไทยและต่างประเทศ เพื่อระบุจุดแข็ง จุดอ่อน และแนวทางพัฒนาการสื่อสารทางการเมืองให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.2 ศึกษาว่าสื่อสังคมออนไลน์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียงของประชาชนอย่างไร โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีสิทธิเลือกตั้งครั้งแรก และผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นหลัก

2.3 เปรียบเทียบประสิทธิภาพของแพลตฟอร์มต่างๆ เช่น TikTok, Facebook, Twitter (X) และ YouTube ว่าแพลตฟอร์มใดสามารถสร้างการมีส่วนร่วม (Engagement) และโน้มน้าวประชาชนได้มากที่สุด

บรรณานุกรม

- แก้วเกล้า บรรจง. (2561). การสื่อสารรณรงค์บนพื้นที่ออนไลน์ Change.org. วารสารนิเทศศาสตร์และนวัตกรรม นิต้า. 5(2), 46-66.
- ชนัญสร อรรถพร ณ อยุธยา. (2560). การรู้เท่าทันการสื่อสารกับการขับเคลื่อนวาระปฏิรูปสังคมไทยในยุคดิจิทัล. วารสารสุทธิปริทัศน์. 31(97), 22-33.
- นิพนธ์ สุขปรีดี. (2546). นวัตกรรมเทคโนโลยีสื่อสารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : นิลนารการพิมพ์.
- บุญณัฐ ฉัตรเสาวภณธ์. (2560). กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดผ่านโซเชียลมีเดียสำหรับรายการโทรทัศน์. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. กรุงเทพมหานคร.
- พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. (2559). พรรคการเมือง ประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมทางการเมือง. สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.
- รัชนิกร ทรัพย์ชิ้นสุข. (2556). การผลิตสื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ของการรถไฟแห่งประเทศไทย (รายงานผลวิจัย). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสยาม.
- วิสุทธิ จรบุรี. (2560). การรับรู้การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหลังการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 ระหว่างประชาชนในอำเภอแม่แตงกับประชาชนในอำเภอลี้ก่าแพง จังหวัดเชียงใหม่. (การค้นคว้าปริญญาโทบริหารธุรกิจ) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่: เชียงใหม่.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2566). ข่าวสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.

- Agree. W. K., Ault P. H., & Emery, E. (1976). *Introduction to mass communication*. New York: Harper & Row.
- Almond, G. A., & Coleman, J. S. (1960). *The Politics of the Developing Area*. Princeton: Princeton University Press.
- Cornelissen, J. (2020). *Corporate Communication: A Guide to Theory and Practice*. (6th ed.). SAGE Publications.
- Dalton, R. J. (2013). *Citizen politics: Public opinion and political parties in advanced industrial democracies*. (6th ed.). CQ Press.
- Hallahan, K., Holtzhausen, D., van Ruler, B., Vercic, D., & Sriramesh, K. (2007). Defining Strategic Communication. *International Journal of Strategic Communication*. 1(1), 3–35.

การพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรป่าชายเลนเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน :
กรณีศึกษา ชุมชนคลองหัวจาก ตำบลบางปะกง อำเภอบางปะกง
จังหวัดฉะเชิงเทรา*

Development of Product Innovation from Mangrove Resources to Promote Community
Economy: A Case Study of Khlong Hua Chak Community, Bang Pakong Subdistrict,
Bang Pakong District, Chachoengsao Province

¹ณัฐวุฒิ ทรัพย์อุปถัมภ์, ชลกันดาร นาคทิม,
²จิตติ มงคลชัยอรัญญา และ ³ชลณัฐ ทรัพย์อุปถัมภ์

¹Natthawut Sap-upatham, chonlakanda Naktim,

²Jitti Mongkolnchaiarunya and ³Chonlanat Sap-upatham

¹คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

¹Faculty of Humanities and Social Sciences, Rambhai Barni Rajabhat University

²วิทยาลัยโลกคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

²School of Global Studies, Thammasat University

³โรงเรียนศรียานุสรณ์

³Siyanuson School

¹Corresponding Author's E-mail: natthawut.s@rbru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการฟื้นฟูป่าชายเลนที่เสื่อมโทรมและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากทรัพยากรป่าชายเลนโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้คือประชุมกลุ่มย่อยและการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นแบบเจาะจง จำนวน 15 คน ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและนำมาจัดกลุ่มคำอธิบายแบบพรรณนา ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการฟื้นฟูป่าชายเลนบริเวณโรงเรียนพระพิมลเสนี (พร้อม หงสกุล) ประสบความสำเร็จจากการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ผ่านกระบวนการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การจำลองความคิดร่วมกัน 2) การสร้างองค์ความรู้ 3) การลงมือปฏิบัติ และ 4) การติดตามผล โดยมีกิจกรรมสำคัญ เช่น การขุดคลองไส้ไก่ การทำน้ำหมักจุลินทรีย์ และการกำหนดฤดูปลูกต้นไม้ที่เหมาะสม ส่งผลให้ระบบนิเวศสามารถฟื้นตัวได้เองอย่างยั่งยืน จากนั้นชุมชนจึงได้ต่อยอดสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์นวัตกรรม ได้แก่ ขาไบชูลู่สามสหายและปุ๋ยผสมดอก โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ด้านการแปรรูป การถนอมอาหารและการควบคุมคุณภาพ ซึ่งสามารถสร้างรายได้เสริมให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนธนาคารต้นกล้าป่าชายเลนคลองหัวจากได้ โดยในปี 2566 ผลิตภัณฑ์ขาไบชูลู่และปุ๋ยผสมดอกสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนจำนวนเงิน 35,690 บาท และยังเป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์ทุนธรรมชาติและทุนวัฒนธรรมในชุมชน ปัจจัยความสำเร็จประกอบด้วย 1) การมีพื้นที่ส่วนกลางของการเรียนรู้ 2) การผสมผสานภูมิปัญญากับวิทยาศาสตร์ 3) การสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่ม และ 4) การยกระดับจากชุมชนเปราะบางสู่การเป็นชุมชนต้นแบบที่พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน งานวิจัยนี้จึงเป็นตัวอย่าง

ของการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากภายใต้แนวคิด BCG Economy Model
อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: นวัตกรรม; ป่าชายเลน; ผลิตภัณฑ์ป่าชายเลน; การมีส่วนร่วมของชุมชน

Abstract

This research article aims to investigate the process of rehabilitating degraded mangrove forests and the development of community products derived from mangrove resources through a participatory approach. The study adopts a qualitative research design, employing focus group discussions and in-depth interviews as research instruments. The key informants were purposively selected, comprising a total of 15 participants. Data were analyzed using content analysis and were subsequently categorized into descriptive themes.

The findings indicate that the mangrove forest rehabilitation project in the vicinity of Phra Pimol Senee School (Phrom Hongsakul) achieved success through the integration of local wisdom with scientific knowledge. The rehabilitation process followed four key steps: 1) shared conceptualization, 2) knowledge construction, 3) implementation, and 4) monitoring and evaluation. Core activities included the excavation of small drainage canals (locally known as khlong sai kai), the production of microbial fermented water, and the determination of suitable planting seasons, all of which contributed to the sustainable recovery of the local ecosystem. Furthermore, the community leveraged this success to develop innovative community products, such as the pluchea Indica Herb (Three Buddies Khlu tea) and fish sauce marinated sesarma mangrove crabs. These products were developed by combining local knowledge with scientific principles of food processing, preservation, and quality control. The initiative generated supplementary income for the Khlong Hua Chak Mangrove Seedling Bank Community Enterprise. In 2023, the sales of the pluchea indica herbal tea and the fish sauce marinated sesarma mangrove crabs yielded a total community income of 35,690 baht, while also promoting the conservation of natural and cultural capital within the community. The study identified four key success factors: 1) the establishment of a communal learning space; 2) the integration of local wisdom with scientific knowledge; 3) the development of value-added products; and 4) the transformation from a vulnerable community to a sustainable, self-reliant model community. This research exemplifies the utilization of local resources to foster grassroots economic development in a tangible manner, consistent with the principles of the BCG Economy Model.

Keywords: Innovation; Mangrove forests; Mangrove products; Community participation

บทนำ

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม บนพื้นฐานของนวัตกรรม โดยเฉพาะภายใต้นโยบายประเทศไทย 4.0 และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) ที่มุ่งเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่เศรษฐกิจฐานความรู้และนวัตกรรม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการ

แข่งขันในระดับสากล (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2550; สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) รัฐบาลได้จัดตั้งสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (สนช.) เพื่อเป็นกลไกส่งเสริมการประยุกต์ใช้นวัตกรรมในทุกภาคส่วน โดยเฉพาะการส่งเสริมนวัตกรรมจากฐานชุมชน ให้เกิดการพัฒนาด้านพื้นที่อย่างทั่วถึง แม้ว่าคำว่านวัตกรรม (Innovation) จะถูกกล่าวถึงในหลากหลายบริบท แต่ก็มีความหลากหลายในความหมายและการใช้งาน โดยมีรากศัพท์มาจากภาษาละติน Innovare หมายถึง การทำสิ่งใหม่หรือการปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่เดิมให้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับมุมมองของ Gopalakrishnan และ Bierly (1997) ที่เสนอว่า นวัตกรรมคือกระบวนการเปลี่ยนแปลงความรู้และแนวปฏิบัติให้เกิดคุณค่าใหม่ และเป็นสิ่งที่เกิดจากการใช้ความรู้ในลักษณะศาสตร์อย่างบูรณาการ เป็นการประดิษฐ์สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

นวัตกรรมในบริบทของการพัฒนาชุมชน แนวคิดนวัตกรรมจากฐานชุมชน (Grassroots Innovation) ได้รับการยอมรับว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการส่งเสริมศักยภาพของประชาชนระดับฐานราก โดยเน้นการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความคิดสร้างสรรค์และการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของตนเอง (Gupta et al., 2003; Seyfang & Smith, 2007) นวัตกรรมจากฐานชุมชนจึงไม่ได้เน้นเพียงการสร้างผลผลิตหรือเทคโนโลยีใหม่ แต่ยังมุ่งตอบโจทย์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันกับ BCG Model หรือโมเดลเศรษฐกิจชีวภาพ หมุนเวียน สีเขียว ได้ถูกนำมาใช้เป็นแนวทางยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศไทย โดยมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรชีวภาพอย่างคุ้มค่า (Bio-Economy) การหมุนเวียนทรัพยากรเพื่อให้เกิดคุณค่าสูงสุด (Circular Economy) และการพัฒนาที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (Green Economy) ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักการของนวัตกรรมชุมชนที่เน้นการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) นวัตกรรมชุมชนจึงเป็นสำคัญกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนให้ชุมชนเกิดการพัฒนาและสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ดีขึ้น อาทิ การแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น นวัตกรรมสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์หรือบริการของชุมชนได้และนวัตกรรมสนับสนุนให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ดังนั้นการนำนวัตกรรมมาใช้ในชุมชนมักจะมาพร้อมกับการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ให้กับคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นทักษะด้านเทคโนโลยี การจัดการหรือการทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นการยกระดับความรู้ความสามารถของบุคคลและนำไปสู่การพัฒนาชุมชนโดยรวม

ชุมชนคลองทิวจาก หมู่ที่ 13 ตำบลบางปะกง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของกิจกรรมอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการเสื่อมโทรมของระบบนิเวศป่าชายเลน อาทิ ต้นไม้ยืนต้นตาย พื้นดินบริเวณป่าสงวนกลืนเหิมน สัตว์น้ำป่าชายเลน เช่น หอยน้ำดิน ปูแสม ปลาตีนมีจำนวนลดลง ซึ่งจากการสำรวจเบื้องต้นพบว่าชาวบ้านในชุมชนพื้นที่ขาดความมั่นคงด้านอาชีพและขาดกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน หากชุมชนสามารถรวมกลุ่มกันพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรป่าชายเลนในลักษณะของนวัตกรรมจากฐานชุมชน โดยอาศัยแนวคิด BCG Model เป็นกรอบในการพัฒนาอาจนำไปสู่การสร้างรายได้เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และสร้างความมั่นคงในอาชีพระยะยาว อย่างไรก็ตามการพัฒนาในลักษณะดังกล่าวยังคงเผชิญกับข้อจำกัดทั้งในด้านทุน องค์ความรู้และบริบทสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง ดังนั้นจึงเกิดเป็นคำถามการวิจัยในครั้งนีว่าการพัฒนาชุมชน สังคม ท้องถิ่นตามแนวทางเศรษฐกิจชีวภาพ หมุนเวียน สีเขียวจะทำให้เกิดนวัตกรรมชุมชนอะไรได้บ้าง ตลอดจนการศึกษาวามิปัจจัยอะไรที่ส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จของการสร้างนวัตกรรมชุมชน เพื่อสำหรับเป็นพื้นที่ต้นแบบในการพัฒนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยโดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นเครื่องมือเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชาวบ้านและจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ทำให้เกิดรายได้และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนในมิติอื่น ๆ อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรป่าชายเลนของชุมชนบ้านคลองหัวจาก ตำบลบางปะกง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรป่าชายเลนชุมชนบ้านคลองหัวจาก ตำบลบางปะกง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งเน้นการทำความเข้าใจบริบท กระบวนการและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรป่าชายเลนของชุมชนคลองหัวจาก ตำบลบางปะกง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีรายละเอียดของขั้นตอนและระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

พื้นที่ในการวิจัย ผู้วิจัยพิจารณาจากพื้นที่ที่ประสบปัญหาทรัพยากรป่าชายเลนของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากมลภาวะและความเสื่อมโทรมของต้นไม้ในป่าชายเลน และควมมีศักยภาพของชาวบ้านในการขับเคลื่อนกิจกรรมด้านการพัฒนาชุมชน โดยพิจารณาจากข้อมูลการสำรวจชุมชนในโครงการพลังชุมชนและนวัตกรรมเพื่อความยั่งยืน ที่ดำเนินงานโดยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ร่วมกับโรงไฟฟ้าบางปะกง จึงได้กำหนดพื้นที่ในการวิจัย คือ ชุมชนคลองหัวจาก ตำบลบางปะกง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ดำเนินการโดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวนผู้ให้ข้อมูลโดยประมาณ 15 คน หรือจนกว่าข้อมูลจะอิ่มตัว (Data Saturation) โดยผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วย

1. แกนนำชุมชน ผู้นำท้องถิ่นที่มีบทบาทในกระบวนการพัฒนานวัตกรรม จำนวน 3 คน
2. สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนธนาคารต้นกล้าป่าชายเลนคลองหัวจาก จำนวน 7 คน
3. ผู้อำนวยการหรือครูโรงเรียนพระพิมลเสนี (พร้อม หงสกุล) จำนวน 1 คน
4. เจ้าหน้าที่โครงการพลังชุมชนและนวัตกรรมเพื่อความยั่งยืนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการพัฒนาในพื้นที่ จำนวน 4 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Guide) สร้างโดยการวิเคราะห์เอกสาร เช่น หนังสือ รายงานวิจัย บทความวิจัย รายงานชุมชน แผนพัฒนาท้องถิ่น หรือเอกสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ครอบคลุมหัวข้อเกี่ยวกับทรัพยากรป่าชายเลนในพื้นที่โรงเรียนพระพิมลเสนี (พร้อม หงสกุล) องค์ความรู้และภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิม

2. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในกิจกรรมของชุมชน

ผู้วิจัยได้ทำแบบฟอร์มบันทึกภาคสนามในกิจกรรมของการวิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในแต่ละครั้งตลอดระยะเวลาช่วงกระบวนการวิจัย รวบรวมในแฟ้มเอกสาร นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีการเก็บข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลในภาพรวมของสภาพเศรษฐกิจสังคมของชุมชนคลองหัวจาก ตำบลบางปะกง

อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งประกอบไปด้วย ข้อมูลประชากร สภาพทางสังคม ทรัพยากร เศรษฐกิจ การศึกษา สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและทุนชุมชน โดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักตามแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่ได้ออกแบบไว้
2. การบันทึกเสียงและจดบันทึกภาคสนามเพื่อวิเคราะห์บริบท
3. ถ่ายภาพประกอบกิจกรรม (โดยขออนุญาต)
4. รวบรวมเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ และข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยอาศัยการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive Coding) ซึ่งเริ่มจากการถอดเทปการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งหมดอย่างละเอียด จากนั้นคณะผู้วิจัยได้ทำการทบทวนข้อมูลหลายรอบ เพื่อให้เกิดความเข้าใจภาพรวมของข้อมูลและเนื้อหาทั้งหมดก่อนจะทำการจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Categorization) ตามประเด็นหลักที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยข้อมูลที่ได้ถูกวิเคราะห์ผ่านกระบวนการ Thematic Content Analysis เพื่อสังเคราะห์ประเด็นหลักและประเด็นย่อย (Themes and Sub-themes) พร้อมทั้งสรุปสาระสำคัญในลักษณะเชิงพรรณนา (Descriptive Explanation) และเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning Theory) ซึ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้ผ่านการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการเรียนรู้และพัฒนา (Freire, 1970; Kolb, 1984) และแนวคิดการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนฐานชุมชน (Community-based Development Concept) ที่เน้นการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนผ่านการมีส่วนร่วมและการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น (Chambers, 1994; Pretty, 1995) การวิเคราะห์ข้อมูลจึงไม่เพียงมุ่งเน้นการแปลความหมายจากเนื้อหาเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างนวัตกรรมจากฐานรากอย่างแท้จริง (Wenger, 1998)

สรุปผลการวิจัย

1. นวัตกรรมการฟื้นฟูป่าชายเลนชุมชนบ้านคลองหัวจาก ตำบลบางปะกง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา

1.1 สภาพปัญหาและบริบทชุมชน ชุมชนบ้านคลองหัวจาก ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 13 ตำบลบางปะกง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาเชิงอุตสาหกรรม โดย ร้อยละ 89 ของพื้นที่ถูกใช้เป็นนาเกลือและโรงงานอุตสาหกรรม ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดิน ไม่มีที่ดินทำกิน มีอาชีพรับจ้างและรายได้ไม่แน่นอน ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและความมั่นคงของชุมชน จากการสำรวจในปี 2564 พบว่าป่าชายเลนบริเวณโรงเรียนพระพิมลเสนี (พร้อม หงสกุล) พื้นที่ประมาณ 7 ไร่ ได้รับความเสียหายอย่างรุนแรงจากการลักลอบปล่อยน้ำเสียและสารเคมีจากอุตสาหกรรมและการทำบ่อกัก ส่งผลให้ดินมีสภาพเสื่อมโทรมอย่างหนัก ไม่สามารถรองรับการเจริญเติบโตของพืชพรรณป่าไม้ชายเลนและการดำรงชีวิตของสัตว์น้ำป่าชายเลนได้ ทำให้กลายเป็นพื้นที่ที่ถูกทอดทิ้งมานานกว่า 20 ปี

1.2 กระบวนการพัฒนานวัตกรรมฟื้นฟูป่าชายเลน ผู้วิจัยได้ริเริ่มจากการจัดเวทีชาวบ้านกลุ่มเล็ก ๆ เพื่อสื่อสารสร้างความเข้าใจปัญหาร่วมกัน ก่อนดำเนินการฟื้นฟูป่าชายเลนตามกระบวนการ 4 ขั้นตอน ดังนี้

(1) การจำลองความคิดร่วมกัน เป็นการระดมความคิดของชาวบ้านกระตุ้นให้ชาวบ้านสะท้อนภาพจำการปลูกป่าชายเลนแบบเดิมซึ่งไม่ประสบความสำเร็จ ทีมวิจัยจึงเริ่มตั้งคำถามเชิงลึกว่าเพราะเหตุใดต้นไม้ป่าชายเลนจึงยืนต้นตายและให้ร่วมกันสรุปบทเรียนที่ผ่านมา

(2) การสร้างองค์ความรู้ เป็นการวิเคราะห์ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เช่น การตรวจสอบสภาพดินในบริเวณพื้นที่ป่าไม้ชายเลน และการเดินทางไปศึกษาดูงานพื้นที่ต้นแบบที่ประสบความสำเร็จด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลน รวมถึงการแลกเปลี่ยนแนวความคิดด้านการฟื้นฟูป่าชายเลนกับเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จากนั้นนำความรู้ที่ได้มาสรุปความรู้ร่วมกันภายในกลุ่มและผลสนทนการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านมาจัดทำเป็นแนวทางการดำเนินงาน เช่น การไถดิน การขุดคลองไส้ไก่ ในพื้นที่ป่าไม้ชายเลนเพื่อช่วยระบายน้ำและการไหลเวียนของน้ำในป่าชายเลน การทำน้ำหมักจุลินทรีย์สังเคราะห์แสง เป็นต้น

(3) การลงมือปฏิบัติ ในการลงมือปฏิบัติตามแนวทางที่วางไว้เบื้องต้น ได้มีการดำเนินการตามลำดับความสำคัญ ประกอบด้วย 1) การร่วมกันปรับภูมิทัศน์ ด้วยการเก็บกิ่งไม้ที่ยืนต้นตาย การซ่อมแซมสะพานทางเดิน 2) การยับยั้งน้ำเสีย โดยสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐในการบังคับใช้กฎหมาย 3) การใช้หลักธรรมชาติบำบัด เช่น การทำไถดินควบคู่กับการใช้น้ำหมักจุลินทรีย์สังเคราะห์แสง (PSB) 4) การกำหนดฤดูกาลเพื่อการปลูกต้นไม้ป่าชายเลน โดยเลือกช่วงน้ำลงต่ำสุดในตอนกลางวัน (มีนาคม - กรกฎาคม)

(4) การติดตามและประเมินผล จัดให้มีการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อปรึกษาแลกเปลี่ยนความคิดและการสังเกตร่วมกันอยู่เสมอ เช่น การดูแลคลองไส้ไก่ ดูการเติบโตของต้นไม้ และการกลับคืนมาของสัตว์น้ำพื้นถิ่น ซึ่งจากการติดตามผลเมื่อเดือนกันยายน 2564 จนถึงปัจจุบัน พบว่า ป่าชายเลนสามารถฟื้นฟูตัวเองได้ตามธรรมชาติ ต้นไม้เจริญเติบโตดี มีสัตว์น้ำประจำป่าชายเลน เช่น หอย ทากหน้าดิน ปูแสม และปลาตีน กลับมาอาศัยอีกครั้ง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงภูมิเนเวศอย่างมีนัยสำคัญ

2. นวัตกรรมการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรป่าชายเลน

เมื่อประสบความสำเร็จจากการฟื้นฟูป่าชายเลนของชุมชน ได้นำไปสู่การต่อยอดสู่การสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผนวกกับองค์ความรู้วิทยาศาสตร์ เพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชน ได้แก่

2.1 ชาใบขลุ่สามสหาย พัฒนามาจากโครงการนักเรียนโรงเรียนพระพิมลเสนี (พร้อม หงสกุล) โดยชาวบ้านร่วมกันสร้างเอกลักษณ์ผลิตภัณฑ์ขึ้นมาใหม่ ดังนี้

(1) การค้นหาข้อมูล เป็นการจัดประชุมร่วมกันค้นหาข้อมูลการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าชายเลนจากเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชาวบ้าน นักเรียนและคณะครูโรงเรียนพระพิมลเสนี (พร้อม หงสกุล)

(2) การผสนองค์ความรู้ ขั้นตอนการผสนองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อจัดทำชาใบขลุ่สมุนไพโร เป็นการเก็บรวบรวมสมุนไพรรท้องถิ่น เช่น ใบขลุ่ ใบเตย ใบหม่อน นำมาเป็นองค์ประกอบในการทดสอบการทำชาในรูปแบบต่าง ๆ ตามความคิดและประสบการณ์ของชาวบ้าน

(3) การทดลองปฏิบัติ ขั้นตอนนี้เกิดขึ้นหลังจากการทดสอบการทำชาใบขลุ่ จากนั้นจึงร่วมกันคิดและปรุงแต่งเพื่อปรับสูตรให้เกิดรสชาติที่เหมาะสม โดยได้มีการนำไปตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชาใบขลุ่จนกระทั่งได้รสชาติที่ จากนั้นจึงนำไปทดสอบทำการตลาด

(4) การประเมินผลิตภัณฑ์ ได้จัดให้มีการระดมความคิดในกลุ่มชาวบ้านผู้ผลิตชาใบขลุ่ในการดำเนินการด้านการตลาด โดยส่งผลิตภัณฑ์ทดสอบผู้บริโภค 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเด็กในโรงเรียนพระพิมลเสนี (พร้อม หงสกุล) กลุ่มชาวบ้านในตำบล และผู้บริโภคทั่วไปที่ติดตามช่องทางการตลาดแพลตฟอร์มเฟซบุ๊กและแพลตฟอร์มไทยแลนด์โพสต์มาร์ท โดยใช้ข้อเสนอแนะของลูกค้านำมาพัฒนาบรรจุภัณฑ์และสร้างมาตรฐานในระยะประเมินผลิตภัณฑ์นี้ได้ผลิตภัณฑ์ชาใบขลุ่จากทรัพยากรป่าชายเลนชุมชนสองสูตร คือชาใบขลุ่ธรรมชาติและชาใบขลุ่สูตรใบหม่อน ซึ่งในปัจจุบันได้มีการพัฒนาเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งสูตร คือชาใบขลุ่สูตรแก่นฝาง และได้มีการใช้ชื่อเรียกว่าชาขลุ่สามสหายในการทำตลาด

2.2 ผลลัพธ์ปูแปมตอง จัดเป็นนวัตกรรมของชาวบ้านในการเพิ่มมูลค่าปูแปมที่อาศัยในป่าชายเลนโรงเรียนพระพิมลธรรม (พร้อม หงสกุล) ที่ได้รับการฟื้นฟูขึ้นมาและขยายพันธุ์สามารถเจริญเติบโตเป็นจำนวนมาก โดยมีกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ดังนี้

(1) รวมกลุ่มผู้จับปูแปม แม้ในพื้นที่จะมีผู้ประกอบอาชีพจับปูแปมจำนวนมาก แต่ยังขาดการรวมกลุ่มอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ไม่สามารถกำหนดราคาจำหน่ายได้ด้วยตนเอง ผู้จับปูจึงจำเป็นต้องจำหน่ายผลผลิตในราคาที่พ่อค้าคนกลางเป็นผู้กำหนดซึ่งมักมีราคาต่ำ อีกทั้งปูที่ตายยังถูกคัดออกจากการรับซื้อ ดังนั้นจึงจัดให้มีการประชุมชาวบ้านที่มีอาชีพจับปูแปมขายและสนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมให้เข้ามาร่วมกำหนดแนวทางการจับปูในป่าชายเลนและเพื่อเป็นการกำหนดราคาและการทำผลิตภัณฑ์ร่วมกัน

(2) สร้างกระบวนการทัศน์ใหม่ การดองปูแปมเป็นหนึ่งในภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ในการถนอมอาหารเพื่อยืดอายุการเก็บรักษา อย่างไรก็ตามยังพบข้อจำกัดในหลายด้าน เช่น กลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ อายุการเก็บรักษาที่สั้นและรสชาติที่ไม่คงที่ ส่งผลต่อความนิยมของผู้บริโภคและศักยภาพในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ ขั้นตอนนี้ได้ใช้ความรู้วิทยาศาสตร์ควบคุมความปลอดภัย โดยทำการทดสอบกับสารสกัดใบหูกวาง รวมถึงการกักขังปูก่อนดองเพื่อให้คลายเศษดิน การเลือกปูมาดองจะต้องไม่มีไข่เพื่อสำหรับใช้เป็นแม่พันธุ์ และใช้สูตรโบราณเกลือ โซดาเป็นส่วนผสมหลัก

(3) ส่งตรวจผลิตภัณฑ์ ได้มีการติดต่อประสานงานหน่วยงานด้านอาหารเพื่อทำการตรวจสอบปูแปมตอง ผลการตรวจผลิตภัณฑ์ พบว่าสูตรที่นำมาใช้ในการผลิตผ่านการทดสอบความปลอดภัย ไม่พบว่ามีเชื้อจุลินทรีย์อันตราย

(4) การผสมผสานองค์ความรู้ ผลลัพธ์ปูแปมตองจากป่าชายเลนของชุมชนคลองหวัจากได้รับการพัฒนาด้วยการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และใช้ต้นทุนทรัพยากรภายในชุมชนอย่างเหมาะสม โดยเป็นการสร้างสูตรเฉพาะในการดองด้วยภูมิปัญญาที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน

นวัตกรรมผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรป่าชายเลนชุมชนบ้านคลองหวัจากทั้ง 2 ผลิตภัณฑ์ดังกล่าว คือ ขาใบกล้วยสามสหายและปูแปมตองเป็นผลที่ได้จากการทำวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน เป็นการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรป่าชายเลน เพื่อเป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนโดยได้มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนภายใต้ชื่อกลุ่มวิสาหกิจชุมชนธนาคารต้นกล้าป่าชายเลนชุมชนคลองหวัจาก เป็นการสร้างอาชีพและรายได้ให้ชุมชน ปัจจุบันผลิตภัณฑ์ได้รับการตอบรับจากตลาดทั่วไปและตลาดออนไลน์เป็นการสร้างรายได้แก่ชาวบ้านในชุมชน ทำให้ชาวบ้านในชุมชนเกิดความรู้สึภาคภูมิใจในทุนทางธรรมชาติและทุนทางวัฒนธรรมของตน แม้ในพื้นที่เปราะบางที่มีข้อจำกัดหลายด้าน แต่ทว่าด้วยพลังของชุมชนการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและการบูรณาการองค์ความรู้ท้องถิ่นกับวิทยาศาสตร์ สามารถนำไปสู่การพลิกฟื้นทรัพยากรธรรมชาติ สร้างผลิตภัณฑ์คุณภาพและยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวบ้านอย่างยั่งยืน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรป่าชายเลนของชุมชนบ้านคลองหวัจาก ตำบลบางปะกง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ประกอบด้วย

1. ความสำเร็จในการฟื้นฟูป่าชายเลนโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ผลการวิจัยด้านฟื้นฟูป่าชายเลนชุมชนบ้านคลองหวัจากแสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนไม่ได้จำกัดเพียงแรงงาน แต่รวมถึงกระบวนการคิด วิเคราะห์และทดลอง ซึ่งต่างจากแนวทางการปลูกป่าของภาครัฐที่เน้นการระดมปลูกโดยไม่มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ความสำเร็จดังกล่าวพบว่ามีผลสอดคล้องกับแนวคิดชุมชนเป็นฐานของการพัฒนา (Community-based Development) และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) บ่งชี้ได้ว่า

หากต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน การพัฒนาจะต้องเริ่มจากความเข้าใจร่วมกันของคนในพื้นที่ด้วยกันเอง

2. นวัตกรรมการฟื้นฟูภูมินิเวศป่าชายเลนด้วยการผสมผสานภูมิปัญญากับวิทยาศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า การทำกิจกรรมฟื้นฟู เช่น การไถพรวน การขุดคลองไส้ไก่ การทำน้ำหมักจุลินทรีย์เพื่อนำมาบำบัดน้ำเสียของเสียสะสมในป่าชายเลน สามารถแก้ปัญหาหน้าผาเสียหายในป่าชายเลนได้ และการมีองค์ความรู้พื้นถิ่นในเรื่องฤดูกาล น้ำขึ้น-ลง น้ำหลาก ผสมกับความรู้ทางอุทกศาสตร์ที่ได้เรียนรู้จากเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน (ตารางเวลา) สำหรับการปลูกต้นไม้ป่าชายเลน ส่งผลให้อัตราการอยู่รอดของกล้าพันธุ์ไม้ที่นำมาปลูก (กิจกรรมปลูกป่าชายเลน) มีอัตราการอยู่รอดหลังการปลูก 1 เดือน มากถึงร้อยละ 89 กรณีดังกล่าวได้เป็นแบบอย่างของการผสมผสานภูมิปัญญาชาวบ้านเข้ากับหลักการทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ ส่งผลให้การฟื้นฟูสภาพป่าที่เสื่อมโทรมมีประสิทธิภาพและยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบไฮบริด (Hybrid Local Knowledge) ที่สามารถแก้ปัญหาเชิงนิเวศซับซ้อนได้ดีกว่าการใช้เทคนิคใดเทคนิคหนึ่งเพียงลำพัง

3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ ผลิตภัณฑ์ชาใบชูลู่และปูแปมต้องไม่เพียงสร้างรายได้ แต่ยังสร้างการยอมรับในทุนวัฒนธรรมของชุมชน (Cultural Capital) โดยผลิตภัณฑ์ที่ชาวบ้านร่วมกันคิดค้นและผลิตขึ้นมาจำหน่ายมีคุณภาพเหมาะสมสามารถตรวจสอบได้ตามหลักวิทยาศาสตร์ ข้อค้นพบนี้สะท้อนแนวคิดเศรษฐกิจฐานรากที่ใช้ทุนธรรมชาติ ทุนภูมิปัญญาและทุนสังคมอย่างสอดคล้องประสานเป็นรูปธรรมของเศรษฐกิจพอเพียงและ BCG Economy Model โดยในปี 2566 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนธนาคาร์ตันกล้าป่าชายเลนชุมชนคลองหัวจาก สามารถสร้างรายได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้รวม 35,690 บาท (โครงการพลังชุมชนและนวัตกรรมเพื่อความยั่งยืน, 2567) ซึ่งแม้จะเป็นรายได้เริ่มต้น แต่ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่มีศักยภาพต่อการพัฒนาต่อยอดทางเศรษฐกิจในระยะยาวของชุมชน

4. การเปลี่ยนผ่านจากชุมชนเปราะบางสู่การพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ชุมชนคลองหัวจากซึ่งเคยถูกมองข้ามในกระบวนการพัฒนาและถูกตีตราว่าขาดศักยภาพ ปัจจุบันได้กลายเป็นชุมชนต้นแบบด้านนวัตกรรมเพื่อความยั่งยืน โดยสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับบุคคลและองค์กรภายนอกที่สนใจเรื่องการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน พร้อมเปิดพื้นที่ให้เกิดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับชุมชน สะท้อนให้เห็นว่าศักยภาพของชุมชนมิได้ขึ้นอยู่กับทรัพยากรจากภายนอก หากแต่เกิดจากการเปิดโอกาสให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วม การสนับสนุนที่เข้าใจบริบทของการพัฒนาและการคืนอำนาจในการจัดการทรัพยากรให้กับชุมชนเอง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่กลางของการเรียนรู้ (Learning Space) ในการขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยได้เกิดองค์ความรู้ที่สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนานวัตกรรมจากทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนคลองหัวจาก ตำบลบางปะกง อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน โดยเริ่มจากการฟื้นฟูระบบนิเวศป่าชายเลนที่เสื่อมโทรมไปสู่ความอุดมสมบูรณ์ของป่าชายเลน สามารถต่อยอดเป็นการพัฒนาอาชีพและเสริมรายได้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่ม เช่น ชาใบชูลู่และปูแปมตองน้ำปลา ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดนวัตกรรมจากฐานชุมชน (Grassroots Innovation) ที่เน้นการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญาเพื่อสร้างความยั่งยืน (Gupta et al., 2003)

1. นวัตกรรมการฟื้นฟูภูมินิเวศป่าชายเลน กระบวนการพัฒนาและฟื้นฟูป่าชายเลนและการมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้การฟื้นฟูป่าชายเลนของชุมชนกลับคืนสู่ความสมบูรณ์ทั้งพันธุ์ไม้ สัตว์หน้าดิน ปลา ปู หอยชนิดต่าง ๆ รวมถึงนกและผึ้งได้เข้ามาอยู่อาศัยและสามารถเป็นต้นแบบการสร้างกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชาย

เลนขึ้นมา ทำให้เกิดนวัตกรรมทางสังคม (Social Innovation) จากความร่วมมือของคนในชุมชนและกลายเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งการตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ (Critical Reflection) ในเวทีประชุมสังสรรค์ภายในกลุ่ม การเดินทางไปศึกษาเรียนรู้จากพื้นที่ต้นแบบที่ประสบความสำเร็จด้านการอนุรักษ์ป่าชายเลน การได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนักวิชาการศูนย์ศึกษาและพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และการนำภูมิปัญญามาผสมกับองค์ความรู้วิทยาศาสตร์ เช่น การโพรงดิน การทำคลองไส้ไก่ การใช้น้ำหมักจุลินทรีย์สังเคราะห์แสง เพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศ สอดคล้องกับงานของ Mulgan et al. (2007) ที่ชี้ว่านวัตกรรมทางสังคมที่ยั่งยืนมักเกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่และการสร้างความรู้ร่วมกัน

2. การสร้างผลิตภัณฑ์นวัตกรรมจากทรัพยากรป่าชายเลนของชุมชน เช่น ซาไบชูลูและปูแสมดอนงน้ำปลา เป็นตัวอย่างของนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Product Innovation) ตามแนวคิดของ Thompson (1965) ที่ชี้ให้เห็นว่านวัตกรรมเกิดจากการผสมผสานองค์ความรู้ดั้งเดิมกับแนวทางใหม่ที่ตอบสนองบริบทเฉพาะของชุมชน โดยเน้นการพัฒนาที่เหมาะสมและเพิ่มมูลค่าในระดับท้องถิ่นมากกว่าการใช้เทคโนโลยีขั้นสูง นอกจากนี้แนวคิดการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนฐานชุมชน (Community-based Development) ยังเป็นกรอบสำคัญที่สนับสนุนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านการมีส่วนร่วมและการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ (Chambers, 1994; Pretty, 1995) ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาของชุมชนคลองหวัจากที่เน้นการร่วมมือกันและภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเต็มที่ควบคู่กันนั้นโมเดลเศรษฐกิจชีวภาพ หมุนเวียน สีเขียว หรือ BCG Model (Bio-Circular-Green Economy) ได้ถูกนำมาใช้เป็นแนวทางยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) โดยมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรชีวภาพอย่างคุ้มค่า (Bio-Economy) การหมุนเวียนทรัพยากรเพื่อสร้างคุณค่าสูงสุด (Circular Economy) และการพัฒนาที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักการนวัตกรรมชุมชนที่เน้นการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

3. ปัจจัยเอื้อต่อความสำเร็จในการสร้างนวัตกรรม กล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วน เช่น โรงเรียน องค์กรภาครัฐ และโครงการพลังชุมชนและนวัตกรรมเพื่อความยั่งยืน (CEIS) เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้นวัตกรรมสามารถขับเคลื่อนได้จริงในพื้นที่ และสะท้อนแนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Development) (Pretty, 1995) ซึ่งเชื่อว่าความยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อประชาชนมีบทบาทในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจด้วยตนเอง ขณะเดียวกันกระบวนการพัฒนานวัตกรรมในชุมชนยังสะท้อนหลักการของทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning Theory) (Freire, 1970; Kolb, 1984) ที่เน้นการสร้างองค์ความรู้ผ่านการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของผู้เกี่ยวข้องในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การระดมความคิด การสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน การลงมือปฏิบัติจริงและการสะท้อนผลลัพธ์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนส่งผลให้เกิดนวัตกรรมที่เหมาะสมและยั่งยืน

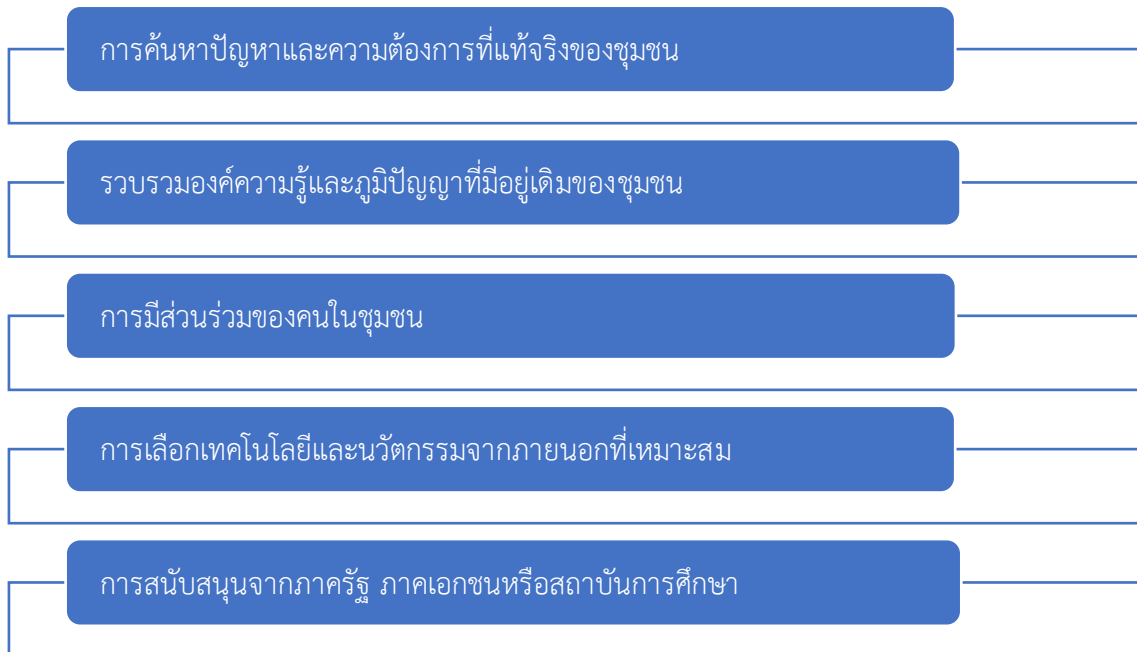
4. ความเชื่อมโยงกับแนวนโยบายระดับชาติ สนับสนุนแนวนโยบายระดับชาติภายใต้นโยบายประเทศไทย 4.0 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจฐานนวัตกรรมและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน โดยสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติได้เน้นย้ำว่าการส่งเสริมนวัตกรรมท้องถิ่นให้เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน จำเป็นต้องใช้จุดแข็งจากทรัพยากรและบริบทท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด ดังนั้นการพัฒนานวัตกรรมจากทรัพยากรป่าชายเลนในชุมชนคลองหวัจาก จึงเป็นกรณีศึกษาที่สะท้อนการบูรณาการอย่างสมดุลของนวัตกรรม สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน กระบวนการวิจัยและพัฒนาครอบคลุมตั้งแต่การฟื้นฟูระบบนิเวศ การสร้างผลิตภัณฑ์นวัตกรรม ตลอดจนการสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ในระดับพื้นที่ นอกจากจะช่วยเหลือแก้ไขปัญหาเชิงนิเวศแล้ว ยังสามารถเป็นชุมชนต้นแบบสำหรับชุมชน

อื่น ๆ ที่กำลังเผชิญกับการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมและการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมอีกด้วย (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2550; กระทรวงพลังงาน, 2561)

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปได้ ดังนี้

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

สรุปการพัฒนานวัตกรรมชุมชนเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ต้องอาศัยการผสมผสานระหว่างความเข้าใจชุมชน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ภูมิปัญญาดั้งเดิม การนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาปรับประยุกต์ใช้ และการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานและองค์กรภายนอก

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. นโยบายการฟื้นฟูป่าชายเลนและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ชายฝั่งควรได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง รวมถึงการให้ความรู้และการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมด้านการขยายช่องทางการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยการสร้างระบบการจัดการคุณภาพและมาตรฐานสินค้า เพื่อให้สินค้าชุมชนสามารถเข้าสู่ตลาดในระดับที่กว้างขึ้น
3. ควรมีการวิจัยในพื้นที่อื่นที่มีความท้าทายทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เช่น พื้นที่ชายฝั่งทะเลในจังหวัดอื่น ๆ ทำให้เห็นความแตกต่างและความคล้ายคลึงในการฟื้นฟูป่าชายเลน รวมถึงการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นนวัตกรรมของชุมชน

บรรณานุกรม

- โครงการพลังชุมชนและนวัตกรรมเพื่อความยั่งยืน. (2567). รายงานผลการดำเนินงานโครงการพลังชุมชนและนวัตกรรมเพื่อความยั่งยืน พ.ศ. 2564-2566. ปทุมธานี: วิทยาลัยโลกคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2550). แผนพัฒนานวัตกรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2550-2554. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน).
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2550). แผนพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน).
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). รายงานโมเดลเศรษฐกิจ BCG ในบริบทไทย. สืบค้น 10 กันยายน 2567, จาก <https://www.bcg.in.th/bcg-action-plan/>
- Chambers, R. (1994). Participatory rural appraisal (PRA): Challenges, potentials and paradigm. *World Development*. 22(10), 1437-1454.
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. New York: Continuum.
- Gopalakrishnan, S. & Bierly, P. (1997). *Organizational Innovation and Strategic Choices: A Knowledge Based View*. Academy of Management Best Paper Proceedings.
- Gopalakrishnan, S., & Bierly, P. E. (1997). The Impact of Organizational Context and Competence on Innovation. *Journal of Engineering and Technology Management*. 14(3-4), 193-222.
- Gupta, A. K., Sinha, R., & Koradia, D. (2003). Mobilizing Grassroots' Technological Innovations and Traditional Knowledge. *International Journal of Global Environmental Issues*. 3(1), 104-114.
- Gupta, A. K., Sinha, R., Koradia, D., Patel, R., Parmar, M., and Rohit, P. (2003). Mobilizing grassroots' technological innovations and traditional knowledge, values and institutions: articulating social and ethical capital. *Futures*. 35(1), 975-987.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Mulgan, G., Tucker, S., Ali, R., & Sanders, B. (2007). *Social innovation: What it is, why it matters and how it can be accelerated*. The Young Foundation. Retrieved from <https://youngfoundation.org/wp-content/uploads/2012/10/Social-Innovation-what-it-is-why-it-matters-how-it-can-be-accelerated-March-2007.pdf>
- Pretty, J. N. (1995). Participatory Learning for Sustainable Agriculture. *World Development*. 23(8), 1247-1263.
- Seyfang, G., & Smith, A. (2007). Grassroots Innovations for Sustainable Development: Towards a New Research and Policy Agenda. *Environmental Politics*. 16(4), 584-603.

- Thompson, V.A. (1965). Bureaucracy and Innovation. *Administrative Science Quarterly*. 10(1), 1-20. <https://doi.org/10.2307/2391646>
- Wenger, E. (1998). *Communities of Practice: Learning, Meaning, and Identity*. Cambridge University Press.

การฟื้นฟูอาหารพื้นถิ่นผ่านเทศกาลประเพณีย่านตลาดน้อย กรุงเทพมหานคร*

The Restoration of the Local Foods through the traditional festival
at Talat Noi, Bangkok

¹เตชสิทธิ์ รัชมิวงศ์พร, ปัทมา วัฒนพานิช, สายฝน ทรงเสียงไชย,
รณกฤต เพชรเกลี้ยง, อารุท หงส์ศิริ, อิสริย์ภักดิ์ หงส์นิมิตชัย และธัญลักษณ์ โกมาสธิต

¹Taychasisit Russameewongporn, Pattama Wattanapanich, Saifon Songsiangchai,
Ronnakrit Peachkleang, Arwut Hongsiiri, Itsariphak Hongnimitchai and Thunyaluck Komasatit

¹คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

¹Faculty of Education Bansomdejchaopraya Rajabhat University

¹Corresponding's Author E-mail: taychasisit.artart@gmail.com

บทคัดย่อ

ชาวจีนได้เข้ามาประเทศสยามเพื่อทำการค้าและพำนักอาศัย โดยชาวจีนที่อพยพเข้ามามี 5 กลุ่มใหญ่ ๆ ซึ่งในอดีตกลุ่มจีนฮกเกี้ยน นับเป็นกลุ่มชาวจีนที่มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ย่านตลาดน้อย วัฒนธรรมจีนมีบทบาทสำคัญที่ยึดโยงกับผู้คนและพื้นที่ ซึ่งผู้คนในย่านนี้ยังคงนำวัฒนธรรม หลักปรัชญาและหลักคิดในทางศาสนา มาเชื่อมโยงกับเทศกาลประเพณีต่าง ๆ โดยมี 8 เทศกาลประเพณีที่สำคัญตามปฏิทินจันทรคติและสุริยคติแบบจีน ซึ่งในแต่ละเทศกาลมีอาหารพื้นถิ่นที่ปรากฏใน 8 เทศกาลเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นและยังคงได้รับการสืบทอดให้คงอยู่

เมื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในชุมชนย่านตลาดน้อยนั้น ได้เกิดขึ้นจากกระแสทุนนิยมที่เป็นไปตามพลวัตแห่งยุคสมัย แต่ชุมชนก็มีกลไกในการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนเอาไว้ นั่นคือ การคงไว้ซึ่งความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่ายภาคีทุกส่วนงาน คนในชุมชนมีความร่วมมือกันรักษา ถ่ายทอดวิถีถิ่น เพื่อฟื้นฟูด้านอาหารพื้นถิ่นสู่การรับรู้ไปทั่วโลก มีการจัดเทศกาลประเพณีขึ้น แสดงความเชื่อมโยงถึงประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อให้เกิดแรงดึงดูดในการท่องเที่ยวบนฐานคิดเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ด้วยกระบวนการ soft power ให้มีคุณภาพและคุณค่า และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งเศรษฐกิจอย่างสร้างสรรค์ เตรียมความพร้อมสำหรับคนรุ่นใหม่ของชุมชนกรุงเทพมหานคร

คำสำคัญ: การฟื้นฟู; อาหารพื้นถิ่น; เทศกาล; ย่านตลาดน้อย

ABSTRACT

The Chinese immigrated to Siam for trade and residency, and there are 5 majority groups of Chinese. The Hokkien were historically significant in the economy and society in the Talad Noi area. Chinese people in the Talad Noi area integrate cultural, philosophies, and religious principles related to various festivals, the 8 significant festivals in the Chinese lunar

and solar calendars. Thus, each festival illustrates the features of local cuisines in 8 festivals that present identity and heritage to the generation.

When social changes in the Talad Noi community occurred due to the capitalist currents that followed the dynamics of the era, the community had mechanisms to preserve its cultural identity, which was to maintain the strength of the community and networks of all sectors. The people in the community have cooperated to preserve and pass on local traditions to revive local food to be known around the world. Traditional festivals are organized to show the connection to the history of the community to create an attraction for tourism based on the economic concept. By creating with soft power process to be of quality and value and in line with the strategy for developing creative economic areas, preparing the new generation of the Bangkok community.

Keyword: Restoration; Local Food; Festival; Talad Noi

บทนำ

ย่านตลาดน้อย นับเป็นพื้นที่ในกรุงเทพมหานครที่มีชาวจีนอาศัยอยู่และเป็นย่านสำคัญในอดีต ซึ่งมีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานและสามารถสืบค้นรากทางประวัติศาสตร์สัมพันธ์กับยุคสมัยปลายกรุงธนบุรี กับต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ย่านตลาดน้อยได้ถ่ายทอดเรื่องราวของผู้คน วิถีชีวิตและประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจีน กลุ่มหนึ่งที่มืบทบาทสำคัญที่ยึดโยงอยู่กับผู้คนและพื้นที่เกี่ยวเนื่องผ่านวัฒนธรรมจีน จากการย้ายถิ่นฐาน บ้านเรือนของชุมชนชาวจีนที่ตั้งอยู่ในที่ดินที่ได้รับพระราชทานเมื่อครั้งสร้างกรุงธนบุรีบริเวณปากตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นที่ตั้งของพระบรมมหาราชวังปัจจุบัน ไปยังที่ดินพระราชทานแลกเปลี่ยนตามพระราชประสงค์ในการย้ายพระนครแห่งใหม่ในยุคสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ โดยที่ดินพระราชทานแลกเปลี่ยนดังกล่าวเริ่มจากคลองไผ่วัดสามปลื้ม (วัดจักรวรรดิราชาวาส) ลงไปจนถึงพื้นที่ที่เป็นตลาดน้อยในปัจจุบัน (วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธ์ และสุภางค์ จันทวานิช, 2534)

การเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคมชุมชนตลาดน้อยเกิดขึ้นตามพลวัตแห่งยุคสมัย ปัจจัยการเติบโตทางเศรษฐกิจย่านตลาดน้อยในสมัยช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์จนถึงช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่วนหนึ่งมาจากชาวจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในสยาม ย่านตลาดน้อยในฐานะพื้นที่ที่มีชาวจีนอาศัยอยู่จำนวนมากจึงเป็นแหล่งความเจริญในด้านการค้า สินค้าและอาหารที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจีน สืบเนื่องกันภายในย่านใกล้เคียงกันอย่างเช่นย่านสำเพ็งและเยาวราช การดำเนินชีวิตของชาวจีนย่านนี้ ยังคงนำวัฒนธรรมของตนที่มีความเชื่อที่เชื่อมโยงกับเทศกาลประเพณีต่าง ๆ เน้นแนวคิดเรื่องหลักปรัชญาและหลักคิดในทางศาสนา โดยมีเทศกาลประเพณีที่สำคัญตามปฏิทินจันทรคติและสุริยคติแบบจีน ดังนี้ 1) เทศกาลตรุษจีน (การขึ้นปีใหม่ของชาวจีน) 2) เทศกาลห้วงเซียว 3) เทศกาลเซ่งเม้ง (การไหว้บรรพบุรุษ) 4) เทศกาลไหว้บ๊ะจ่าง (การกิน/ทำบ๊ะจ่าง เทศกาลนี้ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของทางยูเนสโก) 5) เทศกาลสารทจีน 6) เทศกาลไหว้พระจันทร์ 7) เทศกาลกินเจ (ถือศีลกินผัก) 8) เทศกาลตั้งใจ (ไหว้บัวลอย) ในแต่ละเทศกาลมีวัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่นของประกอบในเทศกาล ความเชื่อในพิธีกรรมและเทศกาลดังกล่าว เป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น และยังคงได้รับการสืบทอดอนุรักษ์จากกลุ่มคนในท้องถิ่น เพื่อคงวิถีดั้งเดิมไว้

พื้นที่ย่านตลาดน้อย มีที่ตั้งอยู่ในลักษณะภูมิประเทศที่ดีริมน้ำเจ้าพระยาในช่วงโค้งน้ำ ในอดีตนับเป็นชัยภูมิที่ดีและเหมาะสมในการเป็นพื้นที่ย่านการค้า วิถีชุมชนย่านตลาดน้อยมีความเข้มแข็งและมีความพร้อมในการถ่ายทอดวิถีถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนและด้วยความหลากหลายของกลุ่มชาวจีนในพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยนที่เป็นชาวจีนกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน ยังคงปรากฏร่องรอยทางวัฒนธรรม เช่น ศาลเจ้าโจวซือกง บ้านคฤหาสน์จีนโชวเฮงไถ่ที่ตั้งอยู่ในซอยดวงตะวันและบ้านคหบดีจีนริมน้ำเก่าแก่อีกหลายหลังที่คงอยู่ไว้ให้เรียนรู้ถึงเรื่องราวต่าง ๆ ผ่านประวัติของบ้าน ในปัจจุบันสภาพกายภาพของชุมชนย่านตลาดน้อยนั้น พบว่ามีเส้นทางเดินเท้าที่เชื่อมต่อถึงถนนเยาวราชได้สะดวกรวดเร็วและเส้นทางการเดินทางทางน้ำที่สามารถไปในพื้นที่ย่านสำคัญของกรุงเทพมหานครได้ นำไปสู่การพัฒนาชุมชนเมืองของย่านตลาดน้อยให้เป็นจุดเชื่อมต่อการคมนาคมทางบกและทางน้ำตามยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานคร อีกจุดหนึ่งในผังพระนคร ซึ่งชุมชนตลาดน้อยเป็นพื้นที่หนึ่งในนโยบายการพัฒนาให้พื้นที่แห่งนี้เป็ย่านสร้างสรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวในด้านอาหารที่โดดเด่นของกรุงเทพมหานครอีกแห่งหนึ่ง การผสมผสานทางวัฒนธรรมอาหารการกินจึงถูกถ่ายทอดผ่านเทศกาลประเพณีจีนที่โดดเด่นและมีความเป็นสากลที่เป็นเทศกาลประจำปี ซึ่งมีอาหารจีนพื้นถิ่นในเทศกาล ดังนี้ ผัดหมี่ซั่ว ขนมเต่าแดงหรืออั้งก้วย ขนมจุชังเปี๊ยะ บ๊ะจ่าง เป็ดพะโล้ ขนมไหว้พระจันทร์ ขนมโก๋ กานาฉ่าย ขนมบัวลอย

อาหารตามเทศกาลของชุมชนย่านตลาดน้อย มีความน่าสนใจและมีอัตลักษณ์ของอาหารพื้นถิ่นที่มีประวัติและเรื่องเล่าผ่านอาหารตามเทศกาลนั้น ๆ ตั้งแต่การประกอบอาหารด้วยเครื่องปรุงที่มีคุณภาพและมีคุณค่าทางโภชนาการ สะอาด ความประณีตในการปรุงอาหาร รวมทั้งรสชาติของอาหาร องค์ความรู้ในภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่นย่านตลาดน้อย ได้ส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญผ่านเทศกาลพื้นถิ่นที่แสดงถึงความโดดเด่นของชุมชน

จากปัจจัยสภาพแวดล้อม ปัจจัยกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงพื้นที่ไปตามกระแสทุนนิยม พร้อมทั้งระบบและกลไกการรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมชุมชน เพื่อไม่ให้เกิดการเลือนหายทางวัฒนธรรมไปตามยุคสมัยในกระแสโลกาภิวัตน์ เป็นวิธีการเพื่อสร้างกลไกการขับเคลื่อนชุมชนผ่านเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ให้เกิดการมีส่วนร่วมของผู้คนในชุมชนในการฟื้นฟูอาหารพื้นถิ่นใน 8 เทศกาลประเพณี “ย่านตลาดน้อย” บนฐานคิดของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่สอดคล้องกับองค์ความรู้วัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่นจาก 8 เทศกาลประเพณี “ย่านตลาดน้อย” ที่ผสมผสานความดั้งเดิมกับความเป็นสมัยปัจจุบัน อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจท่องเที่ยวของกรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเทศกาลประเพณีจีนและฟื้นฟูอาหารพื้นถิ่นจาก 8 เทศกาลประเพณีจีนย่านตลาดน้อย
2. เพื่อศึกษาการผลักดันอาหารพื้นถิ่นย่านตลาดน้อย ให้เป็นที่รู้จักผ่านกระบวนการ Soft Power

วิธีดำเนินการวิจัย

คณะผู้วิจัยมีจุดเน้นในการฟื้นฟูอาหารพื้นถิ่นในเทศกาลประเพณีจีน ย่านตลาดน้อย กรุงเทพมหานคร ผ่านวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมความสัมพันธ์ของประชาคมในพื้นที่และการสำรวจภาคสนามวิจัย โดยผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยเครื่องมือการวิจัยวิธีดำเนินการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. ขอบเขตด้านการศึกษา

การฟื้นฟูอาหารพื้นถิ่นจาก 8 เทศกาลประเพณีย่านตลาดน้อย และการสร้างกลไกการขับเคลื่อนชุมชน ผลักดันอาหารพื้นถิ่นผ่านกระบวนการทำงานแบบ Soft power

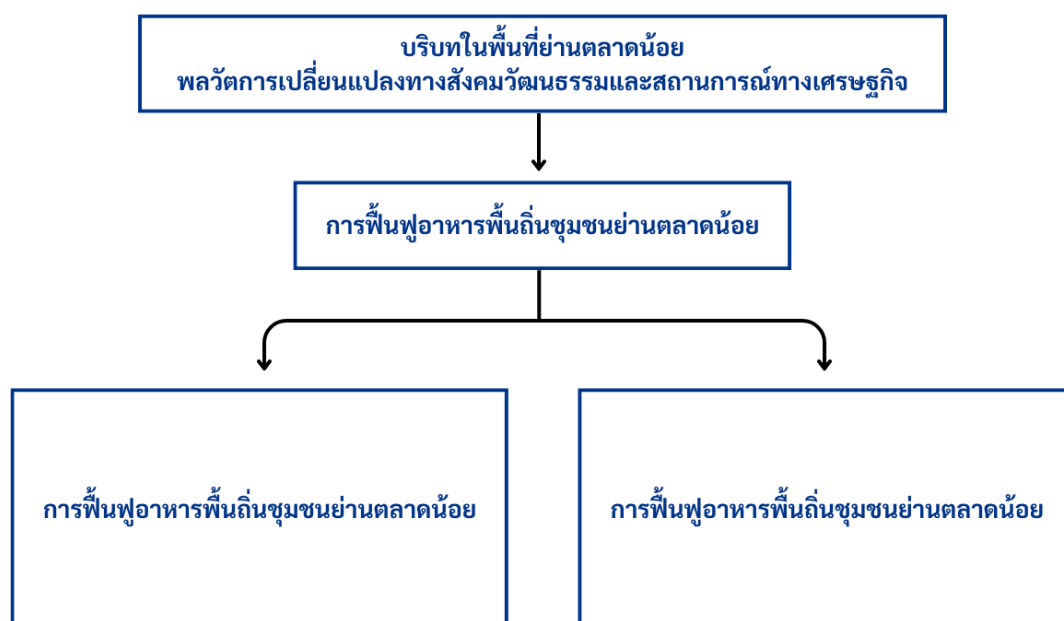
2. ขอบเขตด้านพื้นที่และระยะเวลาการวิจัย

- พื้นที่ย่านตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร
- ช่วงเวลาระหว่าง 1 ตุลาคม 2566 ถึง 30 กันยายน 2567

3. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูล

- ประชาชนท้องถิ่น จำนวน 1 คน
- ผู้ทรงคุณวุฒิด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมท้องถิ่น จำนวน 1 คน
- ผู้เชี่ยวชาญด้านอำนาจอ่อน (soft power) จำนวน 1 คน
- ประธานชุมชนหรือผู้แทนกลุ่มต่างๆ จำนวน 5 คน
- ผู้แทนจากร้านอาหาร ร้านค้าริมทางในชุมชน ศาลเจ้า/สมาคมจีน และ แหล่งหรือบ้านจีนโบราณ จำนวน 10 คน
- เชฟผู้มีชื่อเสียงและประสบการณ์ จำนวน 1 คน

4. ขอบเขตด้านกรอบแนวคิด

แผนผังที่ 1 ขอบเขตกรอบแนวคิด

วิธีการดำเนินการวิจัยและเครื่องมือการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้เริ่มศึกษาข้อมูลของชุมชนย่านตลาดน้อย ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอาหารจีนพื้นถิ่นจาก 8 เทศกาลและประเพณีจีน ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโดยชุมชนเพื่อผลักดันให้อาหารจีนพื้นถิ่นเป็นที่รู้จักในเวทีโลก ด้วยกระบวนการ Soft Power คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยดังนี้

ระยะที่ 1 ทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสำรวจข้อมูลของชุมชนโดยลงพื้นที่ภาคสนามเก็บข้อมูล ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (Semi-

Structure Interview) จากผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ประธานชุมชนหรือผู้แทนกลุ่มต่าง ๆ ผู้แทนจากร้านอาหาร ร้านค้าริมทางในชุมชน ศาลเจ้า/สมาคมจีนและแหล่งหรือบ้านจีนโบราณ ซึ่งคณะผู้วิจัยกำหนดประเด็นที่เกี่ยวข้องกับข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล/ผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลเชิงวิชาการและเชิงประสบการณ์ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และอาหารพื้นถิ่นที่มีเอกลักษณ์ของชุมชน (อาหารจาก 8 เทศกาล)

ระยะที่ 2 ดำเนินกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) และกิจกรรมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) ในประเด็นประวัติศาสตร์และเรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์จีนในย่านตลาดน้อย วัฒนธรรมของชาวจีนในย่านตลาดน้อย จากวิถีชีวิตผ่านความเชื่อ เรื่องเล่าเทศกาลและอาหารเทศกาลที่สำคัญย่านตลาดน้อยและอาหารที่ปรากฏในเทศกาล ความโดดเด่นของอาหารจีนในเทศกาลที่สะท้อนถึงความเป็นอัตลักษณ์ของย่านตลาดน้อย กรุงเทพมหานคร และกลไกการขับเคลื่อนของชุมชนย่านตลาดน้อย เพื่อผลักดันให้อาหารในเทศกาลไปสู่กระบวนการ Soft Power

การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลข้อมูลการวิจัย

คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาและการวิจัย โดยวิธีวิทยาในรูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีกระบวนการและขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลผ่านการทบทวนเอกสาร วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. วิเคราะห์การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview)
3. วิเคราะห์ข้อมูลผ่านการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research – PAR) และการปฏิบัติการประชุมสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion)
4. สรุปผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูลและถอดบทเรียนจากกิจกรรมการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research – PAR)

ประเด็นหลักในการทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

ก. ประวัติศาสตร์เชิงพื้นที่ย่านตลาดน้อย กรุงเทพมหานคร

ภายหลังจากกรุงศรีอยุธยาได้พ่ายแพ้สงครามให้กับพม่า ในวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2310 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงกอบกู้เอกราชได้เป็นผลสำเร็จ เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ.2310 พระองค์ทรงทอดพระเนตรเห็นสภาพบ้านเมืองในกรุงศรีอยุธยา ว่ามีความเสียหายอย่างหนักพระองค์จึงทรงเลือก “เมืองธนบุรี” ที่ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาขึ้นเป็นราชธานีแห่งใหม่มีนามว่า “กรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร” (ทิภากร บาร์เมษฐ์, 2542)

กรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร มีลักษณะเป็นเมืองอกแตก ตั้งอยู่ทั้ง 2 ฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงพระราชทานพื้นที่ให้ชาวต่างชาติหลายกลุ่มได้พำนักอาศัยในพื้นที่ต่าง ๆ รอบพระนครกรุงธนบุรี สำหรับชาวจีนพระองค์ทรงให้ตั้งถิ่นฐานในบริเวณด้านใต้พระนครย่านกุฎีจีนตลอดจนริมแนวคลองบางกอกใหญ่และปากฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ที่เป็นบริเวณพระบรมมหาราชวังในปัจจุบัน (ธวัชชัย สาครินทร์, 2541) ต่อมาในยุคกรุงรัตนโกสินทร์ ชุมชนชาวจีนที่อาศัยบนที่ดินพระราชทานเมื่อครั้งกรุงธนบุรีในส่วนของปากตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ต้องโยกย้ายพื้นที่อาศัยไปยังที่ดินพระราชทานแห่งใหม่

ตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 เนื่องด้วยการสร้างพระนครแห่งใหม่จะใช้พื้นที่ดังกล่าวสร้างพระบรมมหาราชวัง โดยที่ดินพระราชทานแห่งใหม่มีพื้นที่ตั้งแต่คลองใต้วัดสามปลื้ม หรือวัดจักรวรรดิราชาวาส ลงไปจนถึงคลองเหนือ วัดสำเพ็ง หรือวัดปทุมคงคา ซึ่งที่ดินพระราชทานแห่งใหม่นี้ครอบคลุมถึงพื้นที่ย่านตลาดน้อยในปัจจุบัน (วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธ์ และสุภาภรณ์ จันทวานิช, 2534)

ข. ชาวจีนในย่านตลาดน้อย กรุงเทพมหานคร

1. การอพยพของชาวจีน

ชาวจีนได้อพยพเข้ามาตั้งอาศัยในประเทศไทยมาเป็นเวลาช้านาน โดยมีหลักฐานที่ปรากฏพบว่าชาวจีนเริ่มเข้ามาในประเทศไทยเพื่อทำการค้าและเพื่อพำนักอาศัยซึ่งตรงกับยุคสมัยกรุงสุโขทัย และเริ่มมีความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นและตรงกับราชวงศ์หมิงในประเทศจีน (อดุลย์ รัตนมันเกษม, 2557) นับตั้งแต่ช่วงกลางสมัยราชวงศ์ชิง ได้มีชาวจีนหลายกลุ่มจำนวนมากได้อพยพเข้ามาอันเนื่องมาจากปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศจีน ณ ขณะนั้นการอพยพของชาวจีนนั้นได้ก่อให้เกิดการผสมกลมกลืนกับกลุ่มชาวจีนที่ต่างตระกูลภาษาและผู้คนดั้งเดิมในท้องถิ่น ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ความเชื่อและประเพณีที่สะท้อนถึงพลวัตวัฒนธรรม การผสมผสานดังกล่าวส่งผลให้วัฒนธรรมจีนเกิดการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับบริบทของสังคม การหลอมรวมทางวัฒนธรรมนี้จึงเป็นลักษณะการผสมผสานและสวมทับกับวัฒนธรรมอื่นอย่างช้า ๆ และปรับเปลี่ยนไปตามบริบททางสังคมอย่างต่อเนื่องโดยมีนัยสำคัญ (G. William Skinner. 2529) ชาวจีนทั้งหมดนี้นับเป็นชาวจีนโพ้นทะเลที่เดินทางเข้ามาและอาศัยในประเทศไทย โดยมีการบันทึกทางสถิติของราชการในส่วนของจำนวนประชากรจีนที่อาศัยประเทศไทยเมื่อ พ.ศ.2453 จำนวนรวมทั้งสิ้น 162,568 คน (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ ร.5 น.30/9 ยอดสำมะโนครัว มณฑลกรุงเทพฯ ศก.128)

2. การตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในย่านตลาดน้อย กรุงเทพมหานคร

สำหรับในย่านตลาดน้อย เกิดจากการขยายตัวของอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวจีนจากย่านกุฎีจีน การย้ายใหม่พื้นที่อาศัยตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 เนื่องด้วยการสร้างพระนครแห่งใหม่ที่จะใช้พื้นที่ที่ชาวจีนเคยอาศัยอยู่แต่เดิมมาสร้างพระบรมมหาราชวังพร้อมกับการอพยพของชาวจีนโพ้นทะเลระลอกใหญ่ ๆ หลายระลอก ชาวจีนกลุ่มแรก ๆ ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในย่านตลาดน้อย นิยมพึ่งพาอาศัยกันเฉพาะกลุ่มภาษาถิ่นของตน ซึ่งกลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนเป็นกลุ่มแรกได้สร้างศาลเจ้าโจวซือกง ขึ้นในปี พ.ศ.2347 ชาวจีนฮกเกี้ยนเป็นกลุ่มนี้จึงมีบทบาทในด้านการค้าและระบบราชการในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น รัฐบาลสยามขณะนั้นได้เปิดโอกาสให้ทำการค้าสำเภาได้อย่างอย่างเสรี พ่อค้าชาวจีนฮกเกี้ยนย่านตลาดน้อยจึงมีความมั่งคั่งจากการค้าสำเภา บางส่วนได้เข้ารับราชการ ซึ่งเป็นขุนนางชาวจีนฮกเกี้ยนที่มีบทบาททางการค้าและอำนาจ อาทิ พระอภัยวานิช (จาด) ต้นตระกูล “โปษยะจินดา” เป็นขุนนางกรมท่าซ้ายในสมัยรัชกาลที่ 3 และได้สร้างคฤหาสน์ “โชวเฮงไถ่” ซึ่งเป็นอาคารสถาปัตยกรรมจีนที่ยังคงดำรงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน (นิภาพร รัชตพัฒนากุล, 2546) นอกจากนี้กลุ่มชาวจีนฮกกาที่เข้ามาตั้งรกรากในย่านตลาดน้อย ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 โดยพ่อค้าชาวจีนฮกกาได้อพยพเรือของค์เจ้าพ่อ “ฮ้วนหว่อง” จากประเทศจีนมาประดิษฐานบุชากว่า 100 ปี ภายหลังจึงสร้าง “ศาลเจ้าโรงเกือก” ประมาณปี พ.ศ.2332 (สุชาติ-ศิริพร พรชัยวิเศษกุล, ม.ป.พ.) ซึ่งในอดีตย่านตลาดน้อยเป็นที่รู้จักในชื่อว่า “บ้านโรงกระทะ” ซึ่งชาวฝรั่งเศสที่เข้ามาในสยามช่วงสมัยรัชกาลที่ 3 พระบาท สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เรียกบริเวณบ้านโรงกระทะนี้ว่า “Fonderie Chinoise” หรือ “บ้านช่างหลอมจีน” เนื่องจากผู้คนในชุมชนย่านตลาดน้อยมีอาชีพการตีเหล็กที่มีความเชี่ยวชาญ (พิมพ์ประไพ พิศาลบุตร, 2546)

3. ความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมในย่านตลาดน้อย กรุงเทพมหานคร

ชาวจีนมีความเชื่อและความศรัทธาในธรรมชาติและปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ โดยมีความเชื่อที่ว่าผีเทพเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำอยู่ในธรรมชาติรอบตัวเราและสัมพันธ์กับมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย ที่เป็นตัวแทนของความเป็นธรรมชาติที่สามารถชี้แนะ กำหนดและควบคุมความเป็นไปของโลกมนุษย์และมีอำนาจเหนือมนุษย์ (เรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ, 2554) ชาวจีนจึงเชื่อว่าเทพเจ้าสามารถบันดาลทุกสิ่งที่ดีให้ได้และสามารถช่วยจัดสิ่งที่ไม่ดีต่าง ๆ ได้ ชาวจีนจึงมีการประกอบพิธีกรรม นอกจากนี้ชาวจีนยังเชื่อในเรื่องภูตผี วิญญาณมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ และมีการเซ่นไหว้วิญญาณเหล่านั้นมาโดยตลอด รูปแบบสำคัญในพิธีกรรมเซ่นไหว้ภูตผีผ่านประเพณีกระบวนการฌาปนกิจและการฝังศพ (นริศ วศินานนท์, 2552) การอพยพเข้ามาของชาวจีนในประเทศไทย ได้นำวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยมและความเชื่อมาเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตและยังถ่ายทอดความเชื่อเหล่านี้จากรุ่นสู่รุ่น ชาวจีนมีประเพณีและพิธีกรรมมากมายจนมีคำกล่าวที่ว่า “หนึ่งปีมีแปดเทศกาล หนึ่งชีวิตมีห้าพิธีกรรม” ซึ่งเทศกาลประเพณีของชาวจีนที่ปรากฏมี 8 เทศกาลหลัก ดังนี้

เทศกาลวันตรุษจีน (春节) ตามความเชื่อของชาวจีนคือ วันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 1 ตามปฏิทินจันทรคติจีน **เทศกาลหंग่วนเซียว (元宵節)** หรือเทศกาลโคมไฟ โดยคำว่า “元 ห่งวน” หมายถึง แรกเริ่ม คำว่า “宵เซียว” แปลว่า กลางคืน ตรงกับวันที่ 15 เดือน 1 ตามปฏิทินจันทรคติ **เทศกาลเจ้งเหม้ง (清明節)** เริ่มต้นประมาณ 4-5 เมษายน จนถึง 19-20 เมษายน โดยประมาณ เป็นประเพณีการไหว้บรรพบุรุษที่สุสาน **เทศกาลไหว้บ๊ะจ่าง (端午節, 端陽節)** ตรงกับวันที่ 5 เดือน 5 ตามปฏิทินทางจันทรคติ หรือ “โหวงเหว่ยโจ่ว” เป็นการระลึกถึงวันที่ชีหยวน (屈原,) กวีผู้รักชาติแห่งรัฐฉู่ **เทศกาลวันสารทจีน (中元節)** ตามปฏิทินทางจันทรคติ ตรงกับวันที่ 15 เดือน 7 ตามปฏิทินจีน (จิตรา ก่อนันทเกียรติ, 2544) **เทศกาลไหว้พระจันทร์ (中秋節)** เป็นเทศกาลเพื่อเฉลิมฉลองการเก็บเกี่ยว ในคืนวันเพ็ญเดือน 8 ตามปฏิทินจันทรคติ (กันยายนตามปฏิทินสากล) **เทศกาลต้งโจ้ย (บัวลอย) (冬至)** หมายถึง วันที่พระอาทิตย์จะส่องแสงสั้นที่สุด ประมาณวันที่ 22 ธันวาคมของทุกปี แต่ปีที่มีอธิกมาสจะตรงกับวันที่ 21 ธันวาคม (นิทยา (พลพิพัฒน์พงศ์) ชวี, 2542) **เทศกาลกิงเจ (九皇勝會)** ประเพณีถือศีลกินผัก กำหนดเอาวันตามจันทรคติ คือ เริ่มต้นตั้งแต่วันขึ้น 1 ค่ำ ถึง ขึ้น 9 ค่ำ เดือน 9 ตามปฏิทินจีนของทุกปี (ธนส์ สุวัฒน์มหาธรรม, 2549)

ค. แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

ภววิทยา หรือ Ontology คือ สภาวะแห่งการดำรงอยู่ของความรู้ เป็นปรัชญาสาขาหนึ่งของอภิปรัชญา (metaphysics) ที่ศึกษาเรื่องสภาวะแห่งความเป็นอยู่ การดำรงอยู่ การมีอยู่ของตัวตน (entity) “ภววิทยา” จึงเป็นภาพที่แสดงถึงการมีอยู่ของโลกหลายแบบ (multiplication of worlds) ที่มีมุมมองที่แตกต่างกันอย่างหลากหลายและตอกย้ำการมีอยู่จริง

ปรากฏการณ์วิทยา หรือ Phenomenology ซึ่งมี Wilhelm Friedrich Hegel Edmund Husserl และ Martin Heidegger เป็นนักปรัชญาผู้ให้ความสนใจและสาระของปรากฏการณ์วิทยา ปรากฏการณ์วิทยา จึงเป็นการเผยภาพเพื่อให้เราเห็นถึง “แก่น” และ “รากเหง้า” ของสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ว่ามีความเป็นมาอย่างไร วิธีการทางปรากฏการณ์วิทยานำการศึกษาโครงสร้างของสำนึกในวัตถุบางอย่างและประสบการณ์ที่เป็นความหมายของประสบการณ์ ด้วยการตั้งคำถามจากข้อสงสัยกับบรรดาสิ่งที่เราค้นเคย เคยชิน ยอมรับ ซ่อนเร้นและแอบแฝงที่สามารถวิเคราะห์ อธิบายและตีความในความหมายจากภายใน ภายใต้ขอบเขตของชีวิตประจำวันผ่านการใส่วงเล็บ (Bracketing) โดย “การใส่วงเล็บให้กับพื้นฐานต่าง ๆ ของตัวเราหรือบรรดาสิ่งที่เราค้นเคยและยอมรับ (Presuppositions) ก่อนที่จะทำการศึกษาเรื่องใด ๆ เพื่อที่จะให้ผู้ศึกษาอิสระจากอคติและความลำเอียง” (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2551)

แนวคิดและหลักการ Soft Power

Joseph Nye จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เป็นผู้ริเริ่มคำนิยามของคำว่า Soft Power ได้อธิบายความหมายไว้ ดังนี้ “This second aspect of power-which occurs when one country gets other countries to want what it wants-might be called “Co-optive power” or soft power in contrast with the hard or command power of ordering others to do what it wants.” อาจสรุปความได้ว่าเป็นความสามารถที่ทำให้ผู้อื่น “ต้องการ” และ “ยอมรับ” โดยต้องสามารถดึงดูดความต้องการของผู้อื่นให้เกิดการยอมรับด้วยความ “เต็มใจ” และปราศจากการบังคับ โดยในช่วงปี 2565 พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้เน้นย้ำความสำคัญของนโยบายในการสนับสนุน Soft Power เพื่อผลักดันอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของไทยให้เป็นที่รู้จักทั่วโลก พร้อมทั้งแนะนำหน่วยงานรัฐให้ทำงานร่วมกับภาคเอกชนให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจตามนโยบายที่มุ่งส่งเสริมวัฒนธรรม 5F ให้กลายเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมสำคัญของไทย ได้แก่ 1) อาหาร (Food) 2) ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (Film) 3) การออกแบบแฟชั่นไทย (Fashion) 4) ศิลปะการป้องกันตัวแบบไทย (Fighting) และ 5) เทศกาลประเพณีไทย (Festival) (สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (องค์การมหาชน), 2565) สำหรับประเทศไทยได้มีการกำหนดอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ 15 สาขา และดึงอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ในสาขาที่มีศักยภาพขึ้นมาเป็น Soft Power ของไทย เป็นวัฒนธรรมที่มีศักยภาพ 5F ซึ่งรัฐบาลได้ตั้งเป้าหมายว่า 5F ของไทยจะช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับประเทศ (โรจน์คุณอนงค์, 2566)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยได้แสดงถึงบริบทที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับวัฒนธรรมอาหารที่ปรากฏในเทศกาลประเพณีจีนในสังคมนานาชาติที่ปรากฏถึงการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นและการมีส่วนร่วมของผู้คนทุกภาคส่วนในการผลักดันให้อาหารพื้นถิ่นนานาชาติเป็นที่รู้จัก ผ่านเทศกาลประจำปีทั้ง 8 เทศกาล ซึ่งสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 1 ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้จากการดำเนินการวิจัย

ที่มา: คณะผู้วิจัย, 2568

องค์ความรู้การวิจัย

ย่านตลาดน้อย เป็นย่านวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวจีนฮกเกี้ยน จีนแคะ และจีนแต้จิ๋ว ซึ่งเป็นกลุ่มชาวจีนที่เชื่อมโยงยุคสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย ยุครุ่งธนบุรี ยุครุ่งรัตนโกสินทร์มาจวบจนปัจจุบัน กลุ่มชาวจีนดังกล่าวมีวัฒนธรรมความเชื่อที่ปรากฏผ่านเทศกาล ประเพณีและพิธีกรรม ที่ดำรงอยู่ในพื้นที่ย่านตลาดน้อย 8 เทศกาลสำคัญ อาทิ เทศกาลวันตรุษจีน (春节) เทศกาลหั่งวันเซียว (元宵节) เทศกาลเซ็งเม้ง (清明节) เทศกาลไหว้บ๊องจ่าง (端午节, 端陽節) เทศกาลวันสารทจีน (中元节) เทศกาลไหว้พระจันทร์ (中秋節) เทศกาลต้งโจ้ย (บัวลอย) (冬至) เทศกาลกินเจ (九皇勝會) ซึ่งทั้ง 8 เทศกาล มีกุศโลบายจากความเชื่อและความศรัทธา ในมิติของการเคารพบูชาที่แสดงถึงความกตัญญู ความมีสุขภาพที่ดีอายุยืน และการถวายสักการะแด่เหล่าเทพต่าง ๆ ผ่านวัฒนธรรมอาหารที่ปรากฏใน 8 เทศกาล และมีการสืบทอดทางวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอาหารที่ปรากฏในเทศกาลประเพณีจีนในสังคมย่านตลาดน้อยในเชิงภาววิทยาและปรากฏการณ์วิทยา

การมีส่วนร่วมของผู้คนทุกภาคส่วนในการผลักดันให้อาหารพื้นถิ่นย่านตลาดน้อยเป็นที่รู้จัก โดยมีประชาคมทุกภาคส่วน อาทิ เครือข่ายภาคชุมชน เครือข่ายภาครัฐ เครือข่ายภาคเอกชน เครือข่ายการท่องเที่ยวและเครือข่ายภาคการศึกษา ซึ่งมีแนวคิดการพัฒนาเพื่อให้ย่านตลาดน้อยมีจุดขายทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ผ่านวัฒนธรรมอาหารที่ปรากฏใน 8 เทศกาล โดยประชาคมทุกภาคส่วนได้มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) และสร้างระบบกลไกการขับเคลื่อนผ่านกระบวนการ Soft power ในประเด็น F1 (Food) และ F5 (เทศกาลประเพณี) โดยนำมาเป็นเครื่องมือเชิงนโยบายในพื้นที่ย่านตลาดน้อย เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่นที่ปรากฏในเทศกาลให้เป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมสำคัญ ซึ่งจะเป็นการฟื้นฟูอาหารพื้นถิ่นผ่านเทศกาลประเพณีย่านตลาดน้อย กรุงเทพมหานคร สู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

จากองค์ความรู้การวิจัยดังกล่าว สามารถนำประเด็นต่าง ๆ มาสังเคราะห์ข้อมูล ซึ่งตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. เพื่อฟื้นฟูอาหารพื้นถิ่นจาก 8 เทศกาลประเพณีย่านตลาดน้อย

ชุมชนชาวจีนย่านตลาดน้อย ในช่วงตอนต้นกรุงรัตนโกสินทร์ชาวจีนที่ได้เข้ามาในย่านตลาดน้อยจะรวมตัวกันและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ในกลุ่มภาษาพูดของถิ่นตนเอง โดยพบว่ากลุ่มชาวจีนฮกเกี้ยนและชาวจีนแคะเป็นชาวจีนกลุ่มแรก ๆ ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในย่านตลาดน้อย ซึ่งในเวลาต่อมานอกจากนี้ยังมีชาวจีนแต้จิ๋ว กวางตุ้งและไหหลำ เข้ามาอาศัยในพื้นที่ย่านตลาดน้อย ชาวจีนมีความเชื่อและความศรัทธาที่มีความเชื่อมโยงระหว่างปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ศาสนาพุทธแบบมหายาน ลัทธิขงจื้อ ลัทธิเต๋าและเทพต่าง ๆ ชาวจีนจึงมีการประกอบพิธีกรรม ประเพณีและเทศกาลต่าง ๆ เพื่อให้เกิดเป็นแบบแผนในการดำรงชีวิตผ่านกรอบแนวคิดความเชื่อและความศรัทธา จนมีคำกล่าวที่ว่า “หนึ่งปีมีแปดเทศกาล หนึ่งชีวิตมีห้าพิธีกรรม”

จากพื้นที่ภาคสนามวิจัยพบว่า เทศกาลประเพณีของชาวจีนและอาหารที่ปรากฏในเทศกาลประเพณีของชาวจีนย่านตลาดน้อย นับตามปฏิทินจันทรคติของจีนและปฏิทินสุริยคติมี 8 เทศกาล ตามลำดับ โดยเริ่มนับจากวันแรกแห่งปีของชาวจีน ซึ่งแต่ละเทศกาลมีวัฒนธรรมอาหารและขนมที่ปรากฏในเทศกาล โดยมีการหลอมรวมและผสมผสานรูปแบบทางวัฒนธรรมอาหารของชาวจีนแต่ละกลุ่มภาษา ส่งผลให้อาหารและขนมในเทศกาลประเพณีจีน สะท้อนภาพความเป็นพหุวัฒนธรรม (Multiculture) ที่มีความหลากหลายบนความไม่หลากหลายทางวัฒนธรรม ที่เกิดขึ้นผ่านอาหารในเทศกาลประเพณีจีนทั้ง 8 เทศกาล ดังนี้

ตารางที่ 1 เทศกาลประจำปีและอาหารพื้นถิ่นที่ปรากฏในเทศกาลย่านตลาดน้อย

เทศกาล	อาหารที่ปรากฏในเทศกาล	ช่วงเวลาตามปฏิทินจันทรคติจีน
เทศกาลตรุษจีน หมีซั่ว		วันที่ 1 เดือน 1
เทศกาลห้วงเซียว ขนมเต่าแดง		วันที่ 15 เดือน 1
เซ่งเม้ง ขนมจุ๊ซังเปี้ยะ		ช่วงเดือน 3 ของปี
บ๊ะจ่าง บ๊ะจ่าง		วันที่ 5 เดือน 5
สาหร่ายจีน เปิดพะไล		วันที่ 15 เดือน 7
ไหว้พระจันทร์ ขนมไหว้พระจันทร์ ขนมโก๋		วันที่ 15 เดือน 8

เทศกาล	อาหารที่ปรากฏในเทศกาล	ช่วงเวลาตามปฏิทินจันทรคติจีน
		
เทศกาลกินเจ กาน้ำฉ่าย		วันที่ 1-9 เดือน 9
เทศกาลตังโจ้ย ขนมบัวลอย (อ๋)		วันที่ 22 เดือน 12

2. การสร้างกลไกการขับเคลื่อนชุมชนผ่านกระบวนการ Soft power เพื่อผลักดันอาหารพื้นถิ่น

ในบริบทของชุมชนมีการบริหารจัดการในการสร้างระบบและกลไกการขับเคลื่อนชุมชนผ่านกระบวนการ Soft power โดยมีการสร้างและประสานเครือข่ายทุกภาคส่วน อาทิ

เครือข่ายภาคชุมชน ได้แก่ เครือข่ายย่านตลาดน้อย, บริษัทปิ่นเมือง จำกัด

เครือข่ายภาครัฐ ได้แก่ สำนักท่องเที่ยว กีฬาและวัฒนธรรม กรุงเทพมหานคร, ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC), สำนักงานเขตสัมพันธวงศ์, ธนาคารออมสิน, กรมธนารักษ์ (พิพิธตลาดน้อย), กรมเจ้าท่า

เครือข่ายภาคเอกชน ได้แก่ โรงแรมสุขโขทัย, ธุรกิจร้านอาหารในย่านตลาดน้อย, ผู้ประกอบการธุรกิจ

เครือข่ายการท่องเที่ยว ได้แก่ บริษัทท่องเที่ยวเอกชน, เครือข่ายภาคการท่องเที่ยว, ภาคประชาสังคม

เครือข่ายภาคสถานศึกษา ได้แก่ โรงเรียนใน/นอก พื้นที่เพื่อการเรียนรู้วัฒนธรรม, โรงเรียนเอี่ยมล่อ (สารพัดช่าง), กศน., มทร.รัตนโกสินทร์ บพิตรพิมุข

เครือข่ายดังกล่าวมีแนวคิดเชิงพัฒนาที่จะสร้างสรรค์ให้ชุมชนย่านตลาดน้อยมีจุดเด่นที่สามารถเป็นจุดขายในมิติทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ จากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) และกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group) คณะนักวิจัยพบว่า เทศกาลประเพณีในย่านตลาดน้อยทั้ง 8 เทศกาลและอาหารพื้นถิ่นที่ปรากฏในเทศกาลประเพณีทั้ง 8 เทศกาล มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนย่านตลาดน้อย โดยมีจุดเน้นที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมความเป็นจีน โดยเชื่อมโยงมาที่เทศกาล

ต่าง ๆ ซึ่งเป็นพื้นที่ศูนย์รวมจิตใจและความศรัทธาของย่านตลาดน้อย ซึ่งเป็นจากความเห็นของเครือข่ายภาคีทุกภาคส่วน เป็นผลที่ได้จากกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) และกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus group) ซึ่งจะนำไปสู่การผลักดันอาหารพื้นถิ่นย่านตลาดน้อยในเทศกาลประเพณีจีนให้เป็นที่รู้จักในเวทีโลก ผ่านกระบวนการ Soft power โดยทุนทางวัฒนธรรมที่ปรากฏผ่านเทศกาลประเพณีจีนและอาหารในเทศกาลและประเพณีจีนย่านตลาดน้อย กรุงเทพมหานคร สอดคล้องกับแนวทางในประเด็นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของภาครัฐด้วยอุตสาหกรรมวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งมีเกณฑ์และข้อกำหนดหลักที่จะส่งเสริมทุนทางวัฒนธรรม 5 ด้านในรูปแบบ 5F ดังนี้ 1) Food (อาหาร) 2) Film (ภาพยนตร์/วิดิทัศน์) 3) Fashion (การออกแบบแฟชั่นไทย) 4) Fighting (ศิลปะการป้องกันตัวแบบไทย) 5) Festival (เทศกาลประเพณี) จาก 5F ในกระบวนการ Soft Power ดังกล่าว เมื่อนำมาพิจารณากับทุนทางวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ย่านตลาดน้อย กรุงเทพมหานคร พบว่าสอดคล้องกับ F1 = Food (อาหาร) หมายถึง อาหารจีนพื้นถิ่นที่ปรากฏในย่านตลาดน้อยและปรากฏในเทศกาลประเพณีจีนที่สำคัญทั้ง 8 เทศกาล และ F5 = Festival (เทศกาลประเพณี) หมายถึง เทศกาลประเพณีจีนที่สำคัญตามปฏิทินจันทรคติและสุริยคติของชาวจีน ในความเป็น Soft Power ทั้ง F1 = Food (อาหาร) และ F5 = Festival (เทศกาลประเพณี) ที่เกิดขึ้นและการดำรงอยู่ในพื้นที่ย่านตลาดน้อยเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพล ยึดโยง หลอมรวมความเป็นจีนให้เห็นประจักษ์อย่างเด่นชัด ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา ทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าวมีสิ่งที่สำคัญ 3 ประการ คือ มีคุณค่า มีความต่อเนื่องและมีความหมาย ที่จะเป็พลังโน้มน้าวให้ผู้คนยินดีที่จะดำรงรักษาให้วัฒนธรรมคงอยู่โดยปราศจากการบังคับ สอดคล้องกับนโยบายที่มุ่งส่งเสริมวัฒนธรรม 5F (Soft Power) ให้เป็นระบบกลไกที่สำคัญในการสร้างเสริมทรัพยากรทางวัฒนธรรมในเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

ย่านตลาดน้อย มีจุดเริ่มต้นในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ โดยมีชาวจีนที่เข้ามาอาศัยหลายกลุ่มภาษา และมีการรวมตัวกันพึ่งพากันในกลุ่มภาษาพูดของถิ่นตนเอง ชาวจีนฮกเกี้ยนและชาวจีนแต้หน่บเป็นชาวจีนกลุ่มแรกๆ ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในย่านตลาดน้อยแห่งนี้ ภายหลังจึงมีชาวจีนแต้จิ๋ว กวางตุ้งและไหหลำ ความเชื่อและความศรัทธาของชาวจีนที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติ ศาสนา ลัทธิและเทพต่าง ๆ ที่ประกอบสร้างความเป็นจีนเป็นแบบแผนในการดำรงชีวิตผ่านพิธีกรรม ประเพณีและเทศกาลต่าง ๆ โดยเทศกาลประเพณีของชาวจีนย่านตลาดน้อย ตามปฏิทินจันทรคติของจีนและปฏิทินสุริยคติจะมี 8 เทศกาล ตามลำดับโดยเริ่มนับจากวันแรกแห่งปีของชาวจีน โดยแต่ละเทศกาลมีวัฒนธรรมอาหารประกอบ ซึ่งอาหารที่ปรากฏในเทศกาลประเพณีจีนย่านตลาดน้อย กรุงเทพมหานคร มีลักษณะและรูปแบบการหลอมรวมและผสมผสานวัฒนธรรมอาหารของชาวจีนแต่ละกลุ่มภาษา ที่มีความเป็นพหุวัฒนธรรม (Multiculture) เทศกาลประเพณีจีนทั้ง 8 เทศกาล ซึ่งประชาคมที่เกี่ยวข้องและสัมพันธ์กับวัฒนธรรมในพื้นที่ย่านตลาดน้อย มีความเห็นในแนวทางที่เห็นสอดคล้องกัน คือ เห็นควรว่าควรเลือกอาหารจีนพื้นถิ่นที่ปรากฏในงานเทศกาลประเพณีจีนที่โดดเด่นและแสดงถึงความเป็นย่านตลาดน้อย คือ ขนมไหว้พระจันทร์และขนมโก๋

ในส่วนของกลไกการขับเคลื่อนวัฒนธรรมชุมชน เพื่อส่งเสริมและผลักดันวัฒนธรรมของพื้นที่ย่านตลาดน้อย มีกระบวนการบริหารจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการชุมชน หน่วยงานภาครัฐ กลุ่มองค์กรเอกชนและกลุ่มคนรุ่นใหม่ มีแนวคิดเชิงพัฒนาที่จะสร้างสรรค์ให้ชุมชนย่านตลาดน้อยมีจุดเด่นในมิติทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ อาทิ เครือข่ายภาคชุมชน เครือข่ายภาครัฐ เครือข่ายภาคเอกชน เครือข่ายการท่องเที่ยว เครือข่ายภาคสถานศึกษา โดยดึงหลักการของแนวทาง Soft power เพื่อผลักดันวัฒนธรรมอาหาร

พื้นที่ย่านตลาดน้อยให้เป็นที่รู้จักในระดับสากล ที่สามารถสร้างอัตลักษณ์ชุมชนผ่านอาหารพื้นที่ที่แสดงถึงความเป็นย่านตลาดน้อยซึ่งจะสอดคล้องกับกระแสผู้บริโภคในอนาคต จากบริบทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการวิจัยช่วงรอบปีที่ผ่านมา มีทิศทางและแนวโน้มที่ชัดเจนที่จะสามารถนำไปสู่การผลักดันอาหารจีนพื้นถิ่น ย่านตลาดน้อยในเทศกาลประเพณีจีน ผ่านกระบวนการ Soft power ให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผู้คนย่านตลาดน้อยมีแบบแผนในการดำรงชีวิตของผ่านกรอบแนวคิดความเชื่อ ความศรัทธาและเทศกาลประเพณี ซึ่งมีวัฒนธรรมอาหารที่ปรากฏในเทศกาลประเพณีของชาวจีน 8 เทศกาล โดยนับตามปฏิทินจันทรคติของจีน ในแต่ละเทศกาลสะท้อนความเป็นพหุวัฒนธรรม (Multiculture) ที่สามารถนำไปสู่การฟื้นฟูวัฒนธรรมอาหารที่ปรากฏในเทศกาลประเพณีของพื้นที่ย่านตลาดน้อย

ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ การรื้อฟื้นเพื่อสร้างวัฒนธรรมที่มีรากฐานอยู่เดิมผ่านการสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนให้ดำรงอยู่ และการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า บริบทของชุมชนมีการบริหารจัดการเพื่อสร้างระบบและกลไกการขับเคลื่อนชุมชนผ่านเครือข่ายทุกภาคส่วน อาทิ เครือข่ายภาคชุมชน เครือข่ายภาครัฐ เครือข่ายภาคเอกชน เครือข่ายภาคการท่องเที่ยวและเครือข่ายภาคสถานศึกษา ทุกเครือข่ายมีแนวคิดเชิงพัฒนาที่ให้ชุมชนย่านตลาดน้อย มีศักยภาพในมิติทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งจะนำไปสู่การผลักดันอาหารพื้นถิ่นย่านตลาดน้อยในเทศกาลประเพณีจีนให้เป็นที่รู้จัก ผ่านกระบวนการ Soft power ในรูปแบบ 5F ในประเด็น F1 Food (อาหาร) และ F5 Festival (เทศกาลประเพณี)

ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ การส่งเสริมและเผยแพร่องค์ความรู้ไปสู่พื้นที่สถานศึกษา เพื่อให้เกิดการบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอน และการกำหนดเชิงนโยบายด้านวัฒนธรรมชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในด้านวิชาการ การนำความรู้ที่ได้จากการศึกษา นำมาถ่ายทอดเป็นชุดองค์ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่นในเทศกาลย่านตลาดน้อย ที่สามารถเผยแพร่ให้กับหน่วยงานภาครัฐและหน่วยงานทางการศึกษาในพื้นที่ผ่านสถานศึกษาในระดับการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการบูรณาการกับหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอน ส่งผลในการสร้างความตระหนักรู้คุณค่าและร่วมพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนให้ดำรงอยู่

2.2. ในด้านนโยบาย หน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทหน้าที่ด้านวัฒนธรรมชุมชนและการท่องเที่ยวในสังกัดกรุงเทพมหานคร สามารถนำผลจากการวิจัยไปสู่การเป็นนโยบายเชิงพัฒนาชุมชน พัฒนาท้องถิ่นไปพร้อมกับการอนุรักษ์ในเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชุมชนและพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ เพื่อให้นโยบายนั้นไปสู่ชุมชนหรือผู้ใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- จิตรา ก่อันทเกียรติ. (2544). *ทุกเรื่องให้สมปรารถนา บ่วง-ลื้อ-ยู่-อี*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2551). *ภาษากับการเมือง/ความเป็นการเมือง*. กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและสิ่งพิมพ์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทิภากร บาร์เมซึ. (2542). *ขนอนบางกอกหน้าด่านกรุงศรีอยุธยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บางกอกบุ๊ก.
- ธนส์ สุวัฒนมหาตม์. (2549). *ความเข้าใจเรื่องการเงิน*. ม.ป.ท.
- ธวัชชัย สารินทร์. (2541). *กรุงธนบุรี*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท บวรสารการพิมพ์ จำกัด.
- นริศ วชิรนามนท์. (2552). *ศาสตร์ศิลป์วัฒนธรรมจีน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- นิตยา (พลพัฒน์พงศ์) ขวี่. (2542). *วัฒนธรรมจีน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุวิริยาสาน
- นิภาพร รัชตพัฒนากุล. (2546). ตลาดน้อย: พัฒนาการชุมชนเก่าในบางกอก. *ศิลปวัฒนธรรม*. 24(2), 162.
- พิมพ์ประไพ พิศาลบุตร. (2546). *นายแม่: เรื่องดีๆของนาวิสัย*. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิเคชันส์.
- เรือนแก้ว ภัทรานุประวัติ. (2554). *การสืบทอดความเป็นจีนผ่านการทำความเข้าใจในความหมายและสัญลักษณ์ทางศาสนา ของชาวจีนสู่ลูกหลานในสังคมไทย*. (รายงานการวิจัย) คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- โรจน์ คุณอนเนก. (2566). *Soft Power ไทย ออย่าหยุดแค่ 5F*. สืบค้น 15 สิงหาคม 2567, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/lifestyle/1080609/>
- วัลย์วิภา บุรุษรัตนพันธ์ และ สุภางค์ จันทวานิช. (2534). “ชาวจีนแต่จิวในสภาพสังคมไทย สมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น” ใน *ชาวจีนแต่จิวในประเทศไทยและในภูมิภาคอื่นๆ*. สมัยที่หนึ่ง ท่าเรือจากหลิน (2310-2392). (รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชาติ-ศิริพร พรชัยวิเศษกุล. (ไม่ทราบปี). *ประวัติของศาลเจ้าพ่อฮั่นฮวงกง*. (ม.ป.ท.)
- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ. (ไม่ทราบปี). *ร.5 น.30/9 ยอดสำมะโนครัว มณฑลกรุงเทพฯ ศก. 128*. กรุงเทพมหานคร: หอจดหมายเหตุแห่งชาติ.
- อดุลย์ รัตนมันเกษม. (2557). *รากเหง้าเผ่าจีน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว.
- Skinner, G. W. (2529). *สังคมจีนในประเทศไทย: ประวัติศาสตร์เชิงวิเคราะห์*. (พรณี ฉัตรพลรักษ์ และคณะ, ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

บทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร *

The role of promoting the health of the elderly of monks
at PhoPrathapChang District in Phichit Province

พระอธิการวิรัตน์ ฐิติโก (คัมหนอแนว), สุภางค์พิมพ์ คล้ายธานี

และพระครูสุธีกิตติบัณฑิต

Phra Athikan Wirat Thitiko (Khum No Naeo), Suphangphim Klaythani,
and Phrakru Suthi Kittibundit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phichit Buddhist College
Corresponding Author's E-mail: virute2521@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ 2) ผลการเปรียบเทียบบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ 3) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ เก็บข้อมูลผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 202 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม มีความเชื่อมั่น 0.938 สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ส่วนวิจัยเชิงคุณภาพแบบกึ่งโครงสร้าง โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผู้สูงอายุที่มีเพศ อายุ สถานะภาพ อาชีพ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงานแตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และ 3) ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ด้านสุขภาพทางกาย ขาดการดูแลตัวเอง พระสงฆ์แนะนำให้ออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยของตนเองได้อย่างสม่ำเสมอ ด้านสุขภาพทางจิต คิดมากเรื่องความเป็นอยู่ พระสงฆ์แนะนำให้รู้ปัญหาความไม่สบายใจ บุคลากรภายในวัดช่วยเหลือท่าน ด้านสุขภาพทางสังคม มีภาวะอ้วนบ้าง ผอมเพราะขาดสารอาหาร พระสงฆ์แนะนำให้รู้คำปรึกษาเกี่ยวกับ การดูแลสุขภาพให้เหมาะสมตามวัยของท่าน ด้านสุขภาพทางปัญญา กลัวหกล้ม สะดุดสิ่งกรีดขวาง พระสงฆ์แนะนำให้ท่านไปออกกำลังกายใน สนามของโรงเรียนหรือบริเวณลานกว้างๆ ผู้สูงอายุเป็นวัยที่ร่างกายเสื่อมสภาพลง การออกกำลังกายจะช่วยชะลอการเสื่อมของร่างกายได้ รักษาสภาพร่างกายให้สมบูรณ์ แข็งแรง ยืดอายุของชีวิต และช่วยพัฒนาร่างกาย ควรคิดในแง่บวกและคิดเฉพาะเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเองเท่านั้น

คำสำคัญ: บทบาทการส่งเสริม; สุขภาพ; ผู้สูงอายุ; พระสงฆ์

ABSTRACT

This research aimed to 1) study the level of the role of monks in promoting the health of the elderly, 2) the comparative results of the role of monks in promoting the health of the elderly, 3) the problems, obstacles, and suggestions on the role of promoting the health of the elderly in Pho Prathap Chang District, Phichit Province. The research methodology was mixed-methods, using quantitative research using survey research. Data were collected from 202 elderly samples. The research instrument was a questionnaire with a reliability of 0.938. The statistics used in the research were frequency, percentage, mean, and standard deviation, t-test, and one-way analysis of variance.

The semi-structured qualitative research was conducted by collecting data from 9 key informants. The data were analyzed and synthesized in terms of content. The research results showed that 1) the overall status of promoting the health of the elderly in monks was at a high level. 2) Personnel with different genders, ages, statuses, occupations, education levels, and work experiences had different opinions, but not statistically significant. 3) the problems, obstacles, and suggestions on the role of promoting the health of the elderly in Pho Prathap Chang District, Phichit Province. In terms of physical health, lack of self-care, monks recommended exercising appropriately for their age regularly. Mental health, thinking too much about life, monks advise to know about the problem of discomfort, temple personnel help you. Social health, some are obese, some are thin due to malnutrition, monks advise to know and consult about taking care of health appropriately according to your age. Intellectual health, fear of falling, tripping over obstacles, monks advise you to exercise in the school field or a wide area elderly people are at an age where their bodies deteriorate. Exercise can help slow down the deterioration of the body, maintain a healthy and strong body, extend lifespan, and help develop the body. You should think positively and think only about things that are beneficial to yourself.

Keywords: Role of promotion; Health; Elderly; Monks

บทนำ

สมัยพุทธกาลหลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีลักษณะเป็นองค์รวมในความหมายต่าง ๆ ทุกหลักธรรมซึ่งอาจย้อนไปพิจารณาตั้งแต่จุดเริ่มต้นก็มีลักษณะเป็นแบบองค์รวมไม่เอียงไปทางมุ่งแสวงหาและเสพแต่ความสุขทางกายบำรุงบำเรอจนเกินพอดีที่เรียกว่า "กามสุขัลลิกานุโยค" หรือความจำเป็นทางกายโดยอาจมองเอียงสุดถึงว่าความสมบูรณ์ทางกายเป็นอุปสรรคต่อชีวิตทางจิตใจที่เรียกว่า "อตัตถกิลมณานุโยค" เจ้าชายสิทธัตถะทรงสละความสุขสุดโต่งทางกาย ทำให้เกิดโรคที่มาจากพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล สิ่งสำคัญในการดูแลสุขภาพ ในยุคนี้คือการเพิ่มความสามารถของบุคคลให้มีศักยภาพเพื่อการดำรงคงอยู่ของสุขภาวะก่อนที่จะเข้าใจว่าวิธีการที่ไม่สมดุลดังกล่าวก็ไม่ใช่ว่า จึงหันมาดูแลสุขภาพทางกายเลิกทรมานตน แนวคำสอนสายกลาง มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ หลักการส่งเสริมสุขภาพ สังคมในยุคปัจจุบัน การดำเนินชีวิต มีความซับซ้อนมากขึ้นผนวกกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสุขภาพได้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม การดำรงชีพของมนุษย์ต้องมียอดประกอบหลัก 4 ประการ ได้แก่ อาหาร ที่อยู่

อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค มนุษย์ทุกคนต้องการอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย มีที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย แก่ชีวิตและทรัพย์สิน มีเครื่องนุ่งห่มที่ให้ความอบอุ่น และมียารักษาโรคเพื่อจะให้ตนดำรงชีพได้ต่อไป ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกคนย่อมตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่แน่นอนและความเสี่ยง (จงจิตร อังคทะวานิช, 2557)

โดยเฉพาะในปัจจุบัน มนุษย์ต้องประสบกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงของ สภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม มีการค้นพบโรคซึ่งอุบัติขึ้นใหม่อยู่เสมอ เหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้เมื่อเกิดขึ้นแล้ว สามารถสร้างความเสียหายต่อตนเองและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องขณะเดียวกันความก้าวหน้า ของเทคโนโลยีทางการแพทย์ทำให้เกิดวิธีการรักษาที่ช่วยเหลือนมนุษย์ได้ครอบคลุม และเมื่อมนุษย์มี การเจ็บป่วยย่อมต้องการการรักษาที่ช่วยให้บรรเทาความเดือดร้อน เช่น ยารักษาโรคที่มีประสิทธิภาพ เครื่องมือทางการแพทย์ที่ทันสมัย วิธีการรักษาที่ลดความเจ็บปวด หรือแม้กระทั่งการรักษาที่ไม่ต้อง เปิดปากแผลกว้างดังเช่นในอดีต ทั้งนี้ในการรักษาจะต้องมีค่าใช้จ่ายตามอาการเจ็บป่วย (อารยา แสงเทียน, 2557) เจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างทั่วถึง หลักการส่งเสริมสุขภาพได้นำไปใช้ในการเรียนการสอน และการประยุกต์ใช้ ในการทำงานส่งเสริมสุขภาพ โดยตำราเล่มนี้เขียนขึ้นเพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนกระบวนการวิชาการส่งเสริมสุขภาพ เนื้อหาวิชาประกอบด้วยประเด็นที่สำคัญ ๆ และนับเป็นกฎหมายด้านผู้สูงอายุ ฉบับแรกของประเทศไทย ซึ่งส่งผลให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสสืบทอดการด้านต่าง ๆ เป็นระบบมากขึ้น อาทิ บริการทางด้านการแพทย์และการสาธารณสุข ที่จัดไว้โดยให้ความสะดวกและรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุ เป็นกรณีพิเศษ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ลดการพึ่งบริการของรัฐที่กรมประชาสงเคราะห์ได้ริเริ่มแนวคิดการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชนโดย การส่งเสริมสุขภาพประยุกต์ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถทำความเข้าใจและสรุปภาพรวมได้ ตำราเล่มนี้ได้เรียบเรียงให้สามารถใช้ในการศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตนเอง (อนุชาติ พวงสำลี, 2559) โดยได้รับการช่วยเหลือดูแลจาก ความสำคัญกับงานส่งเสริมสุขภาพในมิติระดับสังคมที่มีแนวคิดของการส่งเสริมสุขภาพอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับโครงสร้างทางสังคมและแบบแผนการดำเนินชีวิตของบุคคลแต่ละช่วงวัย นับตั้งแต่ก่อนเกิดจนถึงตาย ซึ่งขอบข่ายและแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ มิติของความ สลับซับซ้อน กว้างขวาง ลึกซึ้ง และมีพลวัตแตกต่างไปจากเดิม ส่วนกรมประชาสงเคราะห์จะเป็นผู้คอยสนับสนุนการ ดำเนินงานของชุมชนให้สามารถดำเนินงานได้ด้วยตนเองต่อไป ทั้งนี้เพราะเหตุว่าครอบครัวและชุมชน (วิทย์ วิศุทแพทย์, 2559)

จากการศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎก พบว่ามีการนำเอายาสมุนไพรมาใช้ในการส่งเสริมสุขภาพเป็นที่รับรู้กันในปัจจุบันว่าเป็นภารกิจที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายองค์กรในการปรับปรุงสุขภาพ ไม่สามารถทำได้โดยหน่วยงานด้านสุขภาพเพียงลำพัง เกิดทรุดโทรมลง เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิต ที่ทำให้มนุษย์พยายามดูแลรักษาสุขภาพทางกายและใจให้แข็งแรงจะทำให้ร่างกายและจิตใจมีความสมบูรณ์ ก็เพื่อสร้างความผาสุกให้เกิดขึ้นแก่ร่างกายและจิตใจกระบวนการเพิ่มความสามารถของบุคคลให้สามารถดูแลสุขภาพตนเองให้เต็มศักยภาพ ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนมีสุขภาวะ ทั้งทางกาย จิต สังคม และจิตวิญญาณที่สมบูรณ์ แข็งแรงนั้นเป็นการรับผิดชอบร่วมกันของสังคม (สุวัฒน์ รักขันโท, 2559) พระบรมศาสดาทรงมีความสามารถในการดูแลรักษาโรค คือ การส่งเสริมสุขภาพเป็นที่รับรู้กันในปัจจุบันว่าเป็นภารกิจที่ต้องอาศัย องค์กรหลาย องค์กรร่วมมือกัน การปรับปรุงสุขภาพไม่สามารถจะทำได้โดย หน่วยงานด้านสุขภาพเพียงหน่วยงานเดียว แต่จะต้องมีการประสานการดำเนินการในด้านต่าง ๆ ร่วมกัน เพราะกระบวนการเพิ่มความสามารถของบุคคลให้สามารถดูแลสุขภาพตนเองให้ เต็มศักยภาพ ซึ่งจะส่งผลให้ประชาชนมีสุขภาวะทั้งทางกาย และจิต แม้พระพุทธองค์ทรงเห็นธรรมโอสธเพื่อรักษาใจให้หายจากทุกข์ทางใจ แต่ในแง่ของทุกข์กาย การส่งเสริม สุขภาพแบบดั้งเดิมเปลี่ยนเป็นมุมมองในองค์รวมของการส่งเสริมสุขภาพในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชนและในระดับประชากร โดยให้ความสำคัญต่อความหมายของชีวิต ความสุข บนข้อสันนิษฐาน เบื้องต้นว่า บุคคลทุกคนมี

ข้อดี ใช้กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและสถานะทางสุขภาพ ปัญหาของสภาพการณ์ทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านของข้าวปลาอาหาร ดังจะเห็นได้จากการนำสมุนไพรมาประกอบในอาหารคาว หวาน เป็นยารักษาโรค ใช้ในการบำบัดดูแลและฟื้นฟูสุขภาพ หรือแม้กระทั่งใช้เพื่อการเสริมความงาม ภูมิปัญญาไทยเหล่านี้ได้รับการสั่งสม สืบทอด และพัฒนามาอย่างยาวนาน (วาสิณี วิเศษฤทธิ์, 2557)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยสนใจใคร่ศึกษาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ เพื่อการเสริมความงาม ภูมิปัญญาไทยเหล่านี้ได้รับการสั่งสม สืบทอด และพัฒนามาอย่างยาวนานเนื่องรวมทั้งเรื่องของเทคโนโลยีที่มีการเปลี่ยนแปลงการให้ความช่วยเหลือในการทำ ความเข้าใจในตนเอง และैयाวยาศีวิตภายใต้การต่อสู้กับพฤติกรรมและการเจ็บป่วย การมองสุขภาพในแนวสุขภาพแบบองค์รวม เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ ทั้งชีวิต ในการส่งเสริมสุขภาพ คือการพัฒนาคุณภาพชีวิตมีตัวชี้วัด 4 ประการ คือ 1) สุขภาวะทางกาย 2) สุขภาวะทางจิต 3) สุขภาวะทางสังคม 4) สุขภาวะทางปัญญา หรือด้วยเหตุต่าง ๆ เพื่อต่อสู้กับภาวะดังกล่าว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “บทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

โดยประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้สูงอายุในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร จำนวน 408 คน และทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sample) ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) และวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) โดยใช้สูตรของ Taro Yamane (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2551) ซึ่งใช้ระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05% ดังนี้

ตารางที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ลำดับที่	ผู้สูงอายุในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑	หมู่ที่ ๑ ตำบลโพธิ์ประทับช้าง	๑๖๗	๕๘
๒	หมู่ที่ ๖ ตำบลโพธิ์ประทับช้าง	๑๒๓	๕๕
๓	หมู่ที่ ๑๐ ตำบลโพธิ์ประทับช้าง	๕๒	๔๑
๔	หมู่ที่ ๑๒ ตำบลโพธิ์ประทับช้าง	๖๖	๔๘
รวม		๔๐๘	๒๐๒

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสอบถาม

2) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

3) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

4) สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

5) นำเสนอร่างแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

6) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา

7) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับจริง และนำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

8) รวบรวมแบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์

ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ และประสบการณ์ทำงาน ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร โดยใช้แบบสอบถามชนิดเลือกตอบจำแนกเป็น 4 ด้าน คือ

- 1) สุขภาวะทางกาย
- 2) สุขภาวะทางจิต
- 3) สุขภาวะทางสังคม
- 4) สุขภาวะทางปัญญา

โดยที่ผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องแสดงความคิดเห็นต่อบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ซึ่งมีลักษณะเป็น มาตราส่วนประเมินค่า (numerical Rating Scale) มี 5 ระดับ ตั้งแต่มากที่สุด-น้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะอื่นๆ ในบทบาทการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage)

2) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

3) ทดสอบสมมติฐาน การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล โดยใช้สถิติตามลักษณะของตัวแปร คือ การทดสอบที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองตัว การทดสอบเอฟ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test/One way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามตัวขึ้นไป และเมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) และใช้การหาค่า Rank Correlation

4) วิเคราะห์และสรุปผลแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตรเขต 2 และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร จำนวน 9 รูป/คน ได้แก่

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้ออกนโยบาย ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับจังหวัด จำนวน 1 รูป

กลุ่มที่ 2 กลุ่มปฏิบัติการ ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับอำเภอ จำนวน 2 รูป

กลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ นายกเทศมนตรีตำบล จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 4 กลุ่มนักวิชาการ ได้แก่ ผู้อำนวยการสาธารณสุขอำเภอ จำนวน 3 คน

ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Question) วิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท นำเสนอเป็นความเรียงประกอบตาราง โดยการแจกแจงความถี่ของผู้ตอบคำถามปลายเปิด (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร โดยการหาค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พิจารณาเป็นภาพรวมและรายด้านได้ดังนี้

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลของระดับบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ของพระสงฆ์ ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

บทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์		ความคิดเห็น		
ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านสุขภาพะทางกาย	4.44	.50	มาก
2	ด้านสุขภาพะทางจิต	4.42	.46	มาก
3	ด้านสุขภาพะทางสังคม	4.43	.45	มาก
4	ด้านสุขภาพะทางปัญญา	4.38	.41	มาก
รวม		4.42	.42	มาก

โดยภาพรวม พบว่า สภาพบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 4.42$, S.D.= 0.42) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับมากทุกด้าน โดย ด้านสุขภาพะทางกาย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, S.D.= 0.50) และด้านสุขภาพะทางปัญญา ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ($\bar{X} = 4.38$, S.D.=0.41) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลของระดับสภาพบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ด้านสุขภาพะทางกาย

ด้านสุขภาพะทางกาย		ความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑	พระสงฆ์แนะนำให้หลีกเลี่ยงอาหารที่มีน้ำตาลหรือไขมันสูงได้	๔.๔๑	๐.๕๕	มาก
	พระสงฆ์แนะนำให้รู้อาการท้องผูก ท่านจะรับประทานยา			
๒	ระบายน้ที่เพื่อป้องกันอันตรายจากการแบ่ง	๔.๔๗	๐.๕๖	มาก
	พระสงฆ์แนะนำให้ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอจะช่วยลดความ			
๓	เสี่ยงของการเกิดโรคหัวใจของท่านได้	๔.๔๔	๐.๕๖	มาก
	พระสงฆ์แนะนำให้ออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยของตนเองได้			
๔	อย่างสม่ำเสมอ	๔.๓๘	๐.๖๑	มาก
	พระสงฆ์แนะนำให้ปฏิบัติตัวอย่างถูกต้องเพื่อลดความ			
๕	เจ็บป่วยหรืออาการของโรคประจำตัวถ้าท่านเป็น	๔.๕๔	๐.๕๖	มาก
รวม		๔.๔๔	๐.๕๐	มาก

ด้านสุขภาพะทางกาย พบว่า สภาพบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 4.44$, S.D.= .50) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก โดย พระสงฆ์แนะนำให้ปฏิบัติตัวอย่างถูกต้องเพื่อลดความ เจ็บป่วยหรืออาการของโรคประจำตัวถ้าท่านเป็น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ($\bar{X} = 4.54$, S.D.= .56) และพระสงฆ์แนะนำให้ออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยของตนเองได้อย่างสม่ำเสมอ ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ($\bar{X} = 4.38$, S.D.= .61)

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลของระดับสภาพพบพบาการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุของ พระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ด้านสุขภาวะทางจิต

ด้านสุขภาวะทางจิต	ความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑ พระสงฆ์แนะนำให้รู้โกรธหรือไม่พอใจ ท่านสามารถควบคุม อารมณ์โกรธไว้ได้	๔.๔๓	๐.๕๖	มาก
๒ พระสงฆ์แนะนำให้รู้เรื่องไม่สบายใจ ท่านสามารถผ่อนคลาย ความตึงเครียดนั้นได้ด้วยตนเอง	๔.๓๘	๐.๔๘	มาก
๓ พระสงฆ์แนะนำให้แก้ไขความรู้สึกหุดหู่ ซึมเศร้าหรือ เบื่อหน่าย ของตนเองได้	๔.๕๓	๐.๕๐	มาก
๔ พระสงฆ์แนะนำให้รู้สังเกตอาการของความผิดปกติในตัวเองได้ ถูก	๔.๔๗	๐.๕๖	มาก
๕ พระสงฆ์แนะนำให้รู้ปัญหาความไม่สบายใจ บุคลากรภายในวัด ช่วยเหลือท่าน	๔.๓๔	๐.๕๔	มาก
รวม	๔.๔๒	๐.๔๖	มาก

ด้านสุขภาวะทางจิต พบว่า พบว่า สภาพพบพบาการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุของพระสงฆ์ใน อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ด้านสุขภาวะทางจิตโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X}$ = 4.42, S.D.= .46) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก โดย พระสงฆ์แนะนำให้แก้ไขความรู้สึกหุดหู่ ซึมเศร้าหรือ เบื่อหน่ายของตนเองได้ มีค่าเฉลี่ยมาก คือ ($\bar{X}$ = 4.53, S.D.= .50) และ พระสงฆ์แนะนำให้รู้ปัญหาความไม่สบายใจ บุคลากรภายในวัดช่วยเหลือท่าน ที่มีค่าเฉลี่ยมาก คือ ($\bar{X}$ = 4.34, S.D.= .54)

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลของระดับสภาพพบพบาการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุของ พระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ด้านสุขภาวะทางสังคม

ด้านสุขภาวะทางสังคม	ความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑ พระสงฆ์แนะนำให้รู้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการ ออกกำลังกายที่ เหมาะสมให้แก่ท่าน	๔.๔๑	๐.๔๙	มาก
๒ พระสงฆ์แนะนำให้รู้คำปรึกษาเกี่ยวกับ การดูแลสุขภาพให้ เหมาะสมตามวัยของท่าน	๔.๓๐	๐.๕๓	มาก
๓ พระสงฆ์แนะนำให้จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ท่านได้ร่วมกิจกรรม เช่น การแข่งขันกีฬาผู้สูงอายุ การละเล่นหรือการร้องเพลง ฟันบ้าน	๔.๔๒	๐.๕๕	มาก
๔ พระสงฆ์แนะนำให้จัดกิจกรรม/โครงการ ให้ท่านได้มีโอกาส	๔.๕๑	๐.๕๐	มาก
๕ พระสงฆ์แนะนำให้ความรู้ที่เป็น ประโยชน์ต่อการดูแลสุขภาพ ของท่าน	๔.๕๓	๐.๕๐	มาก
รวม	๔.๔๓	๐.๔๕	มาก

ด้านสุขภาวะทางสังคม พบว่าพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้างมีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 4.43$, S.D.= .45) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก โดย พระสงฆ์แนะนำให้ ความรู้ที่เป็น ประโยชน์ต่อการดูแลสุขภาพของท่าน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ($\bar{X} = 4.53$, S.D.= .50) และ พระสงฆ์แนะนำให้รู้คำปรึกษาเกี่ยวกับ การดูแลสุขภาพให้เหมาะสมตามวัยของท่าน ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ($\bar{X} = 4.30$, S.D.= 0.58)

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลของระดับสภาพพบพบาการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุของ พระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ด้านสุขภาวะทางปัญญา

ด้านสุขภาวะทางปัญญา	ความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
๑ พระสงฆ์แนะนำให้คอยกระตุ้นให้ท่านเห็น ความสำคัญของการ ออกกำลังกาย	๔.๔๐	๐.๔๙	มาก
๒ พระสงฆ์แนะนำให้ท่านไปออกกำลังกายใน สนามของโรงเรียน หรือบริเวณลานกว้างๆ	๔.๒๔	๐.๕๖	มาก
๓ พระสงฆ์แนะนำให้รู้เกี่ยวกับอาหารที่ เหมาะสมกับวัยและโรค ของท่าน	๔.๓๐	๐.๕๒	มาก
๔ พระสงฆ์แนะนำให้กำลังใจ เมื่อท่านเกิด ความท้อแท้ในปัญหา ส่วนตัวปัญหาการเจ็บป่วย	๔.๔๗	๐.๕๐	มาก
๕ พระสงฆ์แนะนำให้รู้เกี่ยวกับการดูแล สุขภาพจากสื่อต่างๆเช่น นิตยสาร หนังสือพิมพ์ หรือโทรทัศน์มาบอกท่าน	๔.๕๑	๐.๕๐	มาก
รวม	๔.๓๘	๐.๔๑	มาก

ด้านสุขภาวะทางปัญญา พบว่า พบว่า สภาพพบพบาการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุของพระสงฆ์ใน อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 4.38$, S.D.= .41) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับ มาก โดย พระสงฆ์แนะนำให้รู้เกี่ยวกับการดูแล สุขภาพจากสื่อต่าง ๆ เช่น นิตยสาร หนังสือพิมพ์ หรือ โทรทัศน์มาบอกท่าน มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ($\bar{X} = 4.51$, S.D.= .50) และพระสงฆ์แนะนำให้ท่านไปออกกำลังกายใน สนามของโรงเรียนหรือบริเวณลานกว้างๆ ที่มีค่าเฉลี่ย คือ ($\bar{X} = 4.24$, S.D.= .65)

ผลเปรียบเทียบ พบพบาการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรสรุปได้ดังนี้

ผลเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นพบพบาการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรการทดสอบสมมติฐานโดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่การจำแนก ตามเพศ อายุ สถานะภาพ อาชีพ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน เพื่อนำไปสู่การตอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียดดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 บุคลากรที่มีบทบาทที่เกี่ยวข้องกับอายุต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการพบพบาการ ส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรมีความคิดเห็นแตกต่างกัน พบว่า บุคลากรที่มีการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการพบพบาการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุของ พระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรโดยภาพรวม ($t = 0.39$, Sig. = 0.71) ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธ สมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานข้อที่ 2 ผู้สูงอายุที่มีอายุต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรแตกต่างกัน พบว่าผู้สูงอายุที่มีอายุต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม ($F = 1.00$, $Sig = .370$) ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานข้อที่ 3 ผู้สูงอายุที่มีสถานะภาพต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรแตกต่างกัน พบว่าผู้สูงอายุที่มีสถานะภาพต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม ($F = 0.81$, $Sig = 0.06$) ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานข้อที่ 4 ผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรแตกต่างกัน พบว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม ($F = 1.22$, $Sig = 0.30$) ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานข้อที่ 5 ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรแตกต่างกัน พบว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม ($F = 0.51$, $Sig = 0.52$) ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานข้อที่ 6 ผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรแตกต่างกัน พบว่าผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม ($F = 3.67$, $Sig = 0.05$) ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ อายุ สถานะภาพ อาชีพ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และ 0.01 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 7 ผลสรุปโดยรวมการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นโดยจำแนกตามสถานะภาพส่วนบุคคล ตามสมมติฐานที่ 1-6

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	ค่า t	ค่า F	ค่า Sig.	ผลการศึกษา	
						ยอมรับ	ปฏิเสธ
สมมติฐานที่ 1	เพศ	บทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร	๐.๓๙	-	๐.๗๑	-	✓

สมมติฐาน	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	ค่า t	ค่า F	ค่า Sig.	ผลการศึกษา	
						ยอมรับ	ปฏิเสธ
สมมติฐานที่ 2	อายุ	บทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร	-	๑.๐๐	๐.๓๗	-	✓
สมมติฐานที่ 3	สถานะภาพ	บทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร	-	๐.๘๑	๐.๐๖	-	✓
สมมติฐานที่ 4	อาชีพ	บทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร	-	๑.๒๒	๐.๓๐	-	✓
สมมติฐานที่ 5	ระดับการศึกษา	บทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร	-	๐.๕๑	๐.๕๒	-	✓
สมมติฐานที่ 6	ประสบการณ์การทำงาน	บทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร	-	๓.๖๗	๐.๐๕	-	✓

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

ผลการวิจัย ได้สรุปข้อเสนอแนะซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อบทบาทการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ซึ่งจำแนกเป็นรายด้านดังนี้

1. ด้านสุขภาพทางกาย เนื่องด้วยผู้สูงอายุเป็นวัยที่ร่างกายเสื่อมสภาพลง การออกกำลังกายจะช่วยชะลอการเสื่อมของร่างกายได้ รักษาสุขภาพร่างกายให้สมบูรณ์ แข็งแรง ยืดอายุของชีวิต และช่วยพัฒนาร่างกายข้อเสนอแนะ พระสงฆ์จึงแนะนำให้ออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยของตนเองได้อย่างสม่ำเสมอ

2. ด้านสุขภาพทางจิต ให้ผู้สูงอายุเกิดความตระหนักรู้ในการคิดในแง่บวกและคิดเฉพาะเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเองเท่านั้น แต่หากความกังวลเกิดขึ้นแล้ว ควรไตร่ตรองทุกครั้งว่าสิ่งที่กำลังคิดกังวลอยู่เกิดประโยชน์หรือเกิดโทษกับตัวเอง เมื่อจัดการความคิดความกังวลได้ก็จะไม่เป็นโทษของความคิดช่วยลดความกังวล พระสงฆ์จึงแนะนำให้รู้ปัญหาความไม่สบายใจ โดยมีบุคลากรภายในวัดคอยให้การช่วยเหลือ

3. ด้านสุขภาพทางสังคม ให้ผู้สูงอายุเกิดความตระหนักรู้ในความสามารถในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นในสังคม รวมถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและการยอมรับในสังคม ผู้สูงอายุควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีสุขภาพทางสังคมที่ดี เพื่อให้พวกเขาสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขและมีคุณค่าในสังคม พระสงฆ์จึงได้จัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มาพบปะผ่านวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

4. ด้านสุขภาวะทางปัญญา ให้ผู้สูงอายุเกิดความตระหนักรู้ในสภาพความสามารถทางสมองและจิตใจของผู้สูงอายุที่ยังคงทำงานได้ดี มีความสามารถในการเรียนรู้ จดจำ แก้ปัญหา และปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีความสำคัญต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาบทบาทการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรมีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปราย ตามความมุ่งหมายของการวิจัย ได้ดังนี้

สภาพบทบาทการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ได้แก่ ด้านสุขภาวะทางกาย ด้านสุขภาวะทางจิต ด้านสุขภาวะทางสังคม และด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ในภาพรวมมีปัญหาในระดับมาก ($\bar{X}=4.42$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1. ด้านสุขภาวะทางกาย จากการศึกษาพบว่า บทบาทการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.44$) ด้านสุขภาวะทางกาย พระสงฆ์แนะนำให้ออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยของตนเองได้อย่างสม่ำเสมอ ผู้สูงอายุเป็นวัยที่ร่างกายเสื่อมสภาพลง การออกกำลังกายจะช่วยชะลอการเสื่อมของร่างกายได้ รักษาสภาพร่างกายให้สมบูรณ์ แข็งแรง ยืดอายุของชีวิต และช่วยพัฒนาร่างกาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นางวัชรินทร์ ชูแก้วรุ่ง (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษากระบวนการจัดการสุขภาพชุมชนและศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดการสุขภาพชุมชนของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านบ่อทราย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง” จากการศึกษพบว่า ผลการวิเคราะห์แนวทางการแก้ไข กระบวนการจัดการสุขภาพชุมชนของ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านบ่อทราย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง มีขั้นตอนการดำเนินงาน คือ 1) การสำรวจข้อมูล สำรวจข้อมูลด้านสุขภาพ ปัญหา และความต้องการของคนในชุมชน การสร้างทีมแกนนำซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญของชุมชน การเปิดโอกาสการเข้าร่วมแบบจิตอาสา การสร้างข้อตกลงร่วมในการกำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างชัดเจน การออกแบบกิจกรรมการจัดการสุขภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูเกษม อินทเขต (วงศ์มา) (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ชุมชนกับมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพตามวิถีพุทธแก่ผู้สูงอายุ บ้านล่อง หมู่ 2 ตำบลหนองหล่ม อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง” จากการศึกษพบว่า แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ การมีส่วนร่วมเป็นการร่วมกันของครอบครัว ชุมชน หรือสังคม เพื่อดำเนินการในกิจกรรมที่ควรทำร่วมกันด้วยความสมัครใจ เป็นพลังสำคัญในการร่วมกันจัดกิจกรรมสาธารณะหรือภารกิจที่เอื้อประโยชน์แก่สมาชิกในชุมชนนั้นๆ การส่งเสริมสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ จึงเป็นภารกิจหนึ่งที่ทุกคนในชุมชนควรร่วมกันจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้แก่ ผู้สูงอายุ หลักการส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่สำคัญ คือ หลักการสร้างความสัมพันธ์ หลักการสร้างพลังชุมชนและหลักการประสานประโยชน์ ข้อปฏิบัติในการส่งเสริมสุขภาพแก่ผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับวิถีพุทธ

2. ด้านสุขภาวะทางจิต จากการศึกษาพบว่า บทบาทการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.42$) ด้านสุขภาวะทางจิต พระสงฆ์แนะนำให้รู้ปัญหาความไม่สบายใจ บุคลากรภายในวัดช่วยเหลือท่าน ควรคิดในแง่บวกและคิดเฉพาะเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเองเท่านั้น แต่หากความกังวลเกิดขึ้นแล้ว ควรไตร่ตรองทุกครั้งว่าสิ่งที่กำลังคิดกังวลอยู่เกิดประโยชน์หรือเกิดโทษกับตัวเอง เมื่อจัดการความคิดความกังวลได้ก็จะเป็นโทษของความคิดช่วยลดความกังวล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูประภัสร์วัชรพงษ์ (วงศ์ศรี) (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการดูแลผู้ป่วยโรคเบาหวาน กรณีศึกษาชุมชนบ้านแพะตอนสัก ตำบลห้างฉัตร อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง” จากการศึกษพบว่า สภาพทั่วไป โรคเบาหวาน คือโรคเรื้อรังที่เกิดจากความผิดปกติในการทำ

หน้าที่ของอินซูลิน หรือจากความบกพร่องของตับอ่อน มีผลทำให้ระดับน้ำตาลในเลือดสูงขึ้นจนเกินที่ไตจะสามารถกักเก็บได้ มีการกรองน้ำตาลกลูโคสออกทางปัสสาวะจึงเรียกโรคนี้ว่าเบาหวาน และปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดโรคนี้ ก็คือ พันธุกรรม โรคอ้วน ความเครียด ติดเชื้อไวรัส โรคตับหรือตับอ่อนได้รับความกระทบกระเทือน ขาดการออกกำลังกาย ส่วนอาการของโรคเบาหวาน ส่วนมากจะมีอาการปัสสาวะบ่อย ปัสสาวะมาก คอแห้ง กระหายน้ำมาก น้ำหนักลด อ่อนเพลีย ผิวน้ำอัสเสบ แผลหายช้า คันตามผิวหนัง และตาพร่ามัว หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบำบัดโรค ใช้หลักไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขังอนัตตา ปรับจิตใจให้มีชีวิตอยู่กับโรคอย่างปกติสุข และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพิบูลสิน ญาณวฑฒโน (เฉลิมรัตน์) (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการดูแลสุขภาพของอายุในเขตพื้นที่ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม” จากการศึกษาพบว่า ปัญหาด้านร่างกายที่มีผลต่อสุขภาพของผู้สูงอายุที่พบมากที่สุด คือ ที่เป็นไปตามความเสื่อมของร่างกายตนเอง และโรคประจำตัว ปัญหาด้านจิตใจและอารมณ์ บางคนกลัวการถูกทอดทิ้ง กลัวการอยู่คนเดียว บางคนเป็นโรคซึมเศร้า ทำให้กับสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ได้ ปัญหาด้านครอบครัวและสังคม ผู้ที่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป บางคนเจ็บป่วยไปร่วมกิจกรรมของสังคมไม่ได้ ด้านครอบครัวเกิดความขัดแย้งที่ไม่เข้าใจกันระหว่างลูกหลานกับผู้สูงอายุ การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมสำหรับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ

3. ด้านสุขภาวะทางสังคม จากการศึกษาพบว่า บทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร อยู่ในระดับมาก($\bar{X} = 4.43$) ด้านสุขภาวะทางสังคม ให้ผู้สูงอายุเกิดความตระหนักรู้ในความสามารถในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นในสังคม รวมถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและการยอมรับในสังคม ผู้สูงอายุควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีสุขภาวะทางสังคมที่ดี เพื่อให้พวกเขาสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขและมีคุณค่าในสังคม พระสงฆ์จึงได้จัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มาพบปะผ่านวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพิบูลสิน ญาณวฑฒโน (เฉลิมรัตน์) (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการดูแลสุขภาพของอายุในเขตพื้นที่ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม” จากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุหมายถึงผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ในการลงมือปฏิบัติ ได้แก่ หลักไตรลักษณ์ เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ คือ ให้อยอมรับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นทั้งด้านบวกและด้านลบ ยอมรับกับทุกสิ่งที่เกิดขึ้น โดยยึดถือปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม เพื่อให้ผู้สูงอายุมีอายุยืน สุขภาพกาย สุขภาพจิตดี หลักความไม่ประมาท ทำให้ไม่ประมาทในทรัพย์สินใช้ทรัพย์สินให้เกิดประโยชน์ ทำให้ไม่ดูหมิ่นผู้อื่น และหลักบุญกิริยาวัตถุ เป็นหลักธรรมคำสอนที่ประยุกต์ให้เหมาะสม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระธนวันต์ กิตติวณโณ (หวังนอก) (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในบริบทพุทธธรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่” จากการศึกษาพบว่า วัดอุประสงค์เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุเป็นศูนย์ส่งเสริมอาชีพและการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในชุมชน ตลอดจนส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้รับการพัฒนาด้านสุขภาพกายจิตใจและสังคม ได้ผ่อนคลายความตึงเครียด กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่องให้ผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ทักษะชีวิตที่จำเป็นโดยวิทยากรจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ให้ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพโดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ประสบการณ์ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่นเพื่อสืบสานภูมิปัญญา

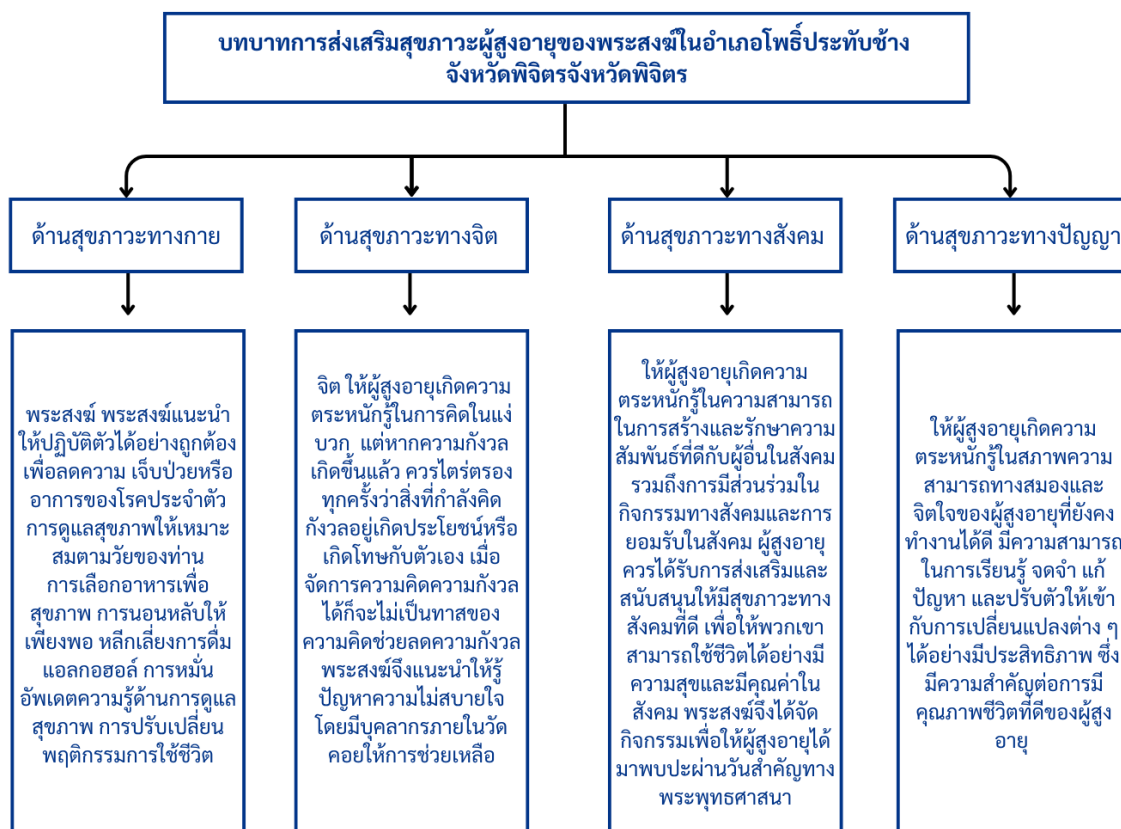
4. ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ บทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$) ด้านสุขภาวะทางปัญญา พระสงฆ์แนะนำให้ท่านไปออกกำลังกายใน สนามของโรงเรียนหรือบริเวณลานกว้างๆ ขาดความเข้าใจในเรื่องการดูแลสุขภาพร่างกาย ได้รับคำแนะนำทั้งจากแพทย์ อาสาสมัครผู้นำชุมชน หรือเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูใบฎีกาณิพนธ์ ญาณวีโร (นิตยพันธ์) (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาระดับสุขภาวะทางจิต

ของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 1” จากการศึกษาพบว่า ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยจิตสังคมและสุขภาวะทางจิตพบว่าปัจจัยด้านการปกครองตามหลักพรหมวิหาร 4 มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านแนวโน้มความรู้สึกระดับปานกลาง และสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านบทบาทพระสังฆาธิการในระดับสูง นอกจากนี้ยังสัมพันธ์เชิงบวกกับปัจจัยด้านสุขภาวะทางจิตในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูเกษมอินทเขต (วงศ์มา) (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ชุมชนกับมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพตามวิถีพุทธแก่ผู้สูงอายุบ้านล้อง หมู่ 2 ตำบลหนองหล่ม อำเภอลำดวย จังหวัดลำปาง” จากการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้เตือนญาติผู้สูงอายุเสมอๆ ให้ระวังในเรื่องการรับประทานอาหาร และยารักษาโรค โดยต้องตรวจสอบให้เห็นชัดก่อนว่า เป็นสิ่งที่ควรรับประทานได้ หรือไม่โทษ และเสนอแนะว่า สมาชิกในครอบครัวควรถือเป็นหน้าที่ในการคอยเตือนญาติ ชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพตามวิถีพุทธ

องค์ความรู้การวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “บทบาทการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรจังหวัดพิจิตร” ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยหลักการที่เกี่ยวข้อง แนวคิดที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น โดยทำการศึกษาวิจัยทั้งปริมาณมีการดำเนินการแจกแบบสอบถาม จำนวน 202 ชุด และได้ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพมีการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง จำนวน 9 ท่านจึงได้สรุปเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ เป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยมีรายละเอียดต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในการศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. จัดตั้ง “วัดสุขภาพผู้สูงอายุ” เป็นศูนย์กลางการดูแลแบบองค์รวม สนับสนุนให้วัดเป็นพื้นที่กลางในการส่งเสริมสุขภาพกาย (เช่น โยคะ/การเดินจงกรม) จิต (สมาธิ/สวดมนต์) สังคม (กิจกรรมกลุ่ม) และปัญญา (การเรียนรู้ธรรมะและภูมิปัญญาท้องถิ่น)
2. พัฒนาบทบาทพระสงฆ์เป็น “ครูสุขภาพผู้สูงอายุ” ฝึกอบรมพระสงฆ์ให้มีความรู้ด้านสุขภาพผู้สูงอายุทั้ง 4 ด้าน เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และเป็นผู้นำกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาตนอย่างต่อเนื่องแก่ผู้สูงอายุ
3. สร้างเครือข่ายวัด-ชุมชน-ภาครัฐในการส่งเสริมสุขภาพ ผลักดันนโยบายบูรณาการระหว่างวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อออกแบบกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์อย่างเหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

จากผลการวิจัยพบว่า

1. จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพกายอย่างสม่ำเสมอในวัด เช่น เดินจงกรม ออกกำลังกายเบา ๆ ตามวัย โภชนบำบัดร่วมกับแพทย์แผนไทย หรือกิจกรรมดูแลสุขภาพเบื้องต้นในวันพระหรือวันสำคัญทางศาสนา
2. ดำเนินกิจกรรมฝึกจิตใจและปัญญาเป็นประจำ จัดอบรมสมาธิ การสวดมนต์ เจริญภาวนา และการบรรยายธรรมสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อเสริมสุขภาพทางจิตใจและปัญญาให้มั่นคงและมีคุณภาพชีวิตที่สงบเย็น
3. จัด “สภาผู้สูงอายุในวัด” เพื่อเสริมสร้างสุขภาพทางสังคม สร้างพื้นที่ให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วม แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทำกิจกรรมกลุ่ม เช่น งานบุญ จิตอาสา หรือถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับเยาวชนในชุมชน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุของพระสงฆ์ในอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตรในครั้งต่อไป ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะดังต่อไปนี้

1. เพิ่มกลุ่มตัวอย่างให้หลากหลายมากขึ้น เช่น ขยายไปยังผู้ดูแลผู้สูงอายุ อาสาสมัครสาธารณสุข หรือเจ้าหน้าที่ อปท. เพื่อให้ได้มุมมองรอบด้านและสะท้อนบทบาทพระสงฆ์ได้อย่างครอบคลุม
2. พัฒนาเครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณให้เจาะจงด้านสุขภาพทั้ง 4 มิติ เพื่อให้สามารถประเมินผลลัพธ์ของบทบาทพระสงฆ์ในแต่ละด้านได้ชัดเจนและนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายที่เป็นรูปธรรม
3. ศึกษากลไกการดำเนินงานของพระสงฆ์ในบริบทจริง (Real Setting) โดยใช้วิธีศึกษาเชิงปฏิบัติการหรือวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักวิจัย พระสงฆ์ และชุมชนอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

จงจิตร อังคทะวานิช วาสิณี วิเศษฤทธิ์ อารยา แสงเทียน และพิจาริน สมบูรณ์กุล. (2557). รายงานฉบับสมบูรณ์ การศึกษาวิถีชีวิต. ลักษณะอาหาร ภาวะโภชนาการของพระสงฆ์ สามเณร และฆราวาส : ในบริบท 4 ภูมิภาคประเทศไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: ช่อระกาการพิมพ์.

- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2551). *การวิเคราะห์และวิจัยข้อมูลทางสถิติด้วย Taro Yamane*. (พิมพ์ครั้งที่ 9) กรุงเทพมหานคร: ปิสิกเนสอาร์แอนด์ดี.
- นางวัชรินทร์ ชูแก้วรุ่ง. (2561). *ศึกษากระบวนการจัดการสุขภาพชุมชนและศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดการสุขภาพชุมชนของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านบ่อทราย อำเภอป่าพะยอม จังหวัดพัทลุง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต การพัฒนาสังคม). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *การวิจัยเบื้องต้น (ฉบับปรับปรุงใหม่)*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุวีริยาสาส์น.
- พระครูเกษมอินทเขต (วงศ์มา). (2562). *ชุมชนกับมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพตามวิถีพุทธแก่ผู้สูงอายุบ้านล้อง หมู่ 2 ตำบลหนองหล่ม อำเภอห้างฉัตร จังหวัดลำปาง*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต การพัฒนาสังคม). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูใบฎีกานิพนธ์ ญาณวีโร (นิตยพันธ์). (2562). *ศึกษาระดับสุขภาวะทางจิตของพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 1*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พุทธจิตวิทยา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมาภรณ์ กิตติวัฒน์ (ห้วงนอก). (2562). *วิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในบริบทพุทธธรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุองค์การบริหารส่วนตำบลเวียง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพิบูลสิน ญาณวฑฒโน (เฉลิมรัตน์). (2562). *ศึกษาการดูแลสุขภาพของอายุในเขตพื้นที่ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต พุทธศาสนา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจอ่ำ. (2538). *การพัฒนาเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

การบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสงฆ์
ในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร*

Management of educational welfare work of the monks
at BangMunNak District in Pichit Province

¹พระอธิการอนุรักษ์ ธนปญโญ (วรรณกิจ), พระครูอุทัยกิจจารักษ์ และนิกร ศรีราช

¹Phra Athitkra Anurak Thanapanyo (Wannakit),

Phrakru Uthaikitcharak and Nikorn Srirat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Pichit Buddhism College

¹Corresponding Author's E-mail: anuluke2526@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสงฆ์ 2) เพื่อเปรียบเทียบจำแนกการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสงฆ์ 3) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตรใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ประชากร คือ บุคลากรทางการศึกษา ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการสถานศึกษา ข้าราชการครู พนักงานราชการ และครูอัตราจ้าง จำนวน 340 คน โดยวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 184 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม มีความเชื่อมั่น .968 สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบค่าที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ส่วนวิจัยเชิงคุณภาพแบบกึ่งโครงสร้าง โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป/คน โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม และประสบการณ์การทำงาน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และ 3) แนวทางการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสงฆ์ในอำเภอบางมูลนาก ด้านการสนับสนุนทุนการศึกษา เพื่อบรรเทาความทุกข์ร้อนของพ่อแม่ผู้ปกครองและสร้างขวัญกำลังใจ ด้านมีคุณธรรม จริยธรรมและมีจิตใจที่ดีงาม เสริมสร้างความรอบรู้ และพฤติกรรมสุขภาพ ด้านการส่งเสริมสนับสนุนอุปกรณ์การศึกษา ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองและการแก้ปัญหาตามประสบการณ์ต่าง ๆ ด้านการส่งเสริมและพัฒนาสถานศึกษาจากการศึกษา จัดการศึกษาเพื่อการกุศลโดยไม่หวังผลกำไร มุ่งสงเคราะห์เด็กยากจน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; งานศึกษาสงเคราะห์; พระสงฆ์

ABSTRACT

This research aimed to 1) study the level of educational welfare management of the Sangha chiefs, 2) compare and classify the educational welfare management of the Sangha chiefs, and 3) study the problems, obstacles, and suggestions for the educational welfare management of the Sangha chiefs in Bang Mun Nak District, Phichit Province. The research methodology was mixed-methods. The population consisted of 340 educational personnel, directors and deputy directors of educational institutions, teachers, civil servants, and contract teachers. The quantitative research was conducted using a survey research method, collecting data from a sample of 184 people. The research instrument was a questionnaire with a reliability of .968. The statistics used in the research were frequency, percentage, mean, and standard deviation, t-test, and one-way analysis of variance. The semi-structured qualitative research was conducted by collecting data from 9 key informants. The data was analyzed and synthesized in terms of content. The research results showed that 1) the overall state of educational welfare management of the Sanghatikan chiefs was at a high level. 2) Personnel with different genders, ages, educational levels, social status, and work experiences had different opinions. No statistical significance and 3) Guidelines for the management of educational welfare work of the Sangha in Bang Mun Nak District in terms of supporting scholarships to alleviate the suffering of parents and guardians and create morale; in terms of morale, ethics and good hearts, enhancing knowledge and health behavior; in terms of promoting and supporting educational equipment, promoting self-learning skills and problem-solving based on various experiences; in terms of promoting and developing educational institutions from education, organizing education for charity without expecting profit, aiming to help poor children.

Keywords: Management; Educational welfare work; Sanghatikan

บทนำ

การศึกษาสร้างคนให้มีความรู้ ความสามารถมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็นมีลักษณะนิสัยจิตใจที่ดีงาม มีความพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อตนเองและสังคม พร้อมที่จะประกอบการทำงานอาชีพได้ ช่วยเป็นคนเจริญงอกงาม ทั้งทางปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม และเงื่อนไขของความสำเร็จอื่น ๆ ซึ่งได้เกิดปัญหา ส่งผลกระทบกับคุณภาพชีวิตของคนในประเทศ การพัฒนาเหล่านี้จึงเป็นที่มาของปัญหาสังคมปัจจุบัน เยาวชนซึ่งเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคต กำลังเผชิญกับปัญหาทางสังคมในหลายด้าน การจัดการศึกษาในยุคปัจจุบันจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ ควบคู่ไปกับคุณธรรม จริยธรรม และการมีวัฒนธรรมความเป็นไทยในการดำรงชีวิต เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขและสันติสุข ซึ่งความสำคัญในการพัฒนาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยการศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญ เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้มนุษย์สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม ปัญหาทางสังคมบางประการส่งผลให้เยาวชนขาดระเบียบวินัย คุณธรรม และอาจหลงผิดในพฤติกรรมที่

ไม่เหมาะสมดังนั้น การจัดการศึกษาควรยึดหลักการที่ว่า ผู้เรียนทุกคนมีศักยภาพในการเรียนรู้และสามารถพัฒนาตนเองได้ โดยให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทั้งด้านวิชาการและคุณธรรมอย่างสมดุล (อุดมศักดิ์ พลอยบุตร, 2565)

กระบวนการจัดการศึกษาต่อส่งเสริมให้มีความเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายอันเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ข้อมูลต่างๆ จึงเป็นภารกิจที่มีกฎหมายรองรับครูอาจารย์ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต้องถือปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ไม่ใช่นโยบายหรือแผนงานที่ใครจะทำก็ได้ไม่ทำก็ได้ ด้วยความจำเป็นดังกล่าวครูผู้สอนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน ต้องทบทวนบทบาทของตนเองว่าการจัดการเรียนการสอนที่ตนกำลังดำเนินการอยู่มีคุณภาพถูกต้อง เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพ สังคมไทยและสังคมโลกปัจจุบันมากน้อยเพียงใด การจัดการศึกษาในระดับนี้จะไม่มุ่งเน้นในเรื่องเนื้อหาสาระทางวิชาการแต่จะเน้นด้านความพร้อมของเด็ก เพื่อที่จะรับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นต่อไป และในด้านการดำเนินการจัดการเรียนการสอนในระดับนี้จะต้องมีองค์ประกอบหลายตัวเข้ามาช่วยเพื่อที่จะให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น สามารถสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้แก่สังคม การฝึกหัด ขัดเกลาความคิดจิตใจให้ประณีต ให้มีศรัทธามั่นคงในคุณความดี มีความประพฤติเรียบร้อย ฉลาด แจ่มใส มีเหตุผล หน้าที่นี้เป็นของทุกคนที่ต้องร่วมมือกันกระทำ โดยพร้อมเพรียงสม่ำเสมอ คือผู้ที่เกิดก่อนผ่านชีวิตมาก่อนจะต้องสงเคราะห์อนุเคราะห์ผู้ที่เกิดตามมาภายหลัง ด้วยการถ่ายทอดความรู้ เปิดโอกาสให้สังคมมีการจัดการศึกษาพัฒนาเรียนรู้ให้ต่อเนื่อง (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, 2565)

ในการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพกำหนดบทบาทและความรับผิดชอบของสถานศึกษา ที่เคยดีงามของไทยได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในด้านเศรษฐกิจซึ่งเป็นการพัฒนา ด้านวัตถุมากกว่า ด้านพัฒนาสังคม การจัดการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยนั้น ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของครูหรือโรงเรียนเพียงฝ่ายเดียว หากเป็นหน้าที่ของทุกฝ่ายที่จะต้องร่วมมือกันพัฒนาทรัพยากรอันทรงคุณค่า และในด้านอื่นๆ อย่างชัดเจนในการจัดการศึกษาของไทยตั้งแต่เริ่มการศึกษาของไทยในระบบ 2 โรงเรียนเป็นต้นมารัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษา ด้านจริยศึกษามาโดยตลอด โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาในแผนการศึกษาแห่งชาติทุกฉบับ ปัจจุบันสังคมไทยหรือแม้กระทั่งสังคมโลกกำลังประสบปัญหาทางด้านสังคมเพราะคนในชาติห่างเหินจาก ศีลธรรม คนที่มีการศึกษาที่ดีแทนที่จะเป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม การจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือ จะต้องเน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการตามความถนัด ความสนใจและความแตกต่างของผู้เรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่งและคนมีความสุขสามารถที่จะดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ จัดสอนรวมกันไม่แยกเด็กเล็กและเด็กโตตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันวัดหลายวัดได้รับเงินบริจาค จากนักเรียนทั่วไปเพื่อนำมาสนับสนุนการศึกษา โดยตั้งเป็นกองทุนหรือบางแห่งได้ตั้งเป็นมูลนิธิ ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ปัญหาของสังคมที่สิ้นสุด มีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น (วิภา คนหาญ, 2565) ทั้งส่วนที่จัดการศึกษาเองโดยตรง พัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม ได้ทั่วถึงอันได้แก่กลุ่มประชากรที่ด้อยโอกาสทางสังคม เป็นเหตุให้ด้อยโอกาสทางการศึกษา การปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพ อาศัยอาหารและในการใช้จ่าย แต่อย่างไรก็ตามพระสงฆ์ในการศึกษาสงเคราะห์นี้ อาจมองนอกจากความรู้ความสามารถแล้วต้องเป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่ดีงาม จึงจะทำให้การพัฒนาประเทศประสบผลสำเร็จอย่างยั่งยืน (อุดมศักดิ์ พลอยบุตร, 2565)

จากเหตุผลดังกล่าว พบว่าการทำหน้าที่พระสงฆ์ เป็นแหล่งให้การศึกษาวิชาความรู้ เพื่อนำมาสนับสนุนการศึกษา บทบาทศึกษาพระธรรมวินัยและเผยแผ่เป็นภาพรวมเพื่อบรรเทาความทุกข์ร้อนของพ่อแม่ ผู้ปกครองและสร้างขวัญกำลังใจ ประการสำคัญเพื่อให้เด็กตระหนักถึงการทำความดี มีคุณธรรม

จริยธรรม และสังคมไทยจะให้โอกาสแก่ผู้ทำความดีเสมอ เสริมสร้างความรอบรู้ ด้านการสนับสนุนทุนการศึกษา พระสงฆ์สร้างโอกาสแก่พวกเขาได้บรรเทาความทุกข์ร้อนของพ่อแม่ ช่วยค่าใช้จ่ายระหว่างเรียน ด้านมีคุณธรรม จริยธรรมและมีจิตใจที่ดีงาม พระสงฆ์สนับสนุนการศึกษาจะส่งผลให้เกิดความรู้ ให้ความรู้ด้านสุขภาพแก่ประชาชน ด้านการส่งเสริมสนับสนุนอุปกรณ์การศึกษา พระสงฆ์ช่วยการระดมทุนการศึกษาจากศิษย์เก่า พัฒนาและการสร้างพื้นฐานในการเรียนรู้ พัฒนาองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ ของเด็ก ด้านการด้านการส่งเสริมและพัฒนาสถานศึกษา พระสงฆ์กำหนดนโยบายและพัฒนาคุณภาพ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสุข ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร
2. เพื่อเปรียบเทียบจำแนกการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่มีต่อการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร” เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) จากแบบสอบถาม (Questionnaire) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบโดยการทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant)

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 1) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสอบถาม
- 2) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่างๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้
- 3) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
- 4) สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 5) นำเสนอร่างแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข
- 6) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา

7) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับจริง และนำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

8) รวบรวมแบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์

ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพทางสังคม และประสบการณ์ทำงาน ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยใช้แบบสอบถามชนิดเลือกตอบจำแนกเป็น 4 ด้าน คือ

- 1) ด้านการสนับสนุนทุนการศึกษา
- 2) ด้านมีคุณธรรม จริยธรรมและมีจิตใจที่ดั่งาม
- 3) ด้านการส่งเสริมสนับสนุนอุปกรณ์การศึกษา
- 4) ด้านการด้านการส่งเสริมและพัฒนาสถานศึกษา

โดยที่ผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องแสดงความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการด้านการศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1) ผู้วิจัยขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร แล้วเสนอต่อผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ที่กำหนดให้เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่ออำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูลต่อไป

2) ผู้ดำเนินการวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแจกแบบสอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่าง คือผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียน ทั้ง 3 โรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2 อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร จำนวน 184 ชุด ในการแจกแบบสอบถาม ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ระหว่างเดือนมกราคม ถึง เดือนมิถุนายน 2567 รวม 6 เดือน

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

- 1) นำแบบสอบถามมาตรวจแล้วคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์และถูกต้องเพื่อนำมาวิเคราะห์
- 2) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิเคราะห์ทางสังคมศาสตร์
- 3) การวิเคราะห์ข้อมูล

(1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ (percentage)

(2) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

(3) ทดสอบสมมติฐาน การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยจำแนกตามสถานภาพส่วนบุคคล โดยใช้

สถิติตามลักษณะของตัวแปร คือ การทดสอบที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองตัว การทดสอบเอฟ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test/One way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามตัวขึ้นไป และเมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) และใช้การหาค่า Rank Correlation

(4) วิเคราะห์และสรุปผลแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตรเขต 2 และข้อเสนอแนะอื่นๆ

4) สำหรับแบบสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท และประมวลผล เข้าด้วยกัน รวมทั้งใช้แนวคิดจากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสนับสนุนในการวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นภาพรวม

สรุปผลการวิจัย

1. การบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

ตารางที่ 1 การบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ 4 ด้าน

การบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร	ความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1 ด้านการสนับสนุนทุนการศึกษา	4.43	0.47	มาก
2 ด้านมีคุณธรรม จริยธรรมและมีจิตใจที่ดีงาม	4.44	0.46	มาก
3 ด้านการส่งเสริมสนับสนุนอุปกรณ์การศึกษา	4.41	0.43	มาก
4 ด้านการด้านการส่งเสริมและพัฒนาสถานศึกษา	4.13	0.48	มาก
รวม	4.35	0.41	มาก

พบว่าการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$, S.D.= .41) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านมีคุณธรรม จริยธรรมและมีจิตใจที่ดีงามอยู่ในระดับมากเป็นอันดับ 1 ($\bar{X} = 4.44$, S.D.= .46) ด้านการส่งเสริมสนับสนุนอุปกรณ์การศึกษา อยู่ในระดับมากเป็นอันดับ 2 ($\bar{X} = 4.41$, S.D.= .43) ด้านการด้านการส่งเสริมและพัฒนาสถานศึกษาอยู่ในระดับมากเป็นอันดับ 3 ($\bar{X} = 4.13$, S.D.= .48)

ด้านการสนับสนุนทุนการศึกษา ปัญหา พระสงฆ์สนับสนุนการมอบทุนการศึกษาแก่ นักเรียนผู้ยากไร้เป็นประจำทุกปี ข้อเสนอแนะ เพื่อบรรเทาความทุกข์ร้อนของพ่อแม่ ผู้ปกครองและสร้างขวัญกำลังใจประการสำคัญเพื่อให้เด็กตระหนักถึงการทำความดี มีคุณธรรม จริยธรรม และสังคมไทยจะให้โอกาสแก่ผู้ทำความดีเสมอ

ด้านมีคุณธรรม จริยธรรมและมีจิตใจที่ดีงาม ปัญหา พระสงฆ์ส่งเสริมให้สถานที่วัดเป็นสถานที่บริการ ให้ความรู้ด้านสุขภาพแก่ประชาชนและเด็กเยาวชน ข้อเสนอแนะ เสริมสร้างความรอบรู้ และพฤติกรรมสุขภาพ ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลและบริการสุขภาพจิต ความสามารถในการเข้าใจเนื้อหาความรู้และบริการสุขภาพ

ด้านการส่งเสริมสนับสนุนอุปกรณ์การศึกษา ปัญหา พระสงฆ์มีการส่งเสริมสนับสนุนจัดหาอุปกรณ์การศึกษา ให้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ข้อเสนอแนะ ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองและการแก้ปัญหาตามประสบการณ์ ต่าง ๆ ตลอดจนเอื้อต่อการพัฒนาและการสร้างพื้นฐานในการเรียนรู้ทางวิชาการต่อไปในอนาคต ทั้ง ทางด้านภาษา การอ่าน การเขียน คณิตศาสตร์

ด้านการส่งเสริมและพัฒนาสถานศึกษาจากการศึกษา ปัญหา พระสงฆ์มีการส่งเสริมและพัฒนาให้การจัดตั้งโรงเรียน การกุศลของวัด โดยไม่หวังผลกำไร มุ่งการสงเคราะห์เด็กยากจน และเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เยาวชนไทย

2 เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตรโดยจำแนก การบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

สมมติฐานข้อที่ 1 ผู้บริหารและครูที่มีเพศต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

พบว่าผู้บริหารและครูที่มีเพศต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม ($t = 3.51$, Sig. = 0.062) ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานข้อที่ 2 ผู้บริหารและครูที่มีอายุต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

พบว่าผู้บริหารและครูที่มีอายุต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม ($F = 1.24$, Sig = 0.28) ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานข้อที่ 3 ผู้บริหารและครูที่มีการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

พบว่าผู้บริหารและครูที่มีการศึกษาต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม ($F = 0.25$, Sig = 0.56) ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานข้อที่ 4 ผู้บริหารและครูที่มีสถานภาพทางสังคมต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

พบว่าผู้บริหารและครูที่มีสถานภาพทางสังคมต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม ($t = 4.16$, Sig. = 0.308) ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

สมมติฐานข้อที่ 5 ผู้บริหารและครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร มีความคิดเห็นแตกต่างกัน

พบว่าผู้บริหารและครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวม ($F = 0.68$, Sig = 0.50) ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

ผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสถานภาพทางสังคม และประสบการณ์การทำงาน มีระดับความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตรโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และ 0.01 จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

3 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียด แต่ละด้านพบว่า ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ซึ่งจำแนกเป็นรายด้านดังนี้

1. ด้านการสนับสนุนทุนการศึกษา พบว่า ปัญหา อุปสรรค พระสงฆ์สนับสนุนการตั้งกองทุนการศึกษาสงเคราะห์ มอบทุนการศึกษาแก่เด็กเยาวชน ศึกษาสงเคราะห์ เด็กเหล่านี้มีความขาดแคลนอยู่แล้ว แต่มีองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เราต้องช่วยเหลือ ในส่วนนี้ทำให้การทำงานช่วยเหลือมีประสิทธิภาพมากขึ้น เห็นสภาพปัญหาได้ชัดเจนขึ้น รวมทั้งข้อมูลที่เราทำการเผยแพร่มีการคัดกรองแล้วจึงมีความแม่นยำ ทำให้ในบางครั้งเจอเด็กที่ต้องการในส่วนของการสนับสนุนเพิ่มเติม เหล่านี้เพื่อให้เด็กทุกคนได้โอกาสที่ควรได้รับเท่ากัน ไม่ว่าจะเป็นโอกาสทางการเรียน และโอกาสในการพัฒนาความสามารถของตนเอง

2. ด้านมีคุณธรรม จริยธรรมและมีจิตใจที่ดีงาม พบว่า ปัญหา อุปสรรค พระสงฆ์จัดอบรมเพื่อพัฒนาความรู้ด้านศีล สมาธิ ปัญญา และคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กเยาวชน การพัฒนาคุณธรรมให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก ด้วยการทำตนเป็นแบบอย่าง และนำให้เด็กปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธศาสนา 3 ประการ คือ เว้นชั่ว ทำดี และฝึกจิตให้ผ่องใส การเว้นชั่ว หรือไม่ทำความชั่ว เพื่อป้องกันเด็กจากความชั่ว ด้วยการห้ามปรามไม่ให้ทำสิ่งที่ผิด การรู้จักบุญคุณของคนอื่นที่มีพระคุณแก่ตนระลึกถึงคุณความดีของท่านอยู่เสมอ และมีกตเวทิตี คือ การตอบแทนพระคุณของผู้มีคุณนั้นด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูลเท่าที่จะทำได้

3. ด้านการส่งเสริมสนับสนุนอุปกรณ์การศึกษาพบว่า ปัญหา อุปสรรค พระสงฆ์มีการส่งเสริมสนับสนุนจัดหาอุปกรณ์การศึกษา ให้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ข้อเสนอแนะ พระสงฆ์มีการส่งเสริมสนับสนุนให้สถานทั่วตายเป็นสถานที่ ปลอดภัยปลอดโรคให้โทษ อบายมุขและการพนัน หยุดปัญหาบ่อนพนัน เพื่อไม่ให้กลายเป็นแหล่งแพร่เชื้อโควิดในตอนนี้ คือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องบังคับใช้กฎหมายอย่างเด็ดขาด เดินหน้าปราบปรามและสั่งปิดบ่อนอย่างจริงจัง รวมถึงควรใช้โอกาสนี้ในการเชิญชวนให้คนติดพนัน เข้าสู่กระบวนการรักษาอาการติดพนัน

4. ด้านการส่งเสริมและพัฒนาสถานศึกษาพบว่า ปัญหา อุปสรรค พระสงฆ์มีการส่งเสริมและพัฒนาช่วยเหลือ ในการสร้างศาลาพักร้อน แก่ผู้เดินทาง การพัฒนาเมืองและชุมชนเมืองควบคู่ไปกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่ง โดยเน้นการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีขนส่งสาธารณะที่เป็นศูนย์ กลางเชื่อมต่อการเดินทาง มีการกำหนดรูปแบบการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อสร้างชุมชนคุณภาพ น่าอยู่อาศัย นำลงทุนธุรกิจ ด้วยการพัฒนาพื้นที่อย่างมีขอบเขตและแนวทางซึ่งจะช่วยลดภาวะการเติบโตของเมือง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตรมีประเด็นที่สามารถนำมาอภิปราย ตามความมุ่งหมายของการวิจัย ได้ดังนี้

สภาพการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตรได้แก่ ด้านการสนับสนุนทุนการศึกษาด้านมีคุณธรรม จริยธรรมและมีจิตใจที่ดีงามด้านการส่งเสริม

สนับสนุนอุปกรณ์การศึกษาและด้านการด้านการส่งเสริมและพัฒนาสถานศึกษาในภาพรวมมีปัญหาในระดับมาก ($\bar{X}=4.35$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า

1. ด้านการสนับสนุนทุนการศึกษา พระสงฆ์สนับสนุนการมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนผู้ยากไร้เป็นประจำทุกปี ภาพรวมมีปัญหาในระดับมาก ($\bar{X}=4.43$) เพื่อบรรเทาความทุกข์ร้อนของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และสร้างขวัญกำลังใจ ประการสำคัญเพื่อให้เด็กตระหนักถึงการทำความดี มีคุณธรรม จริยธรรม และสังคมไทยจะให้โอกาสแก่ผู้ทำความดีเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกศรัชนี ยืนวงศ์ (2564) ถึงประเด็นการจัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนผู้เรียนในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอย่างไม่เพียงพอสำหรับการใช้ชีวิตประจำวัน หรือการแก้ปัญหาการหลุดออกนอกระบบการศึกษา แต่ต้องยอมรับว่าการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนงบประมาณปัจจัยพื้นฐานนั้น ได้เข้ามาช่วยให้ความรุนแรงของปัญหาลดความรุนแรงลงเป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมให้ผู้เรียนยังสามารถคงอยู่ระบบการศึกษาต่อไปได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูชินวรานุวัตร, (2562) จากการศึกษาพบว่า ปัญหาส่วนใหญ่ของวัดในการดำเนินงานด้านการสาธารณศึกษา คือปัญหา การนโยบายการทำงานขาดแผนงานการจัดการที่เหมาะสมกับงานและการกระจายงาน การอนุเคราะห์ส่งเสริมในด้านการสาธารณสงเคราะห์ทั้ง 3 ด้านให้แก่ชุมชนไม่ทั่วถึงครอบคลุมทุกพื้นที่ ขาดการจัดกิจกรรมการด้านส่งเสริมในงานการสาธารณสงเคราะห์ให้แก่ชุมชน และการดำเนินงานหรือดำเนินกิจกรรมขาดความต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

2. ด้านมีคุณธรรม จริยธรรมและมีจิตใจที่ดีงาม พระสงฆ์ส่งเสริมให้สถานที่วัดเป็นสถานที่บริการให้ความรู้ด้านสุขภาพแก่ประชาชนและเด็กเยาวชน ภาพรวมมีปัญหาในระดับมาก ($\bar{X}=4.44$) เสริมสร้างความรู้รอบรู้ และพฤติกรรมสุขภาพ ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลและบริการสุขภาพจิต ความสามารถในการเข้าใจเนื้อหาความรู้และบริการสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิพวรรณ แสนมงคล, (2562) จากผลการวิจัยพบว่า พัฒนานักเรียนให้มีวินัยในตนเองและมีความสามัคคีในหมู่คณะ รวมถึงผู้บริหารได้เห็นความสำคัญและได้ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในหลักการ วัตถุประสงค์ และ นโยบายของโครงการให้แก่ คณะครู อาจารย์ อยู่ในระดับมาก ส่วนการกำหนดหลักการและเหตุผล ของโครงการการประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ แก่บุคลากรและครู อาจารย์ รวมทั้งให้การสนับสนุน อยู่ใน ระดับปานกลาง ส่วนโครงการมีความเหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนอยู่ในระดับน้อย 0.5 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูชินวรานุวัตร, (2562) จากการศึกษาพบว่า ขาดกำลังทุนสนับสนุนและขาดการประสานร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานเอกชน และขาดการส่งเสริมสนับสนุนจากคณะสงฆ์ และประกอบกับการทำงานต่างวัดต่างทำขาดความร่วมมือกันทำงาน ทำให้การทำงานไปคนละทิศไม่สอดคล้องกันทำให้งานด้านการสาธารณสงเคราะห์ไม่ก้าวหน้า ตลอดจนขาดบุคลากรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพในการทำงานและรองรับการปฏิบัติงานในอนาคตเป็นจำนวนมาก ดังนั้น วัดและคณะสงฆ์จังหวัดราชบุรี ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบงานในด้านการสาธารณสงเคราะห์ทุกระดับ ควรมีการเพิ่มบุคลากรให้เพียงพอและควรเสริมปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ให้มากยิ่งขึ้น

3. ด้านการส่งเสริมสนับสนุนอุปกรณ์การศึกษา พระสงฆ์มีการส่งเสริมสนับสนุนจัดหาอุปกรณ์การศึกษา ให้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ภาพรวมมีปัญหาในระดับมาก ($\bar{X}=4.41$) ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองและการแก้ปัญหาตามประสบการณ์ ต่าง ๆ ตลอดจนเอื้อต่อการพัฒนาและการสร้างพื้นฐานในการเรียนรู้ทางวิชาการต่อไปในอนาคต ทั้ง ทางด้านภาษา การอ่าน การเขียน คณิตศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูใบฎีกาสุรพล อาสโภ, (2562) จากการศึกษาพบว่า การปฏิบัติงานทั้งระบบอย่างเหมาะสมดีงาม โดยมีเป้าหมายจุดประสงค์หลักว่าให้คณะสงฆ์ได้ถือปฏิบัติดำเนินการเน้นหลักให้คณะสงฆ์ได้ทำงาน ช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนในด้าน ต่าง ๆ เป็นหลักสำคัญ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ, (2562) จากการศึกษาพบว่า บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ได้แก่

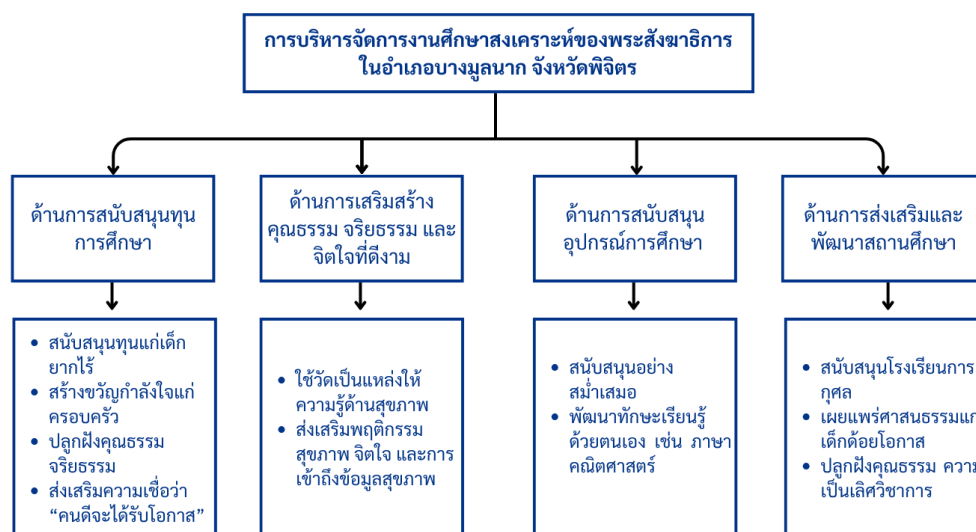

1) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ยังขาดการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ และบุคลากรที่จะมาดำเนินการในด้านนี้ 2) ด้านการบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ในโรงเรียน การมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นในการบริหารงานยังน้อยอยู่ 3) ด้านการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการศึกษาลดละเลิกสิ่งเสพติดและ อบายมุข ความพร้อมของวัดในการทำเป็นศูนย์กลาง ลดละเลิกสิ่งเสพติดและอบายมุข และกลัวอิทธิพล รวมทั้งยังขาดบุคลากรและงบประมาณในการดำเนินการ 4) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ต่อผู้ที่ด้อยโอกาส และยังขาดทุนในการสนับสนุนในด้านการศึกษายังขาดการจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาส

4. ด้านการด้านการส่งเสริมและพัฒนาสถานศึกษาจากการศึกษา พระสงฆ์มีการส่งเสริมและพัฒนาให้การจัดตั้งโรงเรียน การกุศลของวัด ภาพรวมมีปัญหาในระดับมาก ($\bar{X}=4.13$) เพื่อช่วยเหลือชุมชนด้านการศึกษาและเผยแพร่ศาสนาธรรมสู่เยาวชนไทย และเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา มุ่งปลูกฝังให้เยาวชนไทยเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรมและมีความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูใบฎีกาสุรพล อาสโณ, (2562) จากการศึกษาพบว่า การสร้างความผูกพันระหว่างวัดกับบ้านอีกทางหนึ่งด้วย ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมายกฎระเบียบของบ้านเมือง เพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งทางวัตถุ ความเจริญพัฒนามาสู่วัดและชุมชนสังคม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิพวรรณ แสนมมงคล, (2562) จากผลการวิจัยพบว่า เรียนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน กิจกรรมที่โรงเรียนอยู่ในระหว่างปฏิบัติคือการนำวิธีการวัด และประเมินผลตามสภาพจริงมาใช้ในวิชาที่สอน และการนำผลการวัดและประเมินผลมาปรับปรุงการเรียนรู้นักเรียน การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษาที่นักเรียนได้พัฒนาการเรียนรู้นักเรียน

องค์ความรู้การวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร” ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยหลักการที่เกี่ยวข้อง แนวคิดที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น โดยทำการศึกษาวิจัยทั้งปริมาณมีการดำเนินการแจกแบบสอบถาม จำนวน 184 ชุด และได้ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพมีการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง จำนวน 9 ท่านจึงได้สรุปเพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์เพื่อให้ เกิดประโยชน์ในการนำไปพัฒนาบุคลากรและสถานศึกษาเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยมีรายละเอียดต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้บริหารควรศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานของชุมชน และพระสงฆ์ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา กับคุณภาพของการจัดการศึกษา เพื่อที่จะได้ข้อมูลการค้นคว้าที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป
2. ผู้บริหารควรพัฒนาการบริหารจัดการงานของชุมชน และพระสงฆ์ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ
3. ผู้บริหารควรพัฒนาคู่มือการเพื่อรับผิดชอบการบริหารจัดการงานของชุมชน และพระสงฆ์ในการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

จากผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านการสนับสนุนทุนการศึกษา เพื่อบรรเทาความทุกข์ร้อนของพ่อแม่ ผู้ปกครองและสร้างขวัญกำลังใจ ประการสำคัญเพื่อให้เด็กตระหนักถึงการทำความดี
2. ด้านมีคุณธรรม จริยธรรมและมีจิตใจที่ดีงาม เสริมสร้างความรอบรู้ และพฤติกรรมสุขภาพ ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลและบริการสุขภาพจิต ความสามารถในการเข้าใจเนื้อหาความรู้
3. ด้านการส่งเสริมสนับสนุนอุปกรณ์การศึกษา ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองและการแก้ปัญหาตามประสบการณ์ ต่าง ๆ ตลอดจนเฝ้าต่อการพัฒนาและการสร้างพื้นฐานในการเรียนรู้ทางวิชาการ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. พระสงฆ์ควรศึกษาการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตรในเขตอื่นๆ ว่ามีความเหมือนกัน หรือแตกต่างกันจากการวิจัยครั้งนี้
2. พระสงฆ์ควรศึกษาการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตรในเขตอื่นๆ ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร
3. พระสงฆ์ควรศึกษาการบริหารจัดการงานศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตรในเขตอื่นๆ ว่ามีปัญหาอะไรสำคัญที่ต้องแก้ไขเป็นการเร่งด่วน เพื่อเป็นแนวทางแก้ไขที่ยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2564). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ
- กิริติ ศรีวิเชียร. (2562). *การจัดจริยศึกษาในโรงเรียน*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- เกศรัชนี ยืนวงศ์. (2564). *นโยบายและกระบวนการขับเคลื่อนมาตรการป้องกันเด็กเยาวชนหลุดออกจากระบบการศึกษา หลังการเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 ศึกษาเฉพาะกรณี สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)*. (การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต บริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ). คณะรัฐศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- จันทรานี สงวนนาม. (2561). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: บุ๊คพอยท์
- จุมพล สวัสดิยากร. (2542). *หลักการบริหารและมนุษยสัมพันธ์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุวรรณภูมิ
- ทิพย์สิริ กาญจนวาสิ และศิริชัย กาญจนวาสิ. (2564). *วิธีวิทยาการวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ทันใจ.
- ธีระรัตน์ กิจจาร์กำ. (2542). *คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุวีริยาสาส์น.
- ปราชญา กล้าผจญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง. (2545). *หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์
- พนัส หันนาคินทร์. (2542). *ประสบการณ์ในการบริหารบุคลากร*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูชินวรานุวัตร. (2562). *บทบาทของวัดต่องานด้านศึกษาสงเคราะห์ : กรณีศึกษาชุมชน บ้านฆ้องน้อย จังหวัดราชบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. การจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูธรรมศาสน์อุโฆษ (ธงไชยวัฒน์ อัสสรธมโม). (2561). *บทบาทการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. การจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูใบฎีกาสุรพล อาสโภ. (2560). *การพัฒนารูปแบบงานศึกษาสงเคราะห์ตามกระบวนการทศน์วิถีพุทธ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. การจัดการเชิงพุทธ). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาภูติชัย วชิรเมธี. (2560). *คนสำราญงานสำเร็จ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการความรู้ (KM) ด้านสวัสดิการแรงงานของบุคลากร
กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานเพื่อเพิ่มสมรรถนะ
และประสิทธิภาพของบุคลากรในองค์กร*

The factors of Knowledge Management in Labour Welfare of
Personnel Department of Labour Protection and Welfare

¹นิภาพร ทองสุข, สุดาภรณ์ กิจกุลนำชัย, อนันต์ มณีรัตน์
และ ชานนท์ คันธฤทธิ

¹Nipaphorn Thongsook, Sudabhorn Khitkhulnamchai, Anan Maneerat
and Chanon Kantarit

วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

Siam Technology College

¹Corresponding Author's Email: 65008313023@siamtechno.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของสารนิพนธ์ที่ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการความรู้ (KM) ด้านสวัสดิการแรงงานของบุคลากรกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะและประสิทธิภาพขององค์กร มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ระดับการจัดการความรู้ด้านสวัสดิการแรงงาน และสำรวจปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการความรู้ดังกล่าว เพื่อให้สามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือบุคลากรจำนวน 400 คน ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ความถี่ และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมถึงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสถิติ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการความรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากด้านภาวะผู้นำและกลยุทธ์ ด้านการวัดผล (อยู่ในระดับมาก) ตามด้วยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านวัฒนธรรมองค์กร และด้านโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยและการจัดการความรู้ด้านสวัสดิการแรงงานพบว่ามีความสัมพันธ์ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .985 ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เท่ากับ .971 และค่าสัมประสิทธิ์การอธิบาย (Adjusted R^2) เท่ากับ .970 แสดงให้เห็นว่าปัจจัยต่าง ๆ สามารถอธิบายความแปรปรวนของการจัดการความรู้ได้ถึงร้อยละ 97.1 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของปัจจัยเหล่านี้ในการส่งเสริมกระบวนการจัดการความรู้ ทั้งในด้านการแบ่งปัน รวบรวม เข้าถึง และประยุกต์ใช้ความรู้ในการทำงานอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพองค์กร; การพัฒนาบุคลากร; วัฒนธรรมองค์กร

ABSTRACT

This research article is part of a thesis that investigates the factors related to knowledge management (KM) in labor welfare among personnel at the Department of Labor

* Received January 12, 2025; Revised July 23, 2025; Accepted July 28, 2025

Protection and Welfare. The objective is to enhance organizational competence and performance by analyzing the level of labor welfare knowledge management and identifying the factors influencing it, with the goal of applying such knowledge effectively in practice. This is a quantitative study involving a sample of 400 personnel. Descriptive statistics including mean, percentage, frequency, and standard deviation were used, along with inferential statistical analysis to determine relationships among variables. The findings reveal that, overall, the factors related to labor welfare knowledge management were at a high level. Specifically, leadership and strategy ranked highest, followed by performance measurement (both at a high level). Information technology, organizational culture, and infrastructure were found to be at a moderate level. Furthermore, analysis of the relationship between these factors and labor welfare knowledge management showed a strong and statistically significant correlation. The correlation coefficient (r) was .985, the coefficient of determination (R^2) was .971, and the adjusted R^2 was .970. This indicates that the identified factors collectively explain 97.1% of the variance in labor welfare knowledge management, underscoring their critical role in promoting knowledge processes such as sharing, collection, access, and practical application within the organization.

Keywords: Organizational Effectiveness; Human Resource Development; Organizational Culture

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมืองการปกครอง โดยมีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นปัจจัยเชื่อมโยงโลกให้กลายเป็นสังคมไร้พรมแดน เกิดการไหลเวียนของข้อมูล ความรู้ และทุนทางปัญญาอย่างเสรีและไร้ข้อจำกัด ซึ่งความรู้และการศึกษากลายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาและความเจริญก้าวหน้า โลกในยุคปัจจุบันและอนาคตจึงเป็นสังคมที่ขับเคลื่อนด้วยฐานความรู้ โดยเน้นการแสวงหาและการใช้ความรู้อย่างเข้มข้น เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันและความยั่งยืนของแต่ละประเทศ ส่งผลให้การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตของประชาชนและพลเมืองโลก การจัดการความรู้จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการรวบรวมและพัฒนาองค์ความรู้ที่มีอยู่ทั้งในตัวบุคคลและเอกสารภายในองค์กร ให้เป็นระบบและสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ตลอดจนนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายตามพันธกิจ และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันท่วงที (พิณสุตา สิริธรรังศรี, 2566)

ปัจจุบันทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการความรู้ภายในองค์กรกันมากขึ้น เพราะโลกขององค์กรยุคใหม่ที่ต้องเผชิญกับการแข่งขันและความต้องการใหม่ ๆ ของผู้รับบริการ การมีแหล่งความรู้ที่ไม่สามารถหาได้จากที่อื่น แต่เกิดจากประสบการณ์ของบุคลากร ผู้ปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงมานาน องค์กรจึงจำเป็นต้องนำองค์ความรู้เหล่านั้นมาเผยแพร่ให้กับบุคลากรภายในองค์กรอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง ซึ่งคำว่า “การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) หมายถึง กระบวนการรวบรวมและพัฒนาองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กร ซึ่งอาจจะจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสารต่าง ๆ ให้อยู่ในรูปแบบที่เป็นระบบ เพื่อให้บุคลากรสามารถเข้าถึงและนำไปใช้ในการพัฒนาตนเองและปรับปรุงการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันนำไปสู่การเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์กรความสำเร็จของการจัดการ

ความรู้ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญหลายประการ เช่น วัฒนธรรมและพฤติกรรมของบุคลากรในองค์กร การสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูง เทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเข้าถึงและแลกเปลี่ยนความรู้ ตลอดจนระบบการติดตามและประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ (เศรษฐ์ศิลา เปรมใจสัญญาดี, 2557)

กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานดำเนินการจัดการความรู้ต่อเนื่องทุกปี ตามแนวทางการจัดการความรู้ของสำนักงาน ก.พ.ร. ซึ่งกำหนดเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐต้องดำเนินการจัดการความรู้ และใช้องค์ความรู้เพื่อเรียนรู้ พัฒนา แก้ปัญหา และสร้างนวัตกรรม เพื่อนำองค์ความรู้ไปใช้ในการปรับปรุงการทำงาน แก้ปัญหาจนเกิดเป็นแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) เพื่อให้การดำเนินการจัดการความรู้ของกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานมีการดำเนินต่อเนื่องและเป็นไปตามแนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐสู่ระบบราชการ 4.0 (PMQA 4.0) อีกทั้ง เพื่อสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการกรมฯ จึงมีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดการความรู้กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานและกำหนดให้หน่วยงานในสังกัดดำเนินการจัดทำองค์ความรู้ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานและสนับสนุนความสำเร็จตามแผนปฏิบัติการของกรมฯ กองสวัสดิการแรงงาน เป็นหน่วยงานของกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน มีภารกิจด้านสวัสดิการแรงงานตามแผนปฏิบัติการประจำปี 2566 โดยสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) แผนระดับที่ 2 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายความมั่นคง เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก (Sustainable Development Goals: SDGs) ที่เกี่ยวข้องด้านแรงงาน แผนปฏิบัติการด้านแรงงาน ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 – 2570) ซึ่งเป็นกรอบแนวทางการปฏิบัติงานด้านแรงงานที่สอดคล้องกับบริบทและสถานการณ์ในปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งสภาพปัญหาและสามารถตอบสนองต่อความต้องการในการพัฒนาด้านแรงงานของประเทศไทย โดยประกอบด้วย 4 เรื่อง ได้แก่ 1) การคุ้มครองแรงงานตามมาตรฐานสากล ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรมด้วยการมีส่วนร่วม 2) การป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านแรงงานที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง 3) การพัฒนาศักยภาพแรงงานและเครือข่ายอย่างมีประสิทธิภาพ 4) การเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการ การให้บริการและการพัฒนาองค์กรด้วยเทคโนโลยีและสารสนเทศ ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าในปัจจุบันยังไม่ค่อยมีการเผยแพร่การจัดการองค์ความรู้ด้านสวัสดิการแรงงาน (กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, 2567)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการความรู้ (KM) ด้านสวัสดิการแรงงานของบุคลากรกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานเพื่อเพิ่มสมรรถนะและประสิทธิภาพของบุคลากรในองค์กร ทั้งนี้มุ่งหวังว่าผลการวิจัยที่ได้รับจะนำมาเป็นแนวทางเพื่อให้บุคลากรของหน่วยงานมีความรู้ ความเข้าใจ ในด้านสวัสดิการแรงงาน และมีองค์ความรู้ที่สามารถปฏิบัติงานให้สอดคล้องตามแผนปฏิบัติการกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน จึงศึกษาวิจัยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการความรู้ (KM) ด้านสวัสดิการแรงงานของบุคลากรกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานเพื่อเพิ่มสมรรถนะและประสิทธิภาพของบุคลากรในองค์กรต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ระดับการจัดการความรู้ด้านสวัสดิการแรงงานของบุคลากรกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน
2. เพื่อสำรวจปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการความรู้ด้านสวัสดิการแรงงานของบุคลากรกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานให้สามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งผู้วิจัยใช้บุคลากรกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ผู้ปฏิบัติงานด้านสวัสดิการแรงงานหรือผู้ปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานตรวจแรงงาน จำนวน 400 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการความรู้ (KM) ด้านสวัสดิการแรงงานของบุคลากรกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานเพื่อเพิ่มสมรรถนะและประสิทธิภาพของบุคลากรในองค์กร

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

3. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษารายละเอียดของข้อมูลปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการความรู้ (KM) และการจัดการความรู้ของกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน

2. สร้างแบบสอบถามซึ่งเป็นแบบสอบถามตรวจสอบรายการ (Check List) แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดลิเคิร์ต (Likert) และแบบตอบคำถามแบบปลายเปิด

3. ผู้วิจัยพิจารณาความสอดคล้องเหมาะสมของคำถามและคำตอบ พร้อมให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน พิจารณาความตรงตามเนื้อหาโดยนำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณดัชนีความสอดคล้องโดยข้อคำถามนี้มีค่า IOC เท่ากับ 0.94

4. เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. สร้างแบบสอบถามออนไลน์ (Google Forms) เพื่อเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเท่ากับจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

2. แจกแบบสอบถามออนไลน์และเก็บรวบรวมข้อมูลจากระบบ (Google Forms)

3. ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากแบบสอบถาม และนำไปวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ ดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่ออธิบายลักษณะของข้อมูลด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าร้อยละ (percentage) ค่าความถี่ (frequency) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ ประกอบด้วย การทดสอบความสัมพันธ์ (Pearson Product Moment Correlation Coefficient)

ผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อวิเคราะห์ระดับการจัดการความรู้ด้านสวัสดิการแรงงานของบุคลากรกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน มีดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการความรู้ด้าน
สวัสดิการแรงงานของบุคลากรกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน โดยภาพรวม

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการความรู้	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล			
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย	อันดับ
1. ด้านภาวะผู้นำและกลยุทธ์ (Leadership and Strategy)	3.91	.554	มาก	1
2. ด้านวัฒนธรรมองค์กร (Culture)	3.43	.746	ปานกลาง	4
3. ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทางด้านการจัดการความรู้ (Technology)	3.48	.569	ปานกลาง	3
4. ด้านการวัดผล (Measurement)	3.53	.586	มาก	2
5. ด้านโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure)	3.36	.621	ปานกลาง	5
ภาพรวม	3.54	.555	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการความรู้ด้านสวัสดิการแรงงานของบุคลากรกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ด้านภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.54 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านภาวะผู้นำและกลยุทธ์ (Leadership and Strategy) อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.91 รองลงมา คือ ด้านการวัดผล (Measurement) อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.53 ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทางด้านการจัดการความรู้ (Technology) อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.48 ด้านวัฒนธรรมองค์การ (Culture) อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.43 และด้านโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.36 ตามลำดับ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อสำรวจปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการความรู้ด้านสวัสดิการแรงงานของบุคลากรกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานให้น่า่องค์ความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงาน และบรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนปฏิบัติราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ขององค์กร มีดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการความรู้ และผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการจัดการความรู้ด้านสวัสดิการแรงงาน

[illegible]

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการความรู้ทุกปัจจัยมีความสัมพันธ์กันในทางบวกที่มีนัยสำคัญทางสถิติกับการจัดการความรู้ด้านสวัสดิการแรงงานกระบวนการทั้ง 4 ด้าน โดยปัจจัยภาวะผู้นำและกลยุทธ์ มีความสัมพันธ์สูงกับกระบวนการการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ ($r = .850$) มากที่สุด ปัจจัยวัฒนธรรมองค์การ มีความสัมพันธ์สูงกับกระบวนการ การนำความรู้ที่เรียนรู้มาไปปฏิบัติจริง ($r = .904$) มากที่สุด ปัจจัยเทคโนโลยีสารสนเทศทางด้านการจัดการความรู้ มีความสัมพันธ์สูงกับกระบวนการ การนำความรู้ที่เรียนรู้มาไปปฏิบัติจริง ($r = .890$) มากที่สุด ปัจจัยการวัดผล มีความสัมพันธ์สูงกับกระบวนการ การนำความรู้ที่เรียนรู้มาไปปฏิบัติจริง ($r = .842$) มากที่สุด ปัจจัยโครงสร้างพื้นฐาน มีความสัมพันธ์สูงกับกระบวนการ การรวบรวมความรู้ ($r = .943$) มากที่สุด ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

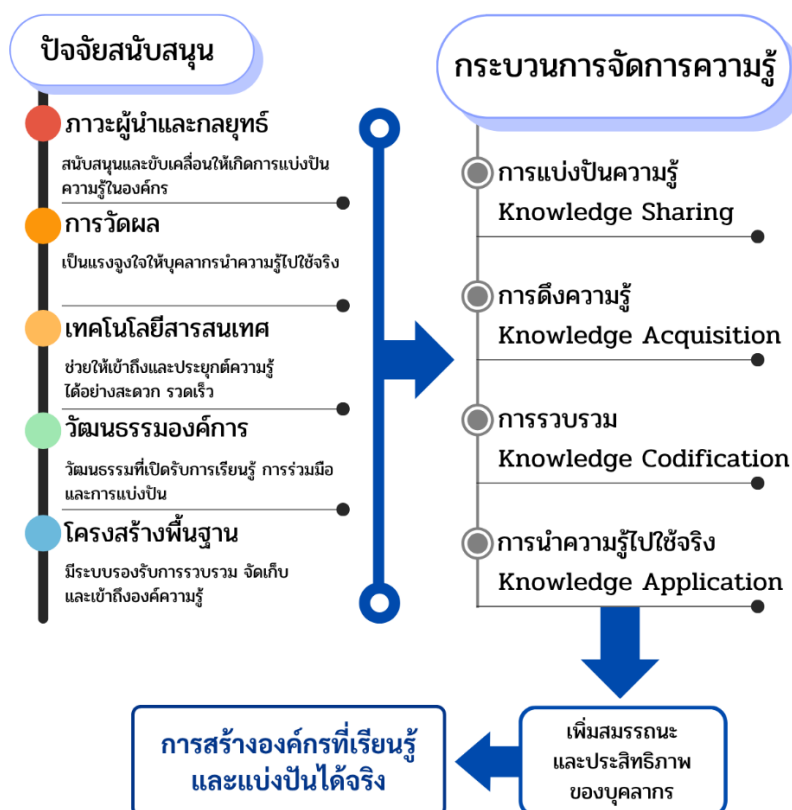
1. ผลการศึกษาการจัดการความรู้ด้านสวัสดิการแรงงานของบุคลากรกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.54 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านภาวะผู้นำและกลยุทธ์ (Leadership and Strategy) อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.91 รองลงมา คือ ด้านการวัดผล (Measurement) อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.53 ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทางด้านการจัดการความรู้ (Technology) อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.48 ด้านวัฒนธรรมองค์การ (Culture) อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.43 และด้านโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 3.36 ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของภทรธิดา รัตนจิตรานนท์ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของข้าราชการกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ผลการวิจัยพบว่า ระดับผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของข้าราชการกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (2) ระดับผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของข้าราชการกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานของแต่ละกอง/สำนัก โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของข้าราชการกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานแต่ละกอง/สำนักไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (3) ปัจจัยด้านแรงจูงใจมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของข้าราชการกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน (4) แนวทางในการเสริมสร้างผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของข้าราชการคือ การสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน กำหนดแนวทางการสร้างแรงผลักดันในการทำงาน รวมถึงนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาสนับสนุนการปฏิบัติงานและพัฒนางานเพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานให้สูงขึ้น และ สอดคล้องกับจุฑามาศ อินตรา (2563) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการความรู้ ของข้าราชการในหน่วยงาน สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการความรู้ในหน่วยงานสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อยดังนี้ ด้านวัฒนธรรมองค์การ ด้านการศึกษาและอบรม ด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร และด้านโครงสร้างพื้นฐาน ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการความรู้ด้านสวัสดิการแรงงานของบุคลากรกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานให้สามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงาน และบรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนปฏิบัติราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ขององค์กร พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดการความรู้ทุกปัจจัยมีความสัมพันธ์กันในทางบวกที่มีนัยสำคัญทางสถิติกับการจัดการความรู้ด้านสวัสดิการแรงงานกระบวนการทั้ง 4 ด้าน โดยปัจจัยภาวะผู้นำและกลยุทธ์มีความสัมพันธ์สูงกับกระบวนการการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้มากที่สุด ปัจจัยวัฒนธรรมองค์การมีความสัมพันธ์สูงกับกระบวนการ การนำความรู้ที่เรียนรู้มาไปปฏิบัติจริงมากที่สุด ปัจจัยเทคโนโลยีสารสนเทศทางด้านการจัดการความรู้ มีความสัมพันธ์สูงกับกระบวนการ การนำความรู้ที่เรียนรู้มาไปปฏิบัติจริงมากที่สุด ปัจจัยการวัดผลมีความสัมพันธ์สูงกับ

กระบวนการ การนำความรู้ที่เรียนรู้มาไปปฏิบัติจริงมากที่สุด และปัจจัยโครงสร้างพื้นฐานมีความสัมพันธ์สูงกับกระบวนการ การรวบรวมความรู้มากที่สุด ตามลำดับ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของอรรถพล รุ่งเรือง และสุเมธ แสงนิมนวล (2562) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงคงอยู่ของพนักงานตรวจแรงงานกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ผลการวิจัยยังพบอีกว่า พนักงานตรวจแรงงานส่วนใหญ่มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำรงคงอยู่ภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง (ค่าเฉลี่ย = 3.48) และ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของจำเนียร ราชแพทยาคม และ โอลดา ใจทัน (2562) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพการให้บริการประชาชนสำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน จังหวัดสมุทรสาคร ผลการศึกษาพบว่า (1) ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยทางการบริหารที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพ การให้บริการประชาชนของสำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (2) ระดับคุณภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดสมุทรสาคร ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านความเชื่อถือ ไว้วางใจได้ ด้านการตอบสนองต่อผู้รับบริการ และความเข้าใจผู้รับบริการ ตามลำดับ (3) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการบริหารกับคุณภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดสมุทรสาคร มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันในระดับมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ (4) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการประชาชน คือ ควรส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนใน องค์กรมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการบริหาร การปฏิบัติงาน กระบวนการ รวมไปถึงความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ควรมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้สามารถบูรณาการระบบงานบริการประชาชนอย่างเป็นระบบและทันสมัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ด้านการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) ที่เน้นเฉพาะเรื่อง “สวัสดิการแรงงาน” ภายในหน่วยงานราชการ โดยพบว่า การจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพ สามารถส่งเสริมสมรรถนะและประสิทธิภาพของบุคลากร ได้อย่างชัดเจน หากได้รับการสนับสนุนจากปัจจัยสำคัญบางประการ จากการศึกษาเชิงปริมาณในกลุ่มตัวอย่าง 400 คน ผู้วิจัยพบว่า มี 5 ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการจัดการความรู้ด้านสวัสดิการแรงงาน ได้แก่ ภาวะผู้นำและกลยุทธ์ – ช่วยส่งเสริมให้เกิดการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ในองค์กร การวัดผล – เป็นกลไกกระตุ้นให้บุคลากรนำความรู้ไปใช้จริง เทคโนโลยีสารสนเทศ – เอื้อให้เข้าถึงความรู้ได้สะดวก รวดเร็ว และสามารถนำไปประยุกต์ได้ง่าย วัฒนธรรมองค์กร – วัฒนธรรมที่เปิดกว้างต่อการเรียนรู้และการทำงานร่วมกัน ทำให้เกิดการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ โครงสร้างพื้นฐาน – มีบทบาทสำคัญในการรวบรวม จัดเก็บ และเข้าถึงองค์ความรู้ภายในองค์กร

ผลวิเคราะห์ทางสถิติพบว่า ปัจจัยทั้งห้านี้มีความสัมพันธ์เชิงบวกที่มีนัยสำคัญทางสถิติ กับกระบวนการจัดการความรู้ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การแบ่งปันความรู้ การดึงความรู้ การรวบรวม และการนำความรู้ไปใช้จริง โดยมีค่าความสัมพันธ์รวม (r) สูงถึง .985 และค่าสัมประสิทธิ์การอธิบาย (R^2) เท่ากับ .971 ซึ่งหมายความว่า ปัจจัยเหล่านี้สามารถอธิบายความสำเร็จของการจัดการความรู้ได้ถึง 97.1% จากผลวิจัยดังกล่าว จึงสามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ว่า การจัดการความรู้ด้านสวัสดิการแรงงานที่มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นระบบจากทั้งภาวะผู้นำ กลยุทธ์ เทคโนโลยี วัฒนธรรม และโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งทั้งหมดนี้มีบทบาทประสานกันในการเสริมสร้างการเรียนรู้ การถ่ายทอดความรู้ และการปฏิบัติงานอย่างแท้จริง นอกจากนี้ งานวิจัยยังได้นำเสนอแนวทางในการพัฒนาการจัดการความรู้ ได้แก่ การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ในองค์กร การพัฒนาสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ที่น่าสนใจ การฝึกอบรมเฉพาะทางด้านสวัสดิการแรงงาน การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรให้เปิดรับการมีส่วนร่วมและการแบ่งปันความรู้ องค์ความรู้ใหม่นี้สามารถนำไปใช้ต่อยอดในการวางแผนกลยุทธ์ด้านการจัดการความรู้ในหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะในภารกิจที่ต้องอาศัยความรู้เฉพาะทางและประสบการณ์สะสม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพองค์กรในระยะยาวและสอดคล้องกับแนวนโยบายราชการ 4.0 รวมถึงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ในด้านแรงงาน

สรุป

จากผลการศึกษาพบว่า การจัดการความรู้ด้านสวัสดิการแรงงานของบุคลากรกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าองค์กรมุ่งมั่นในการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาความรู้ภายในหน่วยงานอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านภาวะผู้นำและกลยุทธ์ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด บ่งชี้ว่าผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและสนับสนุนการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ด้านการวัดผลก็อยู่ในระดับมาก สะท้อนถึงความสำคัญของการติดตามและประเมินผล การนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงาน ส่วนในด้านเทคโนโลยี วัฒนธรรมองค์กร และโครงสร้างพื้นฐานแม้จะอยู่ในระดับปานกลาง แต่ก็ถือว่าเป็นปัจจัยที่ไม่อาจมองข้ามได้ในการสนับสนุนระบบการจัดการความรู้ให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งเมื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้ พบว่าปัจจัยทั้ง 5 ได้แก่ ภาวะผู้นำและกลยุทธ์ การวัดผล เทคโนโลยีสารสนเทศ วัฒนธรรมองค์กร และโครงสร้างพื้นฐาน ล้วนมีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับกระบวนการจัดการความรู้ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การแบ่งปัน การนำไปใช้ การรวบรวม และการดึงความรู้ โดยแต่ละปัจจัยส่งผลโดยตรงต่อกระบวนการที่แตกต่างกัน เช่น ภาวะผู้นำส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ วัฒนธรรมเอื้อต่อการนำความรู้ไปใช้จริง เทคโนโลยีช่วยให้การเข้าถึงและการประยุกต์ใช้ความรู้เป็นไปได้อย่างรวดเร็ว โครงสร้างพื้นฐานส่งเสริมการจัดเก็บและเข้าถึงองค์ความรู้ได้อย่างมีระบบ

จากผลการวิเคราะห์พบว่าปัจจัยทั้งห้าสามารถอธิบายความสำเร็จของการจัดการความรู้ได้มากถึงร้อยละ 97.1 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับสูงมาก จึงสามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ว่า การจัดการความรู้ด้านสวัสดิการแรงงานที่มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากปัจจัยเหล่านี้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านการวางแผนกลยุทธ์ การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกัน และการจัดให้มีโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการจัดการความรู้ นอกจากนี้ ยังควรมีการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริมสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ รวมถึงฝึกอบรมเฉพาะทางอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำไปสู่การใช้ความรู้ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในกระบวนการปฏิบัติงาน และสามารถต่อยอดไปสู่การพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืนในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1.1 ควรสร้างแนวทางการจัดการความรู้ด้านสวัสดิการแรงงานเชิงสร้างสรรค์ ให้เกิดความน่าสนใจเพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับหน่วยงาน เช่น การนำเสนอผ่านสื่อวิดีโอ การสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ

1.2 ควรจัดการฝึกอบรมให้แก่บุคลากรในความรู้ที่จำเป็นและเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานด้านสวัสดิการแรงงาน

1.3 ควรสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยการสร้างพื้นที่สนับสนุนการเผยแพร่ความรู้ด้านสวัสดิการแรงงาน เช่น สถานที่ ระบบออนไลน์ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

1.4 ควรสร้างวัฒนธรรมองค์การ ให้มีการทำงานแบบมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม มีความไว้วางใจระหว่างกัน เปิดใจยอมรับความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดบรรยากาศการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากรและเกิดการถ่ายทอดความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge)

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรเพิ่มการวิจัยในเชิงคุณภาพเปรียบเทียบการจัดการความรู้ของสำนัก/กองอื่น ๆ เพื่อค้นหาหน่วยงานที่เป็นเลิศด้านการจัดการความรู้ และเป็นตัวอย่างที่ดีให้นำไปปฏิบัติต่อไป

2.2 ควรศึกษาการพัฒนาการจัดการความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น ความปลอดภัยแรงงาน การคุ้มครองแรงงาน เพื่อนำแนวคิดกระบวนการจัดการความรู้มาสังเคราะห์และกำหนดตัวชี้วัดภารกิจด้านต่าง ๆ ให้เหมาะสม

บรรณานุกรม

กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. (2567). *แผนการจัดการความรู้กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567* (หนังสือกองการเจ้าหน้าที่ ที่ รง 0507/544 ลงวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2567). (บันทึกข้อความ). [มปท.].

กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. (2567). *รายงานการประชุมคณะกรรมการจัดการความรู้กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ครั้งที่ 2/2566* (หนังสือกองการเจ้าหน้าที่ ที่ รง 0507/ว 114 ลงวันที่ 9 มกราคม 2567). (บันทึกข้อความ). [มปท.].

จำเนียร ราชแพทยาคม และ ไอลตา ใจทัน. (2562). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพการให้บริการประชาชน สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน จังหวัดสมุทรสาคร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- จุฑามาศ อินตรา. (2564). การจัดการความรู้ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการในหน่วยงานสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*. 11(2), 275-286. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/JDAR/article/view/247124/167674>.
- พิณสุตา สิริธรังศรี. *กลไกการเรียนรู้ในยุคโลกาภิวัตน์*. สืบค้น 23 พฤษภาคม 2566, จาก <https://www.dpu.ac.th/ces/kmces/p2>.
- ภัทรธิดา รัตนจิตรานนท์. (2564). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของข้าราชการกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน. (วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการจัดการ). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เศรษฐ์ศิลา เปรมใจสัญชาติ. (2557). *การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาฝีมือปฏิบัติงานสำหรับการดำเนินการในการเสนอขออนุญาตและรายงานผลการใช้งบประมาณของมูลนิธินิคมเอเชีย*. (การค้นคว้าอิสระ วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการความรู้)). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อรรคพล รุ่งเรือง. (2562). *ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงคงอยู่ของพนักงานตรวจแรงงานกรมสวัสดิการ และคุ้มครองแรงงาน*. (การค้นคว้าอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสยาม.

ภัยคุกคามทางไซเบอร์ที่มีผลต่อการตระหนักรู้ถึงภัยคุกคามทางไซเบอร์ ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ต*

Cyber Threats Affecting Internet Users' Cyber Threat Awareness

¹กฤษณ์ท เหล่ากอ, สมบูรณ์ สุขสำราญ

¹Kritchanat Laoko, Somboon Suksamran

¹วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

¹Department of Politics and Governance, Suan Sunandha Rajabhat University

¹Corresponding Author's E-mail: nawaphorn.1818@gmail.com

บทคัดย่อ

ภัยคุกคามทางไซเบอร์ที่มีผลต่อการตระหนักรู้ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ต เมื่อกล่าวถึงประสบการณ์เกี่ยวกับภัยคุกคามทางไซเบอร์ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ต กล่าวคือการโจมตีทางไซเบอร์ ที่มีรูปแบบการพัฒนาการโจมตี เพื่อเปิดช่องโหว่ทางอินเทอร์เน็ตหลากหลายรูปแบบทำให้ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตไม่สามารถระวังหรือป้องกันการโจมตีทางไซเบอร์ได้และได้รับความเสียหายที่ไม่คาดคิด ปัจจุบันผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตไม่สามารถประเมินสถานการณ์หรือความเสียหายที่เกิดขึ้นได้และผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตส่วนใหญ่ขาดความรู้เกี่ยวกับภัยคุกคามทางไซเบอร์ซึ่งส่งผลกระทบต่อความตระหนักรู้ถึงภัยคุกคามทางไซเบอร์ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ต ดังนั้นการตระหนักรู้ถึงภัยคุกคามทางไซเบอร์ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตจะทำให้ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตมีความรู้ และทราบถึงภัยคุกคามทางไซเบอร์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง รวมถึงเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดความเสียหายจากภัยคุกคามทางไซเบอร์ ไม่ว่าจะเป็นการเปิดเผยข้อมูลบนสาธารณะ การทำธุรกรรมออนไลน์ การป้องกันไม่ให้ผู้อื่นทราบข้อมูลส่วนตัว และการติดตามข้อมูลข่าวสารการโจมตีรูปแบบใหม่ ๆ การดาวน์โหลดโปรแกรมที่ถูกต้องมาจากผู้ผลิตโดยตรงป้องกันความเสี่ยงการฝังไวรัสที่ไม่คาดคิดติดมากับโปรแกรมและสามารถป้องกันภัยคุกคามจากผู้ที่ไม่หวังดีที่จะเกิดผลกระทบความเสียหายโดยไม่คาดคิดได้

คำสำคัญ: ภัยคุกคามทางไซเบอร์; การตระหนักรู้; ผู้ใช้อินเทอร์เน็ต

ABSTRACT

Cyber threats affecting the awareness of Internet users When talking about the experience of cyber threats of Internet users, it is cyber attacks that have various forms of attack development to open vulnerabilities in the Internet, causing Internet users to be unable to be careful or prevent cyber attacks and receive unexpected damage. Currently, Internet users cannot assess the situation or damage that occurs and most Internet users lack knowledge about cyber threats, which affects the awareness of cyber threats of Internet users. Therefore, cyber threat awareness of Internet users will make Internet users have knowledge and be aware of cyber threats that affect them, including understanding the problems caused by cyber threats, whether it is disclosing information to the public, making online transactions, preventing others from knowing personal information, and

* Received March 28, 2025; Revised July 27, 2025; Accepted July 28, 2025

following up on news of new forms of attacks. Downloading legitimate programs directly from the manufacturer prevents the risk of unexpected viruses attached to the program and can prevent threats from ill-wishers that will cause unexpected damage.

Keywords: Cyber Threats; Awareness; Internet Users

บทนำ

ปัจจุบันอินเทอร์เน็ต (Internet) เป็นเสมือนปัจจัยที่ 5 ของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ทั่วโลกไม่เว้นแม้แต่คนไทย โดยในประเทศไทยได้มีการสำรวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2567 (ไตรมาส 4) พบว่าประชาชนอายุ 6 ปีขึ้นไป ประมาณ 66.1 ล้านคน พบว่า มีผู้ใช้อินเทอร์เน็ต 60.0 ล้านคน (ร้อยละ 90.9) ใช้โทรศัพท์มือถือ 63.2 ล้านคน (ร้อยละ 95.7) และมีโทรศัพท์มือถือ 58.8 ล้านคน (ร้อยละ 89.0) และเมื่อพิจารณาแนวโน้มการใช้อินเทอร์เน็ต ระหว่างปี 2566 (ไตรมาส 4) – 2567 (ไตรมาส 4) พบว่า ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 89.5 ในปี 2566 (ไตรมาส 4) เป็นร้อยละ 90.9 ในปี 2567 (ไตรมาส 4) แสดงให้เห็นว่าความแพร่หลายของเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตในสังคมไทยยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานสถิติและสังคมแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2567) อย่างไรก็ตาม แม้การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตจะส่งผลให้ประชาชนสามารถเชื่อมโยงกับโลกดิจิทัลได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว แต่อีกด้านหนึ่งก็ทำให้ปัญหาอาชญากรรมทางเทคโนโลยีเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย โดยเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2567 เว็บไซต์รัฐบาลไทยรายงาน ว่า นายคารม พลพรกลาง รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้เปิดเผยยอดการแจ้งความออนไลน์สะสมผ่านเว็บไซต์ของกองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2565 ถึงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2567 ว่ามีจำนวนทั้งสิ้น 739,494 เรื่อง มูลค่าความเสียหายรวม 77,360,070,295 บาท หรือเฉลี่ยวันละประมาณ 77 ล้านบาท และมีผลการอายัดบัญชีที่เกี่ยวข้องได้ถึง 560,412 บัญชี คิดเป็นยอดเงินที่สามารถอายัดได้ 8,627,715,890 บาท เฉพาะในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2567 เพียงเดือนเดียว พบการแจ้งความออนไลน์จำนวน 31,353 เรื่อง มูลค่าความเสียหายรวม 2,540,251,400 บาท หรือเฉลี่ยวันละประมาณ 85 ล้านบาท โดยสามารถอายัดบัญชีได้ 16,229 บัญชี มียอดขออายัดเงินรวม 1,864,371,518 บาท และสามารถอายัดได้จริงจำนวน 383,933,622 บาท ทั้งนี้ ประเภทคดีออนไลน์ที่มีการแจ้งมากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ (1) การหลอกลวงซื้อขายสินค้า/บริการทั่วไป มูลค่าความเสียหาย 146.8 ล้านบาท (2) การหลอกให้โอนเงินเพื่อทำงานหารายได้พิเศษ มูลค่า 526.7 ล้านบาท (3) การข่มขู่ทางโทรศัพท์หรือ Call Center มูลค่า 444.3 ล้านบาท (4) การหลอกให้กู้เงิน มูลค่า 99.8 ล้านบาท และ (5) การหลอกให้โอนเงินเพื่อรับรางวัลหรือเพื่อวัตถุประสงค์อื่น มูลค่า 221.7 ล้านบาท (ประชาไท, 2567) จากข้อมูลนี้เราจะเห็นได้ว่าแม้การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตจะเป็นเรื่องที่ย่างและรวดเร็วและมีประโยชน์อย่างมาก แต่ในทางกลับกันสื่ออินเทอร์เน็ตก็สามารถสร้างความเสียหายต่อตนเองและผู้อื่นได้อีกด้วย โดยความเสียหายที่เกิดขึ้นมักเกิดจากพฤติกรรมของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเองหรือเกิดจากอาชญากรรม การจารกรรมข้อมูลทางคอมพิวเตอร์ของผู้ไม่ประสงค์ดี โดยเป็นอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ที่เป็นภัยคุกคามทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศได้เช่นกัน

จากสภาพการณ์ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าคดีอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์เกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง สำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงได้ปรับปรุงโครงสร้างองค์กร โดยการจัดตั้งหน่วยงานระดับ "กองบัญชาการ" ขึ้นใหม่ คือ "กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี (บช.สอท.)" หรือเป็นที่รู้จักในชื่อ "กองบัญชาการตำรวจไซเบอร์" เพื่อเพิ่มศักยภาพในการวิเคราะห์สาเหตุ รูปแบบ เครือข่ายการกระทำอาชญากรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างเป็นระบบ ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานหลักในการสืบสวนสอบสวน

คดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่มีความสลับซับซ้อน มีประชาชนได้รับความเสียหายจำนวนมาก และมีมูลค่าความเสียหายสูง ให้การสนับสนุนสถานitäรรวจในการป้องกันปราบปรามคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีในเบื้องต้นหากเป็นคดีที่ไม่สลับซับซ้อน และเป็นศูนย์กลางประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการสืบสวนสอบสวนคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยี อีกทั้งได้มีการปรับปรุงโครงสร้างและกำหนดอำนาจหน้าที่ของกองบังคับการและศูนย์ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่มีอยู่เดิมเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันด้วย (สุภาพิษฐ์ ธีระวัฒน์, 2564) โดยตำรวจไซเบอร์จะมีหน้าที่สืบสวนสอบสวน และปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี หรืออาชญากรรมที่กระทำผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต เช่น การโจรกรรมข้อมูล การเผยแพร่ข้อมูลเท็จ การล่อลวงละเมิดทางเพศบนอินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะพฤติกรรม การฉ้อโกงผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตในลักษณะของการชักชวนให้ลงทุน ซึ่งผู้กระทำผิดใช้เทคโนโลยีและช่องทางออนไลน์เป็นเครื่องมือในการล่อลวงเหยื่อ โดยเน้นไปที่วิธีการสร้างความน่าเชื่อถือ การโน้มน้าวใจ และการจัดการกับข้อมูลเท็จหรือบิดเบือนที่เผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อดึงดูดให้เหยื่อหลงเชื่อและโอนเงินให้ผู้กระทำผิด (ธีระ กุลสวัสดิ์, 2567) จะเห็นได้ว่าในปัจจุบัน ปัญหาอาชญากรรมทางเทคโนโลยีมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อประชาชนจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลจึงมีการปรับปรุงโครงสร้างหน่วยงานภายในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยอาศัยพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2563 เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการรับมือกับภัยคุกคามจากอาชญากรรมไซเบอร์อย่างเป็นระบบ โดยจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะทางคือ “ตำรวจไซเบอร์” หรือ กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี เพื่อทำหน้าที่วางแผน ควบคุม ตรวจสอบ และให้คำแนะนำเชิงยุทธศาสตร์ในการดำเนินการเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีทั่วประเทศ (ราชกิจจานุเบกษา, 2563) ตำรวจไซเบอร์จึงมีภารกิจหลักในการสืบสวนสอบสวนคดีอาชญากรรมที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะคดีที่มีความซับซ้อนและมีมูลค่าความเสียหายสูง หน่วยงานนี้มีหน้าที่ดำเนินการตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ กฎหมายว่าด้วยการรักษาความมั่นคงปลอดภัยไซเบอร์ และกฎหมายอาญาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและเครื่องมือพิเศษสนับสนุนการสืบสวนสอบสวน รวมถึงการรวบรวม ตรวจสอบ วิเคราะห์หลักฐานดิจิทัล และการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการรับมือกับอาชญากรรมในยุคดิจิทัล ทั้งนี้ ตำรวจไซเบอร์จะเน้นรับผิดชอบเฉพาะคดีที่มีลักษณะซับซ้อน ส่วนคดีทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เช่น การหลอกลวงออนไลน์ จะเน้นการสนับสนุนข้อมูลเชิงเทคนิคและประสานงานกับหน่วยงานอื่นเพื่อสืบหาตัวผู้กระทำผิดอย่างมีประสิทธิภาพ

จากทั้งหมดที่กล่าวมานี้เราจะเห็นได้ว่าในประเทศไทย ปัญหาอาชญากรรมทางเทคโนโลยีเริ่มทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีสารสนเทศพัฒนาอย่างรวดเร็ว การกระทำความผิดผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตจึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เช่น การโจรกรรมข้อมูล การเผยแพร่ข้อมูลเท็จ การล่อลวงละเมิดทางเพศในโลกออนไลน์ และการฉ้อโกงผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ด้วยเหตุนี้ หน่วยงานภาครัฐจึงได้ปรับโครงสร้างเพื่อรับมือกับภัยคุกคามดังกล่าว โดยจัดตั้ง “กองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี” หรือ “ตำรวจไซเบอร์” ขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2563 เพื่อให้สามารถรับมือกับปัญหาอาชญากรรมทางเทคโนโลยีได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์รูปแบบและเครือข่ายของอาชญากรรม ตลอดจนยกระดับกระบวนการสืบสวนสอบสวนให้สามารถรองรับความซับซ้อนของคดีที่มีความเสียหายสูง และส่งผลกระทบต่อประชาชนจำนวนมาก บทบาทของตำรวจไซเบอร์ไม่ได้จำกัดเพียงการดำเนินคดีเท่านั้น หากแต่ยังครอบคลุมถึงการวางยุทธศาสตร์ระดับชาติ การควบคุม ตรวจสอบ ให้คำแนะนำ และเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานแก่

หน่วยงานต่าง ๆ ภายใต้กรอบของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น กฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ กฎหมายความมั่นคงทางไซเบอร์ และกฎหมายอาญาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตำรวจไซเบอร์ยังทำหน้าที่ในการรวบรวม ตรวจสอบ และวิเคราะห์ข้อมูลการกระทำความผิดทางเทคโนโลยี รวมถึงการพิสูจน์หลักฐานดิจิทัล และการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุ เพื่อสนับสนุนกระบวนการสืบสวนสอบสวนของหน่วยงานต่าง ๆ ให้มีความแม่นยำและทันต่อสถานการณ์

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง ภัยคุกคามทางไซเบอร์ที่มีผลต่อการตระหนักรู้ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ต เพื่อความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ และนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนในการสร้างการตระหนักถึงภัยคุกคามทางไซเบอร์ให้กับผู้ใช้อินเทอร์เน็ตต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับความตระหนัก (Awareness)

แนวคิดเกี่ยวกับความตระหนักมีความสำคัญต่อการวิเคราะห์บทความนี้ เนื่องจากเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจพฤติกรรมของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตต่อภัยคุกคามทางไซเบอร์ นักวิชาการได้ให้คำนิยามความตระหนักไว้หลากหลาย ดังนี้

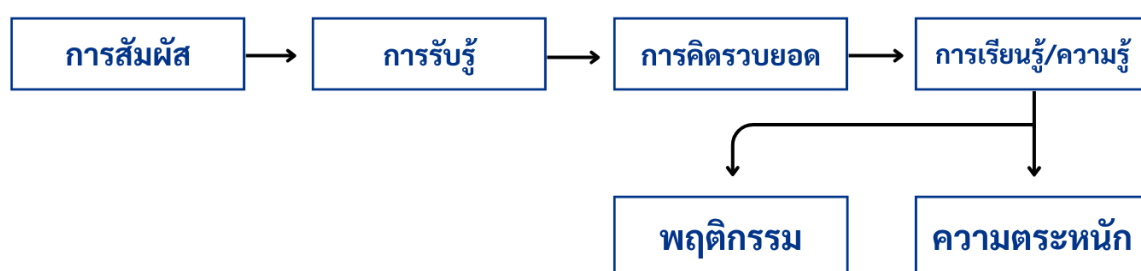
ความหมายของความตระหนัก

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายของคำว่า ความตระหนัก ซึ่งผู้วิจัยสรุปได้ว่า ความตระหนักเป็นการรับรู้ประจักษ์ชัดรู้ชัดแจ้ง จึงสอดคล้องกับพจนานุกรม ของ Good (1973, p. 54) ที่ผู้วิจัยสรุปใจความได้ว่า หมายถึง การแสดงออกจากการระลึกได้หรือจดจำได้ และยังมีผู้นิยามความหมายของความตระหนักไว้อีก ดังนี้

Bloom (1971, p. 271 อ้างถึงใน สุพัตรา ถนอมวงศ์, 2551, น.10) ได้ให้นิยามของคำว่า ความตระหนัก ซึ่งผู้วิจัยสรุปใจความได้ว่าภาพจำสุดทางภาคอารมณ์ ซึ่งความตระหนักนั้นคล้ายกับอารมณ์ความรู้สึก (Affective Domain) แต่ความตระหนักต่างกับความรู้สึกตรงที่ความตระหนักไม่จำเป็นต้องเน้นปรากฏการณ์หรือสิ่งหนึ่งสิ่งใด แต่ความตระหนักจะเกิดขึ้นเมื่อมีสิ่งเร้าให้เกิดความตระหนัก

ปัจจัยที่ทำให้เกิดความตระหนัก

Good, 1973 (อ้างถึงใน สุธาสิณี อินทร์ผูก, 2548) พจนานุกรม ของ Good (1973) ได้ประมวลขั้นตอนของกระบวนการเกิดความตระหนัก ดังนี้

แผนภาพที่ 1 ขั้นตอนของกระบวนการเกิดความตระหนัก

ในลักษณะเช่นนี้ความตระหนักจึงเป็นผลของกระบวนการทางปัญญา กล่าวคือ เมื่อบุคคลได้รับการกระตุ้นจากสิ่งเร้า หรือรับสัมผัสจากสิ่งเร้าแล้วเกิดการรับรู้ขึ้นแล้วจะนำไปสู่การเกิดความเข้าใจในสิ่งเร้านั้น และนำไปสู่การเรียนรู้เป็นขั้นตอนต่อไป และเมื่อบุคคลเกิดมีความรู้ในสิ่งนั้นแล้วก็จะมิผลไปสู่ความตระหนักในที่สุด ซึ่งทั้งความรู้และความตระหนักจะนำไปสู่การกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้า

นั้น ๆ ต่อไป และจากการศึกษาของพัฒนศักดิ์ บุปผาสุวรรณ (2546) ได้กล่าวถึง ปัจจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ที่มีผลต่อความตระหนักรู้ ประกอบด้วย ประสบการณ์ที่มีต่อการรับรู้ความเคยชินต่อสภาพแวดล้อม ถ้าบุคคลใดไม่เคยชินต่อสภาพแวดล้อมนั้นก็จะทำให้บุคคลนั้นไม่ตระหนักต่อสิ่งที่เกิดขึ้น ความใส่ใจและการให้คุณค่า ถ้ามนุษย์มีความใส่ใจในเรื่องใดมากก็就会有ความตระหนักในเรื่องนั้นมาก ลักษณะและรูปแบบของสิ่งเร้า ถ้าสิ่งเร้านั้นสามารถทำให้ผู้พบเห็นเกิดความสนใจย่อมทำให้ผู้พบเห็นเกิดการรับรู้และความตระหนักขึ้น ระยะเวลาและความถี่ในการรับรู้ถ้ามนุษย์ได้รับรู้บ่อยครั้งเท่าใดก็ยิ่งทำให้มีโอกาสเกิดความตระหนักได้มากขึ้นเท่านั้น

แนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cyber Security)

การคุกคามทางไซเบอร์สามารถเกิดขึ้นได้หลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบสามารถสร้างความเสียหายให้แก่บุคคล เศรษฐกิจ ไปจนถึงโครงสร้างพื้นฐานของประเทศต่าง ๆ ภัยคุกคามอาจเป็นการก่อวินาศกรรม การจารกรรมข้อมูลหรือรหัสสำคัญ การปล่อยข้อมูลหลอกลวง การทำลายชื่อเสียงของประเทศ องค์กร หรือบุคคล การเผยแพร่ข่าวสารอันเป็นเท็จ รวมถึงการทำลายระบบปฏิบัติการของเซิร์ฟเวอร์คอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล และอุปกรณ์เคลื่อนที่ เช่น แท็บเล็ต หรือโทรศัพท์แบบสมาร์ทโฟน เป็นต้น

ประเภทของการเกิดภัยคุกคามทางไซเบอร์

ภัยคุกคามทางไซเบอร์ สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. ภัยคุกคามที่เกิดจากการใช้โปรแกรมประยุกต์ โปรแกรมประยุกต์ (application-based threats) ที่ถูกดาวน์โหลดมาเพื่อติดตั้งบนคอมพิวเตอร์ หรืออุปกรณ์เคลื่อนที่ อาจจะถูกแอบแฝงมาด้วยโปรแกรมที่เป็นภัยคุกคาม ภัยคุกคามประเภทนี้เรียกว่ามัลแวร์ (malware) ซึ่งเป็นโปรแกรมที่ถูกออกแบบมาเพื่อทำอันตรายต่อข้อมูลในคอมพิวเตอร์ หรืออุปกรณ์เคลื่อนที่ ทำให้เกิดความขัดข้องหรือเสียหายกับระบบปฏิบัติการ นอกจากนี้โปรแกรมที่ติดมัลแวร์ยังส่งข้อความที่ไม่พึงประสงค์ออกไปยังผู้อื่น หรือขโมยข้อมูลสำคัญออกไปตัวอย่างโปรแกรมในกลุ่มนี้ ได้แก่ Venus, Worm, Trojan, Botnet หรือ spyware เป็นต้น

2. ภัยคุกคามที่เกิดจากการใช้งานเว็บไซต์ ภัยคุกคามที่เกิดจากการใช้งานเว็บไซต์ (web-based threats) เป็นภัยคุกคามที่เกิดจากการที่ผู้ใช้คอมพิวเตอร์ หรืออุปกรณ์พกพา เปิดเว็บไซต์ขึ้นมาใช้งาน ซึ่งเว็บไซต์ที่เรียกมาใช้ อาจเป็นเว็บไซต์ฟิชชิ่ง (Phishing) ซึ่งถูกออกแบบให้มีลักษณะคล้ายคลึงกับเว็บไซต์จริง เพื่อหลอกให้ผู้ใช้กรอกข้อมูลเข้าสู่ระบบของผู้ไม่หวังดี เช่น หลอกให้ผู้ใช้งานล็อกอินเข้าอีเมล เฟซบุ๊ก หรือเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมทางการเงิน ซึ่งจะคอยดักจับรหัสล็อกอินของผู้ใช้งานนั้น ๆ ทำให้ข้อมูลหรือบัญชีการใช้นั้น ๆ มีความเสี่ยงที่จะโดนขโมยข้อมูลออก

3. ภัยคุกคามจากการใช้งานเครือข่ายไร้สาย ภัยคุกคามจากการใช้งานเครือข่ายไร้สาย (Consideration of wireless network usage) อินฟราเรดผ่านอากาศในการสื่อสารข้อมูล โดยปัจจุบันเป็นเทคโนโลยีสำหรับการสื่อสาร นิยมใช้เพื่อตรวจสอบการทำงานในฟังก์ชันต่าง ๆ รวมถึงอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ที่เน้นในรัศมีการใช้งานไดร์เวอร์การติดตั้งก็เหนือกว่าแบบเครือข่ายแบบมีสาย แต่ส่วนใหญ่จะเป็นส่วนที่ต้องใช้นั้นคือเรื่องของความปลอดภัยมักจะใช้ตัวกลางเป็นอากาศดังนั้นจึงมีการดักข้อมูลและเรื่องของประสิทธิภาพเพราะใช้ตัวกลางโดยรวมคือช่วงของการไหลของวิทยุ

4. ภัยคุกคามที่เกิดจากการถูกโจมตีแบบเจาะจงเป้าหมาย ภัยคุกคามที่เกิดการโจมตีแบบเจาะจงเป้าหมาย (targeted attack) ที่มาจากหลายประเทศมีมากขึ้น ผู้โจมตี หรือแฮกเกอร์ (hackers) ในประเทศต่าง ๆ จะใช้การโจมตีแบบเจาะจงเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง สร้างความเสียหายให้แก่โครงสร้างพื้นฐาน สถาบันการเงิน และองค์กร อื่น ๆ ของภาครัฐ และภาคเอกชนในหลายประเทศ อาชญากรไซเบอร์เหล่านี้จะใช้

มาตรการที่รวดเร็วและรุนแรงในการโจรกรรมข้อมูล ภัยคุกคามประเภทนี้จัดว่า เป็นภัยคุกคามที่กระทบต่อความมั่นคงของประเทศเป็นอย่างยิ่ง

ประเภทของภัยคุกคามทางไซเบอร์

หน่วยงาน The European Computer Security Incident Response Team (ECSIRT) ซึ่งเป็นเครือข่ายความร่วมมือของหน่วยงาน CSIRT ในสหภาพยุโรปได้จำแนกตามประเภทของภัยคุกคามทางไซเบอร์ออกเป็น 10 ประเภท ซึ่งผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้

บอตเน็ต (Botnet) คือ โปรแกรมไม่พึงประสงค์ติดตั้งอยู่ในคอมพิวเตอร์ซึ่งสามารถโจมตีได้โดยอัตโนมัติหรือรับคำสั่งจากผู้ควบคุมผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้จากระยะไกล

1. สแปม (Spam) คือ การส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ออกไปยังผู้รับจำนวนมากโดยผู้ที่ได้รับจดหมายเหล่านั้น ไม่ได้มีความประสงค์ที่จะได้รับ ส่วนมากเป็นการโฆษณาสินค้าและบริการ

2. โอเพ่นดีเอ็นเอสรีโซลเวอร์ (Open DNS Resolver) คือ การตั้งค่าเครื่องให้บริการ ดีเอ็นเอส (DNS) อย่างไม่เหมาะสม ทำให้ผู้อื่นสามารถส่งข้อมูลโดเมนเนมหลอกลวงให้กับเครื่องบริการดีเอ็นเอส เพื่อใช้หลอกลวงผู้ใช้งาน

3. บรูตฟอร์ซ (Brute Force) คือ โปรแกรมที่เจาะระบบเป้าหมายด้วยวิธีการสุ่มข้อมูลตามอัลกอริทึมที่ผู้โจมตีคิดค้นเพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญหรือข้อมูลลับของระบบเป้าหมาย เช่นบัญชีชื่อผู้ใช้งาน และรหัสผ่าน

4. มัลแวร์ยูอาร์แอล (Malware URL) คือ การที่ผู้ไม่ประสงค์ดีบุกรุกเข้าไปยังเว็บไซต์ของผู้อื่น และใช้พื้นที่ของเว็บไซต์นั้นในการเผยแพร่โปรแกรมไม่พึงประสงค์

5. สแกนนิ่ง (Scanning) คือ การตรวจสอบข้อมูลของบริการของเครื่องแม่ข่ายโดยใช้วิธีส่งข้อมูลไปสู่ระบบที่เป็นเป้าหมาย และรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสแกนนิ่ง เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการเจาะระบบ

6. โอเพนพร็อกซีเซิร์ฟเวอร์ (Open Proxy Server) คือ การตั้งค่าบริการเว็บพร็อกซี (web proxy) ไม่เหมาะสมที่ยินยอมให้ผู้ใช้งานทั่วไปเรียกใช้งาน เพื่อเข้าถึงบริการเว็บในเครือข่ายอินเทอร์เน็ตโดยไม่มีระบบยืนยันตัวตน (authentication)

7. ฟิชซิง (Phishing) คือ เว็บไซต์ปลอมที่ต้องการหลอกลวงเพื่อขโมยข้อมูลสำคัญของผู้ใช้งาน เช่น บัญชีผู้ใช้หรือรหัสผ่าน เป็นต้น

8. สตอร์มเวิร์ม (Storm Worm) คือ โปรแกรมไม่พึงประสงค์ในลักษณะเวิร์ม (Worm) ซึ่งสามารถแพร่กระจายได้ด้วยตัวเอง สตอร์มเวิร์มมีลักษณะการทำงานในรูปแบบบอตเน็ต ต่างกันที่ บอตเน็ตทั่วไปมีโครงสร้างการทำงานที่มีเครื่องที่ทำหน้าที่ควบคุม

9. ดีดอส (DDoS) คือ โปรแกรมที่โจมตีสภาพความพร้อมใช้งานของระบบเพื่อทำให้บริการต่าง ๆ ของระบบไม่สามารถให้บริการได้ตามปกติจนกระทั่งระบบไม่สามารถให้บริการต่อไปได้

แนวคิดเกี่ยวกับอาชญากรรมไซเบอร์

อาชญากรรม : ความหมายแนวคิดของนักวิชาการ

ซีซาร์ เบ็คคาเรีย (Cesare Beccaria, 2009) ได้ให้ความหมายของคำว่าอาชญากรรม ซึ่งผู้วิจัยสรุปใจความได้ว่า อาชญากรรม หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำใด ๆ ที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสังคมจนเป็นผลที่ทำให้สังคมต้องการแก้ไขพฤติกรรมเหล่านั้น ด้วยการออกกฎหมายห้ามมิให้กระทำพร้อมกับกำหนดบทลงโทษผู้ฝ่าฝืนไว้

ซัทเธอร์แลนด์ และเครสซี่ (Sutherland and Cressey 1992) ได้ให้ความหมายของคำว่า อาชญากรรม ซึ่งผู้วิจัยสรุปใจความได้ว่า อาชญากรรม คือ การกระทำที่ละเมิดกฎหมายอาญา การกระทำใด ๆ ไม่ว่าจะน่าประณาม น่าลงโทษมากสักเพียงใด ไม่ว่าจะผิดศีลธรรมมากน้อยแค่ไหน หรือเลวทรามต่ำช้ามากแค่ไหน ก็ไม่ถือว่าเป็นอาชญากรรมถ้าไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายห้ามไว้

พอล แท็ปเพิน (Paul Tappan 1960) ได้ให้ความหมายของคำว่าอาชญากรรม ซึ่งผู้วิจัยสรุปใจความได้ว่า อาชญากรรม คือ การกระทำโดยมีเจตนาละเมิดกฎหมาย หรือ เจตนาละเว้นไม่กระทำการที่กฎหมายอาญาบังคับให้กระทำโดยไม่มีข้อแก้ตัวที่สมเหตุสมผล ซึ่งทำให้รัฐต้องดำเนินการลงโทษในฐานะที่เป็นความผิดอุกฉกรรจ์ หรือ ความผิดลหุโทษ

ประเภทของอาชญากรรม การแบ่งประเภทอาชญากรรมตามหลักอาชญาวิทยา

การแบ่งประเภทอาชญากรรมตามหน้าที่การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมตามแนวคิดของ มาแชล บี คลิน นาร์ด (Marshall B. Clonard) และริชชาร์ด ควินนี่ (Richard Quinney) ,1973 ได้มีการกำหนดและจำแนกประเภทของอาชญากรรมตามหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามของตำรวจออกเป็น 8 ประเภท เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางในการวิเคราะห์และจัดการกับอาชญากรรมอย่างเป็นระบบ ดังนี้

1. อาชญากรรมประเภทประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกายขั้นรุนแรง
2. อาชญากรรมประเภทประทุษร้ายต่อทรัพย์สินเป็นครั้งคราว (Occasional Property Crime)
3. อาชญากรรมประเภทใช้หน้าที่การงานเป็นเครื่องมือ (Occupational Crime)
4. อาชญากรรมทางการเมือง (Political Crime)
5. อาชญากรรมประเภทขัดต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม (Public Order Crime)
6. อาชญากรรมทั่วไป (Conventional Crime)
7. อาชญากรรมประเภทองค์การหรือองค์การอาชญากรรม (Organized Crime)
8. อาชญากรรมมืออาชีพ (Professional Crime)

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในอาชญากรรมทางไซเบอร์

Wayuparb (2018) ได้กำหนดรายละเอียดความรู้ความเข้าใจในอาชญากรรมทางไซเบอร์ หมายถึง องค์ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่มีต่ออาชญากรรมไซเบอร์ โดยประกอบไปด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ความรู้ความเข้าใจในการโจมตีด้วยมัลแวร์ คือ องค์ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์เกี่ยวกับโปรแกรมประสงค์ร้ายต่าง ๆ ที่เรียกว่ามัลแวร์ โดยมัลแวร์ทำงานในลักษณะที่เป็นการโจมตีระบบ การทำให้ระบบเสียหาย รวมไปถึงการโจรกรรมข้อมูล มัลแวร์ แบ่งออกได้หลากหลายประเภท อาทิเช่น ไวรัส (Virus) เวิร์มหรือหนอนอินเทอร์เน็ต (Worm) ม้าโทรจัน (Trojan Horse) การแอบดักจับข้อมูล (Spyware) คีย์ล็อกเกอร์ (Key Logger) ตลอดจนโปรแกรมประเภทขโมยข้อมูล (Cookie) และการฝัง Malicious Mobile Code (MMC) ผ่านทางช่องทางต่าง ๆ

2. ความรู้ความเข้าใจในการโกงและหลอกลวงบนโซเชี่ยลมีเดีย คือ องค์ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์เกี่ยวกับภัยจากผู้ไม่หวังดีที่พยายามเข้ามาหลอกล่อ พูดยุ่ย โน้มน้าว ฉ้อโกงหลอกลวงให้ผู้เสียหายกระทำการบางอย่างที่เสียผลประโยชน์ เช่น โอนเงิน ส่งรูปภาพ หรือ ส่งข้อมูลส่วนตัวให้กับคนร้าย และคนร้ายนำเอาข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ประโยชน์ต่อ

3. ความรู้ความเข้าใจในการเจาะระบบ คือ องค์ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์เกี่ยวกับการเจาะเข้าโปรแกรมคอมพิวเตอร์อย่างผิดกฎหมาย ซึ่งเป็นระบบที่มีการป้องกันด้วยรหัสผ่าน แต่มีผู้ไม่หวังดีทำการเจาะเข้าใช้ระบบโดยไม่ได้รับอนุญาต

4. ความรู้ความเข้าใจในการดักจับข้อมูล คือ องค์กรความรู้ ทักษะ และประสบการณ์เกี่ยวกับโปรแกรมที่เอาไว้ดักจับข้อมูล บนระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ เนื่องจากเครือข่ายคอมพิวเตอร์เป็นระบบการสื่อสารที่ใช้ร่วมกัน ทำให้ผู้ไม่หวังดีสามารถรับข้อมูลที่คอมพิวเตอร์เครื่องหนึ่งส่งไปยังเครื่องคอมพิวเตอร์อีกเครื่องหนึ่งได้ โดยการดักจับข้อมูลที่วิ่งไปมาระหว่างเครือข่าย

5. ความรู้ความเข้าใจในการโจมตีเพื่อเรียกค่าไถ่ คือ องค์กรความรู้ ทักษะ และประสบการณ์เกี่ยวกับการเรียกค่าไถ่บนอินเทอร์เน็ต โดยผู้ไม่หวังดีทำการเข้าถึงข้อมูลของผู้เสียหาย และทำการเข้ารหัสข้อมูลเหล่านั้นไว้จนไม่สามารถใช้งานได้ และจะทำการเรียกค่าไถ่โดยให้ผู้เสียหายจ่ายเงินเพื่อถอดรหัสข้อมูลที่ถูกรหัสไว้

6. ความรู้ความเข้าใจในการเข้าถึงข้อมูลโดยไม่ได้รับอนุญาต คือ องค์กรความรู้ ทักษะ และประสบการณ์เกี่ยวกับการแอบเข้าไปใช้งานข้อมูลส่วนบุคคล หรือแอบเข้าไปใช้งานในระบบที่เจ้าของไม่ได้อนุญาตให้เข้าถึง

แนวคิดการปฏิบัติหน้าที่ พ.ร.ก. อาชญากรรมทางเทคโนโลยี 2566

อาชญากรรมทางเทคโนโลยี” หมายความว่า การกระทำความผิดหรือพยายามกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ เพื่อฉ้อโกง กรรโชก หรือรีดเอาทรัพย์สินบุคคลหนึ่งบุคคลใด หรือโดยประการที่น่าจะทำให้บุคคลอื่นเสียหาย หรือกระทำความผิดฐานฉ้อโกงกรรโชก หรือรีดเอาทรัพย์สิน โดยใช้ระบบคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือ

“สถาบันการเงิน” หมายความว่า ธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินของรัฐที่มีกฎหมายเฉพาะจัดตั้งขึ้น ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยธุรกิจสถาบันการเงิน

“ผู้ประกอบการธุรกิจ” หมายความว่า ผู้ประกอบธุรกิจตามกฎหมายว่าด้วยระบบการชำระเงิน

พ.ร.ก.อาชญากรรมทางเทคโนโลยี ฯ พ.ศ. 2566 ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่

ด้านความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ตาม พ.ร.ก. อาชญากรรมทางเทคโนโลยี มาตรา 4, 5

มาตรา 4 เพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามีหรืออาจมีการกระทำความผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ให้สถาบันการเงินและผู้ประกอบธุรกิจมีหน้าที่เปิดเผยหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับบัญชีและธุรกรรมของลูกค้าที่เกี่ยวข้องในระหว่างสถาบันการเงินและผู้ประกอบธุรกิจนั้นผ่านระบบหรือกระบวนการเปิดเผยหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลที่กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมสอบสวนคดีพิเศษสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน และธนาคารแห่งประเทศไทยเห็นชอบร่วมกัน

เพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์ตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์ ผู้ให้บริการโทรคมนาคมอื่น หรือผู้ให้บริการอื่นที่เกี่ยวข้องมีหน้าที่เปิดเผยหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลการให้บริการที่เกี่ยวข้องระหว่างกันผ่านระบบหรือกระบวนการเปิดเผยหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลที่กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เห็นชอบร่วมกัน เมื่อมีการเปิดเผยหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองแล้ว ให้ผู้เปิดเผยหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลแจ้งให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติหรือกรมสอบสวนคดีพิเศษ แล้วแต่กรณีและสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ทราบโดยทันที และเมื่อได้รับแจ้งแล้วให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมสอบสวนคดี

พิเศษ หรือสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินแล้วแต่กรณี มีอำนาจนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ประโยชน์เพื่อป้องกัน ปราบปราม หรือระงับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีได้

มาตรา 5 ในกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการกระทำความผิดอาชญากรรมทางเทคโนโลยีและมีความจำเป็นต้องทราบข้อมูลการลงทะเบียนผู้ใช้งานหรือข้อมูลจราจรทางคอมพิวเตอร์ให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมสอบสวนคดีพิเศษ หรือสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินแล้วแต่กรณี มีอำนาจสั่งให้ผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์ ผู้ให้บริการโทรคมนาคมอื่น หรือผู้ให้บริการอื่นที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดดังกล่าวเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องเท่าที่จำเป็น และเมื่อได้รับคำสั่งแล้วให้ผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์ ผู้ให้บริการโทรคมนาคมอื่น หรือผู้ให้บริการอื่นที่เกี่ยวข้องกับการกระทำนั้น มีหน้าที่ส่งข้อมูลดังกล่าวให้แก่ผู้สั่งภายในระยะเวลาที่ผู้สั่งกำหนด

ด้านความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ตาม พ.ร.ก. อาชญากรรมทางเทคโนโลยี มาตรา 7, 8

มาตรา 7 ในกรณีที่สถาบันการเงินหรือผู้ประกอบการธุรกิจได้รับแจ้งจากผู้เสียหาย ซึ่งเป็นผู้ถือบัญชีเงินฝากหรือบัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ว่า ได้มีการทำธุรกรรมโดยบัญชีเงินฝากหรือ บัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวและเข้าข่ายเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ให้สถาบันการเงิน หรือผู้ประกอบการธุรกิจดังกล่าวมีหน้าที่ระงับการทำธุรกรรมนั้นไว้ชั่วคราว พร้อมทั้งนำข้อมูลเข้าสู่ระบบ หรือกระบวนการเปิดเผยหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลตามมาตรา 4 เพื่อให้สถาบันการเงินและผู้ประกอบการธุรกิจ ผู้รับโอนทุกทอดทราบและระงับการทำธุรกรรมดังกล่าวไว้ทันที และแจ้งให้ผู้เสียหายไปร้องทุกข์ ต่อพนักงานสอบสวนภายในเจ็ดสิบสองชั่วโมง เมื่อมีการร้องทุกข์แล้ว ให้พนักงานสอบสวนแจ้งให้ สถาบันการเงินหรือผู้ประกอบการธุรกิจที่ได้รับการทำธุรกรรมไว้ทราบ และให้พนักงานสอบสวนพิจารณา ดำเนินการเกี่ยวกับบัญชีเงินฝากและบัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับ แจ้งความร้องทุกข์ หากไม่มีคำสั่งให้ระงับการทำธุรกรรมไว้ต่อไปภายในเวลาดังกล่าว ให้สถาบันการเงิน หรือผู้ประกอบการธุรกิจยกเลิกการระงับการทำธุรกรรมนั้น

มาตรา 8 การแจ้งข้อมูลหรือหลักฐานตามมาตรา 6 และมาตรา 7 จะกระทำทางโทรศัพท์ หรือวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ ในกรณีที่กระทำทางโทรศัพท์ ให้ผู้ได้รับแจ้งบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ลงลายมือชื่อผู้รับแจ้ง และวันเวลาที่ได้รับไว้เป็นหลักฐาน พร้อมทั้งส่งสำเนาให้ผู้แจ้งเก็บไว้เป็นหลักฐานด้วย

การร้องทุกข์ในความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีจะกระทำต่อพนักงานสอบสวน ณ สถานีตำรวจแห่งใดในราชอาณาจักรหรือต่อกองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยีก็ได้ และจะร้องทุกข์โดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ โดยให้ถือว่าเป็นการร้องทุกข์โดยชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และในการสอบสวนหรือดำเนินการเกี่ยวกับการกระทำความผิดดังกล่าว ให้พนักงานสอบสวนที่รับคำร้องทุกข์ไม่ว่าประจำอยู่ที่ใดหรือพนักงานสอบสวนที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติกำหนด เป็นพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบมีอำนาจสอบสวนและดำเนินการเกี่ยวกับการกระทำความผิดดังกล่าวได้ไม่ว่าความผิดนั้นจะเกิดขึ้น ณ ที่ใดในราชอาณาจักร

ด้านความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ตาม พ.ร.ก. อาชญากรรมทางเทคโนโลยี มาตรา 9, 10, 11

มาตรา 9 ผู้ใดเปิดหรือยินยอมให้บุคคลอื่นใช้บัญชีเงินฝาก บัตรอิเล็กทรอนิกส์หรือบัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ของตน โดยมีได้มีเจตนาใช้เพื่อตนหรือเพื่อกิจการที่ตนเกี่ยวข้องหรือยินยอมให้บุคคลอื่นใช้หรือยืมใช้เลขหมายโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ของตน ทั้งนี้โดยประการที่รู้หรือควรรู้ว่าจะนำไปใช้ใน

การกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีหรือความผิดทางอาญาอื่นใด ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสามแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 10 ผู้ใดเป็นธุระจัดหา โฆษณา หรือโฆษณาโดยประการใด ๆ เพื่อให้มีการซื้อขาย ให้เช่า หรือให้ยืม บัญชีเงินฝาก บัตรอิเล็กทรอนิกส์ หรือบัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อใช้ในการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยีหรือความผิดทางอาญาอื่นใด ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงห้าปี หรือปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 11 ผู้ใดเป็นธุระจัดหา โฆษณา หรือโฆษณาโดยประการใด ๆ เพื่อให้มีการซื้อหรือขายเลขหมายโทรศัพท์สำหรับบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ ซึ่งลงทะเบียนผู้ใช้บริการในนามของบุคคลหนึ่งบุคคลใดแล้ว แต่ไม่สามารถระบุตัวผู้ใช้บริการได้ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงห้าปีหรือปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงห้าแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ด้านความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ตาม พ.ร.ก. อาชญากรรมทางเทคโนโลยี มาตรา 12

มาตรา 12 การเปิดเผยการแลกเปลี่ยน การเข้าถึง ตลอดจนการเก็บ การรวบรวมหรือการใช้ข้อมูลส่วนบุคคลตามพระราชกำหนดนี้ ไม่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล แต่ผู้ได้รับหรือครอบครองข้อมูลจะเปิดเผยให้บุคคลอื่นซึ่งไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องทราบมิได้

ด้านความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ตาม พ.ร.ก. อาชญากรรมทางเทคโนโลยี มาตรา 13

มาตรา 13 ในวาระเริ่มแรกให้นายกรัฐมนตรีแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง มีจำนวนตามที่เห็นสมควร เพื่อกำหนดแนวทางในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเหตุอันควรสงสัยตามพระราชกำหนดนี้ รวมทั้งให้คำแนะนำและคำปรึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติการตามพระราชกำหนดนี้โดยให้สำนักงานปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมทำหน้าที่หน่วยธุรการของคณะกรรมการดังกล่าวและให้ปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแต่งตั้งข้าราชการของสำนักงานปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมเป็นเลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ โดยผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติจะแต่งตั้งข้าราชการจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นผู้ช่วยเลขานุการด้วยก็ได้

เมื่อครบห้าปีหลังจากที่พระราชกำหนดนี้ใช้บังคับ ให้สำนักงานปลัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมประเมินความจำเป็นในการให้มีคณะกรรมการตามวรรคหนึ่งปฏิบัติหน้าที่ต่อไปเสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาอนุมัติ โดยในกรณีมีความจำเป็นต้องมีคณะกรรมการต่อไปให้เสนอแนะหน่วยงานที่จะทำหน้าที่หน่วยธุรการของคณะกรรมการต่อไปด้วย ในกรณีที่เห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีคณะกรรมการดังกล่าวต่อไป และคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบด้วยให้คณะกรรมการดังกล่าวสิ้นสุดลงนับแต่วันที่คณะรัฐมนตรีมีมติหรือวันที่คณะรัฐมนตรีกำหนด แล้วแต่กรณี

ในกรณีที่เห็นควรมีคณะกรรมการตามวรรคหนึ่งต่อไป คณะรัฐมนตรีจะกำหนดให้มีคณะกรรมการเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไปเป็นคราว ๆ หรือตลอดไปได้ ในกรณีเช่นนั้นการแต่งตั้งและวาระการดำรงตำแหน่งให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะรัฐมนตรีกำหนดการประกาศใช้พระราชกำหนดฉบับนี้ คือ โดยที่ปัจจุบันมีการใช้วิธีการทางเทคโนโลยีหลอกลวงประชาชนทั่วไปผ่านอุปกรณ์เทคโนโลยีต่าง ๆ จนทำให้ประชาชนสูญเสียทรัพย์สินเป็นจำนวนมากและผู้หลอกลวงได้โอนทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำความผิดดังกล่าวผ่านบัญชีเงินฝาก บัตรอิเล็กทรอนิกส์หรือบัญชีเงินอิเล็กทรอนิกส์ของบุคคลอื่นต่อไปเป็นทอด ๆ อย่างรวดเร็ว เพื่อปกปิด

หรืออำนาจการกระทำความผิดซึ่งแต่ละวันประชาชนผู้สุจริตถูกหลอกลวงจำนวนมากและมีมูลค่าความเสียหายสูงมาก และการหลอกลวงดังกล่าวซึ่งเป็นการกระทำความผิดได้เพิ่มมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อประชาชนในวงกว้างและเป็นอันตรายร้ายแรงต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ เป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจจะหลีกเลี่ยงได้ เพื่อประโยชน์ในอันที่จะต้องมีการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีดังกล่าว เพื่อรักษาความปลอดภัยของประเทศ ความปลอดภัยสาธารณะ และความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศ จึงจำเป็นต้องตราพระราชกำหนดนี้

จากการวิเคราะห์ผลกระทบของกฎหมายต่อความตระหนักของผู้ใช้อินเทอร์เน็ต การประกาศใช้ พ.ร.ก. อาชญากรรมทางเทคโนโลยี 2566 มีผลกระทบต่อความตระหนักของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในหลายมิติ :

1. **มิติการป้องกัน : มาตรา 7** ที่กำหนดให้สถาบันการเงินระงับการทำธุรกรรมเมื่อได้รับแจ้งจากผู้เสียหาย ทำให้ผู้ใช้มีความมั่นใจมากขึ้นในการทำธุรกรรมออนไลน์ อย่างไรก็ตาม ความมั่นใจนี้อาจทำให้บางบุคคลการระมัดระวัง (moral hazard) เพราะรู้ว่ามีการป้องกัน

2. **มิติการลงโทษ : มาตรา 9-11** ที่กำหนดโทษผู้ที่ให้ยืมบัญชีหรือเบอร์โทรศัพท์ ทำให้ผู้ใช้ตระหนักถึงความรับผิดชอบมากขึ้น การรู้ว่าอาจต้องรับผิดชอบตามกฎหมายทำให้ผู้ใช้ระมัดระวังในการแชร์ข้อมูลส่วนตัวมากขึ้น

3. **มิติการรายงาน : การที่กฎหมายกำหนดให้สามารถแจ้งความผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้ (มาตรา 8)** ทำให้ผู้เสียหายแจ้งเหตุได้ง่ายขึ้น ความสะดวกในการแจ้งเหตุนี้อาจเพิ่มสถิติการรายงาน ซึ่งส่งผลให้สังคมมีความตระหนักต่อปัญหามากขึ้น

แนวทางการสร้างความตระหนักรู้และรับมือกับภัยคุกคามทางไซเบอร์อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาในหลักแนวคิดและทฤษฎีที่ผ่านมา ทำให้เกิดความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการเสริมสร้างความตระหนักรู้และแนวทางรับมือภัยคุกคามทางไซเบอร์ในสังคมดิจิทัล ซึ่งในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทในทุกมิติของชีวิต ภัยคุกคามทางไซเบอร์ได้กลายเป็นหนึ่งในปัญหาสำคัญที่ต้องให้ความสนใจอย่างจริงจัง ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตจำนวนมากยังขาดความตระหนักรู้เกี่ยวกับรูปแบบและผลกระทบของภัยเหล่านี้ ซึ่งไม่เพียงส่งผลต่อบุคคล แต่ยังอาจลุกลามสู่ระดับองค์กรหรือประเทศได้ การสร้างระบบความปลอดภัยทางไซเบอร์ที่เข้มแข็งจึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะประชาชนในฐานะ "ผู้ใช้อินเทอร์เน็ต" ที่ต้องได้รับการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน เพื่อให้สามารถป้องกันและรับมือกับความเสียหายทางไซเบอร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประการแรกคือ แนวทางการสร้างความตระหนักรู้ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ต ซึ่งเริ่มจากการเสริมความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับภัยคุกคามทางไซเบอร์ ไม่ว่าจะเป็นมัลแวร์ ฟิชซิง การดักจับข้อมูล หรือการเจาะระบบ เพื่อให้ผู้ใช้สามารถรู้เท่าทันกลโกงและหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการถูกโจมตี ทั้งนี้ การพัฒนาทักษะการรับรู้และจดจำสิ่งเร้าก็มีความสำคัญ โดยอิงตามแนวคิดของ Good และ Bloom ที่ชี้ว่าความตระหนักรู้จะเกิดขึ้นเมื่อมีการรับรู้ซ้ำ การมีประสบการณ์ตรง และการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง เช่น การจำลองเหตุการณ์ฟิชซิงหรือการโจมตีไซเบอร์จะช่วยเสริมการเรียนรู้เชิงลึกได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ การคำนึงถึงปัจจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ยังช่วยให้การส่งเสริมความตระหนักรู้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น กล่าวคือ ผู้ใช้จะมีพฤติกรรมที่ปลอดภัยมากขึ้นหากมีความคุ้นเคยกับโลกดิจิทัล เข้าใจคุณค่าของข้อมูลส่วนตัว และตระหนักถึงผลกระทบของการละเลย

ความปลอดภัย เช่น การตั้งค่าความเป็นส่วนตัวบนโซเชียลมีเดียหรือการไม่แชร์ข้อมูลส่วนบุคคลในพื้นที่สาธารณะ

ต่อมา คือ แนวทางการรับมือกับภัยคุกคามทางไซเบอร์ ที่ต้องเริ่มจากการจำแนกประเภทภัยอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นมัลแวร์ ฟิชซิง การดักจับข้อมูล หรือการโจมตีแบบเฉพาะเจาะจง (targeted attack) ซึ่งแต่ละประเภทต้องการมาตรการป้องกันที่แตกต่างกัน เช่น การติดตั้งโปรแกรมป้องกันมัลแวร์ หลีกเลี่ยงการใช้ Wi-Fi สาธารณะโดยไม่มี VPN หรือการอัปเดตระบบซอฟต์แวร์อย่างสม่ำเสมอ ล้วนเป็นแนวทางพื้นฐานที่ช่วยลดความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรส่งเสริมให้ประชาชนสามารถแจ้งเหตุภัยไซเบอร์ได้สะดวก เช่น ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ที่เข้าถึงง่าย เพราะเมื่อประชาชนสามารถรายงานเหตุการณ์ได้ทันที จะช่วยให้ระบบสามารถเฝ้าระวังและตอบสนองต่อภัยคุกคามได้รวดเร็วและทั่วถึงมากยิ่งขึ้น

สุดท้าย คือ แนวทางการใช้กฎหมายเพื่อส่งเสริมความปลอดภัยและความตระหนักรู้ทางไซเบอร์ ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการกำกับพฤติกรรมและสร้างความรับผิดชอบในโลกดิจิทัล ตัวอย่างเช่น พระราชกำหนดว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี พ.ศ. 2566 ที่กำหนดบทลงโทษชัดเจน ในมาตรา 9-11 สำหรับผู้ที่ให้ยืมบัญชีหรือเบอร์โทรศัพท์ไปใช้ในทางที่ผิด ถือเป็นมาตรการที่กระตุ้นให้ประชาชนตระหนักถึงการรักษาข้อมูลส่วนตัวอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้ การสนับสนุนให้เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมายสามารถเข้าถึงข้อมูลจากผู้ให้บริการโทรคมนาคมตามมาตรา 5 ยังช่วยให้การสอบสวนและดำเนินคดีมีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้ง การเปิดโอกาสให้ประชาชนแจ้งความผ่านระบบออนไลน์ตามมาตรา 8 ยังช่วยให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ง่ายขึ้น สร้างแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสอดส่องภัยคุกคามทางไซเบอร์อย่างต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุป การเสริมสร้างความตระหนักรู้ การกำหนดแนวทางการรับมือ และการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือสนับสนุน ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการภัยคุกคามทางไซเบอร์ในยุคดิจิทัล หากดำเนินการอย่างเป็นระบบและมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ย่อมจะนำไปสู่การสร้างสังคมไซเบอร์ที่ปลอดภัยและยั่งยืนในระยะยาว

บทสรุป

ภัยคุกคามทางไซเบอร์ที่มีผลต่อการตระหนักรู้ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเมื่อก้าวถึงประสบการณ์เกี่ยวกับภัยคุกคามทางไซเบอร์ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ต กล่าวคือการโจมตีทางไซเบอร์ที่มีรูปแบบการพัฒนาการโจมตีเพื่อหาช่องโหว่ทางอินเทอร์เน็ตหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้ผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตไม่สามารถระวังได้ถึงภัยคุกคามทางไซเบอร์และไม่สามารถป้องกันการโจมตีที่ไม่เหมือนเดิมและได้รับความเสียหายไม่คาดคิดแตกต่างจากครั้งก่อนทำให้ไม่สามารถประเมินสถานการณ์ที่จะเกิดความเสียหายขึ้นได้หรือในทางด้านความรู้เกี่ยวกับภัยคุกคามทางไซเบอร์มีผลต่อความตระหนักถึงภัยคุกคามทางไซเบอร์ของผู้ใช้อินเทอร์เน็ต กล่าวคือ ทำให้ทราบถึงผู้ที่มีความรู้ และทราบถึงภัยคุกคามทางไซเบอร์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเอง สามารถเข้าใจถึงปัญหาที่จะเกิดความเสียหาย จากภัยคุกคามทางไซเบอร์ขึ้นล่วงหน้า ไม่ว่าจะเป็นการเปิดเผยข้อมูลบนสาธารณะ การทำธุรกรรมออนไลน์ การป้องกันให้ผู้อื่นทราบข้อมูลส่วนตัว และการติดตามข้อมูลข่าวสารการโจมตีรูปแบบใหม่ๆ การดาวน์โหลดโปรแกรมที่ถูกต้องมาจากผู้ผลิตโดยตรงป้องกันการเสี่ยงการฝังไวรัสที่ไม่คาดคิดติดมากับโปรแกรมและสามารถป้องกันภัยคุกคามจากผู้ที่ไม่หวังดีที่จะเกิดผลกระทบความเสียหายโดยไม่คาดคิดได้ และความตระหนักถึงภัยคุกคามและอาชญากรรมไซเบอร์สามารถนำไปใช้ในออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อ

ป้องกันภัยคุกคามและอาชญากรรมไซเบอร์ที่สอดคล้องเหมาะสมกับปัจจุบัน ตามรูปแบบการใช้อินเทอร์เน็ตที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วเพื่อให้ผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตในสถานศึกษาารู้เท่าทันและป้องกันตนเองได้ก่อนที่จะเกิดความไม่ปลอดภัยกับชีวิตและทรัพย์สินจากภัยและอาชญากรรมไซเบอร์ต่อไป

บรรณานุกรม

- กองสถิติเศรษฐกิจ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). *สำรวจการมี การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2567 (ไตรมาส 4)*. กรุงเทพมหานคร: กองสถิติพยากรณ์ สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- ประชาไท. (2567). *สถิติ 3 ปี มูลค่าความเสียหายภัยออนไลน์จากมิจฉาชีพสูงกว่า 7 หมื่นล้านบาท*. สืบค้น 25 มีนาคม 2568, จาก https://prachatai.com/journal/2024/12/111710?utm_source=chatgpt.com
- พัฒนศักดิ์ บุปผาสุวรรณ. (2546). *ความตระหนักของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ต่ออาชญากรรมบนอินเทอร์เน็ต*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กฎกระทรวง แบ่งส่วนราชการเป็นกองบังคับการหรือส่วนราชการอย่างอื่น ในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ (ฉบับที่ 17). (2563, 9 กันยายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 137 ตอนที่ 72 ก หน้า 1-6.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- สุธาสิณี อินทร์ผูก. (2548). *ความตระหนักในปัญหาการจัดการมูลฝอยกับพฤติกรรมการนำมูลฝอยแห้งกลับมาใช้ซ้ำของประชาชนเขตเทศบาลนครลำปาง*. (การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุพัตรา ธนอมวงศ์. (2551). *ความตระหนักต่อการจัดการขยะของผู้อยู่อาศัยบริเวณริมคลองรังสิต ประยูรศักดิ์ : ศึกษากรณี ตำบลบึงยี่โถ อำเภोधัญบุรี จังหวัดปทุมธานี*. (ภาคนิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุภาพิชญ์ ธีระวัฒน์. (2564). *รายการร้อยเรื่อง...เมืองไทย เรื่อง “กองบัญชาการตำรวจไซเบอร์”*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
- Beccaria, C. (2009). *On Crimes and Punishments* (5th ed.). London: Routledge.
- Bloom, B.S. (Ed.). Engelhart, M.D., Furst, E.J., Hill, W.H., Krathwohl, D.R. (1971). *Taxonomy Of Educational Objectives, Handbook I: The Cognitive Domain*. New York: David McKay Co Inc.
- Clonard, M. B., & Quinney, R. (1973). *Criminal Behavior Systems: A Typology*. (2nd ed.). New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Good, C.V. (1973). *Dictionary of education*. New York: McGraw-Hill.
- Sutherland, E. H., & Cressey, D. R. (1992). *Principles of criminology* (11th ed.). New York: Bloomsbury Publishing.
- Tappan, Paul J. (1960). *Psychology of Crime Problem*. New York: The Macmillan Company.
- Wayuparb, S. (2018). *Thailand Internet User Profile 2018*. (รายงานภาษาไทย). Electronic Transactions Development Agency Publication.

ชุดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีอยู่ตัวร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมาย
เพื่อสร้างเสริมจริยธรรมการกีฬาและการจัดการตนเองของนักศึกษาปริญญาบัณฑิต*
A BLENDED LEARNING PACKAGE USING AUTA AND GOAL-SETTING THEORIES TO
ENHANCE SPORTS ETHICS AND SELF-MANAGEMENT OF UNDERGRADUATE STUDENTS

¹มนัสวี แควดวง, รุ่งระวี สมะวรรณ และ สุธนะ ดิงศภทัย

¹Manatsawi Kaeduang, Rungrawee Samawathdana and Suthana Tingsabhat

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Faculty of Education Chulalongkorn University

¹Corresponding Author's Email: mook120737@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยคุณิพนธ์เรื่อง ชุดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีอยู่ตัวร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมายเพื่อสร้างเสริมจริยธรรมการกีฬาและการจัดการตนเองของนักศึกษาปริญญาบัณฑิต มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อสร้างชุดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีอยู่ตัวร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมายสร้างเสริมจริยธรรมการกีฬาและความสามารถในการจัดการตนเองของนักศึกษาปริญญาบัณฑิต และ 2) เพื่อศึกษาประสิทธิผลของชุดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีอยู่ตัวร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมายสร้างเสริมจริยธรรมการกีฬาและความสามารถในการจัดการตนเองของนักศึกษาปริญญาบัณฑิต โดยงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) ชุดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีอยู่ตัวร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมาย (2) แบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมการกีฬา (3) แบบประเมินจริยธรรมการกีฬา และ (4) แบบประเมินความสามารถในการจัดการตนเอง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นิสิตนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยในสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จำนวน 163 มหาวิทยาลัย จำนวน 203,907 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นิสิตนักศึกษาปริญญาตรี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ปีการศึกษา 2566 จำนวน 40 คน โดยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และทำการจับคู่ (Matching) หรือการจัดบล็อก (Blocking) แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม สถิติที่ใช้เก็บข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เปรียบเทียบค่าคะแนนค่าเฉลี่ยคะแนนโดยการทดสอบ t-test และวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธีของ Pearson Correlation

ผลการวิจัยพบว่า 1. ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมการกีฬาและความสามารถในการจัดการตนเองกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2. ค่าเฉลี่ยคะแนนจริยธรรมการกีฬาและความรู้เกี่ยวกับความสามารถในการจัดการตนเองหลังการทดลองของกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3. ผลวิเคราะห์ปัจจัยทั่วไป

ส่งผลต่อพฤติกรรมความสามารถในการจัดการตนเองของกลุ่มทดลอง พบว่า มีตัวแปรเพศและระดับชั้นปีของนักศึกษาส่วนร่วมกันทำนายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยระดับชั้นปีที่เรียนด้วยชุดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีอูต้าร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมายมีอิทธิพลทางบวก ซึ่งตัวแปรทั้งสองสามารถอธิบายการผันแปรของพฤติกรรมความสามารถในการจัดการตนเอง ได้ร้อยละ 57 และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ .32

คำสำคัญ: ชุดการเรียนรู้แบบผสมผสาน; ทฤษฎีการตั้งเป้าหมาย; ทฤษฎีอูต้า; ความสามารถในการจัดการตนเอง และจริยธรรมการกีฬา

ABSTRACT

This research article is part of the research dissertation on A Blended Learning Package Using AUTA and Goal-setting Theories to Enhance Sports Ethics and Self-management of Undergraduate Student. The purposes of this study were to 1. To create a blended learning package using AUTA theory together with goal-setting theory to enhance sports ethics and self-management abilities of undergraduate students and 2. To study the effectiveness of a blended learning package using AUTA theory together with goal-setting theory in promoting sports ethics and self-management abilities of undergraduate students. This research is research and development. The research instruments were (1) a blended learning set using UTA theory along with goal-setting theory (2) a test to measure knowledge about sports ethics (3) a sports ethics assessment form and (4) Self-management ability assessment form. The population used in the research includes undergraduate students. 163 universities, 203,907 people the sample group used in the research included undergraduate students. A total of 40 people by simple random sampling and matching or blocking divided into experimental groups and control groups. The statistics used to collect data are to find the Mean, Standard Deviation and compare the mean scores by t-test and analyze the correlation coefficient using Pearson Correlation method.

The results showed that;

1. The mean scores of knowledge about sports ethics and self-management abilities in the experimental group were higher than those in the control group that received Normal learning management at statistical significance level of .05

2. The mean scores on sports ethics and knowledge about self-management ability after the experiment of the experimental group were higher than before the experiment at statistical significance level of .05

3. The results of the analysis of general factors affecting the behavior and self-management ability of the experimental group found that the variables gender and year level of the students were jointly predicted with statistical significance at the level of .05. While the

gender of the student have a negative influence both variables were able to explain 57% of the variation in self-management behavior and there is a standard error in forecasting equal to .32.

Keywords: Blended Learning Package; Goal Setting Theory; Auta Theory; Self-management Ability and Sports Ethics

บทนำ

คุณธรรมจริยธรรมในการกีฬาสิ่งที่สำคัญอย่างมากทั้งกับตัวนักกีฬา และผู้ชมกีฬา โดยนักกีฬาต้องการเอาชนะเพื่อชื่อเสียง งาน และรายได้ต่าง ๆ ที่ตามมา ทำให้มีประเด็นการเล่นไม่ยุติธรรม การใช้สารกระตุ้น การทำร้ายร่างกาย การใช้เทคนิคซ่อนการทำร้ายทีมตรงข้ามเพื่อตัดแรงกำลังของฝ่ายตรงข้าม การยั่วยุคู่แข่งให้โมโหจนไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ และในปัจจุบันมีการแข่งขันกีฬาอาชีพซึ่งพัฒนาจนกลายเป็นอุตสาหกรรมกีฬา ทำให้เกิดประเด็นปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมในวงการกีฬา จากงานวิจัยของ พงษ์พิทยา สมุทรกลิ่น และอาชวิทธิ์ เจริญกลิ่นจันทร์ (2563); ชีร์ คันโททอง, นิธุมล หิรัญวิจิตรภรณ์ และหทัยกนก กวีกิจสุภัก (2566) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมการแข่งขันกีฬาอาชีพที่เป็นที่นิยมอย่างฟุตบอลว่า ความเชื่อมั่นในการดูแลความปลอดภัยในการเข้าชมเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากปัญหาการยั่วยุคู่แข่งที่เป็นวิธีที่นักกีฬาและแฟนกีฬาที่เป็นผู้เชียร์ทีมของตนเองนำมาใช้มากที่สุด เพราะทำได้ง่าย ให้ผลลัพธ์คุ้มกับการเสี่ยงต่อบทลงโทษที่ตามมา เพราะโดยส่วนใหญ่เป็นคำตักเตือนจากผู้ตัดสิน ซึ่งแฟนกีฬาก็มีการนำแนวทางนี้ไปใช้เช่นกัน โดยเฉพาะในช่วงที่ตนเองเป็นเจ้าบ้าน หลายครั้งมีการยั่วยุฝ่ายตรงข้ามถึงขั้นการเหยียดผิว เหยียดเชื้อชาติ และหลายครั้งที่ฝ่ายถูกกระทำโกรธจนขาดสติใช้ความรุนแรงโต้ตอบ อาทิเช่น การขว้างปาขวดน้ำ สิ่งของลงสนาม ใส่ผู้เล่นกีฬาและผู้ตัดสินกีฬาเมื่อไม่พอใจกับการเล่นหรือการตัดสินของกรรมการในสนาม เป็นต้น โดยปัญหาเหล่านี้นำไปสู่พฤติกรรมก้าวร้าวทั้งวาจาและการกระทำกระทั้งติดเป็นนิสัยไปใช้ในการทำงาน การใช้ชีวิตประจำวัน ดังนั้นการพัฒนามนุษย์และบุคลากรทางกีฬาให้มีคุณภาพนั้น ไม่ใช่แค่เก่งในทักษะกีฬา แต่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต้องเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมสามารถควบคุมจัดการตนเองได้

จากการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาของสรพงษ์ ศรีบุญไทยและคณะ (2565) พบว่าสภาพปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ Arshad and Khanam (2023) ยังกล่าวอีกว่าจะมีแนวโน้มวิกฤตพฤติกรรมทางจริยธรรมและศีลธรรมเพิ่มขึ้นอีกเรื่อย ๆ ยิ่งกว่านั้นภัทรนันท์ สุรชาติและแสงจิตต์ ไต่แสง (2565) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเพิ่มพูนคุณธรรมจริยธรรมในนักศึกษา พบว่านักศึกษาหรือเยาวชน 4.0 คือ รากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ ดังนั้นการส่งเสริมศักยภาพของนักศึกษาในด้านคุณธรรมและจริยธรรมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องปลูกฝังให้นักศึกษาได้ตระหนักรู้ โดยเรียนรู้ผ่านสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเพื่อเรียนรู้จากสถานการณ์จริง ปรับทัศนคติแนวคิดที่แตกต่างออกไปบนพื้นฐานของหลักคุณธรรมจริยธรรมและความถูกต้องให้เป็นไปตามทักษะการเรียนรู้ตามแนวคิดคุณลักษณะของเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ดังนั้นการปลูกฝังจริยธรรมการกีฬาให้แก่นักศึกษาและเยาวชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน เพื่อให้รับรู้ แยกแยะผิดชอบได้ตามกรอบของคุณธรรมศีลธรรม นำไปสู่การปฏิบัติที่เหมาะสมคือจริยธรรม และนอกจากการปลูกฝังจริยธรรมการกีฬาแล้ว ยังมีอีกทักษะที่สำคัญมากในโลกปัจจุบัน คือ ความสามารถ

ในการจัดการตนเอง ซึ่งเป็นความฉลาดทางอารมณ์) Emotional Intelligence) โดยเริ่มต้นจากการตระหนักรู้ในตนเอง) Self-awareness) และเมื่อรู้เท่าทันตนเองแล้วจึงจะสามารถจัดการตนเอง) Self-management) ได้

โดยการจัดการตนเองเป็นการที่บุคคลเจอเหตุการณ์หรืออยู่ในสภาวะที่ทุกอย่างไม่ได้เป็นไปตามที่บุคคลนั้นต้องการ แต่บุคคลนั้นยังสามารถบริหารจัดการกับตนเองได้ จัดการความเครียด ความโกรธ ความตื่นเต้น และมีพลังบวกแม้ในสถานการณ์ที่เลวร้าย การจัดการตนเองช่วยให้กลับมาเริ่มต้นใหม่ได้ แม้จะเจอเรื่องราวที่อาจจะรุนแรงมากระทบ (อัครา ประเสริฐสิน, 2561; ธัญพร จารุไพศาล, 2564; วิรงค์รอง ชมภูมิ่ง, 2564) นอกจากนี้ความสามารถในการจัดการตนเองยังส่งผลต่อการปฏิบัติงาน ดังการวิจัยของปาณณัฐสุข ศิริวัฒน์ (2560) พบว่าการกำกับตนเองส่งผลทางบวกต่อการจัดการตนเอง การจัดการตนเองส่งผลทางบวกต่อประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน และพบว่าการจัดการตนเองได้นั้นส่งผลต่อการประสบความสำเร็จ (วิรงค์รอง ชมภูมิ่ง, 2564) ดังนั้นความสามารถในการจัดการตนเองจึงเป็นอีกหนึ่งทักษะที่นักศึกษาทุกคนพึงมี เพื่อนำมาใช้พัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน ดังที่กรรณิการ์ แสนสุภา และนเรศ กันธะวงค์ (2564) สรุปไว้ว่าบุคคลที่สามารถจัดการตนเองได้บุคคลนั้นจะแสดงออกถึงพฤติกรรมที่พร้อมจะเผชิญหน้าแทนการหลีกเลี่ยงปัญหา เพราะการรู้จักตนเองเป็นอย่างดี โดยเฉพาะด้านความสามารถเฉพาะและจุดแข็งที่จะนำไปสู่การนำไปใช้พัฒนาตนเองแทนการลดคุณค่าตนเอง ทำให้สามารถจัดการตนเองของนักศึกษาเกิดเป็นบทเรียนแห่งการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตนเอง และสร้างความสุขที่ยั่งยืนโดยผ่านกระบวนการประเมินตนเอง การตั้งเป้าหมาย การกำกับตนเอง และการประมาณตนเอง ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญของการจัดการตนเองที่มีประสิทธิภาพ โดยสามารถปลูกฝังให้กับนักศึกษาได้จากการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่มีความก้าวหน้าในเรื่องของการนำเทคโนโลยีและการเรียนแบบออนไลน์ที่ผู้เรียนสามารถเรียนได้ทุกที่ทุกเวลา มาประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนรู้เพื่อตอบสนองพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษายุคใหม่

ทั้งนี้แนวคิดการศึกษาคือเป็นการนำแนวคิด วิธีการปฏิบัติ หรือสิ่งประดิษฐ์ที่ได้รับการพัฒนาปรับปรุง ดัดแปลงให้มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับการนำมาใช้ในการจัดการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหา เพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผล (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2565) และก่อให้เกิดความสำเร็จสูงสุดแก่การเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ โดยการดัดแปลงให้นำสมัยขึ้นหรือสร้างสิ่งใหม่ด้วยกลยุทธการสอนที่เป็นนวัตกรรมใหม่ (Thompson, 2023) เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและแก้ปัญหาทั้งในปัจจุบันและอนาคต (สุกัญญา แซ่มะฮ้อย, 2565) ซึ่งการพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้อีกหนึ่งทางเลือกในการเรียนของยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศเกิดฝุ่น PM 2.5 รวมถึงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่อย่างโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 ที่ผ่านมา ส่งผลต่อการศึกษาและการเรียนรู้หยุดชะงัก ซึ่งอาจมีผลต่อคุณภาพการศึกษาในระยะยาว ทำให้มีการปรับรูปแบบการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ และเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในทุกพื้นที่ และทุกเวลา ชุดการเรียนรู้พลศึกษาแบบผสมผสานจึงเป็นการนำมารวมรวมแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ ที่เข้าถึงง่ายและมีความสมบูรณ์ในตัวเอง กล่าวคือ ผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้ง่ายโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย สามารถทำแบบฝึกหัด กิจกรรมการเรียนรู้ และทำแบบทดสอบเพื่อวัดประเมินผลการเรียนรู้ได้ในชุดการเรียนรู้ ทั้งนี้การเรียนรู้ผ่านการพัฒนาชุดการเรียนรู้พลศึกษาแบบผสมผสานในยุคดิจิทัล ผู้เรียนจะต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจ และความรับผิดชอบที่จะศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อจะทำแบบฝึกหัดและแบบทดสอบให้ประสบผลสำเร็จ โดยชุดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีคู่ตัวร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมาย

วัตถุประสงค์การวิจัย (objective of this research)

1. เพื่อสร้างชุดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีอู่ดำร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมายสร้างเสริมจริยธรรมการกีฬาและความสามารถในการจัดการตนเองของนักศึกษาปริญญาบัณฑิต

2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของชุดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีอู่ดำร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมายสร้างเสริมจริยธรรมการกีฬาและความสามารถในการจัดการตนเองของนักศึกษาปริญญาบัณฑิต โดย

2.1. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนจริยธรรมการกีฬา และความสามารถในการจัดการตนเองของนักศึกษาปริญญาบัณฑิต ก่อนและหลังการทดลองของนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยนวัตกรรมชุดการเรียนรู้ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

2.2. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนจริยธรรมการกีฬา และการจัดการตนเองของนักศึกษาปริญญาบัณฑิตระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบ การวิจัยและพัฒนา (Research & Development) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีอู่ดำร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมายเพื่อสร้างเสริมจริยธรรมการกีฬาและการจัดการตนเองของนักศึกษาปริญญาบัณฑิต

ขั้นตอนที่ 1 ร่างชุดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีอู่ดำร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการทดลองและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ประกอบด้วย ชุดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีอู่ดำร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมาย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1) แบบทดสอบวัดความรู้จริยธรรมการกีฬา โดยประกอบด้วยเนื้อหา 4 สาระสำคัญ ดังนี้ (1.1) ความซื่อสัตย์และระเบียบวินัยของการเป็นนักกีฬาที่ดี (1.2) ปัญหาจริยธรรมในวงการกีฬาการใช้สารต้องห้ามและกรณีศึกษาการใช้สารต้องห้าม (1.3) ความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมในการกีฬา และ (1.4) ความรุนแรงของแฟนกีฬาและในเกมการแข่งขันกีฬา 2) แบบประเมินจริยธรรมการกีฬา และ 3) แบบประเมินความสามารถในการจัดการตนเอง

โดยตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ โดยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญ ด้านสาขาวิชาพลศึกษาหรือสาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 ท่านพิจารณาตัดสินใจ โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ที่คำนวณได้มากกว่าหรือเท่ากับ 0.5 ถือว่าเป็นแบบประเมินการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสม จากการวิเคราะห์ที่ได้ค่าความสอดคล้องผลการพิจารณา ระหว่าง 0.60-1.00 จึงถือว่ามีความเหมาะสม (วรณี แกมเกตุ, 2549) โดยผลการพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องของชุดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีอู่ดำร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมาย เท่ากับ 1.00

ระยะที่ 2 การทดลองใช้และประเมินผลการใช้ชุดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีอู่ดำร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมายเพื่อสร้างเสริมจริยธรรมการกีฬาและการจัดการตนเองของนักศึกษาปริญญาบัณฑิต

ขั้นตอนที่ 3 การนำชุดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีอู่ดำร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมายไปทดลองใช้ โดยการวิจัยกึ่งทดลอง โดยมีการกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาปริญญาบัณฑิต จำนวนทั้งสิ้น 1,782,143 คน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม; ออนไลน์, 2566)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นิสิตนักศึกษาปริญญาตรี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ปีการศึกษา 2566 จำนวน 40 คน โดยการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และทำการจับคู่ (Matching) หรือการจัดบล็อก (Blocking) แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 20 คน กลุ่มควบคุม 20 คน

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการทดลองใช้ชุดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีอู๋ด้าร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมาย โดยผู้วิจัยใช้รูปแบบการทดลองแบบประเมินก่อนและหลังการทดลองแบบ Non-Randomized Control-Group Pretest Posttest Design เพื่อศึกษาผลเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนจริยธรรมการกีฬาและความสามารถในการจัดการตนเองหลังการทดลองของกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีอู๋ด้าร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมายและเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนจริยธรรมการกีฬาและความสามารถในการจัดการตนเองระหว่างกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีอู๋ด้าร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมายกับกลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

สถิติที่ใช้เก็บข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เปรียบเทียบค่าคะแนนค่าเฉลี่ยคะแนนจริยธรรมการกีฬาและแบบประเมินการจัดการตนเองโดยการทดสอบ t-test (Paired Sample t-test and t-test Independent) และใช้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ศึกษาโดยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธีของ Pearson Correlation

สรุปผลการวิจัย (Research Result)

สรุปผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการทดลองใช้ชุดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีอู๋ด้าร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมายสร้างเสริมจริยธรรมการกีฬา

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมการกีฬาก่อนและหลังการทดลองของกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีอู๋ด้าร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมายและกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมการกีฬา		Mean	จำนวน (N)	SD	t	p
กลุ่มควบคุม	ก่อนเรียน	23.25	20	2.57	1.224	0.236
	หลังเรียน	24.75		3.89		
กลุ่มทดลอง	ก่อนเรียน	23.50	20	2.76	3.560	0.002*
	หลังเรียน	27.35		3.09		

* $p \leq .05$

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมการกีฬา สรุปได้ว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมการกีฬาของกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ (Mean) ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง เท่ากับ 23.25 และ 24.75 ตามลำดับ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 2.57

และ 3.89 ตามลำดับ ซึ่งคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมการกีฬาหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง แต่ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ส่วนกลุ่มกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีอยู่ตัวร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมายมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมการกีฬา (Mean) ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง เท่ากับ 23.50 และ 27.35 ตามลำดับ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 2.76 และ 3.09 ตามลำดับ ซึ่งค่าคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมการกีฬาหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมการกีฬาหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีอยู่ตัวร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมายและกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

		N	Mean	SD	t	p
ก่อนการทดลอง	กลุ่มควบคุม	20	23.25	2.57	0.296	0.769
	กลุ่มทดลอง	20	23.50	2.76		
หลังการทดลอง	กลุ่มควบคุม	20	24.75	3.89	2.337	0.025*
	กลุ่มทดลอง	20	27.35	3.10		

* $p \leq .05$

จากตารางที่ 2 ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมการกีฬาหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีอยู่ตัวร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมายและกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ก่อนการทดลองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้เกี่ยวกับจริยธรรมการกีฬาระหว่างกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีอยู่ตัวร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมายสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยคะแนนกลุ่มทดลอง (Mean) เท่ากับ 27.35 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 3.10 และกลุ่มควบคุม (Mean) เท่ากับ 24.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 2.76 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ตารางแสดงผลค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมความสามารถการจัดการตนเองของนักศึกษาปริญญาบัณฑิต หลังการทดลองของกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีอยู่ตัวร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมายและกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

ค่าเฉลี่ยคะแนน พฤติกรรมความสามารถการจัดการตนเอง	หลังเรียน				ผลการประเมิน	
	กลุ่มควบคุม		กลุ่มทดลอง		ระดับคุณภาพหลังการทดลอง	
	Mean	SD	Mean	SD	กลุ่มควบคุม	กลุ่มทดลอง
ด้านการตั้งเป้าหมาย	4.38	0.68	4.55	0.58	มาก	มากที่สุด
ด้านการบริหารเวลา	4.22	0.68	4.47	0.63	มาก	มาก
ด้านการปรับตัว	4.63	0.60	4.71	0.52	มากที่สุด	มากที่สุด
ด้านความน่าเชื่อถือ	4.58	0.60	4.55	0.63	มากที่สุด	มากที่สุด
ด้านการประเมินตนเอง	4.41	0.67	4.53	0.63	มาก	มากที่สุด

สรุปรวม	4.44	0.72	4.56	0.60	มาก	มากที่สุด
---------	------	------	------	------	-----	-----------

จากตารางที่ 3 ผลค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมความสามารถการจัดการตนเองหลังการทดลอง ของกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีผู้เข้าร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมาย

มากที่สุดคือด้าน ด้านการปรับตัว (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.71) รองลงมา คือ ด้านการประเมินตนเอง (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.56) ด้านความน่าเชื่อถือและด้านการตั้งเป้าหมาย (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.55) ด้านการบริหารเวลา (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.47) ตามลำดับ และกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติมีค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมความสามารถการจัดการตนเองก่อนการทดลองมากที่สุดคือด้านการปรับตัว (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.63) รองลงมา คือ ด้านความน่าเชื่อถือ (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.58) ด้านการประเมินตนเอง (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.44) ด้านการตั้งเป้าหมาย (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.38) และบริหารเวลา (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.22) ตามลำดับ โดยค่าเฉลี่ยค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมความสามารถการจัดการตนเองทุกด้านของกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีผู้เข้าร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมายสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

โดยค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมความสามารถการจัดการตนเองหลังการทดลองทุกด้านของกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีผู้เข้าร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมายสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ยกเว้นด้านความน่าเชื่อถือ ที่กลุ่มควบคุมสูงกว่ากลุ่มทดลอง (4.58 และ 4.55 ตามลำดับ)

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ปัจจัยส่วนบุคคลด้านความสามารถในการจัดการตนเองและจริยธรรมการกีฬา

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ปัจจัยส่วนบุคคลด้านความสามารถในการจัดการตนเอง

ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มทดลอง	เพศ	ชั้นปี	ประสบการณ์ด้านกีฬา	ความถี่ในการเล่นกีฬา	ความสามารถในการจัดการตนเอง
	1.00				
เพศ	-.276	1.00			
ชั้นปี	.328	-.490*	1.00		
ประสบการณ์ด้านกีฬา	.273	-.103	.492*	1.00	
ความถี่ในการเล่นกีฬา	-.466*	.505*	-.229	-.306	1.00
ความสามารถในการจัดการตนเอง	.240	.037	-.118	-.327	.269

* $p \leq .05$

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ด้วยวิธีของ Pearson Correlation พบว่า ส่วนใหญ่มีค่าไม่เกิน .80 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ที่ -.490 ถึง .505 แสดงว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของนักศึกษามีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำทำให้เกิดปัญหา multicollinearity (เกณฑ์ของ Stevens (1996) ค่า r ไม่เกิน .80) จึงทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความสามารถในการจัดการตนเองของกลุ่มทดลองและปัจจัยที่ส่งผลต่อความรู้เกี่ยวกับความสามารถในการจัดการตนเองของกลุ่มทดลองในขั้นต่อไปได้

ตารางที่ 5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความสามารถในการจัดการตนเองของกลุ่มทดลอง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความสามารถในการจัดการตนเอง	B	S.E.	Beta	t	p
กลุ่มทดลอง ค่าคงที่ (Constant)	3.701	.418		8.848	.000

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความสามารถในการจัดการตนเอง	B	S.E.	Beta	t	p
เพศ	-.179	.081	-.439	-2.203	.045*
ชั้นปี	.385	.138	.552	2.799	.014*
ไม่เคย	.097	.283	.071	.341	.738
3-5 ครั้งต่อสัปดาห์	.236	.209	.289	1.132	.277
ทุกวัน	-.315	.245	-.276	-1.282	.221

R = .75, $R^2 = .57$, S.E.=.32

F = 3.63, p = .03

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความสามารถในการจัดการตนเองของกลุ่มทดลอง พบว่า มีตัวแปรเพศและระดับชั้นปีของนักศึกษาร่วมกันทำนายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยระดับชั้นปีที่เรียนด้วยชุดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีผู้เข้าร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมายมีอิทธิพลทางบวก ในขณะที่เพศของนักศึกษา มีอิทธิพลทางลบ ซึ่งตัวแปรทั้งสองสามารถอธิบายการผันแปรของพฤติกรรมความสามารถในการจัดการตนเอง ได้ร้อยละ 57 และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ .32 สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบได้ดังนี้

$$Y = 3.70 - .179 (\text{เพศ}) + .389 (\text{ชั้นปี})$$

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการวิจัยมีประเด็นที่น่าสนใจ แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ลักษณะหรือรูปแบบของชุดการเรียนรู้ ควรประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ คือ 1) ชื่อชุดการเรียนรู้ หมายถึง คำที่ตั้งขึ้นเพื่อใช้เรียกชุดการเรียนรู้นั้น 2) หลักการตามแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องโดยชุดกิจกรรมที่จะพัฒนาขึ้น 3) วัตถุประสงค์ของชุดการเรียนรู้ หมายถึง ผลที่ประสงค์ให้บรรลุตามเป้าหมายการจัดการเรียนรู้ที่วางไว้ 4) คำชี้แจงหรือคู่มือการใช้ชุดการเรียนรู้ หมายถึง คำอธิบาย วิธีการประยุกต์ใช้ชุดการเรียนรู้ที่มีความชัดเจน 5) ระยะเวลาที่ใช้ชุดการเรียนรู้ หมายถึง จำนวนเวลาที่ใช้ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ 6) เนื้อหาสาระของชุดการเรียนรู้ หมายถึง ข้อมูลและประเด็นต่าง ๆ ในชุดการเรียนรู้ที่กำหนดขึ้น ซึ่งเนื้อหาในชุดการเรียนรู้จะเกี่ยวข้องกับวิธีการจัดการเรียนรู้ การวางแผนและการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ทางพลศึกษา 7) กิจกรรมประกอบการปฏิบัติเพื่อการเรียนรู้ หมายถึง สิ่งใด ๆ ก็ตามเป็นเครื่องช่วยถ่ายทอดความรู้จากบทเรียนไปสู่ผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำมาใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้ได้ทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน ทั้ง On-line และ On-site โดยผู้สอนเป็นผู้คอยให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่ตั้งและ 8) การประเมินผล หมายถึง กระบวนการในการตัดสินคุณค่าให้กับสิ่งต่าง ๆ โดยนำผลที่ได้จากการวัดมาเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แล้วทำการพิจารณาตัดสินว่าสิ่งนั้นมีคุณภาพในระดับใด สอดคล้องกับการวิจัยของ ปาริฉัตร ภูทอง 2558; สุวิมล ว่องวานิช และคณะ, 2560; ปราณี จงอนุรักษ, 2560 และเจริญขวัญ โรจนพงศ์สถาพร (2561)

ประเด็นที่ 2 ค่าเฉลี่ยคะแนนจริยธรรมการกีฬาและการจัดการตนเองของนักศึกษาปริญญาบัณฑิตกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยใช้ทฤษฎีผู้เข้าร่วมกับทฤษฎีการตั้งเป้าหมายสูงกว่านักศึกษาปริญญาบัณฑิตที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ สอดคล้องกับงานวิจัยของพีชาณิ

กา เพชรสังข์และคณะ (2564) สรุปไว้ว่าการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ คิดและเชื่อในความสามารถและความพยายามของตนเอง วางแผนเพื่อดำเนินการ ทำตามแผนอย่างมุ่งมั่น และประเมินและสะท้อนคิดออกมาจะส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้เรียน ให้เกิดผลสัมฤทธิ์และพฤติกรรมที่ดีขึ้น และ Midwest Comprehensive Center (2018) ยังกล่าวไว้อีกว่าการตั้งเป้าหมายเป็นพื้นที่ความสามารถที่ต้องการสำหรับนักศึกษาเพื่อช่วยกระตุ้นทักษะการเรียนรู้เพื่อเรียนรู้ นอกจากนี้การตั้งเป้าหมายช่วยเพิ่มแรงจูงใจของผู้เรียน ช่วยเสริมสร้างการควบคุมตนเอง และผู้เรียนสามารถใช้การตั้งเป้าหมายเป็นเครื่องมือสร้างแรงบันดาลใจที่มีประสิทธิภาพซึ่งก่อให้เกิดคุณลักษณะเชิงบวกรวมถึงแรงจูงใจภายในภาพลักษณ์เชิงบวกและผลการเรียน (Cheng, 2023)

ประเด็นที่ 3 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทั่วไปกับจริยธรรมการกีฬาและความสามารถในการจัดการตนเอง พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมความสามารถในการจัดการตนเองมีตัวแปรเพศและระดับชั้นปีของนักศึกษา สอดคล้องกับศิริลักษณ์ ช่างมี (2566) สรุปได้ว่าเพศและอายุมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำกับและจัดการตนเอง และการแสดงพฤติกรรมของตนเอง นอกจากนี้ปาดณัฐสุข ศิริวัฒน์ (2560) มีการศึกษาวิจัยสรุปได้การจัดการตนเองส่งผลทางบวกต่อประสิทธิผลของการปฏิบัติงาน และพบว่าการจัดการตนเองได้นั้นส่งผลต่อการประสบความสำเร็จ (วิรงค์รอง ชมภูมิ่ง, 2564) ดังนั้นความสามารถในการจัดการตนเองจึงเป็นอีกหนึ่งทักษะที่นักศึกษาทุกคนพึงมี เพื่อนำมาใช้พัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน ดังที่กรรณิการ์ แสนสุภา และนเรศ กันธะวงศ์ (2564) สรุปไว้ว่าบุคคลที่สามารถจัดการตนเองได้บุคคลนั้นจะแสดงออกถึงพฤติกรรมที่พร้อมจะเผชิญหน้าแทนการหลีกเลี่ยงปัญหา

องค์ความรู้วิจัย

นวัตกรรมการศึกษา เป็นการนำแนวคิด วิธีการปฏิบัติ หรือสิ่งประดิษฐ์ที่ได้รับการพัฒนา ปรับปรุงดัดแปลงให้มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับการนำมาใช้ในการจัดการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหา เพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผล (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, 2565) และก่อให้เกิดความสำเร็จสูงสุดแก่การเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ โดยการดัดแปลงให้นำสมัยขึ้นหรือสร้างสิ่งใหม่ด้วยกลยุทธ์การสอนที่เป็นนวัตกรรมใหม่ (Thompson, 2023) เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและแก้ปัญหาทั้งในปัจจุบันและอนาคต (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2565)

จากการวิเคราะห์ประเภทของนวัตกรรมการศึกษา (Kelsey Miller, 2017; Daniel Zapel, 2018; เอกันถน บางท่าไม้, 2560; จิตติมา กุลประเสริฐรัตน์, 2562; นวชล สมบูรณ์สิน, 2564 และสุกัญญา แซ่มซ้อย, 2565) ผู้วิจัยสรุปได้ว่านวัตกรรมการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

ประเภทที่ 1 นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ และ/หรือสื่อการเรียนการสอน หมายถึง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่หรือการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ ให้ตอบสนองกับความต้องการและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยอยู่ในรูปแบบสื่อ อุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ รวมถึงหลักสูตรที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการ ได้แก่ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) มัลติมีเดีย (Multimedia) การประชุมทางไกล (Teleconference) ชุดการสอน (Instructional Module) ชุดการเรียนรู้ (Learning Package) เป็นต้น

ประเภทที่ 2 นวัตกรรมกระบวนการ หมายถึง วิธีการสอนหรือเทคนิคแนวทางการสอนใหม่ ๆ ที่ผู้บริหารหรือครูเป็นผู้ประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะและเจตคติ

ประเภทที่ 3 นวัตกรรมบริการ และ/หรือการจัดการ หมายถึง นวัตกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาคิดค้นวิธีการ แนวทางการบริหารจัดการศึกษาใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการงาน โดยจะมีลักษณะเป็นแนวทาง แผนงาน นโยบาย

โดยจากการสังเคราะห์ประเภทของนวัตกรรมการศึกษาที่ พบว่าประเภทนวัตกรรมการศึกษาประเภทที่ 1 คือ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ และ/หรือสื่อการเรียนการสอน มีความสอดคล้องกับการพัฒนานวัตกรรมชุดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ทั้งในและนอกห้องเรียน โดยผู้เรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาบทเรียน ทบทวนและ/หรือติดตาม ทำแบบฝึกหัด และประเมินผลการทดสอบก่อน/หลังเรียนได้ด้วยตนเอง

ชุดการสอนหรือชุดการเรียนรู้มาจากคำว่า Instructional Package หรือ Learning Package เดิมใช้คำว่าชุดการสอนเพราะเป็นสื่อที่ครูนำมาใช้ประกอบการสอน แต่ต่อมาแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้น ส่งผลให้นักการศึกษาเปลี่ยนมาใช้คำว่าชุดการเรียนรู้แทนหรือในบางครั้งเรียกรวมกันว่าชุดการเรียนการสอน เพราะการเรียนรู้เป็นกิจกรรมของนักเรียน และการสอนเป็นกิจกรรมของครู ซึ่งชุดการเรียนจัดเป็นสื่อการสอนหนึ่งที่นำเอาเนื้อหาวิชามาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ (เยาวนา สิทธิเชนทร์, 2560) และการเรียนรู้เป็นหน่วยย่อย ๆ (เกษณี เตชะพาพงษ์, 2562) โดยผู้สอนจะเป็นผู้คอยให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ (เจริญขวัญ โรจนพงศ์สถาพร, 2561) เป็นสื่อที่ช่วยในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนสำหรับครู และช่วยในการเรียนรู้ด้วยตนเองแบบออนไลน์นอกห้องเรียนของผู้เรียน ซึ่งชุดการเรียนรู้มีหลากหลายประเภท โดยชุดการเรียนรู้พลศึกษาแบบผสมผสานเป็นชุดเอกสารที่เป็นได้ทั้งเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์ และ/หรือเอกสารสิ่งพิมพ์ ที่นำมาใช้เป็นสื่อประสมเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางพลศึกษาที่มีความสมบูรณ์ในตัวเองสามารถใช้ได้ทั้งในและนอกห้องเรียน

แนวทางการพัฒนาชุดการเรียนรู้พลศึกษาแบบผสมผสานในยุคดิจิทัล

ผู้สอนต้องเข้าใจการนำแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ประกอบเป็นชุดการเรียนรู้ ซึ่งเริ่มจากที่ผู้สอนต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุดการเรียนรู้ ก่อนและนำไปจัดทำชุดการเรียนรู้ที่จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมให้มากที่สุดผ่านชุดการเรียนรู้ โดยผู้สอนจะเป็นผู้คอยให้คำชี้แนะ สร้างแรงจูงใจ และมีการเสริมแรงในการปฏิบัติกิจกรรม นอกจากนี้ควรให้ผู้เรียนสามารถศึกษาเรียนรู้จากชุดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง สรุปได้ว่าชุดการเรียนรู้ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นชุดเอกสารที่เป็นได้ทั้งเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์ และ/หรือ เอกสารสิ่งพิมพ์ ที่นำมาใช้เป็นสื่อประสมเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง ซึ่งแพลตฟอร์มออนไลน์ที่เกี่ยวข้องกับการนำมาพัฒนาชุดการเรียนรู้ ได้แก่

1. Google Classroom คือ บริการบนเว็บฟรีสำหรับสถานศึกษา องค์กรการกุศล และทุกคนที่มีบัญชี Google ส่วนบุคคล และ Classroom ยังช่วยให้ผู้เรียนและผู้สอนเชื่อมต่อถึงกันได้ง่าย ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ซึ่งผู้สอนระบุวันเวลาในการส่งงานหรือแบบฝึกหัดได้
2. Google Form คือ เป็นบริการจากบริษัท Google ที่ใช้สร้างแบบสอบถามหรือรวบรวมข้อมูลอื่น ๆ ทางออนไลน์ได้อย่างรวดเร็ว สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้หลายกรณี เช่น การวางแผนการจัดงานต่าง ๆ การ

สำรวจความพึงพอใจหรือความเห็น การเก็บข้อมูลแทนการกรอกแบบฟอร์มกระดาษ การทำแบบทดสอบ การทำแบบสอบถามออนไลน์ เป็นต้น

3. Google Sites คือ โปรแกรมของ Google ที่ให้บริการสร้างเว็บไซต์ฟรี สามารถสร้างเว็บไซต์ได้ง่าย ปรับแต่งรูปลักษณะได้อย่างอิสระ และสามารถรวบรวมความหลากหลายของข้อมูลไว้ในที่เดียว เช่น วิดีโอ ปฏิทิน เอกสารต่างๆ สามารถนำมาแทรกในหน้าเว็บเพจได้ ซึ่งจุดเด่นของ Google Sites ได้แก่ การให้บริการฟรี ไม่เสียค่าใช้จ่าย พื้นที่จัดเก็บข้อมูลไม่จำกัด มี Gadget มากมาย และขั้นตอนการใช้งานไม่ซับซ้อน

4. สื่อรูปภาพ คลิปเสียง คลิปวิดีโอต่าง ๆ จากแพลตฟอร์มเว็บไซต์ออนไลน์ ที่มีความเหมาะสมในการนำมาเป็นสื่อในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น Youtube, Pixabay, Pexels, Videvo, Life of Vids, Mazwai, Vidsplay เป็นต้น

ทั้งนี้การนำแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ มาพัฒนาเป็นชุดการเรียนรู้ ผู้สอนจำเป็นต้องรู้และเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบของชุดการเรียนรู้เพื่อให้ชุดการเรียนรู้มีสมบูรณ์ในตัวเองสามารถใช้ได้ทั้งในและนอกห้องเรียน จากการสังเคราะห์ขององค์ประกอบของชุดการเรียนรู้ มีรายละเอียดดังนี้ องค์ประกอบของชุดการเรียนรู้ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ชื่อชุดการเรียนรู้ 2) หลักการตามแนวคิดทฤษฎี 3) วัตถุประสงค์ของชุดการเรียนรู้ 4) คำชี้แจงหรือคู่มือการใช้ชุดการเรียนรู้ 5) ระยะเวลาที่ใช้ชุดการเรียนรู้ 6) เนื้อหาสาระของชุดการเรียนรู้ 7) กิจกรรมประกอบกรปฏิบัติเพื่อการเรียนรู้ และ 8) การประเมินผล

ขั้นตอนการพัฒนาชุดการเรียนรู้แบบผสมผสาน

จากการสังเคราะห์ขั้นตอนการพัฒนาชุดการเรียนรู้แบบผสมผสาน (พินิจ มีคำทอง, 2561; ประภาศิริ ปราโมทย์, 2561 และจิรวรรณ เกิดร่วม, 2563) มีพบว่าประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ 1. เลือกหัวข้อ 2. กำหนดจุดประสงค์และเนื้อหา 3. กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ 4. จัดทำสื่อและชุดการเรียนรู้ 5. หาประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้ และ 6. นำชุดการเรียนรู้ไปใช้

การประเมินชุดการเรียนรู้

การประเมินชุดการเรียนรู้ก่อนนำไปทดลองใช้จะต้องมีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ จากการตรวจสอบความตรงซึ่งแบบออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้ 1. ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) เป็นคุณสมบัติของข้อคำถามที่สามารถวัดได้ตรงตามเนื้อหาและพฤติกรรมที่ต้องการวัดและเมื่อรวบรวมข้อคำถามทุกข้อเป็นเครื่องมือทั้งฉบับจะต้องวัดได้ครอบคลุมเนื้อหาและพฤติกรรมทั้งหมดที่ต้องการวัดด้วย 2. ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) เป็นคุณสมบัติของเครื่องมือที่สามารถวัดได้ตรงตามทฤษฎีหรือแนวคิดของโครงสร้างที่ต้องการจะวัด 3. ความเที่ยงตรงตามเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง (Criteria Relative Validity) เป็นคุณสมบัติของเครื่องมือที่สามารถวัดได้สอดคล้องกับเกณฑ์ภายนอกบางอย่าง โดยการประเมินชุดการเรียนรู้เป็นการวัดความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ซึ่งผู้ประเมินคำนวณจากการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหาสามารถทำได้ 2 วิธีคือ Content Validity Index (CVI) หรือ Index of Item-Objective Congruence (IOC)

ดังนั้นการประเมินชุดกิจกรรมการเรียนรู้ควรพิจารณาจากรายการประเมินต่อไปนี้ 1) ด้านคำชี้แจง 2) ด้านคู่มือ 3) ด้านแผนการจัดการเรียนรู้ 4) ด้านสื่อการเรียนรู้ 5) ด้านการประเมิน (พินิจ มีคำทอง, 2561;

ประภาศิริ ปราโมทย์, 2561; จีรวรรณ เกิดร่วม, 2563; กัญญารัตน์ เข้มเพ็ชร และคณะ, 2564; พูลผล ชาญวิรัตน์ และคณะ, 2564)

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาตัวแปรหรือปัจจัยอื่นที่มีผลต่อจริยธรรมการกีฬาและความสามารถในการจัดการตนเอง
2. ควรมีการศึกษาและพัฒนาผู้เรียนเพื่อให้เกิดทักษะจำเป็นในการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 โดยการศึกษาวิจัยและพัฒนาชุดการเรียนรู้ผ่านระบบออนไลน์ที่หลากหลายเพื่อสนองความต้องการ และก้าวทันเทคโนโลยีในอนาคต

บรรณานุกรม

- กรรณิการ์ แสนสุภา และนเรศ กันธะวงศ์. (2564). การจัดการตนเอง :ทักษะในการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน. *วารสารศิลปศาสตร์* วังนางเลิ้ง (มทร.พระนคร, 1(1), 25-37.
- กัญญารัตน์ เข้มเพ็ชร และคณะ. (2564). การสร้างชุดอุปกรณ์ช่วยฝึกทักษะเลย์-อัฟ ในกีฬาบาสเกตบอล สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย. *วารสารศาสตร์การศึกษาและการพัฒนามนุษย์*, 5(1), 83-92.
- เกษณี เดชพาพงษ์. (2562). ผลของการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- จิตติมา กุลประเสริฐรัตน์. (2562). *นวัตกรรมการศึกษา*. สืบค้น 31 พฤษภาคม 2566, จาก <https://bit.ly/374guxv>
- จีรวรรณ เกิดร่วม. (2563). การพัฒนาชุดกิจกรรมแบบสืบเสาะวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง. *วารสารชุมชนวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา*, 14(1), 15-28.
- เจริญขวัญ โรจนพงศ์สถาพร. (2561). การพัฒนาชุดการเรียนรู้ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ร่วมกับการใช้เทคโนโลยีการเรียนรู้แบบเคลื่อนที่ (Mobile Learning) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง เลขยกกำลัง ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยธนบุรี. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- ธีร์ คันโททอง นิยมล หิรัญวิจิตรภรณ์ และหทัยกนก กวีกิจสุภัก (2566). เฮท สปี้ช ฮูลิแกน ฟุตบอล จากพื้นที่ออนไลน์สู่พื้นที่ออฟไลน์. *วารสารมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*, 1(1), 95-107
- ประภาศิริ ปราโมทย์. (2561). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือควบคู่กับเกม เพื่อส่งเสริมผลการเรียนรู้และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทางคณิตศาสตร์

- สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏ เชียงใหม่.
- ปราณี จงอนรุักษ์ และคณะ. (2560). ผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง บรรยากาศสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 15(1), 123-137.
- ปาริฉัตร ภูทอง. (2559). การพัฒนาชุดการสอนสำหรับครูโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4MAT เรื่อง โครงสร้างและ หน้าที่ของพืช สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มโรงเรียนพัฒนาทาจัน. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 9(3), 573-587.
- ปานณัฐสุข ศิริวัฒน์. (2560). ประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานในการใช้แอปพลิเคชัน CIS Web: กรณีศึกษา การประปานครหลวง. *วารสารระบบสารสนเทศด้านธุรกิจ JISB*, 3(3), 19-32.
- พงษ์พิทยา สมุทรกลิน และอาชีวสิทธิ์ เจริญกลิ่นจันทร์ (2563). พฤติกรรมการเข้าชมการแข่งขันฟุตบอลไทยลีก กรณีศึกษาสโมสร ทูร แบงค็อก ยูไนเต็ด. *วารสารวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ*, 21(3), 379-390
- พินิจ มีคำทอง. (2561). เทคนิคการวิเคราะห์สภาพการพัฒนาเพื่อการวางแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา. *วารสารวิชาการและการวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 9(3), 111-120.
- พูลผล ชาญวิรัตน์ และคณะ. (2564). การพัฒนาชุดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4MAT ร่วมกับการเรียนรู้ แบบมีส่วนร่วม (Cooperative Learning) เรื่อง ความปลอดภัยในชีวิต กลุ่มสาระการเรียนรู้ สุขศึกษาและพลศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *วารสารวิชาการและการวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 11(2), 83-97.
- ภัทรนันท์ สุราตรีและแสงจิตต์ ไต้แสง. (2565). นักศึกษา 4.0 กับการเพิ่มพูนคุณธรรมจริยธรรม (Student 4.0 with an Enrichment Morality and Ethics). *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 24(3), 223-236
- เยาวนา สิทธิเชนทร์). 2560). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติ ของแฮร์โรว์ เรื่องงานประดิษฐ์จากวัสดุเหลือใช้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสงขลา เขต 1. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช/นนทบุรี.
- วิรงค์รอง ชมภูมิ่ง. (2564). การทบทวนขอบเขตงานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความสามารถในการบริหาร เวลา ของนักศึกษาพยาบาลในประเทศไทย. *ราชวดีสาร วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์*, 11(1), 81-90.
- ศิริลักษณ์ ช่วงมี. (2566). ผลของโปรแกรมการจัดการตนเองต่อความรู้ พฤติกรรม และระดับความดันโลหิต ของผู้ป่วย โรคความดันโลหิตสูงที่ควบคุมความดันโลหิตไม่ได้ เขตพื้นที่โรงพยาบาลสติงพระ อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา. *วารสารอนามัยสิ่งแวดล้อม และสุขภาพชุมชน*, 8(3), 738-748
- สรพงษ์ ศรีบุญไทยและคณะ. (2565). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยคริสเตียน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 8(2), 296-313
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ. (2565). *นวัตกรรมทางการศึกษา Educational Innovation*. (ออนไลน์); สืบค้น เมื่อ 1 มิถุนายน 2566 จาก <https://elearning.sesaoskt.go.th>

- สำนักงานปลัดกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565). *นักศึกษารวม ปีการศึกษา 2565 ภาคเรียนที่ 1 ใน สถาบันอุดมศึกษาทั้งหมด จำแนกตาม สถาบัน/กลุ่มสถาบัน/เพศ/ระดับ การศึกษา*. สืบค้น 9 พฤษภาคม 2566 , จาก https://info.mhesi.go.th/stat_std_all.php?search_year=2565&download=7249&file_id=202303280919.xlsx
- สุกัญญา แซ่มซ้อย. (2565). *การบริหารสถานศึกษาเพื่อสร้างนวัตกรรมเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2560). *การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน*. (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อจิสรา ประเสริฐสิน และคณะ. (2561). แนวคิดและพฤติกรรมบ่งชี้ในเรื่องการจัดการตนเองอย่างสร้างสรรค์. *Journal of Health Education*, 41(2), 18-30.
- เอกนถน์ บางท่าไม้. (2560). สภาพปัญหาและแนวทางส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและ การสื่อสาร เพื่อการศึกษาสำหรับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครปฐม เขต 2. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 9(1), 403-406
- Daniel Zapel. (2018). *What types of innovation are there?*. Retrieved on 3 June 2023 from <http://www.lead-innovation.com/english-blog/types-ofinnovation>
- Kelsey Miller. (2017). *3 types of innovation changing the future of business*. Retrieved on 3 June 2023 from <https://www.northeastern.edu/graduate/blog/types-of-innovation/>
- Midwest Comprehensive Center. (2018). *Student Goal Setting: An Evidence-Based Practice*. Retrieved from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED589978.pdf>
- Sam Thompson. (2023). *What Is Innovation in Education and Why It's Important?*. Retrieved June 1, 2023, From <https://corp.kaltura.com/blog/what-is-innovation-in-education/>
- Tehzeeb Arshad and Afifa Khanam. (2023). A Proposed Curriculum Model of Ethical and Moral Education for Secondary Schools in Pakistan. *Journal of Academic Research for Humanities*, 3(1), 1-12
- Xiafang Cheng. (2023). Looking through goal theories in language learning: A review on goal setting and achievement goal theory. *Frontiers in Psychology*, 3, 1-7

การให้คำปรึกษาด้านอาชีพที่เน้นจุดแข็ง : บริบทการเตรียมความพร้อม
เข้าสู่อาชีพของเด็กและเยาวชนกระทำผิดก่อนเข้าสู่สังคม*

Strength-Based Career Counseling: The Context of Preparing Juvenile Offenders for
Reintegration into Society

¹อารีรัตน์ อติชัยเดชรินทร์, ²นฤมล พระใหญ่, ²สิทธิพร ครามานนท์

¹Arreerat Adisaidacharin, Narumol Prayai, Sittiporn Kramanon

¹คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,

²สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹Faculty of Social Administration, Thammasat University,

²Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University

¹Corresponding Author's Email: nanareerat@hotmail.com

บทคัดย่อ

การให้คำปรึกษาที่เน้นจุดแข็ง ถือเป็นแนวทางหนึ่งในเชิงจิตวิทยาเชิงบวก ที่เน้นการค้นหาและพัฒนาศักยภาพของบุคคล แทนการเน้นแก้ไขจุดอ่อน ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในการให้คำปรึกษาด้านอาชีพได้ ที่มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง แรงจูงใจ และมีพลังใจต่ออุปสรรค โดยเฉพาะในกลุ่มเปราะบาง ดังเช่น เด็กและเยาวชนที่ก้าวพลาดกระทำผิด การเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่สังคมถือเป็นกระบวนการสำคัญที่ต้องอาศัยการฟื้นฟูและเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในสังคม โดยหนึ่งในแนวทางการให้ความช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพคือ การให้คำปรึกษาด้านอาชีพให้แก่เด็กและเยาวชน ดังนั้นการนำแนวทางการให้คำปรึกษาด้านอาชีพที่เน้นจุดแข็ง ตระหนักถึงจุดแข็งและศักยภาพของตนเอง เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจและเพิ่มโอกาสในการตั้งเป้าหมายในชีวิต รวมถึงการประสบความสำเร็จในอาชีพ แนวทางนี้สามารถช่วยส่งเสริมผลลัพธ์เชิงบวกในระยะยาว การเพิ่มโอกาสในการมีงานทำ ลดโอกาสการกระทำผิดซ้ำ การให้คำปรึกษาด้านอาชีพที่เน้นจุดแข็ง จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ที่เข้ามาเสริมความแข็งแกร่งของกระบวนการให้คำปรึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมเด็กและเยาวชนก่อนเข้าสู่สังคม

คำสำคัญ: การให้คำปรึกษาด้านอาชีพที่เน้นจุดแข็ง; เด็กและเยาวชนกระทำผิด; การเตรียมความพร้อมเข้าสู่อาชีพก่อนเข้าสู่สังคม

ABSTRACT

Strengths-Based Counseling is a Positive Psychology approach that focuses on identifying and developing individuals' potential rather than addressing their weaknesses. This approach can be applied to career counseling with the goal of enhancing self-confidence, motivation, and resilience in facing challenges, particularly among vulnerable groups, such as juvenile offenders. Preparing juvenile offenders for reintegration into society is a critical process that requires rehabilitation and the development of essential life skills. One effective approach

* Received January 6, 2025; Revised July 15, 2025; Accepted July 28, 2025

to supporting this transition is providing career counseling tailored to the needs of these youths. Strengths-based career counseling emphasizes the recognition of individuals' strengths and potential to build self-confidence and increase opportunities for setting life goals and achieving career success. This method promotes positive long-term outcomes, including increased employment opportunities and a reduced likelihood of reoffending. Strengths-based career counseling is, therefore, an essential and highly relevant approach to strengthening the reintegration process for juvenile offenders. By fostering self-awareness, self-efficacy, and goal-setting skills, this approach helps enhance the effectiveness of career counseling programs aimed at preparing juvenile offenders for their return to society.

Keywords; Strengths-Based Career Counseling, Juvenile Offenders, Career Readiness for Reintegration into Society

บทนำ

ปัญหาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน ยังคงเป็นปัญหาที่สร้างความวิตกกังวลให้แก่สังคมในปัจจุบัน เนื่องจากสถิติการกระทำความผิดทางอาญาที่เพิ่มสูงขึ้นในไทย เมื่อพิจารณาจากข้อมูลของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (2566) ระหว่าง ปี 2565–2566 พบว่าปี 2565 สถิติความผิดทางอาญาที่เกิดจากเด็กและเยาวชน มีจำนวนรวม 12,194 คดี และอีกทั้งยังพบว่าสถิติการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนทั่วประเทศ ยังมีแนวโน้มการกระทำผิดซ้ำที่น่าเป็นห่วง โดยเปรียบเทียบตั้งแต่ปีพ.ศ.2560-2565 กระทำผิดซ้ำคิดเป็นร้อยละ 23.24, 23.68, 25.18, 22.33, 19.66 และ15.66 ตามลำดับปี (สถาบันวิจัยและพัฒนา กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2567) และกระทำผิดซ้ำที่สูงที่สุด คือ เด็กและเยาวชนที่ได้รับการปล่อยตัวจากศูนย์ฝึกและอบรม รวมถึงกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ใช้มาตรการ 132 วรรค 2 ที่ถูกควบคุมตัวอยู่ในสถานควบคุมสถานพินิจฯ ระหว่างที่ถูกควบคุมตัว หากกระบวนกรดูแล แก้ไข บำบัด พื้นฟู และการเตรียมความพร้อมก่อนได้รับการปล่อยตัวไม่สามารถลดอุปสรรคหรือปัจจัยเสี่ยงของเด็กและเยาวชนในการออกไปดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข จะมีแนวโน้มเกิดการกระทำผิดซ้ำได้ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ถูกควบคุมตัวเป็นเวลานานย่อมเรียนรู้ทัศนคติความเชื่อ ค่านิยมที่ไม่เหมาะสมหรือไม่สอดคล้องกับบรรทัดฐานทางสังคมระหว่างกันได้มาก รวมทั้งการมีตัวแบบที่ดี มีไม่หลากหลายและเพียงพอให้เกิดการเรียนรู้ใหม่และการเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนได้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ปัจจัยเสี่ยงส่วนบุคคลของเด็กและเยาวชน และปัจจัยเสี่ยงอันเกิดจากสภาพแวดล้อมภายในสถานควบคุมต้องได้รับการจัดการและแก้ไขให้มีอุปสรรคลดลง นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องพิจารณาแผนการแก้ไข บำบัด พื้นฟูที่ตรงและเหมาะสมกับสภาพปัญหา รวมทั้งคุณภาพและประสิทธิภาพของวิธีการ เครื่องมือ หรือกระบวนกรตามแผนการแก้ไข บำบัด พื้นฟู ว่าช่วยให้เด็กและเยาวชนเข้าใจในผลกระทบอันเกิดจากการกระทำผิดของตนเองต่อบุคคลและชุมชนในมิติที่รอบด้าน มีความเข้าใจสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่าง ๆ รวมทั้งมีทักษะในการจัดการกับสถานการณ์เหล่านั้นได้อย่างเหมาะสม (สถาบันวิจัยและพัฒนา กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2567)

ปัจจุบันแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงระดับโลก (Megatrends) ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี 2) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร 3) การดูแลรักษาสุขภาพและการรักษาพยาบาล 4) การขยายตัวของความเป็นเมือง (Urbanization) 5) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ 6) ความพยายามระดับโลกในการลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Global Climate Action) 7) พลังงานหมุนเวียน และยานยนต์ไฟฟ้า 8) แนวโน้มเศรษฐกิจการเมืองระหว่างประเทศ 9) การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต และวัฒนธรรมทาง

สังคม และ 10) อนาคตของงาน (Future of Work) (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) สะท้อนให้เห็นว่างานหรืออาชีพ เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตมนุษย์ เพราะเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เศรษฐกิจ ชื่อเสียงและส่งผลต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศ การเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่อาชีพจึงถือว่ามีความสำคัญ เพราะถือเป็นการวางแผนเข้าสู่อาชีพ ทำให้บุคคลเข้าใจบุคลิกภาพ ความสนใจ ความถนัดของตน ก่อนที่จะก้าวออกไปสู่การประกอบอาชีพจริง บุคคลที่มีความพร้อมถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีวุฒิภาวะทางอาชีพ การศึกษาจึงถือเป็นจุดเริ่มต้นของการวางแผน และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพในอนาคต เมื่อบุคคลเลือกอาชีพได้เหมาะสมกับตนเอง จะทำให้มีความสุขและความก้าวหน้าในการทำงาน การเริ่มต้นวางแผนขณะที่กำลังศึกษาอยู่จะช่วยให้สามารถกำหนดทิศทางการเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับตนเองได้ ไม่ทำให้เกิดปัญหาการว่างงานภายหลังสำเร็จการศึกษา (อรอนงค์ ธีบุญวัน, 2548)

การส่งเสริมการประกอบอาชีพของคนในสังคมทุกกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงเด็กและเยาวชนกระทำผิดที่กำลังเข้าสู่อาชีพเมื่อกลับคืนสู่สังคมนั้น การให้คำปรึกษาทางด้านอาชีพ ถือเป็นวิธีการหนึ่งในการทำงานกับกลุ่มเป้าหมายทั้งกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ประชาชนบุคคลทั่วไปที่ต้องการมีงานทำหรือประสบปัญหาทางด้านอาชีพ โดยในอดีตการให้คำปรึกษาทางด้านอาชีพส่วนใหญ่ ผู้ให้คำปรึกษามักนิยมให้คำแนะนำข้อมูลทางด้านอาชีพโดยตรงจากการใช้เครื่องมือในการประเมินเพื่อค้นหาอาชีพที่เหมาะสม แตกต่างกับในปัจจุบันที่ใช้วิธีเน้นความร่วมมือกันระหว่างผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษา อีกทั้งการให้คำปรึกษาในปัจจุบันยังให้ความสำคัญกับกระบวนการคิดและความรู้สึกโดยมองว่าทั้งสองปัจจัยเชื่อมโยงกัน (Swanson, 1992) กล่าวคือ ในปัจจุบันการให้คำปรึกษาทางด้านอาชีพจึงไม่ใช่เพียงการให้คำแนะนำในการเลือกอาชีพที่เหมาะสมอย่างเดียวอีกต่อไป แต่เป็นการทำความเข้าใจกระบวนการคิดและความรู้สึกของผู้รับคำปรึกษาร่วมด้วย

การให้คำปรึกษาทางจิตวิทยาเด็กและเยาวชน ถือเป็นวิธีการหนึ่งในกระบวนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเด็กและเยาวชนก่อนคืนสู่สังคม โดยการให้คำปรึกษาเป็นการให้ความช่วยเหลือผู้ที่ประสบปัญหาให้สามารถทำความเข้าใจปัญหา และค้นหาทางเลือก หรือทางออกในการแก้ไขปัญหาของตนได้ โดยมุมมองในการให้คำปรึกษาที่สำคัญ คือ การมองผู้รับคำปรึกษาว่า มีความบกพร่อง ขาดแนวทางในการแก้ไขปัญหา ซึ่งแนวคิดเช่นนี้เรียกว่า “Deficit Model” โดยผู้ให้คำปรึกษาจะค้นหาปัญหาหรือปัจจัยที่ก่อปัญหาแล้วหาทางแก้ไข กระบวนการเช่นนี้ส่วนใหญ่มีผลลัพธ์ที่น่าพอใจ แต่อย่างไรก็ตาม ถือว่าเป็นกระบวนการที่ต้องใช้เวลาและใช้ความพยายามค่อนข้างมาก ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับการให้คำปรึกษาที่เน้นจุดแข็งหรือสิ่งที่ทำได้ดีจะสามารถนำพาผู้รับคำปรึกษา ให้ค้นหาทรัพยากรของตน สามารถนำเอาทักษะหรือความสามารถที่มีมาใช้แก้ไขปัญหของตนเองได้ โดยแนวคิดนี้เรียกว่า “Strength Based Model” (เทอดศักดิ์ เดชคง, 2566)

จากการศึกษา พบว่าในประเทศไทยนั้น ได้มีการนำแนวทางให้คำปรึกษาแบบใช้ความเข้มแข็งเป็นฐานมาใช้กับกลุ่มเสี่ยงผู้มีปัญหาสุขภาพจิตโดยตรง แต่ยังไม่ได้นำมาใช้กับเด็กและเยาวชนกระทำผิดอย่างเป็นรูปธรรม โดยกรมสุขภาพจิต ได้มีการเสริมสร้างความรู้และทักษะด้านการให้การปรึกษาด้วยหลักสูตรการให้คำปรึกษาโดยใช้ความเข้มแข็งเป็นฐาน (Strength Based Counseling : SBC) โดยเฉพาะในกลุ่มผู้มีความเสี่ยงหรือมีปัญหาสุขภาพจิต เพื่อบุคลากรสาธารณสุขและผู้ที่มีหน้าที่ให้คำปรึกษา เช่น แพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ นักวิชาการสาธารณสุข ครู/อาจารย์ เพื่อสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาทักษะด้านการให้การปรึกษา สร้างกำลังใจ และแก้ไขปัญหาในกลุ่มเป้าหมายที่มีระดับพลังใจ (Resilience) น้อยหรือมีความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพจิต เช่น ภาวะซึมเศร้า ภาวะเสี่ยงฆ่าตัวตาย ฯลฯ ให้สามารถตั้งศักยภาพ ความสามารถ จุดแข็งและทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่มาใช้ในการจัดการปัญหาได้อย่างเหมาะสม” (เทอดศักดิ์ เดชคง, 2566)

การให้คำปรึกษาที่เน้นจุดแข็ง ถือเป็นแนวทางหนึ่งในเชิงจิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology) ที่เน้นการค้นหาและพัฒนาจุดแข็งของบุคคล แทนที่จะเน้นการแก้ไขจุดอ่อน (Smith, 2018) ซึ่งแนวทางนี้ได้

นำไปประยุกต์ใช้ในการให้คำปรึกษาด้านอาชีพ โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง แรงจูงใจ และมีพลังใจต่ออุปสรรค โดยเฉพาะในกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็กและเยาวชนกระทำผิด ตามผลการวิจัยของ Brown & Jones (2020) ชี้ให้เห็นว่า การใช้แนวทางการให้คำปรึกษาที่เน้นจุดแข็งช่วยส่งเสริมผลลัพธ์เชิงบวกในระยะยาว เช่น การเพิ่มโอกาสในการมีงานทำ และการลดโอกาสการกระทำผิดซ้ำในกลุ่มเด็กและเยาวชนกระทำผิดได้ ดังนั้นการให้คำปรึกษาด้านอาชีพที่เน้นจุดแข็ง จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมเข้าสู่อาชีพของเด็กและเยาวชนกระทำผิดก่อนขึ้นสู่สังคม

การให้คำปรึกษาด้านอาชีพ (Career counseling)

การให้คำปรึกษาด้านอาชีพ โดย ปรชญา ปิยะมโนธรรม (2556) ได้กล่าวถึง การให้คำปรึกษาด้านอาชีพ (Career Counseling) เป็นกระบวนการทางเลือกหนึ่ง ในการให้ความช่วยเหลือ หรือแนะแนวอาชีพ โดยนักให้คำปรึกษาวิชาชีพ เพื่อก่อให้เกิดความตระหนักในการประกอบอาชีพ ที่มีความเหมาะสมกับบุคลิกภาพ ความสามารถ ความสนใจใน บุคคลนั้นๆ รวมไปถึงการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในการทำงานและการวางแผนพัฒนาตนเอง ในการประกอบอาชีพนั้นๆให้ประสบความสำเร็จ สำหรับจุดมุ่งหมายของการให้คำปรึกษาด้านอาชีพ จะเน้นการช่วยให้บุคคล สามารถปรับตัวในอาชีพโดยผ่านการตระหนักถึงอิทธิพลของความต้อการ บุคลิกภาพ และค่านิยม ของตนที่มีต่อจุดมุ่งหมายในอาชีพ สามารถแยกจุดมุ่งหมายในการให้คำปรึกษาด้านอาชีพได้ดังนี้ (1) เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาได้มีโอกาสสำรวจถึงความสามารถ ความสนใจ ค่านิยม บุคลิกภาพ ตลอดจนจุดอ่อน จุดแข็งของตนเอง เพื่อปรับใช้ในการวางแผน หรือการเลือกอาชีพต่อไป ในอนาคต (2) เพื่อพัฒนาทักษะต่างๆ ที่จำเป็น เช่น ทักษะทางด้านการตัดสินใจ ทักษะทาง วิชาชีพโดยเฉพาะ หรือทักษะทางภาษาเป็นต้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษาต่อ การวางแผนเข้าสู่ อาชีพ หรือแม้แต่การเปลี่ยนอาชีพ (3) เพื่อช่วยให้บุคคลที่สามารถใช้ศักยภาพตนเองได้อย่างเต็มที่ (4) เพื่อช่วยในการเตรียมพร้อม และแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นระหว่าง การประกอบอาชีพ (5) เพื่อช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับงานได้ซึ่งจะเป็นสิ่งที่ส่งเสริมความพึงพอใจในการทำงาน

การให้คำปรึกษาด้านอาชีพ หรือ จิตวิทยาการปรึกษาทางอาชีพ (Career counseling) จึงถือเป็นการใช้กระบวนการให้การปรึกษาเพื่อช่วยเหลือบุคคลให้พัฒนา เข้าสู่อาชีพที่เหมาะสมกับบุคลิกภาพ ความสามารถ ค่านิยม ศักยภาพของตนเอง นอกจากนั้นในการให้การปรึกษาทางด้านอาชีพ บ่อยครั้งพบว่าถึงแม้ว่าผู้รับบริการจะมาด้วยปัญหาทางอาชีพ แต่ก็มักมีปัญหาส่วนตัวเข้ามาแทรกแซงเสมอ ซึ่งปัญหาสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับการเลือกอาชีพก็คือการไม่เข้าใจตัวเอง การไม่สามารถค้นพบเอกลักษณ์ในตัวเองได้ ดังนั้น จึงสรุปเป็นข้อเสนอแนะในจิตวิทยาการปรึกษาทางอาชีพ 3 ประการ (Crites, J., 1974) ดังต่อไปนี้ 1) จิตวิทยาการปรึกษาทางอาชีพไม่ควรแยกออกจากจิตวิทยาการปรึกษาส่วนตัว ควรดำเนินการควบคู่กันไป เนื่องจากบุคคล ส่วนใหญ่ไม่เข้าใจตนเอง ไม่รู้จุดเด่น จุดด้อยของตัวเอง ทำให้ส่งผลไปทั้งปัญหาชีวิตและการทำงาน กล่าวคือล้มเหลวทางด้านอาชีพ ซึ่งส่งผลต่อการดำเนินชีวิตโดยตรงอีกด้วย 2) จิตวิทยาการปรึกษาทางอาชีพทำให้การพัฒนาการทางอาชีพเป็นไปได้อย่างสะดวกสบาย และส่งเสริมพัฒนาการส่วนตัว (Personal development) จิตวิทยาการให้การปรึกษาสามารถพัฒนาจุดเด่น และทำให้บุคคลเข้าใจตัวเองมากขึ้น ซึ่งการที่บุคคลเข้าใจตนเองย่อมส่งผลถึงความสำเร็จในการให้การปรึกษาด้านอาชีพ หรือสามารถทำให้ผู้รับคำปรึกษาแก้ปัญหา ในเรื่องส่วนตัวของตนเองได้ 3) ผู้ให้การปรึกษาด้านอาชีพ จะต้องมีความเชี่ยวชาญในการให้การปรึกษา และมีข้อมูลทางด้านอาชีพ นอกจากนั้นยังต้อง ล่วงรู้ถึงประสบการณ์การทำงานในที่ต่าง ๆ และต้องติดตามข้อมูลตลอดเวลาตามความนิยมของอาชีพเปลี่ยนไปตามกาลเวลา อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีอย่างพลิกผัน (Disruptive technology) ดังนั้นผู้ให้การ

ปรึกษาด้านอาชีพ จะใช้วิธีการสัมภาษณ์ การให้คำปรึกษาแบบตัวต่อตัวแก่ผู้รับบริการ และต้องช่วยให้ผู้มารับบริการ มีความเข้าใจในตัวเองเพิ่มขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความถนัด ความสนใจ บุคลิกภาพ เพื่อให้ความกระจ่างในข้อมูลทางอาชีพ และแนวโน้มทางอาชีพอื่น ๆ อันจะเป็นแนวทางที่ผู้รับบริการใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจเลือกอาชีพต่อไป

แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการให้คำปรึกษาด้านอาชีพ

หากกล่าวถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษาทางอาชีพนั้น มีแนวคิดทฤษฎีอธิบายไว้ที่หลากหลาย ดังเช่น การเลือกอาชีพในทางจิตวิทยามีแนวคิด ทฤษฎีที่สำคัญมากมาย ซึ่งหนึ่งในแนวคิดทฤษฎีที่ได้รับความนิยมคือทฤษฎีการเลือกอาชีพของ John L. Holland (1985) อ้างถึงใน (ปิยะนันท์ คงไฟ, 2561) เป็นนักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยจอห์นฮอปกิน ได้สร้างทฤษฎีการเลือกอาชีพ แบบสำรวจความสนใจในอาชีพ และแบบสำรวจบุคลิกภาพของ ตนเองเพื่อช่วยในการตัดสินใจเลือกอาชีพ โดยได้ตั้งข้อสมมติฐานไว้ดังนี้ คือ 1) การเลือกอาชีพของบุคคลนั้นเป็นการแสดงออกถึงบุคลิกภาพของบุคคล ความสนใจในอาชีพแสดงให้เห็นถึงบุคลิกภาพในการทำงาน การใช้กิจกรรมยามว่างและงาน อดิเรก 2) การสำรวจความสนใจในอาชีพถือว่าเป็นการสำรวจบุคลิกภาพของมนุษย์ 3) ถ้าบุคคลเลือกประกอบอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่งอันเนื่องมาจากบุคลิกภาพของเขาแล้วก็จะดึงดูดความสนใจของคนที่มีบุคลิกภาพคล้ายกันหรือมีลักษณะใกล้เคียงกัน 4) บุคคลจะมีความสนใจต่ออาชีพอยู่สองสามอาชีพซึ่งจะมีความสำคัญต่อการเลือกประกอบอาชีพมาก 5) ความพึงพอใจ ความมั่นคงและความประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพนั้นขึ้นกับความสอดคล้องระหว่างบุคลิกภาพของบุคคลและสภาพแวดล้อมของงาน โดยทฤษฎีการเลือกอาชีพของ John L. Holland เป็นผลจากการสังเกตของบุคคล หรือ ของคนอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวกับความสนใจ ลักษณะและพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งได้วิเคราะห์ บุคลิกภาพและความสนใจของบุคคลออกเป็น 6 ประเภท คือด้านจักรกล ด้านวิทยาศาสตร์ ด้าน บริการสังคม ด้านสารบรรณ ด้านธุรกิจและด้านศิลปะ

ทฤษฎีลักษณะบุคคลและองค์ประกอบ (Trait and Factor Theory) ซึ่งพัฒนาจากแนวคิดของ E.G. Williamson ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1939 มีเป้าหมายที่จะเอื้ออำนวยให้ผู้รับบริการมีพัฒนาการที่เป็นเลิศในทุกด้าน ทุกช่วงชีวิต และทุกสภาพแวดล้อม โดยช่วยให้ผู้รับบริการเกิดการเรียนรู้ซึ่งจะนำไปสู่การค้นพบตนเองและเข้าใจตนเองอย่างถูกต้อง ให้ผู้รับบริการ ตระหนักถึงลักษณะ (Traits) และองค์ประกอบต่าง ๆ (Factors) ของตนเอง รู้จักแสวงหาข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งข้อมูลการศึกษา อาชีพ ส่วนตัวหรือสังคม เรียนรู้กระบวนการตัดสินใจแก้ปัญหา หรือวางแผนอนาคตอย่างเป็นระบบ เรียนรู้ทักษะในการตัดสินใจ ตลอดจนสามารถใช้ศักยภาพของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ ทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพของซูเปอร์ (Super's Theory of Vocational Development) อธิบายได้ว่า รูปแบบพัฒนาการทางอาชีพของบุคคลมีความต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถจำแนกออกเป็น 5 ขั้น คือ 1) ขั้นการเจริญเติบโต อายุตั้งแต่แรกเกิด-14 ปี 2) ขั้นการสำรวจ อายุ 15-24 ปี 3) ขั้นการสร้างหลักฐาน อายุ 25-44 ปี 4) ขั้นการธำรงรักษาไว้ อายุ 45-64 ปี และ 5) ขั้นการเสื่อมถอย อายุ 65 ปี ขึ้นไป นอกจากนี้ ซูเปอร์ ได้เสนอแนวคิดที่มีประโยชน์เกี่ยวกับพัฒนาการทางอาชีพ เรื่องวุฒิภาวะทางอาชีพ ซึ่งเป็น ความพร้อมหรือความสามารถของบุคคลในการสำรวจแยกแยะทางเลือกของอาชีพ โดยที่ การเสริมสร้างวุฒิภาวะทางอาชีพ จะประกอบด้วยความสามารถในการตัดสินใจ การสำรวจอาชีพ การวางแผนอาชีพ ความเข้าใจในโลกของงานและลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละอาชีพ ซึ่งการที่ บุคคลจะประสบความสำเร็จในพัฒนาการทางอาชีพ 5 ขั้นตอน หรือการเปลี่ยนผ่านจากขั้นหนึ่ง สู่อีกขั้นหนึ่งอย่างประสบความสำเร็จนั้น ขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะทางอาชีพของแต่ละบุคคล ซูเปอร์ได้ อธิบายอีกว่าวุฒิภาวะทางอาชีพมีความสำคัญต่อการ

ตัดสินใจเลือกอาชีพ ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพทางอาชีพจึงมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเลือกอาชีพของบุคคล (นิรนาท แสนสา, 2557)

ทฤษฎีดังกล่าวข้างต้นถือเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปรึกษาทางอาชีพ ที่อธิบายถึงพัฒนาการทางอาชีพของบุคคล การตัดสินใจเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับบุคลิกภาพ โดยช่วยให้ผู้รับบริการเกิดการเรียนรู้ซึ่งจะนำไปสู่การค้นพบตนเองและเข้าใจตนเองอย่างถูกต้อง ตลอดจนสามารถใช้ศักยภาพของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ทั้งนี้ก็ยังมีส่วนสังเกตว่าการให้การปรึกษาทางอาชีพ (Career counseling) เป็นกระบวนการที่เน้นการให้การปรึกษาเพื่อช่วยเหลือบุคคลให้พัฒนาเข้าสู่อาชีพที่เหมาะสมกับบุคลิกภาพ ความสามารถ ค่านิยม ศักยภาพของตนเอง แต่ก็พบว่าถึงแม้ผู้รับบริการจะมาด้วยปัญหาทางอาชีพ แต่ก็มักมีปัญหาส่วนตัวเข้ามาแทรกแซงหรือร่วมด้วยเสมอ ฉะนั้นการให้การปรึกษาทางอาชีพจึงไม่ควรแยกออกจากจิตวิทยาการปรึกษาส่วนตัว ควรดำเนินการควบคู่กันไป และควรมีการให้ความสำคัญกับการให้คำปรึกษาที่เน้นจุดแข็งหรือสิ่งที่ทำได้ดีที่สามารถนำพาผู้รับคำปรึกษา ให้ค้นหาทรัพยากรของตน สามารถนำเอาทักษะหรือความสามารถที่มีมาใช้แก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเองได้

แนวคิดการให้คำปรึกษาแบบใช้ความเข้มแข็งเป็นฐาน (Strength-based counseling)

แนวคิดทฤษฎีในการให้คำปรึกษาแบบใช้ความเข้มแข็งเป็นฐาน มีการอธิบายว่าแนวคิดการใช้มุมมองด้านบวกหรือความเข้มแข็งของบุคคล เป็นส่วนประกอบในการบำบัดนั้นมีมานาน โดยผู้ที่ถือว่าเป็นบิดาของจิตวิทยาความเข้มแข็งทางใจ ได้แก่ โดนัลด์ คลิฟตัน (Donald Clifton: 1924-2023 Father of Strengths Psychology) นักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัย เนบราสกา ผู้ที่มีผลงานมุ่งเน้นประเด็น ความเข้มแข็งของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการค้นหาคำถามความเข้มแข็ง และการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งทางใจ (the study of success , Buckingham & Clifton, 2001) หรือแม้แต่อับราฮัม มาสโลว์ ก็ได้มีการกล่าวถึงแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวก (Abraham Maslow ;Motivation and Personality (1954), the last chapter of which was titled “Toward a Positive Psychology ส่วนในยุคปัจจุบัน ผู้ที่มีอิทธิพลและมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในวิวัฒนาการแนวคิดทฤษฎีของจิตวิทยาเชิงบวก และมีการนำมาใช้ส่งเสริมสุขภาพจิตและการบำบัดรักษา ได้แก่ มาร์ติน เซลิคแมน โดยผลงานสำคัญคือ Learned helplessness และ Optimism ซึ่งแสดงถึง ข้อค้นพบที่ว่า การมองโลกในแง่ร้ายนำมาซึ่งความท้อแท้ สิ้นหวัง ต่างจากการมองโลกในด้านบวกซึ่งนำมาด้วยความหวังและพลังใจ และถึงแม้เขาเหล่านั้นได้เผชิญกับปัญหาและความทุกข์ยาก เขาก็ยังมีโอกาสที่จะเอาชนะ และผ่านพ้นไปได้ หรือในอีกนัยหนึ่งคือ เขาได้นำเสนอความสำคัญของวิธีคิด การมองโลก ซึ่งนำไปสู่พลังใจและความสามารถในการปรับตัว ที่สำคัญเขายัง พบว่าการศึกษาในวัยเด็กสามารถบ่มเพาะความสามารถต่างๆ เหล่านี้ได้ และแน่นอน ว่าผลลัพธ์ที่ตามมาคือการมีความเข้มแข็งทางใจ พลังใจ ลดปัญหาซึมเศร้า การฆ่าตัวตายโดยเฉพาะในเยาวชน (Seligman 1998, 1999)

ในประเทศไทยนั้น โปรแกรม Strength Based Counseling (SBC) พัฒนาขึ้นโดยนายแพทย์ เทอดศักดิ์ เดชคง ในปี พ.ศ. 2566 ตามแนวคิดของ Grotberg (2003) ซึ่งมองว่าความเข้มแข็งทางใจไม่ใช่สิ่งตายตัว แต่สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ เพื่อที่จะใช้ฝ่าฟันปัญหาและสามารถนำชีวิตให้ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วยองค์ประกอบภายใน ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคคล (I am) และด้านความสามารถ (I can) และองค์ประกอบภายนอก คือ สัมพันธภาพที่เกื้อหนุน (I have) กลุ่มเป้าหมายในการอบรมคือสหวิชาชีพ ได้แก่ แพทย์ พยาบาล นักวิชาการสาธารณสุข นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และผู้ทำหน้าที่ให้คำปรึกษา เช่น ครู ที่ปรึกษา เป็นหลักสูตรฝึกอบรมกระบวนการและการฝึกทักษะการให้ SBC ใช้เวลา 6 ชั่วโมง ประกอบด้วย 4 แผนการเรียนรู้ มีหลักสำคัญ ได้แก่ การสร้างความร่วมมือ การค้นหาความเข้มแข็ง การสร้างความหวัง และ

การมุ่งเน้นหาทางเลือกและทางออกโดยใช้ศักยภาพหรือความเข้มแข็งของตนเองเป็นฐาน การให้คำปรึกษาเป็นแบบรายบุคคลและมีทิศทาง (directive counseling) ใช้เวลา 15 - 20 นาทีต่อครั้ง จำนวน 2 - 4 ครั้งตามสภาพปัญหา หลังให้บริการแต่ละครั้งมีการประเมินภาวะสุขภาพจิต โดยมีการนัดหมายครั้งถัดไปภายใน 1 - 2 สัปดาห์หากยังมีความเสี่ยงระดับต่ำถึงปานกลางและยังไม่มีแนวทางจัดการปัญหาที่ชัดเจนยุติบริการหากไม่พบความเสี่ยง/เสี่ยงต่ำและมีวิธีจัดการปัญหา หรือส่งต่อจิตแพทย์เมื่อพบความเสี่ยงสูง วิธีการให้ความช่วยเหลือรูปแบบนี้ถูกประยุกต์ใช้ในหลายกลุ่มเป้าหมายและหลายสภาพปัญหา บางครั้งจึงถูกเรียกรวมว่าวิธีการ ที่เน้นความเข้มแข็ง (Strength Based Intervention) ซึ่งอาจมีทั้งการให้ คำปรึกษา การให้ความช่วยเหลือ และการบำบัด วิธีการให้ความช่วยเหลือ แบบใช้ความเข้มแข็งมีรากฐานมาจากงานให้คำปรึกษาและงานให้ ความช่วยเหลือ เช่น งานสุขภาพจิต งานสังคมสงเคราะห์ งานแก้ไขฟื้นฟู ผู้เผชิญปัญหาและภาวะวิกฤติ โดยเฉพาะการมีมุมมองว่าผู้รับคำปรึกษา มีประสบการณ์ทักษะและสามารถฟื้นตัวได้จากภาวะปัญหา

แนวทางที่เน้นความเข้มแข็งช่วยให้ผู้คนมองเห็นตนเองได้ดีที่สุดสามารถ มองเห็นคุณค่าตนเองจากนั้นจะช่วยให้บุคคลสามารถใช้คุณค่าเหล่านั้นขับเคลื่อนไปข้างหน้า และใช้ประโยชน์จากจุดแข็งของตนให้เป็นประโยชน์มากกว่าจะมุ่งเน้นไปที่การแก้ไขลักษณะเชิงลบ โดย Georg Rapp, Saleebey และ Sullivan (2006) ได้เสนอมาตรฐาน 6 ประการ สำหรับการกำหนด แนวทางการให้คำปรึกษาแบบใช้ความเข้มแข็ง ดังนี้

- 1.การมีเป้าหมายที่ชัดเจน โดยเป้าหมายนั้นถูกระบุโดยผู้รับคำปรึกษา
- 2.การประเมินความเข้มแข็งและจุดแข็งในด้านต่าง ๆ
- 3.การมองหาทรัพยากรรอบตัว เช่น บริบท บุคคลต่างๆ ซึ่งสามารถ เป็นตัวช่วยที่สำคัญ
- 4.การปรับกลยุทธ์และวิธีการไปตามสถานการณ์และบริบท โดยมีหลักพื้นฐาน คือ มีการกำหนดเป้าหมาย การค้นหาจุดแข็งและทรัพยากรก่อนการวางแผน ใช้จุดแข็งและทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้แก้ไขปัญห
- 5.การค้นหาและใช้สัมพันธ์ภาพมาสนับสนุนกำลังใจและการแก้ไขปัญหา การค้นหาและให้คุณค่ากับทางเลือกที่มีความหมาย

การให้คำปรึกษาแบบใช้ความเข้มแข็งเป็นฐาน (Strength Based Counseling ; SBC) จึงเป็นการสื่อสารสองทางระหว่างผู้ให้คำปรึกษาและผู้รับคำปรึกษาโดยอาศัย สัมพันธภาพและทักษะในการค้นหาความเข้มแข็งเพื่อประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหอย่างเหมาะสม

การให้คำปรึกษาเด็กและเยาวชนกระทำผิดเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนคืนสู่สังคม

การเตรียมความพร้อมเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดก่อนคืนสู่สังคม เป็นกระบวนการสำคัญที่ต้องอาศัยการฟื้นฟูทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม เพื่อให้พวกเขาสามารถกลับมาดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพและลดโอกาสการกระทำผิดซ้ำ หนึ่งในวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการเตรียมความพร้อมเด็กและเยาวชนก่อนคืนสู่สังคมคือการให้คำปรึกษา โดยการให้คำปรึกษาที่เหมาะสมไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างทักษะชีวิตและทัศนคติเชิงบวก แต่ยังสามารถช่วยในการพัฒนาความรับผิดชอบและการวางแผนชีวิตในอนาคตได้ (ธวัชชัย สุขสะอาด, 2563) การให้คำปรึกษาเด็กและเยาวชนกระทำผิด จึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยเตรียมความพร้อมให้พวกเขาสามารถคืนสู่สังคมได้อย่างมีคุณภาพ การให้คำปรึกษาที่เหมาะสมช่วยเสริมสร้างทักษะชีวิต ทัศนคติที่ดี และความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการลดโอกาสการกระทำผิดซ้ำ หากมีการดำเนินโครงการที่สอดคล้องกับความต้องการของเยาวชน และการสนับสนุนจากชุมชนอย่างต่อเนื่อง จะช่วยให้กระบวนการคืนสู่สังคมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยมีงานวิจัยหลายชิ้นที่ศึกษาแนวทางและรูปแบบการให้คำปรึกษาเด็กและเยาวชนกระทำผิด อาทิ

การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการช่วยให้เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดสามารถแบ่งปันประสบการณ์และเรียนรู้จากกันและกัน งานวิจัยของ Wilson & Harris (2019) ระบุว่า การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มช่วยส่งเสริมการพัฒนาทักษะทางสังคมและการสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง การสนับสนุนจากเพื่อนในกลุ่มยังช่วยให้เยาวชนมีความมั่นใจในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองและตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง

การให้คำปรึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิต การให้คำปรึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตช่วยให้เด็กและเยาวชนกระทำผิดสามารถพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในสังคม เช่น การบริหารจัดการเวลา การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และการแก้ไขปัญหา งานวิจัยของ พวงเพชร วงศ์แก้ว (2562) พบว่าการเสริมสร้างทักษะชีวิตผ่านการให้คำปรึกษาช่วยลดโอกาสการกระทำผิดซ้ำ และช่วยให้เยาวชนสามารถปรับตัวในสังคมได้ดีขึ้น

การให้คำปรึกษาโดยใช้หลักการบำบัดแบบเผชิญความจริง การบำบัดแบบเผชิญความจริง (Reality Therapy) เป็นวิธีการให้คำปรึกษาที่เน้นการช่วยให้เยาวชนตระหนักถึงความผิดพลาดของตนเองและพัฒนาความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน งานวิจัยโดย Harris & White (2022) ชี้ให้เห็นว่าการบำบัดดังกล่าวช่วยลดพฤติกรรมเสี่ยงและส่งเสริมความพร้อมในการปรับตัวหลังคืนสู่สังคม

การสร้างเครือข่ายสนับสนุนในชุมชน

การมีเครือข่ายสนับสนุนในชุมชนเป็นอีกปัจจัยสำคัญในการช่วยให้เด็กและเยาวชนสามารถปรับตัวเข้าสู่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ งานวิจัยของ ธวัชชัย สุขสะอาด (2563) พบว่าเด็กและเยาวชนที่ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนและครอบครัวมีแนวโน้มที่จะสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างยั่งยืนมากขึ้น

การเตรียมความพร้อมทางอาชีพของเด็กและเยาวชนกระทำผิดก่อนคืนสู่สังคม

การเตรียมความพร้อมทางอาชีพของเด็กและเยาวชนกระทำผิดก่อนคืนสู่สังคมในประเทศไทย ถือเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยลดโอกาสการกระทำผิดซ้ำ (Recidivism) และส่งเสริมการคืนสู่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการดังกล่าวดำเนินการภายใต้การดูแลของ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน รวมถึงหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นการพัฒนา ทักษะทางอาชีพ (Vocational Skills) และการสร้างทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถปรับตัวเข้าสู่สังคมได้อย่างยั่งยืน

จากงานวิจัยจำนวนมากได้กล่าวถึงความสำคัญและปัจจัยด้านการมีอาชีพที่มั่นคงและมีรายได้เพื่อเลี้ยงชีพ กับการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ทั้งนี้เพราะผู้กระทำผิดที่ปล่อยจากสถานควบคุมมักประสบปัญหาข้อจำกัดของโอกาสในการจ้างงาน โดยเฉพาะงานในพื้นที่ภูมิลำเนาของผู้กระทำผิด ซึ่งเป็นปัจจัยของการกลับคืนสู่สังคมโดยไม่กระทำผิดซ้ำ (Kevin Schnepel, 2017) ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุหลายประการ ประการแรกคือผู้ประกอบการขาดความเชื่อมั่นด้านความสามารถในการประกอบอาชีพของผู้กระทำผิด ประการที่สองคือลักษณะของอาชีพ ไม่ใช่อาชีพที่มีคุณภาพเพียงพอที่จะทำให้ผู้กระทำผิดเหล่านั้นสามารถเลี้ยงตนเองได้อย่างยั่งยืน และการไม่สามารถประกอบอาชีพในเขตภูมิลำเนา ทำให้ผู้กระทำผิดไม่รู้สึกว่าตนเองกลับคืนสู่สังคม ได้รับการยอมรับจากแหล่งชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ได้อย่างแท้จริง ดังนั้นแนวทางแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพคือ ผู้ต้องขังที่รับการบำบัดแก้ไขครบตามโปรแกรมและมีความประพฤติที่ดีควรได้รับใบรับรองเพื่อเพิ่มโอกาสในการจ้างงาน และการออกแบบโปรแกรมติดตามภายหลังปล่อยควรให้ความสำคัญกับอาชีพที่มีคุณภาพ โดยเน้นอาชีพในพื้นที่ภูมิลำเนาของผู้กระทำผิด (วิทยาลัยผู้ประกอบการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 2565)

ความต้องการทางด้านอาชีพของเด็กและเยาวชนกระทำผิด

จากการศึกษาพบว่าเด็กและเยาวชนมีความต้องการในอาชีพแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือการประกอบอาชีพที่เป็นไปตามบรรทัดฐานของสังคมเดิม เช่น ทหาร ทนายความ เด็กและเยาวชนจึงควรได้รับการจัดการศึกษาที่เอื้อให้เรียนรู้ในวิชาชีพที่ต้องการ ซึ่งในความเป็นจริงแล้วกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนได้ดำเนินการอยู่แล้ว ส่วนตามความต้องการเด็ก และเยาวชนจะต้องการประกอบธุรกิจส่วนตัว หน่วยงานได้รองรับการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบของหลักสูตรช่าง ซึ่งมีอยู่จำนวนมาก แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าเด็กและเยาวชนมีความต้องการเป็นนักกีฬาอาชีพ หน่วยงานยังไม่สามารถรองรับได้เท่าที่ควร อย่างไรก็ตามเด็กและเยาวชนเหล่านี้มีปัญหาเรื่องทักษะชีวิต แต่หลักสูตรที่รองรับทักษะชีวิต ในสถานพินิจ คุ้มครองเด็กและเยาวชนยังมีจำนวนน้อย แม้ว่าในหน่วยงานจะมีนักสังคมสงเคราะห์ และนักจิตวิทยา ที่เข้าใจและพร้อมจะให้การช่วยเหลือเด็กและเยาวชนก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิรศักดิ์ จันทร์ศรี (2555) ในการศึกษาการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งหลักสูตรของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ส่วนใหญ่เป็นหลักสูตรที่เกี่ยวกับช่างต่าง ๆ เช่น ช่างไฟฟ้า ช่างเชื่อม ช่างไม้ ช่างปูน ช่างยนต์ ช่างทำสักรยนต์ และช่างกลโรงงาน มีบางส่วนที่เป็นเรื่องของประกอบอาหารและเครื่องดื่ม ดนตรีศิลปะ แต่ยังมีสัดส่วนของการฝึกทักษะชีวิตในจำนวนที่น้อย

การเตรียมความพร้อมและการประเมินความต้องการทางด้านอาชีพของเด็กและเยาวชนกระทำผิดเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจ ลดโอกาสการกระทำผิดซ้ำ หากเด็กและเยาวชนได้รับการฝึกอบรมและการให้คำปรึกษาด้านอาชีพ จะช่วยให้พวกเขาเห็นคุณค่าในตนเองและมีเป้าหมายในการดำเนินชีวิต การมีงานทำที่มั่นคงช่วยลดแรงกดดันทางเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เกิดการกระทำผิดซ้ำ (Littman-Ovadia et al., 2017) และการเตรียมความพร้อมด้านอาชีพช่วยให้เด็กและเยาวชนมีทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งช่วยให้พวกเขามีโอกาสในการหางานทำและสามารถปรับตัวเข้าสู่สังคมได้ดีขึ้น การมีอาชีพที่มั่นคงช่วยลดความเสี่ยงในการถูกตีตราจากสังคม และส่งเสริมการคืนสู่สังคมอย่างมีคุณภาพ (ธวัชชัย สุขสะอาด, 2563)

การนำแนวทางการให้คำปรึกษาด้านอาชีพที่เน้นจุดแข็ง เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่อาชีพของเด็กและเยาวชนกระทำผิดก่อนคืนสู่สังคม

การให้คำปรึกษาด้านอาชีพที่เน้นจุดแข็ง (Strengths-based career counseling :SBCC) นั้นจากการศึกษาพบว่า ในประเทศไทยยังมีข้อมูลไม่มากนัก โดยทั่วไปมักนำไปใช้กับผู้ที่ปัญหาสุขภาพจิตเป็นส่วนใหญ่ โดยกรมสุขภาพจิตได้จัดทำหนังสือเผยแพร่องค์ความรู้ แนวทางการให้คำปรึกษาแบบใช้ความเข้มแข็งเป็นฐาน (Strength Based Counseling) สำหรับกลุ่มเสี่ยงปัญหาสุขภาพจิต และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในหลายกลุ่มเป้าหมาย เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มวัยทำงาน รวมทั้งกลุ่มผู้สูงอายุและผู้ดูแล เป็นต้น โดยการศึกษาพบว่า Littman-Ovadia et al. (2014) ได้พัฒนารูปแบบนวัตกรรมการปรึกษาด้านอาชีพบนพื้นฐานของจุดแข็ง (Strengths-based career counseling:SBCC) โดยผู้เข้าร่วมการวิจัยคือ กลุ่มผู้ว่างงาน อายุ 24-52 ปีที่ติดต่อศูนย์การจ้างงานในประเทศอิสราเอล จากการวิจัยพบว่า หลังจากเข้าร่วม SBCC จำนวน 4 ครั้งผู้เข้าร่วมการวิจัยมีความนับถือตนเอง(Self-esteem) และมีการใช้คุณลักษณะที่เป็นจุดแข็งในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้น ในการติดตามผลหลังจากได้เข้าร่วม SBCC เป็นเวลา 3 เดือนพบว่า กลุ่มทดลอง(80.6%) มีอัตราการได้รับการจ้างงานสูงกว่ากลุ่มควบคุม(60.0%) นอกจากนี้ยังพบงานของ Owens et al. (2016) ที่ใช้จุดแข็งเป็นเครื่องมือในการให้คำปรึกษาด้านอาชีพ โดยศึกษากับนักศึกษาอเมริกันระดับระดับปริญญาตรีซึ่งมีอายุเฉลี่ยที่ 18.7 ปี ผลวิจัยพบว่า การปรึกษาด้านอาชีพบนพื้นฐานของจุดแข็งช่วยส่งเสริมให้นักศึกษามีความเชื่อมั่นในการตัดสินใจทางอาชีพ (Career decision self-efficacy) และได้รับผลลัพธ์การสำรวจอาชีพในด้าน

ต่างๆ ที่ดี ซึ่งรวมถึง ความถี่ในการสำรวจ จำนวนข้อมูลที่ค้นหาได้ และความพึงพอใจในข้อมูลที่หาได้ในระดับที่สูงขึ้น เป็นต้น จากผลการวิจัยทั้งสองจะเห็นได้ว่าการปรึกษาด้านอาชีพบนพื้นฐานจุดแข็งได้ถูกนำมาใช้เพื่อช่วยเหลือให้บุคคลมีโอกาสดำเนินการจ้างงานมากขึ้นไม่เพียงเท่านั้น ประโยชน์ของการปรึกษาด้านอาชีพบนพื้นฐานจุดแข็งที่ส่งผลต่อการทำงานในด้านอื่นๆ เช่น ผลการปฏิบัติงาน ความนับถือตนเอง(Self-esteem) ความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นต้น

ดังนั้น การเตรียมความพร้อมเด็กและเยาวชนกระทำผิวก่อนค้นสู่สังคม จึงถือเป็นกระบวนการสำคัญที่ต้องอาศัยการฟื้นฟูและเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในสังคม โดยหนึ่งในแนวทางการให้ความช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพคือ การให้คำปรึกษาด้านอาชีพที่เน้นจุดแข็ง (Strengths-Based Career Counseling: SBCC) แนวทางนี้มุ่งเน้นให้ผู้เข้าร่วมตระหนักถึงจุดแข็งและศักยภาพของตนเอง เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจและเพิ่มโอกาสในการตั้งเป้าหมายในชีวิต รวมถึงการประสบความสำเร็จในอาชีพ (Littman-Ovadia et al., 2013)

แนวคิดและกระบวนการของการให้คำปรึกษาอาชีพที่เน้นจุดแข็ง (SBCC) เป็นกระบวนการที่เน้นการค้นหาและพัฒนาจุดแข็งของบุคคล โดยเชื่อว่าทุกคนมีจุดแข็งเฉพาะตัวที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาอาชีพและชีวิตส่วนตัวได้ กระบวนการ SBCC ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนสำคัญ (Littman-Ovadia et al., 2013) คือ

1. **การระบุจุดแข็งของผู้เข้าร่วม (Identifying Participants' Strengths)** ในขั้นตอนนี้ ผู้ให้คำปรึกษาจะช่วยผู้เข้าร่วมระบุจุดแข็งของตนเองผ่านแบบประเมินหรือการสนทนา เพื่อค้นหาคุณลักษณะที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละคน

2. **การสร้างเป้าหมายในชีวิตโดยใช้จุดแข็ง (Setting Life Goals Based on Strengths)** เมื่อระบุจุดแข็งได้แล้ว ผู้ให้คำปรึกษาจะช่วยผู้เข้าร่วมกำหนดเป้าหมายในชีวิตและอาชีพที่สอดคล้องกับจุดแข็งเหล่านั้น เพื่อให้ผู้เข้าร่วมมีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง

3. **การฝึกฝนการใช้จุดแข็งในชีวิตประจำวัน (Practicing the Use of Strengths in Daily Life)** ขั้นตอนนี้เน้นการฝึกฝนและนำจุดแข็งที่ค้นพบมาใช้ในชีวิตประจำวันและการทำงาน เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจและความสามารถในการเผชิญกับอุปสรรคต่างๆ

4. **การเฉลิมฉลองความสำเร็จและการวางแผนพัฒนาต่อไป (Celebrating Achievements and Planning for Future Development)** ผู้ให้คำปรึกษานับสนุนให้ผู้เข้าร่วมตระหนักถึงความสำเร็จที่เกิดจากการนำจุดแข็งของตนไปใช้ในชีวิตประจำวันหรือการทำงาน โดยเน้นการยอมรับและชื่นชมความก้าวหน้าที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งวางแผนการพัฒนาตนเองในอนาคตอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าและความยั่งยืนในชีวิตส่วนตัวและอาชีพ

ประโยชน์ของการให้คำปรึกษาด้านอาชีพที่เน้นจุดแข็งในบริบทของเด็กและเยาวชนกระทำผิวก่อนค้นสู่สังคม

งานวิจัยโดย Littman-Ovadia et al. (2013) พบว่า การให้คำปรึกษาแบบ SBCC ช่วยเพิ่มความพึงพอใจในชีวิตและความมั่นใจในตนเองของผู้เข้าร่วม นอกจากนี้ยังช่วยลดความเครียดและส่งเสริมการตั้งเป้าหมายในชีวิตที่ชัดเจน ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า ผู้ที่ได้รับคำปรึกษาแบบ SBCC มีโอกาสประสบความสำเร็จในการหางานและการพัฒนาตนเองมากกว่าผู้ที่ได้รับคำปรึกษาแบบทั่วไป โดยในบริบทของเด็กและเยาวชนกระทำผิวก่อนค้นสู่สังคม การใช้แนวทาง SBCC สามารถช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในตนเอง ลดความรู้สึกตีตราจากสังคม และเพิ่มโอกาสในการกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีคุณภาพ (Littman-Ovadia et al., 2013)

ดังนั้น ในกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนประเทศไทย การนำแนวทางการให้คำปรึกษาที่เน้นจุดแข็งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในโครงการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนกระทำผิวก่อนค้นสู่สังคมต่างๆ ได้ เช่น โครงการฝึกอบรม

ทักษะชีวิตการแนะแนวอาชีพในสถานพินิจ โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยเด็กและเยาวชน ฯลฯ โดยการให้คำปรึกษาที่เน้นจุดแข็ง สามารถช่วยให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้และตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง สามารถตั้งเป้าหมายในชีวิตที่ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งจะช่วยลดโอกาสการกระทำผิดซ้ำ และเพิ่มโอกาสในการประสบความสำเร็จในชีวิตในแบบฉบับของตนเอง ทั้งอาชีพการงานและชีวิตส่วนตัว หลังจากสิ้นสุดสังคม

สรุป

การนำแนวทางการให้คำปรึกษาที่เน้นจุดแข็งมาใช้ในการให้คำปรึกษาทางอาชีพกับกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ไม่จะเป็น นักเรียน นักศึกษา คนทำงาน ผู้สูงอายุ จะช่วยให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในการให้คำปรึกษา เนื่องจากผู้ที่มาขอรับการปรึกษาส่วนใหญ่ไม่ได้มีปัญหาเพียงอย่างเดียว หากมีการนำแนวทางการกระบวนการให้คำปรึกษาที่เน้นจุดแข็งเป็นฐานในการเปลี่ยนแปลง โดยผลลัพธ์พบว่าจะสามารถช่วยให้ผู้รับคำปรึกษามีสุขภาพจิตที่ดีขึ้นแล้ว การให้คำปรึกษาจะเน้นการสนทนาในประเด็นจุดแข็ง ความสำเร็จการใช้ความสามารถและทรัพยากรที่มีอยู่เป็นหลัก ช่วยสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือ สร้างแรงจูงใจ สร้างกำลังใจในการเดินหน้าแก้ไขปัญหา และพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น การให้คำปรึกษาด้านอาชีพที่เน้นจุดแข็ง จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่มีประสิทธิภาพในการช่วยให้เด็กและเยาวชนกระทำผิดสามารถปรับตัวและคืนสู่สังคมได้อย่างมีคุณภาพ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาจุดแข็งที่มีอยู่ในตัวบุคคล เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจและความพร้อมในการเผชิญกับอุปสรรคต่าง ๆ การประยุกต์ใช้แนวทางนี้ในบริบทของประเทศไทยจะช่วยลดโอกาสการกระทำผิดซ้ำ และเพิ่มโอกาสในการพัฒนาชีวิตและอาชีพของเด็กและเยาวชนเหล่านี้ให้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้

ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนา

เพื่อส่งเสริมการพัฒนาแนวทางการให้คำปรึกษาเด็กและเยาวชนอย่างมีประสิทธิภาพ ควรดำเนินการจัดหลักสูตรฝึกอบรมด้านการให้คำปรึกษาโดยเน้นจุดแข็ง (Strength-based Approach) ให้แก่ครู ครูแนะแนว บุคลากรทางการศึกษา นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ตลอดจนบุคลากรจากภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการแนะแนวอาชีพและการดูแลเด็กและเยาวชนในทุกกลุ่ม รวมถึงเยาวชนและครอบครัวที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้แนวทางการให้คำปรึกษาที่เน้นจุดแข็งได้อย่างเป็นรูปธรรมและครอบคลุมทั้งด้านการแนะแนวอาชีพและการฟื้นฟูศักยภาพของเด็กและเยาวชนในทุกบริบทอย่างเหมาะสม

บรรณานุกรม

- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2566). *รายงานสถิติคดีประจำปี 2566*. นนทบุรี: กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน.
- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2567). *การวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในมิติของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนและศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ปีงบประมาณ 2566*. นนทบุรี: สถาบันวิจัยและพัฒนา กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน.
- จิรศักดิ์ จันทรศรี.(2555). *การพัฒนาหลักสูตรเรื่องการวางแผนชีวิตตนเองสำหรับวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์สถานพินิจ และโรงเรียนฟ้าใสวิทยา.ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.*

- เทอดศักดิ์ เดชคง. (2566). *แนวทางการให้คำปรึกษาแบบใช้ความเข้มแข็งเป็นฐาน (Strength Based Counseling) สำหรับกลุ่มเสี่ยงปัญหาสุขภาพจิต*. สำนักวิชาการสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต. (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: บริษัท ปิยอนด์ พับลิชชิง จำกัด.
- ธวัชชัย สุขสะอาด. (2563). การส่งเสริมทักษะทางอาชีพเพื่อการคืนสู่สังคมของเยาวชนในสถานพินิจ. *วารสารสังคมศาสตร์และการพัฒนา*, 18(3), 45-63.
- นิรนาท แสนสา.(2557). *กิจกรรมและเครื่องมือแนะแนวเพื่อสำรวจความสนใจในอาชีพ*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปิยะนันท์ คงไฟ. (2561). *ระบบแนะนำการเลือกอาชีพตามทฤษฎีของจอห์น ฮอลแลนด์ ที่ได้จากการวิเคราะห์ด้วยวิธีต้นไม้ตัดสินใจ*. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- ปรัชญา ปิยะมโนธรรม. (2556). *จิตวิทยาการให้คำปรึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตพนักงาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พวงเพชร วงศ์แก้ว. (2562). การลดโอกาสการกระทำผิดซ้ำของเยาวชนในสถานพินิจผ่านการแนะแนวอาชีพ. *วารสารวิจัยกระบวนการยุติธรรม*, 12(2), 121-142.
- วิทยาลัยผู้ประกอบการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. (2565). *การจ้างงานอดีตผู้ต้องขัง: แนวทางการส่งเสริมการมีงานทำเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *รายงานอนาคตประเทศไทย (Thailand Future Outlook Report)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อรอนงค์ ธีญะวัน. (2548). *การแนะแนวอาชีพ*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- Brown, M., & Jones, P. (2020). Career Counseling for Vulnerable Youth: A Strengths-Based Perspective. *Journal of Career Development*, 47(3), 245-262.
- Crites, J. (1974). "Major contribution career counseling: a review of major approaches.". *The Counseling Psychologist*, 4(3), 3-32.
- Grotberg, E. H. (2003). *What is resilience? How do you promote it? How do you use it?* In E. H. Grotberg (Ed.), *Resilience for Today: Gaining Strength from Adversity*. Westport, CT: Praeger
- Harris, R., & White, C. (2022). Social Support and Strength-Based Career Counseling for Juvenile Offenders. *International Journal of Psychology*, 33(2), 145-161.
- Littman-Ovadia, H., Lazar-Butbul, V., & Benjamin, A. B. (2014). Strengths-Based Career Counseling: Overview and Initial Evaluation. *Journal of Career Assessment*, 22(3) 403-419.
- Littman-Ovadia, H., Lavy, S., & Boiman-Meshita, M. (2017). When theory and research collide: Examining correlates of signature strengths use at work. *Journal of Happiness Studies*, 18(2), 527-548.
- Rapp, C. A., & Goscha, R. J. (2006). *The strengths model: Case management with people with psychiatric disabilities* (2nd ed.). New York: Oxford University Press.

- Seligman, M. E. P. (1998). *Learned optimism: How to change your mind and your life*. New York: Pocket Books.
- Seligman, M. E. P. (1999). *The optimistic child: A proven program to safeguard children against depression and build lifelong resilience*. New York: Houghton Mifflin.
- Smith, J. (2018). *Strength-Based Counseling: A Positive Approach to Career Development*. New York: Routledge.
- Swanson, L. (1992). Vocational Behavior: Life-span Career Development and Reciprocal Interaction of Work and Nonwork. *Journal of Vocational Behavior*, 41(1), 101-161.
- Wilson, P., & Harris, R. (2019). Vocational Training and Reintegration of Juvenile Offenders: A Comparative Study. *Journal of Youth Studies*, 22(3), 245-260.

การบำบัดแบบการยอมรับและพันธสัญญาสำหรับผู้ที่มึปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ Acceptance & Commitment Therapy (ACT) for Alcohol use disorder*

¹โปรยฝน จิตต์อักษร, ²นฤมล พระใหญ่, ²สิทธิพร ครามานนท์

Proyfon Chituksorn, Narnimon Prayai, Sitiporn Kramanon

¹ศูนย์ปรึกษาเพื่อการเลิกสุราและการเสพติด,

²สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹Alcohol and Drug Helpline Center,

²Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University

Corresponding Author's Email: proyfon.ch@gmail.com

บทคัดย่อ

ปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์มักเกิดจากวงจรของความไม่ยืดหยุ่นทางใจ ที่บุคคลพยายามต่อสู้และหลีกเลี่ยงจากประสบการณ์ภายในที่เจ็บปวด บทความนี้ทบทวนและสังเคราะห์การประยุกต์ใช้การบำบัดแบบยอมรับและพันธสัญญาสำหรับผู้ที่เผชิญปัญหานี้ โดย ACT เสริมสร้างความยืดหยุ่นทางใจผ่านกระบวนการหลัก 6 ประการ ได้แก่ การยอมรับ การแยกความคิด การอยู่กับปัจจุบัน การมองตนเองในฐานะผู้สังเกต การให้คุณค่า และการลงมือทำอย่างมุ่งมั่น ซึ่งผู้เขียนสังเคราะห์กระบวนการเหล่านี้เป็นกลไกหลัก 3 ประการ คือ 1) การสร้างความเปิดรับต่อประสบการณ์ภายใน 2) การกลับมาอยู่กับศูนย์กลางแห่งสติ และ 3) การใช้ชีวิตอย่างมีความหมายและมีส่วนร่วม บทความเจาะลึกถึงเทคนิคและอุปมาอุปไมยเชิงปฏิบัติเพื่อเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์กับความทุกข์ภายใน และเริ่มต้นสร้างพฤติกรรมใหม่ที่สอดคล้องกับคุณค่าของตน ข้อสรุปสำคัญแสดงให้เห็นว่า ACT เป็นการเปลี่ยนกระบวนการทัศน์จากการมุ่งกำจัดอาการ ไปสู่การเสริมสร้างศักยภาพให้บุคคลสามารถใช้ชีวิตอย่างมีความหมายได้แม้ในขณะที่ยังมีความเจ็บปวดเกิดขึ้น ทำให้เป็นแนวทางที่มีศักยภาพสูงสำหรับผู้ที่ไม่ตอบสนองต่อการบำบัดรูปแบบดั้งเดิม

คำสำคัญ: การบำบัดแบบยอมรับและพันธสัญญา; ความยืดหยุ่นทางใจ; ปัญหาการดื่มแอลกอฮอล์; การหลีกเลี่ยงประสบการณ์; การเจริญสติ

ABSTRACT

Alcohol use problems often stem from cycles of psychological inflexibility, where individuals engage in struggle and avoidance of painful internal experiences. This article reviews and synthesizes the application of Acceptance and Commitment Therapy (ACT) for individuals facing these challenges. ACT enhances psychological flexibility through six core processes: acceptance, cognitive defusion, present moment awareness, self-as-context, values, and committed action. The authors synthesize these processes into three primary mechanisms: 1) cultivating openness to internal experiences, 2) returning to a mindful center of awareness, and 3) engaging in meaningful and values-based living. The article examines

* Received January 6, 2025; Revised June 31, 2025; Accepted August 1, 2025

practical techniques and therapeutic metaphors designed to transform one's relationship with internal suffering and initiate new behaviors aligned with personal values. Key findings demonstrate that ACT represents a paradigmatic shift from symptom elimination toward empowering individuals to live meaningfully despite the presence of psychological pain. This positions ACT as an auspicious approach for individuals who do not respond to traditional therapeutic modalities.

Keywords: Acceptance and Commitment Therapy; psychological flexibility; alcohol use problems; experiential avoidance; mindfulness

บทนำ

เครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นสารเสพติดที่เข้าถึงได้ง่าย มีฤทธิ์กดประสาทส่วนกลาง การบริโภคในระยะยาวนำไปสู่ภาวะการดื่มที่ควบคุมไม่ได้ หรือที่เรียกว่า alcohol use disorder องค์การอนามัยโลก (WHO) นิยามโรคติดสุราว่าเป็นความผิดปกติในพฤติกรรมกาาดื่ม ซึ่งมีลักษณะการดื่มในปริมาณและความถี่สูงเป็นเวลานานจนก่อผลเสียต่อสุขภาพกาย จิตใจ จากสถิติโลกพบว่า ทุกปีมีผู้เสียชีวิตจากแอลกอฮอล์ถึง 3 ล้านคน และเป็นปัจจัยเสี่ยงของโรคกว่า 230 ชนิด รวมทั้งโรคหัวใจและมะเร็งซึ่งเป็นสาเหตุการตายอันดับต้นของโลก นอกจากนี้ยังส่งผลต่อสังคม เช่น ความรุนแรงในครอบครัวและการเมาแล้วขับ การดื่มแอลกอฮอล์ยังก่อให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาลในหลายประเทศ ดังปรากฏในรายงานการประชุมนโยบายแอลกอฮอล์ระดับโลกครั้งที่ 7 (2023) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าปัญหานี้เป็นตัวการสำคัญที่สร้างภาระโรค และเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ในบริบทของประเทศไทย รายงานสถานการณ์การบริโภคแอลกอฮอล์ในสังคมไทย (2564) พบว่าในประเทศไทยอายุ 15 ปีขึ้นไป 57 ล้านคน มีผู้ดื่มแอลกอฮอล์ในปัจจุบันร้อยละ 28 เมื่อจำแนกนักดื่มปัจจุบันตามความถี่ พบว่า ร้อยละ 56.2 ดื่มเป็นครั้งคราว (น้อยกว่าสัปดาห์ละครั้ง) และร้อยละ 43.8 ดื่มเป็นประจำ (สัปดาห์ละครั้งขึ้นไป) ส่วนผู้ที่เคยดื่มแต่เลิกไปแล้วในรอบ 12 เดือนมีสัดส่วนแยกต่างหาก จากจำนวนนี้ ร้อยละ 10.05 ดื่มในระดับหนัก ที่น่าวิตกคือ แม้เยาวชนอายุ 15-19 ปี จะยังไม่ถึงเกณฑ์อายุซื้อแอลกอฮอล์ตามกฎหมาย แต่ก็มีผู้ดื่มถึงร้อยละ 8.97 ในทางตรงกันข้าม กลุ่มผู้สูงอายุมีสัดส่วนการเลิกดื่มสูงที่สุด (ร้อยละ 25.37) การสำรวจระดับประเทศ (2564) พบว่า ร้อยละ 10 ของผู้ดื่มแอลกอฮอล์มีปัญหาสุขภาพ เมื่อแยกตามความรุนแรง พบอาการเล็กน้อยร้อยละ 91.4 อาการปานกลางร้อยละ 5.8 และอาการรุนแรงที่ต้องพบแพทย์ร้อยละ 2.8 ในกลุ่มที่มีอาการรุนแรงนี้ ร้อยละ 1.0 ต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล นอกจากปัญหาสุขภาพแล้ว ยังพบว่าผู้ดื่มแอลกอฮอล์ร้อยละ 7.8 มีปัญหาในครัวเรือน โดยส่วนใหญ่เป็นการสร้างความรำคาญ (ร้อยละ 61.0) ความรุนแรงทางวาจา (ร้อยละ 29.6) และความรุนแรงทางกาย (ร้อยละ 9.5) สถิติเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า แอลกอฮอล์ไม่เพียงทำลายสุขภาพผู้ดื่มเท่านั้น แต่ยังกระทบวงกว้างไปถึงครอบครัวและสังคม (สาวิตรี อัจฉนาศกรชัย, 2564)

เพื่อตอบสนองปัญหาดังกล่าว การดูแลและการบำบัดฟื้นฟูสภาพการติดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในปัจจุบันอาศัยงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์ระบบประสาท งานวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ ทางจิตวิทยาและสังคมในการให้การบำบัด การบำบัดแบบยอมรับและพันธสัญญา Acceptance and Commitment Therapy (ACT) เป็นอีกทฤษฎีหนึ่งที่ถูกพัฒนาขึ้นจากหลักการบำบัดแบบพฤติกรรมและการรู้คิดผสมผสานกับการบำบัดด้วยสติ โดยมุ่งส่งเสริมให้ผู้มีปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ทบทวนเข้าใจและยอมรับในประสบการณ์ ความคิดความรู้สึกของตนเองที่พยายามหลีกเลี่ยงโดยปราศจากความกังวลหรือความรู้สึกผิด เป็นการฝึก

เผชิญหน้ากับประสบการณ์อารมณ์ ความรู้สึกและพฤติกรรมด้านลบของตนอย่างเสรีโดยใช้กระบวนการรู้คิดของตนในการเข้าใจและสร้างความพร้อมสำหรับเปลี่ยนแปลงตนเองเป็นรูปแบบการบำบัดรักษาที่มุ่งหวังในการสร้างความหมายของชีวิตคุณค่าของตน (Hayes et al., 2005) การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบของซิมอนและคณะ (Simon et al., 2019) ได้ทบทวนบทบาทของแนวทางการบำบัดแบบ "Third Wave Therapies" เช่น การเจริญสติ (Mindfulness) และการบำบัดแบบยอมรับและพันธสัญญา สำหรับผู้ป่วยที่มีปัญหาการใช้แอลกอฮอล์ พบว่าการบำบัดแบบเจริญสติช่วยลดการดื่มแอลกอฮอล์ได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีความเครียดหรือความวิตกกังวลร่วมด้วย และการบำบัดด้วย ACT ยังช่วยลดความอยากแอลกอฮอล์ (cravings) และส่งเสริมความยืดหยุ่นทางจิตใจ (psychological flexibility) สอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ (Osaji et al., 2020) พบว่าการทำกลุ่มจิตบำบัดแบบ ACT ทั้งการบำบัดแบบเดี่ยว (monotherapy) และการใช้ ACT เสริมการบำบัดรูปแบบอื่นมีประสิทธิภาพดีสำหรับการบำบัดผู้ใช้สารเสพติด การศึกษาของพาวเวอร์และคณะ (Powers et al., 2009) ยังพบอีกว่า ACT ในกลุ่มผู้ป่วยสารเสพติดนั้น มีประสิทธิผลดีกว่า CBT โดย ACT จะมีส่วนช่วยให้เห็นคุณค่าและศักยภาพในตนเอง มีความพึงพอใจในชีวิต

อย่างไรก็ตาม การนำ ACT มาใช้ในบริบทของประเทศไทยยังมีข้อจำกัดที่สำคัญ แม้จะมีการศึกษาในกลุ่มผู้ใช้สารเสพติดทั่วไป เช่น งานวิจัยของจิณห์จุฑา ชัยเสนา ดาลลาสและคณะ (2565) และชัยรัชต์ ก้องเปสลาพันธ์ และคณะ (2566) แต่การประยุกต์ใช้ ACT เฉพาะกับผู้มีปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในบริบทวัฒนธรรมไทยยังพบการศึกษาน้อยมาก ช่องว่างทางการวิจัยนี้มีความสำคัญเป็นพิเศษ เนื่องจากผู้ป่วยโรคติดสุรามีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากผู้ใช้สารเสพติดชนิดอื่น โดยเฉพาะในด้านการยอมรับทางสังคมต่อการดื่มแอลกอฮอล์ในวัฒนธรรมไทย ความซับซ้อนของความสัมพันธ์ครอบครัว และรูปแบบการดื่มที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและประเพณี ดังนั้น การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนและสังเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้การบำบัดแบบยอมรับและพันธสัญญาสำหรับผู้ป่วยที่มีปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยเน้นการวิเคราะห์หลักการทำงาน เทคนิคเฉพาะ และการปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทไทย เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการบำบัดที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

การบำบัดแบบการยอมรับและพันธสัญญา

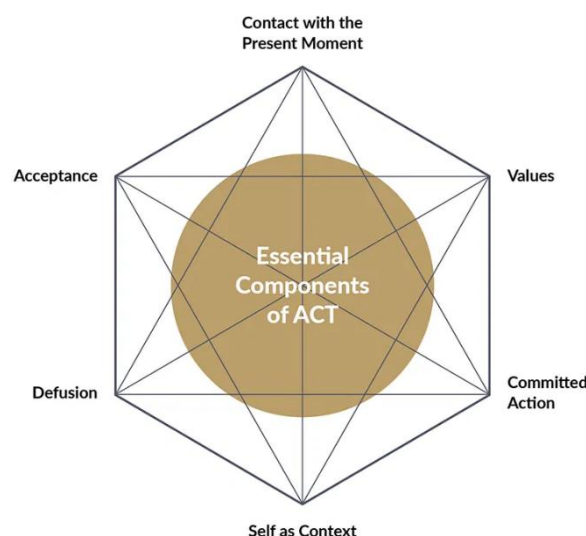
การบำบัดด้วยแนวคิดการยอมรับและพันธสัญญา Acceptance and Commitment Therapy (ACT) เป็นคลื่นลูกใหม่ลูกที่สามของแนวคิดการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบปัญญาพฤติกรรมนิยม (Cognitive Behavioral Therapy) มีประสิทธิผลในการบำบัดผู้มีปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยเฉพาะในกลุ่มที่ไม่ตอบสนองต่อการบำบัดแบบดั้งเดิม แต่เน้นย้ำความสำคัญของการปรับให้เหมาะสมกับผู้รับบริการแต่ละบุคคลที่มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นทางจิตใจให้มีความสามารถอยู่กับปัจจุบันขณะอย่างเต็มที่ในฐานะมนุษย์ที่มีสติและมีการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมที่เป็นปัญหา จากความไม่ยืดหยุ่นในใจให้เกิดการพัฒนาความยืดหยุ่นทางใจ ซึ่งลักษณะความไม่ยืดหยุ่นทางใจเป็นรากฐานที่มาของปัญหาทางจิตใจและพฤติกรรมซ้ำซ้อน โดยพยายามเปลี่ยนความไม่ยืดหยุ่นนี้ให้กลายเป็นความยืดหยุ่นทางใจที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืนต่อไป (Hayes et al., 2012)

แนวคิดทฤษฎีแบบการยอมรับและสร้างพันธสัญญา Acceptance & Commitment Therapy (ACT) ได้มีผู้ให้นิยามความหมาย กล่าวว่า ACT เป็นกระบวนการทางจิตวิทยาที่บูรณาการพื้นฐานแนวคิดมาจากกลุ่มพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีกรอบ ความสัมพันธ์ (Rational Frame Theory) กระบวนการฝึกสติและการระลึกรู้ (Mindfulness) การยอมรับ (Acceptance) ตลอดจนกระบวนการเปลี่ยนแปลงพันธสัญญาและ

พฤติกรรมเพื่อที่จะสร้างความยืดหยุ่นทางจิตใจเพื่อการแก้ปัญหาของบุคคล นอกจากนี้ยังกล่าวว่า ACT เป็นการผสมผสานอย่างสมดุลระหว่างกระบวนการฝึกสติ (mindfulness) การยอมรับ (acceptance) การสร้างพันธสัญญา (commitment) และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (behavior change) เมื่อใช้กระบวนการบำบัดแบบ ACT ผู้บำบัดมิใช่เพียงต้องการลดอาการความผิดปกติ แต่สิ่งที่ทำมากกว่านั้นคือช่วยให้ผู้รับการบำบัดมีชีวิตที่มีความหมาย (meaningfulness) ใช้ชีวิตอย่างลึกซึ้งและเต็มอิม (vitality) มากขึ้น ACT ช่วยให้ผู้รับการบำบัดและผู้บำบัดเรียนรู้ที่จะอยู่กับความเจ็บปวดของตนเองและเฝ้าดูการทำงานของจิตใจของตนเองร่วมกันช่วยฝึกความเข้มแข็งของจิตใจให้สามารถเผชิญกับประสบการณ์ที่ไม่พึงปรารถนา และตั้งใจและลงมือกระทำ (commit and action) เพื่อใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าและเต็มศักยภาพ (Luoma, et al., 2007)

หลักการสำคัญ 6 ประการของ ACT (ACT protocol)

หลักการสำคัญในการช่วยผู้รับบริการให้พัฒนาตนเองเพื่อมีความยืดหยุ่นทางจิตใจมากขึ้น ผู้รับการปรึกษาเกิดการยอมรับในสถานการณ์ มีสติอยู่กับปัจจุบัน เลือกสิ่งต่าง ๆ ที่สามารถปฏิบัติได้จริงตรงกับค่านิยมและการให้คุณค่าของตนเอง ประกอบไปด้วยกลยุทธ์ 6 ประการ คือ 1) การแยกความคิด (Defusion) หมายถึง การเรียนรู้ที่จะยอมรับความคิด ความทรงจำและสัญลักษณ์ในแบบที่มันเป็นสิ่งเกิดและจำแนกความคิดด้วยกระบวนการทางภาษา การแปลความหมายและการตีความถึงสิ่งที่ป็นต้นเหตุของปัญหาหรือความเจ็บปวด 2) การยอมรับ (Acceptance) การยอมรับความคิด อารมณ์ ความรู้สึกต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตโดยไม่ไปควบคุม ตัดสิน หรือพยายามขจัดทิ้งไป 3) การอยู่กับปัจจุบัน (Contact with the Present Moment) หมายถึง การเฝ้ามองการปรากฏและการตระหนักรู้ต่อเหตุการณ์ทั้งประสบการณ์ภายในและภายนอกโดยไม่ตัดสินว่าดีเลว เพียงแต่มองดูและรับรู้ตามที่เป็น 4) การรับรู้ตนเองในฐานะผู้สังเกตการณ์ คือ การรับรู้หรือเห็นว่าตนเองกำลังมีความคิด (self as context) เพื่อลดตัวตนในแบบที่ยึดมั่นตนเอง 5) การให้คุณค่า (Value) คือ การค้นหาความคิดหรือความเชื่อที่เป็นความต้องการที่แท้จริงเพื่อสร้างเป้าหมายชีวิต เพื่อการใช้ชีวิตอย่างมีความสุขมีเป้าหมาย และมีชีวิตชีวา 6) การสร้างพันธะสัญญาและลงมือกระทำ (Committed Action) หมายถึง การนำค่านิยมมาปฏิบัติ โดยการสร้างเป้าหมายที่สอดคล้องกับค่านิยม และกำหนดแผนการอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนเพื่อป้องกันการกลับเป็นซ้ำของปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมเดิม ๆ รูปแบบหลักการสำคัญหกประการของ ACT สามารถแสดงได้ ดังรูปภาพที่ 1

ภาพที่ 1 หลักการสำคัญหกประการของ ACT

ที่มา <https://positivepsychology.com/act-model/>

เป้าหมายการบำบัดแบบการยอมรับและสร้างพันธสัญญาใช้อักษร 3 ตัว คือ ACT โดย A มาจาก Acceptance (การยอมรับ) C มาจาก Choose (การเลือก) และ T มาจาก Take action (นำไปปฏิบัติ) จากความหมายของอักษรทั้ง 3 ตัว คือ การช่วยให้ผู้รับการปรึกษาเกิดการยอมรับในสถานการณ์ต่างๆ มีสติอยู่กับปัจจุบัน เพื่อให้ผู้รับการปรึกษาสามารถเลือกค่านิยมที่สามารถนำมาปฏิบัติได้จริงและดำรงไว้ซึ่งความยืดหยุ่นทางใจ (Hayes et al., 2005) กลยุทธ์ 6 วิธีที่ผู้ให้การปรึกษาควรนำมาปฏิบัติ ได้แก่

1. จัดสิ่งที่ใช้การไม่ได้
2. แสดงให้เห็นว่าสิ่งที่ใช้การไม่ได้นั้นเกิดจากการควบคุมอารมณ์และการหลีกเลี่ยง
3. อธิบายให้ผู้รับการปรึกษาสัมผัสกับการรู้ทันการเปลี่ยนแปลง
4. สนับสนุนให้ผู้รับการปรึกษาสัมผัสกับการรู้ทันการเปลี่ยนแปลง
5. สนับสนุนให้ผู้รับการปรึกษาระบุทิศทางค่านิยมของชีวิตเป้าหมาย และขั้นตอนการ ปฏิบัติที่ทำให้ประสบความสำเร็จ

6. สนับสนุนให้ผู้รับการปรึกษาได้ดำเนินพฤติกรรมตามพันธสัญญาที่ให้ไว้ รวมทั้งมีความคิดความรู้สึก และความทรงจำที่สามารถใช้การได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลายครั้งที่บุคคลปล่อย ให้ความคิด ความรู้สึก และความทรงจำเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิต

ดังนั้นเป้าหมายของการปรึกษา คือ การสนับสนุนให้ผู้รับการปรึกษาสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีทิศทาง (Hayes, et al., 1999)

สำหรับประเทศไทยได้มีการนำการบำบัดแบบ ACT มาใช้กันอย่างกว้างขวางในกลุ่มต่าง ๆ เช่น จิตนุเคราะห์ ชัยเสนา ดาตาสและคณะ (2565) ศึกษาผลของโปรแกรมกลุ่มบำบัดแบบการยอมรับและสร้างพันธสัญญาเพื่อบำบัดความยืดหยุ่นในชีวิตและความตั้งใจในการเลิกเสพยาเสพติดในเยาวชนที่ใช้สารเสพติด พบว่า เยาวชนที่ใช้สารเสพติดในกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มบำบัดฯ มีคะแนนเฉลี่ยความยืดหยุ่นในชีวิตเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และเยาวชนที่ใช้สารเสพติดในกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความยืดหยุ่นในชีวิตในระยะติดตามผล 1 เดือน แตกต่างกับระยะก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3. เยาวชนที่ใช้สารเสพติดในกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมกลุ่มบำบัดฯ มีคะแนนเฉลี่ยความตั้งใจในการเลิกเสพยาเสพติดเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุมในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ ชัยรัชต์ ก้องเปสลาพันธ์ และคณะ (2566) ศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการบำบัดด้วยแนวคิดการยอมรับและพันธสัญญาในด้าน ความยืดหยุ่นทางใจ การเห็นคุณค่าในตนเองและความผาสุกทางจิตใจในผู้ป่วยสารเสพติดผลการศึกษา ก่อนบำบัด พบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความยืดหยุ่นทางใจ การเห็นคุณค่าในตนเอง และความผาสุกทางจิตใจไม่ต่างกัน หลังการทดลอง พบว่า กลุ่มทดลองมี ความยืดหยุ่นทางใจ และความผาสุกทางจิตใจสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 และ .05 ตามลำดับ ยกเว้นการเห็นคุณค่าในตนเองไม่พบความแตกต่าง ในขณะที่กลุ่มทดลองที่ได้รับการบำบัดแบบ ACT พบว่า มีความยืดหยุ่นทางใจ และความผาสุกทางจิตใจ ในระยะหลังทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนการเห็นคุณค่าในตนเองลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยที่กลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน สรุปการบำบัดแบบ ACT มีประสิทธิผลเพิ่มความยืดหยุ่นทางใจ และความผาสุกทางจิตใจในกลุ่มผู้ป่วยสารเสพติด

จากผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การบำบัดแบบ ACT มีการนำมาใช้อย่างกว้างขวางในประชากรที่หลากหลายทั้งในวัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ และการบำบัดแบบ ACT ใช้ได้ผลดีในการปรับเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมโปรแกรมฯ อย่างไรก็ตามการนำ ACT มาบำบัดในผู้ที่มีปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ยังพบน้อย หากสามารถนำแนวคิดทฤษฎีมาประยุกต์ใช้สำหรับผู้มีปัญหาด้านการดื่ม

เครื่องมือแอลกอฮอล์ โดยการประยุกต์แนวคิดทฤษฎีการบำบัดแบบยอมรับและพันธสัญญา Acceptance and Commitment Therapy (ACT) มุ่งเน้นการเพิ่ม ความยืดหยุ่นทางจิตใจ (Psychological Flexibility) ซึ่งเป็นความสามารถในการปรับตัวต่อความคิด ความรู้สึก และสถานการณ์ที่ท้าทาย โดยไม่หลีกเลี่ยงหรือต่อสู้กับประสบการณ์ภายใน ยกตัวอย่างเทคนิคที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับผู้มีปัญหาการดื่มสุราประกอบด้วย

1. การยอมรับ (Acceptance) ช่วยให้ผู้ป่วยยอมรับความคิดและความรู้สึกที่ไม่พึงประสงค์แทนที่จะพยายามหลีกเลี่ยงหรือต่อสู้กับมัน ตัวอย่างเช่น ในกรณีของผู้ป่วย AUD อาจช่วยให้ผู้ป่วยยอมรับความอยากดื่มแอลกอฮอล์โดยไม่รู้สึกผิดหรือพยายามกดความรู้สึก

2. การแยกความคิด (Defusion) สอนผู้ป่วยให้แยกตัวจากความคิดที่ไม่ช่วยเหลือ เช่น "ฉันไม่สามารถหยุดดื่มได้" ผู้ป่วยจะเรียนรู้ที่จะมองความคิดเหล่านั้นเพียงเป็น "ความคิด" ไม่ใช่ความจริง

3. การใช้ชีวิตตามคุณค่า (Values) ช่วยผู้ป่วยระบุและมุ่งเน้นสิ่งที่สำคัญในชีวิต เช่น ครอบครัว สุขภาพ หรืออาชีพ ส่งเสริมให้พฤติกรรมและการตัดสินใจในชีวิตประจำวันสอดคล้องกับคุณค่าเหล่านั้น

4. การกระทำที่มีความมุ่งมั่น (Committed Action) สนับสนุนให้ผู้ผู้ป่วยลงมือทำสิ่งที่ช่วยให้พวกเขาบรรลุเป้าหมายในชีวิต แม้จะมีอุปสรรคหรือความรู้สึกไม่สบายใจ เช่น การเลือกเลิกดื่มแอลกอฮอล์เพื่อสุขภาพและความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น

5. การตระหนักรู้ในปัจจุบัน (Contact with the Present Moment) ช่วยให้ผู้ผู้ป่วยมุ่งเน้นอยู่กับปัจจุบันแทนที่จะวิตกกังวลเกี่ยวกับอนาคตหรือเสียใจกับอดีต การฝึกสติ (Mindfulness) เป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญที่ใช้ใน ACT

6. การสร้างตัวตนที่ลึกซึ้ง (Self-as-Context) ช่วยให้ผู้ผู้ป่วยมองตนเองในมุมที่กว้างขึ้น เห็นว่าตนเองไม่ใช่เพียงความคิดหรือความรู้สึกในขณะนั้น การพัฒนาความเข้าใจนี้ช่วยลดการยึดติดกับอัตลักษณ์ที่สร้างจากปัญหา เช่น "ฉันเป็นคนติดเหล้า"

เป้าหมายของ ACT ไม่ใช่การ "กำจัด" ความคิดหรือความรู้สึกเชิงลบ แต่เป็นการช่วยให้ผู้ป่วยยอมรับมันอย่างสร้างสรรค์ พร้อมทั้งสร้างพฤติกรรมที่สอดคล้องกับคุณค่าและเป้าหมายในชีวิต ซึ่งช่วยลดผลกระทบของปัญหาการใช้แอลกอฮอล์ในระยะยาว

การประยุกต์ใช้การบำบัดแบบยอมรับและพันธสัญญาเพื่อทลายวงจรการเสพติดแอลกอฮอล์

การบำบัดแบบยอมรับและพันธสัญญา (ACT) มองปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (AUD) ในมุมใหม่ โดยไม่เน้นไปที่พฤติกรรมที่ขาดการควบคุม แต่เป็นผลลัพธ์ของสถานะที่เรียกว่า **ความไม่ยืดหยุ่นทางใจ (Psychological Inflexibility)** (Hayes et al., 2012) หมายถึงสถานะที่บุคคลติดอยู่กับประสบการณ์ภายในที่เจ็บปวด ทั้งความคิด ความรู้สึก ความทรงจำ หรือความอยาก และพยายามต่อสู้หลีกเลี่ยง หรือกำจัดประสบการณ์เหล่านั้นออกไป การต่อสู้ภายในนี้เองที่ส่งผลให้พฤติกรรมในชีวิตถูกจำกัดวงแคบลงเรื่อยๆ จนห่างไกลจากคุณค่าและเป้าหมายที่แท้จริงของตนเอง เป้าหมายหลักของ ACT จึงไม่ใช่การกำจัดความอยากดื่มหรือความคิดเชิงลบให้หมดไป แต่เป็นการสร้างความยืดหยุ่นทางใจ เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถกลับมาใช้ชีวิตอย่างมีความหมายได้ แม้ว่าจะยังคงมีประสบการณ์ภายในที่ไม่พึงประสงค์เกิดขึ้น (Hayes et al., 2012) กระบวนการนี้ประกอบด้วยเสาหลัก 3 ประการที่ทำงานเสริมสร้างกัน เพื่อปลดปล่อยผู้ป่วยออกจากวงจรการเสพติด

เสาหลักที่ 1: การสร้างความเปิดรับต่อประสบการณ์ภายใน การยอมรับและการแยกความคิด

หัวใจของการติดสุราคือผู้ป่วยตกอยู่ใน "สงครามภายใน" ที่พยายามต่อสู้และหลีกเลี่ยงจากความคิดและความรู้สึกของตนเองอย่างต่อเนื่อง ACT ช่วยยุติสงครามนี้ด้วยการเปลี่ยนกระบวนทัศน์จากการ "ต่อสู้" เป็นการ "เปิดรับ" ประสบการณ์เหล่านั้นอย่างสมัครใจ กลยุทธ์เหล่านี้จึงเน้นการเปลี่ยนแปลง "ความสัมพันธ์" ที่ผู้ป่วยมีต่อความคิดและความรู้สึกที่เคยกระตุ้นให้เกิดการดื่ม

การแยกความคิด (Defusion)

เป็นกระบวนการแรกคือการแยกความคิด ซึ่งพุ่งเป้าไปที่การทำลายสถานะการยึดติดทางความคิด (Cognitive Fusion) ที่ผู้ป่วยหลอมรวมความคิดของตนเองเข้ากับความเป็นจริงจนแยกไม่ออก (Hayes et al., 2012) สำหรับผู้มีปัญหา AUD ความคิดเช่น "ฉันต้องดื่มถึงจะรู้สึกดีขึ้น" "ฉันเครียดเกินกว่าจะรับมือไหว" หรือ "ฉันมันก็แค่คนขี้เมาแก้ไม่หาย" ไม่ใช่เพียงความคิดธรรมดา แต่กลายเป็น "กฎ" หรือ "สัจธรรม" ที่ชี้นำพฤติกรรมโดยอัตโนมัติ (Hayes et al., 2012) โดยมีการใช้เทคนิคการมองความคิดเป็นเพียงความคิดเมื่อมีความคิดว่า "ฉันต้องดื่ม" เกิดขึ้น ให้ฝึกเติมวลีหน้าหน้าในใจว่า "ฉันกำลังมีความคิดว่า...ฉันต้องดื่ม" วิธีนี้จะเปลี่ยนความคิดจาก "ความจริง" ให้กลายเป็นเพียง "ปรากฏการณ์ทางจิต" ที่เกิดขึ้นชั่วคราว ทำให้เกิดระยะห่างและมีอิสระที่จะไม่ทำตามคำสั่งนั้น (Hayes et al., 2012) แบบฝึกหัด "นม นม นม" (Milk, Milk, Milk Exercise) เป็นเทคนิคคลาสสิกที่ใช้เพื่อแสดงให้เห็นว่าคำพูดจะสูญเสียความหมายไปได้อย่างไรเมื่อถูกทำซ้ำๆ สามารถนำไปปรับใช้กับความคิดที่รบกวนตนเองได้ เช่น หากมีความคิดว่าตนเองเป็น "คนขี้แพ้" ให้พูดคำว่า "ขี้แพ้" ออกมาดังๆ และเร็วๆ ซ้ำไปซ้ำมาเป็นเวลา 30-60 วินาที คำที่มีอำนาจทางอารมณ์สูงนี้จะค่อยๆ กลายเป็นเพียง "เสียง" ที่ว่างเปล่า ซึ่งช่วยลดอิทธิพลของมันลงได้อย่างชัดเจน (Hayes et al., 2012) และการอุปมา "ผู้โดยสารบนรถบัส" (Passengers on the Bus Metaphor) ให้จินตนาการว่าชีวิตของเราคือรถบัสที่เราเป็นคนขับ และคุณค่าชีวิตคือทิศทางที่เราต้องการมุ่งไป ส่วนความคิดและความรู้สึกเจ็บปวด (เช่น ความอยาก ความกังวล ความรู้สึกผิด) คือ "ผู้โดยสารที่น่ารำคาญ" ที่คอยตะโกนข่มขู่และบังคับให้เราเลี้ยวไปในทางที่ไม่ต้องการผู้โดยสารเหล่านี้ไม่สามารถทำร้ายหรือบังคับพวงมาลัยได้จริง อำนาจเดียวที่พวกเขามีคือการข่มขู่เรา หน้าที่ของเราไม่ใช่การไล่ผู้โดยสารลงจากรถ (ซึ่งเป็นการเสียเวลาและไม่ได้ผล) แต่เป็นการรับรู้ถึงการมีอยู่ของพวกเขา ปล่อยให้พวกเขาตะโกนไป และเรายังคงมุ่งมั่นขับรถบัสชีวิตของเราไปในทิศทางของคุณค่าต่อไป (Hayes et al., 2012)

การยอมรับ (Acceptance)

การยอมรับเป็นการตอบโต้อย่างสร้างสรรค์ต่อกลไกการหลีกเลี่ยงประสบการณ์ภายใน (Experiential Avoidance) อันเป็นตัวขับเคลื่อนวงจรการดื่มโดยตรง (Hayes et al., 2012) ผู้ป่วยไม่ได้ดื่มเพราะรักในรสชาติ แต่ดื่มเพื่อ "หนี" จากความทุกข์ของความอยากดื่ม (cravings) ความวิตกกังวล และความรู้สึกผิด การยอมรับในความหมายของ ACT คือการตัดสินใจเปิดพื้นที่ให้กับความรู้สึกและสภาวะทางกายเหล่านั้นตามที่เป็นจริง โดยไม่ตัดสินหรือพยายามควบคุมแก้ไข (Hayes et al., 2012) โดยใช้เทคนิคการอุปมา "การวางเชือก" (Dropping the Rope) ให้จินตนาการว่าเรากำลังเล่นชักเย่กับสัตว์ประหลาด (ความอยากดื่ม) อย่างเอาเป็นเอาตาย โดยมีเชือกอยู่ระหว่างเราทั้งสอง ยิ่งเราออกแรงดึงมากเท่าไร สัตว์ประหลาดก็ยิ่งดึงกลับแรงขึ้นเท่านั้น และเราก็ยิ่งเข้าใกล้ปากเหวมากขึ้นเรื่อยๆ ชัยชนะในเกมนี้ไม่ใช่การเอาชนะสัตว์ประหลาด แต่การ "เลื้อยวางเชือกลง" เมื่อเราหยุดต่อสู้ สัตว์ประหลาดอาจยังคงอยู่ตรงนั้น แต่มันไม่สามารถดึงเราให้ตกเหวได้อีก การยอมรับความอยากก็เช่นเดียวกัน คือการหยุดต่อสู้กับมันและปล่อยให้มันคงอยู่โดยไม่จำเป็นต้องทำตาม (Hayes et al., 2012) และการสำรวจร่างกายเมื่อเกิดความอยากเมื่อความอยากดื่มเกิดขึ้น แทนที่จะพยายามหนี ให้ลองนั่งนิ่งๆ หลับตาลง แล้วค่อยๆ นำความใส่ใจไปสำรวจร่างกายของตนเอง ถามตัวเองว่า "ความอยากนี้รู้สึกอย่างไรในร่างกายของฉัน?" "ฉันรู้สึกถึงมันตรงไหน?" อาจจะเป็นความรู้สึก

รื้อนวบวบในท้อง ความตึงที่หน้าอก หรือความกระสับกระส่ายที่มือและเท้า การฝึกสังเกตความอยากเป็นเพียง "กลุ่มก้อนของความรู้สึกทางกาย" จะช่วยลดทอนอำนาจของมันที่ดูเหมือน "สัตว์ประหลาด" ที่ควบคุมไม่ได้ ให้กลายเป็นเพียงประสบการณ์ทางกายที่เกิดขึ้นและดับไปเอง (Hayes et al., 2012)

เสาหลักที่ 2: การกลับมาอยู่กับศูนย์กลางแห่งสติ

การอยู่กับปัจจุบันและการมองเห็นตนเองในฐานะผู้สังเกต

การตีตราคือการหลบหนีจากปัจจุบันขณะ ไปสู่โลกของความเสียใจในอดีตหรือความวิตกกังวลในอนาคต และเป็นการยึดติดกับตัวตนที่ถูกจำกัดด้วยปัญหา เสาหลักนี้จึงช่วยให้ผู้ป่วยกลับมาสัมผัสกับความเป็นจริงในปัจจุบันและค้นพบตัวตนที่กว้างขวางกว่าปัญหาที่กำลังเผชิญ

การอยู่กับปัจจุบันขณะ (Contact with the Present Moment)

การอยู่กับปัจจุบันขณะคือการฝึกทักษะในการนำความใส่ใจกลับสู่ประสบการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นในวินาทีนี้ (Hayes et al., 2012) พฤติกรรมการดื่มส่วนใหญ่เกิดขึ้นในภาวะที่จิตใจล่องลอย (autopilot) การฝึกสติช่วยนำความใส่ใจกลับสู่ปัจจุบันและสร้าง "ช่องว่าง" ทางจิตใจระหว่างสิ่งกระตุ้นและความคิดที่จะดื่ม ทำให้ผู้ป่วยมีโอกาสที่จะหยุดและเลือกที่จะไม่ทำตามแรงผลักดันเดิมๆ เช่นการใช้เทคนิค **สมอแห่งลมหายใจ (Breathing Anchor)** เมื่อรู้สึกถึงแรงกระตุ้นให้ดื่มหรือความรู้สึกท่วมท้น ให้หยุดทุกอย่างลง แล้วนำความสนใจมาจดจ่ออยู่กับลมหายใจเข้าและออกเพียง 3 ครั้งอย่างช้าๆ สังเกตความรู้สึกของอากาศที่ผ่านปลายจมูก การขยายตัวของหน้าท้องและหน้าอก วิธีนี้ทำหน้าที่เหมือนการทอดสมอเรือ ช่วยให้จิตใจที่กำลังวุ่นวายกลับมานิ่งและตั้งหลักอยู่ในปัจจุบัน (Hayes et al., 2012) **การกระทำอย่างมีสติ (Mindful Action)** เลือกกิจกรรมในชีวิตประจำวันหนึ่งอย่าง เช่น การแปรงฟัน การล้างจาน หรือการเดิน แล้วทำกิจกรรมนั้นอย่างมีสติอย่างเต็มที่ จดจ่ออยู่กับทุกสัมผัส ทุกการเคลื่อนไหว ทุกกลิ่น ทุกเสียง โดยไม่ปล่อยให้จิตใจออกแวกไปเรื่องอื่น การฝึกเช่นนี้คือการฝึก "กล้ามเนื้อสติ" ให้แข็งแรง ทำให้สามารถนำทักษะการอยู่กับปัจจุบันไปใช้ในสถานการณ์ที่ท้าทายมากขึ้นได้

การมองเห็นตนเองในฐานะผู้สังเกต (Self-as-Context)

ACT ให้ความสำคัญกับการมองเห็นตนเองในฐานะผู้สังเกต เพื่อทลายการยึดติดกับ "ตัวตนเชิงความคิด" (Conceptualized Self) อย่าง "ฉันคือคนติดเหล้า" (Hayes et al., 2012) ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่เปราะบางและนำไปสู่ความสิ้นหวัง ACT จะฝึกให้ผู้ป่วยสัมผัสกับมิติของตัวตนที่ลึกซึ้งกว่า คือมิติของ "ผู้สังเกต" ซึ่งเปรียบได้กับท้องฟ้าที่กว้างใหญ่และไม่เคยแปดเปื้อนโดยหมุ่เมฆ (ความคิด ความรู้สึก) ที่ลอยผ่านไป (Hayes et al., 2012) **ใครคือผู้ที่กำลังสังเกต?** เมื่อมีความคิดหรือความรู้สึกเชิงลบเกิดขึ้น เช่น "ฉันมันไม่ได้เรื่อง" ให้ลองถามตัวเองต่อว่า **"แล้วใครคือผู้ที่กำลังสังเกตเห็นความคิดว่า 'ฉันมันไม่ได้เรื่อง'?"** คำถามนี้จะช่วยให้เกิดการแยกตัวตนออกจากความคิด ทำให้เห็นว่าเราเป็น "ผู้รับรู้" ไม่ใช่ "สิ่งที่ถูกรับรู้" **อุปมากระดานหมากรุก (Chessboard Metaphor)** ให้จินตนาการว่าความคิดและความรู้สึกของเราคือตัวหมากรุกสีขาวและสีดำที่กำลังต่อสู้กันอย่างดุเดือดบนกระดาน ที่ผ่านมาระหว่างเราอาจคิดว่าเราคือตัวหมากรุกสีขาวที่ต้องพยายามเอาชนะตัวหมากรุกสีดำให้ได้ แต่ในความเป็นจริงแล้ว เราไม่ใช่ตัวหมากรุก แต่เราคือ "กระดานหมากรุก" ที่เป็นพื้นที่ให้การต่อสู้ทั้งหมดเกิดขึ้นกระดานไม่เคยได้รับบาดเจ็บหรือบอบสลายจากการต่อสู้ของตัวหมากรุกฉันใด ตัวตนผู้สังเกตของเราก็ไม่เคยถูกทำร้ายโดยความคิดหรือความรู้สึกที่ผ่านเข้ามาฉันนั้น (Hayes et al., 2012)

เสาหลักที่ 3: การใช้ชีวิตอย่างมีส่วนร่วมและมีความหมาย

การค้นหาคคุณค่าและการลงมือทำอย่างมุ่งมั่น

เป้าหมายสูงสุดของ ACT ไม่ใช่เพียงการหยุดพฤติกรรมเดิม แต่เป็นการเริ่มต้นสร้างสรรค์ชีวิตใหม่ที่คุ้มค่าแก่การดำเนิน

การค้นหาคคุณค่า (Values)

การค้นหาคคุณค่าคือการช่วยให้ผู้ป่วยกลับมาเชื่อมโยงกับสิ่งที่สำคัญอย่างแท้จริงในชีวิต (Hayes et al., 2012) การติดสุราทำให้ผู้ป่วยสูญเสียสิ่งที่พวกเขารักและให้ความสำคัญ การบำบัดจะช่วยให้ผู้ป่วยสำรวจและ "เลือก" คุณค่าที่ต้องการยึดถืออีกครั้ง ไม่ว่าจะเป็นคุณค่าของการเป็นพ่อแม่ที่เอาใจใส่ การมีสุขภาพที่แข็งแรง หรือการมีความสัมพันธ์ที่จริงใจ คุณค่าที่ชัดเจนจะเป็น "เข็มทิศ" และเป็นแหล่งของแรงจูงใจจากภายใน (intrinsic motivation) ที่แข็งแกร่ง (Hayes et al., 2012) เช่นการใช้แบบฝึกหัดงานศพของตัวเอง (Funeral Exercise) ลองจินตนาการว่าเราได้ไปร่วมงานศพของตัวเองในอนาคต และได้ฟังคำกล่าวไว้อาลัยจากคนที่เรารักและให้ความสำคัญ (เช่น คู่สมรส ลูก เพื่อนสนิท) เราอยากจะได้ยินพวกเขาพูดถึงเราว่าอย่างไร? เราอยากให้พวกเขาจดจำเราในฐานะคนแบบไหน? คำตอบที่ได้จากแบบฝึกหัดนี้มักจะชี้ไปยังคุณค่าที่แท้จริงที่ซ่อนอยู่ลึกๆ ภายในใจของเรา (Hayes et al., 2012)

การลงมือทำอย่างมุ่งมั่น (Committed Action)

การลงมือทำอย่างมุ่งมั่นเป็นการเปลี่ยนคุณค่าที่เป็นนามธรรมให้กลายเป็นการกระทำที่จับต้องได้ในชีวิตจริง (Hayes et al., 2012) เป็นการสร้าง "รูปแบบพฤติกรรม" ที่สอดคล้องกับคุณค่าอย่างต่อเนื่อง โดยอาจเริ่มจากเป้าหมายเล็กๆ ที่ทำได้สำเร็จ โดยการตั้งเป้าหมายเล็กๆ จากคุณค่าที่ค้นพบ ลองตั้งเป้าหมายที่เป็นรูปธรรมและทำได้จริงในสัปดาห์นี้ เช่น หากคุณค่าคือ "การเป็นพ่อที่ใส่ใจ" การกระทำที่มุ่งมั่นอาจเป็น "การใช้เวลาเล่นกับลูกโดยไม่ดูโทรศัพท์เป็นเวลา 15 นาทีทุกวัน" การวางแผนรับมือกับอุปสรรค เมื่อตั้งเป้าหมายแล้ว ให้ถามตัวเองต่อว่า "เมื่อฉันพยายามจะทำสิ่งนี้ ความคิดหรือความรู้สึกอะไรบ้างที่มักจะเข้ามาขัดขวาง (เช่น ความเหนื่อย ความคิดว่า 'ทำไปก็ไม่มีประโยชน์') ?" และ "ฉันจะใช้ทักษะการยอมรับและการแยกความคิดเพื่อรับมือกับอุปสรรคภายในเหล่านี้อย่างไรในขณะที่ยังคงลงมือทำตามเป้าหมายต่อไป?" (Hayes et al., 2012)

สรุป

การประยุกต์ใช้การบำบัดแบบยอมรับและพันธสัญญาสำหรับผู้ที่มีปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นั้นสามารถลดพฤติกรรมการเสพติดได้ มุ่งเน้นที่การเสริมสร้าง ความยืดหยุ่นทางใจ แทนการควบคุมหรือกำจัดความอยากดื่ม ความคิดเชิงลบ หรือความรู้สึกไม่พึงประสงค์ โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยการควบคุมเพียงอย่างเดียว แต่เน้นการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์กับความอยาก ความคิด หรือความรู้สึกที่เคยเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการเสพติดด้วยการฝึกสติ การยอมรับ การแยกความคิด และการกลับมาเชื่อมโยงกับคุณค่าชีวิตที่แท้จริง ผู้เข้ารับการบำบัดจะสามารถตัดสินใจและลงมือทำสิ่งที่มีความหมายต่อชีวิตของตน แม้ยังคงมีแรงกระตุ้นหรือความคิดลบหลงเหลืออยู่ก็ตาม ผลลัพธ์ที่ได้รับคือ การเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมอย่างยั่งยืน และการใช้ชีวิตที่มีคุณภาพดีขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการหลีกเลี่ยงหรือการควบคุมภายนอกเป็นหลัก การบำบัดด้วย ACT จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมกับการดูแลผู้มีปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทั้งในเชิงป้องกันการกลับไปใช้ซ้ำ และการฟื้นฟูสุขภาพจิตในระยะยาวอย่างมีความหมายและยั่งยืน อย่างไรก็ตามการใช้การบำบัดแบบการยอมรับและพันธสัญญา Acceptance and Commitment Therapy (ACT) ในกลุ่มผู้มีปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ควรเป็นส่วนหนึ่งของแนวทางการดูแลแบบองค์รวม ที่ประกอบด้วย การบำบัดทางจิตวิทยาอื่นๆ การสนับสนุนทางสังคม การจัดการปัจจัยแวดล้อม และการฟื้นฟูสุขภาพกายและจิต เพื่อเพิ่มศักยภาพการฟื้นตัวและป้องกันการกลับไปใช้ซ้ำ

นอกจากนี้ ยังมีความท้าทายที่ต้องการการพัฒนาและวิจัยเพิ่มเติม ได้แก่ 1) ปรับกระบวนการบำบัดให้เน้นการฝึกทักษะภาคปฏิบัติ ควรจัดโปรแกรมฝึกฝนทักษะ ACT แบบมีโครงสร้าง เช่น การแยก

ความคิด การยอมรับ และการอยู่กับปัจจุบัน ผ่านกิจกรรมที่ผู้ป่วยได้ลงมือปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง เช่น ผีอกสมาธิรายวัน การเขียนบันทึกความคิด หรือแบบฝึกหัดอุปมา (metaphor exercises) เพื่อลดการตกกลับไปสู่พฤติกรรมเดิม (relapse prevention) 2) การปรับแนวทางให้เหมาะสมกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมและบริบทของผู้รับบริการแต่ละกลุ่ม ควรนำ ACT ไปประยุกต์ใช้ในระดับกลุ่มหรือองค์กร เช่น ในศูนย์บำบัดผู้ติดสุรา, กลุ่มบำบัดในชุมชน หรือแม้แต่ในที่ทำงานที่มีโปรแกรมดูแลสุขภาพจิต โดยปรับเนื้อหาให้เข้าใจง่ายและสอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมไทย เพื่อเพิ่มการเข้าถึงและยอมรับจากผู้รับบริการ การฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพของผู้บำบัดให้มีความเชี่ยวชาญในการใช้เทคนิค ACT อย่างมีประสิทธิภาพ การประเมินผลในระยะยาวและการพัฒนาเครื่องมือวัดที่ครอบคลุมทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ รวมไปถึงการรวม ACT กับวิธีการบำบัดอื่นๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิผลและตอบโจทยความต้องการที่หลากหลายของผู้มีปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่อไป 3) พัฒนาสื่อดิจิทัลสนับสนุนการบำบัด การสร้างแอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์ที่มีแบบฝึกหัด ACT อินเทอร์แอคทีฟ เช่น แบบฝึกแยกความคิด เกมจำลองสถานการณ์ความอยากดื่ม หรือคลิปอธิบายอุปมาเปรียบเทียบ (metaphors) สามารถช่วยให้ผู้ป่วยฝึกฝนทักษะได้ด้วยตนเองนอกห้องบำบัด เพิ่มความต่อเนื่องในการบำบัดและลดอัตราการหลุดจากระบบ 4) ฝึกอบรมนักบำบัดให้มีความเข้าใจเชิงลึกใน ACT บุคลากรด้านสุขภาพจิตควรได้รับการอบรมเฉพาะทางด้าน ACT เพื่อสามารถประยุกต์ใช้กับผู้ป่วย AUD ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และมีความยืดหยุ่น นักบำบัดควรเข้าใจว่าเป้าหมายไม่ใช่การลบความอยาก แต่คือการช่วยให้ผู้ป่วย "อยู่กับความอยากอย่างอิสระ" และยังคงดำเนินชีวิตตามคุณค่าของตนเอง 5) ใช้แนวคิด "คุณค่า" เพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ในชีวิตผู้ป่วยและแนะนำให้ใช้กิจกรรมสะท้อนคุณค่า เช่น แบบฝึก "งานศพของตัวเอง" หรือการให้ผู้ป่วยจินตนาการถึงชีวิตที่ตนต้องการในอีก 5 ปีข้างหน้า เพื่อช่วยดึงความหมายชีวิตกลับคืนมา และใช้เป็นแรงจูงใจภายใน (intrinsic motivation) ในการฟื้นฟู โดยเฉพาะในผู้ป่วยที่มีประวัติว่างงาน สูญเสียครอบครัว หรือหมดศรัทธาในตนเอง และ 6) ศึกษาวิจัยและประเมินผลอย่างเป็นระบบ ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบผลลัพธ์ของ ACT กับวิธีบำบัดอื่น ๆ ในบริบทของการเลิกสุรา เช่น Cognitive Behavioral Therapy (CBT) หรือ 12-Step Programs เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพ และปรับแต่งโมเดลให้เหมาะกับประชากรเป้าหมายแต่ละกลุ่ม เช่น เยาวชน วัยทำงาน หรือผู้สูงอายุ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- จิณห์จุฑา ชัยเสนา ดาลลาสและคณะ.(2565). *ศึกษาผลของโปรแกรมกลุ่มบำบัดแบบการยอมรับและสร้างพันธสัญญาเพื่อบ่มเพาะความยืดหยุ่นในชีวิตและความตั้งใจในการเลิกเสพยาเสพติดในเยาวชนที่ใช้สารเสพติด*. (รายงานการวิจัย). นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- ชัยรัตน์ ก้องเปสลาพันธ์. (2566). ประสิทธิภาพของรูปแบบการบำบัดด้วยแนวคิดการยอมรับและพันธสัญญาในด้านความยืดหยุ่นทางใจ การเห็นคุณค่าในตนเองและความผาสุกทางจิตใจในผู้ป่วยสารเสพติด. *วารสารจิตวิทยาคลินิกไทย*. 54(1), 51-64
- ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา (ศวส.) (2563). *Global Alcohol Policy Conference 2023*. สืบค้น 20 เมษายน 2568, จาก: <https://cas.or.th/?p=11096/>
- สาวิตรี อัมฉางค์กรชัย. (2564). *รายงานสถานการณ์การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในสังคมไทยประจำปี 2564*. สงขลา: ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา (ศวส.) สาขาวิชาระบาดวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *การสำรวจพฤติกรรมการสูบบุหรี่และการดื่มสุราของประชากร พ.ศ. 2564*. กรุงเทพมหานคร: กองสถิติสังคมสำนักงานสถิติแห่งชาติ.

- Azkhosh, M., Farhoudian, A., Saadati, H., Shoaee, F., & Lashani, L. (2016). Comparing acceptance and commitment group therapy and 12-steps narcotics anonymous in addict's rehabilitation process: A randomized controlled trial. *Iranian Journal of Psychiatry*. 11(4), 244–249.
- Hayes, S. C., Strosahl, K. D., & Wilson, K. G. (1999). *Acceptance and Commitment Therapy: An Experiential Approach to Behavior Change*. New York: Guilford Press.
- Hayes, S. C., & Smith, S. (2005). *Get Out of Your Mind and Into Your Life: The New Acceptance and Commitment Therapy*. Oakland, CA: New Harbinger Publications.
- Hayes, S. C., Strosahl, K. D., & Wilson, K. G. (2012). *Acceptance and commitment therapy: The process and practice of mindful change*. (2nd ed.). The Guilford Press.
- Hayes, S. C., Strosahl, K. D., & Wilson, K. G. (2012). *Acceptance and commitment therapy: The process and practice of mindful change*. (2nd ed.). The Guilford Press.
- Luoma, J. B., Drake, C. E., Kohlenberg, B. S., & Hayes, S. C. (2011). Substance abuse and psychological flexibility: The development of a new measure. *Addiction Research and Theory*. 19(1), 3-13.
- Osaji, J., Ojimba, C., & Ahmed, S. (2020). The use of acceptance and commitment therapy in substance use disorders: A review of literature. *Journal of Clinical Medicine Research*. 12(10), 629–633. <https://doi.org/10.14740/jocmr4311>
- Powers, M. B., Zum Vörde Sive Vörding, M. B., & Emmelkamp, P. M. G. (2009). "Acceptance and commitment therapy: A meta-analytic review. *Psychotherapy and Psychosomatics*. 78(2), 73–80.
- PositivePsychology.com. (n.d.). Acceptance and commitment therapy (ACT) model: The 6 core processes. Retrieved July 20, 2025, from <https://positivepsychology.com/act-model/>
- Simon P Byrne, Paul Haber, Andrew Baillie, Daniel S J Costa, Vincent Fogliati, Kirsten Morley. *Alcohol and Alcoholism*. 54(2), 159–166. <https://doi.org/10.1093/alcalc/agy089>.
- World Health Organization. (2018). Global status report on alcohol and health 2018. World Health Organization. Retrieved April 15, 2025, From <https://www.who.int/publications/i/item/9789241565639>

ข่าวสารทางการเมืองมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
ในเขตเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี*
Political News that Influences Political Participation of People
in Rangsit Municipality Pathum Thani Province

¹รัฐตะ ดิศโพธิ์, สมบูรณ์ สุขสำราญ, ²ชานนท์ คันธฤทธิ์

¹Ratthata Dithphoo, Somboon Suksamran, ²Chanon Kantarit

¹วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา,
²วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม

¹Department of Politics and Governance, Suan Sunandha Rajabhat University,

²Siam Technology College

¹Email: s65563825037@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

สังคมเริ่มต้นจากการสื่อสาร ทั้งนี้การสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญต่อการดำรงชีวิต การสื่อสารนอกจากจะเป็นเรื่องของธรรมชาติแล้วยังเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับอำนาจและผลประโยชน์ เครื่องมือในการสื่อสารของสังคมในยุคสมัยใหม่ มีการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองมากจากโซเชียลมีเดีย ซึ่งให้เห็นว่าเป็นช่องทางให้เยาวชนคนรุ่นใหม่เปิดรับข่าวสารทางการเมืองมากที่สุด เนื่องจากสื่อดังกล่าวมีคุณลักษณะที่สามารถเข้าถึงคนจำนวนมาก อีกทั้งเยาวชนสามารถเปิดรับข่าวสารได้เสรี ด้วยคุณสมบัติในการเข้าไปสื่อแสดงตนในแต่ละวัน จึงช่วยกระตุ้นการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางการเมืองได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว และยังสามารถเสนอความคิดเห็นได้ด้วยการโพสต์หรือกดไลก์ กดแชร์เพื่อสะท้อนตัวตนในฐานะเจ้าของพื้นที่ที่มีอำนาจในสังคมออนไลน์ ขณะเดียวกัน พบว่า สื่อโทรทัศน์ ยังมีอิทธิพลเนื่องจากมีทั้งภาพและเสียง ประกอบกับการบริหารจัดการในรูปขององค์กรได้สร้างความน่าเชื่อถือต่อข่าวสารอย่างเป็นทางการและสาคัญความรู้ ความมั่นใจให้กับประชาชนต่อการรับข่าวสารจากโซเชียลมีเดีย ขณะที่สื่อวิทยุกระจายเสียงก็มีอิทธิพลในแง่ของการเข้าถึงผ่านการรับฟังร่วมที่สามารถทำกิจกรรมอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย ส่วนสื่อหนังสือพิมพ์ ยังเป็นอุปสรรคในการเข้าถึงของเยาวชนส่วนใหญ่ เพราะมีรายละเอียดของเนื้อหา ค่าใช้จ่าย จึงขาดความง่ายในการเข้าถึง

คำสำคัญ: ข่าวสารทางการเมือง; อิทธิพล; การมีส่วนร่วมทางการเมือง

ABSTRACT

Society begins with communication. However, communication is an important tool for living life. Communication, besides being a matter of nature, is also something related to power and benefit. Modern society's communication tools have become more open to political news from social media. Pointing out that, it is a channel for the new generation to

be most exposed to political news. This is because such media has the ability to reach a large number of people. In addition, youth can receive news freely, due to the familiarity of accessing the media that shows itself every day. Therefore, it helps to stimulate easy, convenient, and fast access to political information. You can also express your opinions by posting or liking or sharing to reflect your identity as a space owner who has power in online society. At the same time, it was found that the Media; television is also influential because it has both images and sound. In addition, the management in the form of an organization has created credibility for official news and reinforced the knowledge and confidence of the youth in receiving news from social media. While broadcasting media also has influence in terms of accessibility through co-listening that can be used in conjunction with other activities. As for newspaper media It is still a barrier to reaching the majority of youth. Because there are details of content and costs, it lacks ease of access.

Keywords: Political news; influence; political participation

บทนำ

การที่มนุษย์สามารถรวมกลุ่มกันเป็นสังคมได้ก็เพราะใช้การสื่อสารถึงกัน การสื่อสารจึงถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำรงชีวิต ไม่เพียงแต่เป็นกระบวนการทางธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับอำนาจและผลประโยชน์ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่เครื่องมือการสื่อสารกลายเป็นยุทธปัจจัยสำคัญในการยึดครองอำนาจทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ ดังคำกล่าวที่ว่า "ผู้ใดยึดกุมระบบการสื่อสารของสังคมเอาไว้ได้ ผู้นั้นย่อมยึดกุมแนวคิด ความรู้สึก และการกระทำของประชาชนเอาไว้ได้เช่นกัน" (McQuail, 2010)

การสื่อสารมีบทบาทสำคัญในระบบการเมืองไทยมาอย่างยาวนาน โดยเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองจากผู้ปกครองสู่ประชาชน เพื่อโฆษณาชวนเชื่อและสร้างค่านิยมศรัทธาต่อผู้ปกครอง อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมในปัจจุบัน รวมถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสาร ส่งผลให้พัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยดำเนินไปควบคู่กับการพัฒนาองค์ความรู้และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (Habermas, 1989; ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2561) ทำให้ "การสื่อสารทางการเมือง" (Political Communication) มีความซับซ้อนและทวีความสำคัญมากขึ้น แต่ปัจจัยเหล่านี้ก็เชื่อมต่อกับพฤติกรรมทางการเมืองในประเทศประชาธิปไตยที่พัฒนาแล้ว ที่มักมีความเกี่ยวข้องกับการสื่อสารในหลากหลายรูปแบบ การสื่อสารทางการเมืองจึงเปรียบเสมือนเส้นใยประสาทของระบบการเมือง ทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างรัฐบาลและประชาชน โดยนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายและการตัดสินใจของรัฐบาลให้ประชาชนรับรู้ ในขณะเดียวกันก็นำข้อเรียกร้องและความคิดเห็นของประชาชนส่งไปยังรัฐบาลเพื่อให้สามารถกำหนดนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นดัชนีชี้วัดสำคัญของพัฒนาการทางการเมืองในประเทศประชาธิปไตย การที่ประชาชนรับรู้ข่าวสารทางการเมือง เข้าใจบทบาทของตนเอง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาแนวคิดและอุดมการณ์ประชาธิปไตยจะส่งผลดีต่อระบบการเมืองโดยรวม สื่อมวลชนจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทำให้การสื่อสารทางการเมืองกลายเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาระบบการเมืองและสังคมประชาธิปไตย (Norris, 2000) ซึ่งในยุคปัจจุบัน ข่าวสารทางการเมืองแพร่กระจายผ่านสื่อสังคมออนไลน์อย่างรวดเร็ว และประชาชนสามารถเข้าถึง

ข้อมูลได้ง่ายขึ้น พรรคการเมืองหลายแห่งใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น บล็อก ยูทูบ เฟซบุ๊ก และทวิตเตอร์ เพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองและดำเนินการรณรงค์หาเสียง ส่งผลให้บทบาทของข่าวสารทางการเมืองชัดเจนและมีอิทธิพลต่อทิศทางการเมืองและระบอบการปกครองมากยิ่งขึ้น

จากข้อมูลของสำนักปลัดเทศบาลตำบลประชาธิปไตย อำเภอรัญญบุรี จังหวัดปทุมธานี ซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของเทศบาลนครรังสิต พบว่ามีประชากร 84,551 คน ณ กันยายน 2565 (เทศบาลนครรังสิต, 2565) และจากการสำรวจการเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลนครรังสิตในปี 2564 มีผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 64,614 คน แต่มีผู้ใช้สิทธิเพียง 33,476 คน คิดเป็นร้อยละ 51.81 ซึ่งถือว่าต่ำ ประชาชนยังมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ น้อย เช่น การแสดงความคิดเห็น การเคลื่อนไหว การรณรงค์ การตรวจสอบ และการถอดถอนทางการเมือง จำเป็นต้องศึกษาหาสาเหตุว่าทำไมประชาชนจึงมีความสนใจในการใช้สิทธิเลือกตั้งต่ำ และหาแนวทางรณรงค์เพื่อเพิ่มอัตราการใช้สิทธิเลือกตั้งในอนาคต ซึ่งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาการเมืองท้องถิ่นจึงควรมุ่งเน้นให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย มีจิตสำนึกที่เป็นประชาธิปไตย และเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนากระบวนการเมืองโดยรวมอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาช่องทางการรับข่าวสารทางการเมืองที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครรังสิต ปทุมธานี ผลการวิจัยที่ได้รับจะนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดกลยุทธ์และเทคนิคการหาเสียงการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นรวมถึงเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวในเรื่องการเมืองมากยิ่งขึ้นในเขตเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี

แนวคิดการสื่อสารทางการเมือง

ความสำคัญของการสื่อสารการเมือง

การสื่อสารการเมืองมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเข้าใจระหว่างประชาชนกับผู้มีอำนาจทางการเมือง ช่วยให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูล นโยบาย และการตัดสินใจทางการเมืองได้อย่างโปร่งใส อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง การชุมนุม หรือการแสดงความคิดเห็นในที่สาธารณะ นอกจากนี้ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพยังช่วยเสริมสร้างความชอบธรรมและความน่าเชื่อถือให้กับรัฐบาลหรือผู้นำทางการเมืองด้วย (McNair, 2011)

Norris (2000) ได้กล่าวว่า การสื่อสารการเมืองช่วยกระตุ้นให้ประชาชนรับรู้ เข้าใจ และตัดสินใจมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง เช่น การเลือกตั้งหรือการวิพากษ์นโยบาย ซึ่งเป็นรากฐานของระบอบประชาธิปไตย โดยมีประเด็นที่สำคัญที่กล่าวถึงเกี่ยวกับการสื่อสารทางการเมือง ได้แก่ 1) การสื่อสารการเมืองมีบทบาทสำคัญในประชาธิปไตย มองว่าการสื่อสารการเมืองคือกลไกหลักที่เชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับผู้มีอำนาจทางการเมือง เช่น พรรคการเมือง รัฐบาล และสื่อมวลชน ซึ่งช่วยให้ประชาชนมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจทางการเมือง 2) แนวคิดวงจรคุณธรรม ผู้ที่มีการศึกษาสูง สนใจการเมือง และเข้าถึงสื่อมาก จะได้รับข้อมูลที่ทำให้มีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลให้พวกเขามีแนวโน้มจะบริโภคข้อมูลทางการเมืองมากยิ่งขึ้นอีก เกิดเป็น “วงจรคุณธรรม” 3) บทบาทของสื่อมวลชน Norris วิเคราะห์ว่าสื่อโดยเฉพาะในประเทศที่พัฒนาแล้ว ได้กลายเป็นกลไกสำคัญในการส่งผ่านข้อมูลทางการเมือง แต่ในขณะเดียวกันก็มีแนวโน้มที่จะ “ทำให้การเมืองกลายเป็นเรื่องของความบันเทิง” (politainment) และลดทอนสาระ 4) ความเหลื่อมล้ำด้านข้อมูลข่าวสาร แม้จะมีเทคโนโลยีใหม่เพิ่มขึ้น แต่ได้เตือนถึง “Digital Divide” หรือความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ซึ่งอาจทำให้ประชาชนบางกลุ่มถูกกีดกันออกจากระบบการสื่อสารการเมือง

Castells (2007) ได้กล่าวว่า นักการเมืองหรือพรรคการเมืองใช้การสื่อสารเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดี และโน้มน้าวประชาชนให้สนับสนุนตนเอง โดยการสื่อสารของนักการเมืองหรือพรรคการเมือง ได้แก่ 1) การสร้างอำนาจผ่านการควบคุมความหมาย (Power through Meaning-making) อำนาจทางการเมืองในยุคปัจจุบันไม่ได้อยู่ที่การใช้กำลังหรือกฎหมายเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการควบคุมความหมายที่ผู้คนรับรู้ผ่านสื่อสารสาธารณะ (public communication) พรรคการเมืองและนักการเมืองจึงต้อง “แข่งขันเพื่อความหมาย” (battle for meaning) โดยใช้สื่อสารมวลชนและสื่อดิจิทัล เพื่อกำหนดวาระ และควบคุมการตีความของประชาชนต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ 2) การใช้เครือข่ายสื่อสารเพื่อเข้าถึงประชาชน (Networked Communication) การสื่อสารไม่ใช่ทางเดียวอีกต่อไป แต่เป็นการมีปฏิสัมพันธ์ในเครือข่ายที่ประชาชนก็มีบทบาทในการผลิตและเผยแพร่สารเช่นกัน ซึ่งโลกปัจจุบันเป็น “สังคมเครือข่าย (network society)” นักการเมืองและพรรคการเมืองจึงจำเป็นต้องเข้าใจ และใช้ประโยชน์จากเครือข่ายสื่อ เช่น อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ โซเชียลมีเดีย ฯลฯ เพื่อสร้างอิทธิพลทางความคิด ทำให้การสื่อสารไม่ใช่ทางเดียวอีกต่อไป แต่เป็นการมีปฏิสัมพันธ์ในเครือข่ายที่ประชาชนก็มีบทบาทในการผลิตและเผยแพร่สารเช่นกัน 3) พลังต้านอำนาจ (Counter-power) เน้นว่า แม้พรรคการเมืองจะใช้สื่อในการสร้างอำนาจ แต่ในขณะเดียวกัน ประชาชนหรือกลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคมก็สามารถใช้สื่อได้กลับ ได้เช่นกัน เช่น การประท้วงผ่านโซเชียลมีเดีย การแฉข้อมูล หรือการสร้างวาทกรรมทางเลือก 4) ภาพลักษณ์ และการจัดการอารมณ์สาธารณะ (Framing & Emotional Appeals) นักการเมืองจำเป็นต้อง “บรรจุสาร” (framing) ให้สอดคล้องกับอารมณ์ของประชาชน เช่น ความกลัว ความหวัง หรือความโกรธ เพื่กระตุ้นการสนับสนุนหรือสร้างแรงจูงใจในการลงคะแนนเสียง

McQuail (2010) ได้กล่าวถึงบทบาทของสื่อมวลชนและสื่อทางเลือกในการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจรัฐบาล สามารถอธิบายให้เข้าใจได้ง่าย ๆ ดังนี้ 1) สื่อเป็น “ผู้เฝ้าระวัง” (Watchdog) ของประชาชน กล่าวคือ สื่อมวลชนมีหน้าที่ไม่เพียงแต่ รายงานข่าวสาร เท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่ วิเคราะห์และวิจารณ์ การทำงานของรัฐบาลหรือผู้มีอำนาจ ซึ่งเป็นเสมือน “ดวงตาของประชาชน” คอยตรวจสอบไม่ให้ผู้มีอำนาจใช้อำนาจโดยไม่รับผิดชอบ ตัวอย่างเช่น หากรัฐบาลใช้เงินผิดวัตถุประสงค์ หรือเจ้าหน้าที่ทุจริต สื่อก็มีหน้าที่เปิดโปงเรื่องเหล่านั้นให้ประชาชนรับรู้ 2) การถ่วงดุลอำนาจ (Checks and Balances) การที่สื่อรายงานข่าวเชิงวิพากษ์ หรือเผยแพร่ข้อมูลจากหลายมุมมอง จะทำให้รัฐบาล ต้องระมัดระวังและโปร่งใสในการทำงานมากขึ้น เพราะรู้ว่าสื่อและประชาชนคอยจับตา ซึ่งเป็นกลไกที่ช่วยไม่ให้ผู้มีอำนาจใช้อำนาจเกินขอบเขต โดยไม่ต้องใช้อาวุธหรือกฎหมาย แต่ใช้ “พลังของข้อมูลข่าวสาร” แทน 3) สื่อทางเลือก (Alternative Media) ไม่ใช่แค่สื่อกระแสหลัก (mainstream media) เท่านั้นที่มีบทบาท สื่อทางเลือก เช่น เว็บไซต์อิสระ บล็อกเกอร์ นักข่าวพลเมือง หรือเพจเฟซบุ๊กต่าง ๆ ก็สามารถเป็น “เสียงของประชาชน” ที่ช่วยเปิดโปงความไม่เป็นธรรม หรือเสนอข้อมูลอีกด้านหนึ่งที่สื่อหลักอาจมองข้าม สื่อทางเลือกจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างความหลากหลายของข้อมูล และลดการผูกขาดของสื่อที่อาจเข้าข้างผู้มีอำนาจ จะเห็นได้ว่าสื่อมวลชนและสื่อทางเลือกทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในระบบประชาธิปไตย โดยช่วยรายงาน วิเคราะห์ และวิจารณ์การทำงานของรัฐบาล ซึ่งเป็นการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจอย่างสันติและสร้างสรรค์

ช่องทางการสื่อสารทางการเมือง

การวิเคราะห์การสื่อสารสามารถแบ่งออกเป็นการสื่อสารภายในบุคคล การสื่อสารระหว่างบุคคล และการสื่อสารมวลชน โดยการศึกษานี้จะมุ่งเน้นที่สองประเภทหลัง ซึ่งมีบทบาทสำคัญในสังคมไทยในการถ่ายทอดข้อมูลและสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกลุ่มคนในระดับต่าง ๆ

Almand and Powell (1978) ได้วิเคราะห์ระบบการเมืองโดยสามารถจำแนกโครงสร้างตามหน้าที่ในการสื่อสารหรือช่องทางการสื่อสารทางการเมืองไว้ 5 ช่องทางดังนี้

1. การสื่อสารแบบพบหน้ากันอย่างไม่เป็นทางการ การสื่อสารแบบพบหน้ากันอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Face to Face Contact) หมายถึงการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารในลักษณะที่ไม่เป็นทางการหรือการสื่อสารปฐมภูมิ โดยมักเกิดขึ้นในรูปแบบของการแสดงความคิดเห็น การสนทนากับเพื่อนร่วมงาน หรือการถกเถียงเกี่ยวกับเหตุการณ์บ้านเมือง โดยผู้พูดอาจแสดงความคิดเห็นหรือวิพากษ์วิจารณ์เรื่องราวต่าง ๆ ในขณะที่ผู้ฟังได้รับข้อมูลและอาจเห็นด้วยกับความคิดเห็นเหล่านั้น แม้ในสังคมที่พัฒนาแล้ว การสื่อสารประเภทนี้ยังคงมีบทบาทสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อความคิดเห็นมาจากบุคคลที่ได้รับความเคารพนับถือหรือเป็นที่ยอมรับในกลุ่มคน ซึ่งบุคคลเหล่านี้มักเรียกกันว่า "ผู้นำทางความคิดเห็น" (Opinion Leader) ผู้นำความคิดเห็นมักเป็นผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมและบุคลิกภาพที่ดี ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการแปลความคิดเห็นหรือความหมายของข้อมูลที่ได้รับจากสื่อ ทั้งนี้ การสื่อสารแบบพบหน้ากันยังคงมีความสำคัญในสังคมชนบทหรือในกลุ่มประชากรที่มีการศึกษาน้อย เนื่องจากช่องว่างทางการสื่อสารทางการเมืองมักถูกเติมเต็มด้วยการสนทนาแบบไม่เป็นทางการ

2. การสื่อสารแบบสังคมที่ไม่ใช่ระบบการเมือง การสื่อสารในโครงสร้างสังคมที่ไม่เกี่ยวข้องกับระบบการเมือง (Non-Political Social Structure) เป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นในสังคมจารีตประเพณี โดยมีบุคคลที่เป็นตัวกลาง เช่น หัวหน้าเผ่า ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโสในครอบครัว และผู้นำทางศาสนา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ริเริ่ม (Initiator) และแปลผลข้อมูลข่าวสารให้แก่สมาชิกในสังคม บุคคลเหล่านี้ทำหน้าที่คล้ายเป็นตัวกลางระหว่างรัฐบาลกับประชาชน โดยช่วยถ่ายทอดและตีความข่าวสาร รวมถึงส่งผ่านข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับระบบสังคม นอกจากนี้ ผู้นำทางศาสนายังเป็นผู้มีอิทธิพลต่อความคิดของประชาชน ทั้งในด้านโลกทัศน์และการเมือง ทำให้การสื่อสารในโครงสร้างสังคมแบบนี้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมและการเมือง โดยเฉพาะในสังคมชนบทและสังคมที่ยังคงยึดมั่นในจารีตประเพณี

3. การสื่อสารในปัจจัยนำเข้าของระบบการเมือง การสื่อสารในปัจจัยนำเข้าของระบบการเมือง (Political Input Structures) เป็นช่องทางการสื่อสารที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในระบบการเมือง ผ่านองค์กรและกลุ่มต่าง ๆ เช่น สมาคมการเมือง (Political Associations) กลุ่มผลประโยชน์ (Interest Groups) และพรรคการเมือง (Political Parties) ซึ่งเป็นช่องทางในการนำเสนอข้อเรียกร้องของประชาชนเข้าสู่กระบวนการตัดสินใจทางการเมือง นอกจากนี้ การสื่อสารที่เกิดขึ้นในโครงสร้างสังคมที่ไม่เกี่ยวข้องกับระบบการเมืองยังมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างประชาชนและรัฐบาล โดยผ่านตัวกลาง เช่น หัวหน้าเผ่า ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส และผู้นำทางศาสนา โครงสร้างสังคมแบบจารีตประเพณีนี้ยังคงมีอิทธิพลต่อสังคมสมัยใหม่ โดยการสื่อสารที่เกิดขึ้นในบริบทนี้สามารถกระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนไหวทางการเมือง และช่วยให้กระบวนการพัฒนาทางการเมืองดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

4. การสื่อสารในปัจจัยส่งออกของระบบการเมือง การสื่อสารในปัจจัยส่งออกของระบบการเมือง (Political Output Structures) หมายถึงช่องทางการสื่อสารที่เป็นทางการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านหน่วยงานของรัฐ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ใช้ในการติดต่อระหว่างผู้นำทางการเมืองและข้าราชการ อีกทั้งยังทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างรัฐบาลและประชาชนในการกระจายข้อมูลข่าวสาร การสื่อสารประเภทนี้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินนโยบายของรัฐ โดยสามารถกระจายข่าวสารทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ ทำให้เกิดความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของประชาชน อีกทั้งยังเป็นช่องทางที่ประชาชนสามารถใช้ในการร้องทุกข์ หรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. สื่อมวลชน (Mass Media) สื่อมวลชนเป็นช่องทางสำคัญในการสื่อสารข่าวสารทางการเมืองจากรัฐบาลถึงประชาชน และจากประชาชนหรือกลุ่มทางสังคมหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่ง ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ นิตยสาร และสื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ซึ่งถูกสร้างขึ้นโดยมีเป้าหมายเพื่อให้ข้อมูลข่าวสาร

แก่สาธารณชน ในกรณีที่ประชาชนมีระดับการศึกษาสูงและสามารถเข้าถึงสื่อมวลชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้สื่อมวลชนถือเป็นวิธีการกระจายข้อมูลที่คุ้มค่าและมีผลกระทบอย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตาม อิทธิพลของสื่อมวลชนอาจขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ความน่าเชื่อถือของสื่อ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน และความสามารถในการแยกแยะข้อมูลข่าวสาร

ช่องทางการสื่อสารทางการเมือง หมายถึง วิธีหรือเครื่องมือที่ใช้ในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็น และข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องทางการเมืองระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคนกับสาธารณะ เพื่อส่งผลกระทบต่อความคิดเห็น และพฤติกรรมทางการเมืองของผู้รับสาร (McQuail, 2010)

สื่อมวลชน (Mass Media) เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นช่องทางหลักที่เข้าถึงประชาชนจำนวนมากได้อย่างรวดเร็วและมีอิทธิพลต่อความคิดทางการเมือง (Louw, 2005)

สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) เช่น Facebook, Twitter, YouTube ซึ่งช่วยให้เกิดการสื่อสารสองทางและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างรวดเร็ว มีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวทางการเมืองยุคใหม่ (เสถียร เจียรสนอง, 2563)

การประชุมหรือชุมนุมทางการเมือง เช่น การพบปะ การชุมนุมประท้วง การอภิปราย ซึ่งเป็นช่องทางที่ผู้คนสามารถแสดงออกทางการเมืองโดยตรง (McQuail, 2010)

การสื่อสารทางการเมืองในระบบราชการ เช่น การประชาสัมพันธ์จากหน่วยงานรัฐ การแถลงข่าวของนักการเมือง การแจกจ่ายเอกสารเผยแพร่ข้อมูลทางการเมือง (Louw, 2005)

สื่ออ้อม (Indirect Media) เช่น งานศิลปะ การ์ตูนเสียดสี เพลง หรือบทละครที่สื่อสารแนวคิดทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ (เสถียร เจียรสนอง, 2563)

จากข้อมูลที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าการสื่อสารทางการเมืองเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับระบบการเมือง โดยเป็นเครื่องมือในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็น และข่าวสารเกี่ยวกับประเด็นทางการเมือง ทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม และสังคมในภาพรวม โดยสามารถจำแนกออกได้หลายประเภทตามลักษณะของการสื่อสารและบริบทของการส่งสาร ซึ่งหนึ่งในรูปแบบที่พบได้ทั่วไปคือการสื่อสารแบบพบหน้ากันอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งมักเกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการสนทนากับเพื่อนร่วมงาน ครอบครัว หรือสมาชิกในชุมชน การสื่อสารในลักษณะนี้มีความยืดหยุ่นและเข้าถึงง่าย โดยเฉพาะในกลุ่มประชากรที่อาจยังเข้าถึงเทคโนโลยีหรือข้อมูลข่าวสารจากสื่อหลักได้น้อย ทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจร่วมและถ่ายทอดทัศนคติทางการเมืองระหว่างกัน

นอกจากนี้ยังมีช่องทางการสื่อสารที่อาศัยโครงสร้างของสังคมแบบจารีตประเพณี โดยผ่านผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส หรือผู้นำทางศาสนา ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดข้อมูลจากรัฐสู่ประชาชน และในทางกลับกัน พวกเขายังมีบทบาทในการตีความข่าวสารให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน จึงเป็นอีกหนึ่งกลไกสำคัญที่ช่วยให้ประชาชนในพื้นที่ห่างไกลสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองได้ หากกล่าวในเชิงโครงสร้างของระบบการเมืองแล้ว ช่องทางการสื่อสารสามารถแบ่งออกได้เป็นสองระดับ คือ ช่องทางนำเข้า ซึ่งรวมถึงกลุ่มผลประโยชน์ พรรคการเมือง และสมาคมต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่รวบรวมข้อเรียกร้องและความคิดเห็นของประชาชน เพื่อส่งเข้าสู่กระบวนการตัดสินใจของรัฐ และช่องทางส่งออก ซึ่งเป็นการสื่อสารที่รัฐใช้ในการเผยแพร่นโยบาย การชี้แจง หรือการสื่อสารข้อมูลสู่สาธารณชน โดยผ่านหน่วยงานราชการและกลไกภาครัฐต่าง ๆ

ในยุคปัจจุบัน สื่อมวลชนยังคงเป็นช่องทางหลักในการกระจายข้อมูลทางการเมืองอย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ หรือสื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ โดยสื่อเหล่านี้สามารถเข้าถึงประชาชนจำนวนมากได้อย่างรวดเร็วและมีอิทธิพลสูงต่อการรับรู้และทัศนคติทางการเมืองของผู้บริโภคข้อมูล ขณะเดียวกัน การ

เติบโตของสื่อสังคมออนไลน์ก็ได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบของการสื่อสารทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ แพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น Facebook, Twitter, หรือ YouTube เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนข้อมูล และจัดการเคลื่อนไหวทางการเมืองได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งพาสื่อกระแสหลัก สื่อสังคมจึงกลายเป็นพื้นที่ใหม่ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่สะท้อนถึงพลวัตของการเมืองในยุคดิจิทัล นอกจากนี้ยังมีช่องทางการสื่อสารอื่น ๆ ที่ไม่เป็นทางการแต่ทรงพลัง เช่น งานศิลปะ เพลง ละคร หรือการ์ตูนเสียดสี ซึ่งสามารถสื่อสารแนวคิดทางการเมืองได้อย่างสร้างสรรค์และเข้าถึงอารมณ์ของผู้ชมในวงกว้าง ช่องทางเหล่านี้มีบทบาทในการสร้างความตระหนักรู้ กระตุ้นการตั้งคำถาม และเปิดพื้นที่สำหรับการแสดงออกที่หลากหลาย

โดยรวมแล้ว ช่องทางการสื่อสารทางการเมืองในสังคมไทยมีความหลากหลายและสอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การเข้าใจบทบาทของแต่ละช่องทางจะช่วยส่งเสริมให้การสื่อสารทางการเมืองมีประสิทธิภาพมากขึ้น และสร้างรากฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง

แนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นพื้นฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดทิศทางของสังคม การแสดงออกทางการเมืองไม่ว่าจะในรูปแบบใด ล้วนสะท้อนถึงความตื่นตัวและความรับผิดชอบของประชาชนต่อบ้านเมือง แนวคิดนี้นำไปสู่ความเข้าใจในเรื่อง “การเมือง” ซึ่งเป็นกระบวนการจัดสรรอำนาจและทรัพยากรในสังคม โดยมีทั้งรัฐ ประชาชน และกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในระบบดังกล่าว

การเมือง

กระบวนการจัดระเบียบและบริหารอำนาจในสังคม เพื่อกำหนดว่าใครจะมีอำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับกฎหมาย การปกครอง และการจัดสรรทรัพยากรของประเทศ การเมืองเกี่ยวข้องกับรัฐ ประชาชน และสถาบันต่าง ๆ ที่มีบทบาทต่อการกำหนดทิศทางของสังคม ทั้งนี้ การเมืองอาจอยู่ในรูปแบบประชาธิปไตยหรือเผด็จการ ขึ้นอยู่กับโครงสร้างของอำนาจในแต่ละประเทศ สมบัติ อารังธัญวงศ์ (2538) ได้กล่าวว่า อำนาจทางการเมืองคืออำนาจที่ประชาชนเป็นเจ้าของ โดยประชาชนมีสิทธิในการกำหนดและใช้สิทธิอำนาจอธิปไตย การใช้อำนาจทางการเมืองต้องได้รับการอนุมัติจากประชาชนและต้องสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนเพื่อประโยชน์สูงสุด การเมืองมีความหมายหลากหลายตามประสบการณ์และความเข้าใจของแต่ละบุคคล บุคคลที่เติบโตในสังคมที่มีอำนาจนิยมอาจมองการเมืองเป็นเรื่องของชนชั้นปกครอง ขณะที่ผู้ที่เติบโตในสังคมประชาธิปไตยอาจมองการเมืองเป็นเรื่องของประชาชน นักปราชญ์อย่าง Plato ได้ให้ความหมายของการเมืองว่าเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในนครรัฐ รวมถึงการบัญญัติกฎหมายและระเบียบต่าง ๆ เพื่อจัดสรรหน้าที่และสวัสดิการให้แก่สมาชิกในสังคม การเมืองจึงเกี่ยวข้องกับอำนาจของรัฐซึ่งเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองและการบริหารจัดการภายในสังคมให้เกิดความสงบสุข

ประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เพราะประชาธิปไตยเป็นระบบการปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออก รวมถึงการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจทางการเมืองต่าง ๆ การมีส่วนร่วมทางการเมือง เช่น การลงคะแนนเสียง การเข้าร่วมชุมนุม การแสดงความคิดเห็น หรือการมีส่วนร่วมในองค์กรสาธารณะ ถือเป็นหัวใจสำคัญของประชาธิปไตย ที่ช่วยสร้างความชอบธรรมและความโปร่งใสให้การปกครอง เมื่อประชาชนมีส่วนร่วมมาก รัฐบาลจะต้องรับ

ฟังและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนมากขึ้น ส่งผลให้การบริหารประเทศมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมมากขึ้น สมบัติ อารังธัญวงศ์ (2538) ให้ความหมายของประชาธิปไตย ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปใจความได้ว่า ประชาธิปไตยเน้นการตัดสินใจทางการเมืองเพื่อประโยชน์ของประชาชน โดยให้ประชาชนมีสิทธิแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การตัดสินใจทางการเมืองจึงต้องอยู่ภายใต้อิทธิพลของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นหลัก

การพัฒนา

การพัฒนาในบริบทของการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง กระบวนการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่เน้นให้ประชาชนมีบทบาทและเสียงในการตัดสินใจทางการเมืองอย่างแท้จริง การมีส่วนร่วมทางการเมืองช่วยส่งเสริมความโปร่งใส ความรับผิดชอบของรัฐบาล และการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น รัฐบาลจะได้รับข้อมูลและข้อเสนอแนะที่หลากหลาย ทำให้นโยบายสาธารณะตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ส่งผลให้การพัฒนาเป็นไปอย่างยั่งยืนและทั่วถึง นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมยังสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและความผูกพันของประชาชนต่อการพัฒนา ซึ่งส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมและความสมานฉันท์ในระยะยาว สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2537) ได้กล่าวเกี่ยวกับการพัฒนา ซึ่งสรุปใจความได้ว่า การเปลี่ยนแปลงสังคมในเชิงคุณภาพหมายถึงการเกิดคุณลักษณะใหม่ในสังคมจากการพัฒนาและสร้างสรรค์ภายในระบบ ซึ่งนำไปสู่การขยายตัวและความทันสมัย รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากโครงสร้างดั้งเดิมไปสู่สังคมที่ทันสมัยมากขึ้น การปฏิรูปเป็นกระบวนการที่ปรับปรุงบทบาท กิจกรรม โครงสร้าง หรือหน้าที่ของระบบเดิมให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงของสังคม

การพัฒนาทางการเมืองคือกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรและกิจกรรมทางการเมือง เพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเมืองที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของสังคมประชาธิปไตย การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพช่วยเสริมสร้างชีวิตที่ดีขึ้นให้แก่ประชาชน โดยมุ่งเน้นความเสมอภาคในการใช้สิทธิและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ความเสมอภาคนี้นำไปสู่อำนาจอธิปไตยที่แท้จริง และส่งผลให้เกิดความยุติธรรมในด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยประชาชนทุกคนมีโอกาสและสิทธิในการพัฒนาตนเองและประเทศชาติอย่างเท่าเทียมกัน (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2538)

การมีส่วนร่วมทางการเมือง

การที่ประชาชนแสดงออกถึงความสนใจและมีบทบาทในการตัดสินใจทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น การเข้าร่วมชุมนุม หรือกิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ ที่ช่วยให้ประชาชนมีอิทธิพลต่อการบริหารประเทศและการกำหนดนโยบายต่าง ๆ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหัวใจสำคัญของประชาธิปไตย เพราะช่วยสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาล และเป็นกลไกในการตรวจสอบ ถ่วงดุลอำนาจเมื่อประชาชนมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ระบบการเมืองจะโปร่งใส มีความรับผิดชอบ และตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้ดียิ่งขึ้น สมบัติ อารังธัญวงศ์ (2538) ได้กล่าวเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปใจความได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นตัวชี้วัดความเป็นประชาธิปไตยของสังคม สังคมที่มีประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงจะสะท้อนถึงระดับความเป็นประชาธิปไตยที่สูง ในขณะที่สังคมที่มีส่วนร่วมทางการเมืองต่ำจะบ่งชี้ถึงความเป็นประชาธิปไตยที่ต่ำ ดังนั้น การพิจารณาระดับความเป็นประชาธิปไตยของสังคมสามารถทำได้จากการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในสังคมนั้น สุจิต บุญบงการ (2537) ได้กล่าวเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปใจความได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในประเทศไทยเริ่มต้นจากการเลือกตั้งครั้งแรกในปี พ.ศ. 2475 ซึ่งเป็นผลจากการนำเสนอของคณะปฏิวัติ พ.ศ. 2475 ไม่ใช่จากการเรียกร้องของมวลชนในขณะนั้น เพราะประชาชนยังขาดความรู้และความตื่นตัวทางการเมืองอย่างมาก ต่อมาในเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม 2516 ประชาชนร่วมกับนักศึกษาต่อต้านการปกครอง

ของรัฐบาล จนทำให้การปกครองของผู้นำถูกโค่นล้มลง หลังจากนั้นในระยะเวลา 3 ปี ประชาชนเริ่มมีความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้น โดยการจัดตั้งพรรคการเมืองและกลุ่มการเมืองต่าง ๆ พร้อมกิจกรรมทางการเมือง เช่น การประท้วงและการชุมนุมคัดค้านการดำเนินงานของรัฐบาล

กล่าวโดยสรุป ในเรื่องของความร่วมมือร่วมใจทางการเมืองนั้นถือเป็นแกนหลักของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีบทบาทในการกำหนดทิศทางของสังคมผ่านการตัดสินใจทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง หรือการเป็นสมาชิกในองค์กรภาคประชาชน การแสดงออกเหล่านี้เป็นสัญลักษณ์ของความตื่นตัวและความรับผิดชอบต่อบ้านเมืองที่ประชาชนมีต่อสังคมและประเทศชาติ การเมืองในบริบทนี้ไม่ใช่เพียงเรื่องของผู้มีอำนาจในการปกครองเท่านั้น แต่คือกระบวนการบริหารจัดการอำนาจและทรัพยากรในสังคมที่ทุกภาคส่วนควรมีส่วนร่วม การเมืองเกี่ยวข้องกับทั้งรัฐ ประชาชน และกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่ร่วมกันกำหนดทิศทางของประเทศ การมีส่วนร่วมจึงเป็นสะพานเชื่อมระหว่างประชาชนกับรัฐ และเป็นตัวกำหนดความชอบธรรมของอำนาจรัฐที่แท้จริง

ประชาธิปไตยเป็นระบบที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกและตัดสินใจ การที่ประชาชนสามารถมีบทบาทในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ไม่เพียงแต่ช่วยให้รัฐบาลมีความโปร่งใสและรับผิดชอบต่อมากขึ้นเท่านั้น แต่ยังนำไปสู่การบริหารที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ประชาธิปไตยที่เข้มแข็งจึงต้องยืนอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่กว้างขวางและจริงจัง เมื่อพิจารณาในมิติของการพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการทางการเมืองเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน ประชาชนที่มีบทบาทในการเสนอความคิดเห็นและตรวจสอบนโยบายจะทำให้รัฐบาลสามารถจัดทำนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของสังคมได้มากขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ความรู้สึกเป็นเจ้าของในการพัฒนาและการมีส่วนร่วมยังส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม และสร้างความผูกพันที่แน่นแฟ้นระหว่างประชาชนกับรัฐ ซึ่งในสังคมไทย การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีพัฒนาการจากอดีตที่ประชาชนยังขาดความรู้และความตื่นตัว จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์สำคัญที่กระตุ้นให้ประชาชนเริ่มมีบทบาททางการเมืองมากขึ้น การจัดตั้งพรรคการเมือง การชุมนุม และการแสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของรัฐบาลเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางการเมืองที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างในสังคม

สุดท้ายนี้ ระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนยังสามารถใช้เป็นเครื่องชี้วัดความเป็นประชาธิปไตยของสังคมได้อย่างชัดเจน สังคมที่มีการมีส่วนร่วมสูงย่อมแสดงถึงความเจริญก้าวหน้าทางการเมืองและสังคม ขณะที่สังคมที่ขาดการมีส่วนร่วมย่อมสะท้อนถึงข้อจำกัดในโครงสร้างอำนาจและสิทธิเสรีภาพของประชาชน ดังนั้น การส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทในการตัดสินใจทางการเมืองจึงเป็นภารกิจสำคัญในการสร้างสังคมประชาธิปไตยที่มั่นคงและพัฒนาอย่างทั่วถึง

แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลสื่อ

แนวคิดและทฤษฎีการเปิดรับข่าวสาร

ทฤษฎีการสื่อสาร (Communication Theory) คือ การสื่อสารเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการส่งและรับสารระหว่างผู้ส่งสาร (Sender) และผู้รับสาร (Receiver) โดยมีการแปลความหมาย (Encoding) และการถอดรหัสสาร (Decoding) เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน กระบวนการนี้สามารถอธิบายได้ด้วยแบบจำลอง SMCR ของ David K. Bero. (1960). ซึ่งมีองค์ประกอบหลัก 4 ส่วน ได้แก่ ผู้ส่ง (Source), สาร

(Message), ช่องทาง (Channel), และผู้รับ (Receiver) โดยแต่ละส่วนมีบทบาทสำคัญในการทำให้การสื่อสารประสบความสำเร็จ ซึ่งประกอบไปด้วย

1) ผู้ส่ง (Source) ผู้ส่งสารต้องมีทักษะและความชำนาญในการสื่อสาร เพื่อให้สามารถเข้ารหัส (Encode) สารได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม โดยการส่งสารจะต้องมีเนื้อหาที่ชัดเจนและมีทัศนคติที่ดีต่อผู้รับสาร ซึ่งจะช่วยให้สารนั้นมีประสิทธิภาพในการสื่อสารและสามารถสร้างความเข้าใจที่ดีได้

2) ข้อมูลข่าวสาร (Message) สารคือข้อมูลที่ผู้ส่งต้องการสื่อสาร ซึ่งอาจประกอบด้วยเนื้อหา, สัญลักษณ์, และวิธีการส่งสารต่าง ๆ โดยสารต้องเหมาะสมกับบริบทและจุดมุ่งหมายของการสื่อสาร

3) ช่องทางในการส่ง (Channel) ช่องทางคือวิธีการที่สารถูกส่งผ่านไปยังผู้รับ โดยอาจใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าหรือบางส่วน เช่น การพูด, การเขียน, หรือการใช้สื่อดิจิทัล ช่องทางที่เหมาะสมจะช่วยให้การสื่อสารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4) ผู้รับ (Receive) ผู้รับสารต้องมีทักษะในการถอดรหัส (Decode) สารอย่างถูกต้อง โดยผู้รับต้องมีความรู้และทัศนคติที่คล้ายคลึงกับผู้ส่ง เพื่อให้การสื่อสารเกิดผลดี การเข้าใจสารจะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้รับสามารถตีความสารตามของผู้ส่งตั้งใจ

บทสรุป

ข่าวสารทางการเมืองมีอิทธิพลอย่างชัดเจนต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลนครรังสิต จังหวัดปทุมธานี โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเยาวชนและคนรุ่นใหม่ที่เปิดรับข่าวสารผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย ซึ่งเป็นสื่อที่เข้าถึงง่าย รวดเร็ว และเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี สะท้อนให้เห็นถึงพลวัตใหม่ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในยุคดิจิทัล ขณะเดียวกันสื่อดั้งเดิมอย่างโทรทัศน์และวิทยุ ยังคงมีบทบาทในการสร้างความน่าเชื่อถือ และสนับสนุนการเข้าถึงข้อมูลของประชาชนในวงกว้าง การวิจัยเน้นถึงบทบาทของการสื่อสารทางการเมืองว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเข้าใจระหว่างภาครัฐกับประชาชน และมีผลต่อการกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการลงคะแนนเสียง การแสดงความคิดเห็น หรือการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นที่มีความเกี่ยวพันโดยตรงกับชีวิตประจำวันของประชาชน นอกจากนี้ ยังมีการนำเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับอิทธิพลของสื่อ การเปิดรับข่าวสาร และช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย ซึ่งล้วนส่งผลต่อทัศนคติ พฤติกรรม และระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ ผลการศึกษายังสะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของบางกลุ่มประชาชน รวมถึงข้อจำกัดของสื่อบางประเภท เช่น หนังสือพิมพ์ ที่เข้าถึงได้ยากในกลุ่มเยาวชน ด้วยเหตุนี้จึงควรมีการส่งเสริมให้เกิดการใช้สื่ออย่างเท่าเทียมและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองเข้าถึงประชาชนได้ครอบคลุมยิ่งขึ้น จากข้อค้นพบข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาและปรับปรุงกลยุทธ์การสื่อสาร รวมถึงการส่งเสริมความตื่นตัวทางการเมืองในระดับท้องถิ่น เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องดำเนินการควบคู่กันอย่างจริงจัง เพื่อสร้างพลเมืองที่มีความรู้ ความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย และพร้อมมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของสังคมอย่างมีวิจารณญาณ และรับผิดชอบ อันจะนำไปสู่การพัฒนาทางการเมืองอย่างยั่งยืนในระยะยาว ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

บรรณานุกรม

- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2561). *การเมืองไทยกับประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เทศบาลนครรังสิต. (2565). ข้อมูลประชากรในเขตเทศบาล. สืบค้นเมื่อ 26 มิถุนายน 2568, จาก https://www.rangsit.org/New/index.php/th/2014-11-07-07-51-09/normal-data/2014-11-03-07-37-35?utm_source=chatgpt.com
- สมบัติ อารังธวงค์. (2538). *การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ เอกสารการศึกษารัฐประศาสนศาสตร์* อันดับที่ 56. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุจิต บุญบงการ. (2537). *การพัฒนาทางการเมือง : ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2537). *การสื่อสารกับสังคม*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสถียร เจียรสนอง. (2563). การสื่อสารการเมืองในยุคดิจิทัล. *วารสารนิเทศศาสตร์*. 15(2), 45-60.
- Almond A. Gabriel and Powell G. Bingham. (1978). *Comparative Politics Today: A World View*. New York: Harper Collins.
- Castells, M. (2007). Communication, power and counter-power in the network society. *International Journal of Communication*. 1, 238–266.
- David K. Bero. (1960). *The Process of Communication; an Introduction to Theory and Practice*. San Francisco: Rinehart Press.
- Habermas, J. (1989). *The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society*. MIT Press.
- Louw, E. (2005). *The media and political process*. Sage Publications.
- McNair, B. (2011). *An Introduction to Political Communication*. (5th ed.). Routledge.
- McQuail, D. (2010). *McQuail's Mass Communication Theory*. (6th ed.). SAGE Publications.
- Norris, P. (2000). *A Virtuous Circle: Political Communications in Postindustrial Societies*. Cambridge University Press.

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัลของหน่วยงานภาครัฐ ในเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร*

HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN THE ERA OF DIGITAL OF GOVERNMENT
ORGANIZATIONS IN SUANLUANG DISTRICT AREA, BANGKOK METROPOLITAN

¹นันทพร ธีระวัฒนสุข, กมลพร กัลยาณมิตร, สถิตย์ นิยมญาติ และ ชูชีพ เปียคนอก

¹Nontaporn Teerawatanasuk, Kamolporn Kalyanamitra,
Satit Niyomyaht and Chucheeb Biadnok

¹คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

¹Faculty of Political Science, Bangkok Thonburi University

¹E-mail: Nontaporn@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัลของหน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัลของหน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัลของหน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารขององค์การภาครัฐ ข้าราชการขององค์การภาครัฐ และพนักงานราชการ/ลูกจ้าง ในพื้นที่เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร จำนวน 22 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสรุปความแบบพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัลของหน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร พบว่า หน่วยงานได้คาดการณ์ความต้องการเพื่อจัดหาทรัพยากรมนุษย์ให้เพียงพอ มีการปรับปรุงรูปแบบการสรรหาและการคัดเลือกให้สอดคล้องกับยุคสมัย เสริมสร้างองค์ความรู้ และทักษะที่จำเป็น แต่การบริหารค่าตอบแทนยังไม่สอดคล้องกับยุคการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล การให้สวัสดิการเน้นเรื่องของคุณภาพชีวิต สุขภาพในการทำงาน การดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิต และการประเมินผลการปฏิบัติงานได้มีการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการเก็บและประมวลข้อมูล 2) ปัญหาและอุปสรรคของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัลของหน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร พบว่า ขาดแคลนบุคลากรที่มีทักษะทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ค่าตอบแทนยังไม่สอดคล้องกับค่าครองชีพ การประเมินผลการปฏิบัติงานไม่ต่อเนื่อง งบประมาณไม่เพียงพอ บุคลากรไม่มีความเข้าใจในด้านเทคโนโลยีดิจิทัล และให้ความสำคัญในการพัฒนาตนเองไม่มาก และ 3) แนวทางการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัลของหน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวงกรุงเทพมหานคร พบว่า ควรมีการปรับจำนวนบุคลากร นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้พัฒนาความรู้และทักษะ ประเมินผลการปฏิบัติงานให้บ่อยขึ้น บริหารค่าตอบแทนและพัฒนาด้านสวัสดิการให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน

คำสำคัญ: การบริหารทรัพยากรมนุษย์; ยุคดิจิทัล; หน่วยงานภาครัฐ

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the human resource management in the era of digital of government organizations in Suanluang District Area, Bangkok Metropolitan, 2) to study the problems and obstacles of human resource management in the era of digital of government organizations in Suanluang District Area, Bangkok Metropolitan, and 3) to study the human resource management guidelines in the era of digital of government organizations in Suanluang District Area, Bangkok Metropolitan. The research was Qualitative, key informants in this study were executives of government organizations, civil servants of government organizations and government employees in Suanluang District Area, Bangkok Metropolitan. There were 22 Key informants by a purposive selection. The research tools were semi-structured interviews. Data were analyzed by using a descriptive summary.

The results found that 1) the human resource management in the era of digital of government organizations in Suanluang District Area, Bangkok Metropolitan found that the government organizations had anticipated needs in order to provide adequate human resources. The recruitment and selection format had been improved to be consistent with the times, strengthen knowledge and necessary skills. But compensation management was still not keeping up with the digital era, providing welfare focuses on quality of life, happiness at work, taking care of physical and mental health and performance evaluation, technology had been introduced to help collect and process data, 2) the problems and obstacles of human resource management in the digital era of government organizations in Suanluang District Area, Bangkok Metropolitan found that there was a shortage of skilled personnel. Digital technology skills compensation was still not in line with the cost of living. Performance evaluation was not continuous. The budget was still insufficient. Personnel did not understand digital technology, and not much importance is given to self-development, and 3) the human resource management guidelines in the era of digital of government organizations in Suanluang District Area, Bangkok Metropolitan was found that the number of personnel should be adjusted, used digital technology, developed knowledge and skills assessed performance more frequently, managed compensation and developed welfare to be consistent with current conditions.

Keywords: Human Resource Management; the Era Digital; government organizations

บทนำ

ทรัพยากรมนุษย์ถือเป็นทรัพย์สินที่มีคุณค่าที่สุดขององค์กร เนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันให้องค์กรเดินเข้าสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ความสำเร็จขององค์กรไม่ได้ขึ้นอยู่กับเครื่องมือหรือเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับศักยภาพและการมีส่วนร่วมของบุคลากรเป็นหลัก ในบริบทของสังคมโลก ไม่ว่าจะเป็นสังคมที่พัฒนาแล้วหรือกำลังพัฒนา การจัดการทรัพยากรมนุษย์อย่างเหมาะสมถือว่ามีผลอย่างมาก

เพราะมนุษย์เป็นศูนย์กลางของการบริหารในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือวัฒนธรรม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีทั้งความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม จะนำไปสู่การพัฒนาระบบอื่น ๆ ในสังคม ให้เจริญก้าวหน้าตามไปด้วย มนุษย์เองต่างต้องการพัฒนาและบริหารตนเองให้ก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกัน องค์กรก็มีเป้าหมายที่จะเติบโตและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน ซึ่งการเติบโตนั้นขึ้นอยู่กับบุคลากรทุกคน หากพนักงานแต่ละคนมีประสิทธิภาพและมีความสามารถในการทำงาน ย่อมส่งผลโดยตรงต่อความสามารถขององค์กรโดยรวม การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้ก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง องค์กรควรให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทักษะ ความรู้ และคุณภาพชีวิตของพนักงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้บุคลากรสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จในระยะยาว (พัฒนารวี วิทยุติ, 2564)

การบริหารทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นกลไกสำคัญของการบริหารองค์กร เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ช่วยให้สามารถดึงศักยภาพของบุคลากรมาใช้ได้อย่างเต็มที่ พร้อมทั้งส่งเสริมให้พนักงานมีคุณภาพชีวิตที่ดีในการทำงาน ซึ่งถือเป็นพื้นฐานของการสร้างประสิทธิภาพโดยรวมขององค์กร ปัจจุบัน ทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนต่างตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการด้านทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์กรของตนเองอย่างจริงจัง โดยการบริหารทรัพยากรมนุษย์ครอบคลุมตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้น เช่น การวางแผนตำแหน่งงาน อัตราค่าตอบแทน การสรรหาและคัดเลือกบุคลากร การบรรจุและแต่งตั้ง ไปจนถึงการฝึกอบรมและพัฒนา การประเมินผลการทำงาน การให้สิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ตลอดจนถึงกระบวนการเกษียณอายุงาน ด้วยเหตุนี้ องค์กรจึงจำเป็นต้องสร้างระบบที่สนับสนุนให้บุคลากรสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาบุคลากรจึงไม่ใช่เพียงทางเลือก แต่เป็นความจำเป็น เพื่อให้บุคลากรในทุกระดับสามารถปรับตัวและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งใด พนักงานก็เปรียบเสมือน “ฟันเฟือง” ที่มีบทบาทสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน หากองค์ประกอบใดขาดหายไป องค์กรอาจไม่สามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างราบรื่น ในทางกลับกัน หากทุกชิ้นส่วนทำงานได้ดี ก็ย่อมส่งผลให้องค์กรสามารถก้าวไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคง ดังนั้น การวางแผนและการดำเนินการด้านการสรรหาบุคลากรควรมีความรอบคอบและเป็นระบบ ต้องใส่ใจในรายละเอียดทุกขั้นตอน เพื่อให้ได้บุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ที่ตรงตามความต้องการขององค์กร การสรรหาบุคลากรจึงไม่ใช่หน้าที่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้น แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้นำ ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการใช้ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการเลือกบุคลากรที่เหมาะสมที่สุดเข้ามาทำงานในองค์กร (เจษฎา สิงหเสรี, 2564)

แม้ว่าในปัจจุบันการบริหารทรัพยากรมนุษย์จะได้รับการยอมรับว่าเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในภาคเอกชนและภาครัฐ แต่ในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะในระบบราชการ ยังพบข้อจำกัดหลายประการที่ส่งผลต่อคุณภาพของบุคลากรภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นการขาดแคลนทักษะ ความรู้ และความสามารถที่ทันสมัย ขาดความเชี่ยวชาญในหน้าที่ และไม่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและความต้องการของสังคมในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาที่พบได้บ่อยคือบุคลากรมีทัศนคติเดิม ๆ ขาดความตระหนักในหน้าที่ และยังคงยึดติดกับรูปแบบการบริหารแบบอำนาจนิยม ระบบราชการที่มีขั้นตอนซับซ้อน และการปฏิบัติงานที่มุ่งเน้นระบบอุปถัมภ์มากกว่า

ระบบคุณธรรม อีกทั้งการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมก็ยังมีข้อจำกัด สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในหน่วยงานภาครัฐยังไม่สามารถตอบสนองต่อความคาดหวังของสังคมยุคใหม่ได้อย่างแท้จริง

โดยเฉพาะในพื้นที่เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวของชุมชนเมืองอย่างรวดเร็ว มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านกายภาพ สังคม และเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่จึงมีภารกิจที่ต้องปรับตัวให้ทันต่อความต้องการของประชาชน การให้บริการภาครัฐต้องมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และยืดหยุ่นต่อสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างไรก็ดี จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่า หน่วยงานในเขตสวนหลวงยังประสบปัญหาด้านการพัฒนาบุคลากร ทั้งในด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี ทักษะคติในการทำงาน การเปิดรับแนวคิดใหม่ ๆ รวมไปถึงการสร้างระบบบริหารงานบุคคลที่เน้นผลสัมฤทธิ์และความรับผิดชอบต่อประชาชนเป็นสำคัญ จากสถานการณ์ดังกล่าว จึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของหน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร ในบริบทของยุคดิจิทัล เพื่อวิเคราะห์ลักษณะการบริหารที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น รวมถึงเสนอแนวทางการพัฒนาระบบบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และสามารถยกระดับคุณภาพของภาครัฐให้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัลของหน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัลของหน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวงกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลของหน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร

แนวคิดเกี่ยวกับยุคดิจิทัล

วิวัฒนาการของเทคโนโลยีดิจิทัล จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยเริ่มมีความคุ้นชินกับเทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นระยะเวลานาน ไม่ว่าจะเป็นการใช้อินเทอร์เน็ต การซื้อของออนไลน์ การทำธุรกรรมทางการเงินผ่านแอปพลิเคชันในมือถือ ผู้วิจัยจึงศึกษาเพิ่มเติมถึงการพัฒนาหรือวิวัฒนาการของเทคโนโลยีดิจิทัลในปัจจุบัน โดยสามารถแบ่งได้เป็น 4 ช่วง ด้วยกันคือ

Digital 1.0 เปิดโลกอินเทอร์เน็ต ยุคเริ่มต้นของอินเทอร์เน็ต (Internet) เป็นช่วงเวลาที่กิจกรรมและการดำเนินชีวิตของผู้คนเปลี่ยนจาก ออฟไลน์ (Offline) เป็นออนไลน์ (Online) มากขึ้น เช่น เปลี่ยนจากการส่งจดหมายทางไปรษณีย์เป็นการส่งอีเมล (E-mail) และการถือกำเนิดของ เว็บไซต์ (Website) ที่ทำให้เราเข้าถึงข่าวสารข้อมูลได้ง่ายละทั่วถึงตลอด 24 ชั่วโมง เริ่มมีกิจกรรมเชิงพาณิชย์และโฆษณา ผ่านเครื่องมือออนไลน์เสมือนมีหน้าร้านที่ทุกคนบนโลกเห็นเราได้ง่ายขึ้น (ภัทธา จรรยาธรรม, 2564)

Digital 2.0 ยุคโซเชียลมีเดีย ต่อจากยุค Digital 1.0 เป็นยุคที่ผู้ใช้งานสามารถสร้างเครือข่ายติดต่อสื่อสารกันในโลกออนไลน์ที่เรียกว่าเครือข่ายสังคม (Social Network) เริ่มจากการสนทนาติดต่อสื่อสารกันกับเพื่อนสมาคมกลุ่มเล็ก ๆ แล้วเริ่มขยายวงกว้างไปสู่การดำเนินกิจกรรม ในเชิงธุรกิจ โดยนักธุรกิจส่วนใหญ่มองว่า Social Media เป็นเครื่องมือเชื่อมต่อและสร้างเครือข่ายทางธุรกิจได้อย่างดีด้วยการคลิกเพียงครั้ง

เดียว อีกทั้งช่วยพัฒนา Brand วัดผลการดำเนินงาน ส่งเสริมภาพลักษณ์แบรนด์ Social Media จึงเป็นเหมือนกระบอกเสียงและเวทีเสนองานแก่นักธุรกิจสู่คนทั่วโลกเป็นอย่างดี นอกจากนี้ Social Media ยังเป็นอำนาจในการต่อรองของผู้บริโภคที่กำลังตัดสินใจเลือกสินค้าและบริการเนื่องจากมีตัวเลือกและร้านค้าให้เห็นมากขึ้น (ภัทรา จรรยาธรรม, 2564)

ยุค Digital 3.0 หรือยุคแห่งข้อมูล (Big Data) เป็นยุคที่ให้ความสำคัญกับข้อมูล และการใช้ข้อมูลที่มีจำนวนมากให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นผลมาจากการเติบโตของ Social Media และ E-Commerce ของยุค Digital 2.0 ทำให้ข้อมูลจำนวนมาก และเริ่มมีการให้ความสำคัญจากการ ใช้ประโยชน์ของข้อมูลจำนวนมาก (Big Data) ที่มี เพราะเป็นแหล่งที่สามารถสร้างความได้เปรียบใน การแข่งขันทางธุรกิจได้ จากการประมวลผล วิเคราะห์ถึงความต้องการของผู้บริโภคจากข้อมูลเพื่อ สร้างสินค้าหรือบริการที่แตกต่างและตอบสนองความต้องการลูกค้าได้ทุกองค์รวมทั้งต้องการใช้ ประโยชน์จากข้อมูลจำนวนมากนี้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด แต่การนำข้อมูลมาตอบสนองอย่างทันที่ (Real time) จำเป็นต้องมีระบบคลาวด์ Cloud Computing มาช่วยอำนวยความสะดวก จัดเก็บข้อมูล และทำให้เราสามารถเข้าถึงข้อมูลบนคลาวด์จากที่ใดก็ได้ ผู้ใช้ทุกคนสามารถเข้าถึงระบบ ข้อมูลต่างๆ ผ่านอินเทอร์เน็ต สามารถจัดการบริหารข้อมูล และแบ่งปันข้อมูลกับผู้อื่น (Shared Services) ได้ ช่วยลดต้นทุนการจัดเก็บ นอกจากนี้ Big Data ยังสามารถนำมาพัฒนาต่อยอดพัฒนา เป็นแอปพลิเคชัน (Application) ซึ่งรองรับการใช้งานผ่านทางโทรศัพท์มือถือหรือแท็บเล็ตได้อีกด้วย (พัชรภา โพธิ์อ่อง, 2561)

ยุค Digital 4.0 หรือยุคปัจจุบันที่มีคนกล่าวว่าเป็นยุคที่เทคโนโลยีมีมันสมอง หรือความฉลาดของเทคโนโลยี ที่สามารถทำให้อุปกรณ์ต่างๆ สื่อสารและทำงานกันเองได้อย่างอัตโนมัติ โดยอาจกล่าวได้ว่า ในสามยุคแรก เทคโนโลยีเข้ามาช่วยอำนวยความสะดวก และช่วยประมวลผลข้อมูลต่างๆ แต่ยุคปัจจุบัน เทคโนโลยีถูกพัฒนาเพื่อทำงานบางอย่างแทนมนุษย์หรือและเพิ่มศักยภาพของมนุษย์ในการใช้ความคิดเพื่อข้ามขีดจำกัดสร้างสรรค์พัฒนาสิ่งใหม่ๆ โดยจะใช้ชื่อยุคนี้ว่า เป็นยุค Machine-to-Machine ตัวอย่างเช่น การส่งผ่านเสียงหรือแอปพลิเคชัน หรือการจำลองสถานการณ์ต่างๆ เพื่อการวางแผน (พัชรภา โพธิ์อ่อง, 2561)

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ความหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนรู้ให้กับบุคคลภายในระยะเวลาหนึ่ง โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับประสิทธิภาพในการทำงานของแต่ละบุคคลในปัจจุบันให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีขอบเขตกว้างกว่าการฝึกอบรมเพียงอย่างเดียว เพราะครอบคลุมถึงชุดกิจกรรมที่องค์กรวางแผนและดำเนินการภายในช่วงเวลาที่กำหนด โดยมีมุ่งเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคลากรภายในองค์กรให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างยั่งยืน กิจกรรมหลักที่อยู่ภายใต้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ประกอบด้วย 3 ส่วนสำคัญ ได้แก่ การฝึกอบรม (Training) มุ่งเน้นทักษะเฉพาะทางที่สามารถนำไปใช้ได้ทันทีในการปฏิบัติงาน, การศึกษา (Education) เน้นการเพิ่มพูนความรู้ในระยะยาวเพื่อการเติบโตในอาชีพและ การพัฒนา (Development) มุ่งสร้างศักยภาพในเชิงลึก เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับบทบาทใหม่หรือความรับผิดชอบที่สูงขึ้นในอนาคต (Nadler, 1984)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการที่มุ่งเสริมสร้างและยกระดับศักยภาพของพนักงาน เพื่อให้สามารถรับมือกับภาระงานที่หลากหลาย และตอบสนองต่อความต้องการขององค์กรในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยประโยชน์จากการพัฒนานี้มิได้จำกัดเฉพาะตัวพนักงานเท่านั้น หากแต่ยังส่งผลดีต่อองค์การในภาพรวม ทั้งในแง่ของการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน และการเสริมความสามารถในการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ (Mathis & Jackson, 2004) ในมุมมองของ Gilley, Eggland and Maycunich (2002) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ถูกอธิบายว่าเป็นกระบวนการที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงภายในองค์การ โดยใช้ทั้งกิจกรรมแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อส่งเสริมความสามารถและศักยภาพของบุคลากรให้เห็นผลในทั้งระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งจะช่วยเตรียมความพร้อมขององค์การในการเผชิญกับการแข่งขันที่เข้มข้นมากขึ้น ขณะที่ Rothwell (2005) ได้ชี้ให้เห็นว่า แนวโน้มของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบันได้ขยายขอบเขตจากการฝึกอบรมและพัฒนาแบบเดิม ๆ ไปสู่การใช้กระบวนการ วิธีการ และกลยุทธ์ที่เป็นระบบ เพื่อการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับผลลัพธ์ของการปฏิบัติงาน โดยมุ่งเน้นทั้งการปรับปรุงประสิทธิภาพในปัจจุบัน และการเตรียมความพร้อมสำหรับอนาคตอย่างรอบด้าน

จะเห็นได้ว่าวิวัฒนาการของเทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและการทำงานของมนุษย์อย่างต่อเนื่อง ประเทศไทยเริ่มปรับตัวและคุ้นเคยกับเทคโนโลยีเหล่านี้มาตลอดหลายทศวรรษ ตั้งแต่การใช้อินเทอร์เน็ต การซื้อขายสินค้าออนไลน์ ไปจนถึงการทำธุรกรรมทางการเงินผ่านแอปพลิเคชันบนโทรศัพท์มือถือ การเปลี่ยนแปลงนี้สามารถแบ่งออกเป็นหลายช่วงสำคัญ ตั้งแต่ยุคเริ่มต้นที่ผู้คนเปลี่ยนจากการดำเนินกิจกรรมแบบออฟไลน์มาเป็นออนไลน์ เช่น การส่งอีเมลแทนจดหมาย และการใช้เว็บไซต์เป็นช่องทางเผยแพร่ข้อมูลและทำการค้า จนถึงยุคที่ผู้ใช้สามารถสร้างเครือข่ายสังคมออนไลน์หรือโซเชียลมีเดียได้อย่างกว้างขวาง เปิดโอกาสให้ติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูล และขยายเครือข่ายธุรกิจได้อย่างรวดเร็ว อีกทั้งช่วยเสริมภาพลักษณ์และการรับรู้ของแบรนด์ ต่อมาเกิดยุคข้อมูลขนาดใหญ่ที่ข้อมูลจำนวนมากไหลจากโซเชียลมีเดียและอีคอมเมิร์ซถูกนำมาวิเคราะห์เพื่อสร้างความได้เปรียบทางธุรกิจ โดยใช้เทคโนโลยีคลาวด์ช่วยให้เข้าถึงและจัดการข้อมูลได้อย่างยืดหยุ่นและรวดเร็ว จนกระทั่งถึงยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีมีความสามารถคิด วิเคราะห์ และทำงานแทนมนุษย์ในบางด้าน อุปกรณ์ต่าง ๆ สามารถสื่อสารและประมวลผลร่วมกันโดยอัตโนมัติ เกิดการประยุกต์ใช้งาน เช่น การสั่งงานด้วยเสียง การจำลองสถานการณ์เพื่อการวางแผน และการใช้ระบบอัจฉริยะเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของมนุษย์

ความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีเหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่อแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ องค์กรจึงต้องปรับกระบวนการพัฒนาให้สอดคล้องกับความท้าทายและโอกาส การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไม่เพียงเน้นการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะเฉพาะ แต่ยังรวมถึงการให้ความรู้ระยะยาวและการเสริมศักยภาพเพื่อรองรับบทบาทที่ซับซ้อนขึ้น กิจกรรมการพัฒนาครอบคลุมทั้งการฝึกอบรมเพื่อทักษะทันที การศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และการพัฒนาเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับอนาคต ซึ่งช่วยให้บุคลากรสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสภาพแวดล้อมการแข่งขันได้ดีขึ้น ทั้งยังเพิ่มความสามารถขององค์กรในการรักษาความได้เปรียบทางธุรกิจและเติบโตอย่างยั่งยืน ดังนั้น การเข้าใจพัฒนาการของเทคโนโลยีดิจิทัลควบคู่ไปกับหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างรอบด้าน จะช่วยให้บุคคลและองค์กรสามารถใช้ศักยภาพของตนได้เต็มที่ พร้อมเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีพื้นที่ศึกษาคือหน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยผู้บริหารขององค์การภาครัฐจำนวน 7 คน ข้าราชการขององค์การภาครัฐจำนวน 7 คน และพนักงานราชการจำนวน 8 คน รวมทั้งสิ้น 22 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลแต่ละรายอย่างเป็นระบบ ข้อมูลที่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการสรุปความแบบพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่อสังเคราะห์สาระสำคัญและนำเสนอผลการวิจัยอย่างมีความชัดเจนและครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ผลการวิจัย

1. การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลของหน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร

1.1 การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ พบว่า หน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง ได้คาดการณ์ความต้องการเพื่อจัดหาทรัพยากรมนุษย์ให้เพียงพอกับความต้องการ โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศบุคคลภายในองค์กรเพื่อวางแผนด้านทรัพยากรมนุษย์ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยทำงานเชิงรุกในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การสรรหา คัดเลือก การพัฒนาบุคลากร การบริหารจัดการค่าตอบแทน และประเมินผลการปฏิบัติงาน

1.2 การสรรหา/การคัดเลือก พบว่า หน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง มีการปรับปรุงรูปแบบการสรรหาและการคัดเลือกทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรให้สอดคล้องกับยุคสมัยมากขึ้น โดยมีการพิจารณานำเทคโนโลยีมาเป็นกุญแจสำคัญในการเสริมประสิทธิภาพในการสรรหาและการคัดเลือก เพื่อให้องค์กรได้บุคลากรที่มีความเป็นมืออาชีพมีคุณภาพมาทำงานในตำแหน่งงานที่องค์กรต้องการ และที่เหมาะสมกับยุคดิจิทัลมากที่สุด

1.3 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พบว่า หน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง มีการเสริมสร้างองค์ความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถของบุคลากรให้สามารถทำงานร่วมกับเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัย รวมถึงการพัฒนาทักษะการสร้างสรค์นวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาดิจิทัลขององค์กร ทั้งยังมีการติดตามผลของการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์อย่างต่อเนื่อง

1.4 การบริหารค่าตอบแทน พบว่า หน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวงมีการบริหารค่าตอบแทนยังไม่สอดคล้องกับยุคการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนมีความเห็นว่าอยากให้องค์กรพัฒนานโยบายการบริหารค่าตอบแทนให้สอดคล้องเหมาะสมกับยุคสมัย เพื่อสร้างความพึงพอใจ และสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรเกิดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ และพัฒนาตนเองในด้านเทคโนโลยีดิจิทัลมากยิ่งขึ้น

1.5 การให้สวัสดิการ พบว่า หน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวงให้ความสำคัญในเรื่องของคุณภาพชีวิต ความสุขในการทำงาน การดูแลในเรื่องสุขภาพกายและสุขภาพจิตของบุคลากรมากขึ้น เนื่องจากองค์กรเล็งเห็นว่า สภาพสังคมในยุคดิจิทัลนั้น สุขภาพกายและสุขภาพใจของบุคลากรเป็นสิ่งที่องค์กรไม่ควรมองข้าม และควรยึดถือเป็นหนึ่งในสวัสดิการที่องค์กรจะต้องดูแล

1.6 การประเมินผลการปฏิบัติงาน พบว่า หน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวงได้มีการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการเก็บและประมวลผลการประเมินประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร ซึ่งทำให้

องค์การทราบว่าการปฏิบัติงานของบุคลากรประสบความสำเร็จหรือไม่ตามที่องค์กรได้จัดขึ้น และนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น

2. ปัญหาและอุปสรรคของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลของหน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง พบว่า หน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวงขาดแคลนบุคลากรที่มีทักษะทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ค่าตอบแทนยังไม่สอดคล้องกับค่าครองชีพในปัจจุบัน เนื่องจากข้อจำกัดของงบประมาณ การประเมินผลการปฏิบัติงานไม่ต่อเนื่อง ทำให้บุคลากรไม่สามารถพัฒนาตนเองได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงงบประมาณที่จะนำมาใช้เพื่อสนับสนุนในเรื่องของเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ยังมีไม่เพียงพอ บุคลากรบางส่วนไม่มีความเข้าใจในด้านเทคโนโลยีดิจิทัล และไม่ให้ความสำคัญในการพัฒนาตนเอง

3. แนวทางการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลของหน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง พบว่า หน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง ควรมีการปรับจำนวนบุคลากรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกขององค์การ พัฒนาความรู้และทักษะเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีแก่บุคลากร ประเมินผลการปฏิบัติงานให้บ่อยขึ้น เพื่อให้บุคลากรนำข้อมูลย้อนกลับไปพัฒนาการปฏิบัติงานของตนเองอย่างต่อเนื่อง ควรบริหารค่าตอบแทนและพัฒนาสวัสดิการให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน เพื่อกระตุ้นให้บุคลากรเกิดแรงจูงใจ ในการปฏิบัติงานและพัฒนาศักยภาพของตนเองในทางที่ดีขึ้น อีกทั้งเป็นการดึงดูดคนรุ่นใหม่ที่มีศักยภาพให้เข้ามาร่วมงานกับองค์การ

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัลของหน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร

1.1 การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ พบว่า หน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง ได้คาดการณ์ความต้องการเพื่อจัดทำทรัพยากรมนุษย์ให้เพียงพอกับความต้องการ โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศบุคคลภายในองค์กรเพื่อวางแผนด้านทรัพยากรมนุษย์ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยทำงานเชิงรุกในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การสรรหา คัดเลือก การพัฒนาบุคลากร การบริหารจัดการค่าตอบแทน และประเมินผลการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุรารักษ์ สุพัฒน์มงคล และวรปภา มหาสาราญ (2565) กล่าวว่า การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการทำงานพื้นฐานด้านทรัพยากรมนุษย์ขององค์กร เป็นกลไกเสริมสร้างกระบวนการด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ การสรรหาคัดเลือก การจ้างงาน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การประเมินผลการปฏิบัติงาน การดำรงรักษา การบริหารค่าตอบแทน และการให้รางวัล เป็นต้น เพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ที่เที่ยงตรงและสามารถวัดผลด้านประสิทธิภาพของทรัพยากรมนุษย์ได้จริง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มณีนรัตน์ ชัยยะ (2566) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารทรัพยากรมนุษย์ภายใต้การเปลี่ยนแปลงสู่ยุคดิจิทัล (Digital HR) เนื่องจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้โลกเข้าสู่ยุคระบบเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ต้องนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นเครื่องมือสนับสนุนการทำงาน ให้ความสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรด้วยการรับเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ในการทำงาน พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ใหม่ให้บุคลากรทุกระดับสามารถทำงานร่วมกับเทคโนโลยีได้ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 การสรรหา/การคัดเลือก พบว่า หน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง มีการปรับปรุงรูปแบบการสรรหาและการคัดเลือกทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรให้สอดคล้องกับยุคสมัยมากขึ้น โดยมีการพิจารณานำเทคโนโลยีมาเป็นกุญแจสำคัญในการเสริมประสิทธิภาพในการสรรหาและการคัดเลือก เพื่อให้องค์กรได้บุคลากรที่มีความเป็นมืออาชีพ มีคุณภาพ มาทำงานในตำแหน่งงานที่องค์กรต้องการ และที่เหมาะสมกับยุคดิจิทัลมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กรรณิการ์ สุวรรณศรี (2556) กล่าวว่า การสรรหาและคัดเลือกเป็นกระบวนการที่จะหาคนที่มีคุณสมบัติตรงตามลักษณะเฉพาะ ของตำแหน่งงานที่องค์กรต้องการให้เข้ามาทำงานในตำแหน่งที่ว่างดังกล่าวได้ครบถ้วนและตรงตามเวลาที่ต้องการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดสมเกียรติ อสุโร (2564) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล พบว่า การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลหัวใจหลักนั้นขึ้นอยู่กับกรอบโครงสร้างตำแหน่งในแผนก กระบวนการทำงานในเชิงรุก สวัสดิการสร้างสรรค์ การนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาใช้บริหารสายงานบุคคล ตลอดจนการสร้างกลยุทธ์ตั้งแต่ภายในองค์กรไปจนถึงการสรรหาคนภายนอกที่มีฝีมือเข้ามาร่วมงานและสิ่งสำคัญไม่แพ้การทำงานก็คือการทำให้พนักงานมีความสุขในการทำงานเพื่อประสิทธิภาพขององค์กรในยุคปัจจุบัน

1.3 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ พบว่า หน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง มีการเสริมสร้างองค์ความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถของบุคลากรให้สามารถทำงานร่วมกับเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัย รวมถึงการพัฒนาทักษะการสร้างสรค์นวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาดิจิทัลขององค์กร ทั้งยังมีการติดตามผลของการพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ไตรรัตน์ ยืนยง (2563) กล่าวว่า สำหรับเหตุผลสำคัญที่จะต้องมีการฝึกอบรมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มี 5 ประการ ได้แก่ (1) เพื่อช่วยปรับปรุงการปฏิบัติงานของพนักงานให้ดีขึ้น (2) เพื่อช่วยให้พนักงานมีทักษะก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี องค์กร และวิธีการบริหารจัดการ (3) เพื่อช่วยให้ปัญหาของหน่วยงานได้รับการแก้ไข เช่น ปัญหาความขัดแย้ง คนงานลาออก การทำงานไม่ได้มาตรฐาน เป็นต้น (4) เพื่อเตรียมพร้อมให้กับพนักงานที่จะได้รับการเลื่อนตำแหน่งให้ทำงานในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งการจูงใจคนงานด้วยการเลื่อนตำแหน่งให้จะต้องทำควบคู่กับการมีโปรแกรมการฝึกอบรมและพัฒนาคนงานอย่างกว้างขวาง และ (5) เพื่อปฐมนิเทศคนที่เข้างานใหม่ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยรัตน์ ชามพูนท และคณะ (2564) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัล ประกอบด้วย นโยบายและวิสัยทัศน์ขององค์กร โดยปรับตัวโดยการขับเคลื่อนด้วยองค์ความรู้และนวัตกรรม เปลี่ยนแปลงระบบบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลอย่างเป็นระบบ โดยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยยึดหลักการ 4 ป. คือ ประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ เปี่ยมคุณค่า และปรับเปลี่ยนได้ยืดหยุ่นคล่องตัว รวมถึงปรับวิธีการทำงานของบุคลากรให้สอดคล้องกับยุค Digital Disruption และวิถี New Normal

1.4 การบริหารค่าตอบแทน พบว่า หน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวงมีการบริหารค่าตอบแทนยังไม่สอดคล้องกับยุคการเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล ผู้ให้ข้อมูลบางส่วนมีความเห็นว่าอยากให้องค์กรพัฒนานโยบายการบริหารค่าตอบแทนให้สอดคล้องเหมาะสมกับยุคสมัย เพื่อสร้างความพึงพอใจ และสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรเกิดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ และพัฒนาตนเองในด้านเทคโนโลยีดิจิทัลมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Cherington (1995) กล่าวว่า นโยบายในการบริหารค่าตอบแทนขององค์กรควรตอบสนองวัตถุประสงค์ สำคัญ 6 ประการ ดังนี้ (1) เพื่อสนองความต้องการของบุคลากรอย่างเพียงพอ (2) เพื่อสร้างแรงจูงใจ (3) เพื่อสร้างความยุติธรรม (4) เพื่อให้การบริหารต้นทุนขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และ (5) เพื่อสนองต่อข้อบังคับทางกฎหมาย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญพิมล วสยางกูร และจารุวรรณ พลอยดวงรัตน์ (2565) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุค

การเปลี่ยนแปลงพลิกผันด้วยการสร้างองค์กรแห่งความคล่องตัว สรุปได้ว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์จะช่วยให้ได้คนดีมีความสามารถมาทำงานที่เหมาะสมกับงาน มีการรักษาคนให้อยู่กับองค์กร โดยมีการพัฒนาการให้ค่าตอบแทนและสวัสดิการ และการประเมินผลที่เหมาะสม ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคนทำงาน ซึ่งจะส่งผลให้สามารถใช้ศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างเหมาะสมในการทำงานให้องค์กรบรรลุตามวัตถุประสงค์

1.5 การให้สวัสดิการ พบว่า หน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวงให้ความสำคัญในเรื่องของคุณภาพชีวิต ความสุขในการทำงาน การดูแลในเรื่องสุขภาพกายและสุขภาพจิตของบุคลากรมากขึ้น เนื่องจากองค์กรเล็งเห็นว่า สภาพสังคมในยุคดิจิทัลนั้นสุขภาพกายและสุขภาพใจของบุคลากรเป็นสิ่งที่องค์กรไม่ควรมองข้าม และควรยึดถือเป็นหนึ่งในสวัสดิการที่องค์กรจะต้องดูแล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ธาดา ราชกิจ (2561) สวัสดิการยุคใหม่อาจไม่ใช่เรื่องสวัสดิการพื้นฐานแบบเมื่อก่อน อย่างประกันสังคม ประกันสุขภาพ วันลา ค่ารถ ค่าโอที หรือแม้แต่โบนัส แต่สวัสดิการยุคใหม่นั้นเน้นการที่บุคลากรจะได้ประโยชน์อย่างแท้จริง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑามาศ สะอาดเอี่ยม และคณะ (2562) ได้ศึกษาเรื่องการจัดสวัสดิการที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐแห่งหนึ่ง ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดสวัสดิการสามารถแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ (1) สวัสดิการเกี่ยวกับตนเอง (2) สวัสดิการด้านครอบครัว (3) สวัสดิการด้านเงินทุน และ (4) สวัสดิการที่มีความยืดหยุ่น สำหรับความคิดเห็นของพนักงานในหน่วยงานภาครัฐที่มีต่อการจัดสวัสดิการที่พนักงานได้รับนั้นเป็นสิ่งดึงดูดให้พนักงานมีความตั้งใจ มุ่งมั่นต่อการปฏิบัติงานเป็นอย่างมาก และแนวทางการจัดสวัสดิการที่สร้างแรงจูงใจให้พนักงานทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ต้องมาจากการเข้าใจความต้องการอย่างแท้จริงของพนักงาน

1.6 การประเมินผลการปฏิบัติงาน พบว่า หน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวงได้มีการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการเก็บและประมวลผลการประเมินประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากร ซึ่งทำให้องค์กรทราบว่าการปฏิบัติงานของบุคลากรประสบความสำเร็จหรือไม่ตามที่องค์กรได้จัดขึ้น และนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Ivancevich (1992) ได้กล่าวว่า การประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นกิจกรรมการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่นำมาใช้เพื่อพิจารณาว่า พนักงานปฏิบัติงานได้มีประสิทธิภาพในระดับใด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญพิมล วสยางกูร และจารุวรรณ พลอยดวงรัตน์ (2565) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคการเปลี่ยนแปลงพลิกผันด้วยการสร้างองค์กรแห่งความคล่องตัว สรุปได้ว่า การจัดการในระยะดูแลรักษาให้คนทำงานได้อย่างเกิดประโยชน์สูงสุด ประกอบด้วย กิจกรรมสำคัญ ได้แก่ การประเมินผลงาน การจัดวางคน การฝึกอบรมและพัฒนา ระเบียบวินัย การบริหารค่าตอบแทนและสวัสดิการ การช่วยเหลือ/ให้คำปรึกษา และการดูแลสุขภาพและความปลอดภัย

2. ปัญหาและอุปสรรคของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัลของหน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร พบว่า หน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวงขาดแคลนบุคลากรที่มีทักษะทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัล ค่าตอบแทนยังไม่สอดคล้องกับค่าครองชีพในปัจจุบัน เนื่องจากข้อจำกัดของงบประมาณ การประเมินผลการปฏิบัติงานไม่ต่อเนื่อง ทำให้บุคลากรไม่สามารถพัฒนาตนเองได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงงบประมาณที่จะนำมาใช้เพื่อสนับสนุนในเรื่องของเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ยังมีไม่เพียงพอ บุคลากรบางส่วนไม่มีความเข้าใจในด้านเทคโนโลยีดิจิทัล และไม่ให้ความสำคัญในการพัฒนาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นฤมล กงกุล (2555) จากการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรต่าง ๆ ส่วนมากมักจะมีปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในการบริหารทรัพยากรมนุษย์นั้นสามารถสรุปได้ 4 องค์ประกอบใหญ่ ๆ ดังนี้คือ (1) เกิดจากทัศนคติของผู้บริหารระดับสูง (2) เกิดจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี (3) เกิด

จากผู้บริหารด้านทรัพยากรมนุษย์ และ (4) เกิดจากตัวพนักงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยรัตน์ ชามพูนท และคณะ (2564) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคการเปลี่ยนผ่านพลังทางดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคการเปลี่ยนผ่านพลังทางดิจิทัล คือ (1) สมองไหล (2) ขวัญและกำลังใจกับความมั่นคงทางอาชีพ (3) คนที่ generation ต่างกัน (5) บุคลากรขาดทักษะ ความรู้ความสามารถทางเทคโนโลยี (6) ผู้บริหารไม่ให้ความสำคัญในการวางแผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างแท้จริง (7) ขาดงบประมาณในการจัดซื้ออุปกรณ์อำนวยความสะดวก และ (8) บุคลากรขาดความผูกพันกับองค์กร

3. แนวทางการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัลของหน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร พบว่า หน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง ควรมีการปรับจำนวนบุคลากรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการสรรหาและคัดเลือกขององค์กร พัฒนาความรู้และทักษะเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีแก่บุคลากร ประเมินผลการปฏิบัติงานให้บ่อยขึ้น เพื่อให้บุคลากรนำข้อมูลย้อนกลับไปพัฒนาการปฏิบัติงานของตนเองอย่างต่อเนื่อง ควรบริหารค่าตอบแทนและพัฒนาสวัสดิการให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน เพื่อกระตุ้นให้บุคลากรเกิดแรงจูงใจ ในการปฏิบัติงานและพัฒนาศักยภาพของตนเองในทางที่ดีขึ้น อีกทั้งเป็นการดึงดูดคนรุ่นใหม่ที่มีศักยภาพให้เข้ามาร่วมงานกับองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bowin & Harvey (2001) ให้ความหมายของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ หมายถึง กิจกรรมในการพัฒนา จูงใจการปฏิบัติงานของพนักงานภายในองค์กรให้อยู่ในระดับสูง รวมทั้งการหลอมรวมความต้องการของบุคคลแต่ละคน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณีรัตน์ ชัยยะ (2566) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารทรัพยากรมนุษย์ภายใต้การเปลี่ยนแปลงสู่ยุคดิจิทัล (Digital HR) การบริหารทรัพยากรมนุษย์จำเป็นต้องดำเนินการปรับเปลี่ยนไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก ควรส่งเสริมให้การบริหารทรัพยากรมนุษย์เสริมทักษะใหม่ให้ตอบสนองในยุคดิจิทัล ตลอดจนพัฒนาระบบการบริหารจัดการภายในองค์กรด้วย เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อช่วยให้ องค์กรมีความแข็งแกร่ง และสามารถยืนหยัดท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลได้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของโลกนั้นถือว่าเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในภาพรวม จึงควรปรับเปลี่ยนจากแนวทางการปฏิบัติแบบเดิมให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลกสู่ยุคดิจิทัล เพื่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานให้ทันต่อเหตุการณ์ตามที่เหมาะสมต่อไป

องค์ความรู้การวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัลของหน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้เชิงกระบวนการและรูปแบบแนวทางการนำไปใช้ได้ ดังนี้

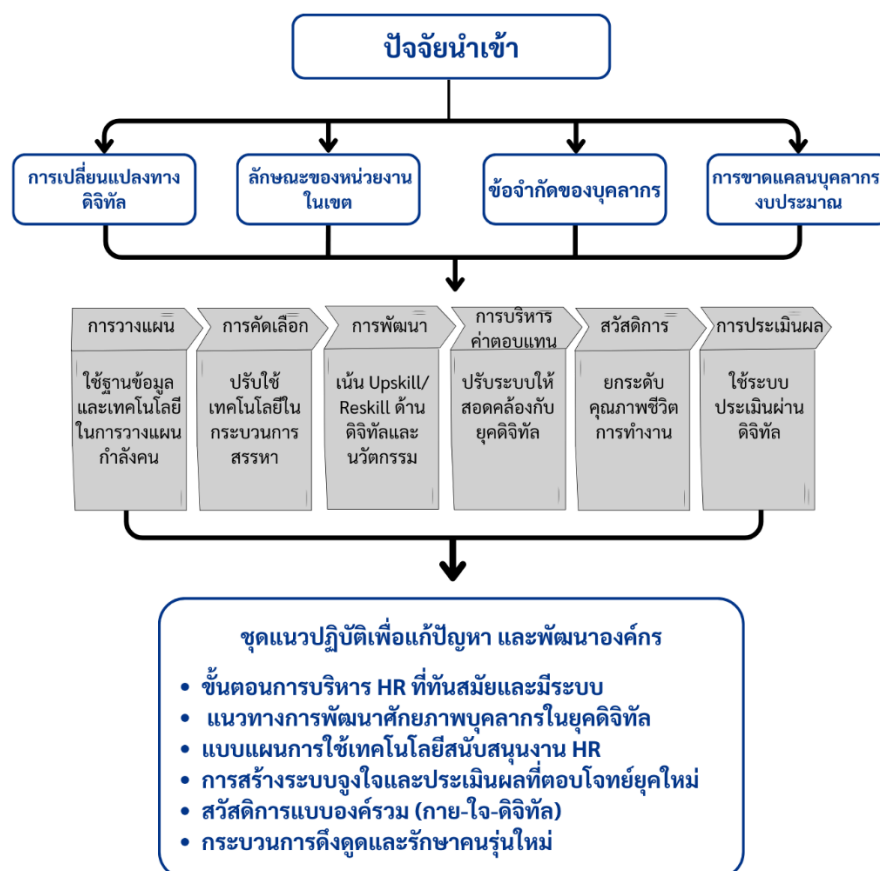
การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของหน่วยงานภาครัฐในยุคดิจิทัลสะท้อนให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนกระบวนการบริหารงานบุคคลโดยเน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัลแพลตฟอร์มเข้ามาสนับสนุนในทุกขั้นตอนของการบริหาร ตั้งแต่การวางแผนกำลังคน การสรรหาและคัดเลือก การพัฒนา การบริหารค่าตอบแทน สวัสดิการ และการประเมินผล โดยเฉพาะการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ที่มีการใช้ข้อมูลสารสนเทศภายในองค์กรเพื่อประเมินความต้องการ และวางแผนทางในการจัดสรรกำลังคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นประโยชน์ในการจัดระบบบริหารงานเชิงรุก และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในบริบทดิจิทัล

อย่างไรก็ตาม แม้หน่วยงานจะมีความพยายามในการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ แต่ยังคงประสบปัญหาและอุปสรรคหลายประการ เช่น การขาดแคลนบุคลากรที่มีทักษะด้านดิจิทัล ความล่าช้าในการปรับปรุงระบบค่าตอบแทน และการประเมินผลที่ไม่ต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้ขาดกลไกสำคัญในการผลักดันให้บุคลากรพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่ และไม่สามารถแข่งขันหรือรองรับกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่รวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากข้อค้นพบดังกล่าว สามารถพัฒนาเป็นแนวทางเชิงปฏิบัติ (practical model) ที่มุ่งส่งเสริมและปรับเปลี่ยนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของหน่วยงานภาครัฐในเขตเมือง ได้แก่ การส่งเสริมการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลแก่บุคลากรทุกระดับ การประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอและมีระบบนำผลประเมินไปใช้เพื่อการพัฒนา การพัฒนานโยบายค่าตอบแทนและสวัสดิการให้เหมาะสมกับบริบทปัจจุบัน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีในการจัดการข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจด้านทรัพยากรมนุษย์อย่างมีประสิทธิภาพ

คุณค่าขององค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนี้คือการสร้างแนวทางที่นำไปสู่การเปลี่ยนผ่านองค์กรภาครัฐให้สามารถบริหารจัดการบุคลากรได้สอดคล้องกับความต้องการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ตลอดจนเป็นพื้นฐานในการกำหนดนโยบายภาครัฐที่สามารถประยุกต์ใช้ในบริบทของเขตเมืองอื่น ๆ ได้อีกด้วย โดยเฉพาะการสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรรู้สึกมีคุณค่าและพร้อมพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อขับเคลื่อนองค์กรให้ก้าวสู่การเป็น "องค์กรภาครัฐอัจฉริยะ" ที่มีบุคลากรพร้อมรองรับนวัตกรรมดิจิทัลในอนาคต

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 หน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง ควรมีการใช้เทคโนโลยีเพื่อจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับกำลังคน เพื่อให้ทราบถึงจำนวนคน ประเภทของกำลังคน ซึ่งจะช่วยในการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ขององค์กร

1.2 หน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง ควรปรับวิธีการสรรหา/การคัดเลือกโดยใช้เทคโนโลยีมาปรับปรุงกระบวนการให้มีประสิทธิภาพ ลดขั้นตอน ต้นทุน และสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากขึ้น

1.3 หน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง ควรมีพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ และทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัย โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการพัฒนาบุคลากร

1.4 หน่วยงานภาครัฐในเขตสวนหลวง ควรบริหารค่าตอบแทน ให้สอดคล้องกับหน้าที่ความรับผิดชอบและค่าครองชีพในปัจจุบัน เพื่อจูงใจและเสริมสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร และดึงดูดผู้มีความรู้ความสามารถให้เข้ามาร่วมงานกับองค์กร

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยครั้งต่อไป ควรใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณร่วมด้วย เพื่อขยายจำนวนผู้ให้ข้อมูล ให้ได้ผลการศึกษาที่กว้างขึ้นและละเอียดมากขึ้น

2.2 ควรศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัลของหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน

2.3 ควรศึกษาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคดิจิทัลของหน่วยงานภาครัฐในเขตอื่น ๆ ของกรุงเทพมหานคร

บรรณานุกรม

- กรรณิการ์ สุวรรณศรี. (2556). *เอกสารประกอบการสอนวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- จุฑามาศ สะอาดเอี่ยม และคณะ. (2562). การจัดสวัสดิการที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐแห่งหนึ่ง. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*. ฉบับเสริม (ธันวาคม 2562), 116-129.
- เจษฎา สิงห์เสรี. (2564). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของราชการส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลนครสมุทรสาคร*. (การค้นคว้าอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). คณะรัฐศาสตร์: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชัยรัตน์ ชามพูนท และคณะ. (2564). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัล. *วารสารเศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์*. 8(1), 195-208
- ไทรรัตน์ ยืนยง. (2563). *การจัดการทรัพยากรมนุษย์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น. การศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธัญพิมล วสยางกูร และจารุวรรณ พลอยดวงรัตน์. (2565). การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในยุคการเปลี่ยนแปลงพลิกผันด้วยการสร้างองค์กรแห่งความคล่องตัว. *วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย*, 4(4), 15-27.

- นฤมล กงกุล. (2555). ปัญหาของการบริหารทรัพยากรมนุษย์. สืบค้น 22 สิงหาคม 2566, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/228731>.
- พระปลัดสมเกียรติ อัสสุโร. (2564). การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล. *บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์ นครสวรรค์*, 9(1), 71-84.
- พัฒนวิ วิทยุติ. (2564). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระบบราชการ 4.0 : กรณีศึกษา สำนักงานออกแบบสำนักการโยธากรุงเทพมหานคร. (การค้นคว้าอิสระหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ภัทรา จรรย์ธรรม. (2564). *การบริหารสถานศึกษาเอกชนในยุคดิจิทัล*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มณีนรัตน์ ชัยยะ. (2566). การบริหารทรัพยากรมนุษย์ภายใต้การเปลี่ยนแปลงสู่ยุคดิจิทัล (Digital HR). *Journal of Administrative and Management Innovation*. 11(1), 104-115.
- วโรปภา มหาสาราญ. (2563). *การพัฒนารูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์บนฐานเทคโนโลยีดิจิทัลของสถานประกอบการผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ไทย*. (วิทยานิพนธ์ บริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนารัฐกิจอุตสาหกรรมและทรัพยากรมนุษย์). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรี*
TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF LOCAL ADMINISTRATORS
IN PRACHINBURI PROVINCE

อภิสิทธิ์ พาณิชยวรชัยกุล, กมลพร กัลยาณมิตร, สติธย์ นิยมญาติ
และ ทศนีย์ ลักขณาภิชนชัช

Abhisit Panitworachaikul, Kamolporn Kalyanamitra, Satit Niyomyaht
and Tassanee Lakkhanapichonchat

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Faculty of Political Science, Bangkok Thonburi University

E-mail: sitmommam@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรี 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนา ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรี ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยผู้บริหารและบุคลากรท้องถิ่น จำนวน 20 คน คัดเลือกแบบเจาะจง โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ประกอบด้วย การเป็นแบบอย่างที่ดี มีอุดมการณ์ คุณธรรม จริยธรรม ความเชื่อมั่นในตนเอง และตั้งใจทำงาน สร้างแรงบันดาลใจแก่บุคลากร เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม กระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมขวัญกำลังใจ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มอบหมายงานตามศักยภาพ และสนับสนุนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 2) ปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ ขาดอุปกรณ์สนับสนุนเนื่องจากงบประมาณจำกัด การกระจายอำนาจยังไม่ทั่วถึง ความแตกต่างระหว่างช่วงวัย และผู้บริหารขาดเวลาในการพัฒนาตนเอง 3) แนวทางการพัฒนา ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ภาวะผู้นำอย่างต่อเนื่องให้เท่าทันยุคดิจิทัล ประเมินผลการปฏิบัติงาน เสริมแรงจูงใจในการพัฒนา และจัดทำหลักสูตรหรือคู่มืออบรมภาวะผู้นำในรูปแบบออนไลน์

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ; การเปลี่ยนแปลง; ผู้บริหารส่วนท้องถิ่น.

ABSTRACT

This research aimed to (1) study the transformational leadership of local administrators in Prachinburi Province, (2) explore problems and obstacles in its development, and (3) propose development guidelines. A qualitative method was employed. Key informants included 10 local administrators and 10 local personnel, selected purposively. Structured interviews were used, and data were analyzed descriptively.

* Received March 13, 2024; Revised August 7, 2025; Accepted August 15, 2025

The findings revealed that (1) transformational leadership comprised serving as a role model, having ideology, confidence, integrity, and commitment, inspiring personnel, encouraging participation, stimulating creativity, boosting morale, recognizing individual differences, assigning tasks based on ability, and promoting lifelong learning. (2) Problems included insufficient equipment due to limited budget, inadequate delegation of authority, generational differences among staff, and lack of time for self-development by administrators. (3) Development guidelines suggested organizing continuous leadership development activities aligned with the digital era, implementing performance evaluations, motivating leadership growth, and providing online courses and manuals for leadership training.

Keywords: Leadership; Transformational; Local Administrator,

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน องค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต่างต้องเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น ความสำเร็จขององค์กรจึงขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้นำหรือผู้บริหาร ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการวางแผน กำหนดทิศทาง และบริหารจัดการองค์กรให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลลัพธ์ตามเป้าหมายที่วางไว้ (พรพรรณ บุญคอบ, 2563) ผู้นำจึงถือเป็นบุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสมาชิกในองค์กร โดยได้รับความเชื่อมั่นและไว้วางใจจากผู้ร่วมงาน พร้อมทั้งสามารถใช้ทักษะด้านภาวะผู้นำในการโน้มน้าวใจ และกระตุ้นให้บุคลากรปฏิบัติงานจนบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ (คมศิลป์ ประสงค์สุข, 2564) ภาวะผู้นำจึงไม่เพียงเป็นลักษณะส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึงพฤติกรรม วิธีคิด และกระบวนการที่ผู้นำใช้ในการส่งอิทธิพลต่อผู้อื่น โดยสามารถจุดประกายแรงบันดาลใจ เสริมสร้างความเชื่อมั่น และกระตุ้นให้เกิดการทุ่มเทพลังและความสามารถอย่างเต็มที่ เพื่อขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2559) การมีภาวะผู้นำที่เข้มแข็งจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ผู้นำจำเป็นต้องมีทั้งคุณลักษณะที่เหมาะสม อำนาจในการบริหาร และพฤติกรรมที่เอื้อต่อการบริหารการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาองค์กรในระยะยาว จำเป็นต้องอาศัยการเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากร ซึ่งถือเป็นทรัพยากรหลักขององค์กรในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นจริง (สุปัญญา สุนทรนนท์ และคณะ, 2558)

ภาวะผู้นำ (Leadership) เป็นลักษณะที่ปรากฏในทุกสังคม ไม่ว่าจะเป็นสังคมที่พัฒนาแล้วหรือยังไม่พัฒนา กลุ่มขนาดใหญ่หรือขนาดเล็ก ล้วนมีรูปแบบของภาวะผู้นำทั้งสิ้น ในอดีตสังคมใช้คำอย่าง “หัวหน้า” “ประมุข” หรือ “ราชา” เพื่อแสดงถึงบทบาทผู้นำในสังคม ในขณะที่คำว่า “Leader” ปรากฏขึ้นในภาษาอังกฤษมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 14 และคำว่า “Leadership” เริ่มใช้แพร่หลายมากขึ้นตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. 1820 เป็นต้นมา (เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, 2552) ภาวะผู้นำจึงอาจมองได้ว่าเป็นเครื่องมือหรือกระบวนการที่ผู้นำใช้เพื่อขับเคลื่อนกลุ่มหรือองค์กรไปสู่เป้าหมาย โดยผู้นำที่ดีไม่เพียงแต่มีหน้าที่มอบหมายงาน แต่จะต้องเติมแรงใจทางจิตวิทยาให้แก่ผู้ตามอีกด้วย ดังที่ Stephen H. Davis (1981) กล่าวไว้ว่า ผู้นำเป็นต้นแบบที่หลอมรวมความเชี่ยวชาญในด้านเทคนิค มนุษยสัมพันธ์ และกระบวนการคิดเข้าไว้ด้วยกัน

หนึ่งในแนวคิดด้านภาวะผู้นำที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายคือ “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง” (Transformational Leadership) ของ Bass และ Avolio ซึ่งเสนอว่า ผู้นำที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในองค์กรได้จะมีคุณลักษณะ 4 ประการ ได้แก่ 1) การใช้อิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Idealized Influence) 2) การสร้างแรงจูงใจที่สร้างแรงบันดาลใจ (Inspirational Motivation) 3) การกระตุ้นให้คิดอย่างมีวิจารณญาณ (Intellectual Stimulation) และ 4) การคำนึงถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล (Individualized Consideration) (Bass & Avolio, 1994) จากงานวิจัยต่าง ๆ พบว่า ผู้นำที่มีลักษณะดังกล่าวจะส่งผลต่อการทำงานในระดับกลุ่มและระดับบุคคล ทั้งในด้านประสิทธิภาพ เจตคติ ความพึงพอใจ ความผูกพันต่อองค์กร รวมถึงพฤติกรรมที่สะท้อนความเป็นพลเมืองที่ดี และการเติบโตของบุคลากรภายในหน่วยงาน (รัตติกรณ จงวิศาล, 2550) ดังนั้น การมีภาวะผู้นำที่เข้มแข็งและเหมาะสมกับบริบทขององค์กรและพื้นที่จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร

จังหวัดปราจีนบุรีเป็นอีกจังหวัดหนึ่งที่มีทรัพยากรในด้านการท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบ โดยเฉพาะผืนป่ามรดกโลกของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่และอุทยานแห่งชาติทับลาน ที่นับเป็นสมบัติล้ำค่าของประเทศและของโลก (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2562) อีกทั้งยังมีความเจริญและการลงทุนจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นทุกปี ด้วยทำเลที่ตั้งอันเหมาะสมใกล้เมืองหลวง ท่าเรือ และเส้นทางคมนาคมสำคัญ ทั้งยังเป็นพื้นที่เกษตรกรรมขนาดใหญ่ที่ผลิตพืชเศรษฐกิจคุณภาพสูง เช่น ทุเรียนจีไอ ซึ่งมีชื่อเสียงเป็นสินค้าส่งออก (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานนครนายก, 2561) จังหวัดปราจีนบุรีมีพื้นที่การปกครอง 7 อำเภอ และมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ทำหน้าที่จัดบริการสาธารณะและกิจกรรมต่าง ๆ ตามหลักการกระจายอำนาจ (วิทยาลัยเทคนิคบูรพาปราจีน, 2560) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรีจึงมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม แม้องค์กรเหล่านี้จะมีอำนาจหน้าที่อย่างสมบูรณ์ในการบริหารท้องถิ่นตามกฎหมาย แต่ความสำเร็จในการดำเนินงานย่อมต้องอาศัยผู้นำที่มีศักยภาพ มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อขับเคลื่อนองค์กรให้ก้าวทันกับพลวัตของโลกยุคใหม่ (เสริมศิริ นิลดำ, 2552)

ดังนั้นจึงเป็นที่มาของการวิจัยเรื่อง “ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรี” เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรี ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง รวมถึงเสนอแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการบริหารท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรี
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรี

แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

ความหมายของภาวะผู้นำ

ภาวะผู้นำ เป็นแนวคิดสำคัญที่แสดงถึงความสามารถของบุคคลในการชักจูงและใช้อิทธิพลต่อผู้อื่น เพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวหรือการกระทำที่สอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร โดย Daft (1994) ชี้ให้เห็นว่าการพูดถึงภาวะผู้นำต้องพิจารณาองค์ประกอบหลัก 3 ประการ ได้แก่ ผู้นำ ผู้ซึ่งมีบทบาทในการชี้นำและกำกับ, ผู้ตาม ที่รับอิทธิพลจากผู้นำ และ เป้าหมาย ที่เป็นจุดมุ่งหมายร่วมของกลุ่มหรือองค์กร

ในทำนองเดียวกัน Bovee (1993) ได้นิยามภาวะผู้นำว่าเป็นศักยภาพในการกระตุ้นและโน้มน้าวผู้อื่นให้มีส่วนร่วมและมุ่งมั่นต่อการบรรลุเป้าหมายร่วมกัน โดยเสนอว่ากระบวนการของภาวะผู้นำสามารถแบ่งได้เป็น 3 ระยะ ได้แก่ การใช้อำนาจหน้าที่เพื่อขับเคลื่อนองค์กร การกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือของสมาชิก และการส่งผลต่อพลวัตของกลุ่ม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรอย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากนี้ แนวคิดของ เบิร์นส์ ได้เสนอรูปแบบของผู้นำออกเป็น 3 ประเภท ซึ่งสะท้อนมิติต่าง ๆ ของภาวะผู้นำ ได้แก่

1) ผู้นำแบบแลกเปลี่ยน (Transactional Leadership): ผู้นำในลักษณะนี้มุ่งเน้นความสัมพันธ์บนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วม โดยมีการแลกเปลี่ยนผลตอบแทนกับการปฏิบัติงาน เช่น การเลื่อนตำแหน่ง การให้รางวัล หรือสิ่งตอบแทนอื่น ๆ ซึ่งเป็นรูปแบบที่พบได้ทั่วไปในระบบราชการหรือองค์กรธุรกิจ

2) ผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership): เป็นผู้นำที่มุ่งเน้นการยกระดับศักยภาพของผู้ตาม โดยเน้นการเสริมสร้างแรงบันดาลใจ และการพัฒนาผู้ตามให้กลายเป็นผู้นำในอนาคต ผ่านความสัมพันธ์เชิงบวก การยกย่อง และการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองและองค์กรรวมขององค์กร ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบลูกโซ่ในระดับกลุ่มหรือชุมชน

3) ผู้นำเชิงจริยธรรม (Moral Leadership): ผู้นำในลักษณะนี้เน้นการดำเนินงานบนพื้นฐานของคุณธรรมและความยุติธรรม มีความเข้าใจในความต้องการและค่านิยมของผู้ตามอย่างลึกซึ้ง และมุ่งมั่นที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ตอบสนองต่อความจำเป็นแท้จริงของสังคม โดยมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ตัวอย่างที่โดดเด่นของผู้นำประเภทนี้ คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งทรงริเริ่มโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่มีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน (ปรับจาก: ปราณี ศรีสมุทร, 2563)

แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ความหมายของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) หมายถึง ความสามารถของผู้นำในการสร้างแรงจูงใจและปลูกฝังทางความคิดของผู้ตาม ให้เกิดมุมมองใหม่ในการทำงาน ตระหนักถึงเป้าหมายสำคัญของทีมและองค์กร และสามารถขับเคลื่อนกลุ่มไปสู่ผลลัพธ์ที่สูงกว่าที่คาดหวังไว้ในตอนต้น ทั้งนี้ ผู้นำลักษณะนี้จะมุ่งเน้นการพัฒนาและยกระดับศักยภาพของสมาชิกในทีมให้สามารถก้าวข้ามความต้องการเฉพาะตน และมองเห็นถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ (Bass & Avolio, 1994)

โดย Bass (1997) ได้ขยายความว่า ผู้นำที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงจะสามารถกระตุ้นให้ผู้ตามเกิดความต้องการที่สูงขึ้น ไม่เพียงแต่ในเชิงวัตถุหรือแรงจูงใจส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเห็นคุณค่าของเป้าหมายร่วม และการให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ขององค์กรหรือสังคมมากกว่าความพึงพอใจส่วนตัว นอกจากนี้ยังมีบทบาทในการยกระดับการรับรู้ของผู้ตามให้เข้าใจความหมายและคุณค่าของการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง

องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง

แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยงานของ Oke, Munshi และ Walumbwa (2009) ได้ระบุองค์ประกอบหลักที่เป็นแกนสำคัญ 4 ประการของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ได้แก่

1) อิทธิพลเชิงอุดมการณ์ (Idealized Influence): ผู้นำควรมีบทบาทเป็นแบบอย่างที่ดีทางด้านจริยธรรมและพฤติกรรม เป็นผู้ได้รับความเคารพนับถือจากผู้ตาม เพราะมีความมั่นคงในหลักการ ยึดมั่นในความถูกต้อง กล้าที่จะรับผิดชอบทั้งในระดับบุคคลและองค์กร และให้ความสำคัญต่อผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าตนเอง

2) แรงบันดาลใจที่ส่งพลัง (Inspirational Motivation): ผู้นำต้องสามารถสื่อสารวิสัยทัศน์และความคาดหวังขององค์การอย่างชัดเจน เพื่อปลุกจิตสำนึกและสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ตามให้รู้สึกมีพลังในการทำงาน เชื่อมโยงเป้าหมายส่วนตัวกับเป้าหมายของทีม และเห็นความท้าทายเป็นโอกาสในการเติบโต

3) การกระตุ้นทางสติปัญญา (Intellectual Stimulation): ผู้นำส่งเสริมให้เกิดการคิดวิเคราะห์ ตั้งคำถาม และมองปัญหาจากมุมมองใหม่ ๆ ส่งเสริมการสร้างสรรคนวัตกรรม และสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันในองค์กร โดยไม่วิพากษ์หรือตำหนิความคิดที่แตกต่างในที่สาธารณะ

4) การเอาใจใส่รายบุคคล (Individualized Consideration): ผู้นำต้องเข้าใจและคำนึงถึงความต้องการเฉพาะบุคคลของผู้ตามอย่างลึกซึ้ง ทำหน้าที่คล้ายกับโค้ชที่คอยสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพ สร้างโอกาสให้ผู้ตามเรียนรู้และเติบโตตามความถนัด และให้คุณค่ากับความหลากหลายของบุคลากรในองค์กร จะเห็นได้ว่าการแสดงออกถึงภาวะผู้นำในลักษณะนี้ไม่เพียงเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาองค์กร แต่ยังสะท้อนให้เห็นถึงการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่ง มีความยืดหยุ่น และสามารถปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพในสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำ

การพัฒนาบุคลากรเป็นกระบวนการสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างขีดความสามารถขององค์การให้สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การส่งเสริมภาวะผู้นำในระดับผู้บริหาร ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและขับเคลื่อนองค์การให้สามารถปรับตัวเข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างเหมาะสม การพัฒนาผู้นำให้มีความเป็นมืออาชีพจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการบริหารจัดการที่ตอบสนองต่อความท้าทายของยุคปัจจุบัน (Wills, 1993 อ้างใน กัญญาณอน อินหวาง, 2555)

ตามแนวทางของ Pierce และ Newstrom (อ้างใน ปิยนันท์ สวัสดิ์ศฤงฆาร, 2560) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้กระบวนการภาวะผู้นำเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของผู้นำและพัฒนาทีมงานให้ประสบความสำเร็จ ดังนี้

1) มีข้อมูลป้อนกลับอย่างสม่ำเสมอ (Provide Regular Feedback) สิ่งสำคัญที่สุดของกระบวนการภาวะผู้นำคือ การให้ข้อมูลป้อนกลับที่ดีแก่ทีมงาน เวลาที่ผู้นำมีข้อมูลป้อนกลับให้ทีมงาน จะช่วยให้มีบรรยากาศหรือบริบทการทำงานที่ดี เกิดผลงานที่ดี นอกจากนั้น การมีข้อมูลป้อนกลับที่สม่ำเสมอจะช่วยให้ทั้งผู้นำและทีมงานสามารถปรับตัวและแผนการปฏิบัติงานให้รับกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นได้โดยง่าย

2) เข้าใจในการกระทำและผลของมัน (Be Aware of Actions and Reactions) พฤติกรรมและการกระทำของผู้นำล้วนส่งผลกระทบโดยตรงต่อผู้ตาม ผู้นำต้องระลึกอยู่เสมอว่า ปัจจัยทั้งสี่ที่กล่าวมาข้างต้น

ทั้งผู้นำ ผู้ตาม บริบท และผลที่ได้รับ จะสัมพันธ์เกี่ยวข้องและส่งผลถึงกันโดยตลอด เช่น เวลาที่ผู้นำกล่าวบางสิ่งด้วยถ้อยคำหยาบคายหรือตวาดใส่ทีมงาน มันจะเกิดผลเสียตามมาอย่างแน่นอนแม้ว่าอาจยังมองไม่เห็นในขณะนั้น ผลที่ว่าอาจอยู่ในรูปการปฏิบัติงานที่ลดลง ขวัญกำลังใจที่น้อยลง การขาดงานที่มากขึ้น หรืออัตราการลาออกที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก การควบคุมอารมณ์ในการทำงานจึงเป็นตัวอย่างหนึ่งในการกระทำของผู้นำที่ผู้นำต้องเข้าใจว่ามีผลกระทบต่อเนื่องไปถึงผู้ตาม บริบท และผลการทำงานได้อย่างไร

3) นำอย่างซื่อตรงและมีจริยธรรม (Lead Honestly and Ethically) หากผู้นำและผู้ตามมีความไว้วางใจและเคารพซึ่งกันและกัน บริบทและผลที่ได้รับก็จะยิ่งดีขึ้นๆ แต่ถ้าผู้นำและผู้ตามมีแต่ความเกลียดชัง ความขุ่นเคือง บริบทและผลที่ได้รับก็จะเป็นเชิงลบ ผู้ตามต้องการผู้นำที่พวกเขาสามารถให้ความไว้วางใจและความเคารพ จริยธรรมของผู้นำเป็นคุณสมบัติสำคัญประการหนึ่งที่สร้างความเคารพยำเกรงแก่ผู้ตาม แม้ผู้ตามจำเป็นต้องปฏิบัติตามคำสั่งของผู้นำ แต่ถ้าผู้นำเป็นผู้ที่พวกเขาไว้วางใจว่าทำในสิ่งที่ถูกต้อง พวกเขาจะทำตามคำสั่งนั้นด้วยความเต็มใจและเป็นการทำเพื่อผู้นำที่พวกเขาเคารพ การเป็นผู้นำที่เชื่อถือได้อย่างแท้จริงทั้งในพฤติกรรม การแสดงออก ความซื่อสัตย์มั่นคง และมีความอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นคุณสมบัติที่สร้างความไว้วางใจและความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างผู้นำและผู้ตาม

4) เป็นผู้นำในรูปแบบที่เหมาะสมกับสถานการณ์ (Lead with the Right Style) ในทางธุรกิจ มักถือว่าผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) เป็นรูปแบบผู้นำที่ดีที่สุด ผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลงเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์มั่นคง กำหนดเป้าหมายได้ชัดเจน มีการสื่อสารที่ดีกับทีมงาน และปลุกเร้าผู้ตามด้วยวิสัยทัศน์ร่วมกันของอนาคต อย่างไรก็ตามคุณอาจต้องการเป็นผู้นำในรูปแบบที่แตกต่างออกไปบ้างเป็นบางครั้งเพื่อให้เหมาะสมกับลักษณะของผู้ตาม ผลที่ต้องการให้เกิด และบริบทในขณะนั้น คุณจึงควรเรียนรู้ที่จะเป็นผู้นำในรูปแบบอื่นๆ ได้ตามความเหมาะสมด้วย

5) มอบหมายงานอย่างมีสติ (Consciously Assign Tasks) ผู้นำไม่ควรมอบหมายงานตามอำเภอใจ ทีมงานจะมีความสุขมากที่สุดเมื่อสามารถใช้ทักษะและจุดแข็งของพวกเขาได้อย่างปกติและสม่ำเสมอ ผู้นำจึงควรมอบหมายงานที่เหมาะสมกับทักษะเฉพาะของทีมงาน

6) เน้นการพัฒนาความสัมพันธ์ (Focus on Relationship Development) ในการทำงาน ควรมีความไว้วางใจ ความเคารพนับถือ และความโปร่งใส เป็นพื้นฐาน ยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามหรือทีมงานมีความหนักแน่นมากเท่าไรก็จะยิ่งพิสูจน์ความเป็นผู้นำที่ดีได้มากเท่านั้น

แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น

Clarke (1957) อธิบายว่า หน่วยการปกครองเป็นองค์กรที่มีหน้าที่ให้บริการประชาชนในพื้นที่เฉพาะหนึ่ง โดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาลกลาง ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อบริหารจัดการภารกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาธารณประโยชน์ในระดับพื้นที่

ในทัศนะของ Wit (1967) การปกครองส่วนท้องถิ่น คือรูปแบบหนึ่งของการบริหารที่เกิดจากการที่รัฐบาลกลางกระจายอำนาจให้กับหน่วยงานระดับท้องถิ่น ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่สามารถเข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการท้องถิ่น ทั้งในส่วนที่เป็นการปกครองร่วมทั้งหมดหรือบางส่วน โดยยึดหลักการว่าประชาชนมีสิทธิมีส่วนร่วมเมื่ออำนาจการปกครองมาจากประชาชนเอง

Robson (1953) เสนอว่า การปกครองท้องถิ่นควรถูกจัดตั้งขึ้นโดยรัฐ พร้อมให้สิทธิตามกฎหมายในการปกครองตนเอง (autonomy) และต้องมีโครงสร้างองค์กรที่เหมาะสมและเพียงพอ เพื่อรองรับภารกิจตามเป้าหมายของการปกครองท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ

หน้าที่และความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ภารกิจหลักขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามแนวคิดของ รสคนธ์ รัตนเสริมพงศ์ (2551) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่สำคัญ 4 ด้าน ดังนี้

1) การกำหนดนโยบายและแผนการบริหารท้องถิ่น นับเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากนโยบายและแผนเป็นเครื่องกำหนดทิศทางในการบริหารท้องถิ่น เป็นจุดเริ่มต้นและเป็นจุดหมายปลายทางในการดำเนินกิจการท้องถิ่น

2) การจัดองค์การและการจัดทรัพยากรมนุษย์ หน่วยงาน และบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นกลไกสำคัญในการดำเนินกิจการของท้องถิ่นเพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถปฏิบัติภารกิจตามอำนาจหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพตามนโยบายและแผนการบริหารท้องถิ่น

3) การบริหารการคลังท้องถิ่น เนื่องจากฐานะทางการเงินการคลังท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินกิจการของท้องถิ่น การจัดบริการสาธารณะเป็นภารกิจหลักขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำเป็นต้องใช้งบประมาณในการดำเนินงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องบริหารจัดการด้านการคลังอย่างมีประสิทธิภาพ จัดหารายได้ให้เพียงพอที่จะนำมาใช้ในการดำเนินการกิจการของท้องถิ่น รายได้ของท้องถิ่นส่วนใหญ่มาจากภาษีของประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องใช้จ่ายงบประมาณอย่างรอบคอบตามลำดับความสำคัญ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาคมท้องถิ่น

4) การควบคุมตรวจสอบการดำเนินกิจการท้องถิ่น เพื่อให้การดำเนินกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายของนโยบายและแผนการบริหารท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องจัดระบบการควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติงานของท้องถิ่น ติดตามและ ประเมินผลการปฏิบัติงานตามระยะเวลาที่เหมาะสม เช่น จัดระบบการควบคุมตรวจสอบจาก ภายนอกองค์กร เช่น การตรวจสอบบัญชี เป็นต้น นอกจากนั้นควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในการควบคุมตรวจสอบการดำเนินงานด้วย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่ศึกษา คือ จังหวัดปราจีนบุรี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วย ผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 10 คน และบุคลากรท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 10 คน รวม 20 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เป็นการเลือกโดยใช้หลักการพิจารณาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษานี้ โดยอาศัยวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดการวิจัยมาประกอบการพิจารณา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสรุปความแบบพรรณนา

ผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรี แยกเป็นแต่ละด้านได้ดังนี้

1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ พบว่า ผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรีมีความแน่วแน่ในอุดมการณ์ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างอย่างที่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ มี

คุณธรรมและจริยธรรมประจำใจ ตั้งใจทำงานเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน จึงทำให้บุคลากรภายในองค์กรเคารพนับถือ ศรัทธา และไว้วางใจในตัวผู้บริหารส่วนท้องถิ่น

2) การสร้างแรงบันดาลใจ พบว่า ผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรีจะแสดงพฤติกรรมการสร้างแรงบันดาลใจโดยคอยจูงใจให้บุคลากรในองค์กรมีความกระตือรือร้นและมุ่งมั่นทุ่มเทในการปฏิบัติงาน มีการสื่อสารวิสัยทัศน์ให้บุคลากรทราบอย่างชัดเจนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ทำให้บุคลากรภายในองค์กรเห็นคุณค่าและความท้าทายของงาน สร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในการทำงาน มีการเปิดโอกาสให้บุคลากรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารองค์กรในระดับต่าง ๆ

3) การกระตุ้นการใช้ปัญญา พบว่า ผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรีจะมีพฤติกรรมเชิงรุก คอยกระตุ้นบุคลากรให้ตื่นตัว แสดงออกซึ่งความคิด วิธีการ หรือแนวทางในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ภายในองค์กร หรือหน้าที่ที่ปฏิบัติด้วยสติปัญญา อีกทั้งกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน และคอยยกย่อง ชมเชย ให้รางวัลแก่บุคลากรที่มีความคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงาน และองค์กรเพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานของบุคลากร

4) การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล พบว่า ผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรีมีความเอาใจใส่และดูแลบุคลากรภายในองค์กรเป็นอย่างดี มีความตระหนักในความหลากหลายและเคารพในความแตกต่างของบุคคล มอบหมายงานให้บุคลากรตามความรู้ความสามารถของแต่ละคน ส่งเสริมความก้าวหน้าของบุคลากรทุกระดับ เปิดโอกาสให้บุคลากรภายในองค์กรได้แสดงความสามารถและพัฒนาความรู้ความสามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เสมอ

2. ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรี พบว่า ผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรียังไม่สามารถจัดหาอุปกรณ์ในการทำงานได้เพียงพอเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้ เนื่องจากองค์กรมีงบประมาณที่จำกัดการกระจายอำนาจการตัดสินใจของผู้บริหารให้กับบุคลากรในองค์กรยังไม่มาก เนื่องจากอำนาจการตัดสินใจต้องอยู่ในกรอบที่กฎหมายระเบียบ และข้อบังคับที่ทางราชการกำหนดบุคลากรในองค์กรมีความต่างระหว่างช่วงวัย ทำให้การสื่อสาร การเข้าใจความรู้สึก ความคิดของแต่ละช่วงวัย และการตอบสนองความต้องการมีความแตกต่างกัน และผู้บริหารไม่มีเวลาในการพัฒนาตนเอง เนื่องจากบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองที่มีมาก

3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรี พบว่า ควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ในการพัฒนาภาวะผู้นำให้กับผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรีอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้บริหารนำความรู้ไปพัฒนาศักยภาพในการเป็นผู้นำของตนเอง รวมถึงส่งเสริมพัฒนาความรู้ความสามารถให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล มีการประเมินการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารเพื่อปรับปรุงผลการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น การสร้างแรงจูงใจในการสร้างภาวะผู้นำและพัฒนาตัวเอง และควรมีการจัดทำหลักสูตรต่าง ๆ และคู่มือในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารท้องถิ่นในรูปแบบออนไลน์เพื่อให้ผู้บริหารท้องถิ่นนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรี แยกเป็นแต่ละด้านดังนี้

1) **การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์** พบว่า ผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรีมีความแน่วแน่ในอุดมการณ์ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างอย่างที่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ มีคุณธรรมและจริยธรรมประจำใจ ตั้งใจทำงานเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน จึงทำให้บุคลากร

ภายในองค์กรเคารพนับถือ ศรัทธา และไว้วางใจในตัวผู้บริหารส่วนท้องถิ่น สอดคล้องกับแนวคิดของ Covey (2004) กล่าวว่า การสร้างบารมีหรือการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ (Charisma or Idealized Influence) คือ ผู้นำควรมีการชื่นชมจากผู้ตาม โดยผู้นำที่มีบารมีต้องสร้างความชัดเจนต่าง ๆ แสดงให้เห็นคุณค่าของตนเองในทุกอิริยาบถ มีการกำหนดบทลงโทษหรือการอุทธรณ์ให้กับผู้ตาม และยึดหลักบทความเป็นจริง ความถูกต้องทางศีลธรรมและจริยธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาทิพย์ สุจริตกุล (2562) ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในยุคประเทศไทย 4.0 กรณีศึกษา: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดภูเก็ต ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์ (2566) ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำในการบริหารงานปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา: องค์กรบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่ง ในจังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารควรสร้างจุดยืนและอุดมการณ์ที่แน่วแน่ในด้านการสื่อสารในองค์กร การพัฒนาด้านมนุษยสัมพันธ์ การศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ และความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานที่ทำให้มากที่สุด รวมถึงการให้คำปรึกษาแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างสม่ำเสมอ

2) การสร้างแรงบันดาลใจ พบว่า ผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรีจะแสดงพฤติกรรมการสร้างแรงบันดาลใจโดยคอยจูงใจให้บุคลากรในองค์กรมีความกระตือรือร้นและมุ่งมั่นทุ่มเทในการปฏิบัติงาน มีการสื่อสารวิสัยทัศน์ให้บุคลากรทราบอย่างชัดเจนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ทำให้บุคลากรภายในองค์กรเห็นคุณค่าและความท้าทายของงาน สร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในการทำงาน มีการเปิดโอกาสให้บุคลากรได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารองค์กรในระดับต่าง ๆ ยังมีไม่มาก สอดคล้องกับแนวคิดของ Oke, Munshi and Walumbwa (2009) การสร้างแรงบันดาลใจ (Inspirational Motivation) ผู้นำจะต้องกระตุ้นและสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นเกิดความเข้าใจกับสิ่งที่ท้าทายในองค์กร โดยจะต้องทำให้กลุ่มผู้ตามเกิดความรู้สึกกระตือรือร้นและคาดหวังทางที่ดี และทำการเชื่อมระหว่างความคาดหวังกับความรับผิดชอบวิสัยทัศน์ร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์ (2566) ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำในการบริหารงานปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา: องค์กรบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่ง ในจังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ระดับความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อภาวะผู้นำในการบริหารงานของผู้บริหารองค์กรบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่ง ในจังหวัดปทุมธานี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริพัชร งามไตรโร (2565) ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ กรณีศึกษา เทศบาลนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัย พบว่า ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ($\bar{X} = 4.18$) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา 4.12) และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล อยู่ในระดับมาก

3) การกระตุ้นการใช้ปัญญา พบว่า ผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรีจะมีพฤติกรรมเชิงรุกคอยกระตุ้นบุคลากรให้ตื่นตัว แสดงออกซึ่งความคิด วิธีการ หรือแนวทางในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ภายในองค์กรหรือหน้าที่ที่ปฏิบัติด้วยสติปัญญา อีกทั้งกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน และคอยยกย่องชมเชย ให้รางวัลแก่บุคลากรที่มีความคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการทำงาน และองค์กร เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานของบุคลากร สอดคล้องกับแนวคิดของ Gibson, Donnelly, and Ivancevich (2000) ได้กล่าวถึงการกระตุ้นทางเชาว์ปัญญา (Intellectual Stimulation) คือ ผู้นำช่วยให้ผู้ตามมีความคิดอย่างมีเหตุผล โดยมีการทดสอบจากสถานการณ์จริง ทั้งยังมีการสนับสนุนให้ผู้ตามมีความคิดในเชิงสร้างสรรค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาทิพย์ สุจริตกุล (2562) ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในยุคประเทศไทย 4.0 กรณีศึกษา: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดภูเก็ต ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับ

องค์กรสู่ยุคประเทศไทย 4.0 โดยเฉพาะการกระตุ้นเยาวชนปัญญาที่มีความสัมพันธ์กับด้านมีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวินัยธรสุวรรณ สุวรรณโณ (เรื่องเดช) (2564) ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ การเป็นผู้นำในเศรษฐกิจยุคใหม่ ย่อมมีความแตกต่างกันไปจากผู้นำในแบบเดิม การเป็นผู้นำในยุคนี้ควรเป็นผู้สนับสนุนที่ดีมากกว่าเป็นผู้บัญชาการซึ่งคุณลักษณะและพฤติกรรมความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ส่งผลต่อพฤติกรรมของสมาชิกในหน่วยงานและหากหน่วยงานนั้นต้องการทำการเปลี่ยนแปลง พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีผลอย่างมากต่อความสำเร็จและนำพาองค์กรไปสู่สถานการณ์ใหม่ที่ดีขึ้น

4) การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล พบว่า ผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรีมีความเอาใจใส่และดูแลบุคลากรภายในองค์กรเป็นอย่างดี มีความตระหนักในความหลากหลายและเคารพในความแตกต่างของบุคคล มอบหมายงานให้บุคลากรตามความรู้ความสามารถของแต่ละคน ส่งเสริมความก้าวหน้าของบุคลากรทุกระดับ เปิดโอกาสให้บุคลากรภายในองค์กรได้แสดงความสามารถและพัฒนาความรู้ความสามารถ เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เสมอ สอดคล้องกับแนวคิดของ Bass and Avolio (1985) การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualized Consideration : IC) หมายถึง การที่ผู้นำแสดงถึงความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลในฐานะเป็นผู้นำ โดยให้การดูแลเอาใจใส่ผู้ตาม เป็นรายบุคคล ทำให้ผู้ตามรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญ ผู้นำจะเป็นที่เลื่อมใสและเป็นที่ยอมรับของผู้ตาม ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อความเจริญก้าวหน้าของผู้ตาม ให้อิสระในการแสดง ความคิดเห็น เปิดโอกาสให้ผู้ตามใช้ความสามารถพิเศษของตนเองอย่างเต็มที่และเปิดโอกาสให้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่ท้าทายความสามารถอยู่เสมอ นอกจากนี้ผู้นำจะมีการปฏิบัติต่อผู้ตามโดยการเคารพและให้เกียรติผู้ตามในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจในการทำงาน คำนึงถึงความแตกต่าง ระหว่างบุคคลในด้านความจำเป็นและความต้องการ เข้าใจและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล และมีการมอบหมายงานเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้ตามตามความสามารถและความเต็มใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิชาติ พานสุวรรณ (2561) ได้ศึกษาเรื่องผู้นำกับการสร้างความเปลี่ยนแปลง ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ช่วยให้ความต้องการของสังคมประสบผลสำเร็จนั้นมีประโยชน์ที่ตัวผู้นำเพียงผู้เดียว หากสัมพันธ์กับผู้ตามที่พวกเขามุ่งมั่นกระทำไปยังทิศทางเดียวกับผู้นำ ผู้นำที่มีลักษณะพิเศษสามารถมีความสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลง ผู้นำหรือผู้บริหารจำเป็นต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีงามแก่ผู้ตาม หรือผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นอันดับแรก จึงจะสมกับที่ได้ชื่อว่าผู้นำหรือผู้บริหารที่ดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชีรพจน์ แบนเนียน (2564) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามหลักทฤษฎีปาลนิคสูตรของผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคเหนือตอนล่าง พบว่า ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ สามารถทำให้ทุกส่วนงานทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ส่งเสริมให้บุคลากรมีความรักและศรัทธาในการเป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัย ส่งเสริมให้บุคลากรมีการพัฒนาความรู้ ความสามารถและความก้าวหน้าในวิชาชีพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชีรพจน์ แบนเนียน (2564) ได้ศึกษาเรื่องความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในยุควิถีใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 พบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงในยุควิถีใหม่ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ควรมีกระบวนการวินิจฉัยและยกระดับความต้องการของบุคลากรโดย คำนึงถึงความเป็นเอกลักษณ์บุคคลเป็นสำคัญ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรี พบว่า ผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรียังไม่สามารถจัดหาอุปกรณ์ในการทำงานได้เพียงพอเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์กรได้ เนื่องจากองค์กรมีงบประมาณที่จำกัด การกระจายอำนาจการตัดสินใจของผู้บริหารให้กับบุคลากรในองค์กรยังไม่มาก เนื่องจากอำนาจการตัดสินใจต้อง

อยู่ในกรอบที่กฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับที่ทางราชการกำหนดบุคลากรในองค์กรมีความต่างระหว่างช่วงวัย ทำให้การสื่อสาร การเข้าใจความรู้สึก ความคิดของแต่ละช่วงวัย และการตอบสนองความต้องการมีความแตกต่างกัน และผู้บริหารไม่มีเวลาในการพัฒนาตนเอง เนื่องจากบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองที่มีมาก สอดคล้องกับแนวคิดของ Pierce and Dunham ได้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยหลัก 4 ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จหรือล้มเหลวของผู้นำ ได้แก่ (1) ตัวผู้นำเอง (The Leader) (2) ผู้ตาม (Followers) (3) บริบท (The Context) และ (4) ผลที่ได้รับ (Outcomes) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนาชัย เพชรบดี และคณะ (2565) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการตามแนวทาง NPM ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการตามแนวทาง NPM ได้แก่ 1) ขาดหลักสูตรที่ได้ออกแบบมาเป็นการเฉพาะรวมถึงผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่นตามแนวทาง NPM 2) ขาดงบประมาณ สถานที่ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการฝึกอบรมพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่น 3) ไม่มีการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากภาครัฐและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และ 4) ผู้นำท้องถิ่นไม่เห็นความสำคัญในการพัฒนาตนเอง และไม่ให้ความร่วมมือในการฝึกอบรมในด้านต่าง ๆ อย่างจริงจัง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรี พบว่า ควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ในการพัฒนาภาวะผู้นำให้กับผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรีอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้บริหารนำความรู้ไปพัฒนาศักยภาพในการเป็นผู้นำของตนเอง รวมถึงส่งเสริมพัฒนาความรู้ความสามารถให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล มีการประเมินการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารเพื่อปรับปรุงผลการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้น การสร้างแรงจูงใจในการสร้างภาวะผู้นำและพัฒนาตัวเอง และควรมีการจัดทำหลักสูตรต่าง ๆ และคู่มือในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารท้องถิ่นในรูปแบบออนไลน์เพื่อให้ผู้บริหารท้องถิ่นนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิพนธ์ แนนเนียน (2564) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามหลักทฤษฎีปาณิกสูตรของผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคเหนือตอนล่าง พบว่า ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการแสวงหาความรู้ มีสมรรถนะดิจิทัล สนับสนุนเทคโนโลยี และนวัตกรรมทางการบริหาร สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีขับเคลื่อนองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พลอยชมพู ทับแอม, มณีนุช จัยเอี่ยม และ ธนัสภา โรจนตระกูล (2565) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาภาวะผู้นำ : จากทฤษฎีสู่แนวทางการปฏิบัติที่ดีในองค์กร พบว่า เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสานประสบการณ์ในการทำงาน การเรียนรู้จากผู้อื่น และการเรียนอย่างเป็นทางการ โดยบูรณาการจากการเรียนโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม และผสมผสานกันเพื่อช่วยพัฒนาภาวะผู้นำสู่ความเป็นเลิศให้ได้มากที่สุด

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรี พบว่า ผู้บริหารมีลักษณะสำคัญที่สะท้อนถึงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงใน 4 ด้านหลัก ได้แก่

1. การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ผู้บริหารมีความแน่วแน่ในอุดมการณ์ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ มีคุณธรรมและจริยธรรม และมุ่งมั่นทำงานเพื่อประโยชน์ของประชาชน ส่งผลให้ได้รับความเคารพ ศรัทธา และความไว้วางใจจากบุคลากรภายในองค์กร

2. **การสร้างแรงบันดาลใจ** ผู้บริหารมีพฤติกรรมที่สร้างแรงจูงใจให้บุคลากรเกิดความรู้สึกกระตือรือร้นและมุ่งมั่นในการทำงาน มีการสื่อสารวิสัยทัศน์อย่างชัดเจน สร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี และเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการบริหารงาน

3. **การกระตุ้นการใช้ปัญญา** ผู้บริหารแสดงพฤติกรรมเชิงรุกในการกระตุ้นให้บุคลากรใช้สติปัญญาในการทำงาน ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และให้รางวัลแก่บุคลากรที่มีแนวคิดเป็นประโยชน์ต่อองค์กร เพื่อเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

4. **การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล** ผู้บริหารให้ความเอาใจใส่บุคลากรโดยตระหนักถึงความหลากหลายของบุคคล เคารพความแตกต่าง และมอบหมายงานตามศักยภาพ ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาและเปิดโอกาสในการแสดงศักยภาพอย่างเต็มที่

อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยังคงประสบกับปัญหาและอุปสรรค เช่น ความจำกัดของงบประมาณที่ไม่สามารถจัดหาอุปกรณ์หรือทรัพยากรที่จำเป็นได้เพียงพอ การกระจายอำนาจการตัดสินใจยังคงจำกัดอยู่ในกรอบของกฎหมายและระเบียบราชการ ความแตกต่างระหว่างช่วงวัยของบุคลากรส่งผลต่อการสื่อสารและความเข้าใจซึ่งกันและกัน รวมถึงภาระหน้าที่ของผู้บริหารที่มาก ทำให้ไม่มีเวลาในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรี ควรมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมหรือโครงการที่ส่งเสริมความรู้และทักษะในการเป็นผู้นำอย่างต่อเนื่อง มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้บริหารเพื่อการพัฒนาและปรับปรุง เพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดทำหลักสูตรหรือคู่มือออนไลน์ที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำอย่างต่อเนื่องและทันสมัยอยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. ผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรีควรพัฒนาภาวะผู้นำของตนเองอยู่เสมอ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา

2. ผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรีควรมีการสื่อสารและมีปฏิสัมพันธ์กับบุคลากรภายในองค์กรเป็นประจำเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดี และทำความเข้าใจความแตกต่างของบุคลากรแต่ละคน

3. ผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรีควรกระจายอำนาจการตัดสินใจให้กับบุคลากรภายในองค์กรให้มากขึ้น เพื่อกระตุ้นให้บุคลากรใช้ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ของตนเองในการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้บุคลากรเกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่องานและองค์กร

4. ผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรีควรจัดหาอุปกรณ์ในการทำงานให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงานของบุคลากร เพื่อให้ได้รับความเชื่อถือศรัทธา ยกย่อง และยอมรับจากบุคลากรขององค์กร

5. ควรมีการจัดทำคู่มือพัฒนาภาวะผู้นำในรูปแบบออนไลน์เพื่อให้ผู้บริหารใช้ฝึกฝนและพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอื่น ๆ

2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรี

3. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรี

บรรณานุกรม

- จุฑาทิพย์ สุจริตกุล. (2562). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในยุคประเทศไทย 4.0 กรณีศึกษา: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดภูเก็ต. *วารสารมหาจุฬานาครธรรมศาสตร์*. 6(10), 4930-4943.
- ธนาชัย เพชรบดี และคณะ. (2565). การพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดสมุทรปราการ ตามแนวทาง NPM. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*. 6(2), 95-110.
- ธีรพจน์ แนนเนียน. (2564). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตรของผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏ กลุ่มภาคเหนือตอนล่าง. (ครุศาสตร์มหาบัณฑิต พุทธบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประสงค์สุข คมศิลป์. (2564). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูด้านการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยกระบวนการจัดการความรู้. (รายงานการวิจัย). แม่ฮ่องสอน: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ วิทยาเขตแม่ฮ่องสอน.
- ปิยนันท์ สวัสดิ์ศฤงคาร. (2560). การพัฒนาตนเองเพื่อเป็นผู้นำที่แท้จริง. สืบค้น 21 มิถุนายน 2565, จาก <https://drpiyanan.com/2017/06/27/การพัฒนาตนเองเพื่อเป็น/>
- พรพรรณ บุญคอบ. (2563). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ของบุคลากร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระครูวินัยธรสุวรรณ สุวรรณโณ(เรืองเดช). (2564). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่. *วารสารการบริหารการศึกษา มจร. วิทยาเขตร้อยเอ็ด*. 2(2), 42-52.
- พลอยชมพู ทับแอม, มณีนุช จัยเอี่ยม และ ธนัสนา โรจนตระกูล. (2565). การพัฒนาภาวะผู้นำ : จากทฤษฎีสู่แนวทางการปฏิบัติที่ดีในองค์กร. *Journal of Roi Kaensarn Academi*. 7(12), 304-319.
- รศ.ดร. รัตนเสริมพงศ์. (2551). การบริหารภาครัฐ. (พิมพ์ครั้งที่ 4). นนทบุรี: มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช
- รัตติกรณ์ จงวิศาล . (2550). ผลการฝึกอบรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้นำนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (ปริญญาานิพนธ์วิทยาศาสตร์ดุขบัณฑิต) สาขาพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ราเชนทร์ นพณัฐวงศกร. (2566). ภาวะผู้นำในการบริหารงานปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา: องค์กรบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่ง ในจังหวัดปทุมธานี. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*. 10(3), 139-156.
- วิทยาลัยเทคนิคบูรพาปราจีน. (2560). ข้อมูลจังหวัดปราจีนบุรี. ปราจีนบุรี: วิทยาลัยเทคนิคบูรพาปราจีน.
- สิริพัชร งามไตรโร. (2565). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ กรณีศึกษา เทศบาลนครหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. (ปริญญารัฐประศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุปัญญาดา สุนทรนนท์ และคณะ. (2558). ปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง กิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของ

- บุคลากรในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในประเทศไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*. 9(2), 133-146.
- เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. (2552). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เสริมศิริ นิลดำ. (2552). ภาพลักษณ์ขององค์กรปกครองท้องถิ่นจังหวัดเชียงรายและพะเยา: บทสังเคราะห์จากงานวิจัย. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย*. 4(2), 87-117.
- อภิชาติ พานสุวรรณ. (2561). ผู้นำกับการสร้างความเปลี่ยนแปลง. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 7(1), 282- 294.
- อัคพงศ์ สุขมาตย์ และคณะ. (2560). ภาวะผู้นำแบบยั่งยืนในศตวรรษที่ 21 ภายใต้กรอบการศึกษาประเทศไทย. *วารสารเศรษฐศาสตร์อุตสาหกรรม*, 16(2), 1-7.
- Barnard M. Bass and B.J. Avolio. (1994). *Improving Organization Effectiveness through Transformation Leadership*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Covey, S. R. (2004). *The 7 habits of highly effective people: Powerful lessons in personal change*. New York, NY: Free Press.
- Davis, Stephen H. (1981). Why Principals Lose Their Jobs : Comparing the Perception of Principals and Superintended. *Journal of School Leadership*. 10(1), p.40-68.
- Gibson, J. L., Donnelly, J. H., & Ivancevich, J. M. (2000). *Organizations: Behavior, structure, processes* (10th ed.). Boston, MA: Irwin/McGraw-Hill.
- Oke, A., Munshi, N., & Walumbwa, F. O. (2009). The influence of leadership on innovation processes and activities. *Organizational Dynamics*, 38(1), 64–72. <https://doi.org/10.1016/j.orgdyn.2008.10.005>

การส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยสู่สากลโดยใช้ Soft Power PROMOTING THAI TOURISM TO THE WORLD CLASSBY SOFT POWER

อังคนางค์ ชากีร่า บำรุงสรณ์, กมลพร กัลยานมิตร,

สถิตย์ นิยมญาติ และ ชูชีพ เปียคนอก

Angkanang Shakira Bamrungsorn, Kamolporn Kalyanamitra,

Satit Niyomyaht and Chucheeb Biadnok

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Faculty of Political Science, Bangkok Thonburi University

E-mail: Shakmira.angkanang@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยสู่สากลโดยใช้ Soft Power 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยสู่สากลโดยใช้ Soft Power และ 3) เสนอแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยสู่สากลโดยใช้ Soft Power เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ พื้นที่ศึกษา ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และวัดอรุณราชวราราม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือบุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว 22 คน คัดเลือกแบบเจาะจง โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการตีความและสรุปแบบพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้ Soft Power มีวัตถุประสงค์ชัดเจน แต่มาตรการยังไม่ชัดเจน ทรัพยากรไม่เพียงพอ ผู้บริหารมีความสามารถและสนับสนุนการดำเนินงาน มีการทำงานแบบบูรณาการและเน้นการมีส่วนร่วม Soft Power ได้รับความสนใจทางสังคมและการเมือง แต่บุคลากรบางส่วนมองว่าเป็นภาระงานเพิ่ม 2) ปัญหา ได้แก่ ความซ้ำซ้อนของหน่วยงาน แนวทางปฏิบัติไม่เป็นทิศทางเดียวกัน ขาดงบประมาณ ทรัพยากร และความเข้าใจใน Soft Power ของบุคลากรและประชาชน 3) แนวทางพัฒนา ควรสื่อสารนโยบายให้ชัดเจนทุกระดับ กำหนดบทบาทแต่ละองค์กร กระตุ้นแรงจูงใจ พัฒนาทักษะบุคลากร จัดสรรงบประมาณ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่เหมาะสม ส่งเสริมการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน และให้ประชาชนมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบาย

คำสำคัญ: การส่งเสริม; การท่องเที่ยวไทย; สากล

ABSTRACT

This research aimed to (1) study the promotion of Thai tourism to the global stage using Soft Power, (2) To study the problems and obstacles in promoting Thai tourism to the international level through the use of Soft Power., and (3) propose development guidelines. This was a qualitative study conducted at popular tourist sites in Bangkok: Wat Phra Kaew, Wat Pho, and Wat Arun. Key informants were 22 government personnel involved in tourism

promotion, selected through purposive sampling. Data were collected via semi-structured interviews and analyzed interpretively and descriptively.

The results revealed that (1) although the policy goals were clear, its implementation measures remained vague, and resources were insufficient. However, administrators had capability and supported policy implementation, related agencies worked in an integrated manner and encouraged public participation. Soft Power gained social and political interest, yet some staff saw it as added workload. (2) Key obstacles included overlapping responsibilities among agencies, inconsistent practices, limited budgets, lack of technology, and insufficient understanding of Soft Power among staff and the public. (3) Development guidelines suggested consistent policy communication, clearly defined roles for each agency, staff motivation, skill development, and adequate provision of budgets, materials, and technology. Emphasis should be placed on collaboration among sectors and active public involvement in driving policy forward.

Keywords: Promoting; Thai Tourism; World Class

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สามารถสร้างรายได้เข้าประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากประเทศไทยถือว่ามีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง มีปัจจัยต่าง ๆ ที่สามารถส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพได้ เช่น ทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ทั้ง ป่า เขา ทะเล น้ำตก ค่าครองชีพที่ถูกกว่าเมืองท่องเที่ยวอื่น ๆ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ และ การเดินทางที่สะดวกซึ่งประเทศไทยมีสนามบินที่สามารถรองรับเที่ยวบินต่าง ๆ จากทั่วโลก และเป็นศูนย์กลางการเดินทางของอาเซียน (สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งหัว, 2563) ความสำคัญของภาคการท่องเที่ยวถูกระบุไว้อย่างชัดเจนใน “ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580)” ในยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งมีเป้าหมายให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว เศรษฐกิจเติบโตอย่างมีเสถียรภาพและยั่งยืน พร้อมทั้งเป็นประเทศที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงขั้นขั้นนี้ การสร้างความหลากหลายด้าน การท่องเที่ยวสามารถผลักดันให้ประเทศไทยสามารถบรรลุเป้าหมาย ดังกล่าวได้ด้วย 1) รักษาการเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวระดับโลกที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทุกระดับและเพิ่มสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูง 2) มุ่งพัฒนาระบบนิเวศการท่องเที่ยวและธุรกิจการท่องเที่ยวให้มีมูลค่าสูงเพิ่มมากยิ่งขึ้นด้วยอัตลักษณ์และวัฒนธรรมไทย และ 3) การใช้ประโยชน์จากข้อมูลและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างสรรค์คุณค่าทางเศรษฐกิจและความหลากหลายของการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับแนวโน้มของตลาดยุคใหม่ (หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ, 2564)

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ซึ่งเริ่มตั้งแต่ช่วงเดือนธันวาคม 2562 ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทยและการท่องเที่ยวโลกอย่างมาก ทำให้การเดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศหยุดชะงัก รวมถึงส่งผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย โดยจากข้อมูลล่าสุดของกองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา นักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยสะสมระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม ปี พ.ศ. 2563 มีจำนวน 6.7 ล้านคน ลดลงจากช่วงเดียวกันของปี 2562 ซึ่งอยู่ที่ประมาณ 39.9 ล้านคน หรือหดตัวประมาณร้อยละ 83.2 นอกจากนี้ การแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลให้ประเทศไทยสามารถสร้างรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติลดลงเป็นอย่างมาก

มาก โดยในช่วงเดือนมกราคมถึงธันวาคม 2563 รายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติอยู่ที่ 332,013 ล้านบาท ลดลงจากช่วงเวลาเดียวกันของปี 2562 ซึ่งอยู่ที่ 1,911,808 ล้านบาท (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2564) ผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 และภาวะเศรษฐกิจถดถอยล้วนทำให้พฤติกรรมท่องเที่ยวของผู้คนเปลี่ยนไป โดยปกติสถานที่ที่ไปเที่ยวมักมีความสะอาดปลอดภัยอยู่แล้ว แต่การระบาดของโควิด-19 ทำให้เวลาจะไปเที่ยวนักท่องเที่ยว มักคำนึงถึงความปลอดภัยเพิ่มขึ้นอย่างมาก ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอยทำให้พฤติกรรมในการท่องเที่ยวของผู้คนมีการเปลี่ยนแปลงไป (Krungthai COMPASS, 2020)

จากสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้ธุรกิจในกลุ่มของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนไป ไม่ว่าจะเป็นในด้านสิ่งแวดล้อม ด้านความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศเพื่อสร้างความแตกต่างและหลากหลายของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ฯลฯ ที่จะต้องร่วมกันกำหนดมาตรการรองรับ (โพสท์ทูเดย์, 2563) Soft Power กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในช่วงการฟื้นตัวหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 ที่มุ่งสู่นโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หรือ Creative Economy พัฒนามาจากองค์ความรู้ทรัพย์สินทางปัญญา การศึกษา และการสร้างสรรค์ ซึ่งเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม การส่งสมความรู้ของสังคม เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อใช้ในการพัฒนาธุรกิจ การผลิตสินค้าและบริการในรูปแบบใหม่ (สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (องค์การมหาชน), 2565) ด้วยการนำเสนอ เรื่องที่เป็นจุดเด่นต่าง ๆ ของประเทศไทย เช่น เอกลักษณ์ วัฒนธรรม อาหารไทย แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ และที่ตั้งของประเทศไทย สิ่งเหล่านี้เองทำให้ไทยได้รับการยอมรับ (ดอน ปรมัตถ์วินัย, 2561)

เมื่อกระแสสังคมโลกเปลี่ยนแปลงไป ทำให้การใช้พลังอำนาจแห่งชาติเปลี่ยนรูปแบบมาใช้ซอฟต์แวร์เพาเวอร์แทน (อิงอร เนตรานนท์, 2562) Soft Power เป็นคำพุดตติหุที่หลาย ๆ คนกล่าวถึงกันมาก ในช่วงระยะหลายปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ ได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว จนกลายเป็นปัจจัยที่เอื้อให้ข้อมูลข่าวสารสามารถเดินทางจากมุมหนึ่งของโลกไปยังอีกมุมหนึ่งที่แสนไกล ได้ในเวลาอันรวดเร็ว และสามารถก่อให้เกิดกระแสความนิยมต่อวัฒนธรรม กลุ่ม/ตัวบุคคล แนวความคิด สินค้า เพลง ภาพยนตร์ ฯลฯ ข้ามทวีปได้ในชั่วพริบตา ดังจะเห็นบางตัวอย่างได้จาก ความนิยมใน (กลุ่ม) ศิลปินนักร้องนักแสดงชาวเกาหลีใต้ที่ประสบความสำเร็จอย่างสูงในการสร้างกระแสความนิยมและมีชื่อเสียงไปทั่วโลก ซึ่งไม่ได้เป็นแค่เพียงการเปิดทางและยกระดับมาตรฐานของอุตสาหกรรมด้านบันเทิงเกาหลีใต้ไปสู่สากลเท่านั้น แต่ในอีกทางหนึ่ง ต้องยอมรับว่าความนิยมชมชอบในผลงานและตัวศิลปินเหล่านั้นส่งผลให้เกิดความนิยมในองค์ประกอบอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องตามมา ไม่ว่าจะเป็นรสนิยมการแต่งกาย สถานที่ท่องเที่ยว ภาษาและวัฒนธรรม รวมถึงทำให้มุมมองในแง่ ภาพลักษณ์โดยรวมต่อศิลปินและประเทศนั้นเป็นไปในเชิงบวก และเป็นเสมือนการสร้าง soft power ที่ทำให้เกิดการยอมรับจากนานาประเทศเพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน (รัชนิ เอื้อไพโรจน์กิจ, 2565)

Soft Power เป็นคำที่ถูกบัญญัติครั้งแรกโดย ศาสตราจารย์กิตติคุณพิเศษ โจเซฟ เนย์ (Joseph Nye) จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด มีความหมายว่า การทำให้ผู้อื่น “ต้องการ” และ “ยอมรับ” อย่าง “เต็มใจ” Soft Power เป็นอำนาจในการโน้มน้าว ที่มี “วัฒนธรรม” เป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อน รวมทั้งมีสิ่งสำคัญอีก 2 ประการที่ช่วยให้เกิดผลสำเร็จ นั่นคือ การสร้างให้เกิด “คุณค่า” และต้องมี “ความต่อเนื่อง” เป็นปัจจัยสำคัญ หากมีปัจจัยสนับสนุนทั้ง 2 อย่างนี้ เรื่องราวบางอย่าง หรือสิ่งของบางชิ้น จะถูกขับเคลื่อนจนกลายเป็น Soft Power หรือ อำนาจเชิงวัฒนธรรม ที่นำไปสู่ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ เพราะ Soft Power คือเครื่องมือที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งในเชิงวัฒนธรรม จนนำไปสู่การสร้างรายได้เชิงเศรษฐกิจ โดยสิ่งที่เรียกว่า Soft Power นี้ ปรากฏได้ทั้งในคน สัตว์ สิ่งของ หรือแม้แต่เรื่องราวที่เป็นอัตลักษณ์ของสังคม สำหรับประเทศไทย หากหยิบ

ยกสิ่งๆที่เรียกว่า Soft Power สามารถกำหนดขอบเขตด้วยสัญลักษณ์ 5F ได้แก่ Food อาหารไทย Film ภาพยนตร์ไทย Fashion การออกแบบไทย Fighting ศิลปะการป้องกันตัวแบบไทย Festival เทศกาลและประเพณีไทย (สันหัต โปธิสา, 2566) กอปรกับมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ได้กำหนดไว้ว่า มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้รับการส่งเสริมและรักษาต้องมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ 1) วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา 2) ศิลปะการแสดง 3) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล 4) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล 5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม 6) การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว 7) ลักษณะอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง จะเห็นได้ว่า ทั้ง 7 ลักษณะดังกล่าวล้วนมีส่วนสำคัญในการสร้างพลังศรัทธา (soft power) ด้วยเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งจะนำไปต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่าของชิ้นงานก่อให้เกิดมูลค่าทางพลังศรัทธา ส่งผลทำให้เกิดการกระจายรายได้ให้กับแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ (ยุทธพงศ์ ปิ่นอนงค์, 2566) ซึ่งสอดคล้องกับ เอกก์ ภทรธนกุล อ้างถึงการศึกษาศึกษา “Soft Power แบบไทย” โดย Kellogg School of Management มหาวิทยาลัยนอร์ทเวสเทิร์น ได้ทำวิจัยกับผู้บริหารองค์กรทั่วโลก รวบรวม 50 คน ที่เคยปฏิสัมพันธ์กับคนไทยและองค์กรไทย ผลการศึกษาได้เผยให้เห็นมุมมองของซอฟต์แวร์แบบไทย ๆ ว่ามีคุณลักษณะ 5 ประการ หรือ 5F ได้แก่ 1) Fun 2) Flavoring 3) Fulfilling 4) Flexibility และ 5) Friendliness (สำนักข่าวอินโฟเควสท์, 2566)

เป็นโอกาสที่ทำให้ไทยผลักดันการใช้ Soft Power สร้างจุดขายให้การท่องเที่ยวอย่างจริงจัง เพื่อยกระดับจุดแข็งด้านการแข่งขันในเวทีโลก และดึงดูดรายได้จากนักท่องเที่ยวคุณภาพสูง และเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง (สำนักข่าวไทยพีบีเอส, 2566) เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวไทย แต่กระบวนการสร้าง Soft Power จะต้องอาศัยความร่วมมือของหลาย ๆ ฝ่าย เช่น หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน รวมไปถึงประชาชน เพื่อสร้างคุณค่าของวัฒนธรรม ผลักดัน และสนับสนุนให้ Soft Power ของไทยเป็นที่รู้จักทั่วโลก (ไทยรัฐออนไลน์, 2566)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยสู่สากลโดยใช้ Soft Power
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยสู่สากลโดยใช้ Soft Power
3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยสู่สากลโดยใช้ Soft Power

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวสามารถอธิบายได้ว่า เป็นกิจกรรมของบุคคลที่เดินทางออกจากถิ่นที่อยู่ปกติของตน ไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว โดยมีระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปีติดต่อกัน ซึ่งเป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ เพื่อจุดประสงค์ต่าง ๆ เช่น การพักผ่อน การติดต่อธุรกิจ หรือวัตถุประสงค์อื่นใดที่ไม่ใช่การแสวงหารายได้หรือการประกอบอาชีพในสถานที่นั้น องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: WTO) ได้ให้ความหมายไว้อย่างชัดเจนถึงลักษณะและเงื่อนไขของกิจกรรมการท่องเที่ยวในลักษณะนี้

ในขณะที่ McIntosh และ Goeldner (1986) มองว่าการท่องเที่ยวคือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจด้านการท่องเที่ยว หน่วยงานของรัฐ และชุมชนท้องถิ่น ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์และกระบวนการที่เกิดขึ้นในระบบการท่องเที่ยว ไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับการเดินทาง แต่รวมถึงการให้บริการ การต้อนรับ และความเข้าใจร่วมกันระหว่างเจ้าบ้านกับผู้มาเยือน Mill (1990) ได้ขยายความหมายของการท่องเที่ยวให้ครอบคลุมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความพึงพอใจให้แก่

นักท่องเที่ยว ทั้งในด้านประสบการณ์ การบริการ และความประทับใจในระหว่างการเดินทาง เช่นเดียวกับ Davidson (1993) ที่เน้นว่าการท่องเที่ยวคือการเดินทางระยะสั้นเพื่อจุดประสงค์ที่หลากหลาย เช่น การเยี่ยมเยียนญาติมิตร การพักผ่อนหย่อนใจ การร่วมกิจกรรมกีฬา การเข้าร่วมการประชุมหรือสัมมนา ซึ่งล้วนเป็นกิจกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพหรือการหารายได้เช่นกัน

จากนิยามทั้งหมดนี้ แสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวไม่ใช่เพียงแค่การเดินทางเท่านั้น หากแต่เป็นกระบวนการเชิงสังคมและเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย และมีวัตถุประสงค์ที่เน้นการพักผ่อน ความเพลิดเพลิน และประสบการณ์ใหม่ ๆ โดยไม่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพโดยตรง

องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

ตามแนวคิดของ Cooper และ Boniface (1998) การที่สถานที่แห่งหนึ่งจะสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ตอบโจทยความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างแท้จริง จำเป็นต้องมีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ 4 ประการ หรือที่เรียกว่า “4 As” ได้แก่

1. **แหล่งดึงดูด (Attractions)** สถานที่ท่องเที่ยวควรมีจุดเด่นที่สามารถสร้างความสนใจและกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวอยากมาเยือน อาจเป็นเสน่ห์เฉพาะตัว ความงามทางธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรม หรือกิจกรรมที่น่าสนใจซึ่งทำให้สถานที่นั้นมีความแตกต่างและน่าจดจำ

2. **การเข้าถึงได้ง่าย (Accessibility)** ความสะดวกในการเดินทางไปถึงแหล่งท่องเที่ยวถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว หากสามารถเดินทางได้อย่างสะดวกสบาย มีโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้ออำนวย เช่น ถนน ระบบขนส่ง หรือการเชื่อมโยงกับพื้นที่ใกล้เคียง ก็จะทำให้สถานที่นั้นดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

3. **สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)** ความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่พัก ร้านอาหาร ห้องน้ำ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ที่จำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยว ล้วนเป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมสร้างความสะดวกสบาย และเพิ่มคุณค่าประสบการณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่นั้น

4. **บริการเสริมจากชุมชนหรือภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง (Ancillary Services)** การจัดให้มีบริการต่าง ๆ เสริมขึ้นจากชุมชนท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น บริการนำเที่ยว การจำหน่ายของที่ระลึก ข้อมูลนักท่องเที่ยว หรือกิจกรรมพิเศษ จะช่วยยกระดับคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งยังสร้างความประทับใจและกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวอยากกลับมาอีก

องค์ประกอบทั้ง 4 ประการนี้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สามารถดึงดูดและรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเกิดความยั่งยืนในระยะยาว

แนวคิดเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

คำว่า “อุตสาหกรรม” ความหมายตามพจนานุกรม คือ “การกระทำสิ่งใดเพื่อให้เป็นสินค้า” แต่ในปัจจุบันมีความหมายกว้างกว่า คือ “เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีการกระบวนการแบบมีระบบ มีแบบแผน เป็นไปในทางเชิงพาณิชย์ โดยรวมถึงกระบวนการผลิตสินค้าหรือบริการด้วย

ส่วนการท่องเที่ยวในประเทศไทย นับเป็นสินค้าประเภทการบริการ เป็นการดำเนิน กิจกรรมบริการด้านการนำเที่ยว เช่น บริการด้านการเดินทาง บริการด้านอาหารและการพักผ่อน และบริการด้านการนำเที่ยว ซึ่งดำเนินการโดยหวังผลกำไร ต้องอาศัยแรงงานมากและการลงทุนที่ค่อนข้างสูง ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องใช้เทคนิคทางวิชาการเฉพาะทาง ต้องมีการวางแผน การจัดการองค์กรที่ดี มีแผนกลยุทธ์การตลาดที่ครอบคลุมธุรกิจหลากหลายประเภท ทั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางตรงและทางอ้อม

อุตสาหกรรมท่องเที่ยว (Tourism Industry) เป็นอุตสาหกรรมที่ประกอบด้วยธุรกิจหลากหลายประเภท ทั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องกันทางตรง และธุรกิจที่เกี่ยวข้องกันทางอ้อม รวมถึงธุรกิจ

สนับสนุนต่างๆ ธุรกิจบริการที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศซื้อ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการส่งสินค้าออกที่ไม่สามารถมองเห็นด้วยสายตา (Invisible Export) เพราะเป็นการซื้อบริการ ไม่มี รูปธรรมให้เห็น และเป็น การจ่ายด้วยเงินตราต่างประเทศ จึงนับเป็นการส่งออกสินค้า การผลิต สินค้าและบริการต่าง ๆ ที่ นักท่องเที่ยวจ่ายเงินเพื่อแลกมา ก็จะต้องมีการลงทุนที่ค่อนข้างสูง แต่ ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจะเป็นรายได้ ของประเทศ และช่วยให้เกิดงาน อาชีพ อย่างหลากหลาย เกิด การหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ประโยชน์ทางด้านสังคมการท่องเที่ยวยังถือเป็นการ พักผ่อนหย่อนใจ ช่วยคลายความตึงเครียดจากชีวิต ประจำวัน การได้เรียนรู้ เปิดมุมมองใหม่ ความ เข้าใจใหม่ ๆ ในวัฒนธรรมที่แตกต่าง อุตสาหกรรม ท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของรายได้ในรูปเงินตรา ต่างประเทศ ซึ่งจะมีส่วนช่วยสร้างเสถียรภาพ การ หมุนเวียนทางการเงินได้เป็นอย่างมาก และการ ท่องเที่ยวยังมีบาทช่วยกระตุ้นให้มีการนำทรัพยากรของ ประเทศมาใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า ผู้อยู่อาศัยในท้องถิ่นได้นำมาประดิษฐ์เป็นหัตถกรรมพื้นบ้าน ขาย เป็นของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยวซึ่งอาจสรุปได้ว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทและความสำคัญ ที่ส่งผลให้เกิดประโยชน์ 3 ด้านต่อไปนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้ที่สำคัญให้ ประเทศเป็น ลำดับต้น โดยเฉพาะการนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาใช้จ่ายในระบบเศรษฐกิจของประเทศ
2. ด้านสังคมและวัฒนธรรม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะส่งผลให้สังคมนั้น ๆ มีการ พัฒนา เปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมของท้องถิ่น ซึ่งอาจจะไม่ได้เปลี่ยนแปลงอย่างทันทีทันใด แต่จะ ค่อยๆ ซึมซับเข้า ๆ สาเหตุเพราะการท่องเที่ยวเป็นธุรกิจที่มีความข้องเกี่ยวกับหลายภาคธุรกิจ ต้องมี การติดต่อ สื่อสาร กับ บุคคลที่หลากหลาย จนเกิดเป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ความรู้สึกันคิด รสนิยม หรือแม้กระทั่งความ ต้องการที่มีอย่างหลากหลาย
3. ด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ย่อมทำให้ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ เล็งเห็นถึง ความสำคัญของทรัพยากร ในชุมชน เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมอันเป็นทรัพยากรที่ทำให้เกิดการ ท่องเที่ยว เป็นเหตุให้มีการมีการ ช่วยกันดูแล ปกป้อง รักษา สภาพภูมิทัศน์ของสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อให้สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยว เข้ามามากขึ้น สามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว และนำมาสนับสนุนในเรื่องการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม ของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ เกิดเป็นวงจรที่มี คุณภาพที่มีการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวในแหล่งชุมชนได้คุ้ม ค่า มีประสิทธิภาพและเกิด ประโยชน์สูงสุด (ฉันทิช วรรณอนม, 2552)

แนวคิดเกี่ยวกับ Soft Power

แนวคิดเรื่อง “Soft Power” หรือ “อำนาจละมุน” ซึ่งเสนอโดยศาสตราจารย์กิตติคุณพิเศษ โจเซฟ เอส. ไนย์ (Joseph S. Nye, 2004) แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เป็นแนวคิดที่อธิบายถึงรูปแบบของ อำนาจในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่แตกต่างจากอำนาจเชิงบังคับแบบดั้งเดิม โดย Soft Power คือ ความสามารถในการโน้มน้าวใจผู้อื่นให้ยอมรับหรือปฏิบัติตามโดยสมัครใจ โดยไม่จำเป็นต้องใช้การข่มขู่หรือ การให้ผลตอบแทน แก่นสำคัญของ Soft Power อยู่ที่ การสร้างแรงดึงดูดใจ ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรม ค่านิยม หรือรูปแบบการเมืองที่น่าชื่นชม ทำให้ผู้มีอำนาจสามารถชักจูงให้ผู้อื่นคล้อยตามได้อย่างไม่รู้สึถูกบังคับ ต่าง จาก Hard Power ที่ใช้อำนาจทางการทหารหรือเศรษฐกิจในการควบคุมหรือสร้างแรงกดดัน การใช้ Soft Power จึงมุ่งเน้นที่การทำให้ผู้อื่น “อยาก” ทำในสิ่งที่เราต้องการ แทนที่จะ “ถูกบังคับ” ให้ทำ ด้วยเหตุนี้ อำนาจแบบละมุนจึงกลายเป็นแนวทางสำคัญในยุคที่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต้องอาศัยความร่วมมือ ความเข้าใจ และภาพลักษณ์ที่ดีเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายระหว่างประเทศ

การวัด soft power

การวัด soft power หรือการวัดประสิทธิภาพของการดำเนินนโยบาย soft power ของประเทศ เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก ทั้งนี้ เนื่องจากการสร้าง soft power เป็นเรื่องที่ต้องใช้ ระยะเวลาอันพอสมควรเพื่อดำเนินการเพื่อให้เกิดผลในลักษณะ “ชิมลิก” และในความเป็นจริงแล้ว soft power ของประเทศใดประเทศหนึ่งเกิดขึ้นได้ทั้งจากการดำเนินการโดยรัฐ หรือผู้เล่นอื่น ๆ ที่ไม่ใช่รัฐ ซึ่งอาจมีแนวคิดหรือแนวทางที่สนับสนุนหรือต่อต้านแนวทางของรัฐก็เป็นได้ ทำให้มีปัจจัยที่ ไม่สามารถควบคุมหรือวัดได้อย่างชัดเจนว่าเป็นผลโดยตรงมาจากการดำเนินนโยบายของรัฐหรือไม่ การประเมินประสิทธิภาพของนโยบายหรือการวัด soft power ที่พอจะทำได้และเห็นกันอยู่คือ การทำการสำรวจความคิดเห็นหรือประเมินจากตัวชี้วัดและตัวเลขสถิติต่าง ๆ

ตัวอย่างของประเทศที่ใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้าง Soft Power ซึ่งประเทศไทยรู้จักเป็นอย่างดี เช่น สาธารณรัฐเกาหลีหรือเกาหลีใต้ ซึ่งให้ความสำคัญกับ Soft Power เป็นอย่างมากภายหลังจากเกิดวิกฤตการเงินของเอเชียเมื่อปี 2540 เกาหลีใต้ได้มีการปรับยุทธศาสตร์เศรษฐกิจของประเทศใหม่ จากเดิมที่เน้นการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรม เปลี่ยนเป็นการส่งเสริมสินค้าวัฒนธรรมสมัยนิยมเพื่อเป็นการสร้างความแตกต่าง เพิ่มมูลค่าให้แก่สินค้าเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ และยังเป็นการสร้างความภูมิใจในความเป็นชาติของตนเองอีกด้วย นอกจากนี้ เกาหลีใต้ยังได้เน้น Soft Power ในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ เพื่อยกระดับสถานะของประเทศ และได้มีการดำเนินงานภายในประเทศอย่างเป็นรูปธรรมด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการต่าง ๆ เช่น คณะกรรมการของประธานาธิบดีว่าด้วยภาพลักษณ์ของชาติขึ้น เพื่อรับผิดชอบบูรณาการนโยบาย Soft Power ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้งรัฐบาลได้มีการผลักดันและสนับสนุนอย่างจริงจังโดยผลักดันแผนนโยบายฟื้นฟูวัฒนธรรม (Hallyu Industry Support Development Plan) ซึ่งใช้วัฒนธรรมเกาหลีและความเป็นเกาหลีควบคู่ไปกับการสร้างภาพลักษณ์ของประเทศ โดยการใช้สินค้า และการบริการของเกาหลีเป็นตัวส่งออก ซึ่งได้ผลดีมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน โดยอุตสาหกรรมหลักที่เกาหลีใต้ใช้เป็นเครื่องมือ เช่น สื่อบันเทิงประเภทละครและเพลง K-Pop ที่มีศิลปินซึ่งมีชื่อเสียงระดับโลกมากมาย (สุภาพิษฐ์ ธีระวัฒน์, 2565)

แนวคิดเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) เป็นกระบวนการสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่าง การกำหนดนโยบายกับการกระทำที่นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายของนโยบาย โดยแนวคิดของ Pressman และ Wildavsky (1979) มองว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายของนโยบายกับการดำเนินการในทางปฏิบัติ ซึ่งมุ่งเน้นให้เกิดผลที่ต้องการผ่านกลไกการบริหารจัดการที่สามารถประสานความซับซ้อนของปัจจัยต่าง ๆ อย่างเป็นระบบตามลำดับเหตุและผล เพื่อให้ได้มาซึ่งผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ ในขณะที่ Van Meter และ Van Horn (1975) เสริมว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติคือการดำเนินการโดยกลุ่มบุคคลหรือหน่วยงาน ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน ที่มีส่วนร่วมในการแปลงเจตนารมณ์ของนโยบายให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนดไว้ก่อนหน้านี้ การปฏิบัติจึงไม่ใช่เพียงการทำตามคำสั่ง แต่เป็นการประยุกต์ใช้ทรัพยากร บริหารจัดการ และมีส่วนร่วมอย่างมีเป้าหมาย ด้าน Mazmanian และ Sabatier (1989) ให้ภาพที่ชัดเจนของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติว่าเป็นการดำเนินงานตามการตัดสินใจเชิงนโยบายที่อาจอยู่ในรูปแบบของกฎหมาย คำพิพากษา คำสั่ง หรือมติของฝ่ายบริหาร ซึ่งกระบวนการนี้ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ได้แก่ การกำหนดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย การสร้างความยินยอม และการยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากมุมมองของผู้กำหนดนโยบาย และหน่วยงานที่รับผิดชอบในการนำไปปฏิบัติ เพื่อให้มั่นใจว่านโยบายจะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างแท้จริง

ดังนั้น การนำนโยบายไปปฏิบัติจึงไม่ใช่เพียงการถ่ายทอดคำสั่งจากระดับบนลงล่างเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการประสานงาน การมีส่วนร่วม และความเข้าใจเชิงระบบของปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของนโยบาย

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การนำนโยบายสาธารณะไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนดไว้ จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนหลายด้าน โดย Edwards และ Sharkansky (1978) ได้นำเสนอองค์ประกอบหลักที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกระบวนการนี้ไว้ 5 ประการที่สำคัญ ได้แก่

ประการแรก คือ ระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ผู้ที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัตินโยบายจำเป็นต้องได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง ชัดเจน และตรงประเด็น รวมทั้งควรได้รับคำสั่งหรือแนวทางปฏิบัติที่ไม่ขัดแย้งกัน เพื่อป้องกันความสับสน และเอื้อให้เกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ

ประการที่สอง คือ ทรัพยากรและอำนาจในการจัดสรร ซึ่งรวมถึงทรัพยากรมนุษย์ เช่น บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ข้อมูลที่จำเป็นในการดำเนินงาน และที่สำคัญคืออำนาจหน้าที่ที่เพียงพอสำหรับการตัดสินใจหรือดำเนินการตามนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประการที่สาม คือ ลักษณะของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งอาจได้รับผลกระทบจากโครงสร้างทางการเมืองภายในระบบราชการ เช่น ความขัดแย้งหรือการแข่งขันระหว่างหน่วยงาน ผลประโยชน์แอบแฝง หรือความพยายามในการรักษาอำนาจและทรัพยากรของแต่ละหน่วยงาน ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อความร่วมมือหรือการบรรลุเป้าหมายของนโยบาย

ประการที่สี่ คือ มาตรฐานและระเบียบวิธีการที่ใช้ในการดำเนินงาน แม้ว่าระเบียบแบบแผนจะมีบทบาทสำคัญในการจัดระเบียบการทำงานให้เป็นระบบ แต่ในบางกรณี ระเบียบที่มีอยู่เดิมอาจไม่สอดคล้องกับลักษณะงานใหม่หรือสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป จึงอาจกลายเป็นข้อจำกัดมากกว่าการส่งเสริมการดำเนินการตามนโยบาย

ประการสุดท้าย คือ กระบวนการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้ทราบถึงความก้าวหน้า ปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินการ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแนวทางหรือกระบวนการให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และเพิ่มโอกาสในการบรรลุผลตามเป้าหมายของนโยบาย

กล่าวโดยสรุป การนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพมิได้ขึ้นอยู่กับแค่เนื้อหาของนโยบาย หากแต่ต้องคำนึงถึงกลไกแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินการ ซึ่งหากได้รับการวางแผนและจัดการอย่างเหมาะสม ก็จะเพิ่มศักยภาพของนโยบายในการตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของสังคมได้อย่างแท้จริง

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาภายใต้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเลือกพื้นที่ศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ ทั้งนี้ได้เจาะจงสถานที่ท่องเที่ยวอดนียมที่มีมูลค่าทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์สูง ได้แก่ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และวัดอรุณราชวราราม ผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วยกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทและความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย รวมทั้งสิ้น 22 คน แบ่งเป็นบุคลากรภาครัฐในระดับบริหารจำนวน 8 คน และบุคลากรภาครัฐผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องอีก 14 คน ซึ่งได้มาจากการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) โดยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความลึกซึ้ง ครบถ้วน

และสะท้อนประสบการณ์จริงของผู้ให้ข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยการสรุปความในลักษณะพรรณนา (Descriptive Summary) เพื่อให้ได้ประเด็นสำคัญที่ชัดเจนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

สรุปผลการวิจัย

1. การส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยสู่สากลโดยใช้ Soft Power

1.1 วัตถุประสงค์ของนโยบาย พบว่า วัตถุประสงค์ของนโยบายมีความชัดเจน มีการถ่ายทอดนโยบายเพื่อบ่งเป้าหมายเดียวกัน แต่มาตรการในการปฏิบัติและแนวทางในการนำนโยบายไปปฏิบัติ นั้นไม่ชัดเจน สาเหตุเกิดจากองค์กร ที่รับผิดชอบนำนโยบายไปปฏิบัติตีความ Soft Power ด้วยความเข้าใจ พื้นฐานที่แตกต่างกัน จึงทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ

1.2 ทรัพยากรนโยบาย พบว่า งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติยังไม่พอเพียง เพราะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติมีภารกิจหลักที่ต้องใช้ทรัพยากรขององค์กร ในการบริหารจัดการอยู่แล้ว ดังนั้นการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยสู่สากลโดยใช้ Soft Power มาปฏิบัตินี้ จึงต้องมีการกำหนดและวางแผนในเรื่องของการใช้ทรัพยากรขององค์กร ใหม่ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย

1.3 ผู้บริหารขององค์กรที่นำนโยบายไปปฏิบัติ พบว่า ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถ มีทักษะการบริหาร เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติหน้าที่เป็นอย่างดี ให้การสนับสนุนและผลักดันการนำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุผลตามนโยบายที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ ทั้งการควบคุม การดูแล การติดตามผลการปฏิบัติงานของบุคลากร และกระตุ้นจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ

1.4 ลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ พบว่า เป็นองค์กรที่เกี่ยวข้องกับนโยบายไปปฏิบัติโดยตรงองค์กร มีกระบวนการ ระบบในการปฏิบัติงานที่เป็นขั้นตอนมีมาตรฐานการ การบริหารงานแบบบูรณาการ บุคลากรในหน่วยงานเต็มเปี่ยมไปด้วยความรู้ความสามารถ และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

1.5 เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง พบว่า กระแสสังคมให้ความสนใจในเรื่องการใช้ Soft Power จากศิลปิน สินค้าแฟชั่น อาหาร และสถานที่ท่องเที่ยว ที่ถูกยกย่องบนเวทีระดับโลก จึงทำให้ประเด็นเรื่อง Soft Power ถูกนำมาพูดถึงสังคมอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการแพร่ระบาดโควิด-19 ทำให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยได้รับผลกระทบอย่างมาก Soft Power จึงถูกวางให้เป็นเครื่องมือสำคัญหนึ่งที่จะช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับประเทศในช่วงหลังวิกฤตนี้ นอกจากนี้พรรคการเมืองต่าง ๆ ได้เชื่อมโยง Soft Power ให้เป็นหนึ่งในนโยบายการหาเสียงของพรรค และพร้อมที่จะผลักดันอย่างเต็มที่ เพราะเล็งเห็นว่า Soft Power เป็นสิ่งสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อประเทศ

1.6 ความตั้งใจของผู้ปฏิบัติ พบว่า บุคลากรผู้ปฏิบัติงานบางส่วนมีความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง แต่บุคลากรบางส่วนขาดความตั้งใจในการปฏิบัติงาน เพราะมองว่าเป็นการเพิ่มภาระงานหรือปริมาณงานที่ต้องทำให้มากขึ้น อีกทั้งขาดแรงจูงใจที่จะปฏิบัติงาน จึงทำให้เกิดทัศนคติทางลบ หดพลังหมดไฟในการทำงาน ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง

2. ปัญหาและอุปสรรคของการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยสู่สากลโดยใช้ Soft Power พบว่า จำนวนองค์กรเข้ามาเกี่ยวข้องในการนำนโยบายไปปฏิบัติมีจำนวนมากทำให้การปฏิบัติมีความซ้ำซ้อน ซึ่งแต่ละองค์กรมีวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของตนเองจึงทำให้แนวทางการปฏิบัติไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของนโยบาย การขาดปัจจัยในการปฏิบัติงาน ทั้งงบประมาณ บุคลากร อุปกรณ์

และเทคโนโลยีที่ทันสมัย บุคลากรบางส่วนขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน รวมถึงทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน นอกจากนี้สังคมและประชาชนยังมีสับสนและเข้าใจผิดเกี่ยวกับแนวคิด Soft Power

3. แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยสู่สากลโดยใช้ Soft Power พบว่า ควรสื่อสารนโยบายให้องค์กร และบุคลากรผู้นำนโยบายไปปฏิบัติทราบ เพื่อเดินไปในทิศทางเดียวกัน กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละองค์กร ไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ และมีประสิทธิภาพ กระตุ้นใจให้บุคลากรปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ และเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน พัฒนาทักษะและความสามารถของบุคลากรผู้ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เตรียมความพร้อมในด้านงบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย เน้นการบูรณาการการทำงานของทุกภาคส่วนในพื้นที่ และให้ประชาชนเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมและผลักดันนโยบาย Soft Power

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. การส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยสู่สากลโดยใช้ Soft Power

1.1 วัตถุประสงค์ของนโยบาย พบว่า วัตถุประสงค์ของนโยบายมีความชัดเจน มีการถ่ายทอดนโยบายเพื่อมุ่งเป้าหมายเดียวกัน แต่มาตรการในการปฏิบัติและแนวทางในการนำนโยบายไปปฏิบัติ นั้นไม่ชัดเจน สาเหตุเกิดจากองค์กร ที่รับผิดชอบนำนโยบายไปปฏิบัติตีความ Soft Power ด้วยความเข้าใจพื้นฐานที่แตกต่างกัน จึงทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิรินันท์ หล่อตระกูล (2561) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า รูปแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ คือ (1) ด้านวัตถุประสงค์ของนโยบาย (2) ด้านลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ (3) ด้านสมรรถนะขององค์กร และ (4) ด้านการติดตาม ควบคุม และประเมินผล สอดคล้องกับงานวิจัยของ อิงอร เนตรานนท์ (2563) ได้ศึกษาเรื่องพลังอำนาจแห่งชาติซอฟต์แวร์ของไทยในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมการทำงานที่เชื่อมโยงกันของพลังอำนาจแห่งชาติยังไม่ชัดเจน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรี ศรีจารุเมธีญาณ และชุตินา ศรีจารุเมธีญาณ (2563) ได้ศึกษาเรื่องการนำนโยบายไปปฏิบัติ พบว่า ในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ ผู้มอบและรับนโยบายจะต้องมีความชัดเจนเรื่ององค์ประกอบของนโยบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้รับนโยบายจะต้องเข้าใจ และสามารถแปลความหมายของนโยบายได้อย่างถูกต้อง

1.2 ทรัพยากรนโยบาย พบว่า งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติยังไม่พอเพียง เพราะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติมีภารกิจหลักที่ต้องใช้ทรัพยากรขององค์กร ในการบริหารจัดการอยู่แล้ว ดังนั้นการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยสู่สากลโดยใช้ Soft Power มาปฏิบัตินี้ จึงต้องมีการกำหนดและวางแผนในเรื่องของการใช้ทรัพยากรขององค์กรใหม่ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย สอดคล้องกับแนวคิดของ วรเดช จันทรร (2556) กล่าวว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการกระตุ้นให้ทรัพยากรทางการบริหารทั้งหมดสามารถปฏิบัติงานให้บรรลุตามเป้าหมายของ นโยบายที่กำหนดไว้ และเป็นจุดเชื่อมโยงที่สำคัญระหว่าง การกำหนดนโยบายกับการประเมินผลนโยบาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชายชาญ ปฐมกาญจน และนรินทร์ สังข์รักษา (2558) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม พบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนงบประมาณในจำนวนที่มากพอ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิชนันท์ อ่อนรัตน์ (2561) ได้ศึกษาเรื่องนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานี สรุปผลข้อค้นพบจากการศึกษาที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อ

กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ ก็คือ งบประมาณในการดำเนินการของทั้งองค์การภาครัฐ องค์การผู้นำ นโยบายไปปฏิบัติ และองค์การภาคเอกชน/ประชาชน พบว่า งบประมาณของหน่วยงานต่างๆ ไม่เพียงพอ

1.3 ผู้บริหารขององค์กรที่นำนโยบายไปปฏิบัติ พบว่า ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถ มีทักษะการบริหาร เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติหน้าที่เป็นอย่างดี ให้การสนับสนุนและผลักดันการ นำนโยบายไปปฏิบัติให้บรรลุผลตามนโยบายที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ ทั้งการควบคุม การดูแล การติดตามผลการ ปฏิบัติงานของบุคลากร และกระตุ้นจิตใจให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ สอดคล้องกับแนวคิด ของ Williams (1975) ได้พิจารณาความสำเร็จหรือล้มเหลวของนโยบายโดยจะต้องมีความชัดเจนแน่นอน ดำเนินการตามหลักเหตุผล มีความพร้อมของบุคลากร มีศักยภาพในการดำเนินการ จัดการองค์การ และต้อง สอดคล้องกับระบบราชการ การเมืองตลอดจนสภาพแวดล้อมขององค์การ ผู้บริหารนโยบายจะต้องมีศักยภาพ สูงในการที่จะบริหารงานให้ทุกคนภายในองค์การทำงานภายใต้ ทรัพยากรที่มีอยู่สู่เป้าหมายของนโยบาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระยุทธ งามจิตร (2564) ได้ศึกษาเรื่องคุณสมบัติของผู้นำกับการนำนโยบาย สาธารณะไปปฏิบัติ ผลการศึกษาพบว่า การนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ ผู้นำต้องม ีความเข้าใจ รู้บทบาทและสามารถจัดการปัญหาได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริรัตน์ หล่อตระกูล (2561) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า รูปแบบ การนำนโยบายไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย ด้านการติดตาม ควบคุม และ ประเมินผล

1.4 ลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ พบว่า เป็นองค์กรที่เกี่ยวข้องกับนโยบายไป ปฏิบัติโดยตรง องค์กรมีกระบวนการ ระบบในการปฏิบัติงานที่เป็นขั้นตอนมีมาตรฐานการ การบริหารงานแบบ บูรณาการ บุคลากรในหน่วยงานเต็มเปี่ยมไปด้วยความรู้ความสามารถ และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม ของประชาชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธาธิณี หนูเนียม และสุวิชาดา สุกุลวานิชเจริญ (2565) ได้ศึกษา เรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบางแม่หม้าย ตำบลบางใหญ่ อำเภอบางปลาม้า จังหวัด สุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมวางแผน การบริหารจัดการการท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ของตนเอง และชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความ ช่วยเหลือในการวางแผนและการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่งเสริมชุมชนให้มีศักยภาพในการปฏิบัติงานได้ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว

1.5 เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง พบว่า กระแสสังคมให้ความสนใจในเรื่อง การใช้ Soft Power จากศิลปิน สินค้าแฟชั่น อาหาร และสถานที่ท่องเที่ยว ที่ถูกยกย่องบนเวทีระดับโลก จึง ทำให้ประเด็นเรื่อง Soft Power ถูกนำมาพูดถึงสังคมอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำ ให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยได้รับผลกระทบอย่างมาก Soft Power จึงถูกวางให้เป็นเครื่องมือสำคัญหนึ่ง ที่จะช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับประเทศในช่วงหลังวิกฤตนี้ นอกจากนี้พรรคการเมืองต่าง ๆ ได้เชื่อมโยง Soft Power ให้เป็นหนึ่งในนโยบายการหาเสียงของพรรค และพร้อมที่จะผลักดันอย่างเต็มที่ เพราะเล็งเห็นว่า Soft Power เป็นสิ่งสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อประเทศ สอดคล้องกับแนวคิดของ วรเดช จันทรศร (2556) สรุปเงื่อนไข/ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติว่า ด้านสภาพแวดล้อม ประกอบด้วย สภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองมีการเปลี่ยนแปลงน้อย ไม่มีการต่อต้านหรือคัดค้าน นโยบายจากฝ่ายต่าง ๆ ไม่ส่งผลกระทบต่อศีลธรรมของสังคม ได้รับการสนับสนุนทางการเมืองและกฎหมาย ได้รับการสนับสนุนจากส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น บุคคลภายนอกเข้าไปมีส่วนร่วมได้พอสมควร สื่อมวลชนให้ ความสนใจต่อปัญหา และสภาพแวดล้อมของนโยบาย และการนำนโยบายไปปฏิบัติสอดคล้องกัน และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล (CMMU) (2565) ได้สำรวจมุมมองคนไทย

ในการใช้ "Soft Power" เพื่อส่งเสริมในการพัฒนาเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว ภาพลักษณ์ เพื่อสร้างพลังของประเทศ พบว่า คนไทย 73.2% บอกว่า ควรนำเสนออาหารและเครื่องดื่ม รองลงมา 59.1% คือการบริการที่ยิ้ม แยมแจ่มใส และ 56.8% คือการเผยแพร่ศิลปะและวรรณกรรม

1.6 ความตั้งใจของผู้ปฏิบัติ พบว่า บุคลากรผู้ปฏิบัติงานบางส่วนมีความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง แต่บุคลากรบางส่วนขาดความตั้งใจในการปฏิบัติงาน เพราะมองว่าเป็นการเพิ่มภาระงานหรือปริมาณงานที่ต้องทำให้มากขึ้น อีกทั้งขาดแรงจูงใจที่จะปฏิบัติงาน จึงทำให้เกิดทัศนคติทางลบ หดพลังหมดไฟในการทำงาน ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง สอดคล้องกับแนวคิดของ Edwards and Sharkansky (1978) ได้เสนอปัจจัยสี่ที่ก่อให้เกิดความสำเร็จของการนำนโยบาย ไปปฏิบัติไว้ 5 ประการ คือ 1) การติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพชัดเจน 2) ความพร้อมด้านทรัพยากร รวมทั้งความครบถ้วนระบบข้อมูล 3) ความเห็นด้วยและคล้อยตามของผู้ปฏิบัติ 4) มาตรฐานในการทำงาน 5) การติดตามนโยบาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรี ศรีจารุเมธีญาณ และชุตินา ศรีจารุเมธีญาณ (2563) ได้ศึกษาเรื่องการนำนโยบายไปปฏิบัติ พบว่า การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ หรือการถ่ายทอดนโยบายสู่การปฏิบัติถือเป็นขั้นตอนย่อยหนึ่งของขั้นตอนหลักเรื่องการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นสิ่งสำคัญในการผลักดันให้นโยบายได้รับการรับรู้ เข้าใจ ยอมรับ และสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ปฏิบัติตามนโยบายและผู้ได้รับการรับรู้ เข้าใจ ยอมรับและสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ปฏิบัติตามนโยบายและผู้ได้รับผลจากนโยบายอันจะเป็นเครื่องมือที่ทำให้นโยบายได้รับความสำเร็จในที่สุด

2. ปัญหาและอุปสรรคของการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยสู่สากลโดยใช้ Soft Power พบว่า จำนวนองค์กร เข้ามาเกี่ยวข้องในการนำนโยบายไปปฏิบัติมีจำนวนมากทำให้การปฏิบัติมีความซ้ำซ้อน ซึ่งแต่ละองค์กรมีวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของตนเองจึงทำให้แนวทางการปฏิบัติไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของนโยบาย การขาดปัจจัยในการปฏิบัติงาน ทั้งงบประมาณ บุคลากร อุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ทันสมัย บุคลากรบางส่วนขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน รวมถึงทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน นอกจากนี้สังคมและประชาชนยังมีสับสนและเข้าใจผิดเกี่ยวกับแนวคิด Soft Power สอดคล้องกับแนวคิดของ วรเดช จันทรศร (2556) ความสำเร็จของการนำ นโยบายไปปฏิบัติส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับสมรรถนะของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการนำนโยบายไปปฏิบัติว่ามีความสามารถในการดำเนินการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด ปัญหาด้าน สมรรถนะจะมีมากหรือน้อยยังขึ้นอยู่กับปัจจัยย่อยอีกหลายประการ ได้แก่ปัจจัยทางด้านบุคลากร ปัจจัยทางด้านเงินทุน และปัจจัยทางด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนปัจจัยทางด้าน วิชาการหรือเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับนโยบายนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรพล เกิดแก้ว (2565) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองไปปฏิบัติในจังหวัดราชบุรี ผลการศึกษาด้านปัญหาและอุปสรรคในการนำนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองไปปฏิบัติในจังหวัดราชบุรี คือการที่นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองนั้นเป็นนโยบายที่มีลักษณะมองในภาพรวมของประเทศ ปัญหาด้านการสื่อสารจากส่วนกลางกับส่วนภูมิภาคไม่เพียงพอและปัญหาด้านทรัพยากรที่ไม่เพียงพอ

3. แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยสู่สากลโดยใช้ Soft Power พบว่า ควรสื่อสารนโยบายให้องค์กร และบุคลากรผู้นำนโยบายไปปฏิบัติทราบ เพื่อเดินไปในทิศทางเดียวกัน กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละองค์กร ไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ และมีประสิทธิภาพ กระตุ้นจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ และเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน พัฒนาทักษะและความสามารถของบุคลากรผู้ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เตรียมความพร้อมในด้านงบประมาณ บุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย เน้นการบูรณาการการทำงานของทุกภาคส่วนในพื้นที่ และให้ประชาชนเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมและผลักดันนโยบาย Soft Power สอดคล้องกับแนวคิดของ วิมลรักษ์ ศานติธรรม

(2565) ภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม Soft Power โดยการศึกษาวิจัยเพื่อกำหนดนโยบาย และขับเคลื่อนนโยบายร่วมกับทุกภาคส่วน ในการส่งเสริมและพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน (Fundamental) ของ Soft Power โดยให้ความรู้และขยายแนวคิด Soft Power ให้แพร่กระจายไปยังหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรพล เกิดแก้ว (2565) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษากำหนดนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองไปปฏิบัติในจังหวัดราชบุรี พบว่า ควรจัดให้มียุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเมืองรองแยกจังหวัดให้ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ควรกำหนดบทบาทของหน่วยงานให้ชัดเจน และควรมีการอบรมความรู้เกี่ยวกับนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองเพิ่มมากขึ้น

องค์ความรู้การวิจัย

การศึกษาพบว่า นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยสู่สากลโดยใช้ Soft Power มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและถ่ายทอดไปยังทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อบ่งเป้าหมายเดียวกัน แต่ยังคงขาดความชัดเจนในมาตรการและแนวทางปฏิบัติ เนื่องจากแต่ละองค์กรมีการตีความ Soft Power แตกต่างกัน ทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินงาน

ทรัพยากรที่ใช้ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยี ยังไม่เพียงพอ เพราะหน่วยงานมีภารกิจหลักและใช้ทรัพยากรอย่างจำกัด จึงต้องมีการวางแผนและจัดสรรทรัพยากรใหม่เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานให้สำเร็จ ผู้บริหารมีความรู้ความสามารถและทักษะในการบริหาร พร้อมสนับสนุนและติดตามผล รวมทั้งกระตุ้นแรงจูงใจบุคลากรอย่างต่อเนื่อง หน่วยงานมีระบบการทำงานที่เป็นขั้นตอน มาตรฐาน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในแง่ของบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง กระแสความสนใจ Soft Power ผ่านศิลปิน สินค้าแฟชั่น อาหาร และสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับการยอมรับระดับโลก ได้ช่วยผลักดันนโยบายนี้ให้เป็นที่สนใจ โดยเฉพาะหลังผลกระทบโควิด-19 ที่ Soft Power ถูกมองว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการฟื้นฟูและสร้างรายได้ นอกจากนี้ พรรคการเมืองยังนำ Soft Power มาใช้เป็นนโยบายหาเสียงและผลักดันอย่างเต็มที่

อย่างไรก็ตาม บุคลากรผู้ปฏิบัติมีความตั้งใจไม่สม่ำเสมอ บางส่วนมุ่งมั่น ขณะที่บางส่วนมองว่าเป็นภาระงานเพิ่มและขาดแรงจูงใจ ทำให้ประสิทธิภาพพลดลง ปัญหาหลักอื่น ๆ ได้แก่ การมีองค์กรหลายแห่งเกี่ยวข้องทำให้เกิดความซ้ำซ้อนและแนวทางไม่สอดคล้องกัน ขาดแคลนทรัพยากรสำคัญ บุคลากรบางส่วนขาดความรู้และทักษะ และประชาชนยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับ Soft Power

แนวทางการส่งเสริมที่เหมาะสม คือ การสื่อสารนโยบายอย่างชัดเจนและทั่วถึง พร้อมกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละองค์กรให้ชัดเจน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ควบคู่กับการกระตุ้นและเสริมสร้างแรงจูงใจแก่บุคลากร และพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งจัดเตรียมทรัพยากรที่เพียงพอและทันสมัย นอกจากนี้ ควรเน้นการบูรณาการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน และส่งเสริมให้ประชาชนมีบทบาทเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนและผลักดันนโยบาย Soft Power ให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุด

จากการศึกษาพบว่า แนวทางปฏิบัติที่สำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยสู่สากลโดยใช้ Soft Power ควรประกอบด้วย

การสื่อสารนโยบายอย่างชัดเจนและทั่วถึง ควรมีการสื่อสารนโยบายไปยังองค์กรและบุคลากรที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจตรงกันและเดินไปในทิศทางเดียวกัน ลดความซ้ำซ้อนและความขัดแย้งในการปฏิบัติ

กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละองค์อย่างชัดเจน การแบ่งงานและความรับผิดชอบต้องชัดเจน เพื่อให้แต่ละหน่วยงานสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบาย

การเสริมสร้างแรงจูงใจและพัฒนาทักษะบุคลากร ควรกระตุ้นและส่งเสริมแรงจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ พร้อมจัดกิจกรรมและหลักสูตรพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

การจัดสรรและบริหารทรัพยากรอย่างเหมาะสม เตรียมความพร้อมในด้านงบประมาณ บุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานและให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด

การบูรณาการการทำงานระหว่างหน่วยงานและภาคส่วนต่าง ๆ เน้นการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่แข็งแกร่งและสนับสนุนนโยบาย Soft Power อย่างต่อเนื่อง

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกลไกสำคัญ เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมและผลักดันนโยบาย Soft Power เพื่อสร้างความยั่งยืนและความเข้าใจที่ถูกต้องในสังคม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. ควรสื่อสารวัตถุประสงค์ของนโยบายให้ชัดเจน รวมถึงกำหนดหน่วยงานและแนวทางการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการปฏิบัติงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน
2. ควรมีการเตรียมพร้อมและสนับสนุนงบประมาณ บุคลากร อุปกรณ์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน
3. ควรสื่อสารทำความเข้าใจกับบุคลากรผู้ปฏิบัติเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายที่ต้องนำไปปฏิบัติ และเกิดความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานให้งานบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย
4. ควรเพิ่มพูนความรู้ พัฒนาทักษะของบุคลากรให้เหมาะสมในการปฏิบัติงาน และ ปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคลากรที่มีต่อนโยบายให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น เพื่อให้นโยบายที่ปฏิบัติมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยสู่สากลโดยใช้ Soft Power
2. การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเฉพาะเจาะจงองค์กร ที่นำนโยบายไปปฏิบัติองค์กรใดองค์กรหนึ่ง เพื่อให้ทราบถึงสภาพการดำเนินงานและปัญหาการส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยสู่สากลโดยใช้ Soft Power
3. การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเปรียบเทียบการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้ Soft Power ของประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม

วีระยุทธ งามจิตร. (2564). คุณสมบัติของผู้นำกับการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ. *วารสารสหศาสตร์*. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 21(1), 14-25.

- นิชนันท์ อ่อนรัตน์. (2561). นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์*. 4(2), 228-241.
- จักรี ศรีจารุเมธีญาณ และชุตินา ศรีจารุเมธีญาณ. (2563). การนํานโยบายไปปฏิบัติ. *วารสารวิจัยธรรมศึกษา*. 3(1), 19-26.
- ศิรินันท์ หล่อตระกูล. (2561). รูปแบบการนํานโยบายไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ*, 10(3), 9-25.
- วรพล เกิดแก้ว. (2565). *การศึกษาการนํานโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองรองไปปฏิบัติในจังหวัดราชบุรี*. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชายชาญ ปฐมกาญจนา และ นรินทร์ สังข์รักษา. (2558). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนตลาดบางหลวง อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม. *วารสารวิทยบริการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*. 26(1), 118-129.
- สุภาพิชญ์ ธีระวัฒน์. (2565). *Soft Power (อำนาจละมุน)*. สืบค้น 25 เมษายน 2566, จาก <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>.
- สำนักข่าวไทยพีบีเอส. (2566). *Soft Power ชุมทรัพย์ต่อยอดท่องเที่ยวไทย*. สืบค้น 21 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/327076>.
- อิงอร เนตรานนท์. (2562). *พลังอำนาจแห่งชาติซอฟต์แวร์ของไทยในศตวรรษที่ 21*. (ปรัชญาดุสิตบัณฑิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ดอน ปรมัตถวินัย. (2561). สัมภาษณ์พิเศษ: “ดอน ปรมัตถวินัย” เจ้ากระทรวงบัวแก้ว กับ “Soft Power Diplomacy” ที่ พาไทยเป็นที่ ยอมรับทั่วโลก. สยามรัฐออนไลน์. (สัมภาษณ์). จาก <http://www.siamrath.co.th/n/17238>
- สันทัด โพธิสา. (2566). *Soft Power คืออะไร? รวม “ของไทย” ปังจริงในหมู่ชาวต่างชาติ*. สืบค้น 24 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.thaipbs.or.th/now/content/491>.
- ยุทธพงศ์ ปิ่นอนงค์. (2566). *พลังศรัทธา (soft power) เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวภายหลัง APEC 2022*. สืบค้น 26 มิถุนายน 2566, จาก <https://library.parliament.go.th/index.php/th/radioscript/rr2566-jan5>.
- รัชนิ เอื้อไพโรจน์กิจ. (2565). *การใช้ Soft Power ในการส่งเสริมความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศ: กรณีศึกษา Indian Council for Cultural Relations (ICCR)*. รายงานหลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่14 ปี 2565 สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ. กระทรวงการต่างประเทศ.
- สำนักข่าวอินโฟเควสท์. (2566). *จุฬาฯ ร่วมขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วย Soft Power ไทยผ่านงานวิจัยและนวัตกรรม*. สืบค้น 21 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.infoquest.co.th/2023/337895>.
- สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งหว่า. (2563). *คู่มือการปฏิบัติงานของงานส่งเสริมการท่องเที่ยว สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งหว่า*. สตูล: องค์การบริหารส่วน ตำบลทุ่งหว่า.
- หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ. (2564). *COVID-19 ต่อภาคการท่องเที่ยวไทยผลกระทบและแนวทางการแก้ปัญหา*. สืบค้น 21 มิถุนายน 2566, จาก https://www.mots.go.th/download/BannerLink/PBVol01Covid_DigitalEd.pdf.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2564). *วิเคราะห์ผลกระทบของโควิด-19 ต่อธุรกิจท่องเที่ยว*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (องค์การมหาชน). (2565). *Soft Power อำนาจแห่งความสร้างสรรค์เพื่อสรรค์สร้างเศรษฐกิจไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (องค์การมหาชน).

Nye, J. S. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. PublicAffairs.

Krungthai COMPASS. (2020). *พฤติกรรมผู้บริโภคหลังโควิด-19: การเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มในภาคการท่องเที่ยว*. กรุงเทพมหานคร: ธนาคารกรุงไทย.

แนวทางการส่งเสริมประสิทธิผลการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในเขตเทศบาลตำบลคลองลานพัฒนา
อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร*

Guidelines for promoting the effectiveness of driving the Sufficiency
Economy Philosophy policy of the model Sufficiency Economy Village
in Khlong Lan District, Kamphaeng Phet Province

ศุภฤทธิ ธาราทิพย์นรา

Supharit Tarathipnara

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

Faculty of Humanities and Social Science Kamphaeng Phet Rajabhat University

E-mail: s_tarathip@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษากลไกการขับเคลื่อนการพัฒนา วิธีการ และขั้นตอนการพัฒนาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านต้นแบบ (2) ศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ และ (3) ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างให้เกิดการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวให้ประสบความสำเร็จ กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้แก่ หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบจำนวน 5 หมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลคลองลานพัฒนา อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตภาคสนาม พร้อมทั้งการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า (1) กลไกการขับเคลื่อนที่สำคัญของหมู่บ้าน ได้แก่ การใช้โครงสร้างการบริหารแบบ “คุ้มบ้าน” ระบบคณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มอาชีพ และกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งเอื้อต่อการบริหารจัดการอย่างครอบคลุมและคล่องตัว (2) ปัจจัยแห่งความสำเร็จประกอบด้วยบทบาทผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์และได้รับการยอมรับ การมีโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกื้อหนุน ความเข้มแข็งด้านการจัดการกลุ่มการออม ตลอดจนการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น การอบรม ถ่ายทอดองค์ความรู้ และการจัดสรรงบประมาณ (3) แนวทางการเสริมสร้างความสำเร็จ คือ การสร้างครอบครัวพัฒนาต้นแบบและขยายผลสู่ครัวเรือนอื่น ๆ ควบคู่กับการส่งเสริมการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับหมู่บ้านอื่น

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยชี้ว่า การขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชนจะประสบความสำเร็จได้เมื่อมี กลไกการบริหารที่มีส่วนร่วมของประชาชน ปัจจัยสนับสนุนทั้งภายในและภายนอก และการพัฒนาที่เริ่มต้นจากครอบครัวต้นแบบขยายสู่ระดับชุมชน อันเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ; เศรษฐกิจพอเพียง; ต้นแบบ; นโยบาย

ABSTRACT

This research aimed to (1) examine the driving mechanisms, methods, and processes that influence the effectiveness of implementing the Sufficiency Economy Philosophy (SEP) in model villages, (2) investigate the success factors of SEP policy implementation in model villages, and (3) explore the approaches to strengthen and ensure the success of SEP implementation. The study focused on five model villages located in Khlong Lan Pattana Subdistrict Municipality, Khlong Lan District, Kamphaeng Phet Province. A qualitative research design was employed, utilizing in-depth interviews, focus group discussions, and participatory observations. Data were analyzed through content analysis to synthesize key findings.

The results revealed that (1) the main driving mechanisms included the use of the “Khumban” (community cluster) administrative structure, village committees, occupational groups, and community savings groups, which facilitated comprehensive and flexible management; (2) the success factors consisted of visionary and respected community leaders, supportive social and cultural structures, the strength of community savings and fund management, and external support such as training, knowledge transfer, and budget allocation; and (3) the approaches to strengthen SEP implementation comprised the establishment of model development families and the expansion of knowledge transfer to other households, together with promoting income-generating activities, developing community products, fostering environmental conservation, and creating learning networks with other villages.

The new body of knowledge generated from this study highlights that the success of SEP implementation at the community level relies on participatory administrative mechanisms, both internal and external supporting factors, and a family-based development approach that expands toward the community. These elements collectively form a foundation for sustainable community development and serve as a model for broader applications.

Keywords: Effectiveness; Sufficiency Economy; Model; Policy

บทนำ

เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับประเทศ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอด นานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา และถูกพูดถึงอย่างชัดเจนในวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 เพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทย ให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ (ตฤตย์ นพคุณ, 2548) เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง คือ พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดีระบบเศรษฐกิจ แบบพอเพียง ยังสามารถมองได้ว่าเป็นปรัชญาในการดำรงชีวิตให้มีความสุข ที่จำเป็นต้องใช้ทั้งความรู้ ความเข้าใจ (รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง) ผูกพันกับคุณธรรม (ซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน แบ่งปัน) (จินตลักษณ์ วัฒน

สินธุ์, 2551) ในการดำรงชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ใช่เพียงการประหยัดเท่านั้น แต่ยังเป็นการดำรงชีวิตอย่างชาญฉลาด และสามารถอยู่ได้ แม้ในสภาพที่มีการแข่งขันและการไหลบ่าของโลกาภิวัตน์ นำไปสู่ความสมดุลมั่นคง และยั่งยืนของชีวิต เศรษฐกิจและสังคม เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมในสังคมไทย สามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกในเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืน ของการพัฒนา

จังหวัดกำแพงเพชร นับเป็นเมืองเก่าที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยทวารวดี อีกทั้งยังเป็นที่ตั้งของเมืองโบราณหลายเมือง เช่น เมืองชากังราว นครชุม ไตรตรังษ์ เทพนคร และเมืองคนที โดยมีคำขวัญประจำจังหวัดคือ กรพระเครื่อง เมืองคนแกร่ง ศิลาแลงใหญ่ กล้วยไข่หวาน น้ำมันลานกระบือ เลื่องลือมรดกโลก ดังที่กล่าวมาจึงส่งผลให้จังหวัดกำแพงเพชรเป็นเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์แห่งหนึ่งอันประกอบด้วยโบราณสถานเก่าแก่ที่ก่อสร้างด้วยศิลาแลงหลายแห่งรวมอยู่ในอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ซึ่งได้รับการพิจารณาคัดเลือกจากองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ให้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2534 (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร, 2559)

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาประสิทธิผลในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในเขตเทศบาลตำบลคลองลานพัฒนา จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อศึกษาว่าหมู่บ้านที่ผ่านการประเมิน ผลการพัฒนาตามเกณฑ์ชี้วัด 4 ด้าน 23 ตัวชี้วัด (การพัฒนาชุมชน, 2547) และจังหวัดกำแพงเพชร ประกาศให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ โดยศึกษาใน 5 หมู่บ้าน ว่ามีกระบวนการขั้นตอนการพัฒนา และวิธีการดำเนินงาน ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างไรและมีปัจจัยใดที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประกาศให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของเทศบาลตำบลคลองลานพัฒนา จังหวัดกำแพงเพชร

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษากลไกการขับเคลื่อนการพัฒนา วิธีการ และขั้นตอนการพัฒนาที่ส่งผลถึงประสิทธิผลในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของ 5 หมู่บ้าน
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยความสำเร็จในการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในเขตเทศบาลตำบลคลองลานพัฒนา
3. เพื่อศึกษาถึงแนวทางการเสริมสร้างให้เกิดการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในเขตเทศบาลตำบลคลองลานพัฒนาให้ประสบความสำเร็จ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมประสิทธิผลการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ จังหวัดกำแพงเพชร ครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางและกลไกการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งกระบวนการ ขั้นตอนการพัฒนา และวิธีการดำเนินงาน ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างไร และปัจจัยใดที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ

ทั้งห้าหมู่บ้าน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า มีปัจจัยสำคัญและน่าศึกษา โดยเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบทั้งสามหมู่บ้าน

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการกรณีศึกษา (Case Study) โดยมีขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย

การศึกษานี้ เป็นการศึกษาเปรียบเทียบหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 5 หมู่บ้าน เพื่อศึกษาเกี่ยวกับกลไกการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งกระบวนการ ขั้นตอนการพัฒนา และวิธีการดำเนินงาน ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการขับเคลื่อนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ทั้ง 5 หมู่บ้าน และเพื่อแสวงหารูปแบบ (Model) ในการขับเคลื่อนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละพื้นที่และสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงให้กับหมู่บ้าน/ชุมชนอื่นๆ ต่อไป

เกณฑ์การเลือกกรณีศึกษา

ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ที่จะเป็นตัวแทนในการวิจัย โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยคัดเลือกจากจำนวนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบทั้งหมดในเขตเทศบาลตำบลคลองลานพัฒนาจังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 5 หมู่บ้าน และผู้วิจัยได้ทำการเลือกหมู่บ้านตัวอย่างที่มีความโดดเด่นทางด้านการบริหารการพัฒนา การดำเนินวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม และความหลากหลายทางบริบทชุมชน ความแตกต่างระหว่างกลุ่ม แต่ในทำนองเดียวกันก็มีบางส่วนที่คล้ายคลึงกัน จึงได้ทำการคัดเลือกหมู่บ้านต่อไปนี้เป็นตัวแทนในการศึกษา คือ

- 1) หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบหมู่บ้านคลองน้ำไหลใต้
- 2) หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบหมู่บ้านโชคชัยพัฒนา
- 3) หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบหมู่บ้านมอตะแบก
- 4) หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบหมู่บ้านทุ่งแก้วนาขวัญ
- 5) หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบหมู่บ้านมอมะค่า

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 คือ เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ 5 หมู่บ้าน ได้แก่ พัฒนาการอำเภอ เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่เทศบาล

กลุ่มที่ 2 คือ เกษนนำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน/ประธานกลุ่มองค์กรต่างๆ หมู่บ้านละ 2 คน รวมเป็น 10 คน

กลุ่มที่ 3 คือ ครอบครัวพัฒนาหมู่บ้าน หมู่บ้านละ 5 ครอบครัว รวม 25 ครอบครัว

แนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่

1. การเก็บข้อมูลพื้นฐานทั่วไป สภาพทั่วไป บริบทของชุมชน ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน ลักษณะทางภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ข้อมูลด้านการศึกษา ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม จัดเก็บและรวบรวมจากเอกสารสรุปผลรายงาน สถานการณ์พัฒนาของหมู่บ้าน จากสำนักงานพัฒนาชุมชนของอำเภอ

2. ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ข้อมูลด้านรายได้ รายจ่าย อาชีพหลัก อาชีพรองของชุมชน รวบรวมจากข้อมูล จปฐ. (ความจำเป็นพื้นฐาน) และข้อมูล กชช.2 ค (ข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้าน)

3) ข้อมูลด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ ข้อมูลด้านการศึกษา ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม การเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ในชุมชน การรวมกลุ่มของชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน จัดเก็บและรวบรวมจากเอกสารสรุปผลรายงานสถานะการพัฒนาของหมู่บ้าน จากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมโดยใช้เครื่องมือและวิธีการ ดังนี้

การสังเกต/สังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยใช้กระบวนการสังเกตที่ประกอบด้วยการสอบถาม การสัมภาษณ์ และบันทึกไปด้วย โดยใช้การสังเกตในรูปแบบการสังเกตโดยตรง ซึ่งบทบาทของผู้วิจัยมีหน้าที่ในการเสริมสร้างศักยภาพ ความเข้มแข็งของชุมชนและมีการดำเนินกิจกรรมพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง ทำให้สามารถเข้าไปสังเกตเก็บบันทึกข้อมูลเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนได้ อีกทั้งยังได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีในการเข้าไปสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยผู้วิจัยได้ทำการสังเกตสถานการณ์ต่างๆ ของชุมชน ในประเด็นต่อไปนี้

1) การกระทำ (Acts) คือ เหตุการณ์หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งของปัจจัยต่างๆ เช่น การกิน การอยู่ การใช้ชีวิตในวันหนึ่งๆ ลักษณะวิถีชีวิตดั้งเดิมและกิจกรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2) กิจกรรม (Activities) คือ เหตุการณ์ สถานการณ์ หรือกิจกรรมที่ทำในลักษณะต่อเนื่อง เป็นแบบแผนปฏิบัติอย่างเป็นกระบวนการ มีขั้นตอน เช่น วิธีคิด/ปฏิบัติ ในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียง ประเพณีต่างๆ ศาสนา การประกอบอาชีพ การใช้เวลาว่าง การเรียนรู้ การหาเลี้ยงชีพ ในระดับบุคคลและระดับกลุ่มครอบครัว หรือของชุมชน ซึ่งการสังเกตกิจกรรมเหล่านี้จะบ่งชี้ให้เห็นหน้าที่ สถานภาพ บทบาท และความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคม ชุมชนที่จะสนับสนุนเอื้อให้เกิดการขับเคลื่อนโครงการเศรษฐกิจพอเพียง

3) ความสัมพันธ์ (Relationship) คือ สังเกตลักษณะความเกี่ยวข้องระหว่างบุคคลต่างๆ ในสังคมว่ามีลักษณะยึดโยงเชื่อมโยงกันอย่างไร มีแบบแผนอย่างไร ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์โครงสร้างทางสังคมของชุมชน/กลุ่มได้ทั้งระบบการเมือง เครือญาติ เศรษฐกิจ และอื่นๆ

4) การมีส่วนร่วม (Participation) คือ สังเกตลักษณะการปรับตัวการยอมตามกลุ่มการเข้าร่วมในกิจกรรมของกลุ่มของสมาชิกในสถานการณ์ต่างๆ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 3 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1 ใช้สำหรับกลุ่มตัวอย่างเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ 5 หมู่บ้าน

ชุดที่ 2 ใช้สำหรับกลุ่มตัวอย่าง แกนนำหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน/ประธานกลุ่มองค์กรต่างๆ หมู่บ้านละ 2 คน

ชุดที่ 3 ใช้สำหรับกลุ่มตัวอย่างจากครอบครัวพัฒนาหมู่บ้านละ 5 ครัวเรือน รวมเป็น 25 ครัวเรือน

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารหลักฐาน แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) สร้างเครื่องมือในการศึกษา คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

3) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก

4) นำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุปผลการสัมภาษณ์

5) จัดทำรายงานและนำเสนอรายงาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) จำแนกและจัดระบบข้อมูล (Typology and Taxonomy) โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้นำมาจำแนกและจัดหมวดหมู่ออกเป็นระบบ ได้แก่ ข้อมูลด้านการประกอบอาชีพ ข้อมูลด้านกลุ่ม องค์กรในชุมชน ข้อมูลด้านรายได้- รายจ่ายของชุมชน

2) วิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น มาวิเคราะห์เพื่อหาบทสรุปร่วมกันของเรื่องนั้น และนำเสนอข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างครอบคลุมชัดเจน (สุรางค์ จันทราธิช, 2540)

สรุปผลการศึกษา

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษากลไกการขับเคลื่อนการพัฒนา วิธีการ และขั้นตอนการพัฒนาที่ส่งผลถึงประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของ 5 หมู่บ้าน

ผลการศึกษาพบว่า การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละหมู่บ้านอาศัย โครงสร้างการบริหารและการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นกลไกสำคัญ โดย บ้านคลองน้ำไหลใต้ และ บ้านมอตะแบก ใช้ระบบ “คุ้มบ้าน” เป็นฐานการจัดการที่สามารถดูแลครัวเรือนได้ทั่วถึง ส่วน บ้านโชคชัยพัฒนา และ บ้านทุ่งแก้วนาขวัญ ใช้กลไกคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงผ่านระบบเครือข่ายและวัฒนธรรมดั้งเดิม ขณะที่ บ้านมอมะค่า เน้นการสร้างกลุ่มอาชีพ เช่น กลุ่มจักสาน กลุ่มเย็บผ้า เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชน กระบวนการที่ดำเนินการร่วมกันในทั้ง 5 หมู่บ้าน ได้แก่ การอบรมแกนนำและครอบครัวพัฒนา การประชุมประชาคมเพื่อจัดทำแผนพัฒนา การปลูกผักสวนครัวเพื่อลดรายจ่าย การสร้างกลุ่มอาชีพและกลุ่มออมทรัพย์ การปรับปรุงภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการฝึกอบรมการประกอบอาชีพเสริม เช่น การทำปุ๋ยอินทรีย์ น่ายาล้างจาน การจักสาน และงานหัตถกรรม สิ่งเหล่านี้ทำให้การดำเนินงานมีความเป็นระบบ คล่องตัว และเอื้อต่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาถึงปัจจัยความสำเร็จในการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในเขตเทศบาลตำบลคลองลานพัฒนา

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของทุกหมู่บ้านประกอบด้วยหลายด้าน ได้แก่ บทบาทของผู้นำชุมชน ที่มีวิสัยทัศน์และได้รับการยอมรับจากคนในพื้นที่ เช่น ผู้นำของ บ้านคลองน้ำไหลใต้ และ บ้านมอมะค่า ที่สามารถกระตุ้นความร่วมมือของประชาชนได้อย่างกว้างขวาง อีกทั้งยังมี โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ที่เกื้อหนุน เช่น ระบบเครือข่ายที่แน่นแฟ้นของ บ้านโชคชัยพัฒนา และความร่วมมือด้านทรัพยากรป่าชุมชนของ บ้านมอตะแบก รวมถึงความเข้มแข็งด้านการจัดการกลุ่มการออมและกองทุนหมู่บ้านของ บ้านทุ่งแก้วนาขวัญ ปัจจัยเสริมที่สำคัญคือ การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก เช่น การอบรม การถ่ายทอดองค์ความรู้ การจัดสรรงบประมาณ และการพาชุมชนไปศึกษาดูงานหมู่บ้านต้นแบบอื่น สิ่งเหล่านี้ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ต่อเนื่อง เกิดความสามัคคีในชุมชน และสามารถสร้างครอบครัวพัฒนาต้นแบบที่ขยายผลไปสู่ครัวเรือนอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาถึงแนวทางการเสริมสร้างให้เกิดการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในเขตเทศบาลตำบลคลองลานพัฒนาให้ประสบความสำเร็จ

ผลการศึกษาชี้ว่า แนวทางสำคัญของทั้ง 5 หมู่บ้าน ได้แก่ การ สร้างครอบครัวพัฒนาเป็นต้นแบบ และขยายผลไปยังครอบครัวอื่น โดยเริ่มจากการคัดเลือกครอบครัวที่มีความพร้อมเข้ารับการอบรม จัดทำแผนชีวิต และทำบัญชีครัวเรือน จากนั้นครอบครัวต้นแบบเหล่านี้จะขยายผลเพิ่มขึ้นครั้งละ 3-5 ครอบครัว เพื่อสร้างการเรียนรู้และการปรับตัวในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น บ้านคลองน้ำไหลใต้ และ บ้านมอตะแบก ที่เน้นการสร้างครอบครัวพัฒนาในทุกหมู่บ้าน, บ้านโชคชัยพัฒนา ที่คัดเลือกครอบครัวต้นแบบ 30 ครอบครัว เพื่อเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง, บ้านทุ่งแก้วนาขวัญ ที่สร้างความเข้มแข็งของกลุ่มการออมและกองทุนหมู่บ้าน, และ บ้านมอมะค่า ที่เน้นกลุ่มอาชีพจักสานและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ในครัวเรือน นอกจากนี้ แนวทางเสริมสร้างความสำเร็จยังรวมถึงการส่งเสริมกิจกรรมลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมผ่านการคัดแยกขยะและการทำปุ๋ยอินทรีย์ รวมถึงการสร้างเครือข่ายเรียนรู้กับ หมู่บ้านอื่น ๆ แนวทางเหล่านี้ช่วยให้การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในทุกหมู่บ้านดำเนินไปอย่างยั่งยืนและเป็นแบบอย่างแก่ชุมชนใกล้เคียง

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ของการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา กลไกการขับเคลื่อนการพัฒนา วิธีการ และ ขั้นตอนการพัฒนาที่ส่งผลถึงประสิทธิผลในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของ 5 หมู่บ้าน

ผลการวิจัยพบว่า แต่ละหมู่บ้านมีการใช้กลไกที่แตกต่างกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งในระดับชุมชน เช่น การใช้โครงสร้างการบริหาร “คุ้มบ้าน” ที่มีหัวหน้าคุ้มและกรรมการคุ้มดูแลสมาชิก ทำให้การบริหารจัดการครอบคลุมและใกล้ชิดกับประชาชน ขณะที่บางหมู่บ้านใช้กลไกคณะกรรมการหมู่บ้านและระบบเครือข่ายที่แน่นแฟ้นเป็นฐานสำคัญ ส่วนบางหมู่บ้านเน้นการสร้างกลุ่มพัฒนาอาชีพ เช่น กลุ่มจักสานและกลุ่มเย็บผ้า เพื่อเป็นกลไกหลักในการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้ยังพบกระบวนการร่วมกันที่สำคัญ ได้แก่ การอบรมแกนนำและครอบครัวพัฒนา การประชุมประชาคมเพื่อจัดทำแผน การปลูกผักสวนครัว การจัดตั้งกองทุนออมทรัพย์ รวมถึงการฝึกอาชีพเสริม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า โครงสร้างการบริหารที่มีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความคล่องตัวและเกิดประสิทธิผลสูง

ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดวรกิจ วรกิจใจ และคณะ (2024) ที่ศึกษากลไกการพัฒนาและการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยพบว่าการจัดตั้งกองทุนพัฒนาอาชีพ การจัดสรรทรัพยากร การกระจายสินค้า และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชน ล้วนเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชน ทั้งยังเป็นกระบวนการที่ช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีในหมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่าหมู่บ้านทั้งห้าได้ใช้การจัดตั้งกองทุนและกลุ่มอาชีพเสริมเป็นกลไกหลักในการพัฒนาและสร้างเสถียรภาพของชุมชน

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานของ สมใจ ตามแต่รัมย์ (2560) ที่ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในอำเภอฟานทอง จังหวัดชลบุรี โดยพบว่าปัจจัยด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ และการมีส่วนร่วมของชุมชน มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อความสำเร็จของการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะบทบาทของภาครัฐที่เป็นตัวช่วยสนับสนุนและส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนา ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ยืนยันในทิศทางเดียวกันว่า ความสำเร็จของหมู่บ้านเกิดจากการมีโครงสร้างการบริหารจัดการที่บูรณาการทั้งจากภายในชุมชนและการสนับสนุนจากภายนอก

อีกทั้งยังสอดคล้องกับบทความของ กรชนก สนิทวงศ์ และณรงค์ เจริญใจ (2563) ที่เสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการให้ความรู้แก่ประชาชน การฝึกทักษะการคิดและวิเคราะห์ตนเอง การสนับสนุนปัจจัยการผลิต และการส่งเสริมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน ผลการศึกษาชี้ว่าองค์ประกอบเหล่านี้เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า การอบรมแกนนำและครอบครัวพัฒนา รวมทั้งการส่งเสริมการปลูกผักสวนครัวและการแบ่งปันทรัพยากรในชุมชน เป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่ความมั่นคงของชุมชนต้นแบบ

กล่าวโดยสรุป ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาอย่างชัดเจน โดยสะท้อนว่า การมีโครงสร้างการบริหารที่มีส่วนร่วมของประชาชน การสนับสนุนจากภาครัฐ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบสามารถขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาถึงปัจจัยความสำเร็จในการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในเขตเทศบาลตำบลคลองลานพัฒนา

ผลการวิจัยในครั้งนี้พบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของทุกหมู่บ้านประกอบด้วยหลายด้าน ได้แก่ บทบาทของผู้นำชุมชน ที่มีวิสัยทัศน์และได้รับการยอมรับจากคนในพื้นที่ เช่น ผู้นำของบ้านคลองน้ำไหลใต้และบ้านมอเมค่า ซึ่งสามารถสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นความร่วมมือจากประชาชนได้อย่างกว้างขวาง อีกทั้งยังมีโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ที่เกื้อหนุน เช่น ระบบเครือญาติที่แน่นแฟ้นของบ้านโชคชัยพัฒนา และความร่วมมือด้านทรัพยากรป่าชุมชนของบ้านมอตะแบก รวมถึง ความเข้มแข็งด้านการจัดการกองทุนและกลุ่มออมทรัพย์ ของบ้านทุ่งแก้วนาขวัญ นอกจากนี้ยังมี การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ในรูปแบบการอบรม การถ่ายทอดองค์ความรู้ การจัดสรรงบประมาณ และการศึกษาดูงานจากหมู่บ้านต้นแบบอื่น ๆ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ช่วยสร้างการเรียนรู้ต่อเนื่อง เสริมสร้างความสามัคคี และนำไปสู่การขยายผลสู่ครัวเรือนพัฒนาต้นแบบ

ผลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมใจ ตามแต่รัมย์ (2560) ที่ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในอำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี โดยพบว่าปัจจัยที่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อระดับความสำเร็จของหมู่บ้าน ได้แก่ การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เศรษฐกิจทรัพยากรธรรมชาติ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งสามารถพยากรณ์ความสำเร็จได้ถึงร้อยละ 64 ($R^2 = 0.640$) ผลวิจัยนี้ชี้ชัดว่าการสนับสนุนจากภายนอกและการมีส่วนร่วมของประชาชนมีบทบาทสำคัญ ซึ่งตรงกับผลการวิจัยของผู้ศึกษาในพื้นที่คลองลานพัฒนาที่สะท้อนว่า “ความร่วมมือของคนในชุมชน” และ “การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก” คือหัวใจหลักของความสำเร็จ

ในทำนองเดียวกัน งานวิจัยของ นิสราใจชื่อ (2016) ที่ศึกษาหมู่บ้านสาละคักดีและบ้านโคก จังหวัดสระบุรี พบว่าปัจจัยทั้ง 8 ด้าน ได้แก่ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ จิตใจ สังคมวัฒนธรรม การมีส่วนร่วม บทบาทผู้นำ และการสนับสนุนจากรัฐ มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของหมู่บ้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ข้อนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของผู้วิจัยที่พบว่า ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ การมีเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง และการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐและเอกชน เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้หมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลคลองลานพัฒนา ประสบความสำเร็จในการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสอดคล้องกับงานของ ชรินทร์นัย ยิ่งทวีศักดิ์ และกฤษฎา พรหมเวช (2567) ที่ศึกษา “บ้านหนองไม้เขว้า จังหวัดราชบุรี” โดยพบว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้หมู่บ้านประสบความสำเร็จ ได้แก่ การมีแผนชุมชนที่มีส่วนร่วม ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง การสนับสนุนทางการศึกษาและการ

เรียนรู้ภายในชุมชน ภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน และการสนับสนุนเชิงนโยบายจากภาครัฐในด้านงบประมาณและกฎหมาย ข้อนี้นสอดคล้องโดยตรงกับการศึกษาครั้งนี้ที่พบว่าการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและการมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์เป็นปัจจัยหลักในการสร้างความยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาทั้งสามชิ้น โดยสะท้อนตรงกันว่า ความสำเร็จของการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นอยู่กับบทบาทผู้นำชุมชน โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของประชาชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ปัจจัยเหล่านี้เป็นกลไกที่ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ต่อเนื่อง ความสามัคคี และการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับชุมชน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาถึงปัจจัยความสำเร็จในการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในเขตเทศบาลตำบลคลองลานพัฒนา

ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า แนวทางสำคัญที่ทำให้การขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประสบความสำเร็จในพื้นที่ ได้แก่ การสร้างครอบครัวพัฒนาเป็นต้นแบบและขยายผลไปยังครอบครัวอื่น การส่งเสริมกิจกรรมลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการสร้างเครือข่ายเรียนรู้กับหมู่บ้านอื่น ๆ โดยครอบครัวต้นแบบที่ได้รับการอบรมและมีแผนชีวิตชัดเจน สามารถทำหน้าที่เป็นแกนนำถ่ายทอดองค์ความรู้และแบบอย่างที่ดีให้กับครอบครัวอื่น ๆ ในชุมชน เช่น บ้านคลองน้ำไหลใต้และบ้านมอตะแบกที่เน้นการสร้างครอบครัวพัฒนาในทุกคุ้มบ้าน บ้านโชคชัยพัฒนาที่คัดเลือกครอบครัวต้นแบบ 30 ครอบครัว และบ้านมอมะค่าที่เน้นการพัฒนากลุ่มอาชีพจักสานและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ในครัวเรือน

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ วรุณี พึ่งพัก และคณะ (2561) ที่ศึกษาการเสริมสร้างครอบครัวเข้มแข็งตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นว่าครอบครัวเป็นฐานสำคัญในการพึ่งพาตนเองและเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาชุมชน การเสริมสร้างครอบครัวต้องอาศัยการเรียนรู้ การปลูกฝังคุณธรรม และการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้ครอบครัวมีภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งและสามารถถ่ายทอดต่อไปยังสมาชิกในชุมชน (วรุณี และคณะ, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่า “ครอบครัวพัฒนาต้นแบบ” เป็นกลไกหลักในการขยายผลและสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในหมู่บ้าน

อีกทั้ง งานวิจัยของ ผ่องศรี พัฒนภณี (2561) ที่ศึกษาประชาชนบ้านไม้ฝาด จังหวัดตรัง พบว่า แนวทางการเสริมสร้างการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ การส่งเสริมการปลูกพืชผักสวนครัวทุกครัวเรือน การอบรมการจัดทำบัญชีครัวเรือน และการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ ส่งผลให้รายได้ครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.76 รายจ่ายลดลงร้อยละ 25.74 และครัวเรือนสามารถรวมกลุ่มผลิตสินค้าชุมชนได้จริง (ผ่องศรี, 2561) ซึ่งตรงกับผลการศึกษาของผู้วิจัยที่พบว่าหมู่บ้านทุ่งแก้วนาขวัญและบ้านมอมะค่าใช้แนวทางการสร้างกลุ่มอาชีพและกลุ่มออมทรัพย์เป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือน

นอกจากนี้ งานวิจัยของ ชรินทร์นัย ยิ่งทวีศักดิ์ และกฤษฎา พรหมเวช (2567) ที่ศึกษาบ้านหนองไม้เขว้า จังหวัดราชบุรี ชี้ว่า การเป็นหมู่บ้านต้นแบบที่ยั่งยืนต้องอาศัยการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้กับหมู่บ้านอื่น รวมถึงการสนับสนุนเชิงนโยบายจากภาครัฐ (ชรินทร์นัย & กฤษฎา, 2567) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาครั้งนี้ที่พบว่า “การสร้างเครือข่ายเรียนรู้ระหว่างหมู่บ้าน” และ “การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก” เป็นแนวทางเสริมสร้างที่ช่วยให้หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบสามารถพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นแบบอย่างแก่พื้นที่ใกล้เคียงได้

กล่าวโดยสรุป ผลการศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ชี้ชัดว่า การเสริมสร้างให้หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบประสบความสำเร็จต้องอาศัยกลยุทธ์ที่เน้นการพัฒนาจากครัวเรือนสู่ชุมชน ผ่านครอบครัว

พัฒนา การจัดการกลุ่มอาชีพ การส่งเสริมการตลาดรายจ่าย-เพิ่มรายได้ และการสร้างเครือข่ายเรียนรู้ ปัจจัยเหล่านี้สอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งยืนยันว่าการพัฒนาในระดับฐานรากของครอบครัวจะเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างชุมชนที่มั่นคง ยั่งยืน และสามารถขยายผลได้ในวงกว้าง

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากผลการวิจัยทั้งสามวัตถุประสงค์ สามารถสังเคราะห์ออกมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สะท้อนกลไกปัจจัย และแนวทางในการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชนต้นแบบได้ดังนี้

กลไกการขับเคลื่อนที่เป็นระบบและมีส่วนร่วมของประชาชน การดำเนินงานของหมู่บ้านต้นแบบทั้ง 5 แห่งแสดงให้เห็นว่า “โครงสร้างการบริหารที่มีส่วนร่วม” เป็นกลไกสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ระบบ “คุ้มบ้าน” คณะกรรมการหมู่บ้าน หรือกลุ่มอาชีพ ล้วนเอื้อต่อการบริหารจัดการที่คล่องตัวและใกล้ชิดกับประชาชน ส่งผลให้การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเกิดความต่อเนื่องและ ประสิทธิภาพสูง

ปัจจัยความสำเร็จที่สถานทั้งปัจจัยภายในและภายนอกชุมชน ความสำเร็จของการขับเคลื่อนขึ้นอยู่กับบทบาทของผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ การมีเครือข่ายทางสังคมและวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง การบริหารจัดการกองทุนและกลุ่มออมทรัพย์ ตลอดจนการสนับสนุนจากภาครัฐและหน่วยงานภายนอก ปัจจัยเหล่านี้สะท้อนว่าการพัฒนาต้องอาศัยทั้ง “ทุนภายในชุมชน” และ “การหนุนเสริมจากภายนอก” จึงจะนำไปสู่ความยั่งยืน

แนวทางการเสริมสร้างความสำเร็จที่เน้นฐานรากครอบครัว การสร้างครอบครัวพัฒนาเป็นต้นแบบและขยายผลสู่ครัวเรือนอื่น การลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ การสร้างกลุ่มอาชีพ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการสร้างเครือข่ายเรียนรู้กับหมู่บ้านอื่น ๆ เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้การพัฒนาชุมชนขยายผลได้จริง องค์ความรู้ใหม่นี้ชี้ให้เห็นว่าครอบครัวคือจุดเริ่มต้นของการพัฒนา หากครอบครัวมีความมั่นคงและเข้มแข็ง ชุมชนก็สามารถพัฒนาได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนตามไปด้วย

การบูรณาการกระบวนการเรียนรู้และคุณธรรมเข้ากับการพัฒนา การวิจัยสะท้อนว่ากิจกรรมอบรมแกนนำ การจัดทำบัญชีครัวเรือน การปลูกผักสวนครัว และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ แต่เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ปลูกฝังคุณธรรม ความสามัคคี และการพึ่งพาตนเอง สิ่งนี้คือแกนกลางที่ทำให้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถปฏิบัติได้จริงและสร้างความยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป งานวิจัยนี้ทำให้เห็นชัดว่า การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับหมู่บ้านต้นแบบต้องอาศัย “กลไกที่มีส่วนร่วม” “ปัจจัยภายใน-ภายนอกที่เกื้อหนุน” และ “แนวทางการพัฒนาที่เริ่มจากครอบครัวขยายสู่ชุมชน” โดยมีการบูรณาการความรู้และคุณธรรมควบคู่กันไป องค์ความรู้ที่ได้จึงสามารถใช้เป็นต้นแบบในการกำหนดแนวทางพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ให้ดำเนินไปในทิศทางที่มั่นคงและยั่งยืน อันเป็นการต่อยอดและเสริมสร้างประสิทธิผลของนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับประเทศ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ส่งเสริมบทบาทผู้นำชุมชนและแกนนำครอบครัวพัฒนา เพื่อเป็นต้นแบบในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยควรมีการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการและการสื่อสาร เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและแรงจูงใจให้กับคนในชุมชน

2. สร้างกลไกการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ควรจัดเวทีประชาคม การอบรม และกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สมาชิกทุกครัวเรือนมีโอกาสดูแลความคิดเห็นและมีบทบาทในการพัฒนาหมู่บ้าน

3. ขยายผลจากกรอบครัวสู่ชุมชนควรใช้กรอบครัวพัฒนาเป็นฐานการเรียนรู้ โดยให้ครอบครัวต้นแบบทำหน้าที่ถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ครัวเรือนอื่น ๆ เพื่อสร้างความต่อเนื่องและความยั่งยืนของการพัฒนา

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กำหนดนโยบายสนับสนุนงบประมาณระยะยาว ภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณที่มั่นคงและต่อเนื่องสำหรับการดำเนินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในระดับหมู่บ้าน เพื่อไม่ให้ขาดช่วงและสามารถสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืน

2. บูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานควรมีการเชื่อมโยงการทำงานระหว่างหน่วยงานรัฐองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษา เพื่อสนับสนุนการพัฒนาหมู่บ้านต้นแบบอย่างรอบด้าน

3. จัดตั้งเครือข่ายการเรียนรู้หมู่บ้านต้นแบบในระดับภูมิภาค เพื่อให้หมู่บ้านต้นแบบสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เรียนรู้แนวทางที่ประสบความสำเร็จ และนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ขยายพื้นที่ศึกษาไปยังหลายจังหวัด เพื่อเปรียบเทียบกลไก ปัจจัย และแนวทางของหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทที่แตกต่างกัน และสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เชิงนโยบายในระดับชาติ

2. ศึกษาเชิงลึกด้านผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงรายได้ การลดรายจ่าย คุณภาพชีวิต และความเข้มแข็งของครอบครัว เพื่อประเมินผลเชิงประจักษ์ของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

3. ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) อย่างเข้มข้น โดยเก็บข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ (แบบสอบถาม สถิติ) และเชิงคุณภาพ (สัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตภาคสนาม) เพื่อให้เข้าใจทั้งมิติข้อมูลเชิงตัวเลขและมิติทางสังคมวัฒนธรรมที่ซับซ้อน

บรรณานุกรม

- กรชนก สนิทวงศ์ และณรงค์ เจนใจ. (2563). แนวทางการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข “พอมิ พอกิน พอใช้”. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 5(1), 22–35.
- การพัฒนาชุมชน. (2547). *คู่มือการดำเนินงานเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ตามแผนปฏิบัติการกรมการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพมหานคร: กรทรวงมหาดไทย.
- จินดาลักษณ์ วัฒนสินธุ์. (2551). *เอกสารประกอบการสอนชุดวิชานโยบายสาธารณะและการวางแผน หน่วยที่ 6 เรื่อง การประเมินผลนโยบาย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชรินทร์ ยิ่งทวีศักดิ์ และ กฤษฎา พรหมเวศ. (2567). ปัจจัยนำไปสู่การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบกรณีศึกษาบ้านหนองไม้เขว้า ตำบลเขาขลุง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. (การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น). คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ตฤตย์ นพคุณ. (2548). การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารเศรษฐกิจและสังคม*, 42(6), 41–47.
- นิสรา ใจชื่อ. (2016). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 30(96), 108–122.

- ผ่องศรี พัฒนมนี. (2561). แนวทางพัฒนาการส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนบ้านไม้ฝาด อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง. (รายงานการวิจัย). คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการประมง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
- พระปลัดวรกิจ วรกิจใจ และคณะ. (2567). กลไกการพัฒนาและการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนคุณธรรมในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. *Journal of Buddhist Anthropology*, 9(1), 50–61.
- วรวิทย์ พึ่งพัก และคณะ. (2561). การเสริมสร้างครอบครัวเข้มแข็งตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 1(2), 46–49
- สมใจ ตามแต่รัมย์. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับความสำเร็จหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบอำเภอฟานทอง จังหวัดชลบุรี. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัดกำแพงเพชร. (2559). รายงานประจำปี 2559. กำแพงเพชร: สำนักงานส่งเสริมการปกครอง.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2540). การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

การพัฒนาแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร*

THE DEVELOPMENT OF SCHOOL MANAGEMENT MODEL IN THE NEW NORMAL
IN SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF SECONDARY EDUCATION
SERVICE AREAS IN BANGKOK

สิโรตม์ อนุจันทร์, นพพร จันทรนำชู

Sirot Anujan, Nopporn Chantatanamchoo

สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร

Development Education Program Department of Education Foundations

Silpakorn University

Email: sirote.p.p@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร 2) สร้างรูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ และ 3) พัฒนารูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ให้เหมาะสมต่อการนำไปใช้จริง การดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การวิเคราะห์ตัวแบบเชิงสาเหตุของประสิทธิภาพการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ด้วยวิธีการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) (2) การศึกษาสถานศึกษาด้านแบบจำนวน 10 แห่ง โดยเก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อสังเคราะห์ปัจจัย เงื่อนไข และกระบวนการที่นำไปสู่ความสำเร็จของการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ และ (3) การพัฒนารูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่จากข้อมูลที่ได้ในสองขั้นตอนแรก พร้อมนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวน 13 คนพิจารณาในการประชุมเสวนาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบ

ผลการวิจัยพบว่า (1) ตัวแปรแฝงด้านการจัดการสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์ ภาวะผู้นำ และการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีอิทธิพลทางบวกต่อประสิทธิภาพการจัดการสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่การจัดการเรียนการสอนและทักษะครูไม่พบอิทธิพลทางบวก นอกจากนี้ การจัดการสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์ยังมีอิทธิพลทางบวกต่อภาวะผู้นำ การจัดการเรียนการสอน ทักษะครู และการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ระดับนัยสำคัญ .05 (2) การศึกษาสถานศึกษาด้านแบบพบปัจจัยความสำเร็จ 5 ด้าน ได้แก่ การจัดการสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์ ภาวะผู้นำ การจัดการเรียนการสอน ทักษะครู และการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เงื่อนไขความสำเร็จ 6 ด้าน ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และนโยบายรัฐ ขณะที่กระบวนการความสำเร็จประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ งบประมาณ ทรัพยากรบุคคล และการบริหารทั่วไป และพบผลลัพธ์เชิงประสิทธิผล 3 ด้าน ได้แก่ ผู้เรียน บุคลากร และสถานศึกษา (3) การประเมินคุณภาพของรูปแบบพบว่ามี ความถูกต้อง เหมาะสม และสามารถนำไปใช้ได้จริงในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ; การจัดการสถานศึกษา; ความปกติใหม่

* Received April 20, 2024; Revised May 23, 2024; Accepted December 9, 2025

ABSTRACT

This research aimed to: 1) study the factors affecting the effectiveness of new-normal school management of schools under the Secondary Educational Service Area Office in Bangkok; 2) develop a model of new-normal school management; and 3) improve the new-normal school management model to be appropriate for practical application. The research was conducted in three steps: (1) analyzing the causal model of the effectiveness of new-normal school management using Structural Equation Modeling (SEM); (2) studying ten prototype schools by collecting data through in-depth interviews with key informants to synthesize factors, conditions, and processes leading to successful new-normal school management; and (3) developing the new-normal school management model from the data obtained in the first two steps and presenting it to thirteen experts and stakeholders in a panel discussion to examine the accuracy and appropriateness of the model.

The research results revealed that (1) the latent variables of strategic school management, leadership, and student support had a positive influence on the effectiveness of school management, while instructional management and teacher skills were not found to have a positive influence. In addition, strategic school management had a positive influence on leadership, instructional management, teacher skills, and student support at the .05 significance level. (2) The study of prototype schools found five success factors: strategic school management, leadership, instructional management, teacher skills, and student support. The six success conditions included administrators, teachers, students, parents, community, and government policy. The success processes consisted of four aspects: academic affairs, budgeting, human resources, and general administration. The outcomes of successful school management included three aspects: students, personnel, and schools. (3) The quality assessment of the model indicated that it was highly accurate, appropriate, and practically applicable.

Keywords: Model Development; School Management; New Normal

บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 กำลังพัฒนาอย่างไม่หยุดนิ่ง ภายใต้แนวคิดการพัฒนายั่งยืน (Sustainability) (UN DESA, 2023) ซึ่งประเทศไทยก็เป็นหนึ่งในหลายประเทศที่ได้ให้สัตยาบันต่อประชาคมโลกและดำเนินการพัฒนาประเทศตามกรอบแนวคิดดังกล่าว โดยขับเคลื่อนภายใต้วิสัยทัศน์ของยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - พ.ศ. 2580) ทั้งนี้ระบบการศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในลำดับต้น ๆ เพราะเป็นรากฐานของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาหากประเทศใดก็ตามสามารถพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลก็จะส่งผลให้ประเทศมีเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ที่มีผลดีตามไปด้วย (Liu, Y. et al, 2007) โดยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เกิดโดยชนสูงสุดจะต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นประจำอยู่เสมอ (Agarwal, S. et al, 2017) หากแต่โลกในศตวรรษที่ 21 นั้นเต็มไปด้วยความผันแปร (Volatility) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) ความซับซ้อน (Complexity) และความไม่ชัดเจน (Ambiguity) (สุวิทย์ เมษินทรีย์, 2561) โลกในยุคปัจจุบัน จึงไม่ใช่โลก

อย่างที่เราเคยรู้จักอีกต่อไป ซึ่งปรากฏการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) (WHO, 2021) จึงเป็นปรากฏการณ์สำคัญในยุคศตวรรษที่ 21 และน่าจะเป็นตัวอย่างที่ใช้อธิบายลักษณะพิเศษของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่มีความสุดโต่งของความเปลี่ยนแปลงได้เป็นอย่างดี

ผลจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โรคโควิด 19 ทำให้เกิดศัพท์ใหม่ ที่ว่า New Normal, ความปกติใหม่ , ฐานวิถีชีวิตใหม่ หรือใช้ทับศัพท์เป็น นิวนอร์มัล (ราชบัณฑิตยสภา, 2563) ซึ่งได้ถูกบัญญัติขึ้นเพื่อใช้อธิบายถึงปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่คาดว่าจะไม่กลับไปเป็นแบบเดิมได้อีกต่อไป และจากการเปลี่ยนแปลงไปของวิถีชีวิตของคนทั้งโลกนี้ ทำให้มีนักวิชาการจากหลากหลายสาขาได้วิเคราะห์และทำนายอนาคตภาพของสังคมโลกในอนาคตไว้อย่างหลากหลาย โลกหลังการแพร่ของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นประเด็นที่ทุกวงการต่างให้สนใจที่จะศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลง และหาวิธีในการรับมือกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษาในอนาคต

ประการหนึ่ง พื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานครเป็นเขตพื้นที่ที่ยากต่อการบริหารจัดการเมื่อพื้นที่ตกอยู่ในสถานการณ์ฉุกเฉิน (State of Emergency) เนื่องจากเหตุผลด้านความหนาแน่นและหลากหลายของประชากร และในด้านการศึกษาพบว่า ปีการศึกษา 2563 มีโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ ที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น 156 โรงเรียน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่-ใหญ่พิเศษ มีจำนวนนักเรียนค่อนข้างหนาแน่น ทำให้ที่ผ่านมามักจะส่งผลให้โรงเรียนเหล่านี้เกิดปัญหาในการบริหารจัดการเพราะเป็นโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนและครูจำนวนมาก จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการวางแผนในการบริหารจัดการที่รัดกุมที่จะช่วยแก้ปัญหาวิกฤตที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังสามารถพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม

ดังนั้นการสร้างรูปแบบการจัดการสถานศึกษาของผู้วิจัยครั้งนี้จึงมีจุดประสงค์เพื่อแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพของการศึกษาโดยผลักดันแนวคิด ทฤษฎี ตลอดจนหลักของการพัฒนาให้เกิดเป็นรูปธรรม และสามารถนำไปใช้พัฒนาประเทศในอนาคตได้จริง การสร้างแนวทางการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่จึงควรเป็นไปเพื่อให้ทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็น ผู้กำหนดนโยบายทางการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน นักเรียน รวมถึงผู้ปกครอง ได้เตรียมตัวเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอนในอนาคต และร่วมมือกันเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ดีขึ้นและสอดคล้องกับความเป็นไปตามบริบทสากลโลก ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาในหัวข้อดังกล่าวโดยผ่านกระบวนการออกแบบและจัดทำรูปแบบ โดยคาดหวังเป็นอย่างยิ่งว่ารูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นนี้จะเป็ขุมพลังหนึ่ง ที่สร้างการเปลี่ยนผ่าน (Transformation) และการนำไปสู่อนาคตที่พึงประสงค์ (Desirable Future) ของสังคมไทย เพื่อเสริมสร้างสังคมไทยในอนาคตให้มีคุณภาพและน่าอยู่มากขึ้น เป็นมรดกให้กับลูกหลานที่จะต้องดำรงชีวิตในโลกยุคหลังโควิด 19 (Post COVID 19 World) บนพื้นฐานของวิถีชีวิตแบบปกติใหม่ (New Normal) นี้สืบไปอีกนาน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยแบบสหวิธี (Multi Methodology) ที่มีการผสมผสานทั้งวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ออกแบบวิธีการดำเนินการวิจัยที่เป็นขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาตัวแบบเชิงสาเหตุของประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

ประชากร คือ กลุ่มครูในสถานศึกษามัธยมศึกษาที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ ที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 (สพม.กท 1) และ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 (สพม.กท 2)

ผู้วิจัยหาขนาดของตัวอย่างจากการใช้โปรแกรม จากการคำนวณขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Soper (2022) กำหนดให้ Effect size = .20 Power = .90 α = .05 จำนวนตัวแปรแฝง 6 ตัว และจำนวนตัวแปรสังเกตได้ 30 ตัว ได้ขนาดของตัวอย่าง จำนวน 502 คน ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยกำหนดจากขนาดของสถานศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเพื่อการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครแบบสอบถามแบ่งได้เป็น 4 ตอน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) และแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert (1967)

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากตัวอย่างมาวิเคราะห์ทางสถิติ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติเชิงพรรณนาด้วยโปรแกรม jamovi (The Jamovi Project, 2022) และวิเคราะห์สถิติอนุมานโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ADANCO (Henseler & Dijkstra, 2015)

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาสถานศึกษาด้านแบบการพัฒนาประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

การคัดเลือกพื้นที่ ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ของสถานศึกษาที่จะใช้เป็นสถานศึกษาด้านแบบที่ดีเกี่ยวกับการพัฒนาประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ จำนวน 20 แห่ง

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้ให้ข้อมูลหลักสำหรับการสัมภาษณ์ในครั้งนี้ คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษา, รองผู้อำนวยการสถานศึกษา, ผู้ช่วยผู้อำนวยการสถานศึกษา, ผู้ช่วยรองผู้อำนวยการสถานศึกษา, หัวหน้าฝ่าย หรือครูหัวหน้ากลุ่มสาระ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 และ เขต 2 กรุงเทพมหานคร จำนวน 20 ท่านผู้วิจัยทำการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคลเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview)

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดกลุ่มข้อมูลที่มีคุณลักษณะที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน จากนั้นทำการสังเคราะห์ข้อมูลด้วยการสกัดคำสัมภาษณ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ผ่านการตีความ หาความหมาย และจัดชุดของข้อมูล พร้อมด้วยการจัดทำความถี่ของประเด็นแนวโน้มที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวถึง จากนั้นทำการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนารูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยการประชุมเสวนาเพื่อนำเสนอนโยบาย (Policy Meeting) เพื่อร่วมกันสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และประเมินคุณภาพของรูปแบบจากแบบรับรองเพื่อตรวจสอบคุณภาพที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้ให้ข้อมูลหลักสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 13 ท่าน โดยผู้วิจัยทำการเลือกผู้ทรงคุณวุฒิโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย นักวิชาการด้านการศึกษา, ศึกษานิเทศก์, ตัวแทนผู้บริหารสถานศึกษา, ตัวแทนครูผู้สอน, ตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษา ตัวแทนผู้ปกครอง และนักวิชาการอิสระ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แบบบันทึกการประชุมเสวนาเพื่อนำเสนอนโยบาย (Policy Meeting) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร 2)แบบรับรองเพื่อตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

การวิเคราะห์ข้อมูล 1) วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบบันทึกการประชุม โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดกลุ่มข้อมูลที่มีคุณลักษณะที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน จากนั้นทำการสังเคราะห์ข้อมูลด้วยการสกัดคำสัมภาษณ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ผ่านการตีความ หาความหมาย และจัดชุดของข้อมูล พร้อมด้วยการจัดทำความถี่ของประเด็นแนวโน้มที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกล่าวถึง จากนั้นทำการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย 2) วิเคราะห์แบบรับรองเพื่อตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยวิเคราะห์ภาพรวมและวิเคราะห์แยกองค์ประกอบ

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล

ผู้ตอบแบบสอบถามมีทั้งสิ้น 450 คน โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุไม่เกิน 30 ปี จำนวน 313 คน คิดเป็นร้อยละ 69.9 ด้านระดับการศึกษา พบว่า ครูผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 376คน คิดเป็นร้อยละ 83.6ด้านอายุการทำงานพบว่า ครูผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุการทำงานไม่เกิน 5 ปี จำนวน 200คน คิดเป็นร้อยละ 44.4ด้านขนาดของสถานศึกษาพบว่า ครูผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 382 คน คิดเป็นร้อยละ 84.9ด้านกลุ่มสาระการเรียนรู้ของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ครูผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 23.6

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

ด้านภาวะผู้นำ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายด้านจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ รองลงมาคือการกระตุ้นทางสติปัญญา การสร้างแรงบันดาลใจ การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล

ด้านการจัดการเรียนการสอน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายด้านจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ การจัดการเรียนการสอนตามบริบท รองลงมาคือการประเมินตนเอง การเรียนแบบผสมผสานการออกแบบการเรียนรู้ที่เป็นสากล และ การประเมินผลระหว่างเรียน

ด้านทักษะของครู เรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายด้านจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการดูแลเอาใจใส่ผู้เรียน รองลงมาคือด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา ด้านการสื่อสาร ด้านการเชื่อมโยง ด้านการประกอบสร้างองค์ความรู้ ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านเนื้อหา และ ด้านการทำงานร่วมกัน

ด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายด้านจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ การพัฒนาส่งเสริมผู้เรียน รองลงมาคือ การป้องกันแก้ไขปัญหา การรู้จักนักเรียนรายบุคคล การส่งต่อ และ การคัดกรองนักเรียน

ด้านการจัดการสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายด้านจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้การกำหนดทิศทาง รองลงมาคือ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ การควบคุมกลยุทธ์ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม และการกำหนดกลยุทธ์

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ระดับประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

ประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายด้านจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านผู้เรียน รองลงมาคือ ด้านสถานศึกษา และ ด้านบุคลากร

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ตัวแบบเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

ตัวแปรแฝงการจัดการสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์ (MNG) มีอิทธิพลทางบวกต่อตัวแปรแฝงประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษา (EFF) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีอิทธิพลทางตรงเท่ากับ .48 อิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ .34 และ อิทธิพลรวมเท่ากับ .26

ตัวแปรแฝงภาวะผู้นำ (LED) มีอิทธิพลทางบวกต่อตัวแปรแฝงประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษา (EFF) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีอิทธิพลรวมเท่ากับ .11

ตัวแปรแฝงการจัดการเรียนการสอน (LEARN) ไม่มีอิทธิพลทางบวกต่อตัวแปรแฝงประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษา (EFF) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีอิทธิพลรวมเท่ากับ .12

ตัวแปรแฝงทักษะของครู (SKL) ไม่มีอิทธิพลทางบวกต่อตัวแปรแฝงประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษา (EFF) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีอิทธิพลรวมเท่ากับ .07

ตัวแปรแฝงการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (STU) มีอิทธิพลทางบวกต่อตัวแปรแฝงประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษา (EFF) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีอิทธิพลรวมเท่ากับ .13

ตัวแปรแฝงการจัดการสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์ (MNG) มีอิทธิพลทางบวกต่อตัวแปรแฝงภาวะผู้นำ (LED) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีอิทธิพลรวมเท่ากับ .76

ตัวแปรแฝงการจัดการสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์ (MNG) มีอิทธิพลทางบวกต่อตัวแปรแฝงการจัดการเรียนการสอน (LEARN) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีอิทธิพลรวมเท่ากับ .78

ตัวแปรแฝงการจัดการสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์ (MNG) มีอิทธิพลทางบวกต่อตัวแปรแฝงทักษะของครู (SKL) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีอิทธิพลรวมเท่ากับ .81

ตัวแปรแฝงการจัดการสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์ (MNG) มีอิทธิพลทางบวกต่อตัวแปรแฝงการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (STU) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีอิทธิพลรวมเท่ากับ .82

ตอนที่ 5 การศึกษาสถานศึกษาต้นแบบการพัฒนาประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

1. กระบวนการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ ประกอบด้วยกระบวนการ 4 ด้าน ดังนี้ 1.1 กระบวนการปฏิบัติด้านวิชาการ ประกอบด้วย การจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน การวัดและประเมินผลแบบยืดหยุ่น และ การใช้เทคโนโลยีในการบริหารวิชาการ 1.2 กระบวนการปฏิบัติด้านงบประมาณ ประกอบด้วย การคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ การบริหารงบประมาณโดยประยุกต์ใช้หลักเศรษฐศาสตร์ และ การใช้เทคโนโลยีในการจัดการงบประมาณ 1.3 กระบวนการปฏิบัติด้านทรัพยากรบุคคล ประกอบด้วย การใช้เทคโนโลยีในการจัดการทรัพยากรบุคคล การมีส่วนร่วมในการบริหาร การส่งเสริมความสุขในการทำงาน และ การพัฒนาบุคลากรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก และ 1.4 กระบวนการปฏิบัติด้านทั่วไป ประกอบด้วย การใช้เทคโนโลยีในการบริหารทั่วไป และ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการเรียนรู้

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ ประกอบด้วยปัจจัย 4 ด้าน ดังนี้ 2.1 ปัจจัยด้านกลยุทธ์ ประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมการกำหนดทิศทาง การกำหนดกลยุทธ์ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และการควบคุมกลยุทธ์ 2.2 ปัจจัยด้านผู้นำ ประกอบด้วย การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางสติปัญญา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การสร้างภาวะผู้นำให้มีอยู่ในทุกคน และ การเสริมสร้างความกล้าในการตัดสินใจ 2.3 ปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย การเรียนการสอนแบบผสมผสาน การจัดการเรียนการสอนแบบอิงบริบทจริง การออกแบบการเรียนรู้ที่เป็นสากล การประเมินตนเองเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ การประเมินผลระหว่างเรียน การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และ การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง 2.4 ปัจจัยด้านทักษะครู ประกอบด้วย เนื้อหา เทคโนโลยีทางการศึกษา การประกอบสร้างองค์ความรู้ ทักษะการเชื่อมโยง การทำงานร่วมกัน ทักษะการสื่อสาร ความคิดสร้างสรรค์ การดูแลเอาใจใส่ผู้เรียน และ การใช้คุณธรรม 2.5 ปัจจัยด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา การพัฒนาและส่งเสริมผู้เรียน การส่งต่อ

3. เงื่อนไขความสำเร็จของสถานศึกษาเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ แบ่งเป็นเงื่อนไขภายใน 3 ด้าน ได้แก่ เงื่อนไขด้านผู้บริหาร ประกอบด้วย ความรู้ของผู้บริหาร และ ความสามารถในการบริหาร เงื่อนไขด้านครู ประกอบด้วย คุณสมบัติภายในตัวครูผู้สอนและ ทักษะในการทำงานของครู เงื่อนไขด้านผู้เรียน ประกอบด้วย ภูมิหลังของผู้เรียน และ สัดส่วนของนักเรียนต่อครู และ เงื่อนไขภายนอก 3 ด้าน ได้แก่ เงื่อนไขด้านผู้ปกครอง ประกอบด้วย สถานะทางการเงินของผู้ปกครอง และ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง เงื่อนไขด้านชุมชน ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ที่ตั้งของสถานศึกษา และ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน และ เงื่อนไขด้านนโยบายการศึกษา ประกอบด้วย นโยบายจากหน่วยงานต่าง ๆ และ เงินอุดหนุนทางการศึกษา

4. ประสิทธิภาพของการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ ประกอบด้วยประสิทธิภาพ 3 ด้าน ดังนี้ 4.1 ประสิทธิภาพด้านผู้เรียน ประกอบด้วย ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูง นักเรียนรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ ผู้เรียนมีทัศนคติทางบวก อัตราการออกกลางคันของผู้เรียนลดลง 4.2 ประสิทธิภาพด้านบุคลากร ประกอบด้วย ความสามารถในการใช้และผลิต สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี ความเป็นมืออาชีพ และ ความพึงพอใจในการทำงาน และ 4.3 ประสิทธิภาพด้านสถานศึกษาประกอบด้วย ความสามารถในการแก้ไขปัญหาของสถานศึกษา ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา ความสามารถในการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และ คุณภาพโดยภาพรวม

ตอนที่ 6 ผลการพัฒนาแนวทางการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

แนวทางการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร มีองค์ประกอบของแนวทางทั้งสิ้น 4 องค์ประกอบ ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ ได้แก่ ปัจจัยด้านกลยุทธ์ ประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม การกำหนดทิศทาง การกำหนดกลยุทธ์ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และ การควบคุมกลยุทธ์ ปัจจัยด้านผู้นำประกอบด้วย การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางสติปัญญา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล การสร้างภาวะผู้นำให้มีอยู่ในทุกคน และการเสริมสร้างความกล้าในการตัดสินใจ ปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย การเรียนการสอนแบบผสมผสาน, การจัดการเรียนการสอนแบบอิงบริบทจริง การออกแบบการเรียนรู้ที่เป็นสากล การประเมินตนเองเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ การประเมินผลระหว่างเรียน การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ปัจจัยด้านทักษะครู ประกอบด้วย เนื้อหาเทคโนโลยีทางการศึกษา การประกอบสร้างองค์ความรู้ ทักษะการเชื่อมโยง การทำงานร่วมกัน ทักษะการสื่อสาร ความคิดสร้างสรรค์ การดูแลเอาใจใส่ผู้เรียน และการใช้คุณธรรม และ ปัจจัยด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา การพัฒนาและส่งเสริมผู้เรียน การส่งต่อ

องค์ประกอบที่ 2 เงื่อนไขความสำเร็จของการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ ได้แก่ เงื่อนไขภายใน 3 ด้าน คือ เงื่อนไขด้านผู้บริหาร ประกอบด้วย ความรู้ของผู้บริหาร และ ความสามารถในการบริหาร เงื่อนไขด้านครูประกอบด้วย คุณสมบัติภายในตัวครูผู้สอน และ ทักษะในการทำงานของครู เงื่อนไขด้านผู้เรียนประกอบด้วย ภูมิหลังของผู้เรียน และ สัดส่วนของนักเรียนต่อครู และ เงื่อนไขภายนอก 3 ด้าน คือ เงื่อนไขด้านผู้ปกครอง ประกอบด้วย สถานะทางการเงินของผู้ปกครอง และ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง เงื่อนไขด้านชุมชน ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ที่ตั้งของสถานศึกษา และ แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เงื่อนไขด้านนโยบายการศึกษาประกอบด้วย นโยบายจากหน่วยงานต่าง ๆ และ เงินอุดหนุนทางการศึกษา

องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการสู่ความสำเร็จเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ ได้แก่ กระบวนการด้านวิชาการ ประกอบด้วย การจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน การวัดและประเมินผลแบบยืดหยุ่น และ การใช้เทคโนโลยีในการบริหารวิชาการ กระบวนการด้านงบประมาณ ประกอบด้วย การคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ การนำหลักเศรษฐศาสตร์มาประยุกต์ใช้ และ การใช้เทคโนโลยีในการจัดการงบประมาณ กระบวนการด้านทรัพยากรบุคคล ประกอบด้วย การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารทรัพยากรบุคคล การมีส่วนร่วมในการบริหาร การส่งเสริมความสุขในการทำงาน และการพัฒนาบุคลากรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก กระบวนการด้านทั่วไป ประกอบด้วย การใช้เทคโนโลยีในการบริหารทั่วไป และ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการเรียนรู้

องค์ประกอบที่ 4 ประสิทธิภาพของการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ ได้แก่ ประสิทธิภาพด้านผู้เรียน ประกอบด้วย ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูง, นักเรียนรู้จักการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ ผู้เรียนมีทัศนคติทางบวก อัตราการออกกลางคันของผู้เรียนลดลง ประสิทธิภาพด้านบุคลากร ประกอบด้วย ความสามารถในการใช้และผลิต สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี ความเป็นมืออาชีพ และ ความพึงพอใจในการทำงาน และ ประสิทธิภาพด้านสถานศึกษา ประกอบด้วย ความสามารถในการแก้ไขปัญหาของสถานศึกษา ความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสถานศึกษา ความสามารถในการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และ คุณภาพโดยภาพรวม

ตอนที่ 7 การตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

1. ผลการจัดประชุมเพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ภาพรวมของรูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้ความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันว่า รูปแบบฯ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความถูกต้องเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริง

2. ผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ภาพรวมของรูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครมีความถูกต้องเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริงในระดับมากที่สุด โดยองค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยสู่ความสำเร็จเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่มีความถูกต้องเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริงอยู่ในระดับมากที่สุด องค์ประกอบที่ 2 เงื่อนไขสู่ความสำเร็จเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ มีความถูกต้องเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริงอยู่ในระดับมากที่สุด องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการสู่ความสำเร็จเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ มีความถูกต้องเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริงอยู่ในระดับมากที่สุด และองค์ประกอบที่ 4 ประสิทธิภาพการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ มีความถูกต้องเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริงอยู่ในระดับมากที่สุด

3. รูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานครหลังการตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม ประกอบด้วย 1) ปัจจัยสู่ความสำเร็จเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ 5 ด้าน 2) เงื่อนไขสู่ความสำเร็จเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ 6 ด้าน 3) กระบวนการสู่ความสำเร็จเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ 4 ด้าน และ 4) ประสิทธิภาพการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ 3 ด้าน

อภิปรายผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่

ปัจจัยด้านการจัดการสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์ ประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม, การกำหนดทิศทาง, การกำหนดกลยุทธ์, การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และ การควบคุมกลยุทธ์ พบว่าตัวแปรแฝงการจัดการสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์ (MNG) มีอิทธิพลทางบวกต่อตัวแปรแฝงประสิทธิภาพการจัดการสถานศึกษา (EFF) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมีความสอดคล้องกับงานวิจัยอื่น ๆ ที่ได้ทำการศึกษาในบริบทที่แตกต่างกัน เช่น งานวิจัยของพรพิมล อุ่นเสียม (2561) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา พบว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ งานวิจัยของอมรรัตน์ เกื้อทอง (2553) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารเชิงกลยุทธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียน พบว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์สัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ งานวิจัยของลัดดาวัลย์ บุญเลิศ และ ประเสริฐ อิทธิรักษ์ (2554) ที่ได้ศึกษาเรื่องการวางแผนกลยุทธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียน พบว่าการวางแผนกลยุทธ์สัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ตลอดจนงานวิจัยของวุฒิชัย พวงพิลา (2566) ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของ

โรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งทุกงานวิจัยมีผลการวิจัยสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันว่า การบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของสถานศึกษาในระดับมาก-มากที่สุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้การศึกษาในฮ่องกงของ Pang and Pisapia (2012) เกี่ยวกับทักษะการคิดเชิงกลยุทธ์ของผู้นำโรงเรียนฮ่องกง พบว่ามีผลลัพธ์ยืนยันว่ามีความเชื่อมโยงระหว่างการใช้ทักษะการคิดเชิงกลยุทธ์และประสิทธิผลของผู้นำ และการศึกษาในประเทศไนจีเรียของ Ughamadu, Obiagwu and Nwanne (2024) กลยุทธ์การบริหารของอาจารย์ใหญ่ในฐานะตัวทำนายประสิทธิภาพการจัดการในโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐในรัฐเดลต้า พบว่า การวางแผนและกลยุทธ์ที่สร้างแรงบันดาลใจของอาจารย์ใหญ่เป็นตัวทำนายประสิทธิภาพการจัดการที่แข็งแกร่งในโรงเรียนมัธยมศึกษา

ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ประกอบด้วย การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์, การสร้างแรงบันดาลใจ, การกระตุ้นทางสติปัญญา, การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล, การสร้างภาวะผู้นำให้มีอยู่ในทุกคน และ การเสริมสร้างความกล้าในการตัดสินใจ พบว่าตัวแปรแฝงภาวะผู้นำ (LED) มีอิทธิพลทางบวกต่อตัวแปรแฝงประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษา (EFF) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสอดคล้องกับ วิรัตน์ รัตน์ เสือจอย (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพผู้เรียน พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ส่งผลกระทบต่อคุณภาพผู้เรียนในระดับมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ วิราพร ดีบุญมี (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของโรงเรียน พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในระดับมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ศุภาภรณ์ เสริมศรี (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของโรงเรียน พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของโรงเรียนในระดับมากที่สุดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งทุกงานวิจัยมีผลการวิจัยสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันว่า ภาวะผู้นำมีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษาในระดับปานกลาง-มาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยในประเทศไต้หวันของ Weng, C. H., & Tang, Y. (2014) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์ความเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีและประสิทธิผลของการบริหารโรงเรียน พบว่า กลยุทธ์ความเป็นผู้นำมีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อประสิทธิภาพของการบริหารโรงเรียน

ปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย การเรียนการสอนแบบผสมผสาน, การจัดการเรียนการสอนแบบอิงบริบทจริง, การออกแบบการเรียนรู้ที่เป็นสากล, การประเมินตนเองเพื่อพัฒนาการเรียนรู้, การประเมินผลระหว่างเรียน, การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และ การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง พบว่าตัวแปรแฝงการจัดการเรียนการสอน (LEARN) ไม่มีอิทธิพลทางบวกต่อตัวแปรแฝงประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษา (EFF) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ขัดแย้งกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ผู้วิจัยได้ไปศึกษาสถานศึกษาต้นแบบการพัฒนาประกอบกับการการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต่างให้สัมภาษณ์สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันว่า ในรูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่นั้น สถานศึกษาที่มีการจัดการสถานศึกษาโดยคำนึงถึงปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอนจะส่งผลให้เกิดประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยของธภกฤต จันทสโร (2565) เรื่องปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของบุคลากรครู กล่าวว่าปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอนมี 4 ปัจจัย เรียงตามลำดับปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ดังนี้ เนื้อหาบทเรียน ระบบเครือข่ายและเทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้สอน และผู้เรียน ตามลำดับซึ่งปัจจัยตามงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นนี้มีความสอดคล้องกับปัจจัยด้านการจัดการเรียนการสอน

สอน ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของรูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ปัจจัยด้านทักษะครู ประกอบด้วย เนื้อหา, เทคโนโลยีทางการศึกษา, การประกอบสร้างองค์ความรู้, ทักษะการเชื่อมโยง, การทำงานร่วมกัน, ทักษะการสื่อสาร, ความคิดสร้างสรรค์, การดูแลเอาใจใส่ผู้เรียน และ การใช้คุณธรรม พบว่าตัวแปรแฝงทักษะของครู (SKL) ไม่มีอิทธิพลทางบวกต่อตัวแปรแฝงประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษา (EFF) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต่างให้สัมภาษณ์สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันว่า ในรูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่นั้น สถานศึกษาที่มีการจัดการสถานศึกษาโดยคำนึงถึงปัจจัยด้านทักษะครูจะส่งผลให้เกิดประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษา ข้อค้นพบเชิงคุณภาพของผู้วิจัยดังกล่าวนี้ได้มีความสอดคล้องกับแนวคิดของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ได้นำเสนอ การปรับการศึกษาคุณิวนอร์มอล โดยเสนอแนวคิดในการปรับบทบาทครูและการพัฒนาครู คือ 1) ปรับรูปแบบดั้งเดิมจากครูที่ผู้สอน (Teacher) ไปเป็นครูผู้สนับสนุนการเรียนรู้ หรือ Learning Facilitator โดยเชื่อว่าค่านิยมของการศึกษาไทย คือ การมีครูคุณภาพจำนวนมากที่มีความสามารถในการเป็น Facilitator มีความสามารถในการเชื่อมโยงหลักสูตรวิธีการสอนและการประเมินผลการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา 2) ปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนรู้ผ่านการฝึกอบรมครูให้ครูเปลี่ยนจากผู้สอน (Teacher) ไปเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ ชักชวนให้เด็กได้เรียนรู้โดยมีแนวคิดที่สำคัญ 2 แนวคิดในการมุ่งเน้นการพัฒนาครู คือ 2.1) เปลี่ยนจากครูแบบเดิมเป็นครูที่สอนครอบคลุมเกี่ยวกับการใช้ชีวิตจริงได้ (Transform Teachers to New Normal in Education) อาทิ โครงการศูนย์กลางการพัฒนา STEM Facilitator เพื่อให้ครูวิทย-คณิตทั่วประเทศ มีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางสะเต็มศึกษา และนักเรียนสามารถนำสมรรถนะด้าน STEM มาใช้เพื่อการเรียนรู้ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพในศตวรรษที่ 21 2.2) แพลตฟอร์มสนับสนุนเพื่อการพัฒนาครูอย่างยั่งยืน (Supporting Platform for New Normal Teachers) ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการที่เป็น National Online Platform (ชูกิจ ลิมปิจำนงค์, 2563) และ 3) ปรับทักษะของครูเพื่อเอาเทคโนโลยีมาใช้ในปัจจุบันและในอนาคต เป็นการฝึกฝนสอนหนังสือผ่านจอโทรทัศน์หรือจอกล้องคอมพิวเตอร์คุณครูจะต้องสามารถเข้าไปพูดคุยผ่านแพลตฟอร์ม ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโลกปัจจุบันเพื่อรับรู้ปัญหาต่าง ๆ

ปัจจัยด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล, การคัดกรองนักเรียน, การป้องกันและแก้ไขปัญหา, การพัฒนาและส่งเสริมผู้เรียน, การส่งต่อ พบว่าตัวแปรแฝงการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (STU) ไม่มีอิทธิพลทางบวกต่อตัวแปรแฝงประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษา (EFF) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนากร จันทพันธ์ และคณะ (2566) ที่ได้ศึกษาเรื่องโมเดลประสิทธิผลการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่าการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ โดยองค์ประกอบของโมเดลดังกล่าวประกอบด้วยองค์ประกอบที่1 ด้านการบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงบประมาณ 3) การบริหารงานบุคคล และ 4) การบริหารงานทั่วไป องค์ประกอบที่2 ด้านกระบวนการของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรอง 3) การส่งเสริมและพัฒนา 4) การป้องกันช่วยเหลือและแก้ไข และ 5) การส่งต่อ องค์ประกอบที่3 ด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ประกอบด้วย 1) การบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา 2) การปฏิบัติหน้าที่ของครูที่ปรึกษา/ครูประจำชั้น 3) การให้ความร่วมมือของนักเรียน 4) การให้ความร่วมมือของนักเรียน การสนับสนุน ให้คำปรึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และ 5) การสนับสนุนให้ความร่วมมือของผู้ปกครอง/เครือข่ายผู้ปกครอง องค์ประกอบที่4 ด้านหลักธรรมพรหมวิหาร4 ประกอบด้วย 1) เมตตา 2) กรุณา 3) มุทิตา

และ 4) อุเบกขา องค์ประกอบที่ 5 ด้านประสิทธิผลของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 1) คุณภาพผู้เรียน 2) การตระหนักรู้และเห็นความสำคัญของครู 3) การขับเคลื่อนระบบงานของผู้บริหาร 4) การมีส่วนร่วมร่วมกับโรงเรียนของผู้ปกครอง และ 5) ผลการดำเนินงานของโรงเรียน

ตอนที่ 2 เงื่อนไขความสำเร็จของการพัฒนาประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ ประกอบด้วยเงื่อนไขภายใน 3 ด้าน คือ เงื่อนไขด้านผู้บริหาร เงื่อนไขด้านครู เงื่อนไขด้านผู้เรียน และเงื่อนไขภายนอก 3 ด้าน คือ เงื่อนไขด้านผู้ปกครอง ด้านชุมชน และด้านนโยบายการศึกษา เป็นองค์ประกอบหนึ่งของรูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร ตามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นนี้จะเป็ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่จะช่วยพัฒนา สถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผลได้ โดยผลการศึกษานี้สอดคล้องบางส่วนกับ วรณิศา โมราบุญ (2559) ที่ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก พบว่าปัจจัยทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย ด้านผู้บริหาร ด้านผู้สอน ด้านผู้เรียน ด้านทรัพยากร ด้านผู้ปกครอง ด้านชุมชนโดยปัจจัยที่มีอำนาจพยากรณ์ประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาเรียงลำดับจากตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุด คือ ปัจจัยด้านผู้เรียน ด้านทรัพยากร ด้านผู้ปกครอง ด้านชุมชน และด้านผู้สอน และในงานวิจัยของศุภชลา เพชรแกมทอง (2557) ศึกษาเรื่องกลยุทธ์การบริหารจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า มีปัจจัยภายใน 5 ด้าน 1) ด้านการบริหาร 2) ด้านครูผู้สอน 3) ด้านผู้เรียน 4) ด้านงบประมาณ 5) ด้านวัสดุอุปกรณ์ ส่วนปัจจัยภายนอก 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสิ่งแวดล้อม 3) ด้านสังคมและการพัฒนา 4) ด้านเทคโนโลยี 5) ด้านนโยบายของรัฐบาลและหน่วยเหนือ ซึ่งความสอดคล้องแสดงให้เห็นว่ากระบวนการในการจัดการศึกษาให้มีเกิดประสิทธิผลจะต้องอาศัยปัจจัยด้านต่าง ๆ เป็นส่วนประกอบในการดำเนินการให้สำเร็จ สอดคล้องกับแนวคิดของของ (Goodad and Associates, 1982) ที่พบว่า ตัวทำนายที่ดีที่สุดของการประสบความสำเร็จของโรงเรียนก็คือ ความสอดคล้องร่วมกันระหว่างเป้าหมาย (Goals) ครูผู้สอน (Teachers) ผู้บริหาร (Administrators) นักเรียน (Students) และผู้ปกครอง (Parents)

ตอนที่ 3 กระบวนการสู่ความสำเร็จเพื่อการพัฒนาประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่

กระบวนการด้านวิชาการ ประกอบด้วย การจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน, การวัดและประเมินผลแบบยืดหยุ่น และ การใช้เทคโนโลยีในการบริหารวิชาการ ข้อค้นพบในเชิงคุณภาพของผู้วิจัยดังกล่าวนี้ได้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยในประเทศอินโดนีเซียของ Suharyanto and Wiflihani (2021) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องความพร้อมของโรงเรียนในยุคปกติใหม่ของการสอนออนไลน์และการเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมต้น ซึ่งผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าสถานศึกษามีความพร้อมในการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสานโดยการใช้ E-learning แต่ต้องใช้เวลาความคุ้นเคยเพื่อให้การเรียนรู้ออนไลน์มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าการวัดและประเมินผลแบบยืดหยุ่นยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรารัตน์ กระจำนที (2562) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่องการศึกษากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาส ซึ่งพบว่ามีกลยุทธ์ด้านหนึ่งคือ ด้านการวัดผลประเมินผลและเทียบโอนผลการเรียนมี 3 กลยุทธ์ ได้แก่ การพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผล, การส่งเสริมให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษามีการวัดและประเมินผลอย่างเป็นระบบ และกลยุทธ์การส่งเสริมให้มีการนิเทศติดตาม การวัดประเมินผลของครูและบุคลากรในโรงเรียนเพื่อปรับปรุงและพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ในงานวิจัยของ นฤมล มณีแดง และสมใจ สืบเสาะ (2565) เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของ

สถานศึกษา ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้บริหาร ปัจจัยด้านครูผู้สอน ปัจจัยด้านผู้ปกครองและชุมชน และปัจจัยด้านสภาพทั่วไปของสถานศึกษา

กระบวนการด้านงบประมาณ ประกอบด้วย การคำนึงถึงผลประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ, การนำหลักเศรษฐศาสตร์มาประยุกต์ใช้ และ การใช้เทคโนโลยีในการจัดการงบประมาณ ข้อค้นพบในเชิงคุณภาพของผู้วิจัยดังกล่าวนี้ได้มีความสอดคล้องข้อมูลเชิงคุณภาพจากงานวิจัยของ วันวิภา ทำประโยชน์ (2565) ที่ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อภาระตมทรัพยากรเพื่อการศึกษา พบว่าภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลกระทบต่อภาระตมทรัพยากรเพื่อการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับ พรจันท์ พรศักดิ์กุล (2550) ที่ได้ศึกษากระบวนการงบประมาณที่สมบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า งานจัดทำงบประมาณต้องคำนึงถึงคุณสมบัติของรายได้ รายจ่าย โดยมีขั้นตอนคือ การนำเสนองบประมาณ การอนุมัติงบประมาณ การบริหารงบประมาณ และการประเมินตามสภาพจริง นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของทัศนีย์ สุวรรณภา (2547) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยการวางแผนงบประมาณให้เหมาะสม ผลการวิจัยพบว่า การวางแผนงบประมาณต้องทำให้เกิดสมดุลระหว่างรายรับกับรายจ่าย ให้เหมาะสมและอยู่ในขอบเขตจำกัด ขณะเดียวกัน ในงานวิจัยของ ดิเรก วรรณเศียร (2545) ได้เสนอแนะว่าควรมีการระดมทรัพยากรงบประมาณ ทำระเบียบให้ยืดหยุ่น คล่องตัว และมีการรายงานต่อกรรมการสถานศึกษาและชุมชน จึงจะเกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติและการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการด้านทรัพยากรบุคคล ประกอบด้วย การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารทรัพยากรบุคคล, การมีส่วนร่วมในการบริหาร, การส่งเสริมความสุขในการทำงาน และ การพัฒนาบุคลากรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ข้อค้นพบในเชิงคุณภาพของผู้วิจัยดังกล่าวนี้ได้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพิณสุดา สิริธรรังศรี (2552) ได้ศึกษาเรื่องภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10-20 ปี พบว่าสถานศึกษาควรมีการพัฒนาครูด้วยตนเองหรือการส่งครูไปพัฒนาเพื่อนำความรู้มาพัฒนาการเรียนการสอน การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยการร่วมคิด ร่วมระดมทุนเพื่อจัดจ้างครูภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาช่วยสอนหรือการจัดแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติ นอกจากนี้ในงานวิจัยของ สมใจ มณีวงษ์ (2018) ได้ทำการศึกษาเรื่องยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิผล พบว่ามียุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมพัฒนาครูสู่มีอาชีพ ซึ่งมี 4 กลยุทธ์คือ 1) ส่งเสริมพัฒนาครูให้สอดคล้องกับความต้องการ (ID Plan) 2) ครูได้รับพัฒนาวิธีจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง 3) สร้างเครือข่ายการเรียนรู้การมีส่วนร่วมจนเกิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 4) สร้างขวัญกำลังใจแก่บุคลากรแรงจูงใจในความก้าวหน้าทางวิชาชีพ โดยมีค่าดัชนีการประเมินความต้องการจำเป็น (PNI_{modified} = 0.41) และสอดคล้องกับงานวิจัยของเมธิกานต์ นนทะสร (2560) ที่ได้ศึกษาเรื่องกลยุทธ์การบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะกลยุทธ์หลักที่ 1 การเร่งรัดพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลกเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญ ซึ่งผู้วิจัยได้แสดงทรรศนะว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นพื้นฐานของการพัฒนาทั้งปวง เพราะทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ถ้าสามารถพัฒนาคนได้การพัฒนาสิ่งอื่น ๆ จะตามมา และยังมียุทธศาสตร์การบริหารแบบมีส่วนร่วมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ มี 4 กลยุทธ์คือ 1) สร้างเครือข่ายการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม 2) กระจายอำนาจและมอบความรับผิดชอบแก่บุคลากรในสถานศึกษา 3) ขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่มาตรฐานสากล 4) ส่งเสริมวัฒนธรรมการทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยมีค่าดัชนีการประเมินความต้องการจำเป็น (PNI_{modified} = 0.36) แสดงให้เห็นว่ากระบวนการด้านทรัพยากรบุคคล ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูและการมีส่วนร่วมในการบริหารซึ่งจะมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้ประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษาเพิ่มมากยิ่งขึ้น

กระบวนการด้านทั่วไป ประกอบด้วย การใช้เทคโนโลยีในการบริหารทั่วไป และ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ ข้อค้นพบในเชิงคุณภาพของผู้วิจัยดังกล่าวนี้ได้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพัตรา ชันทอง (2562) เรื่องแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียน, พรพิมล ธรรมาภิรมย์โชค (2554) ในการศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขในการนำการจัดการความรู้มาใช้ของโรงเรียน และ รุจิราพรรณ คงช่วย (2555) ได้ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งล้วนกล่าวว่าสภาพแวดล้อมส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ ธเนศ เกิดคำ (2556) ได้แสดงทรรศนะว่า โรงเรียนทุกแห่งย่อมปรารถนาให้นักเรียนของตนมีความสุขทั้งอยู่ที่บ้านและที่โรงเรียนซึ่งเป็นความรับผิดชอบของทุกฝ่ายในโรงเรียนที่ต้องการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีของโรงเรียนซึ่งจะมีส่วนในการเสริมสร้างความคิด จิตใจ และคุณธรรมต่างๆ อันพึงประสงค์ได้ โรงเรียนที่สะอาด สดชื่น ร่มรื่น เรียบง่าย สงบ แจ่มใส มีชีวิตชีวา วัสดุอาคารสถานที่ที่ได้รับการดูแลมีความเป็นปัจจุบันพร้อมที่จะให้ครูและนักเรียนได้ใช้ตลอดเวลา ย่อมจะทำให้ครูและนักเรียนได้รับอิทธิพลทำให้เป็นคนละเอียดอ่อนจิตใจแจ่มใส รักสวयรักงาม รักความสะอาด รักความสงบ เรียบง่าย ทำให้เข้าใจตนเอง และผู้อื่น และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวิรัตน์ ฉัตรวิโรจน์ (2556) ที่พบว่ายุทธศาสตร์การปรับปรุงสภาพแวดล้อมบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ มีผลการประเมินความต้องการจำเป็นในระดับสูงเป็นอันดับ 2 เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ผู้เรียน ครู ผู้บริหาร และบุคลากรอื่น ๆ ที่อยู่ภายในโรงเรียน ทั้งอาคารสถานที่ ตัวบุคคล ซึ่งบรรยากาศภายในโรงเรียนนั้นมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนการสอนทำให้ผู้เรียนสามารถรับรู้และพัฒนาการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ผู้บริหารจะต้องให้การสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนา ปรับปรุงให้เหมาะสม และทันสมัยเสมอ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยค้นพบว่า การใช้เทคโนโลยี เป็นองค์ประกอบร่วมที่มีในทุก ๆ กระบวนการ อีกทั้งยังสอดคล้องกับปัจจัยความสำเร็จของสถานศึกษา และเงื่อนไขความสำเร็จของสถานศึกษา ทั้งนี้เป็นเพราะว่ารูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่มีความสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบันที่มีการนำเทคโนโลยีมาใช้มากยิ่งขึ้น ดังนั้นการปรับตัวของสถานศึกษาให้เป็นสถานศึกษาแบบปกติใหม่จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาด้านเทคโนโลยีเป็นสำคัญ จึงพบว่ามีปัจจัยด้านเทคโนโลยีในทุก ๆ องค์ประกอบของกระบวนการสู่ความสำเร็จ ข้อค้นพบนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมใจ มณีวงษ์ (2018) ได้ทำการศึกษาเรื่องยุทธศาสตร์การบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กที่มีประสิทธิภาพ พบว่าสถานศึกษาควรมีกยุทธศาสตร์พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศให้เป็นฐานเดียวกัน, การพัฒนาเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับสถานศึกษาและผู้เรียน และพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสารที่ทันสมัย การศึกษาของพิณสุดา สิริธรรค์ (2558) ที่ได้ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งในด้านของเทคโนโลยีสารสนเทศพบว่า การขับเคลื่อนการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้นควรจัดระบบโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยี ทั้งด้านเครื่องมือ (Tools) เช่น เทคโนโลยีการสื่อสารเครือข่ายเทคโนโลยีไฟฟ้า การคมนาคม และด้านสาระ(Content) ของเทคโนโลยีเพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าถึงผู้เรียนได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมทั้งประเทศ ทั้งสถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ ทั้งในเมืองและชนบท ตลอดจนต้องมีการพัฒนาโครงข่ายครูและบุคลากรด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาเพื่อให้นักเรียนการสอนทันต่อวิทยาการและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง

ตอนที่ 4 ประสิทธิภาพของการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ พบว่านักวิจัยใช้แนวคิดและทฤษฎีตลอดจนเกณฑ์การวัดประสิทธิภาพของสถานศึกษาที่หลากหลาย เช่น งานวิจัยเรื่อง โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิภาพโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก (อวัชชัย ตั้งอุทัยเรือง, 2557) ที่ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิภาพสถานศึกษาของมอท์ (Mott, 1972) การศึกษาเรื่องประสิทธิภาพการบริหารของ

ผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู (เสาวลักษณ์ พรหมจันทร์,) ใช้แนวคิดของ แซมมอนส์ ฮิลแมน และ มอร์ติเมอร์ (Sammons, Hillman, & Mortimore, 1995) หรืองานวิจัยเรื่องการตัดสินใจของผู้บริหารกับ ประสิทธิภาพของโรงเรียน (วิภาดา วงศ์ยะรา, 2561) ที่ใช้เกณฑ์การประเมินของฮอยและมิสเกล (Hoy and Miskel, 2008) โดยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้แนวทางการประเมินประสิทธิภาพโดยใช้หลายเกณฑ์ เพราะ เห็นว่าการมีเกณฑ์ประเมินประสิทธิภาพที่หลากหลายจะสามารถทำการวัดประเมินได้อย่างครอบคลุมได้มาก ยิ่งขึ้นและลดความคลาดเคลื่อนได้ ซึ่งจากแนวคิดของเคนซี และ แมททิว (Hintze & Mathews, 2004) สลาโน ฟลอเรสและทรัมบลู (Solano-Flores & Trumbull, 2003) และ ดวงใจ สีเขียว (2549) ได้กล่าวว่า ความคลาดเคลื่อนของการประเมินที่มาจากผู้ประเมินจะมีค่าน้อยมากเมื่อเครื่องมือในการประเมินมีคุณภาพ และมีเกณฑ์ที่ชัดเจน จึงสังเคราะห์เกณฑ์การวัดประสิทธิภาพของสถานศึกษาจากแนวคิดและทฤษฎีของ Mott (1972) Sammons & Others (1995) Hoy and Miskel (2008) ผู้วิจัยพบว่าประสิทธิผลการจัดการ สถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษามีทั้งสิ้น 3 ด้าน คือ ด้านผู้เรียน ด้านบุคลากร และ ด้านสถานศึกษา และในการศึกษาค้นคว้าพบว่าประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยรายด้านจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านผู้เรียน (Mean = 4.41 SD = 0.5) รองลงมาคือ ด้านสถานศึกษา (Mean = 4.37 SD = 0.49) และ ด้าน บุคลากร (Mean = 4.32 SD = 0.59) ซึ่งทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของพรพิมล อุ่น เสียม (2560) เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา, งานวิจัยของ อมรรรัตน์ เกื้อทอง (2553) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารเชิงกลยุทธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียน, งานวิจัยของลัดดาวัลย์ บุญเลิศ และ ประเสริฐ อิทธิรักษ์ (2554) ที่ได้ศึกษาเรื่องการวางแผนกลยุทธ์กับ ประสิทธิภาพของโรงเรียน ซึ่งทุกงานวิจัยต่างมีระดับของประสิทธิผลการจัดการสถานศึกษาอยู่ในระดับมากทุก ด้าน

ตอนที่ 5 รูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ซึ่งจากการบูรณาการและสร้างรูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบ ปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร โดยมีองค์ประกอบ ของรูปแบบทั้งสิ้น 4 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาประสิทธิภาพการ จัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ องค์ประกอบที่ 2 เงื่อนไขความสำเร็จของการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการ สถานศึกษาแบบปกติใหม่ องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการสู่ความสำเร็จเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการ สถานศึกษาแบบปกติใหม่ และ องค์ประกอบที่ 4 ประสิทธิภาพของการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ ตามที่ ผู้วิจัยสร้างขึ้น พบว่าในหลาย ๆ องค์ประกอบมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของกรชนก แยมอุทัย และ นุชนรา รัตนศิริระประภา (2558) ที่ได้ศึกษาเรื่องประสิทธิภาพสถานศึกษาตามทฤษฎีของบุคลากรทางการศึกษา พบว่า แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพสถานศึกษา มี 3 แนวทางหลัก คือ 1) การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนให้ดีขึ้น โดยประกอบด้วย (1.1) สนับสนุนผู้เรียนให้กล้าแสดงความคิดเห็นทั้งด้านความคิดและการกระทำ (1.2) ครูควร รับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน (1.3) การระดมทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน (1.4) นำข้อมูลไปปรับปรุง กระบวนการจัดการเรียนการสอน 2) การช่วยผู้เรียนเป็นคนที่ใฝ่รู้ มีนิสัยรักการอ่านและใช้เทคโนโลยีโดย (2.1) มอบหมายภาระงานการสร้างนิสัยรักการอ่านจากสิ่งที่น่าสนใจ (2.2) การส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ ต่างๆ 3) การพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ได้อย่างมี ระบบโดย (3.1)การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ สนับสนุนผู้เรียนใช้ความรู้ทางด้านหลักภาษา (3.2) การพัฒนาการสร้างกระบวนการความคิดรวบยอด (3.3) การให้ผู้เรียนหาโครงการด้วยตนเอง (3.4)การฝึกกระบวนการคิดอย่าง มีระบบ (3.5)ฝึกกระบวนการทำงาน โดยให้ ปฏิบัติในสภาพจริง (3.6)การสร้างบรรยากาศในห้องเรียนที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และการคิด

วิเคราะห์ ขณะทำงานวิจัยของยังยุทธ สงพะโยม (2567) เรื่องกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในยุคปกติใหม่ พบว่า กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในยุคปกติใหม่ ประกอบด้วย 7 กลยุทธ์ คือ 1) กลยุทธ์ด้านการพัฒนาบุคลากร 2) กลยุทธ์ด้านการเปลี่ยนแปลงในอนาคต 3) กลยุทธ์ด้านการจัดการ ICT 4) กลยุทธ์ด้านวิชาการ หลักสูตร การสอน และการเรียนรู้ 5) กลยุทธ์ด้านการเงินและงบประมาณ 6) กลยุทธ์ด้านนโยบายยุคปกติใหม่ และ 7) กลยุทธ์ด้านการบริหารทั่วไป

ตอนที่ 6 การตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร จากการที่ผู้วิจัยได้จัดประชุมเพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร (Policy Meeting) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีการสนทนากลุ่มนั้น พบว่าทุกองค์ประกอบมีค่าเฉลี่ยที่สูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ เป็นไปตามแนวคิดของวชิรา อยู่สุข (2559) ที่กล่าวว่า รูปแบบเป็นโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี ที่ผู้สร้างได้ เพื่อถ่ายทอดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ วิธีการดำเนินงานและเกณฑ์ต่าง ๆ ของระบบ สามารถยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. การใช้ผลการวิเคราะห์ตัวแบบเชิงสาเหตุเพื่อพัฒนาประสิทธิผลของสถานศึกษา จากผลการวิเคราะห์ตัวแบบเชิงสาเหตุพบว่าบางตัวแปรไม่มีความสอดคล้องกันระหว่างตัวแปร ผู้วิจัยเสนอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาผลการวิจัยอย่างถี่ถ้วนก่อนนำไปใช้พัฒนาประสิทธิผลของสถานศึกษา เพื่อให้การประยุกต์ใช้รูปแบบมีความถูกต้องและสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของการจัดการสถานศึกษาแบบปกติใหม่สามารถนำไปใช้พัฒนาองค์ความรู้และความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา ผ่านการสร้างรูปแบบการอบรมที่มุ่งเน้นทักษะที่จำเป็นต่อการบริหารสถานศึกษา ส่งผลให้ประสิทธิผลของสถานศึกษาเพิ่มขึ้น

2. การส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการพัฒนาประสิทธิผลของสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่าชุมชนมีบทบาทสำคัญต่อประสิทธิผลของการจัดการสถานศึกษา ทั้งในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้ และเป็นกำลังสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษา ผู้วิจัยจึงเสนอให้นำผลการศึกษาไปใช้พัฒนารูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชนในมิติต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิผลของสถานศึกษาในภาพรวม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การขยายกลุ่มตัวอย่างและเพิ่มความหลากหลายของบริบทสถานศึกษา การศึกษาครั้งนี้มุ่งเน้นสถานศึกษาต้นแบบที่ส่วนใหญ่เป็นสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ผู้วิจัยเสนอให้การศึกษาครั้งต่อไปขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมสถานศึกษาทุกขนาด ได้แก่ ขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก เพื่อให้ผลการวิจัยสะท้อนรูปแบบการจัดการสถานศึกษาในบริบทที่หลากหลายมากขึ้น และสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวาง

2. การใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลายและการศึกษาบริบทเพิ่มเติม ผู้วิจัยเสนอให้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม เช่น การสังเกตแบบมีส่วนร่วม เทคนิคการวิจัย EDfR หรือวิธีการอื่น ๆ เพื่อเพิ่มความคลุมลึกของข้อมูลเชิงคุณภาพ นอกจากนี้ควรศึกษารูปแบบการจัดการสถานศึกษาในบริบทอื่น ๆ นอกเหนือจากสถานศึกษามัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร เพื่อให้เกิดความหลากหลายทางข้อมูลและสามารถเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการในแต่ละบริบทได้อย่างชัดเจน

บรรณานุกรม

- กรชนก แยมอุทัย และ นุชนรา รัตนศิริประภา. (2558). ประสิทธิภาพสถานศึกษาตามทฤษฎีของบุคลากรทางการศึกษา. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 5(2), 1-10.
- คชาภรณ์ เสริมศรี. (2023). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภูเขต 1. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 37(4), 25-33.
- จิรารัตน์ กระจำงดี. (2562). การศึกษากลยุทธ์การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสใน อำเภอยุวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
- ชูกิจ ลิ้มปิฉานังค์. (2563). *Recovery Forum "School Reopening and Teacher Empowerment to cope with the Next Normal in Education"*. สืบค้นเมื่อ 10 มีนาคม 2567. จาก <https://m.mgronline.com/qol/detail/963000006361>.
- ดวงใจ สีเขียว. (2549). การพัฒนาระบบการประเมินนิสิต/นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูตามแนวคิดการประเมินแบบ 360 องศา โดยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีสรุปร่าง. (ปริญญาโทบริหารการศึกษา). กรุงเทพมหานคร: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดิเรก วรรณเศียร. (2545). การพัฒนาแบบจำลองแบบสมบูรณาในการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). สาขาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทัศนีย์ สุวรรณภา. (2547). ปัญหาการวางแผนกลยุทธ์และกรอบประมาณการรายจ่าย ล่วงหน้าระยะปานกลางของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธนากร จันทพันธ์, สีน งามประโคน และ ลำพอง กลมกุล. (2566). การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา. *วารสารบริหารการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์*, 4(1), 77-87.
- ธกฤต จันทโร. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของบุคลากรครูสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ธวัชชัย ตั้งอุทัยเรือง. (2557). รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของประสิทธิผลของโรงเรียนประสิทธิผลของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขต ภาคกลางของประเทศไทย. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นฤมล มณีแดง และสมใจ สืบเสาะ. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดชัยนาท. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- พรจันทร์ พรศักดิ์กุล. (2550). รูปแบบกระบวนการงบประมาณของโรงเรียนที่บริหารงบประมาณแบบใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (ปริญญาโทบริหารการศึกษา). สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- พรพิมล อุ่นเสียม. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- พินสุดา สิริธรรค์. (2552). ภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10 - 20 ปี. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
- พินสุดา สิริธรรค์. (2558). รูปแบบการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารสุทธิปริทัศน์, 29(91), 351-366.
- ยงยุทธ สงพะโยม. (2567). กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาในยุคปกติใหม่. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 8(3), 1472-1488. <https://doi.org/10.14456/jeir.2024.88>
- ราชบัณฑิตยสภา. (2563). การพิจารณาศัพท์บัญญัติและนิยามของคำว่า New normal และ New norm สืบค้นเมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://royalsociety.go.th/บัญญัติศัพท์-newnormal/>
- ลัดดาวัลย์ บุญเลิศ และ ประเสริฐ อีธรรมรักษ์. (2554). การวางแผนกลยุทธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรีเขต 4. วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2(1), 183-191.
- วชิรา อยู่สุข. (2559). การพัฒนารูปแบบการสอนปฏิบัติสำหรับผู้สอนวิชาชีพ. (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีเทคนิคศึกษา). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- วรรณิศา โมราบุญ. (2559). ปัจจัยส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 4. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 10(1), 146-156.
- วันวิภา ทำประโยชน์. (2565). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- วิภาดา วงศ์ยะรา. (2561). การตัดสินใจของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8. (ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการบริหารการศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิรัตน์รัตน์ เสือจอย. (2564). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสิงห์บุรี อ่างทอง. (วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิราพร ตัญญู. (2556). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วุฒิชัย พวงพิลา. (2566). การศึกษาความสัมพันธ์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2561). ประเทศไทย 4.0. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- อมรรัตน์ เกื่อนทอง. (2553). การบริหารเชิงกลยุทธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.

- Agarwal, P. K., Finley, J. R., Rose, N. S., & Roediger, H. L. (2017). Benefits from retrieval practice are greater for students with lower working-memory capacity. *Memory*, 25(6), 764–771. <https://doi.org/10.1080/09658211.2016.1220579>
- Hintze, J. M., & Matthews, W. J. (2004). The Generalizability of Systematic Direct Observations Across Time and Setting: A Preliminary Investigation of the Psychometrics of Behavioral Observation. *School Psychology Review*, 33(2), 258–270.
- Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (2008). Educational administration: Theory, research, and practice (8th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Mott, P. E. (1972). *The Characteristics of Effective Organizations*. New York: Harper & Row.
- Pang, N. S., & Pisapia, J. (2012). The Strategic Thinking Skills of Hong Kong School Leaders: Usage and Effectiveness. Educational Management. *Administration and Leadership*, 40, 343-361. <https://doi.org/10.1177/1741143212436962>
- Sammons, P., Hillman, J., & Mortimore, P. (1995). *Key Characteristics of Effective Schools: A Review of School Effectiveness Research*. Institute of Education, University of London: London.
- Solano-Flores, G., & Trumbull, E. (2003). Examining language in context: The need for new research and practice paradigms in the testing of English-language learners. *Educational Researcher*, 32(2), 3–13. <https://doi.org/10.3102/0013189X032002003>
- Suharyanto, A., & Wiflihani, W. (2024). Preserving local culture in the era of globalization: Balancing modernity and cultural identity. *Path of Science*, 10(3), 5001–5005. <https://doi.org/10.22178/pos.102-16>
- Ughamadu, U., Obiagwu, C., & Nwanne, E. I. (2024). Principals' administrative strategies as a predictor of managerial effectiveness in public secondary schools in Delta State. *International Journal of Advanced Academic Research*, 10(3).
- United Nations. (2023). *The Sustainable Development Goals Report 2023: Special edition*. United Nations Department of Economic and Social Affairs, Statistics Division.
- Weng, C. H., & Tang, Y. (2014). The relationship between technology leadership strategies and effectiveness of school administration: An empirical study. *Computers and Education*, 76, 91-107. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2014.03.010>
- World Health Organization. (2021, September 29). *COVID-19 disease in children and adolescents: Scientific brief*. Retrieved February 10, 2025, From https://www.who.int/publications/i/item/WHO-2019-nCoV-Sci_Brief-Children_and_adolescents-2021.1

อิทธิพลของบรรยากาศองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพการจัดการ
การศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก*

THE INFLUENCES OF ORGANIZATIONAL CLIMATE AND ORGANIZATIONAL CULTURE ON
PROMOTING THE QUALITY OF EDUCATIONAL MANAGEMENT OF HIGHER EDUCATION
INSTITUTIONS IN GLOBAL AND FRONTIER RESEARCH GROUP

¹ปิยะพงศ์ หิรัญรัตน์, สุบิน ยुरารัช และ พุสดี กลิ่นเกษร

Piyapong Hiranrat, Subin Yurarach and Phussadee Klinkesor

หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

วิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ, มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Master of Educational, Educational Administration,

Graduate College of Management, Sripatum University

¹Email: piyapong2850@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพบรรยากาศองค์กร วัฒนธรรมองค์กร และการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก 2) วิเคราะห์อิทธิพลของบรรยากาศองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษา และ 3) เสนอแนวทางการจัดบรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กรเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ บุคลากรสายวิชาการของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มดังกล่าว ปีการศึกษา 2567 จำนวน 378 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามซึ่งมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง 0.21–0.62 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 โดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1) บรรยากาศองค์กรอยู่ในระดับดีมากที่สุด วัฒนธรรมองค์กรอยู่ในระดับดีมาก และการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาอยู่ในระดับดีมากที่สุด 2) บรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กรมีอิทธิพลต่อการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณในระดับปานกลาง 3) แบบจำลองการทำนายมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.582 และค่า R^2 เท่ากับ 0.339 อธิบายความแปรปรวนรวมได้ร้อยละ 33.90 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้บรรยากาศองค์กรและองค์ประกอบส่วนใหญ่ของวัฒนธรรมองค์กรสามารถทำนายการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาได้ ยกเว้นด้านวัฒนธรรมความเป็นเอกภาพที่ไม่พบอิทธิพลเชิงพยากรณ์ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลกควรให้ความสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศองค์กรที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน และพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการเรียนรู้และนวัตกรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: บรรยากาศองค์กร; วัฒนธรรมองค์กร; คุณภาพการจัดการศึกษา; สถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to study the organizational climate, organizational culture, and the promotion of educational quality management of world-class research universities; 2) to analyze the influence of organizational climate and organizational culture on the promotion of educational quality management; and 3) to propose guidelines for organizing organizational climate and organizational culture to enhance the quality of educational management. This research was quantitative research. The sample consisted of academic staff of such world-class research universities in the academic year 2024, totaling 378 persons. The research instrument was a questionnaire with item discrimination values ranging from 0.21–0.62 and a reliability coefficient of 0.87. The statistics used included mean, standard deviation, Pearson product-moment correlation coefficient, and multiple regression analysis.

The research findings revealed that: 1) the organizational climate was at the highest level, the organizational culture was at a very high level, and the promotion of educational quality management was at the highest level; 2) the organizational climate and organizational culture had an influence on the promotion of educational quality management with statistical significance at the .01 level, with a multiple correlation coefficient at a moderate level; and 3) the predictive model had a multiple correlation coefficient (R) of 0.582 and an R^2 of 0.339, explaining 33.90 percent of the variance with statistical significance at the .05 level. Organizational climate and most components of organizational culture could predict the promotion of educational quality management, except for the dimension of unity culture which showed no predictive influence. The findings indicated that world-class research universities should emphasize creating an organizational climate conducive to collaboration and developing an organizational culture that supports learning and innovation, which are essential factors for sustainably enhancing the quality of educational management.

Keywords: Organizational Climate; Organizational Culture; Educational Quality Management; World-Class Research Universities

บทนำ

สถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งการผลิตผลงานทางวิชาการรวมถึงการนำงานวิจัยไปถ่ายทอดเพื่อใช้ประโยชน์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่ยังคงกระจุกตัวอยู่เพียงบางสถาบันอุดมศึกษา และในขณะเดียวกัน บางสถาบันอุดมศึกษายังไม่มีผลงานในระดับนานาชาติ ประกอบกับมีปัญหาคอขวดระหว่างภาระงานวิจัยกับภาระงานสอนของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา อีกทั้งศักยภาพด้านการวิจัยยังคงเป็นอุปสรรคภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้เกิดการแข่งขันในระดับนานาชาติมากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับการจัดอันดับสถาบันอุดมศึกษาระดับโลก พบว่า อันดับสถาบันอุดมศึกษาไทยมีแนวโน้มลดลง (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2566) การอุดมศึกษาจึงได้มีการปฏิรูประบบโดยการกำหนดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษาเชิงยุทธศาสตร์ที่เป็นไปตามเป้าหมายและผลลัพธ์ของการดำเนินงานตามจุดเน้นเชิงยุทธศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษาที่มีการจัดการเรียนการสอน เพื่อสนับสนุนการ

พัฒนาทรัพยากรบุคคลของประเทศและสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ โดยกำหนดนิยามคุณลักษณะตัวชี้วัด และนิยามเชิงปฏิบัติการครอบคลุมผลการดำเนินงาน (Performance) และศักยภาพ (Potential) ของสถาบันอุดมศึกษาในแต่ละกลุ่ม (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2564) ซึ่งกลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก (Global and Frontier Research) ได้มีการมุ่งเน้นการสร้างและพัฒนาบุคลากรเพื่อตอบโจทย์ตลาดแรงงานระดับโลก สร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมที่เป็นตัวกำหนดทิศทางของการพัฒนาประเทศให้มีคุณภาพระดับโลก อย่างไรก็ตาม บรรยากาศองค์กรที่บ่งบอกถึงความรู้สึก ความคิด และพฤติกรรมในการทำงานของบุคลากรยังคงเป็นสิ่งสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับการบังคับบัญชา การกำหนดกรอบของงาน กฎ ระเบียบ หรือนโยบายเพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับการดำเนินงานไปสู่เป้าหมาย รวมถึงวัฒนธรรมองค์กรที่ยังเป็นค่านิยม ความเชื่อและยึดถือปฏิบัติกันมาในสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะศึกษาวิจัยในหัวข้อ “อิทธิพลของบรรยากาศองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก” เพื่อให้ทราบถึงอิทธิพลของบรรยากาศองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรที่มีผลต่อการส่งเสริมและการสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาให้สามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงกว่ามาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา สร้างและพัฒนาบุคลากรที่ตอบโจทย์ตลาดแรงงานระดับโลก สร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมที่เป็นทิศทางของประเทศ และมีคุณภาพ สามารถแข่งขันในระดับโลกต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพบรรยากาศองค์กร วัฒนธรรมองค์กร และการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก
2. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของบรรยากาศองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดบรรยากาศองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรในการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรสายวิชาการของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก ปีการศึกษา 2567 จำนวน 17 แห่ง รวมจำนวนทั้งสิ้น 27,170 คน

กลุ่มตัวอย่างประชากร เป็นบุคลากรสายวิชาการของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก ปีการศึกษา 2567 ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ได้จากผลการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Krejcie & Morgan, 1970) จำนวนประชากรที่ศึกษา (N) เท่ากับ 27,170 คน ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ไม่เกิน (%) (e) เท่ากับ 0.05 ระดับความเชื่อมั่น (%) (ค่าโคสแควร์) (X^2) เท่ากับ 3.841 สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร (กำหนด 0.5) (P) เท่ากับ 0.5 และขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (s) เท่ากับ 378 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาพัฒนาแบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 5 ตอน จำนวนทั้งสิ้น 39 ข้อ ดังนี้

ตอนที่ 1 คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นแบบรายการ (Check Lists) จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ประเภทบุคลากรสายวิชาการ และสังกัดสถาบันอุดมศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับอิทธิพลของบรรยากาศองค์กรที่มีต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 17 ข้อ แบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ โครงสร้างองค์กร มาตรฐานในการทำงาน การสนับสนุน การรับผิดชอบในการทำงาน และความรู้สึกผูกพัน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับอิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรที่มีต่อคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 13 ข้อ แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ วัฒนธรรมเน้นพันธกิจ วัฒนธรรมเน้นการปรับตัว วัฒนธรรมความเป็นเอกภาพ และวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม

ตอนที่ 4 แบบสอบถามเกี่ยวกับการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นแบบการให้คะแนน 5 ระดับ (Likert Scale) จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ อัตราการอ้างอิงของผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์ ชื่อเสียงของสถาบันอุดมศึกษา การเคลื่อนย้ายของอาจารย์/ นักวิจัย/ และนักศึกษา และความร่วมมือวิจัยระดับนานาชาติ

ตอนที่ 5 แบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก จำนวน 1 ข้อ

คำนวณค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) ของ Cronbach (1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.87 ซึ่งมากกว่า 0.70 แสดงว่า เครื่องมือวิจัยมีความเชื่อมั่นดีมาก สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลต่อไป (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2560)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีใช้แบบสอบถามออนไลน์ (Google form) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) ทำหนังสือจากวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาด้านการจัดการ มหาวิทยาลัยศรีปทุม ถึงสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก ขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

2) ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยไปยังกลุ่มไลน์ประสานงานต่างๆ ของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก โดยแนบ QR code และลิงก์แบบสอบถามออนไลน์ (Google form) เพื่อให้กลุ่มประชากรตัวอย่างเข้าถึงและตอบแบบสอบถามได้สะดวก

3) ผู้วิจัยติดตามและรวบรวมแบบสอบถามที่ยังไม่ครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง เมื่อได้รับแบบสอบถามครบแล้ว ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์และคัดเลือกเฉพาะแบบสอบถาม ที่สมบูรณ์ทุกฉบับเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล SPSS แบ่งเป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ศึกษาสภาพบรรยากาศองค์กร วัฒนธรรมองค์กร และการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ด้วยวิธีหาค่าเฉลี่ย (M) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์สภาพบรรยากาศองค์กร ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ โครงสร้างองค์กร มาตรฐานในการทำงาน การสนับสนุน การรับผิดชอบในการทำงาน และความรู้สึกผูกพัน

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์สภาพพัฒนธรรมองค์กร ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ วัฒนธรรมเน้นพันธกิจ วัฒนธรรมเน้นการปรับตัว วัฒนธรรมความเป็นเอกภาพ และวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม

ส่วนที่ 3 การส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก ประกอบด้วย อัตราการอ้างอิงของผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์ ชื่อเสียงของสถาบันอุดมศึกษา การเคลื่อนย้ายของคณาจารย์ นักวิจัย และนักศึกษา และความร่วมมือวิจัยระดับนานาชาติ

ตอนที่ 2 วิเคราะห์อิทธิพลของบรรยากาศองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product-Moment Correlation Coefficient)

ตอนที่ 3 สร้างสมการพยากรณ์แนวทางการจัดบรรยากาศองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรในการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลกด้วยวิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ศึกษาสภาพบรรยากาศองค์กร วัฒนธรรมองค์กร และการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก

ตารางที่ 1 หาค่าเฉลี่ย (M) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ของสภาพบรรยากาศองค์กร วัฒนธรรมองค์กร และการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก โดยรวมและรายด้าน

ตัวแปร	M	SD	แปลผล	อันดับ
บรรยากาศองค์กร (รวม)	4.52	.25	มากที่สุด	
โครงสร้างองค์กร (X ₁)	4.57	.32	มากที่สุด	1
มาตรฐานในการปฏิบัติงาน (X ₂)	4.51	.35	มากที่สุด	2
การสนับสนุน (X ₃)	4.51	.35	มากที่สุด	3
การรับผิดชอบในการทำงาน (X ₄)	4.50	.31	มาก	4
ความรู้สึผูกพัน (X ₅)	4.49	.32	มาก	5
วัฒนธรรมองค์กร (รวม)	4.48	.30	มาก	
วัฒนธรรมเน้นพันธกิจ (X ₆)	4.48	.31	มาก	3
วัฒนธรรมเน้นการปรับตัว (X ₇)	4.49	.27	มาก	1
วัฒนธรรมความเป็นเอกภาพ (X ₈)	4.49	.62	มาก	2
วัฒนธรรมการมีส่วนร่วม (X ₉)	4.47	.34	มาก	4

ตัวแปร	M	SD	แปลผล	อันดับ
การส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก (รวม)	4.53	.29	มากที่สุด	
อัตราการอ้างอิงของผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์ (Y ₁)	4.76	.43	มาก	2
ชื่อเสียงของสถาบันอุดมศึกษา (Y ₂)	4.42	.49	มาก	3
การเคลื่อนย้ายของอาจารย์/ นักวิจัย/ และนักศึกษา (Y ₃)	4.56	.52	มากที่สุด	1
ความร่วมมือวิจัยระดับนานาชาติ (Y ₄)	4.38	.50	มาก	4

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า สภาพบรรยากาศองค์กร วัฒนธรรมองค์กร และการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลกในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด, มาก, และมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน $M = 4.52$, $SD = .25$, 4.48 , $SD = .30$, และ 4.53 , $SD = .29$ ตามลำดับ เมื่อพิจารณาโดยเรียงอันดับจากมากไปน้อยที่เป็นรายด้าน พบว่า

1. บรรยากาศองค์กรของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก คือ โครงสร้างองค์กร (X₁) มาตรฐานในการปฏิบัติงาน (X₂) การสนับสนุน (X₃) การรับผิดชอบในการทำงาน (X₄) ความรู้สึกผูกพัน (X₅) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $M = 4.57$, $SD = .32$, $M = 4.51$, $SD = .35$, $M = 4.51$, $SD = .35$, $M = 4.50$, $SD = .31$ และ $M = 4.49$, $SD = .32$ ตามลำดับ

2. วัฒนธรรมองค์กรของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก คือ วัฒนธรรมเน้นการปรับตัว (X₇) วัฒนธรรมความเป็นเอกภาพ (X₈) วัฒนธรรมเน้นพันธกิจ (X₆) และ วัฒนธรรมการมีส่วนร่วม (X₉) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $M = 4.49$, $SD = .27$, $M = 4.49$, $SD = .62$, $M = 4.48$, $SD = .31$ และ $M = 4.47$, $SD = .34$ ตามลำดับ

3. การส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก คือ การเคลื่อนย้ายของอาจารย์/ นักวิจัย/ และนักศึกษา (Y₃) อัตราการอ้างอิงของผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์ (Y₁) ชื่อเสียงของสถาบันอุดมศึกษา (Y₂) และ ความร่วมมือวิจัยระดับนานาชาติ (Y₄) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ $M = 4.56$, $SD = .52$, $M = 4.76$, $SD = .43$, $M = 4.42$, $SD = .49$ และ $M = 4.38$, $SD = .50$ ตามลำดับ

ตอนที่ 2 วิเคราะห์อิทธิพลของบรรยากาศองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก

ตารางที่ 2 หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของบรรยากาศองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตาม (Multiple Regression Analysis) จากการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ (Multiple comparison) โดยใช้วิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's method)

ตัวแปร	Y	X ₁	X ₂	X ₃	X ₄	X ₅	X ₆	X ₇	X ₈	X ₉
Y	1									
X ₁	.332**	1								
X ₂	.322**	.459**	1							
X ₃	.406**	.384**	.484**	1						
X ₄	.273**	.418**	.635**	.567**	1					
X ₅	.229**	.268**	.506**	.439**	.586**	1				
X ₆	.374**	.182**	.378**	.430**	.583**	.545**	1			
X ₇	.456**	.381**	.493**	.600**	.713**	.629**	.592**	1		
X ₈	.148**	.117*	.150**	.284**	.278**	.258**	.433**	.372**	1	
X ₉	.419**	.245**	.295**	.461**	.503**	.492**	.651**	.669**	.311**	1

*p < .05 **p < .01

จากตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก มีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับความสัมพันธ์กันปานกลาง ($R_{xy} = 0.582$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ คือ วัฒนธรรมเน้นการปรับตัว (X_7) วัฒนธรรมการมีส่วนร่วม (X_9) การสนับสนุน (X_3) วัฒนธรรมเน้นพันธกิจ (X_6) โครงสร้างองค์กร (X_1) มาตรฐานในการปฏิบัติงาน (X_2) การรับผิดชอบในการทำงาน (X_4) ความรู้สึกผูกพัน (X_5) และวัฒนธรรมความเป็นเอกภาพ (X_8) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มีความสัมพันธ์ทางบวกทุกด้าน อยู่ในระดับความสัมพันธ์กัน (R_{xy}) เท่ากับ .456, .419, .406, .374, .332, .322, .273, .229, และ .148 ตามลำดับ

ตอนที่ 3 สร้างสมการพยากรณ์แนวทางการจัดบรรยากาศองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรในการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทำนายพยากรณ์อิทธิพลบรรยากาศองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรในการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก

ตัวแปร	B	S.E.	β	t	P
ค่าคงที่ (Constant)	1.686	.242	-	6.959	.000
วัฒนธรรมเน้นการปรับตัว (X_7)	.354	.081	.332	4.395	.000
โครงสร้างองค์กร (X_1)	.154	.044	.173	3.477	.001
วัฒนธรรมการมีส่วนร่วม (X_9)	.125	.054	.149	2.333	.020
การรับผิดชอบในการทำงาน (X_4)	-.308	.067	-.330	-4.595	.000
การสนับสนุน (X_3)	.136	.046	.164	2.921	.004
วัฒนธรรมเน้นพันธกิจ (X_6)	.184	.058	.199	3.196	.002
มาตรฐานในการปฏิบัติงาน (X_2)	.146	.048	.179	3.011	.003
ความรู้สึกผูกพัน (X_5)	-.160	.053	-.177	-3.003	.003

ค่าคงที่ (a) = 1.686

$R = .582$, $R^2 = .339$, Adjusted $R^2 = .352$, SEest = .23582, $F = 9.017$, Sig. of $F = .003$

จากตารางที่ 3 การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) อิทธิพลของบรรยากาศองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก พบว่า มีนัยสำคัญที่ระดับ Sig. F < .05 มีค่าคงที่สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ (R) เท่ากับ .852 ค่ากำลังสองของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ (R²) เท่ากับ .339 สามารถร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 33.90 โดยเรียงลำดับจากค่ามากไปหาน้อย คือ วัฒนธรรมเน้นการปรับตัว (X7) วัฒนธรรมเน้นพันธกิจ (X6) โครงสร้างองค์กร (X1) มาตรฐานในการปฏิบัติงาน (X2) วัฒนธรรมการมีส่วนร่วม (X9) การสนับสนุน (X3) ความรู้สึกผูกพัน (X5) การรับผิดชอบในการทำงาน (X4) และสามารถนำมาเขียนสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 1.686 + 0.354 (\text{วัฒนธรรมเน้นการปรับตัว } (X_7)) + 0.184 (\text{วัฒนธรรมเน้นพันธกิจ } (X_6)) + 0.154 (\text{โครงสร้างองค์กร } (X_1)) + 0.146 (\text{มาตรฐานในการปฏิบัติงาน } (X_2)) + 0.125 (\text{วัฒนธรรมการมีส่วนร่วม } (X_9)) + 0.136 (\text{การสนับสนุน } (X_3)) + (-0.160) (\text{ความรู้สึกผูกพัน } (X_5)) + (-0.308) (\text{การรับผิดชอบในการทำงาน } (X_4))$$

สมการคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z}_y = 0.332(X_7) + 0.199(X_6) + 0.173(X_1) + 0.179(X_2) + 0.149(X_9) + 0.164(X_3) + (-0.177)(X_5) + (-0.330)(X_4)$$

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาอิทธิพลของบรรยากาศองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก ผู้วิจัยได้แยกอภิปรายตามวัตถุประสงค์และคำถามในการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพบรรยากาศองค์กร วัฒนธรรมองค์กร และการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก พบว่า บรรยากาศองค์กร วัฒนธรรมองค์กร และการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด, มากม และมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย (M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ M= 4.52, SD= .25, 4.48, SD= .30, และ 4.53, SD= .29 ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถาบันอุดมศึกษากลุ่มพัฒนาการวิจัยระดับแนวหน้าของโลกมีบรรยากาศองค์กรที่มีโครงสร้างองค์กรที่มีการจัดระบบที่เอื้อต่อการดำเนินงานของบุคลากรในการเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ช่วยให้บุคลากรเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานร่วมกัน และมีการกระจายอำนาจในการตัดสินใจตามภาระหน้าที่โดยตำแหน่งที่สามารถตัดสินใจในการดำเนินการได้ มีมาตรฐานในการทำงานที่มีตัวชี้วัดการปฏิบัติงานนำมาใช้เป็นมาตรฐานที่ส่งผลให้ระบบการปฏิบัติงานในหน่วยงานดียิ่งขึ้น มีการติดตามและเสนอแนะให้มีการปรับปรุงคุณภาพการทำงานให้เป็นไปตามมาตรฐานสอดคล้องกับทรัพยากรและเวลาอยู่เสมอ มีการสนับสนุนบุคลากรเพื่อการพัฒนาทักษะและความรู้ความสามารถ และมีการสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นเพื่อให้บุคลากรได้ปฏิบัติงานสำเร็จผลตามเป้าหมาย เกิดความรับผิดชอบในการทำงาน มีการรับรู้และยอมรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน มีอิสระในการปฏิบัติงานตามกรอบที่ได้รับมอบหมาย และมีความพึงพอใจที่ต้อบตทบาทหน้าที่ที่ได้รับ สามารถแก้ไขปัญหาและปฏิบัติงานสำเร็จตามเวลาที่กำหนด และบุคลากรมีความรู้สึกผูกพันกับองค์กร รับรู้เป้าหมาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจ มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร และส่งผลให้บุคลากรมีทัศนคติที่ดีต่อหน่วยงานและผู้บริหารของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนัทพงษ์

วังทะพันธ์ (2564) ได้วิจัยเรื่อง บรรยากาศองค์กรที่ส่งผลต่อความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม พบว่า บรรยากาศองค์กรมีอิทธิพลเชิงบวกต่อประสิทธิผลในการทำงานของบุคลากรได้ดียิ่งขึ้น สิ่งที่จะสร้างให้เกิดบรรยากาศที่ดีต่อการทำงาน คือ ผู้บังคับบัญชาที่ดี บุคลากรมีขวัญและกำลังใจในการทำงานดี รวมถึงมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ทางสังคม และทางจิตใจที่ดี และงานวิจัยของ เบญจวรรณ ศฤงคาร, กฤษดา เขียววัฒนสุข และ จุฑามาศ เจริญสุข (2561) ได้วิจัยเรื่อง บรรยากาศองค์กรและคุณภาพชีวิตการทำงานที่มีต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน พบว่า บรรยากาศองค์กร สามารถสร้างบรรยากาศในการทำงานที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน ความชัดเจนของระดับชั้น และขั้นตอนการบริหารงานต่างๆ ทำให้บุคลากรมีความยินดีและพึงพอใจในการทำงาน มีขอบเขตหน้าที่รับผิดชอบที่ชัดเจน และสร้างความผูกพันที่ดีให้กับบุคลากรเกิดความพึงพอใจในการทำงาน เกิดความผูกพัน และส่งผลต่อผลสำเร็จขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีของ Stringer (2002) อ้างถึงใน ธนัทพงษ์ วังทะพันธ์ (2564) และกิริชญญา ของโพธิ์ (2565) และวัฒนธรรมองค์กรของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลกได้มีการปฏิรูประบบการอุดมศึกษา ทำให้สถาบันอุดมศึกษามีวัฒนธรรมเน้นการปรับตัวจากการสรุปทเรียนในการทำงานเพื่อสร้างการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดการจัดการความรู้ นำวิธีการใหม่มาปรับปรุงวิธีการทำงานอย่างต่อเนื่อง สร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยืดหยุ่นและง่ายต่อการรับมือสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม มีวัฒนธรรมความเป็นเอกภาพ ร่วมกันกำหนดข้อตกลงและบูรณาการหรือเชื่อมโยงการปฏิบัติงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีวัฒนธรรมเน้นพันธกิจที่สร้างยุทธศาสตร์ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และวิสัยทัศน์ ตลอดจนพันธกิจที่ชัดเจน ซึ่งทำให้บุคลากรเกิดความกระตือรือร้นและมีแรงจูงใจที่จะสามารถปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายของสถาบันอุดมศึกษา และมีวัฒนธรรมการมีส่วนร่วม มุ่งเน้นการมอบอำนาจในการปฏิบัติงานแก่บุคลากรทุกระดับเพื่อกระจายอำนาจในการตัดสินใจในการทำงาน เน้นการทำงานเป็นทีม และจัดระบบเชื่อมโยงกันในส่วนงานต่างๆ อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เตือนใจ เขียนชานาญ และ สุพรรณิ สมานญาติ (2560) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน พบว่า ระเบียบแบบแผนเกี่ยวกับการประพฤติ ปฏิบัติ ค่านิยม ความเชื่อ ที่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร โดยวัฒนธรรมองค์กรเป็นกลไกในการสร้างแนวทางเพื่อให้องค์กรสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมภายในองค์กร ทั้งนี้ผู้บริหารจะมิบทบาทในความเป็นผู้นำในการสร้างวัฒนธรรม เพื่อให้บุคลากรทุกคนเข้าใจและยอมรับนับถือและปฏิบัติตามวัฒนธรรมองค์กรนั้นๆ อันจะส่งผลให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ และงานวิจัยของ รัฐพล สุขประเสริฐ (2565) ได้วิจัยเรื่อง อิทธิพลของสุขภาพองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองท้องถิ่นในเขตอำเภอพรรณานิคมจังหวัดสกลนคร พบว่า วัฒนธรรมองค์กรเป็นสิ่งที่ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมด้านต่างๆ ของคนในองค์กร ทั้งพฤติกรรมการทำงาน และพฤติกรรมในการแสดงออกด้านอื่นๆ เช่น การแต่งกาย การปฏิบัติตน มารยาททางสังคม ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากความเชื่อ ค่านิยมที่ยึดถือร่วมกัน โดยวัฒนธรรมองค์กรถูกแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ วัฒนธรรมองค์กรที่เป็นรูปธรรม ประกอบด้วย เครื่องหมาย สัญลักษณ์ โครงสร้าง กฎระเบียบ พฤติกรรม และวัฒนธรรมองค์กรที่เป็นนามธรรม ประกอบด้วย ค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติ ความคิด สอดคล้องกับแนวคิดของ Denison (1990) อ้างอิงใน ธัญญารัตน์ ดอกกลิ่นทม และคณะ (2562) และรัฐพล สุขประเสริฐ (2565) สุดท้ายคือการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก เนื่องจากสถาบันอุดมศึกษากลุ่มพัฒนาการวิจัยระดับแนวหน้าของโลกได้มีการดำเนินการและศักยภาพของสถาบันอุดมศึกษาที่มีความพร้อมในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยมีสัดส่วนการเคลื่อนย้ายของอาจารย์/ นักวิจัย/ และนักศึกษาที่มีการแลกเปลี่ยนในระดับสถาบันอุดมศึกษาไทยกับต่างประเทศ มีอัตราการอ้างอิงของผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์ใน

วารสารชั้นนำในฐานะข้อมูลวารสารที่มีการยอมรับในระดับนานาชาติ ทำให้สถาบันอุดมศึกษามีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติจากสถาบันอุดมศึกษาทั่วโลก และมีความร่วมมือวิจัยในระดับนานาชาติ อีกทั้งเป็นการส่งเสริมการวิจัยที่มีคุณภาพระดับสากลและสามารถแข่งขันในระดับนานาชาติได้ มีเป้าหมายเพื่อเน้นการวิจัยขั้นสูงและการผลิตนักวิจัย เป็นผู้นำทางความรู้ของประเทศในระดับปริญญาเอก หรือหลังปริญญาเอกที่มีวิทยานิพนธ์หรือผลงานวิจัยระดับนานาชาติในหลายกลุ่มสาขาวิชา มุ่งค้นคว้าเพื่อสร้างองค์ความรู้ ทฤษฎี และข้อค้นพบใหม่เพื่อขยายพรมแดนของความรู้และ สร้างความก้าวหน้าทางวิชาการที่ลุ่มลึกในสาขาวิชาต่าง ๆ และสร้างนวัตกรรมที่มีมูลค่าสูงทางเศรษฐกิจและสังคมจากผลงานวิจัยและองค์ความรู้ขั้นสูง สอดคล้องกันกับสำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม (2564) เรื่อง คู่มือการประเมินการกำหนดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา ฉบับปรับปรุง (2564) พบว่า ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานและศักยภาพของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก ประกอบด้วย 8 ด้าน คือ 1) อัตราการอ้างอิงของผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์ 2) ชื่อเสียงของสถาบันอุดมศึกษา 3) การเคลื่อนย้ายของอาจารย์/ นักวิจัย/ และนักศึกษา 4) รางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติระดับชาติและนานาชาติของบุคลากรต่อจำนวนอาจารย์/ นักวิจัยทั้งหมด 5) จำนวนอาจารย์ต่อนักศึกษา 6) ความร่วมมือวิจัยระดับนานาชาติ 7) ค่าเฉลี่ยจำนวนครั้งที่ได้รับการอ้างอิงเท่ากับหรือมากกว่าจำนวนผลงานวิจัย และ 8) งบประมาณด้านการวิจัยต่อหัวบุคลากร

2. จากผลการวิเคราะห์อิทธิพลของบรรยากาศองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก พบว่า บรรยากาศองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรกับการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก มีความสัมพันธ์ทางบวกทุกด้าน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เนื่องจากบุคลากรสายวิชาการของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลกได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เพื่อการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สามารถปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก การร่วมกันปฏิบัติงานตามพันธกิจที่กำหนดไว้ให้บรรลุผลสำเร็จ ตามอำนาจหน้าที่และมาตรฐานในการปฏิบัติงาน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม และการได้รับสิ่งสนับสนุนที่ช่วยสร้างความรู้สึกรัก ความผูกพันของบุคลากรต่อสถาบันอุดมศึกษา รวมถึงก่อให้เกิดความรับผิดชอบในการทำงานของบุคลากร สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลลิตา วิเศษอนุพงษ์ และ ฐิติยา พัฒนกิจ (2567) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของงานด้านกิจการต่างประเทศในการสนับสนุนพันธกิจของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง พบว่า การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานชั้นนำของโลก ควรส่งเสริมให้มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพิ่มขึ้น มีการทำงานเชิงรุกในการสร้างเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอ ควรมีแผนกลยุทธ์ในการสร้างเครือข่ายกับสถาบันชั้นนำด้านส่งเสริมความเป็นนานาชาติ ควรเพิ่มจำนวนนักศึกษาต่างชาติ ส่งเสริมให้มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนอาจารย์ นักศึกษากับต่างประเทศทั้งขาเข้าและขาออก ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมความเป็นนานาชาติให้มากขึ้น ควรพัฒนาและปรับปรุงด้านกายภาพสิ่งแวดล้อม ด้านการสนับสนุนการสร้างสรรคงานวิจัยและนวัตกรรมอย่างยั่งยืน มีข้อมูลแหล่งทุนวิจัยนานาชาติ จัดหาทุนสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก/ทุนวิจัยร่วมจากหน่วยงานต่างประเทศให้มากขึ้น สถาบันฯ ควรมีทุนส่งเสริมการทำวิจัยร่วมกับชาวต่างชาติในหลาย ๆ ระดับ เชื่อมโยงให้เกิดเวทีการประกวดนวัตกรรมและวิจัยให้เพิ่มขึ้น ด้านการเสริมสร้างศักยภาพและผลิตกำลังคนตามความต้องการของประเทศและโลก ควรมีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรให้มากยิ่งขึ้น ส่งเสริมการเปิดหลักสูตรนานาชาติในสถาบันฯ ปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย ผลิตบัณฑิตให้ตรงกับความต้องการของตลาดโลก เน้นการผลิตระดับบัณฑิตศึกษาที่ร่วมผลิตงานวิจัยนวัตกรรมสู่การใช้จริง ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ควรวางเป้าหมายด้านงาน

ต่างประเทศให้ชัดเจน มีแผนปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในแต่ละเรื่อง ควรทำงานเชิงรุกร่วมกับคณะให้มากขึ้น มีการจับคู่ทำกิจกรรมต่าง ๆ และกำหนดบทบาทให้แต่ละคณะอย่างเป็นรูปธรรมตามความถนัด

3. จากผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ สามารถนำเสนอแนวทางการจัดบรรยากาศองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรในการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก แสดงให้เห็นว่า อิทธิพลของบรรยากาศองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ (R) เท่ากับ 0.582 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า วัฒนธรรมเน้นการปรับตัว (X7) วัฒนธรรมเน้นพันธกิจ (X6) โครงสร้างองค์กร (X1) มาตรฐานในการปฏิบัติงาน (X2) วัฒนธรรมการมีส่วนร่วม (X9) การสนับสนุน (X3) ความรู้สึกผูกพัน (X5) การรับผิดชอบในการทำงาน (X4) สามารถพยากรณ์ทำนายการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลก ได้ร้อยละ 33.90 ดังนี้

1) การเคลื่อนย้ายของอาจารย์ นักวิจัย และนักศึกษา อยู่ในระดับดีมากที่สุด โดยสถาบันอุดมศึกษา มีการสร้างบรรยากาศองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเพิ่มศักยภาพของบุคลากรวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา โดยการสนับสนุนการเคลื่อนย้ายของอาจารย์/ นักวิจัย/ และนักศึกษา และบุคลากรในภาคอุตสาหกรรมให้สามารถดำเนินการแก้ไขปัญหาและพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับภาคอุตสาหกรรม ในด้านการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้านกระบวนการ หรือการพัฒนาโครงสร้างองค์กรในเรื่องของการสร้างและพัฒนาการวิจัยในองค์กร การพัฒนาบุคลากรในองค์กรและการพัฒนาทักษะด้านการวิจัย เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการแก้ปัญหาต่อการปฏิบัติงานและเกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาและการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษา

2) อัตราการอ้างอิงของผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์ อยู่ในระดับดีมาก ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาควร มีการส่งเสริมบรรยากาศองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรที่ทำให้การตีพิมพ์ระดับนานาชาติที่อยู่ในฐาน Scopus เพิ่มขึ้น โดยนำการพิจารณาการจัดอันดับมหาวิทยาลัยโลกมาเทียบเคียง เพื่อเพิ่มจำนวนผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์ระดับนานาชาติ รวมถึงการสนับสนุนรางวัล หรือเงินทุนในการวิจัย และในส่วนของการอ้างอิงงานวิจัย ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ผลิตผลงานที่มีคุณภาพวารสารที่อยู่ในอันดับสูงสุดเพื่อเพิ่มจำนวนการอ้างอิงของผลงานที่มากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุจิตา ย่องจีน และ โกสินธุ์ ศิริรักษ์ (2566) ได้วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ผลงานตีพิมพ์ระดับนานาชาติของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ที่อยู่ในฐานข้อมูล Scopus ตามดัชนีคุณภาพระดับควอร์ไทล์ 1

3) ชื่อเสียงของสถาบันอุดมศึกษา อยู่ในระดับดีมาก ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาควรมีการส่งเสริมบรรยากาศองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรที่รองรับแผนด้านการอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ และแนวทางการเพิ่มอันดับมหาวิทยาลัยโลกในอันดับที่ 200 อันดับแรกของ World Class University Ranking ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาจะต้องคำนึงถึงบริบทการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของโลก ระบบคุณภาพของต่างประเทศ บริบทสังคมไทย และบริบทของสถาบันอุดมศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภศิริ บุญประเวช (2560) ได้วิจัยเรื่อง นวัตกรรมระบบบริหารคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษา ตามเกณฑ์คุณภาพระดับนานาชาติ

4) ความร่วมมือวิจัยระดับนานาชาติ อยู่ในระดับดีมาก ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาควรมีการส่งเสริมบรรยากาศองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรที่สร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานชั้นนำของโลก ควรส่งเสริมให้มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพิ่มขึ้น มีการทำงานเชิงรุกในการสร้างเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอ ควรมีแผนกลยุทธ์ในการสร้างเครือข่ายกับสถาบันชั้นนำของโลก สอดคล้องกับ

งานวิจัยของ ลลิตา วิเศษอนุพงษ์ และ ลลิตา พัฒนกิจ (2567) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทของงานด้านกิจการต่างประเทศในการสนับสนุนพันธกิจของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

องค์ความรู้การวิจัย

1. บรรยายการองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรในสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลกมีความเข้มแข็งในทุกมิติ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลกมีสภาพบรรยากาศองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรที่อยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน มาตรฐานในการปฏิบัติงานที่เข้มแข็ง และการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ รวมทั้งวัฒนธรรมองค์กรที่ให้ความสำคัญกับการปรับตัว การมีส่วนร่วม และความมุ่งมั่นตามพันธกิจ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการจัดการภายในที่มีประสิทธิภาพและมีลักษณะเป็นองค์กรที่มีพลวัต (dynamic) พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งถือเป็นฐานสำคัญของการขับเคลื่อนคุณภาพทางวิชาการและงานวิจัยระดับสากล

2. วัฒนธรรมเน้นการปรับตัวเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษา ผลจากการวิเคราะห์สหสัมพันธ์และการถดถอยพหุคูณพบว่า วัฒนธรรมเน้นการปรับตัวเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพการจัดการศึกษา ทั้งในด้านสหสัมพันธ์เชิงบวกและความสามารถในการทำนายผลลัพธ์ในสมการพหุคูณ แสดงให้เห็นว่าสถาบันอุดมศึกษาที่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางวิชาการ เทคโนโลยี และความคาดหวังของสังคมได้อย่างทันท่วงที จะมีศักยภาพสูงในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษา ผลการวิจัยนี้จึงชี้ให้เห็นว่า “ความสามารถในการปรับตัว” เป็นหัวใจสำคัญของความเป็นเลิศทางวิชาการในสถาบันระดับโลก

3. วัฒนธรรมการมีส่วนร่วมและวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นพันธกิจเป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา นอกจากการปรับตัวแล้ว วัฒนธรรมการมีส่วนร่วมและวัฒนธรรมที่เน้นพันธกิจยังเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าองค์กรที่เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีความรับรู้ร่วมต่อทิศทางขององค์กร และร่วมกันผลักดันพันธกิจของสถาบัน จะสามารถสร้างพลังร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยจึงชี้ให้เห็นว่าความร่วมมือและความมุ่งมั่นของบุคลากรเป็นส่วนสำคัญต่อความสำเร็จทางวิชาการในระดับนานาชาติ

4. โครงสร้างองค์กรและมาตรฐานการปฏิบัติงานเป็นพื้นฐานสำคัญของความเป็นเลิศทางวิชาการ จากการวิเคราะห์เชิงถดถอยพหุคูณ โครงสร้างองค์กรและมาตรฐานการปฏิบัติงานเป็นตัวแปรที่สามารถทำนายคุณภาพการจัดการศึกษาได้อย่างมีนัยสำคัญ สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าองค์กรที่มีระบบงานชัดเจน แบ่งบทบาทหน้าที่อย่างเหมาะสม และยึดถือมาตรฐานการทำงานที่เป็นเอกภาพ จะมีความพร้อมในการบริหารจัดการหลักสูตร งานวิจัย ทรัพยากรบุคคล และความร่วมมือในระดับนานาชาติอย่างมีประสิทธิภาพ องค์ความรู้ที่ได้ชี้ให้เห็นว่า “โครงสร้าง” และ “มาตรฐานงาน” เป็นเสาหลักที่รองรับการพัฒนาคุณภาพในระดับสากล

5. ความรู้สึกผูกพันและความรับผิดชอบส่วนบุคคลไม่ได้เป็นปัจจัยชี้ขาดเมื่อพิจารณาควบคู่กันกับปัจจัยอื่นในองค์กร แม้ว่าความรู้สึกผูกพันและความรับผิดชอบในการทำงานจะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพการจัดการศึกษา แต่เมื่อพิจารณาภายใต้สมการถดถอยพหุคูณ ซึ่งควบคุมปัจจัยอื่นร่วมด้วย พบว่าทั้งสองตัวแปรมีอิทธิพลเชิงลบต่อผลลัพธ์ อาจเป็นผลจากความซ้ำซ้อนระหว่างตัวแปร (multicollinearity) และสะท้อนว่าในสถาบันระดับโลก ปัจจัยรายบุคคลไม่ได้เป็นตัวกำหนดคุณภาพเท่ากับระบบงานและ

วัฒนธรรมร่วมขององค์กร องค์ความรู้ที่ได้จากจุดนี้คือ คุณภาพในสถาบันชั้นนำขึ้นอยู่กับพลังรวมของระบบ และวัฒนธรรมมากกว่าความรับผิดชอบหรือความผูกพันส่วนบุคคล

6. ปัจจัยด้านบรรยากาศองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรสามารถอธิบายคุณภาพการจัดการศึกษาได้ในสัดส่วนที่มีนัยสำคัญ ด้วยค่า R^2 เท่ากับ 0.339 แสดงว่าปัจจัยด้านบรรยากาศองค์กรและวัฒนธรรมองค์กรสามารถร่วมกันอธิบายคุณภาพการจัดการศึกษาได้ร้อยละ 33.90 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับปานกลางสู่สูง และมีความหมายต่อการกำหนดนโยบายพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา องค์ความรู้นี้บ่งชี้ว่า ปัจจัยเชิงองค์กรมีบทบาทสำคัญต่อผลลัพธ์ทางคุณภาพ และโมเดลที่ได้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นกรอบในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในบริบทของสถาบันอื่นได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. สถาบันอุดมศึกษาควรส่งเสริมวัฒนธรรมการปรับตัวและการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ จากผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมเน้นการปรับตัวและวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ สถาบันอุดมศึกษาจึงควรพัฒนาแนวทางและกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวของบุคลากร เช่น การอบรมทักษะแห่งอนาคต การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ และการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของบุคลากรในกระบวนการตัดสินใจ เพื่อสร้างพลังร่วมในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาของสถาบัน

2. ควรพัฒนาโครงสร้างองค์กรและมาตรฐานการปฏิบัติงานให้มีความชัดเจนและยืดหยุ่น สอดคล้องกับพันธกิจของสถาบัน เนื่องจากโครงสร้างองค์กรและมาตรฐานการทำงานเป็นตัวทำนายคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ สถาบันจึงควรทบทวนและปรับให้โครงสร้างองค์กรมีความเหมาะสม รองรับการทำงานแบบบูรณาการระหว่างหน่วยงาน รวมทั้งกำหนดมาตรฐานงานที่ชัดเจน โปร่งใส และสามารถประเมินได้ เพื่อให้บุคลากรทุกฝ่ายสามารถดำเนินงานสอดคล้องกับเป้าหมายและคุณภาพที่สถาบันต้องการบรรลุ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาโมเดลเชิงสาเหตุ (Causal Model) โดยใช้การวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์ (Structural Equation Modeling: SEM) เพื่อให้ได้ความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์กร วัฒนธรรมองค์กร และคุณภาพการจัดการศึกษา การวิจัยครั้งต่อไปควรใช้วิธีการวิจัยที่สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุได้อย่างแม่นยำมากขึ้น เพื่อสร้างโมเดลที่สะท้อนโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรได้อย่างชัดเจนและมีความเที่ยงตรงสูงกว่าโมเดลการถดถอยพหุคูณ

2. ควรขยายขอบเขตกลุ่มตัวอย่างไปยังสถาบันอุดมศึกษาประเภทอื่นหรือบริบทต่างประเทศเพื่อเปรียบเทียบ การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาสถาบันอุดมศึกษากลุ่มการวิจัยระดับแนวหน้าของโลกเพียงกลุ่มเดียว ในการศึกษาครั้งต่อไปควรเปรียบเทียบกับสถาบันอุดมศึกษาประเภทอื่น เช่น มหาวิทยาลัยภูมิภาค มหาวิทยาลัยเฉพาะทาง หรือสถาบันในต่างประเทศ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่หลากหลายและสามารถสรุปผลเชิงเปรียบเทียบได้อย่างครอบคลุมมากขึ้น

บรรณานุกรม

- กิริชัญญา ของโพธิ์ และ สุรวี ศุณาลัย. (2565). *บรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานในยุคดิจิทัล ของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ส่วนกลาง)*. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 37(4), 85–96.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2560). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์.
- เตือนใจ เขียนขานาจ และ สุพรรณิ สมานญาติ. (2560). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2), 227–240.
- ธนพงษ์ วัชระพันธ์. (2564). *บรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา). มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ธัญญารัตน์ ดอกกลิ่นหม, กัลย์ ปิ่นเกสร, ละ ภาวิน ชินะโชติ (2564). อิทธิพลของวัฒนธรรมองค์กรที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 7(3), 329–342.
- เบญจวรรณ ศฤงคาร กฤษดา เขียววัฒนสุข และ จุฑามาศ เจริญสุข. (2561). บรรยากาศองค์การและคุณภาพชีวิตการทำงาน ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน. *Thai Interdisciplinary and Sustainability Review*, 7(1), 35–44.
- รัฐพล สุขประเสริฐ. (2565). อิทธิพลของสภาพองค์การ และวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผล การจัดการบริการสาธารณะ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอพรหมานิคม จังหวัดสกลนคร: อิทธิพลของสภาพองค์การ และวัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อประสิทธิผล การจัดการบริการสาธารณะ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอพรหมานิคม จังหวัดสกลนคร. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 2(2), 1–16.
- ลลิตา วิเศษอนุพงษ์ และ ฐิตียา พัฒนกิจ. (2567). บทบาทของงานด้านกิจการต่างประเทศในการสนับสนุนพันธกิจของสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. *Science, Technology, and Social Sciences Procedia*, 2024(2), NCR2R20.
- ศุภศิริ บุญประเวศ. (2560). *นวัตกรรมระบบบริหารคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษา ตามเกณฑ์คุณภาพพระคัมภีร์*. (ครุศาสตร์ดุขบัณฑิต ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2564). *คู่มือการประเมินการกำหนดกลุ่มสถาบันอุดมศึกษา (ฉบับปรับปรุง)*. กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2566). ข้อมูลบุคลากร. สืบค้นเมื่อ 5 ธันวาคม 2567 จาก https://info.mhesi.go.th/homestat_stf.php
- สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2566). *แผนด้านการอุดมศึกษาเพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนของประเทศ พ.ศ. 2564-2570 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2566-2570*. กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2567). ข้อมูลสถาบันอุดมศึกษา. สืบค้นเมื่อ 5 ธันวาคม 2567 จาก https://info.mhesi.go.th/homestat_academy.php

สุจิตา ย่องจีน และ โกสินธุ์ ศิริรักษ์. (2566). การวิเคราะห์ผลงานตีพิมพ์ระดับนานาชาติของมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ที่อยู่ในฐานข้อมูล Scopus ตามดัชนีคุณภาพระดับควอร์ไทล์ 1. *วารสารห้องสมุด*, 67(1), 61-78.

Denison, D. R. (1990). *Corporate culture and organizational effectiveness*. New York: Wiley.

Stringer, R. (2002). *Leadership and organizational climate*. New Jersey: Pearson Education, Inc.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.